

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Cluverii[i] Sicilia Antiqua

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1619

Liber Primvs. Quo, primùm universae insulae Siciliae varia nomina atque incolae; dein situs, figura, magnitudo, tum orientale atque meridionale eius latera describuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14145

PHILIPPI CLUVERI
SICILIAE ANTIQVAE
LIBER PRIMVS.

Quo, primùm uniuersæ insulæ varia nomina atque incolæ; dein
fitus, figura, magnitudo; tum orientale atque meridionale
eius latera describuntur.

* *
*

CAPVT PRIMVM.

Sicilia pars quondam Italiae existimata.

ITALIA omni, ab Alpibus ad fretum usque Siculum, summâ,
quantum in nobis fuit, curâ ac studio descriptâ, haud incom-
modum nec alienum fuerit, primo posthinc loco conterminam
ei insulam SICILIAM, angusto freto diuisam, eâdem diligentia
persequi: utique, quum & ipsa pars quondam Italiae continenti
adhærens existimata sit. Virgilius, Aeneid. lib. III:

SICILIA
quondam pe-
ninsula exi-
stimata.

*Hæc loca vi quondam & vastâ convulsa ruinâ
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas.)*

10 *Dissiluisse ferunt. quum protinus utraque tellus
Vna foret, venit medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscedit; arvaque & urbes,
Litore diductas, angusto interluit aestu.*

Silius Italicus, lib. XIII:

*Ausonia pars magna jacet Trinacria tellus,
Vt semel, expugnante Noto & vastantibus undis,
Accepit freta, cœruleo propulsa tridente.
Namque per occultum cæcâ vi turbinis olim
Impactum pelagus lacerata viscera terra
Discidit; & medio perumpens arua profundo,
20 Cum populis pariter convulsas transtulit urbes.*

Ovidius, Μετμορφώσεων, lib. XV:

*———— Zancle quoque juncta fuisse
Dicitur Italia; donec confinia pontus
Abstulit; & mediâ tellurem repulit undâ.*

Valerius Flaccus, Ἀργοναυτικῶν lib. I:

*———— Quum Siculos Oenotria sineis
Perderet; & mediis intrarent montibus undâ;*

Claudianus, de raptu Proserpinæ lib. I:

30 *———— Trinacria quondam
Italia pars una fuit. sed pontus & aestus
Mutavere situm, rapuit confinia Nereus
Victor, & abscessos interluit æquore monteis:
Parvaque cognatas prohibent discrimina terras.*

A

Stattius

2
Stattus, Thebaid. lib. III:

— It calor ad auras,
Quantus Tyrheni gemitus salis; aut ubi tentat
Enceladus mutare latus. procul igneus antris
Mons tonat. exundant apices. fluctusque Pelorus
Contrahit: & sperat tellus abrupta reverti.

Mela, lib. II, cap. VII: Sicilia, ut ferunt, aliquando continens, & Bruttio agro annexa: post freto maris abscissa est. Seneca, in consolatione ad Martiam: Videbis primum ipsam insulam, ab Italia angusto intercisam freto. quam continenti quondam cohaesisse, constat. subitum illud mare irrupit, &

10

Hesperium Siculo latus abscidit.

Festus Pompeius: Rhegium significare oportere, ait Verrius, id municipium, quod in Freto è regione Siciliae est. quoniam id dictum est à rumpendo; quod est Gracè ραγήνα. Servius ad praescriptum Virgilii locum: Sallustius dicit; Italiae Siciliam conjunctam constat fuisse. sed medium spatium aut per humilitatem obrutum est, aut per angustiam scissum. Isidorus, Origin. lib. XIII, cap. XVIII: Fretum Siciliae, quod Rhegium dicitur, Sallustius ex tali causa vocari scribit, dicens; Italiae olim Siciliam conjunctam fuisse: & dum esset una tellus, medium spatium aut per humilitatem abruptum esse aquis, aut per angustiam scissum, & inde Rhegium nominatum: quia Gracè abruptum hoc nomine nuncupatur. Et lib. XIII, cap. VI: Sallustius dicit, Italiae conjunctam Siciliam fuisse. sed medium spatium impetu maris divisum, & per angustiam scissum. Plinius, lib. III, cap. VIII: Sicilia, quondam Bruttio agro coherens; mox, interfuso mari, avulsa. Ab hoc dehiscendi argumento Rhegium Graci nomen dedere opinor, in margine Italiae sito. Solinus, cap. VIII: Phlegraei campi, Circes domus, Tarracina insula ante circumflua immenso mari, nunc aevo neccente addita continenti: diversamque fortunam à Rhegiis expertas quos fretum medium à Siculis vi abscidit. Vitiatum hunc locum in Italiae descriptione ita docui legendum: Phlegraei campi: Tarracina: Circes domus; insula autè, circumflua immenso mari; nunc, aevo neccente, addita continenti. Apud Martianum etiam Capellam corrupta leguntur ista: Phlegraei dehinc campi, habitatioque Circeia, Tarracina prius insula nunc juncta Rhegium, qui ab Sicilia continenti separata, atque in compensationem connexa telluris in insulam religata. Ego in Italiae descriptione sic restituere conatus sum: Phlegraei campi, dehinc Tarracina, habitatioque Circeia; prius insula; nunc juncta continenti: ut ab Rhegio quondam Sicilia separata. Porro Dionysius, in orbis terrarum descriptione:

Τρινακίη δ' Ἰπὶ τῆσιν, πέδον Λύσσηνων
Ἐπίσταται.
Τῆς μὲν περὶ Βορείου ὀλοῆ ναύτησι κέλδωθ',
Στενὴ πε σκολίη πε καὶ ἀγροῖ· ἤξει θάλασσα
Συρομῶν μακροῖσι πεβιβρέμεται ἀπιδείσιν,
Ἀνίω τμηθεῖσαι πολυγλώχινι σιδήρῳ.

Id est:

Trinacia autem post has super solum Ausonium
Extenta est.
Huius ad boream perniciofa nautis via,
Angustaq; & obliqua & intractabilis: ubi mare
Tractum longos fremit circa scopulos,
Aonio scissum multas cuspides habente ferro.

40

Ad haec ita Eustathius: Ἡ Σικελία χερρόνησος ποτὲ λῶ, σιωεχὴς κατὰ ἰσθμὸν τῆς Ἀυσσίων γῆς. σεις μὲν δὲ πινθηραῖς, ὡς εἰκός, ἐξαισίε συμπεσόνησος, καὶ τῶ ἰσθμῷ Διαρρόνησος, εἰσπεσέιν Φασὶ πῶν περὶ ἰσθμὸν θάλασσαν, ἢ μεσολαβήσασσαν θέσσει νῆσον τὴν Σικελίαν, ἢ πολὺν ἀπὸ τῆς χερσὸς διέχασσαν. ὅθεν καὶ μὲν Φερεται, τὸν Ποσειδάωνα, οἷα Ἰπτισεῖντα τοῖς σεισμοῖς, ἀποτρεῖν τὸν ἰσθμὸν Ἀνίω πολυγλώχινι σιδήρῳ, καὶ περὶ σιδηρῶν τῶν ἐκατέρωθεν ζωννύσων αὐτὸν θάλασσαν· καὶ ἔτω νῆσος πηϊσημ πῶν πῶς χερρόνησον, χαρμίζομενον Ἀκάσῳ [lege Ἰονάσῳ: ut in Italia ad Rhegium opidium docui.] τῶ τῶ Ἀϊόλα παιδί, ὡς αὐτοῖσι τῶν οἰκεῖν ἀσφαλῶς. ἀπὸ δὲ τῆς ῥηθείης ῥήξεως καὶ τὸ ἐκεῖ λέγεται περὶ νομομαθίαν Γήγιον. Id est: Sicilia olim peninsula erat, Italiae per isthmum coherens, ingenti autem terra motu facta, isthmog. discisso, irrupisse aequor aiunt, quod isthmum alluebat; cinctus, suo insulam effecisse Siciliam, haud longè à continenti disjunctam. unde fabula fertur; Neptunum, qui moribus terræ praest, abscidisse isthmum Aonio multas cuspides

hiatus; nisi natura simul utrimque ac subterimposita præcelsæ duræque rupes faucium claustra coercerent. A Scyllæo denique ad xv passuum millia abest Italiae vertex, extremumque promontorium Leucopetra, Spartivento à navis hodiè dictum. ad cuius oram, contra Messaniam, situm adhuc est Rhegium opidum, ab Aeolo consensu Herculis conditum. huic etenim nomen inditum fuisse, auctores omnes adfirmant, à ῥηγῦναι, verbo Græco, quod dirumpere significat: eò nimirum, quòd ab iis locis dirupta Sicilia quondam fuerit. Neque verò, quòd Græcorum auctoritate simul & Latinorum omnium definitum est, vanam eius persuasionem meretur. Hisce tot documentis addit insuper & aliarum insularum exempla, ex prætorum monumentis producta, quibus, mehercules, non magis ille de Siciliae 10 sua avulsione probat atque evincit, quàm præsci illius sæculi homines apud Strabonem, loco suprâ citato. Ipse fanè Strabo, quæ sua eà de re fuerit sententia, hæc promit verbis: Πῶλον εἶπε δὲ τούτων τὴν αἰτίαν τὸν ἄλλοιαν τὸν ἄλλοιαν ἄλλοιαν ἄλλοιαν, ἢ πὶ δὲ τὴν ἑπιφανείαν τῆς πόλεως, ὡς αὐτὸν βασιλεῖον τῆς Λατίνης φωνῆς ἀποκαταστήσαντων Σαυιτιῶν, δὲ πὶ τὸς ἀρχηγέτας αὐτῶν κωνωνήσας ῥωμαίοις τῆς πολιτείας, καὶ ἑπιφανῆς τῆς Λατίνης δὲ λέκτω, πῶρον σποσῶν ὁποῖως ἔχει τὰ ληθές. Id est: Verum, ab hoc argumento id nominis urbi quæsitum sit; an propter splendorem eius veluti Regiam adpellaverint Samnites, quorum principes Romana civitatis fuere participes, Latinoque plurimum usi sermone, in medio dijudicandum relinquo. Hinc & illud lib. 1: Οἱ δὲ καὶ τὴν Λέσβον τῆς Ἰδῆς ἀπὸ ῥηγῶναι πεπεσῆσθαι· καθάπερ τὴν Προχύτιν, καὶ τὴν Πηγηάσων τῆς Μισσηῶς, τὰς δὲ Καπρέας τὰς 20 Ἀδελφείας, τὴν Σικελίαν δὲ τῆς Ῥηγίνης, τὴν Ὀσσαν δὲ τῆς Ὀλύμπου. Hoc est: Sunt, qui Lesbum ab Idæ abruptam credunt; ut Prochytiā & Pithecusiam ab Aetna, Capreas à Minervæ promontorio, à Rhegino agro Siciliam, Ossam ab Ohymo. Quòd scopulos, Fazellus, non paucos in hoc imo freti profundo Messanensium Bruttiorumque nautas vidisse, ait; idem non tantum in angustiis sinibus atque fretis, sed in ipso passim magno Oceano observari, facile ex nostris, universum jam circumnavigantibus terrarum orbem, intellexeris nautis Belgicis. In humilitate verò terræ ad Pelorum, item in Scyllæi scopuli cervice seu isthmo nihil video, quod non infinitis, non tantum Italiae, sed aliarum etiam terrarum litoribus sit commune. neque magis præaltas atque præcípites heic Scyllæo marique proximo imminenteis vidi rupes, quàm innumeris aliis Italiae in locis ad inferum hoc mare, adeoque in universo penè eius litore con- 30 spexerim. Iam verò in Rhegii opidi vocabulo leve admodum atque inane est documentum. quidpe licet jam tum Aeschylus, qui circa annum ante natum Iesum cccclxxx claruit, δὲ τῆς ῥηγῶναι τῆς ἰσθμῶς, id est, ab dirupti isthmi argumento id vocabuli sive urbi, sive, ante conditam urbem, promontorio inditum fuisse censuerit; tamen jam aliquot sæculis ante eius ætatem ea res controversa fuit. sic enim Diodorus lib. 1111: φασὶν εἰ παλαιὸν μυθολογοῦσι, τὴν Σικελίαν, ποσῶν τινος χερρόνησον εἶναι, ὅσπερ ἡνέσθαι νῆσον, διὰ τὴν αἰτίαν αἰτίας. τὴν ἰσθμῶν κατὰ τὸ στενὸν ἔσθαι δυοῖν ἀλλοτρίων θαλάσσης περὶ τὸν ἀναρραγῶναι, καὶ τὴν πόρον δὲ τῆς Ῥηγίνης ὀνομασθῆναι· καὶ τὴν ἕσθαι πολλοῖς ἐποικισθεῖσαν πάλιν τοχῆν τῆς ὀμωνύμου περὶ τῆς Ῥηγίνης. ἐπει δὲ λέγασθαι, σεισμῶν μεγάλων ἡνέσθαι, ἀναρραγῶναι τὸν ἀναρραγῶναι τῆς ἡπείρου, καὶ ἡνέσθαι τὸν πορὸν διερραγῶναι τῆς θαλάσσης τὴν ἡπείρον δὲ τῆς νῆσου. Ἡ ἰσθμῶς δὲ ὁ ποιητῆς φησὶ τεναυτιον, ἀναπεπταμένον τῆς πελάγους, ὡς ἔστιν ἀναρραγῶναι τὸ κατὰ τὴν Πελοποννήσου κείμνον ἀκροτήριον, καὶ τὸ τῆς ποσειδῶν κατὰ τὸν ἀναρραγῶναι, πημῶν τινος ἔσθαι τῶν ἐγγυρῶν ἀναρραγῶναι. Id est: Antiqui fabularum scriptores, Siciliam quondam peninsulam fuisse, perhibent: ex qua postmodum insula sit facta hac ratione: Qua parte isthmus in arcum maximè constrictus à duobus utrimque maris lateribus adluitur, diruptum fuisse: & locum inde Rhegii nomen accepisse. urbemque, multis annis post conditam, id cognominis sortitam esse. Alii, magnis terræ concussionibus factum, atunt, ut, cervice continentis discissa, fretum, quo continens ab insula maris irruptione dirvulsa est, induceretur. At verò Hesiodus pœta contrarium statuit. latius enim diffuso illic mari, Pelorum promontorium, & templum in eo Neptuni, quod re- 50 ligiosè colunt incole, ab Orione aggerum molibus educum esse. Tantum scilicet abest, uti vel motu aliquo terræ, vel fluctuum vi diruptam aliquando fuisse Siciliam ab Italiâ crediderit Hesiodus; uti etiam è contrario, quum latius diffusum foret hoc fretum, totam illam humum arenaceam atque depressam, in quam Pelorus per aliquot millia passuum in mare excurrit, ab Orione, ceu vallum quoddam sive aggerem, aggestum, statuerit. At Hesiodus ccc annis ante Aeschylum fuit. Quòd si igitur jam tum Hesiodi ævo incerta atq; controversa fuit omnis de Siciliae avulsione narra-

narratio; quid certi probare queas ex prædicti vel opidi vel promontorii *Rhegi* vocabulo, haud equidem video. Id sanè satis commodè, quòd eam narrationem inter *μυθολογικά τῶν παλαιῶν*, id est, inter fabulas præscorum mortalium Diodorus ponat. unde planè nihil certi colligere possis. De *fretò Herculeo* sive *Gaditano* ita tradit Plinius in præmio libri III: *Proxima faucibus utrimque impositi montes coërcent claustra, Abila Africa, Europe Calpe; laborum Herculis meta. quam ob causam indigenæ Columnas eius dei vocant: creduntque perfossas exclusa antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.* Valerius Flaccus, non ab Hercule perfossam hoc fretum, sed à tempestatibus perruptum, tradit: eodemque tempore & Siciliam Italiæ fuisse avulsam.

10 Verba eius *Ἀρρεαυλικῶν* lib. I. leguntur ista:

*Aequore Trinacrio refugig, à parte Pelori
Stat rupes horrenda fretis, quot in aethera surgit
Molibus, infernas totidem demissa sub undas.
Has nimbi ventique domos & naufraga servat
Tempestas. Hinc in terras latumque profundum
Est iter. hinc olim soliti miscere polumque
Infelixque fretum, (neque enim tunc Aeolus illis
Rector erat.) Libyâ quum rumperet advena Calpen
Oceanus: quum flens Siculos Oenotria fineis
Perderet; & mediis intrarent montibus undæ:
Intonuit donec pavidis ex aethere ventis
Omnipotens; regemque dedit, quem iussa vereri
Sæva cohors in montibus.*

20

Satis ineptè, absurdè, atque ridiculè utrumque adfirmatur. quid enim, antè eam sive perfossionem seu diruptionem, toto eo spatio, quo nunc vastum illud est atque immensum mare internum, Asiam inter Africamque & Europam diffusum, fuisse credideris? Scilicet unam perpetuam immani altitudine vallem? Apagè sis cum nugis istis immanibus. Quidpe, si fretum Gaditanum antea montibus septum clusumque fuit; quo, quæso, tot ingentes Europæ pariter & Asiæ

30

Africæque amnes ostio in mare sese effuderunt Oceanum? Sed occurrit heic antiquus auctor Strato; de quo ita Strabo lib. I: *Στράτων Φησὶν οἰεῖσθαι, τὸν Εὐξείνιον μὴ εἶναι περὶ τὸν τὸ κατὰ Βυζάντιον στόμα. ὅσῳ δὲ πλάτους βιάσασθαι καὶ ἀνοῖξαι, ὅσῳ εἰς αὐτὸν ἐμβάλλουσιν. εἴτ' ἐκπεσεῖν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν Προποντιδα καὶ τὴν Ἐλλάσποντον. τὸ δὲ αὐτὸ συμβῆναι καὶ πρὸς τὴν κατὰ ἡμᾶς θάλατταν. καὶ γὰρ ἐπιπέθα τὸν κατὰ σήλας ἐκτραγυλεῖται πρὸς, ἀνηρωθείσης τὰς τῶν πλάτων τῆς θαλάττης.* Id est: Strato ait; se existimare; mare Euxinum non habuisse antea exitum, qui est ad Byzantium. sed flumina, que in id effunduntur, vi eum aperuisse. atque ita aquas in Propontidem & Hellespontum irrupisse. Idem verò & nostro mari accidisse. nam in eo quoque apud Columnas fretum perrupisse; mari ab fluminibus repleto. Eandem sententiam & ipse confirmat Strabo paullo

40

post, hisce verbis: *ὅσα ἀπίθαιον, ἐστὶ εἰ τὴν ὅλην θάλατταν τὴν ἡμετέραν λίμνην περὶ τὸν εἶναι συνέβαινε, πληρωθῆναι τὰς τῶν πλάτων, Ἰππιπλάσσαν ἐκπεσεῖν ἐξ ὧ, διὰ τῶν κατὰ τὰς σήλας στενῶν, ὡς ἐκ κατὰ τὸν ἐπιπέθαιον δὲ αἰεὶ καὶ μάλλον τὴν θάλατταν σὺρρον ἡνέσθη τὰς ἀντὶ τῶν στενῶν, καὶ συνδραμῆν εἰς μίαν Ἰππιπλάσσαν, ἐκθαλαττωθῆναι δὲ διὰ τὴν Ἰππιπλάσσαν. Hoc est: Neque enim absurdum est, si vel totum mare nostrum olim lacus fuit; qui à fluminibus impletus, turgente superficie per angustias apud Columnas eruperit, veluti per cataractas: ac magis magisque auetus, cum mari successu temporis confluerit, in unamque concurrerit superficiem; ac, naturâ maris prevalente, ipse quoque eandem induerit. Vide quàm operosus opus habeat argumentis, qui incredibilia persuadere cupit. Ceu verò rerum natura non toto orbe terrarum certas jam inde ab ipso rerum*

50

primordio omnibus fluminibus dederit exitum; ac quasi studio consultaque operâ ingenteis passim inferuerit terris sinus, qui immanem illam vim aquarum, perpetuò defluentium, reciperent, magnoque mari commiscerent. Quin etiam, quod longè magis mirère, in interioribus Asiæ terris eiusmodi comparavit immensæ magnitudinis lacum, qui receptos ingenteis amneis non terris circumjacentibus superfunderet; sed per subterraneos specus mirandis meatibus in mare Oceanum transmitteret. Verùm enim verò pervulgata hæc jam inde ab antiquissimis sæculis opinio; omneis insulas, continentibus objacenteis, avulsas quondam eis fuisse. Hinc etiam, præter

suprà memorata, istud Plinii, lib. II, cap. LXXXVIII: *Namque & hoc modo insulas rerum natura fecit. avulsit Siciliam Italiae, Cyprum Syriae, Eubœam Bœotiae.* Idem nostro hoc xvo quidam de Britannia insulâ pronuntiarunt. uti jam credere oporteat, etiam Cimbricum promontorium reliquis Septemtrionis terris avulsam esse; Oceanumque huc, ut in fretum Gaditanum, irrupisse, item Hiberniam Britanniae fuisse connexam; Thulen, sive Islandiam, cum Friselandiâ Groniæ; Sardiniam Corsicæ; Corsicam Italiæ; Crêtam Peloponneso; Cernen sive Minuthiam Aethiopiæ; Taprobanam Indiæ; Iaponiam Sinarum terræ. Verum de re planè incertâ in neutram partem pluribus heic disputare liber. ex ingenio suo quisque demat vel addat fidem. Nobis tamen potior videtur sententia doctissimi viri Mariani Valguarneræ: 10 qui in libro, quem de primis Siciliae Italiæque incolis nuperrimè conscripsit, Siciliam aliquando Italiæ connexam fuisse, plurimis scitissimisque negat argumentis, quorum præcipua, ex Italico sermone in Latinum conversa, huc adponere haud pigeat. *Si utramque oram, inquit, Calabria pariter & Sicilia, quâ maximè inter se vicina sunt ista terra, benè consideres; facile observabis, minimè eas potuisse inter se esse connexas. non enim tam angusto spatio extimus iste Siciliae excursus Italiae est oppositus, uti oculo colligere liceat, facile insulam, propter aliquam supradictarum causarum, à continenti potuisse divelli. sed per xx amplius millia passuum latus Sicilia opponit Italiae; juxta quod fretum Messanense fertur, antequàm ex Tyrreno mari in Adriaticum sese exoneret. quod spatium, necesse est, uti omne fuerit diruptum, quò meatu fretum aperiretur. Nec est, quod extremo tantum Pelori 20 promontorio conjunctam fuisse Italiam adseveres; rupturamque in eo solummodò factam: quia hoc totius huius tractus Italiae est proximum. quidpè, ut ait Ovidius Μεταμορφώσεων lib. xv,*

Dicitur Italia; donec confinia pontus

Abstulit, & mediâ tellurem repulit undâ.

At à Peloro adusque Messanam millia sunt xx. Imò Rhegium opidum, quod v i millia infra Messanam in latere Calabria positum est, præcipuum illi volunt esse huius ruptionis locum; ab eoque argumento id dictum, quod ῥήγνωξ Gracè significat rumpere. Καὶ τὸ τῶνον, inquit Diodorus, ἀπὸ τῆς Φασι εἴρηον ὀνομαδὴν καὶ τὴν ὑπερὸν ἰλλοῖς ἐπὶ κλισίῳ πάλιν τὴν εἰς τὴν ὀμωνύμην ἀπονομασθεῖας, id est: Atque locum inde nomen tulisse aiunt. ubi multis post annis 30 urbs condita idem cognomentum accepit. Totum igitur hoc terræ spatium diruptum fuerit, necesse est. id quod creditu perquam difficile: quando tot per terræ orbem magna juxta atque parva conspiciuntur peninsulae; quarum isthmi licet sint angustissimi; tamen neque fluctibus adluentis utrimque maris, neque terræ aliquo motu, neque diluvii aquis, umquam converti in insulas potuerunt. Quare, queso, duo illi isthmi, Peloponnesi & Thraciæ Chersonesi, quum haud latiores sint x i stadiis, sive passuum millibus v, numquam potuerunt scindi? cur Taurica Chersonesi in Sarmatiâ isthmus, prædictis istis etiam angustior, etiam nunc durat? item & alii, qui passim in mari interno visuntur, hic duum miliarium, ille unius, alius minoris etiam intervalli, cur numquam per eiusmodi vim fuere rupti? An una sola Sicilia, per xx millium 40 isthmum Italiae connexa, fatum hoc pati debuit, ceu fragili constans vitro? Sed quis porro credat, tam pulcrum, tam absolutum, tamque admirandum opus, cuiusmodi est portus Messanenensis, quem Deus, omnium rerum summus artifex, in circino, ut inquit Esaias, videtur tornavisse, casu quodam superasse tam ingentem vim, qualis oportet fuerit in eiusmodi rupturâ? Tum abyssus ille profunditatis, qui est in hoc fretum, poteratne violentiâ alicuius diruptionis inter utramque terram infundi? Sanè, nihil aliud heic fuit, nisi manus Dei omnium rerum potentis; qui transitum ab initio rerum fluxui maris nostri atque refluxui struere voluit, ubi divina eius sapientia necessarium esse censuit. Haud equidem ego nescius sum eorum, quæ à physicis de insularum generatione traduntur: nempe per vim terra motuum cunctas vel à continenti esse avulsas, vel è profundo emeruisse. verum isti gentiles sunt scriptores; aut gentiliū scriptorum commentatores; sui quisque auctoris mentem sequentes. At licet ad istum modum parva aliqua insula sit facta; tamen minimè sequitur, idem de reliquis insulis omnibus esse statuentum: quæ non nisi à Deo, unâ cum reliquis terris, à principio mundi fuere condita. E mari esse enatas, haud equidem negaverim: quando eodem modo universa quondam terra emerfit. nam primo creationis die Spiritus Dei ferebatur super aquas; & tertio dixit Deus, congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum; & adparebat arida: id est, terra. At, post conditum denique exornatumque mundum vi quadam terræ motuum capisse insulas aliam subinde atque aliam è mari adparere, ut fungi campestris (quamvis hi sine aliquo 50 terra

SICILIA
ab Italiâ avulsa esse minimè videtur.

terra motu) è terra produci solent; id minimè concedo. Gentiles philosophi, omnium rerum rationes reddi posse sibi persuadentes, quum contemplatione suâ ad illud omnipotentiae divinae in creatione mundi Fiat non pervenerint; quid mirum, si saepenumero errasse deprehendantur? Possent equidem documenta contra Fazellum proferre innumera, quibus ostendatur, diruptionem huiusmodi tempore diluvii accidere hand potuisse; neque aquarum fluctus tantam terris vim intulisse. verum disputationi huic diutius immorari, nimis longum foret, neque necessarium. proinde sufficiant rationes hæcenus dictæ: certòq; statinatur, Siciliam omni ævo fuisse insulam, postquam à Deo condita fuit. Hæcenus quàm peritissimè Valguarnera. cuius sagacissimis argumentationibus hoc unum insuper ego adjicio; quòd non opidum modò
 10 δὸν τὸ ῥήγιον, id est, à prædictâ diruptione dictum fuerit Rhegium: sed & ante opidum conditum, promontorium, v r millia passuum ultrâ situm, eodem vocabulo fuit adfectum: ut in expositione huius oræ docui, in opere de Italiâ. Ruptura igitur istius isthmi tanta fuerit, quanta ipsius freti patet longitudo: à Scyllâ scilicet (quod etiam vult Fazellus) ad Leucopetram usque promontorium, vulgò nunc Capo dell' armi dictum; spatio millium xxxii. Hoc autem spatio quum complura flumina ex Apennini interioribus jugis in fretum delabantur; quis temerè crediderit, fonteis eorum, simulque illos, qui ex oppositâ Siciliæ parte defluunt, ante istam diruptionem fuisse nullos; eundemque terræ motum, quo Sicilia Italiæ avulsa est, tandem eos aperuisse? De uno atque altero fortassis persvaseris: maximè, si
 20 calidos ab initio fuisse dixeris; ut in aliis etiam quibusdam insulis, è mari enatis, accidit. at de compluribus numero frigidisque fontibus & fluminibus, minimè credibile est.

CAP. II.

De variis Siciliae nominibus atque incolis.

30 **N**omen insulæ, antequàm SICILIA diceretur, fuit SICANIA. & ante hoc SICILIAE etiam THRINACIA, sive TRINACIA: quod postmodum Græci fecere TRINACRIA; & hoc Latini verterunt TRIQUETRA. Eadem & SOLIS INSULA, & CYCLOPVM TERRA dicitur Homero. Polybius, sub initium libri VI: Ἀπὸ Σικανῶν Σικανία ἢ νῆσος ἑκαλέσθη, πρὸς πρὸν Τρινακρία καλεῖται. id est; Ab Sicaniis Sicania dicta est insula, ante Trinacria adpellata. Diodorus lib. V: Ἡ γὰρ νῆσος τὸ παλαιὸν δὸν ἦν Ἰχθυήσας Τρινακρία κληθεῖσα, δὸν ἡ καλοικέντων αὐτῆς Σικανῶν Σικανία πρὸς αὐτοὺς ὀνομασθεῖσα, πλεονάζον ἢ δὸν τῶν Σικελῶν ἀνομάσθη Σικελία. Id est; Insula namque olim à figurâ nomen habuit Trinacriae: mox à Sicaniis cultoribus Sicania dicta: tandem à Siculis, quorum universa gens ex Italiâ huc transgressa, Sicilia adpellata est. Dionysius Halicarnassensis, Antiquitat. Romanar. lib. I: Οἱ ἢ Σικελῶν δὸν τῆς Ἰταλίας διέβησαν Ἰσθμὸν τῆς Ἰγυμῆος κατέχον δὲ αὐτῆν Σικανοὶ, ἧν Ἰσθημὸν, & πολλῶν πρὸς πρὸν Κυνοκεσιμῆροι, Λίγυας Φόζοντες; καὶ πρὸς αὐτῶν Σικανίων κληθεῖσιν αὐτῶν νῆσον, Τρινακρίαν πρῶτον ὀνομαζομένην, δὸν ἦν Τριγώνου ἰσθμῶν. Hoc est; At Siculi ex Italiâ in proximam trajecerunt insulam. Sicani tum eam tenebant, gens Hispanica; qui, pulsi ab Liguribus, paullo antè ibi sedes posuerant: Sicaniamq; de suo nomine vocaverant, quæ prius Trinacria dicebatur, à figurâ triangulâ. Plinius, lib. III, cap. VII: Ante omnes celebritate Sicilia; Sicania Thucydidi dicta; Trinacria pluribus, aut Triquetra; à triangulâ specie. Solinus, cap. XI: Sicilia, diffusis promontoriis, triquetra specie figuratur. Servius ad Virgilii Aeneid. lib. III: Trinacria; quæ Latine Triquetra dicitur. Lucretius, lib. I:

50 Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est;
 Insula quem triquetris terrarum gessit in oris;
 Quam fluitans circum magnis amfractibus equor
 Ionium glaucis adspersit litus ab undis;
 Angustog, fretu rapidum mare dividit undis
 Italiae terrae oras à finibus eius.

Martianus Capella, Plinii epitomator, lib. VI: Hinc Sicilia; quæ à Thucydide Sicania, à multis Trinacria, perhibetur: Trinacria; quòd tribus promontoriis triangula censetur. Isidorus, lib. XIII, cap. VI: Sicilia à Sicano rege Sicanta cognominata est: deinde à Siculo,

Itali fratre, Sicilia. primum autem Trinacria dicta, propter tria ἀκρᾶ, id est, promontoria. Trinacria enim Græcum est, quod Latine Triquetra dicitur; quasi in treis quadras divisâ. Mela, lib. II, cap. VII: Ipsa ingens, & tribus promontoriis in diversa procurrens, Græca literæ imaginem, quæ Delta dicitur, efficit. Apollonii Rhodii scholiastes, in lib. III: Η' δὲ Σικελία καλεῖται Τρινακρία τὸ πρὸς τρεῖς ἀκρᾶς ἔχειν. Id est: Sicilia ante vocitata est Trinacria, quia tria habet promontoria. Strabo lib. VI: Ἐστὶ δὲ ἡ Σικελία τετραγώνος τῷ σχήματι. Ἐστὶ δὲ τὸ Τρινακρία ἰσθμὸς πρὸς τρεῖς ἀκρᾶς, Τρινακίς δὲ ὑστερον προσσηροῦσθῃ, μετονομασθεῖσα Ὁ Φωνόπιον. τὸ δὲ σχῆμα διορίζεται τρεῖς ἀκρᾶς. Id est: Sicilia figuram habet triangulam. eoque Trinacria primum, postea vero, sono vocis concinniore, Trinacis nominata fuit. Figuram verò eius tres ἀκρᾶς, id est, tria promontoria definiunt. Ita equidem in cunctis Strabonis exemplaribus reperitur vox ista Τρινακίς perscripta. ceterum apud Dionysium, in Orbis terræ descriptione, ita legitur:

Τρινακίη δ' ἵππὶ τῆσιν ἰσθμὸν πρὸς Αἰσονίῳ
Ἐκίπταται, πλωρῆσιν ἵππὶ τρεῖσιν ἐσηκῖα.

Hoc est:

Trinacia post has super solum Ausonium
Extensa est, latera super tria stans.

Ad quæ ita Eustathius: τὴν παρ' ὀμίην Θρινακίαν, Τρινακίαν ἄπὸς Φησι, τῆσιν τὴν Σικελίαν ἢ τὴν ἰσθμὸν, Φησὶν, ἵππὶ τρεῖσιν ἀκρᾶς ἐσηκῖα, οἷα δὴλον ἐστὶν τετραγώνου ἔσθαι. καὶ ἐστὶν 20 εἰς ἰσθμολογίαν τὴν τῆς Τρινακίης, οἰνοὶ Τρινακίης, ὁ ἐστὶν, τετραγώνου ἀκρᾶ. διὸ καὶ ὁ Λυκοφρον τριδειρον ἦσαν λέγει αὐτῶν, καὶ ὁ Πίνδαρος τετραγώνου. * * *. ὁ δὲ Γεωργίου λέγει, ὅτι τὸ Τρινακίης Θρινακία προσσηροῦσθῃ, μετονομασθεῖσα Ὁ Φωνόπιον. Id est: Quam Homerus Thrinaciam, hic Trinaciam vocat; id est, Siciliam: quæ extenditur, inquit, tria super latera sulca; quia triangula est. atque hæc etymologia est Trinacia, quasi Τρινακίης, id est, tria promontoria habentis. unde etiam Lycophron triverticem eam vocat; & Pindarus triverticem. * * *. Geographus autem ait, à Trinacia dictam esse Thrinaciam, voce concinniore. Certè non concinnior erat vox Θρινακία, quàm Τρινακία: utique, quum literæ Θ longè difficilior sit pronuntiatio, quàm literæ Τ. Quapropter ex ipsius Strabonis, quem heic citat Eustathius, exemplaribus sic corrigo: ὅτι τὸ 30 Τρινακίης Τρινακία προσσηροῦσθῃ. id est: Ab Trinacriâ dictam esse Trinaciam: Ὁ Φωνόπιον scilicet, quia literæ caninæ molestus erat atque durus sonus. Ipsum autem Strabonem scripsisse, non Τρινακίς, sed Τρινακία, cum ex Dionysii voce Τρινακίη patet, tum ex præscripto Eustathii loco, ex Strabone desumpto. Neque verò Straboni cura erat terminationem vocabuli in κίς κίδου ostendere; sed solum literæ ρ elisionem. Apud Lycophronem in Alexandrâ hæc leguntur:

Ὅς δὲ ποδηγῶν πτόρθον Ἀγχίσε νόθον
Ἀξὶ τριδειρον ἦσαν εἰς ληκίησαν,

Id est:

Qui germen Anchise manu ducens spurium,
In insulam deducet triverticem margineam.

Ad quæ ita Tzetzes: Νῆσιν τριδειρον τὴν Σικελίαν λέγει, καὶ τὴν Τρινακίαν καὶ Τρινακίαν καλεῖσιν. τετραγώνου ἀκρᾶ ἔχει. Id est: Insulam triverticem vocat Siciliam, quam & Trinaciam & Trinacriam appellant. tria namque habet promontoria. In usu tamen fuisse etiam vocabulum ΤΡΙΝΑΚΙΕ, ΤΡΙΝΑΚΙΣ, ut perscriptum est in Strabonis exemplaribus, equidem haud dubito; quando ΤΡΙΝΑΚΡΙΣ, ΤΡΙΝΑΚΡΙΣ, quoque vocatur Ovidio & Tzetze. Ovidius Fastorum lib. III:

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris; à posito nomen adepta loci.

Tzetzes in Chiliadibus:

Γαίη δὲ ἐν Σικελίῳ Τρινακίῳ χεῖμα κέλευσται
Αἰονίον.

In Siculorum terrâ Trinacride fluxus est reliquus
Gravissimus.

At Homero, ut Eustathius præscripto loco monuit, dicitur per Θ literam, ΘΡΙΝΑΚΙΑ, ΘΡΙΝΑΚΙΑ. Verba Circes deæ ad Vlysem recitat poeta Odyss. lib. XII. ista:

Θρινακίη

SICILIAE ANTIQVAE LIB. I.

Θρινακίω δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι, ἔνθα δὲ πολλὰ
Βόσκη' Ἡελίοιο βόες καὶ ἴφια μῆλα.

Hoc est:

*Thrinaciam autem ad insulam pervenies; ubi multa
Pascuntur Solis boves, & pingves oves.*

Ad quæ ita commentator poetæ Eustathius: Ὅτι ἐν τῇ Θρινακίῃ νήσῳ (ἐστὶ δὲ ἡ Σικελία)
ἐβόσκοντο πολλὰ Ἡελίοιο βόες καὶ ἴφια μῆλα. Id est. In Thrinaciâ insulâ, qua est Sicilia, pa-
scuntur multa Solis boves & pingves oves. Hyginus, Fabulâ cxxv, de Vlyffe: In insu-
lam Siciliam ad Solis pecus sacrum venerat. Intellexisse autem poetam Siciliam, patet ex
10 sequentibus eodem libro istis:

Αὐτὰρ ἐπεὶ πέτραις Φύργου δεινὴν πὲρ Χάρυβδι
Σκυλλῶν τ' αὐτίκ' ἐπήγα θεῶν ἐς ἀμύμονα νῆσον
Ἰχθυέθ'· ἔνθα δ' ἔειπε καλεῖ βόες δὶρυμέτωπι,
Πολλὰ δ' ἴφια μῆλ' ἕπερ μοι Ἡελίοιο,

Id est:

*At postquam petras effugimus horrendamque Charybdin,
Et Scyllam, statim deinde dei ad eximiam insulam
Pervenimus: ubi erant pulcra boves latis frontibus,
20 Multaque pingves oves supermeantis Solis.*

Homerum postea imitati Apollonius & Cointus. quorum hic, Τρωϊκῶν lib. v,
ita canit:

οἱ δὲ πα παύροιθε Διὸς σπονδῆν κεραιῶν
Ἐγέλαδ' ἀδιδμητο καὶ ἀκαμάτιο θαλάσσης,
Θρινακίης ἕπερ περθευ, ὄλοη δ' ἕπερ τὴν Φελο νῆσόν,

Id est:

*Qualiter olim tristifico Iovis fulmine
Enceladus conficiebatur in mari vasto,
Subter Thrinaciam: unde tota insula succendebatur.*

Siciliam eum intelligere, post in Aetnae montis explicatione patebit. De eadem
30 ita Apollonius, Ἀργοναυτικῶν v:

οἱ δ' ἀνέμοιο
Λύπης ἐπιπυρόιδροι, περὶ πύρω θεῶν. ἄκε δ' ἄμειβον
Θρινακίης λειμῶνα, βοῶν τροφὸν Ἡελίοιο.

Hoc est: — At illi ventum

*Rursus secundum nacli, ultra contendebant. celeriterq; pervenerunt
Thrinaciam ad pratium; ubi Solis pascebantur boves.*

Apollodorus de Diis lib. 1; de iisdem Argonautis loquens: Μετὰ δὲ τὰς Σειρήνας τὴν
ναυὴν Χάρυβδις ἐξέδεχετο καὶ Σκυλλῶν. * . Παρρημενίφαιροι δὲ Θρινακίαν νῆσον, Ἡλίου βοῶν ἐχμα-
σαν, εἰς τὴν Φαιάκων νῆσον Κέρκυραν ἦγον. Id est: A Sirenibus navem Charybdis excepit &
40 Scylla. * . Thrinaciam pratervecti, Phaeacum insulam Corcyram pervenerunt. Ad Apol-
lonii locum ita commentatur scholiastes: τίμαι δὲ Θρινακίαν Φησί καλεῖσθαι τὴν Σικε-
λίαν, ὅτι τρεῖς ἀκροεῖς ἔχει. οἱ δὲ ἰσθητοὶ Θρινακίαν Φαίαν ἀρξαι τῆς Σικελίας. Hoc est: Ti-
maeus Thrinaciam ait dictam Siciliam, ab eo, quod treis habeat ἀκροεῖς, id est, tria promon-
toria. At historici Thrinacum aiunt Siciliae imperium obtinuisse. Hinc etiam Ste-
phani epitomator; Τρινακρία; inquit, ἡ Σικελία, ὡς τὰ τρεῖς ἔχειν ἀκροεῖς. * . ἐκλή-
θη δ' ἕτως, ἢ ὅτι τρεῖς ἀκροεῖς ἔχει, ἢ ὅτι θρινακίαι ἐστὶν ὁμοίαι. πολλὰ δὲ ἀπὸ ὁμοιότητος χωρία
περὶ τῆς νήσου. Λύρνη δὲ, Βρεντήσιον, Σαρδῶν. Σίβυλλα δὲ Τρινακρον τὸν Ποσειδῶν Σικε-
λίαν ἀρξαι Φησίν.

Τρινακρίας νῆσον, ἐν ἧσιν Τρινακρον ἦρως,
Τίος πομπιμέδοιο Ποσειδάων ἀνάκτορος.

Ἰστέρον ἐκλήθη ἀπὸ Σικαυῶν [adde, Σικανία.] Id est: Trinacria, Sicilia; quod treis habeat
ἀκροεῖς, id est, tria promontoria. * . Adpellata autem ita, vel, quia tria habet promontoria,
vel quod tridenti est similis. multa enim loca à similitudine adpellationes acceperunt. sic Lyr-
nesus, Brundisium, Sardinia. At Sibylla ait Trinacrum Siciliae imperium obtinuisse:

Trinacria insula, quam condidit Trinacrus heros,
Filius mari praefecti Neptuni regis.

Et Eustathius, dicto loco in Dionysium commentans: Ἄλλοι δὲ Φασιν, οὐ Θρινακία λέγεται
218 π

Διὰ τὸ εἰκέναι θρῆνακι . ὅπερ ἀπὸ τῆς παλαιῆς δόξης . ἔργον δοκεῖ τοῖσδε ὀνόματι εἶναι ἡ Σικελία . Σίβυλλα δὲ φησὶν ὅτι Τρηνάκις βυβύλα κληθῆναι, εἰπῶσα,
— — — — — ἢ ἐκείνη Τρηνάκις ἦρωσ

Τὸς παντομέδοιο Ποσειδάωνος .

Hoc est: *Alii ab eo dictam aiunt Thrinaciam, quod similis sit thrinaci, id est, tridenti. quod equidem à veterum sententiâ dissonat. non enim talis figura videtur esse Sicilia. At Sibylla à Trinaco bubulco eam sic adpellari ait, inquiens,*

— — — — — *Quam condidit Trinacus Heros*

Filius mari præfecti Neptuni.

Vtroque modo scribi rusticum istud instrumentum, θρῆναξ & τρῆναξ, auctores sunt 10 Hefychius, Svidas, atque Etymologus. Hinc etiam insulæ nomen apud vetustissimos scriptores modò per θ, modò per τ notatum reperitur. Non à rustico isto instrumento, sed à viro quodam sic adpellatum videri, infrâ ostendam. Stephanus quoq; scripsit, Τρηνάκις νῆσος, & Τρηνάκις ἦρωσ, certum est, sic enim Servius etiam, in Virgilio Aeneid. lib. 1: *Philostephanus πρὸ τῆς νῆσων, sine r literâ Trinaciam appellat, ὅτι τρηνάκις αὐτῆς πρώτος ἐβασίλευσεν* id est, quia Trinacus in eâ primus regnavit. Ceterum idem Servius ad Virgilio Aeneid. lib. 111, nescio quam ineptam statuit inter duas istas voces *Trinacria & Trinacia, distinctionem. Trinacria, inquit, que Latine Triquetra dicitur: quam multi Trinaciam dicunt; sub hac differentiâ, ut, quotiescumque Sicilia vocatur, Thrinacria totum per r [fortè, per geminum rr] dicatur; quotiens Sicula, per unum r; ut Trinacia cer-* 20 *nitur.* Falsam hanc esse juxta atque ineptam distinctionem, patet ex auctorum locis præscriptis. nec in ipsius Virgilio exemplaribus cunctis aliter legitur penultima syllaba, nisi cum r. ut dicto lib. 111:

Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni

Et postea:

Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Aetna.

Et ad eundem modum sæpius postea. Sic etiam Ovidius, Fastor. lib. 1111, *Trinacrium dixit mare; quod erat Siculum.* Verba eius hæc sunt:

Tum levâ Creten, dextrâ Pelopeidas undas

Deserit; & Veneri sacra Cythera petit.

Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum

Brontes & Steropes Acmonidesque solent;

Aequorag, Asra legit; Sar道光, regna sinistris

Respicit à remis; Ausoniamque tenet.

Et Silius, lib. XIII:

At non equus amat Trinacria Mulciber antra.

Et inter Græcos etiam Apollonius, dicto Ἀργοναυτῶν. lib. 1111, de Istro loquens:

Ἐνθα διχῆ τὸ μὲν ἔνθα μετ' ἰόνιλον ἄλλα βάρη

τῆσ' ὕδαρ, τὸ δ' ὅπαδε βαθιῶ Διὰ κελπὸν ἰησι

Σχίζομεν ὅτι τῆσ' Τρηνάκις εἰσαπέχοντα,

Hoc est:

Heic in duo scissus capita, alterum in Ionium transmittit mare

Flumen; alterum postea in altum sinum effundit

Trinacrii maris prominentem.

Quin ipsum insulæ vocabulum Τρηνάκρια adjectivi erat generis; ut & Τρηνάκις & Τρηνάκιον. ac Latinorum *Triangula, & Triquetra.* unde illud Tzetza *ταῖς δὲ ἐν Σικελίᾳ Τρηνάκιδι.* id est, *In terrâ Siculorum Trinacride.* Nullâ igitur heic opus erat distinctione. Sic eadem Lycophroni dicta est Τρηνάκις, *trivertex;* Orpheo ac Pindaro Τρηνάκων *triceps;* Marciano Heracleensi Τρηνάκις, *trilatera.* Nonno Τρηνάκιον, *triceps;* & Τρηνάκιον, *tricolis;* Claudiano *Trisulca.* Lycophronis locum jam antea citavimus. Pindari poëma, ex quo id vocabulum desumpsit Eustathius, desideratur. Orphei in Argonauticis hæc sunt:

Αὐτὰρ ἐπεὶ Λιλύβιον ἐπέσχευδρ ἤχετα πορθμὸν,

Τρηνάκιον τὸ νῆσον ἐπέσχευδρ Ἐγκελάδοιο,

Id est:

At ubi ad Lilybeum adpulimus, sonans fretum;

Tricuspideq; insulam tenuimus Enceladi.

Sic &

Sic & Apollonius, Ἀρροναυλικῶν lib. III, Τριγλῶχνα dixit Peucen, in Istri fluminis ostio insulam; quam Τρίγωνον, id est, *triangulam*, explicat scholiastes eius. Marcianus in Orbis circuitu:

Μία δ' ἐστὶν αὐτῶν Δωρικῶν Ἰσοικίας
 Ἐχρῆσι, Διπίρα δ' ὄνομα, συγγήης Κνίδε
 Ἐξ ἧς Σικελία νῆσος ἄτυχεσάτη·
 Ἦν τὸ πρότερον μὲν ἐπερόγλωσσα βάρβαρα
 λέγουσι πλὴθη καλεόμεσθαι Ἴθρηκα
 Διὰ τὴν ἐπερόπλωρον δὲ τῆς χῆρας φύσιν
 Ἰπὸ τῶν Ἰθέρων Τρινακρίαν καλεμήδιον.

10 Sic equidem exemplaria Marciani vulgata habent. ceterum vocabula vitiosa sic ego emendo: Ἐξ ἧς Σικελία νῆσος. & mox: Διὰ τὴν γε τριπλωρον. nam ἐπερόπλωρον, quod nullum est in Græcâ lingvâ vocabulum, ex illo præcedenti, ἐπερόγλωσσα, imperitus exscriptor intulit. Totum autem locum sic Latine verto:

Vna earum est, quæ Doricam coloniam
 Habet, Lipara nomine, cognata Cnidi.
 Deinceps Sicilia est insula felicissima:
 Quam primum alienigenas barbaros
 20 Atunt populos incoluisse Ibericos,
 Ob trilateram regionis figuram
 Ab Iberis Trinacriam dictam.

Nonnus, Διονυσιακῶν lib. II, ita canit:

Ἀλλὰ βαθυκρήμνοισι παρὶς Φέγγου κελώναις
 Σικελίης τριμάρωσος ὅλον Τυφῶνα δεχεσθῶ.

Hoc est:

Sed profunda præcipitia habentibus constringens collibus,
 Sicilia triceps totum Typhonem accipiat.

Et lib. VI; de Cerere loquens:

Καί Ἰνα λαίνοιο οἶκον ἐποπιδέουσσι θεαίνῃ
 30 Σικελίης τριμάρωσος, Πελωρίδα δύσους πέτρῳ.

Id est:

Et quamdam lapideam domum conspicata dea
 Siciliae tricollis, Peloridem subiit petram.

Claudianus, de raptu Proserpinæ lib. I:

Trinacria quondam
 Italia pars una fuit. sed pontus & æstus
 Mutavère situm. rupit confinia Nereus
 40 Victor, & abscissos interluit aquore montis:
 Parvaq. cognatas prohibent discrimina terras.
 Nunc illam, sociâ ruptam tellure trifulcam,
 Opponit natura muri.

Sed de Trinacria, sive Trinacia, & Triquetra vocabulis hoc loco sat dictum. quæ peregrina esse deprehenduntur; illud à Græcis, ut innumeræ aliæ gentium terrarumque per totum orbem adpellationes; hoc à Latinis inventum: ipsis barbaris, Sicaniis atque Siculis inusitata.

Nunc de SICANIAE etiam ac SICILIAE nominibus dicendum est: item de SICILIAE incolis ipsius insulæ; à quibus ea nomina accepit. Justinus, lib. III: Sicilia primò Trinacria nomen fuit. postea Sicania cognominata est. Hac à principio patria Cycloporum fuit. quibus extinctis, Cocalus regnum insule occupavit. post quem singule civitates in tyrannorum imperium concesserunt. Solinus, cap. XI: Gentem Cycloporum vasti testantur specus. Lestrygonum sedes adhuc sic vocantur. Plinius, lib. III, cap. VIII: Scopuli tres Cycloporum. portus Ulyssis. colonia Catana. flumina; Symethum, Terias. Intus; Lestrygonii campi; opidum Leontini. Silius lib. XIII:

Post dirum Antiphatae sceptrum & Cyclopeia regna,
 Vomere verterunt primum nova rura Sicani.
 Pyrene misit populos, qui nomen, ab amne

Adscitum

Adscitum patrio, terra imposuere vacanti.

Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit

Possessis bello mutata vocabula regnis.

Thucydides, lib. v i: Ω κίσθη δ' η Σικελία ωδε παρχαίων, και ποσίδε εθνη ερχετα ζυμπιντα Παλαιόταπι μω λεγονται εν μερει πινη χωρας Κυκλωπες και Λαισυργανες οικησαι. ωνεγω επι γε... Id est: Habitata antiquitus Sicilia in hunc modum fuit; ac gentis has in univrsam habuit: Antiquissimi feruntur partem quamdam regionis tenuisse Cyclopes atque Lastrygones. quorum ego neque genus, neque unde venerint, neque quod abierint, compertum habeo. Sufficiat, quod a poetis memoratum est; quodque apud se quisque de illis sentit. Post hos Sicani primi demonstrantur eam incoluisse.

CYCLOPES CYCLOPAS tamen plerique auctorum antiquissimos huic insulae adscriperunt cultores. in quibus vetustissimus omnium Homerus in Odyss. lib. i x, Vlysem, e Lotophagorum insula navigationem narrantem, introducens, ita canit:

Ενηεν η ποσπερω παλαιομω, ακαχημεροι ητηρ Κυκλωπων δ' ες γαλας υπερφιαλων αημισων Ιχμεθ', οι ρα, θεοισι πιπιηοπις αθανατισιν, Ουτε φυτδωσι χειροσ φυτων, ετ' εφοωσιν Αλλα ταγ' ασπυρετα η ανηροτα παντα φυονται, Πυροσ κερθαι, ηδ' αμπελοι, αιτε φερωσιν Οινον ερμασφυλον, και ρφιν Διοσ ομωροσ αιζει. Τοισιν δ' ετ' εγορα βυληφοροσ επι θεμιστες Αλλ' οηγ' υψηλων ορειων ναισσι καρπεια Εν σπεισσι γλαφυροισι. θεμισδωει δε ειασ Παιδων ηδ' αλεχων. εδ' αλληλων αλεγασι.

Hoc est:

Hinc ultra navigavimus, tristes corde; Cyclopumque ad terram superborum exlegumq. Venimus. qui, diis freti immortalibus, Neque plantant manibus plantam, neq. arant. Sed hec infeminata atq. inarata omnia proveniunt; Triticum, hordeum, atq. vites; quae ferunt Vinum magnis visis: Et ipsis Iovis imber incrementum dat. Illis vero neq. conciones consiliaria sunt, neq. iura. Sed cesorum montium inhabitant cacumina, In speluncis cavis. jus autem dat unusquisque Liberis atq. uxoribus. neque se invicem curant.

Ad quae ita commentator poetae Eustathius: Οη η τες Κυκλωπας Λεοντινυς οι υστερον εκαλεσταν, ε ου λησαι ησας, η αγρομοι, ε ου πων η παρ αυτοις γη, ως η παλειων τ Σικελιας, δηλον εστι. Φασι δε οι παλαιοι, και ου ωσπερ Αιολ εδωκασδωσε τ περ Λιπυραν νησων, ετω η Κυκλωπις η Λαισυργονες τ περ Λεοντινυ ε Αιτυλυ, ε ξενοι ανες οντις. διδ η τα περ τον προημερον απεσπυλασα ενωι πι πι τοισ παιδοισ. Id est: Posterioris aevi scriptores adpellasse Leontinos Cyclopas, hosque fuisse latrones atq. feros, item pingvem eorum esse terram, ut plurima Siciliae pars, id manifestum est. Aiunt autem veteres, ut Aeolus principatum obtinuit in Liparais insulis; sic Cyclopas ac Lastrygonas in Leontino agro atq. Aetna; homines inhospitales. quapropter etiam loca circa fretum inacessibilia plerisque tunc fuisse. Post Homerum, antiquus inter primos poeta Theocritus Syracusanus, in Idyllio x i:

Ουτω ζωη ραίσα διαγ' ο Κυκλωψ, ο παρ ημιν, Ω ρχαϊσ Πολυφαμω, ου ηρατο τας Γαλαταιας.

Id est:

Sic apud nos Cyclops commode vixit, Priscus ille Polyphemus, quum amaret Galateam.

Equidem haud ignoro, multa super hisce Cyclopiibus aliisque Gigantibus hac nostram etiam aetate disputasse multos: fuerit umquam tale genus mortalium; necne. ac plerosque negasse. Verum eam rem jam dudum planam reddidit, praeter alias terras.

terras, maximè hæc nostra Sicilia, exemplis quàm plurimis. quæ ex Fazello huc transcripisse, laboris fuerit pretium. Decad. I, lib. I, cap. VI; Eryx, inquit, mons est in Sicilia notissimus; mons Drepani hodiè vulgò nominatus. ad huius radices, quæ orientem respicit, quum rustici quidam, anno Salutis CIOCCCXLII, pastorali case fundanda altius fodere; in antrum immensum inciderunt. in quod ingressi, virum portentosa magnitudinis sedentem deprehenderunt. cuius rei novitate consternati, ex antro ocyus fugam in oppidum, quod ad verticem est, capessunt; civibusque, quid monstri viderint, referunt. Erycini exciti, armati antrum petunt. ex quibus complures facibus incensis specum introgressi; monstroque, quod, ut retulerant villici, in conspectu habebant, tandem proximiores facti; hominem non vivum, sed cadaver humanum proceræ staturæ, in sede positum, sinistra manu baculo mali nautici instar innixum, nullaque ex parte corrosum, cognoscunt. Tactu scipionis cortex confestim in cinerem solvitur, quo clara plumbea, quæ è terrâ ad manum usque sedentis ascendebat, celabatur. tactu & cadaver aequè statim corrui, & in pulverem versum est; tribus solum dentibus molaribus admiranda magnitudinis, & anteriori cranii parte, aliquot modiorum Siciliensium capace, in corruptis ac firmissimis relictis. Erycini, in rei fidem ac miraculum, dentis filo ferreo ad crucifixi pedis, qui in medio templi Annuntiata eiusdem opidi pendebat, suspenderunt. Hæc mihi omnia senatores Erycini opidi retulerunt. Meminit & exactè huius exempli Ioannes Bocacius, lib. III, cap. LXXVIII, de Genealogiâ deorum. Maxarenum in Sicilia mediterraneum ac recens est oppidum. in cuius agro, cui Gibilo est nomen, passus fermè mille ad meridiem recedente, Ioannes à Brachiis fortibus, opidi comes, quum, anno Salutis CIOIOXVI, ad vinea, quam ibi sibi plantaverat, tutelam, domum fabricari iussisset; fundamentisq; cementarii fossam pararent; in cadaver hominis, staturæ cubitorum circiter viginti, ligonibus impingunt. Famâ tantæ rei ad oppidum relata, Ioannes uxore, eius Aemilia, quæ tum uterum gestabat, ac opidani ferè omnes, ad Gibilum procurrunt; ibi, cadaver procerum, ac caput eius, dolii instar, conspexerunt stupidi. Aemilia vero, miraculi horrore percussa exanimataq; abortum patitur. Imperiti deinde homines quum rudis cadaver adrectassent; illico in pulverem abiit; molaribus dumtaxat integris repertis: quorum quilibet unciarum quinque pondus æquabat. Rem hæc Antonius Moncata, Adrani comes, eiusque soror germana Aemilia ipsa, non vulgari fide & nobilitate commendati, anno Salutis CIOIXLVI, mense Septembri, ad oppidum Caltanixetta, prout ipsi viderant, mihi enarrarunt: relictisq; molares dentis ostenderunt. Testatur id demum pictura reperti gigantis, in adibus, quas sibi decedente Ioanne marito in eo Caltanixetta oppido Aemilia magnifice struxit, in murum relata. Melillis inter Leontinum & Syracusas oppidulum in Hybleis montibus mari prominet. à quo non multo infra, ad montium radices, ubi perennis est fons, S. Cosmani hodiè nomine notus, frequentia vix credenda proportionis gigantum sunt sepulcra. è quibus ab antiquitatis studiosis & molares eorum dentes & ingentia ossa quotidie effodiuntur. Illorum dentium plures Petrus Paulus, principatus vir honestus, & harum rerum studiosissimus, dono mihi dedit: quos ad rei indicium curiosissimè adseruo. est autem eorum quilibet ponderis unciarum circiter quatuor. Hycara Sicanorum per vetustum oppidum, Carinis hodiè dictum, XII passuum millia à Panormo ad occidentem abest. in eius agro mons est, in occidentem vergens, mons Longus adpellatus: ad cuius radices antrum est immensum, à Piraino nomen adeptum, ab oppido XII passuum millia diversum. in quo plura sunt gigantum monumenta. unde & maxima eorum ossa ac dentes eximia admirationis frequenter eruuntur. Huius rei testes sunt Hycarenses ipsi simul & Panormitani. testis & locupletissimus sum ego: qui os humeri latissimum & penè monstruosum excinde apud me habeo. In agro Panormitano fons est insignis, Maris dulcis cognomento notissimus, meridiei obversus, III fermè passuum millia ab urbe refugiens. supra quem in ipsâ montis rupe specus est, longitudinis cubitorum plus minus LX, latitudinis XX. in qua Paulus Leontinus, nitrum confecturus, dum terram pecuinam in nitriariis decoquendam, anno Salutis CIOIXLVII effodit; in cadaver hominis, vastitate moleq; gigantei corporis immane, cubitorumq; ferè XVIII, membris omnibus incompactum dissolutumque, fortuito illapsus est. Ad cuius famam Panormitani visendi studio satis imprudenter atrectat: in pulverem, præter mandibulam, versa sunt omnia. Præter eo anno Panormo Simeon Valguarnera, quem Capitaneum vulgus adpellat, ad eum mandibulam in rei fidem deferunt. Ex qua dum dentis excutere tentant; in cinerem & ea transiit; molaribus solum, ob duritiem, immotis. Horum singuli unciarum propè quatuor pondus conficiebant: nostris similes; subalbi, effigati, & carie prorsus carentes. quorum duo, mihi à Simeone Piliotto donati, in rei tum fidem tum memoriam Christianis ac ethnicis hominibus, qui tale genus hominum vix fuisse credunt, exhibendi, in arcâ magno studio habentur.

Syracusa urbs est hodie in Sicilia. in eâ anno Salutis CIOIOXLVIII quum Georgius Adornus, Genuensis, eques Ioannita, classis tum ordinis sui prefectus, hiemaret; venatum aliquando in agrum Syracusanum egressus est. Qui dum venationi studet; canis, in venatu solers & sagax, os spelunca subterranea & latebrosa naribus & unguibus scrutatus, caudâ & latratu venatores advocabat. Equites, qui cum Georgio aderant, predam rati, equis citatis accurrunt. sed ubi ostium ingentis specus solum vident; eo relicto, venationem retro prosequuntur. Postridiè verò Georgius, remigum manu adsumta, ad specum eandem, aurea veterum numismata, quorum ibi thecas crebro reperiri contigerat, questurus, regreditur. Spelunca ore vix patefacto; scalis, quas ibi in vivo ipso lapide excisas, aditum monstranteis, offendet, in antrum profundum descendit; ingreditur; cuncta explorat: tandemque, pro speratis nummis, cadaver hominis cubitorum XX reperit. quod ubi membratim mirabundus stupensque examinat; pars capitis, costa, & crura, cæteris partibus in putrem cinerem ventumq. solutis, ex atrectantium manibus sola integra decideret. qua pro miraculo Georgius quam primum omnia, præter duas molas, ad Ioannem Homodeum, militiae magistrum, Melitam transmisit. Calatras non longè ab Entellâ arx est, cuius præfecto, anno Salutis CIOIOL defuncto dum coloni in templo tumulum perfodiunt; in adiculam testudinatum incidunt; & in eâ cadaver hominis cubitorum circiter XXII reperiunt. cuius staturâ primum stupefacti; mox, ut ferè sit, in risum jocosq. soluti, eius caput, quod x fermè pedum circuitum metiebatur, pro scopo aut signo erectum, saxorum jactibus incessunt. quo comminuto, dentibus solum salvatis, quidquid superfuit, terræ reddiderunt. Petralia Inferior recens est mediterraneum opidum. in eius agro Bilicino dum Bartolus Petraliensis, Artalus Curtius, & Nicolaus Cameratenensis, pluresq. alii cementarii, anno Salutis CIOIOLII, Susanna Gonzaga, opidi domine, Petri Cardone, Golsani comitis, uxori, horrea exstruunt; in plura gigantum sepulcra, lapidibus quadratis inclusa, casu pervaserunt: in quibus plerag. cadavera, VII cubitos proceritate superantia, invenerunt. è quibus Susanna, ut nobilitate insignis, ita liberalitate conspicua, mandibulam unam cum duobus molaribus, duarum fermè quolibet unciarum, Panormum dono mihi misit. quorum omnium nihil adhuc apud me perit. Sed non est heic ulterius immorandum. nam si singula gigantum cadavera, passim in Sicilia casu hæcenus eruta, recenscam; & dies & instituti ratio me deficiet: quum ex his abundè, & fuisse in rerum naturâ gigantes, & Siciliam habitasse, jam probatum sit.

Restat igitur, uti quæramus, unde tam immanibus corporibus in hanc insulam primum pervenerint Cyclopes sive gigantes isti. Id verò nimio plùs quam incertum est: quum jam tum antiquus cum primis rerum auctor Thucydides, loco supra scripto, adfirmet, sese eorum εἶπε τὸ γένος ἔχειν εἰπεῖν, ἢ πῶθεν εἰσηλθόν, ἢ ὅπου ἀπεχώρησαν: id est, neque genus eorum, neque unde venerint, nec quò abierint, compertum habere. Vnde etiam illud Philostrati, in Heroicis, in Protefilao: Δίεισι δὲ τὰ ὄντα ὄμηρον, ἀπληρώων ἔλεγε, καὶ ἀναλλήλεις ὀδυσσεὺ μᾶλλον. δι' ὃν κυκλώπων τὴν αἰτῶν ἐπινοήθη γένος, ἔδαμ' ἢ τῆς γῆς Φωῆος. Λαίρρυγες τὴν ἀνετοπώθησαν, ἔς ἔδαμ' ἢ τῆς γῆς Φωῆος. Id est: Percurrit hæc Homerus; Troicum abscindens sermonem; Vlyssique potius eum dedicans. propter quem Cycloperum ab eo excogitatum est genus; quum nusquam terrarum fuerint: expressique Laistrygones; quos nemo, ubi unquam fuerint, novit. ELISAE tamen, Iavanis filii, Iapheti nepotis, Noachi pronepotis, fuisse posteros; ac primis statim post terrarum inundationem temporibus, post confusionem ad Babylonem primævæ lingvæ, in gentium per omnem terrarum orbem dispersione, in insulam hanc trajecisse; prolixâ ac doctissimâ exsequitur dissertatione sagacissimi animi vir Marianus Valguarnera, in supradicto libro de primis Siciliae Italiæque cultoribus. ubi Græcos eos fuisse, Acolici sive Pelasgici generis, ostendit. Ego verò miror, nihil tales neque Thucydidem neque alium quemquam ex vetustissimis dispexisse auctoribus. quidpe Diodorus, cuius verba infra videbimus, ultimas omnium in Siciliam colonias deduxisse, tradit, Græcos. & Thucydes, ut infra patebit, primos ait Græcorum Chalcidensis in Sicilia condidisse Naxum. quod tandem anno à Troiano bello CCCCXLVIII factum, suo loco monstrabitur. Trinacriam sanè (quod & ipsum urget doctissimus Valguarnera) ante Sicanorum adventum nominatam fuisse insulam, tradit Thucydides; & hunc haud dubiè sequuti, reliqui omnes. qui etiam τὰ τῶν τεσσάρων ἀκρῶν, id est, à tribus promontoriis, in quâ insula triangulâ specie excurrit, ita nuncupatam interpretantur. At quibus ita dicta fuerit; ipsis indigenis, an Græcis in Græciâ illius ævo hominibus; non addit Thucydides. Græcis verò fuit vulgare, exteris gentibus terrisque è suâ lingvâ imponere vocabula. Cuius

Cuius rei, præter innumera, quæ in monumentis eorum exstant, exempla, locupletissimus testis est Iosephus, antiquitat. Iudaic. lib. 1, cap. 71, his verbis: Καὶ τῶν ἐθνῶν ἕνα μὲν ἀξιοῦσι τὰς ἰσθμῶν κλισίωνων κειμήλιας ἀποσημασίας· ἕνα δὲ καὶ μετέβαλον. ἃ δὲ καὶ πρὸς τὸ σιφίετρον εἶναι δοκῆν τοῖς παροικῶσι τροπικῶ ἔλαβον. Ἐλλῆνες δὲ εἰσὶν οἱ τὰτε κατὰ σῆντες αἰετοί. ἰσχυροὶ γὰρ ἐν τοῖς ὕστερον, ἰδίαν ἐπιήσαντο καὶ τὴν πάλαι δόξαν, χαλκωπίουσι τὰ ἔθνη τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ σωεπὸν αὐτοῖς, καὶ κόσμον βίβημοι πολιτείας ὡς ἀπὸ αὐτῶν γερονόζων.

Hoc est: Gentium nonnullæ adhuc servant derivatam ab suis conditoribus adpellationem: quædam verò mutaverunt. alia in familiarem accolis & notiozem vocem sunt versa; Grecis potissimum talis nomenclature auctoribus. hi quidpè posterioribus sæculis veterem locorum gloriam sibi usurpaverunt; dum gentis nominibus sibi notis insigniunt; dumque, tamquam ad suum genus pertinerent, mores quoque proprios in illas invehunt. Quòd si verò, 10 ipsis Siciliae insulæ incolis Cyclopius sive gigantibus adpellatam fuisse Trinacriam, credere libeat: dubium tamen atque ambiguum etiam tum manet, utrum ὀπὸ τῶν τριῶν ἀκρῶν dicta sit τρινακρία· an verò ab rege aliquo seu principe insulæ Trinaco Trinacia, sive per θ à Thrinaco Thrinacia; ut antiquissimus huius insulæ memorator habet Homerus. Nam, quòd κατὰ τῆς ὁμοιότητος τῆς θρίνακος· sive τρίνακος, id est, à similitudine tridentis denominatam voluerunt nonnulli posterioris sæculi grammatici; id jam dudum ipse grammaticus Eustathius risit; ut supra ostensum est. Nugæ pariter sunt, quòd Marcianus Heraclensis ab Sicanis, Ibericâ sive Hispanicâ gente, dictam Trinacriam tradit; ut supra citatum. Verùm hæcenus 20 sufficiat veterum scriptorum de antiquissimis huius insulæ incolis ac nomine ostendisse mentem.

Cæterùm Thucydides, loco supra scripto, Παλαιόπει μὲν, inquit, λέγονται ἐν μίσει ὑπὸ τῆς χώρας κύκλωπις καὶ λαισυρόνης οἰκίται. id est; Antiquissimi feruntur partem quamdam regionis incoluisse Cyclopes atque Laestrygones. Sic equidem & Plinio, ut supra citatum, & Solino, in Sicilia circa Leontinos, quæ urbs nunc vulgò vocatur Lentini, retulerunt LAESTRYGONES. quibus accedit & Didymus; in Odyss. lib. x ita commentans: φασὶ δὲ τὰς λαισυρόνας καλεσθῆναι τὴν τῶν Λεοντίων περὶ Σικελίαν χώραν. Hoc est: *Asiunt autem Laestrygonas Leontinorum in Sicilia quomdam tenuisse agros.* Sed & Tzetzes, ad Lycophronis commentans verba; quæ sunt de Vlyffis erroribus in Alexandrà huiusmodi:

Ὅς ὄψεται μὲν Ἐ μονογλώσσας ἑτάρας
Χάρακας, οἴνης τῶ κρεωφάγῳ σκύφον
Χερσὶ πρὸς τείναν πύπδορπον ποτὴν.
Ἐπίψεται δὲ λείψανον πῆδωμάτων
τῆ κρημνῶτα πδκίως Παλαίμων.

Hoc est:

Qui videbit, primùm unoculi tecta
Leonis, vini carnivoro scyphum
Manu porrigens, caena potum:
Deinde videbit sagittarum reliquias,
Alexiaci tediferi Palemonis.

40

Ad quæ ita Tzetzes: λείψανον πῆδωμάτων τὰς λαισυρόνας λέγει. τὰς γὰρ Ἡρακλῆς κατεπόθισεν, ὡνίκα ἤλαυσε πὰς βῆς Ἐ Γηρυόνας ἀπικειρόντες αὐτῶν πλεμῆν. λείψανον δὲ λέγει τὰς ἰσθμολίπας τῶν ἀνααιρεθέντων. λαισυρόνες δὲ εἰσὶν οἱ νῦν ἐν Σικελίᾳ Λεοντίνοι. Id est: Reliquias sagittarum Laestrygonas vocat. hos enim Hercules sagittis confecit, quum boves ageret Geryonis; qui bellum ei movere ausus fuerat. Reliquias autem vocat eos, qui interemptis supersites fuere. Laestrygones verò sunt, qui nunc in Sicilia Leontini dicuntur.

50 Idem Lycophron postea:

Ἄλλοι δὲ ἐσοικῆσαι Σικανῶν χθόνα
Πλαγῆσιν μολόντες, ἐνθα Λαομέδων ἑριπλάς
Ναύτης ἔδωκε φοινδοάμασι κόρας,
Ταῖς κητοδόρπαις συμφοραῖς δεδηγμένῳ,
Τηλῆ πρὸ θῆναι θηροῖν ἀμνηταῖς βορῶν,
Μελόντας οἷς γλυκῶ ἑσπερον λαισυρόναν.

B 2

Hoc est:

Hoc est:

Alii Sicanorum inhabitabunt terram,
Errones eò delati; ubi treis Laomedon
Nautis dedit Phœnodamantis filias,
Balenam pascentibus stimulatus cladibus,
Procul exponendas feris crudelibus,
Profectis in occidentalem Læstrygonum terram.

Opida intelligit, in extimis versus occidentem Siciliae partibus, Erycem, Aegestam, & Entellam; ut suo loco ostendetur. Tzetzes, ad ista poetæ verba commentans, Λαιστρυγόνες, inquit, οἱ νῦν Λεοντῖνοι. εἰσὶ δὲ ἐν Σικελίᾳ, αἰς ληρῶσιν, ὑπάρχοντες ἀνθρωποφάγοι, ἀπὸ τῶ ἀνελεῖν τὰς Ὀδυσσεύς ἐταίρους. εἰ γὰρ ἦσαν εἰθισμένοι ξένους δόποδεχεσθαι. Id est: Lastrygones, qui nunc Leontini. Sunt autem in Sicilia, ut nugantur, humanâ vescentes carnes quia Ulyssis interemerunt socios. non enim soliti erant peregrinos recipere. At in Italiâ eos posuisse ipsam Homerum, in Formiano litore, haud ita procul à Circæo monte, in eo opere, quod de Italiâ conscripsimus, ostensum est: pluribusque documentis ostendetur infra, ad finem huius de Sicilia commentationis; ubi Ulyssis errores enarrabo. Diodorus equidem, lib. IIII, eandem Herculis pugnam tribuit Siciliae: sed cum Sicanis, non cum Læstrygonibus, congressum tradit.

PHAEACES in Sicilia.

De Cyclopiibus quaeritur, quam insulae partem tenuerint: & qui reliqui illi fuerint mortales, Cyclopium in eadem insulâ contermini. Ipse Homerus vicinos eis facit Φαίαικας, PHAEACES, Odyssæ lib. VI, his verbis:

Αὐτὰρ Ἀθλίῃ
βῆ δ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμον τε πόλιν τε·
οἱ γὰρ μὲν παρ' Ἐναον ἐν Δρυχόρῳ Ἰπείρῃ,
Ἀρχὴ Κυκλώπων, ἀνδρῶν ὑπερώροιστον·
οἱ σφείας συνέκουστο, βίηφι δὲ Φέρπροι ἦσαν.
ἔνθεν ἀναστήσας ἄγε Νηυσίθεο θεοειδής·
εἶπεν δ' ἐν Σχερῆήεσσιν ἀνδρῶν ἀλφησίων·
Ἄμφι δὲ τείχεσσι ἐλασσε πύλιν, καὶ εἰδείματα αἰκίας,
καὶ νῆες ποίησε θεῶν, καὶ ἰθάσασ' ἄεθρας.
Ἄλλ' ὁ μὲν ἦδη κηρὶ δαμνίσι αἰδὸς δὲ βεβήκη·
Ἄλκίνο δὲ τὸτ' ἤρχε.

Id est: — At Minerva
Ibat ad Phæacum populum atq. urbem:
Qui antea habitabant in speciosa Hyperia,
Prope Cyclopas, viros superbientis.
Qui eos preadabantur: quum viribus forent potiores.
Hinc eos deduxit Nausithous, deo similis;
Collocavitq. in Scheria, procul ab hominibus ingeniosis.
Urbemq. muro munivit, & domos edificavit:
Templaq. struxit deorum, & agros divisit.
Sed hic, fato domitus, ad inferos jam descenderat.
Alcinous verò tunc imperabat.

HYPERIA, Phæacum antiqua sedes.

Quæ ista fuerit Ἰπείρεια HYPERIA, ostendunt commentatores Homeri, Didymus & Eustathius, alique grammatici. Didymus: Ἰπείρεια· οἱ μὲν τῶν ἐν Σικελίᾳ Καμαρίνας· οἱ δὲ δὸς τῆ ὑπερ τῶν ἡμῶν γνωστομυθίῳ. ἄλλοι δὲ, ὅτι τῶ νῆσσι πλεονέχον τῆς τῶν Κυκλώπων χώρας. Id est: Hyperia. alii Sicilia aiunt esse urbem Camarinam: alii confictum sic vocabulum ab eo, quod ultra nobis cognitam terram situs sit locus. alii insulam prius fuisse putant, prope Cyclopium terram. Eustathius: τῶν δὲ Ἰπείρειαν, πόλιν Σικελίας ἕνεκεν φασι, τῶν ὑπερὸν Καμαρίνας· οἱ δὲ νῆσιν πλεονέχον τῆς τῶν Κυκλώπων χώρας. Σημείωσαι δὲ, ὅτι εἰς σωτηρίαν δούσει τῶ ποιητῆ οἱ τῶν Ἰπείρειαν νῆσιν λέγουσιν. πῶς γὰρ αὐτῶν νῆσιν ὄντες οἱ ἐν αὐτῇ, ὑπὸ Κυκλώπων ἐβλάπτοντο, οἷς νῆες οὐκ ἦσαν κατὰ τῶν ὀμηρικῶν ἱστορίων. Hoc est: Hyperiam quidam Sicilia urbem aiunt esse, quæ postea Camarina dicta. alii verò insulam volunt prope Cyclopium terram. Nota autem, quod minimè cum poetâ consentire videntur, qui Hyperiam insulam esse dicunt. quidpi si insulani fuere eius incole, quomodo à Cyclopiibus infestari potuerunt; ut quibus, secundum Homeri traditionem, naves fuere nullæ? Omnino absurdum est istud

est istud apud Didymum *πρότερον*. Ego ex Eustathio corrigendum censeo in hunc modum: *οἱ μὲν τῶν ἐν Σικελίᾳ ὑπερον Καμαρῖνας*. * *ἄλλοι δὲ, ὅτι τῶν νῆσ^{ῶν} ὁ πλησίον τῆς τῶν Κυκλωπῶν χώρας*. Id est: *Alii eam dicunt esse Sicilia urbem, qua postmodum Camarina dicta. alii insulam, Cycloppum terra vicinam*. Apud Stephani epitomatorem ita legitur: *Ῥήπειρα, πηγὴ Μεσειδ^{ῶν}, καὶ πόλις Σικελικὴ*. id est: *Hyperia, fons Meseudis; & item urbs Sicula*. Hinc etiam Hesychius: *Ῥήπειρα, ἢ τῶν Φαιάκων πόλις καὶ κρήνη*. id est: *Hyperia; Phaeacum urbs & fons*. fortassis heic interiit ultima vox *Μεσιδ^{ῶν}*. Svidas simpliciter scripsit, *Ῥήπειρα, ὄνομα κρήνης*. hoc est: *Hyperia; nomen fontis*. Qui tamen & ipse haud dubiè, unà cum Stephano atque Hesychio, intellexit fontem illum Meseudis, Homero Iliad. lib. v r celebratum. At apud Vibium tamen Sequestrum, in catalogo paludum, hæc leguntur verba: *Camarina nunc, ante Hesperie dicta; Syracusis propinqua*. Vbi legendum esse, *Hyperie*; suprâ scripti Didymi Eustathiique loci aperte indicant. De *Camarinâ palude*, unde nomen urbs traxit, suo loco dicitur. Exstat verò eodem nomine hodièque, unà cum tenuibus urbis antiquæ vestigiis, in meridionali insulæ latere, l. millia à Pachynò promontorio, quod vulgò nunc est *Capo Passaro*, distita. Illa Vibii verba, *Syracusis propinqua*, ne te moveant, sic scilicet & in catalogo fluminum dixit, *Chrysas; Syracusis, ex monte Hereo*. & mox: *Elorus, Syracusarum; à quo civitas*. ac deinde: *Taurominius, inter Syracusas & Messanam*. Quum tamen ab *Eloro*, vulgò *Abiso* nunc dicto, ad Syracusas x l. sint millia. hinc verò ad *Chrysam*, vulgò *Datáino* adpellatum, x x x i i: inter Syracusas autem & Messanam, c. Porro apud Eustathium, in commentariis ad Odyss. lib. x leguntur ista: *Ἄλλοι δὲ περὶ Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν πεπλαῆσται τὸν Ὀδυσσεῖα εἰπόντες, ἔ μόνον τῶν Κύκλωπες οἶδασι, Λεοντίνες καὶ εὐθύρες, ἀλλὰ καὶ Λωτοφάγους ὅτι πικρὴ φαίνονται εἶναι τῶν νῶν Ἀκρωτηρίων· οἱ δὲ τῶν Καμαρῖναιος*. Alii vero, qui circa Siciliam atque Italiam *Vlysses* errasse aiunt; non tantum Cycloppas intelligunt eos, qui nunc vocantur *Leontini*; sed & *Lotophagos* poëta aiunt esse eos, qui nunc dicuntur *Agrigentini*; alii vero *Camarinenses*. Quam ritè isti ex Homeri historiâ navigationem *Vlyssis* ab Agrigentino agro ad Cycloppas & insulæ latus orientale deduxerint, hinc verò ad *Aecoliam* insulam, septentrionali lateri objacentem; haud equidem video. Potior sanè est *Polybii* ac *Strabonis* sententia, qui, haud dubiè antiquiores sequuti auctores, *Lotophagos* istos Homeri in *Meningi* ponunt, *Syrts* minoris ad *Africam* insulâ, vulgò hodiè *Le Gerbe* dictâ. unde profectus *Vlysses*, non ad *Leontinorum* fineis, aut *Aetnam* montem, sed ad *Pachynum* adpulit promontorium: ut postea in erroribus eius certis documentis ostendam.

Quòd autem suprâdicti auctores *Vlysses* ad *Aetnam* & *Leontinos* pervenisse tradiderunt; eoque ad radices eius montis *treis Cycloppum scopulos & Vlyssis portum* nominavit *Plinius*: id eò factum puto, quòd hunc tractum *Cycloppas* incoluisse, apud antiquiores legerant scriptores. Ego verò hinc colligo, omne ferè insulæ hoc latus ad *Pachynum* usque promontorium, sive ad *Camarinensium* usque fineis, tenuisse *Cycloppas*, *Phæacibus* conterminos. Hinc etiam illud *Theocriti*, in *Idyl-*

40 *lio VII*:
*Ἄρα γὰρ περὶ τῶν τριῶν τὸν πικρὸν Ἀνάπω,
 τὸν καρπὸν πολύφαιμον, ὃς ὄρεσι λῆας ἔβαλλε
 τοῖον νέκταρ ἔπεισεν καὶ αὐτῶν ποσσὶ χροεδοσσι;*

Hoc est:

*Num pastorem illum olim ad Anapum,
 Fortem illum Polyphemum, qui in montibus saxa torquebat,
 Tale nectar moravit, ut per stabula pedibus saltaret?*

Ad *Aetnam* eos posuit *Euripides* quoque, poëta antiquissimus, in fabulâ, quæ *Cyclops* inscribitur, ubi *Silenus* ita *Vlysses* adloquitur:

50 *Ἦδη δὲ μαλέας πλησίον πεπλαῆστας,
 Ἀηλιώτης ἀνεμ^{ῶν} ἐμπνέουσας δορῶ,
 Ἐξέβαλεν ἡμᾶς τῶνδ' ἐς Αἰτναίαν πέτραν,
 Ἴν' εἰ μόνωπες πόντις πηδῆες θεῶν,
 Κύκλωπες οἰκῶσ' ἀντ' ἔρημῖ, ἀνδροκτόνοι.
 Τέτων ἐνὸς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
 Δῆλοι. καλεῖσσι δ' αὐτὸν, ὃ λατρεῖ δόμοιο,
 Πολύφαιμον.*

B 3

Id est:

Id est:

*Iam prope Maleam naviganteis
Subsolanus ventus, aspirans ad navem,
Impulit nos ad hanc Aetnaeam rupem;
Vbi monoculi filii marini dei
Cyclopes habitant antra vasta, homicide.
Horum unius capti sumus in adibus
Servi. vocant autem eum, cui servimus,
Polyphemum.*

Tum & Latini poetæ. in quibus Tibullus, lib. IIII, carm. I, ita canit: 10

*Non valuit Cyclops captos avertere cursus.
Cessit & Aetnae Neptunius incola rupis,
Victa Maroneo sedatus lumina Baccho.*

Stattius, Thebaid. lib. VI:

*Quale vaporiferâ saxum Polyphemus ab Aetnâ
Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
Audita, junctaque inimicum exegit Plyssem.*

Et Virgilius, Aeneid. lib. III; ubi Achæmenides, unus ex Ulyssis fociis, ad Aetnam montem à fugientibus relictus, ita Aeneam, in navi stantem, è litore adloquitur: 20

*Nam qualis quantusq. cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atq. ubera pressat;
Centum alii curva hac habitant ad litora vulgò
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.*

* * * *

*At genus è silvis Cycloperum & montibus altis
Excitum, ruit ad portus, & litora complent.
Cernimus adstante is necquidquam lumine torvo
Aetnaos fratres, cælo capita alta ferenteis,
Concilium horrendum: quales cum vertice celfo
Aëria quercus, aut conifera cyparissi
Constiterant.*

30

Et inter geographos Strabo, lib. I: Ἐλαβεν οὖν Ὁμηροῦ παρὰ τῆ ἰστορίας τὰς δεχάς. καὶ γὰρ τὸν Διόλον διωρασεσθῆναι φησὶ τὸ παρὲ τῶν Λιπέραν νήσων, καὶ τὸ παρὲ τῶν Αἰτνῶν καὶ Λεοντίνων Κύκλωπας καὶ Λαιστργόνας, ἀξένους ἰναί. διὸ καὶ τὰ παρὲ τὸν προθμὸν ἀποσεπέλασται εἶναι τοῖς πόν. Id est: *Acceptit ergo Homerus principia sua poëseos ex historiâ. nam & Acolum Liparæis insulis imperasse, atque loca circa Aetnam & Leontinum agrum tenuisse Cycloperos & Laestrygonas, homines inhospitales, tradit: idèòq. loca freto vicina illius temporis hominibus fuisse inaccessa.* Et in Latinis Mela, lib. II, cap. VII: *Montium Eryx maximè memoratur, ob delubrum Veneris, ab Aeneâ conditum: & Aetna; quæ Cycloperos olim tulit: nunc adfiduis ignibus flagrat.* Sic & oratorum princeps Cicero, in Verrinâ V: *Cyclops alter, multo importunior. hic enim totam insulam obtinebat: ille Aetnam solam & eam Siciliae partem tenuisse dicitur.* Atque in hoc maximè insulæ latus illa Homeri congruunt, de fertilitate Cycloperum agri, Odyssæa IX:

*Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀβιμίτων
Ἰκέμεθ', οἳ ῥα, θεῶσι πεπιθότες ἀθανάτοισιν,
οὔτε φυτὸν οὔτε χερσὶ φυτὸν, εἴ δέ οἱ σιν
Ἄλλὰ τὰ γ' ἀσπερσῆ καὶ ἀνήροισιν (αὐτοῖσιν),
Πυροὶ καὶ κριθαί, ἢ δ' ἀμπελοὶ, αἵ τε φέρονσιν
Ὀῖνον ἐρικυφύλον, καὶ σφιν Διὸς ὀμβροσ ἀέξῃ.*

Hoc est:

*Cycloperum ad terram superborum exlegumque
Venimus. qui, diis freti immortalibus,
Neque plantant manibus plantam, neque arant.
Sed hec infeminata atque inarata omnia proveniunt;
Triticum, hordeum atque vitæ; quæ ferunt
Vinum magnis visis: ipsis verò Iovis imber incrementum dat.*

30

Quæ

Quæ quamvis de universâ insulâ intelligi possint; tamen nulla eius pars lætior est dicto latere orientali. Hinc etiam Diodorus, lib. v; Εἰν δὲ τῷ Λεοντίνῳ, inquit, πρὸς, καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Σικελίας μέγροι τῶ νῦν Φυεῶσαι τὰς ἀγορὰς ἰσομαζήδους πυρῆς. id est: In Leontino agro, aliisq. Sicilia locis compluribus, etiam nunc triticum nasci ferunt, quod agreste vocant.

Iam verò, quia ἐν μέγροι πρὸς, id est, in parte quadam insulæ tantum, eaque exiguâ, habitant Cyclopes; juxtaque eos Phæaces, & ipsi exigua gens; ut quàm universam postmodum una Corcyra insula, haud perinde magna, recepit: quaritur, quinam mortales reliquum Siciliae incoluerint. Id planè incertum est: quum eâ de re nihil antiqui prodant auctores. Fuisse tamen heic quoque Gigantum genus, patet ex supra memoratis ossibus, quæ ad Erycem montem, in extremâ versus occidentem insulæ parte, & prope Panormum urbem superiori sæculo reperta fuere; & heic etiam nunc reperiuntur; teste Valguarnerâ: qui ipse nonnulla eruit. Univerſa igitur insula quondam genus tulit Gigantum: qui in diversos populos sive familiarum corpora fuere divisi. ex quibus memorantur antiquis scriptoribus CYCLOPES supradicti, atque PHÆACES. Hos postquam jam antiquissimis temporibus, à Cyclopiibus pulsos, ex hac insulâ in Corcyram deduxit Naufichous; ut supra intellectum: sedes eorum occupasse pulsores, haud dubium est.

GIGANTES
omnem olim
tenuere Sici-
liam.

Restat nunc, uti de habitationibus ac vivendi consuetudinibus Cycloporum ceterorumque per Siciliam gigantum dispiciamus, quales eæ fuerint. De his ita Homerus dicto Odysſ. lib. ix:

Τοῖσιν δ' ἔτ' ἀγορὰὶ βεληφόροι ἔπεθίμιτες·
Ἀλλ' οἶν' ὑψηλῶν ὄρεων ναῖσσι κάρυνα,
Εἴν' Ἰπῖοσι γλαφυροῖσι. θεμισδῆ δὲ ἑκάστω
Παίδων ἢ δ' ἀλέχων· ἔδ' ἀλλήλων ἀλέγασσι.

Hoc est:

Illis verò neque conciones consiliariae sunt, neque jura.
Sed celsorum montium inhabitant cacumina,
In speluncis cavis. jus autem dat unusquisque
Liberis atque uxoribus. neque se invicem curant.

Strabo, lib. XIII: Εἰκάσαι δὲ Πλάτων, μετὰ τὰς κατακλιυσιμὰς τρεῖς πολιτείας εἶδη σωῖσεσθαι. πρῶτον μὲν τὸ θῆτι τὰς ἀκρωρείας, ἀποτὴν τι καὶ ἀγρον. * . *. Ταύτας ἢ ἀποφορὰς ὑπογράφειν φησὶ τὸν πεητιῶν ὁ Πλάτων· τὸ μὲν πρῶτης πολιτείας ἀποδείγματι τῆν τὴν Κυκλάδιαν βίον; αὐτοφύσας νημοειδῶν καρπῶς, καὶ τὰς ἀκρωρείας κατακλιυσιμῶν ἐν Ἰσηλαίοις ποῖν. Hoc est: Plato conjicit, post terrarum inundationem tunc existisse vitæ degendæ formas. primam in summis montium cacuminibus, simplicem & agrestem. Mox: Hæc Plato discrimina ait ab Homero notari. atque eum pro exemplo primæ formæ posuisse Cycloporum vitam: qui fructus sponte natos carperent; inque summis montibus ac speluncis habitarent. Euripides in dictâ fabulâ, quæ Cyclops infcribitur, tale colloquium inter Vlyſsem instituit, ad litus Siciliae adpellentem, & inter Silenum, qui captivus Polyphemo serviebat:

Οδ. Τίς δ' ἦδε χώρα, ἔτινες ναῖσσι νιν;
Σιλ. Αἰτνάτω ὄχθῳ Σικελίας ὑπερτατῶ.
Οδ. Τείχη δὲ πῶς εἰ πόλεως πυργώματα;
Σιλ. Οὐκ εἰσ'. ἔρημοι πρῶτες ἀνθρώπων, ζέενε.
Οδ. Τίνας δ' ἔχουσι γαίαν; ἢ θηρῶν γῆ;
Σιλ. Κύκλωπις ἀντὶ ἔχοντες, ἔστρας δόμων.
Οδ. Τίνῳ κλύοντες; ἢ δεδήμεσται κρατῶ;
Σιλ. Νομάδες. ἀκῆι δ' ἔδεν ἔδειξ ἔδενος.
Οδ. Σπείρασι δ', ἢ τῶ ἴωσι, Δήμητρε, σάχων;
Σιλ. Γάλακτι ἔτροῖσι, ἔ μήλων βορῶ.
Οδ. Βρομίς δὲ πῶς ἔχουσι ἀμπύλα βορῶ;
Σιλ. Ηκισσε. τί γὰρ ἀχαρῶν οἰκῶσι χθονα.
Οδ. φιλόξενοι δὲ, καὶ ὅσοι παρὶ ξένους;
Σιλ. Γλυκύτατα φασι τὰ κρία τὰς ξένους φορεῖν.
Οδ. Τί φῆς; βορῶ χεῖρασιν ἀνθρωποκτόν;
Σιλ. Οὐδαίς μολῶν δειρ' ὅστις ἔκαπτο φάγη.

B 4

Id

Id est:

- VI. *Quæ hæc est terra? & quinam eam habitant?*
 Sil. *Aetneus est tumulus Siciliae altissimus.*
 VI. *Moenia verò ubi sunt, & urbis turres?*
 Sil. *Nulle sunt. tumuli isti sine hominibus sunt, hospes.*
 VI. *Quinam verò hanc habent terram? estne aliquod genus ferarum?*
 Sil. *Cyclopes; antra habentes, non recta domorum.*
 VI. *Cui parent? an populare est imperium?*
 Sil. *Vagi sunt pastores. nec ullus ullâ in re alteri paret.*
 VI. *Seminantne spicas Cereris? aut unde vivunt?*
 Sil. *Lacte, & caseis, & pecudum esu.*
 VI. *Bacchine potum habent ex fluxu vitis?*
 Sil. *Minimè. ingrata enim ei habitant terram.*
 VI. *Suntne hospitales, ac pii in hospites?*
 Sil. *Dulcissimas dicunt carnes hospites ferre.*
 VI. *Quid ais? delectantur ne voratione caesorum hominum?*
 Sil. *Nemo venit huc, qui non interfectus sit.*

Et apud Virgilium, Aeneid. lib. III, Achæmenides è litore Troianos, ut supra dictum, ita adloquitur:

*Hæc me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
 Immemores socii vasto Cyclopi in antro
 Deseruere. Domus sanie dapibusq; cruentis
 Intus opaca, ingens. * * *
 Centum alii curva hæc habitant ad litora vulgò
 Infandæ Cyclopes, & altis montibus errant.*

Ad hæc Servius ita: *Curva hæc habitant ad litora vulgò. ne tantum in montibus esse putarentur.* Ex quibus verbis docti quidam hoc ævo Siculi auctores elicere conantur, habitasse Cyclopias urbes in litore positas: & inter alias, maximè Syracusas, Panormum, & quæ paullum à mari recedit, Leontinos. nam nullas eos neque ædificasse neque incoluisse urbes, contra Homerum, aliosque veteres scriptores pariter omnes negant exemplis gigantum Asiaticæ terræ, ex sacris libris productis. Quin absurdum putant, postquam Babylonis urbis turrisque in eâ ingentis structioni interfuissent primi illi Siciliae à Babylone deducti coloni, voluisse eos in specibus degere. His ego exempla contrà adducere possum nonnullarum gentium; quarum alia sine urbibus, alia profus sine omni domo degerunt. De Germanis Tacitus, in libro, quem de eâ gente conscripsit; *Nullas, inquit, Germanorum populis urbes habitari, satis notum est: ne pari quidem inter se junctas fedes.* Et sub finem eiusdem libri, de Fennis, Germanicâ natione: *Fennis mira feritas, fæda paupertas. non arma, non equi, non penates. victui herba, vestitui pelles, cubile humus. sola in sagittis spes: quas, inopiâ ferri, ossibus asperant. idemq; venatus viros pariter ac feminas alit. passim enim comitantur, partemq; præda petunt. nec aliud infantibus ferarum imbriumq; suffugium, quàm ut in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt juvenes; hoc senum receptaculum. id beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus; suas alienasq; fortunæ spe metug, versare.* Seneca, in libro de Providentiâ divinâ: *Omneis considera genteis, in quibus Romana pax desinit. Germanos dico, & quidquid circa Istrum vagarum gentium occurat. perpetua illos hiems, triste cælum premit; malignè solum sterile sustentat: imbrem culmo aut fronde defendunt.* De Sarmatis Mela, lib. II, cap. I: *Ob sæva hiemis admodum adsidua, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.* De eadem gente Virgilius, Γεωργικῶν lib. III: *Ipsi in defossis specubus secura sub altâ*

*Otia agunt terrâ: congestaq; robora rotasq;
 Advolvère focis ulmos, igniq; dedere.*

Xenophon, de Exped. Cyri lib. IIII, de frigidis Armeniæ partibus: *Αἱ δ' οἰκίαι ἤσαν καὶ γυνοὶ. τὸ μὲν σῆμα ὡσπερ Φρέασι, κατὰ δ' εὐρείαι· αἱ δ' εἰσοδοὶ τοῖς μὲν ἀποζυγίοις ἐρυταί, οἱ δ' ἀνθρώποι κατὰ κλίμακας κατὰβαινον. ἐν δὲ τοῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βοῦες, ὄνες, ὀρνίθες, καὶ τὰ ἐκζῶνα τέτταρον.* Id est: *Domicilia erant subterranea: quorum ostium simile putei oris; inferiora autem lata. introitus eorum pro jumentis effossi: homines per scalas descendebant. erantque in iis capra, boves, oves, aves, & quæ his procreata.* Sed antiqua ista mittam.

quot

quot ac quanta gentes, non in extero Orbe tantum, quem Americam vocamus; nec in Africâ, aut Asiâ; sed in nostrâ etiam Europâ, versus orientem, septentrionem, & occidentem, iisdem moribus etiam nunc vivunt? Atqui harum gentium pariter omnium primi conditores à Babylone in suas quisque profecti fuere terras. Cur igitur & ipsi modum ædificandarum inhabitandarumque urbium, quem ad Babylonem didicerant, in suas quisque terras non detulerunt? Certè, quidquid tandem rationis habuerint, maxima pars mortalium antiquissimum illum, à primo mortalium Adamo institutum, etiam multis sæculis post aquarum inundationem observare morem; de quo ita Ovidius, *Μεταμορφώσεων* lib. I:

10 Tum primum subire domos. domus antra fuerunt;
Et densi frutices, & iuncta cortice virga.

Et Iuvenalis, Satyrâ VI:

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamq; diu: quum frigida parvas
Præberet spelunca domos; ignemq;, laremq;,
Et pecus & dominos communi clauderet umbrâ.

Quid igitur vetat, quo minus idem de Cyclopibus istis antiquissimis Siciliæ cultoribus credam vetustissimis auctoribus? Planè nihil. Servii equidem mens in præscriptis verbis quæ fuerit, ambiguum est, at ubi *centum illi alii, curva habitantes ad*

20 *litora*, fuerint Cyclopes; patet disertè ex sequentibus poetæ verbis;

At genus è silvis Cyclopum & montibus alsis
Excitum ruit ad portus, & litora complent.

Nempe, quum ipsius Aetnæ montis radices, harumque antra, (quæ tamen crebris Aetnæ incendiis obruta obstructaque nunc latent) ad mare accedant; nihil mirum, si ad litora Cyclopas habitasse dixit poetæ. Solinus, cap. XI, *Gentem*, inquit, *Cyclopum vasti restantur specus*. Habitationes scilicet five domos Cyclopum intellexit & ipse; non sepulcra; ut vult doctissimus Valguarnera. aliàs quidpe dicturus erat, *vasta ossa*, vel *vasta cadavera*, in specubus reperta. Vnde enim sepulcra esse conjectasset, nisi ex ossibus? Verùm de habitationibus Cyclopum jam satis superque dictum puto:

30 ad reliqua pergamus.

Cyclopum cæterorumq; per Siciliam Gigantum genus quomodo tandem omne & quando interierit, incertum est. Post hos primi Σικανοὶ SICANI insulam te- SICILIAE
nuisse memorantur. Iustinus, lib. III: *Cyclopibus extinctis, Cocalus regnum insule varii incolæ*
occupavit. Hunc Sicanorum fuisse regem, postea patebit. Hinc Silius, lib. XIII, *ter-*
ram vacantem occupasse Sicanos ait his verbis:

Post dirum Antiphatae sceptrum & Cyclopeia regna
Vomere verterunt primum novarura Sicani.

Pyrene misit populos, qui nomen, ab amne
Adscitum patrio, terra imposuere vacanti.

40 Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit
Possessis bello mutata vocabula regnis.

Nec res dedecori fuit, aut mutasse pudebat

Sicanum Siculo nomen. Mox accola Minos

Duxerat Eteretum non fausta ad bella cohorteis,

Dadaleam repetens pennam: qui fraude nefandâ

Postquam perpetuas iudex concessit ad umbras

Cocalidum insidiis, fesso Minoia turba

Bellandi studio, Siculis subsedit in oris.

Miscuerunt Phrygiam prolem Troianus Aestes,

50 Troianusque Elymus.

Thucydides lib. VI: Ὡς κείνη δὲ ἡ Σικελία ὡς παρχαίων, καὶ ποσίδε ἔβη ἔρχε τὰ ξύμπαντα.
Παλαιότεροι μὲν λέγονται ἐν μέσσει τῆς χώρας Κύκλωπες καὶ Λαισυργόνες οἰκῆσαι. ὡς ἐγὼ ἔτε γὰρ
ἔχω εἰπεῖν, ἄτε ὁπίθεν εἰσῆλθον, ἢ ὅτι ἀπεχώρησαν. δεικνύω δὲ ὡς ποιητῆς τε εἰρηται, καὶ ὡς ἑκά-
στος πη γινώσκῃ περὶ αὐτῶν. Σικανοὶ δὲ μετ' αὐτὰς πρώτοι φαίνονται ἐνοικισαμένοι, ὡς μὲν αὐτοὶ Φασί,
καὶ πρῶτον, διὰ τὸ ἀπόχθονες εἶναι. ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια διεπισκεπται, Ἰβήρες ὄντες, καὶ διὰ τὸ Σι-
καυὸν πλάμα, ἔσεν Ἰβηρία, ἔσπεδ' Ἀργύων ἀναστάντες. καὶ ἀπ' αὐτῶν Σικανία τότε ἡ νῆσος ἐκα-
λεῖτο, πρῶτον Τελυακία καλεσθεῖσα. οἰκῆσι δ' ἐπὶ καὶ νῦν τὰ πρὸς ἐσπέραν τῆς Σικελίας. Ἰλίω
δὲ ἄλι-

δὲ ἀλισκομένους, τὴν Τρωῶν πῆδες, Δαφνυόφες Ἀχαιῶς, πλοίοις ἀφικνεύονται πρὸς τὴν Σικελίαν· καὶ ἔμποροι πῆς Σικανῶν οἰκιστῶν, συμπαῖτες μὲν Ἐλύμιοι ἐκλήθησαν, πόλεις δ' αὐτῶν Ἐρύξ καὶ Ἐργεσι. πρὸς ξυμμάχουσι δὲ αὐτοῖς καὶ φαικίων πῆδες, τῶν δὲ Τροίας, πῆσι χειμῶνι ἐς Λιθύου πρῶτον, ἔπειτα ἐς Σικελίαν ἀπ' αὐτῆς καπιτεχθέντες. Σικελιοὶ δ' ἐξ Ἰταλίας (ἐν τῷδε γὰρ ἄκρον) διέβησαν ἐς Σικελίαν, Φόρυντες Ὀπικῆς, ὡς μὲν εἶπες, καὶ λέγεται, ἴππιοι γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὸν πορθμὸν, καὶ ἰόντες Ἐνέμω, τὰχα αὐτὸν καὶ ἄλλως πρὸς ἐπιπέδουσι. εἰσι δ' ἐν τῷ ἐπὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Σικελιοὶ καὶ ἡ χώρα δὲ τῆς Ἰταλίας, βασιλείας πῆδες Ἀρκαδῶν [rectius, ut manuscripta habent exemplaria, Σικελῶν· hoc enim Servius legit; ut infra patebit.] τῆνομα τῆτο ἔχοντες, ἔτιως Ἰταλία ἔπωνομάσθη. ἐλθόντες δ' ἐς τὴν Σικελίαν, στρατὸς πολλός, τῆς τε Σικανῶν κερδέντες μάχη, ἀπίσειλαν πρὸς τὸ μεσημβρινὰ καὶ ἑσπέρα αὐτῆς, καὶ αὐτὴ Σικανίας Σικελίαν τὴν νῆσον ἐπίησαν κα- 10 λείων, καὶ τὴν κερδέντες τῆς γῆς ἦσαν ἔχοντες, ἐπεὶ διέβησαν, ἐπὶ ἐγγυς τριακῶσια πῆδες Ἐλλύων ἐς Σικελίαν ἐλθόν. ἔτι δ' ἐν τῷ ἔμειον καὶ τὴν πρὸς Βόρρην τῆς γῆς ἔχοντες. ὦκον δὲ καὶ Φοινίκης παρὰ πῆδες μὲν τὴν Σικελίαν, ἄκρας τε ἴππιοι τῆς θαλάσσης δόπολαδόντες, ἔπερ ἴππικέμωρα νησίδα, ἐμπειρίας ἔνεκον, τῆς πρὸς τῆς Σικελίας. ἐπειδὴ δ' οἱ Ἐλλύωνες πολλοὶ κατὰ θαλάσσης ἐπεισίστησαν, ἐκλιπόντες τὴν πῆδα, Μοτόλυ καὶ Σολόεντα καὶ Παιόμορον ἐγγυς τῆς Ἐλύμων στωοικίαντες ἐπέμοντο, συμμάχια τε πίσυροι τῆς Ἐλύμων, καὶ ἔτι ἐπὶ τῆς ἐλάχισον πλοῦ Καρχηδῶν Σικελίας ἀπέχει. Βαρβαροὶ μὲν αὐτὸν ποσίδε Σικελίαν καὶ ἔτιως ἦσαν. Ἐλλύων δ' ἐπὶ Χαλκιδεῖς ἐξ Εὐβοίας πῆδες- 20 ραντες μὲν Θεκλῆς οἰκιστῆς, Νάξου ἦσαν. Συρακῶν δ' ἔρχομεν ἔτιως Ἀρχίας τῆς Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου ἦσαν, Σικελίαν ἐξέλασαν πρῶτον ἐκ τῆς γῆς, ἐν τῇ νῦν ἐπέπερ μελυσσομένη ἡ πόλις ἡ ἐν τῆς ἐπὶ ὕστερον ἡ γῆς καὶ ἔτιως πρὸς Βόρρην, πλουσιότατος ἐγένετο. Θεκλῆς δ' οἱ Χαλκιδεῖς ἐκ Νάξου οἰκιστῆς ἐπεὶ πέμπω μὲν Συρακῶν οἰκιστῆς, Λεονίνας τε, πῆδες τῆς Σικελίας ἐξέλασαν, οἰκιστῆς, καὶ μὲν αὐτῆς Κατάνω· οἰκιστῆς δ' αὐτῆς Κατάνω ἐπίησαν τὴν Εὐαρχον. Κατὰ δ' τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Λάμις, ἐκ Μεσσηνίας δόποικίαν ἄγων, ἐς Σικελίαν ἀφίκετο, ἐπὶ τῆς Πανταλίας τε πῆδες τῆς Ἰταλίας ἐν ὄνομα χωρεῖ οἰκιστῆς, καὶ ὕστερον αὐτῆς Χαλκιδεῖς ἐς Λεονίνας ἐλθόντες χρόνον συμπολιτῶν, καὶ ἔπειτα αὐτῶν ἐπιστῶν, ἔπειτα οἰκιστῆς, αὐτῆς μὲν δόπονησες, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ τῆς Θάψης ἀναστῆτες, τῆς Ἰταλίας βασιλείας Σικελίαν πῆδες τὴν χώραν, καὶ καθήρησαν- 30 μέν, Μεσσηνίας ἦσαν, τῆς Ἰταλίας κληθέντες. καὶ ἐπὶ οἰκίαντες πῆδες καὶ ποσαρχοῦντα καὶ Δακτύλια, ἔπειτα Γέλων τῆς Συρακῶν ἀπέστησαν ἐκ τῆς πόλεως καὶ χώρας. πῆδες ἡ ἀναστῆσαι, ἔπειτα ὕστερον ἐκατὸν ἡ αὐτῆς οἰκιστῆς, Πάμμυλον πέμπω τῆς Σελωνίας κίχης· καὶ ἐκ Μεσσηνίας, τῆς μετῶπλεως ἔτιως αὐτοῖς ἐπέλθων, ξυγκαίχισε. Γέλων δ' Ἀντίφωμ· ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκ 30 Κρήτης ἐπίχης ἀρχόντες κληθέντες, ἐπεὶ πέμπω καὶ ποσαρχοῦντα τὴν Συρακῶν οἰκιστῆς. καὶ τῆς μὲν πόλις δὲ τῆς Γέλων πῆδες τῆνομα ἐγένετο, τὸ δ' χωρεῖ, ἐν τῇ πόλις ἐπὶ, καὶ ὁ πρῶτος ἐπέλθων, Λίνδοι καλεῖται. νόμιμα δὲ Δακτύλια ἐπὶ αὐτῆς. ἔπειτα δὲ ἐγγυς αὐτῆς καὶ ἐκατὸν μὲν τὴν σφετέρην οἰκιστῆς Γέλων Ἀκρόγαντα ἦσαν. Ζάγκλη δὲ τὴν μὲν δόπο Κύμης, τῆς ἐκ Ὀπικίας Χαλκιδεῖς πόλεως, λησῶν ἀφινωμένων ἦσαν ὕστερον δὲ δὲ Χαλκιδεῖς καὶ τῆς ἄλλης Εὐβοίας πῆδες ἐλθόντες ξυγκατεμίχθησαν τὴν γῆν. ὕστερον δὲ αὐτῆς μὲν τῆς Σαμίων καὶ ἄλλων ἄλλων ἐκπέστησαν, οἱ Μήδης Φόρυντες πρὸς ἐβαλον Σικελία. τῆς δὲ Σαμίων Ἀναξίλας, ἔτιχων τῆς γῆς, ἐπέλθων, ἐπέλθων ἐκβαλῶν, καὶ τὴν πόλιν αὐτῆς ξυμμικλῶν ἀνθρώπων οἰκιστῆς, Μεσσηνίας δὲ τῆς ἐαυτῆς παρχαίον περὶ αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν. Καὶ ἡμέρα δὲ Ζάγκλης ἦσαν ἔπειτα Εὐκλείδης καὶ Σίμης καὶ Σάκων. καὶ Χαλκιδεῖς μὲν οἱ πῆδες ἦσαν ἐς τὴν δόποικίαν, ξυμμάχοντες δ' αὐτῆς καὶ ἐκ Συρακῶν 40 σῶν Φυράδες, εἴσει πικηθέντες, οἱ μυληνίδαι καλεῖται. καὶ Φωνὴ μὲν μετὰ τῆς Χαλκιδεῶν καὶ Δωρεῶν ἐκέρχθη, νόμιμα δ' Χαλκιδεῖς ἐκέρχθησαν. Ἀκρῆ δ' ἐκ Κασοῦρα ἔπειτα Συρακῶν οἰκιστῆς ὄνησαν. Ἀκρῆ μὲν ἐβδομηκόντα ἔτιως μὲν Συρακῶν, Κασοῦρα δ' ἐγγυς ἔπειτα Ἀκρῆς. καὶ Καμαρίνα πρῶτον ἔπειτα Συρακῶν οἰκιστῆς, ἔπειτα ἐγγυς αὐτῆς πῆδες καὶ τριακόντα καὶ ἐκατὸν μετὰ Συρακῶν ἦσαν. Τοσούτα ἐπὶ Ἐλλύων καὶ βαρβαρῶν Σικελίαν ἦσαν. Hoc est: Habitata antiquitus Sicilia in hunc modum fuit, ac gentes has in universum habuit: Antiquissimi feruntur partem quamdam regionis tenuisse Cyclopes atq; Lastrygones. quorum ego neq; genus, neq; unde venerint, nec quid abierint, compertum habeo. sufficiat, quod a poetis memoratum est: quodq; apud se quisq; de illis sentit. Post hos Sicani primi demonstrantur incoluisse: atque esse, ut quidem ipsi predicant, illis priores; quando indigena esse censentur. sed, ut veritas comperitur, quum Iberi essent, à Sicano, Iberiae flumine, Ligures eos eiecerunt. & ab eis tunc dicta Sicania insula, quae prius Trinacria appellabatur. incolunt verò etiam nunc loca Siciliae ad occasum vergentia. Ceterum, capto Ilio, quidam Troianorum, qui Achaos fugiebant, navibus in Siciliam applicuerunt: & collocati juxta Sicanos sedibus, in universum Elymi appellati sunt. urbesq; eorum sunt Eryx & Egesta. His alii coloni accesserunt Phocensium nonnulli, eorum scilicet, qui à Troia tunc in Libyam primum tempestate delati, mox à Libyâ in Siciliam transmissere: Siculi autem ex Italiâ, (haec namq; habitavere) fugientes Opicos, in eandem insulam traiecerunt.

jecerunt, ut & credibile est & fama fertur, ratibus: observato, quum ventus posuisset, freto: forte etiam aliter transiecti. Sunt autem etiam nunc in Italia Siculi: ipsaque regio ab Italo quodam, Siculorum rege, hoc habente nomen, sic est cognominata. Hi magno cum exercitu in Siciliam transgressi, victis praelio Sicani, & in parteis, quae meridiem occasumque spectant, compulsis; effecerunt, ut pro Sicaniâ vocaretur insula Sicilia: optimaque eius quaeque loca tenuerunt, ex quo eò transierunt, annis propè trecentis ante Graecorum in Siciliam adventum. & nunc etiam mediterranea eius atque ad septentriones vergentia obtinent. Phoenices praeterea circa omnem habitaverunt Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus, parvisque insulis eidem obiacentibus, negotiandi cum Siculis gratiâ. At postquam permulti Graecorum illuc cum navibus traiecerunt; relictis plerisque, Motyam, & Soluntem, ac Panormum finitima Elymii opida, sedibus ibi positis, unâ incoluerunt; freti cum Elymorum societate, tum quia exiguo inde ad Carthaginem trajectu Sicilia distat. Tot igitur numero barbari atque in hunc modum habitavere Siciliam. Graecorum autem primi Chalcidenses, ex Eubaeâ classe profecti, duce colonia Theocle, Naxum condiderunt. Insequenti anno Archias, Heraclidarum unus è Corintho, Syracusas condidit; expulsis prius Siculis ex eâ insulâ, in quâ non amplius mari circumstua urbs sita est interior. nam ea, quae extra insulam est, diu post communita populoque frequentata est. Verum Theocles atque Chalcidenses, è Naxo profecti, septimo post conditas Syracusas anno, Leontinos, ejectis bello Siculis, condunt; ac dehinc Catanam; cuius conditorem Catanenses constituerant Euarchum. Per idem tempus Lamis quoque coloniam deducens à Megaris, in Siciliam venit; & super flumen Pantactium locum quemdam nomine Trotilum condidit. Hinc verò digressus, quum aliquantulo tempore in Leontinis unâ cum Chalcidensibus rempublicam administrasset, ab eisdem exactus est. Thapso conditâ quum vitâ decessisset, ceteri è Thapso migraverunt. & Hyblone, rege Siculo, qui regionem prodiderat, duce, Megarensis condiderunt, qui Hyblei sunt dicti. Post C C X L V annos, quam eum locum inhabitare ceperunt, à Gelone, Syracusanorum rege, urbe & agro pulsati sunt. Sed antequam pellerentur, centum postquam illic habitare cepissent annis, misso Pammilo, Selinuntem condiderunt. Is à Megaris metropoli eorum, superveniens, unâ cum ipsis habitavit. Gelam verò Antiphemus è Rhodo & Entimus è Cretâ, suam uterque coloniam ducentes, simul condiderunt, anno X L V post Syracusas conditas; imposito à flumine Gelâ urbi vocabulo: quum locus, ubi nunc urbs sita est, quique primus fuit communitus, Lindii vocaretur. Leges autem Doricâ impostâ iis fuere. Anno propè centesimo octavo à sua urbis primordio, Acragantem condiderunt Geloi. Zancle ab initio à praedonibus Cumis, quae urbs Chalcidica est in Opicis, inhabitata est. postmodum verò Chalcidenses pariter & alii Eubaei eò profecti, eam regionem incoluerunt. Hos postea Samii & alii nonnulli Iones, Medos fugientes in Siciliam profecti, ejecerunt. Samios haud ita multo post Anaxilauus, Rheginorum tyrannus, eiecit: urbemque promiscuis hominibus frequentatam, à sua quondam patriâ Messanam adpellavit. Himeram porro Zancle condiderunt, ducibus Euclide, Simo, & Sacone. in quam coloniam venerunt plurimi Chalcidensium. cohabitaveruntque iis Syracusanorum exsules, à contrariâ factione pulsati, qui Myletiae vocantur. Atque apud hos lingua quidem inter Chalcidicam & Doricam media, ceterum leges Chalcidicâ obtinuerunt. Acras & Casmenas Syracusani condiderunt: Acras quidem LXX annis post Syracusas; Casmenas verò annis circiter XX post Acras. Iidem Syracusani & Camarinam condiderunt, CXXXV ferme annis post Syracusas conditas. Atque haec sunt gentes, cum barbarâ tum Graecâ, quae Siciliam incoluere. Haecenus Thucydides. cuius narrationis compendium refert Pausanias in Eliacis. Σικελίας ἢ, inquit, ἔθνη ποικίλες οἰκεῖ. Σικανοὶ τε καὶ Σικελιοὶ ἔ φησιν. οἱ μὲν ἐξ Ἰταλίας διαβηθέντες ἐς αὐτῶν, φρύγες ἢ δὲ τὸ Σκαμανδρῆ ποταμῷ καὶ χῶρας τὸ Τρωάδῳ. Οἱ ἢ φοίνικες καὶ λίβυες ἐπὶ αἰθίορα ἐς τὴν ἡσπέρην, ἔ ἀπὸ Καρχηδονίων εἰσι. Τοσούτῳ μὲν ἐν Σικελίᾳ ἔθνη βάρβαρα. Ἐλλήνων ἢ Δωριεῖς τε ἔχουσιν αὐτῶν, καὶ Ἴωνες, ἔ φησὶν καὶ Ἄθικα ἕως ἐκατέρῃ μέρει καὶ πᾶσι. Id est: Siciliam haec gentes incolunt: Sicani, Siculi, Phryges: illi ex Italiâ, Phryges à Scamandro flumine ac Troade profecti. At Phoenices atque Libyae communi classe in eam venerunt; Carthaginiensiumque sunt coloni. Atque hi quidem in Sicilia barbari sunt populi. ceterum è Graecis Dorienses eamdem incolunt & Iones: tum Phocici atque Attici generis portiones haud perinde magne. Eiusdem narrationis quasi indicem Scylax in compendiaro illo interni maris circuitu refert: Ἐν ἢ Σικελίᾳ, inquit, ἔθνη βάρβαρα τὰδε εἰσὶν. Ἐλυμοί, Σικανοί, Σικελιοί, φοίνικες, Τροῖες. Ἄτι μὲν βάρβαρα: οἰκῶσι ἢ ἔ Ἕλληνες. Id est: In Sicilia gentes barbarae sunt istae: Elymi, Sicani, Siculi, Phoenices, Troiani. Atque hi quidem sunt barbari. praeter eos verò etiam Graeci eam incolunt. Malè vulgò legitur ἰδυοί. Ceterum à Thucydide in nonnullis discrepant alii auctores. Siculos barbaros Latium primò incoluisse & portio-

portionem quamdam Errurix maritimæ, belloque à Pelasgis simul & Aboriginibus fuisse impetitos, supra suo loco è Dionysio Halicarnasensî demonstratum est: Idem igitur auctor, lib. i. ita tradit: Οἱ δὲ Σικελοὶ (ὅτι γὰρ ἐπὶ αὐτοῖσιν οἰοῖται ἦσαν) ἰσθμὸν πελάσγων καὶ Ἀβορρίγων πολέμοισι, πύκνα Ἐγναίικας ἔρημάτων ὅσα χροῦδος ἢ ἄργυρον ἔω, ἀνασκαυοσάμενοι, μεθιενται αὐτοῖς ἀπέσις τῆς γῆς. τρεπόμενοι δὲ Δία τὸ ὄρεινός τῆσι πρὸ νότια, ἐδιέξελθόντες ἀπασιν Ἰταλίαν πρὸ κάτω, ἐπειδὴ πανταχοῦν ἀπηλαίοντο, σὺν χροῦδι καὶ ἀνασκαυοσάμενοι ἁλῆος ἦσαν τῶν πορθμῶν, καὶ φυλάττειν καπίνεα τὸν ῥοῦν, διότι τὸ Ἰταλίας διέθεσαν ἦσαν πρὸ ἐγγισσῆσαν. κατέχον δ' αὐτῶν Σικανοί, ἦσαν δὲ ἔτι πολλοὶ ἐν μεγάλῃ αὐτῇ οἰκήτορες, ἀλλ' ἡ πλείων τῆς 10 χροῦδος ἐπὶ τῶν ἔρημων. κατέχοντες ἐν εἰς αὐτῶν Σικελοί, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς ἑσπεροῖς μέρεσιν ὤκησαν. ἔπειτα καὶ ἄλλῃ πολλοὶ καὶ τῆνομα ἢ νῆσον ἦσαν τῶν ἑσπερῶν Σικελία καλεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν Σικελικὸν ἦσαν ἄταξ ἐξέλιπεν Ἰταλίαν. ὡς μὲν Ἐλλάδι οὐκ ἔστι Φησι, τρεῖσι ἡμέραις πρῶτον τὸ Τρωϊκῶν. δύο γὰρ ποταμοὶ Ἰταλικὸς Διβαίικας εἰς Σικελίαν. τὸν μὲν πρῶτον Ἐλύμων. ὡς Φησι ἰσθμὸν Οἰνώτρου ἐξανασῶν. τὸν δὲ μετὰ τὸν εἶπε πέμπτον ἡρόδωρον, Αὔσιον, Ἰάπυρος Φυζόντων. βασιλεῖα δὲ τῶν Δοφάινει Σικελόν. ἄφ' ἧς τῆνομα πῆς πε ἀβορρίπων καὶ τῆ νῆσῳ τελευτῶν. ὡς δὲ φίλις οὐκ ἔστι Συρακῶσι. ἐργασίε, χροῦδον μὲν τὸ Διβαίικας ἰσθμὸν ὄγδοον πρὸ τῶν Τρωϊκῶν πόλεμον. ἐπὶ δὲ τὸ Διβαίικας εἰς Ἰταλίαν ἔτε Σικελῶν, ἔτ' Αὔσιον ἔτ' Ἐλύμων, ἀλλὰ Λιγύων, ἀρῶν αὐτῶν Σικελῶν. τῶν δ' εἶναι Φησι ἡν Ἰταλίαν, καὶ τῶν ἀβορρίπων, ἦσαν τῶν διωκασάντων, ὀνομασθῆναι Σικελῶν. ἐξανασῶν δὲ ἐκ τῶν ἰσθμῶν τῶν Λιγύων ἰσθμὸν τῶ 20 ὀμβρῶν ἐπὶ Πελάσγων. Ἀπόχρον δὲ ὁ Συρακῶσι. χροῦδον μὲν ἔστι δὲ τὸ Διβαίικας, Σικελῶν δὲ τῶν μετὰ τῶν Δοφάινει, βιασθέντων ἰσθμὸν τῶν Οἰνώτρου καὶ Ὀπικῶν στρατῶν, ἡγεμόνα τῶν Δοφάινει πησομῶν. Οὐκιδῆς δὲ Σικελῶν μὲν γράφει τῶν ἀπανασῶν. Ὀπικῶν δὲ τῶν ἐκβαλόντων. τὸν ἢ χροῦδον πολλοῖς ἐτεσι τῶν Τρωϊκῶν ἔσπερον. τὰ μὲν δὲ περὶ Σικελῶν λεγόμενα, τῶν ἐξ Ἰταλίας μετενεκαδύων πρὸ οἰκῆσιν εἰς Σικελίαν, ἰσθμὸν τὸν Λογυαζίον, πρὸς ἐπὶ. Hoc est: At Siculi, Pelasgis simul & Aboriginibus bello impares, liberis ac conjugibus cum auro & argento sublatis, totam regionem eis cesserunt. versique per montana ad meridiem, & peragrata omni inferiore Italia, quum undique pellerentur, tandem paratis ad fretum ratibus, & observato secundo estu, ex Italia trajecerunt in proximam insulam. Sicani tum eam tenebant, gens Hispanica; qui pulsi ab Liguribus, paullo ante ibi sedes posuerant; Sicaniamque de 30 suo nomine vocaverant, que prius Trinacria dicebatur, à figurâ triangulâ. Horum numerus haud magnus erat pro insule amplitudine; plerisque agris sine cultu jacentibus. Huc igitur deveci Siculi, primum partes ad occidentem versus colere: deinde & plerasque alias. mutatoque nomine insula vocari capit Sicilia. Atque ita Siculum genus reliquit Italiam; ut Hellenicus Lesbicus auctor est, ante bellum Troianum etate tertiâ. duas quippe tradit migrationes in Siciliam ex Italia: priorem Elymorum; quos ait sedibus suis ejectos ab Oenotris: alteram anno post quinto, Ausonum, Iapygas fugientium. horum regem dicit Siculum; à quo nomen sit inditum genti simul & insula. At Philistus Syracusanus scribit, trajecisse illos anno lxxx ante bellum Troianum: gentem vero transvectam ex Italia nec Siculos, nec Ausonas fuisse, nec Elymos; verum Ligures, duce Siculo. hunc, Itali filium, imposuisse nomen suum subditis. Ligures autem è 40 suis agris pulsos esse Pelasgorum & Vmbrorum vi. Antiochus Syracusanus, quando migratum sit, non indicat. tantum dicit, Siculos fuisse eos, qui migrarunt, vi exactos ab Oenotrorum Opicorumq. copiis; ducesq. sibi constituisse [interiit nomen.] Thucydides eos, qui migrarunt, vocat Siculos; qui expulerunt, Opicos. sed multis annis post Troianum bellum. Hac sunt, qua praecepti scriptores de Sicularum ex Italia in Siciliam migratione tradiderunt. Hellenici verborum partem citat Constantinus imperator, de Thematibus imperii orientalis lib. 11, in themate Siciliae. Ἐστὶ δὲ τῶν ἰσθμῶν, [scribe αἰλίαν] ἔστι καλεῖσθαι Σικελία διὰ τὸ ἰσθμὸν πρὸς αὐτῆς, καθὼς ὁ γεωγραφικὸς Σπύφανος γράφει. Σικελία ἢ νῆσος Σικανία πρῶτον ὀνομασθῆσθαι εἶτα Σικελία ἐκλήθη, ὡς Φησι Ἐλλανικός, ἰερείων τὸ Ἡρακλῆος β. Ἐν δὲ τῶν αἰλῶν χροῦδι, καὶ Αὔσιον ὑπὸ τῶν Ἰαπύγων ἐξ Ἰταλίας ἐνέστησαν, ἂν ἦρχε Σικελός. καὶ Διβαίικας εἰς τὴν νῆσον πρὸς τῆν [scribe πρὸς τῆν] Σικανίαν καλεῖσθαι, περὶ τῶν Διων καὶ Ἰσθμῶν, ὡς καὶ αὐτῶν τε καὶ ὁ βασιλεὺς αἰλῶν Σικελός, βασιλεὺς ἰσθμῶν. Ἐντεῦθεν ὀνομασθῆσθαι ὁ Σικελός ἔστι. πρὸς ἡδὴ τὸ νῆσον πρὸς αὐτῆς Σικελίας καλεῖσθαι διὰ τὸ ἔστι τῶν τῶν, ὅς καὶ ἐν αὐτῇ ἰσθμῶν. Hoc est: Nomen autem Siciliae ortum est ab huiusmodi historia, ut Stephanus grammaticus scribit: Sicilia insula Sicania prius nominabatur. deinde Sicilia appellata est; ut Hellenicus tradit in lib. 11 de Sacerdotibus Iunonis: Eodem tempore etiam Ausones ab Iapygibus ex Italia detrusi sunt; quibus praerat Siculus. Hi transgressi in insulam, qua tunc Sicania dicebatur, sedi- bus cir-

bus circa Aetnam positis, eam incoluerunt una cum Siculo rege suo, regnum illic stabiliente. Atq. hinc profectus Siculus, [desunt pauca quaedam] qua tum ab hoc Siculo vocata est Sicilia; quid-
 re qui & regnum in ea obtinuit. Hac Constantinus è Stephano, quibus addit continuo
 ista: Καὶ μιν πωτὸν ἢ πωτὸν Φινῶν· Ἐλθόντες εἰς Σικελίαν εἰς τὴν πόλιν ἐξ Ἰταλίας, τὰς τὴν Σικανῶν
 κρατῆρας μάχῃ, ἀπέβησαν εἰς τὴν μεσημέριαν καὶ τὴν ἑσπέρια μέρη αὐτῆ, καὶ ἀπὸ Σικανίας Σικελίαν
 τὴν ἦσαν ἐπισησὺν καλεῖσθαι. Id est: Menippus verò hac tradit: Profecti in Siciliam cum ingenti ex-
 ercitu ex Italiâ, Sicaniâ vocaretur insula Sicilia, effecerunt. Dionysius dicto libro infra; de
 Acneæ erroribus: Γεγόρωσι ἢ καὶ Σικελίαν, καλεῖσθαι τὴν ἦσαν πρὸς τὴν καλεῖσθαι Δρέπανα· ἐνθα
 10 πρὸς τὴν γῆν αὐτῶν τὴν ἑσπέρια καὶ Αἰγῆσφι πρὸς ἐλθόντων ἐκ τῆς Τροίας. εἰ ἀκούσῃ πρὸς τὸν λεγόμενον λεγόμενον
 Κερμιότι, ἐν γῆ Σικανῶν, πρὸς Φιλίαν λαβόντες παρ' αὐτῶν τὸ χωρίον, διὰ τὴν Αἰγῆσφι συγγένειαν,
 ἡμεῖς τὴν καὶ τρεφέντες ἐν Σικελίᾳ. * * * Τὸ μὲν δὲ τὴν ἑσπέρια καὶ Αἰγῆσφι Τρωϊκὸν ἐν τῆ-
 τῆς κατὰ μέρη τῶν χωρίων, καὶ διεπείσαν ἑλθόντες καλεῖσθαι. πρὸς δὲ τὴν γῆν ἑσπέρια καὶ Αἰγῆσφι, ἀπὸ
 ἑ βασιλικῆς ἡμέρας ὡν. ἀφ' ἧς κληθῆναι οἱ σύμπαντες ἔλαβον. Id est: *Vi ventum est ad Siciliam, ad-*
 pulerunt ad eam insule partem, ubi sunt Drepana. Heic forse fortuna incidunt in Elymi &
 Aegesti socios: qui priores à Troiâ profecti, habitabant circa Cymisum flumen; à Sicaniis in par-
 tem agrorum admissi, propter Aegesti cognationem & amicitiam: qui in eâ insulâ natus educa-
 tusq. fuerat. Post paulo: He igitur fuerunt sedes Troianorum, qui cum Aegesto atq. Elymo
 profugerunt. appellatiq. sunt in uniuersum Elymi, quòd huius ob regium genus maior esset
 20 dignitas. Diodorus lib. v: Ἡ δὲ Σικελία τὸ παλαιὸν δὸτ' ἄρ' ἑ ἀρχαίως Τρινακρία κληθεῖσα,
 δὸτ' ἦ τ' ἀκαυκάντων αὐτῶν Σικανῶν Σικανία πρὸς ἀγορὰς θῆσαι, πλεονάζον ἢ δὸτ' ἦ Σικελῶν, τῶν ἐκ
 τῆς Ἰταλίας πρὸς ἀγορὰς πρὸς ἀγορὰς ἀνομιᾶσαι Σικελία. πρὸς δὲ τῶν κατοικησάντων ἐν αὐτῇ πρῶτων
 Σικανῶν, ἐπὶ δὴ ἡμεῖς τῶν συγγενῶν Διὰ Φινῶν, ἀναγκασθὲν ἐστὶν ἑσπέρια εἰπεῖν. Φιλίαν ἑσπέρια μὲν γὰρ
 Φησὶν, ἐξ Ἰβηρίας αὐτὰς δὸτ' ἀνομιᾶσαι κατοικῆσαι τὴν ἦσαν, δὸτ' ἦν Σικανῶν πρῶτος, καὶ Ἰβη-
 ρίαν ἐν τῇ, πρὸς ἡμέρας τῆς πρὸς ἀγορὰς. Τίμησφι δὲ τὴν ἀγορὰν τῆς συγγενῶν
 ἐλέγξας, ἀκρῆσθαι δὸτ' ἀνομιᾶσαι τῆς ἀνομιᾶσαι εἶναι. πολλὰς ἢ αὐτῶν Φερσὶν ἑσπέρια τῶν
 δεχάσθαι, ἐκ ἀναγκασθὲν ἡμέρας πρὸς τῶν διεξέναι. οἱ δ' οὐ Σικανῶν τὸ παλαιὸν κατοικῆσαν
 ἦσαν, ἢ τὴν ἑσπέρια ἀνομιᾶσαι λέγοντες τὰς πόλεις καλεῖσθαι ἀνομιᾶσαι Διὰ δὲ τῶν ἡμεῖς. εἰ γὰρ ἦσαν ἑσπέρια
 ἡγεμονία βασιλείας πρὸς ἀγορὰς, καὶ πῶν δὲ ἐκάστω εἰς τὴν ἑσπέρια δυνάστων. καὶ τὸ μὲν πρῶτων ἀνομιᾶσαι
 30 τῶν ἦσαν κατοικῆσαν, καὶ τὴν ἡμέρας ἐργασθῆσαν τῶν πρὸς ἀγορὰς εἶχον· ὑπερὸν δὲ τῆς Αἰτίας ἐν
 πρῶτος τῆς ἀνομιᾶσαι πρὸς ἀνομιᾶσαι, καὶ πῶν ἢ τὴν ἡμέρας πρὸς ἀγορὰς, καὶ τῶν Διὰ Φερ-
 ρίαν τὴν γῆν ἢ τὴν πῶν τῶν. ἐπ' ἐπὶ δὲ πρὸς ἀγορὰς πρὸς ἀνομιᾶσαι πολλὰς ἡμέρας, Φοθηθέντες,
 τὸ μὲν πρὸς ἀγορὰς τῆς Σικελίας, ἐξέλιπον, εἰς δὲ τὴν πρὸς ἀγορὰς πρὸς ἀνομιᾶσαι μετακίησαν. τὸ ἢ πρὸς
 ἀγορὰς, πολλὰς ἡμέρας ὑπερὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸ τῆς Σικελῶν ἐπὶ τῇ πρὸς ἀγορὰς πρὸς ἀνομιᾶσαι
 εἰς τὴν πρὸς ἀγορὰς ἐκλεθεῖσθαι ἡμέρας κατοικῆσαν. αἱ δὲ τῆς πρὸς ἀγορὰς πρὸς ἀνομιᾶσαι τῶν
 Σικελῶν, ἑ τῶν ἡμεῖς πρὸς ἀγορὰς, ἐξήρουν τὴν πρὸς ἀγορὰς αὐτῶν πρὸς ἀγορὰς Σικανῶν, εἰς τὴν πρὸς ἀγορὰς
 καὶ πρὸς ἀγορὰς ἀνομιᾶσαι, ἡμέρας ἐπὶ τὴν ἡμέρας. ὕστερ' ἢ δὲ ἀνομιᾶσαι τῆς ἡμέρας ἐξήρουν καὶ τὴν Σικε-
 λίαν ἀνομιᾶσαι, καὶ πόλεις πρὸς ἀγορὰς ἀνομιᾶσαι ἀνομιᾶσαι. ἀνομιᾶσαι δὲ ἀλλήλοις, καὶ Διὰ πρὸς ἀγορὰς
 τῶν κατοικῆσαν ἡμέρας, τὴν πρὸς ἀγορὰς αὐτῶν ἡμέρας, καὶ πρὸς ἀγορὰς συγγενῶν,
 40 τὸ πρὸς ἀγορὰς τὴν πρὸς ἀγορὰς ἀνομιᾶσαι ἀνομιᾶσαι καὶ τὴν πρὸς ἀγορὰς ἀνομιᾶσαι, Σικελίαν πρὸς ἀγορὰς
 ἀνομιᾶσαι. Id est: Sicilia antiquitus à figurâ Trinacria dicta est: postea à Sicaniis cultoribus
 Sicania: & tandem à Siculis, quorum uniuersa gens ex Italiâ in eam trajecit, Sicilia. De Si-
 canis, primis Sicilia incolis, quum scriptores nonnulli sententiis variant; ut breuiter aliquid
 differamus, necessum est. Philistus quidem ex Hispaniâ per colonia deductionem translatos in
 possessionem terra uenisse, adfirmat; à Sicano quodam Hispanie flumine id nominis sortitos. At
 Timæus, ignorantiam istius scriptoris redarguens, indigenas esse, liquidè probè que ostendit. qui
 quia multas ad demonstrandam eorum antiquitatem rationes adfert, haud necessarium arbitra-
 mur easdem heic recensere. Caterùm Sicani olim uicatim habitabant, urbis in collibus, ut quis-
 que naturâ munitissimus erat, sibi propter latronum incursum exstruentes. non enim sub unius
 50 regis imperium redacti erant; sed unumquodq. opidum suum habebat principem. Ac primitus equi-
 dem uniuersam incolebant insulam, & ex terra cultum victum sibi comparabant. postea uerò quàm
 pluribus in locis Aetna flammâ exhalare cepit; multumq. ignis in uicinam regionem effunderetur:
 tellus ad tractum haud modicum vastabatur. quumq. ad complures annos per regionem in-
 cendium grassaretur; incola, subacti metu, desertis orientalibus insulae partibus, in occidentales
 transmigrarunt. Post multas deniq. atates Siculorum gens, ex Italiâ cum familiis uniuersis in Si-
 ciliam transgressa, relictum à Sicaniis agrum occupauit. Qui, dum cupiditate plus adquirendi sub-
 inde ad ulteriora grassantes, finitimorum agros populantur, bella saepenumero cum Sicaniis gerunt.

C donec

donec mutuo faderum consensu certos agrorum sineis statuere. Vltimas hinc in Siciliam colonias miserunt Graeci illustres. à quibus urbes ad mare conditae sunt. Per commercia verò horum Graecorum, & qui frequentes eò navigabant, factum est, uti & linguam eorum discerent illi, & eundem vitam morem adepti, tandem barbaram etiam loquelam simul & nomen ipsum mutarent; Siculi dehinc adpellati. Strabo, lib. vi; de Syracusarum ortu & incremento potentiâque loquens: Ἡσαν γὰρ τῶν βαρβάρων οἱ μὲν ἔνοικοι, ἡνὲς δὲ οἱ περὶ αἰὲς ἐπέσταν. ἔθεν αὖ τῆς ἀρχαίας εἰων οἱ Ἕλληες ἀπέσταν: τὸ δὲ μεσογείας ἀπέσταν παντοῦ ἐν τῷ ἰσθμῷ: ἀλλὰ διεπέσταν μέχρι τοῦ Σικελῶν καὶ Σικανῶν καὶ Μοργητῆς, καὶ ἄλλοι ἡνὲς νεμερόδοι τῶν νήσων ὡν ἦσαν καὶ Ἰόνες: ὡς περὶ πρῶτον Φησὶ τῶν βαρβάρων Ἐφεσθὸς λέγει τῆς Σικελίας οἰκιστῆς. καὶ τῶν Μοργητῶν δὲ εἰσὶν ἄλλοι τῶν Μοργητῶν οἰκιστῆς. ἐπελθόντες δὲ Καρχηδόνιοι, καὶ τῆς οὐκ ἐπαύσαντο κα- 10 κῆνται, καὶ τῆς Ἑλλῆες. Hoc est: Quidam ex barbaris alii tunc erant incolae, alii ex oppositâ terrâ invadebant. & Graeci non sinebant quemquam oram maritimam attingere: nec tamen ipsi à mediterraneis illos ejicere valebant. manebantq. ad ea tempora, Siculi, Sicani, Morgetes, & alii nonnulli, qui insulam incolabant. in quibus fuere & Hispani: quos Ephorus ait primos tradi de barbaris insulam inhabitasse. ac Morgantium à Morgetibus conditum esse, probabile est. At postquam Carthaginenses supervenerunt, nullum neque barbaros neq. Graecos infestandi sinem fecerunt. Haud dubiè Ephorus, aut à quibus id habuit ille, ipsos intellexerunt cum aliis auctoribus Sicanos; qui, ex Hispaniâ profecti, primi post Cyclophas atq. Lastrygonas insulae huius incolae dicuntur. Ceterùm Solinus cap. xi: Sicania, inquit, diu ante Troi- 20 ana bella Sicanus rex nomen dedit; advectus cum amplissimâ Iberorum manu. Post Siculum, Neptuni filium, in hanc plurimi Corinthiorum, Argivorum, Iliensium, Doriensium, Cretensium, confluerunt. Deesse nonnulla videntur de Siculorum nominis commutatione. Martianus Capella, lib. vi: Hinc Sicilia memoranda; quae à Thucydide Sicania, à multis Trinacria perhibetur. Sicania, à Sicano rege; qui cum Ibericâ manu in eandem terram ante bella Troiana pervenit. dehinc Siculus, Neptuni filius: à quo nomen eidem commutatum. Isidorus, lib. xiiii, cap. vi: Sicilia à Sicano rege Sicania cognominata est. deinde à Siculo, Itali fratre, Sicilia. Scholia in Idyllium 1 Theocriti: Δημήτριος ὁ Καλαβιανὸς Φησὶ τὸ Βερέρεος, εἰνὸς τῶν Κυκλάδων, πατρὸς Ἰσίδωρου Σικανῶν καὶ Ἀἰτῶν, αἰφ' ἧς τὸ ὄνομα [τῶν ὄρεα.] Id est; Demetrius Calatianus tradit, Briarei, unius ex Cyclopiibus, liberos fuisse Sicanum atq. Aetnam; à qua nomen [monti.]

Sic scilicet praedicti auctores circa originem conditoresque nominum ac gentium 30 Sicania Siciliaq. variant. Thucydides, antiquus in primis scriptor, ut qui cccc amplius ante Iesum natum annis scripsit, & post hunc Philistus, ipse Siculus, horumque haud dubiè sententiam sequutus Latinus poeta Silius, SICANOS ab Iberiâ sive Hispaniâ amne dictos profectosque, tradunt. cum quibus sensisse videtur & Ephorus. & apud Stephani epitomatores hæc leguntur: Ἀνεστῆναι τῆς Ἰβηρίας, ἧς ὁ Σικανὸς πατὴρ οἱ οὐκ ἔσταν, ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας. id est; Dera, regio Hispaniæ; cuius amnis Sicanus. incolae, Derenses. Et postea: Σικανὴ, πόλις Ἰβηρίας, ὡς εἰκατά τῃ Εὐρώπῃ. τὸ ἔθνος, Σικανῶν. hoc est; Sicane, opidum Hispaniæ; auctore Hecateo, in Europâ. gentilitium, Sicanus. At horum neutrum, neq. regionis neque opidi, vocabulum in Hispaniâ apud alium quempiam auctorem reperias. Quod illud tamen fuerit flumen, satis apertè ostendit Silius, hisce versibus: 40

Pyrene misit populos; qui nomen, ab amne
Adscitum patrio; terra imposuere vacanti.

Hinc Servius, ad Virgilio Aeneid. lib. viii; Sicanus; inquit, secundum nonnullos, populi sunt Hispaniæ, à fluvio Sicori dicti. Hic fluvius à Pyrenæo monte in Iberum amnem defluit. At è diverso certos suos haud dubiè habuerunt auctores, Solinus, Martianus, atque Isidorus; ex quorum sententiâ non à flumine, sed à rege, coloniæ duce & auctore, Sicanorum gentem denominatam tradiderunt. Ibericam sive Hispanicam eis fuisse originem, etiam Dionysius adserit, haud dubiè è Thucydidis opinione; quia à Liguribus quoque pullos adfirmat. Verùm Ligures unquam Hispaniæ parteis tenuisse, nusquam aliâ traditum memini. eoque suspicor, Iberiam heic antiquissimis Graecorum scriptoribus, è quibus id hausit Thucydides, intellectam fuisse latè illam sumtam; sub qua etiam Gallia veniebat; ut Germaniæ lib. i, cap. ii, docui. in Galliâ autem inter Rhodanum & Alpeis jam antiquissimis temporibus incoluit pars Ligurum; ut in introitu Italiæ antiquæ ostensum est. At si Hispanorum fuere colonia Sicanus, sive ab amne sive ab rege aliquo sic dicti; quaeritur, utrum mari, an verò terrâ migrationem istam ex Hispaniâ in Siciliam fecerint? Navibus non 50

SICANI,
Sicilia incolae;
à quibus ipsa
insula SICANI
dicta.

non advenisse, patebit ex eo, quòd neque Hispani in Hispaniâ, neque Sicani in Sicilia, rei nauticæ operam dederunt, antequàm Græci in has regiones colonias suas deduxerunt. Terreſtri itinere ad fretum usque eos perveniſſe, ipſe voluit Thucydides, dum inquit, διέβησαν εἰς Σικελίαν, ὡς λέγεται, διὰ χειρῶν, μηχανῶν τὸν πλοῦν, καλοῦντο τὸ ἀνίμω· id est; *trajecerunt in Siciliam, ut fertur, navigiis extemporaneis sive ratibus, observato, quum ventus posuisset, fretum.* At terrâ quî potuere, longinquo illo totius Galliæ Italiæque tractu, per genteis validissimas, *Ligures, Tyrrhenos, Umbros, Siculos, Ausonas, Opicos, Oenotros,* in Siciliam usque penetrare? nam hos populos ante bellum Troianum tenuisse Italiam, in descriptione huius regionis ostensum est. Potior itaque fortè fuerit Timæi, Siculi itidem scriptoris, sententia; qui contra τὴν ἀγνοίαν sive ignorantiam Philisti ἀναβῆσθαι καὶ πολλοῖς δόξασθαι, id est, *liquidò, exactè, probèque, & multis documentis ostendit, indigenas fuisse primosque Siciliae incolas Sicanos.* quod & ipſos jam ante Thucydidem prædicasse Sicanos, ipſemet loco præscripto testis est Thucydides. Addit Diodorus, eodem libro antea; Τὸς δὲ κατὰ κλισίας αὐτῶν τὸ παλαιὸν Σικανὲς ἀπὸ τῶν θοῶν ἐῖναι, Φασὶν οἱ νομιμώτατοι τῶν συγγενῶν. id est; *Sicanos, vetustissimos insule cultores, indigenas esse, scriptorum tradunt probatissimi.* Quapropter vereor, ne illa Thucydidis ἀληθεία ex similitudine vocabulorum *Sicoris & Sicanorum* sive ab ipſo sive ab alio quopiam ante cum scriptore, vanè fabulosèque, pro ingenio ac more gentis, quæſita sit. At tamen, quia de Cyclopiſus jam antè probatum, primos hos fuisse insulæ cultores; post hos tandem tenuisse eam Sicanos, certum est. Ex Cyclopiſus eos genere prognatos voluit antiquus cum primis scriptor Demetrius Calatianus. quasi vasta illa prisorum Cyclopiſus proceritas in iis defecerit. Aliunde, post *extinctos Cyclopiſus,* in *vacantem terram* novos immigrasse colonos si credas; proximos conterminosque è continenti eam occupasse populos, certum est. nam agros insulæ tam feraces neglexisse conterminas Italiæ genteis, donec ex Hispaniâ tandem novi venerint coloni, minimè credibile est. At illud si statuatur; multis ante Troianum bellum sæculis eam migrationem factam, necessum est. quidpe Ausones ista Italiæ loca, Siciliae contermina, incoluerunt, donec circa annum ante bellum Troianum ccccxxx (ut ex Dionysio docui in Italiæ descriptione) eos expulerunt Oenotri. qui perpetuò eadem tenuerunt etiam post Troiam captam. Apud Virgilium equidem, *Acneid. lib. viii* leguntur ista:

Primus ab aethero venit Saturnus Olympo,
Arma Iovis fugiens, & regnis exsul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit; legesque dedit: Latiumq. vocari
Maluit; his quoniam latuisset tutus in oris.
Tunc manus Ausoniae & gentes venire Sicanae:
Sapius & nomen posuit Saturnia tellus.
Tum reges, asperg. immani corpore Tibris:
A quo post Itali fluvium cognomine Tibrim
Diximus, amisit verum vetus Albula nomen.

Ad quæ ita commentatur Servius: *Sicani, secundum nonnullos, populi sunt Hispania, à fluvio Sicori dicti. Hi, duce Siculo, venerunt ad Italiam; & eam tenuerunt, exclusis Aboriginibus. mox ipsi pulsi ab illis, quos antè pepulerant, insulam vicinam Italiae occuparunt; & eam Sicaniam à gentis nomine, Siciliam verò à ducis nomine dixerunt. quamquam Thucydides dicat, de Sicilia Italum regem venisse, & ab eo esse Italiam adpellatam. Atqui Thucydides, loco supra scripto, verbis quàm disertissimis tradit, Siculos ex Italia primùm in Siciliam venisse. quamquam dicat etiam tum suâ ætate in eâ regione, quæ ab Italo vocabatur Italia, Siculorum nonnullos agere. Malè itaque atque improbè contra omnium reliquorum scriptorum sententiam tota ista de Sicanorum Siculorumque nominibus compilata est historia grammatico Servio. Ipse poëta poëticâ heic usus est licentiâ, Sicanorum nomen usurpans pro vocabulo Siculorum; qui ante Aborigines Latium incoluere. Sic & præcedenti libro, qui est vii:*

Insequitur nimbus peditum; clypeatq. totis
Agmina densantur campis, Argivæque pubes,
Auruncæq. manus, Rutuli, veteresque Sicani.

Quamquam ne Siculi quidem Aeneae temporibus amplius Italiam incoluerunt. usque hac etiam in re poetica licentia Virgilius; qua res praeterita pariter atque futura pro praesentibus ponuntur. Apud Plinium, lib. III, cap. V, quod in Latio legantur *Sicani*; vocabulum id est opidanorum, a nescio quo opido derivatum: nisi mendum in eo lateat. Sed de *Sicanorum* origine primaque sede, quia res plane incerta est, in prolixum trahere disputationem piget. sufficiat, ex haecenus dictis vetustissimos atque primos post Cyclopus genus insulae cultores eos cognovisse. Homerus quod post Troianum etiam bellum Cyclopus in Sicilia & Ulyssis cum iis congressum recensuit, poetarum id fecit praedicto more, praeterita ceu praesentia fingens.

10

SICVLI ex Italia in Sicaniam profecti: a quibus insulae nomen SICILIA.

At de *Sicani* postquam satis dictum, de SICVLIS nunc dicendum est. Hos *Ansones* fecit, testibus Dionysio ac Stephano, Hellanicus; duce *Siculo* ex Iapygia, Italiae regione, in Sicaniam insulam transgressos. Huic adfensisse videtur Plato; in epistola ad Dionis propinquos atque amicos ita scribens: Η̄ξει δε, ε̄ανπερ των̄ εν̄ωτων̄ γ̄αργηταῑ η̄ καῑ αποδυσων̄, η̄ μεδεν̄ εις̄ ερημιαν̄ της̄ Ε̄λληικης̄ Φωνης̄ Σικελιᾱ πασαῑ, Φοινικαν̄ η̄ Ο̄πικων̄ μεταβαλυσοῡ εις̄ λινᾱ δυνασείαν̄ καῑ κρητης̄. Id est; *Quantum ex infelicibus praesagis fas est portendere, universa Sicilia in Graece linguae oblivionem lapsura videtur; ad Phanicum vel Opicorum devoluta potestatem dominationemque.* Vbi treis sua aetate in insula ponit gentes; *Gracos, Phanicas, sive Panos, & Opicos*: quorum vocabulo sine controversia intellexit *Siculos*; quando hos nullos nominat. Id autem haud dubie ea ratione ei factum, quod, una cum Hellanico, *Siculos* existimavit origine *Ansonas*; hos vero, una cum Aristotele in *πολιτικων̄* lib. VII, atque Antiocho apud Strabonem lib. VI, eosdem quos *Opicos*; ut in Italia ostensum est. At e diverso Philistus apud Dionysium, loco supra scripto, *Siculos* fecit *Ligures*; pulsos Italia a Pelasgis atque Umbris; duceque *Siculo*, Itali filio, anno ante bellum Troianum LXXX in Siciliam transgressos. cuius opinionem etiam Silius poeta amplexus est. Alii adeo vetustam hanc insulae fecere adpellationem, uti originem eius *Neptuni* nescio cui filio *Siculo* adfinxerint. Eorum errorem sive *agnos*, qui Siculorum genti Ligusticam tribuerunt originem, parum probasse Dionysium, ex supra scripto loco satis disertè patet. Idem auctor, eodem lib. I, ex Antiocho Syracufano, qui Thucydide fuit multo prior, de Siculorum genere ita tradit: Ᾱλλοῑ δε̄ ο̄ Συρακουσαῑ, συγγραφους̄ παν̄ δεχαῑ, εν̄ Ιταλιᾱ οικισμων̄ προς̄ παιλαιον̄ πατας̄ οικηπρας̄ διεξιων̄, ως̄ κ̄ασοῑ η̄ με̄ αυτης̄ καταχον̄. Ο̄νωτροῡ λεγ̄εσθαῑ πατας̄ των̄ μνημονοειδων̄ εν̄ αυτη̄ κατακρησσεῑ, ειπων̄ ω̄δε. Ᾱλλοῑ Ξενοφανεως̄ παδε̄ κ̄ωῑνεγραψε̄ περ̄ Ιταλιᾱς̄ εν̄ των̄ δεχαιων̄ λογων̄ τᾱ πιστᾱ καῑ λαφισᾱ. Τω̄ γ̄εν̄ πατω̄, η̄ς̄ νυν̄ Ιταλιᾱ καλε̄ταῑ, το̄ παλαιον̄ εῑχον̄ Ο̄νωτροῡ. επεῑ διεξελθων̄ ο̄ν̄ κρησαν̄ επ̄λατιδοῡ, καῑ ως̄ βασιλδ̄ς̄ αυτης̄ Ιταλδ̄ς̄ ανᾱ κρησον̄ ε̄ξ̄ε̄το, ᾱφ̄ ε̄ ανομαδισοῡ Ιταλοῑ. τε̄τᾱ δε̄ τω̄ δεχλω̄ Μοργη̄ς̄ διεδ̄ξατο, ᾱφ̄ ε̄ Μοργη̄ς̄ εκληθη̄σαν̄. καῑ ως̄ Σικελδ̄ς̄ Σπεῑναθδ̄ς̄ Μοργη̄ς̄, ιδιαν̄ περ̄ των̄ δεχλω̄ διεξ̄ε̄σε̄ το̄ ε̄θν̄. Σπεῑφ̄ε̄ρῑ παω̄. Ο̄τω̄ δε̄ Σικελδ̄ς̄ ε̄ξ̄ωρον̄ καῑ Ιταλιη̄τες̄, ε̄ο̄ντες̄ Ο̄νωτροῡ. Id est: *Antiochus Syracusanus, perantiquus scriptor, in Italiae colonia, vetustissimos eius incolae percensens, & qua loca singulis occupata sint, ait, Oenotros primos omnium, quorum exisset memoria, terram eam habitasse. Verba ipsius haec sunt: Antiochus Xenophanis filius, e vetustis monumentis haec, quae fide erant dignissima certissimaque, de Italia conscripsit: Terram hanc, quae nunc Italia dicitur, olim tenuerunt Oenotri. Deinde commemoratis eorum moribus ac reipublica forma, & quod regnum tandem ad Italum devolutum sit a quo, mutato nomine, dicti sint Itali: Morgetemque huic successisse; a quo Morgetes sint vocati: & quod Siculus, a Morgete hospitio exceptus, proprium principatum in ea gente constituerit: tandem haec verba subjicit: Sic facti sunt Siculi, & Morgetes, & Itali; quum essent Oenotri. Nempe Italiam haec Antiochum intellexisse eam, quae ad Siculum pertinens fretum, inter Lametinum Scylleticumque tum comprehendebatur si nus, saepius in Italia ostensum est. Hinc igitur etiam Plinius, lib. III, cap. V: A Silavo regio tertia & ager Lucanus Brntiusque incipit: nec ibi rara incolarum mutatione. tenuerunt eam Pelasgi, Oenotri, Itali, Morgetes, Siculi; Graecia maximè populi. Addit, maximè; quia Siculi non Graeci erant generis. Dionysius eodem libro infra: Ᾱλλοῑ δε̄ ο̄ Συρακουσαῑ, η̄ ε̄ς̄ πᾱστων̄ εν̄ωτων̄, Φων̄ι, Μοργη̄ς̄ εν̄ Ιταλιᾱ βασιλδ̄ς̄, (τω̄ η̄ τω̄ Ιταλιᾱ η̄ απο̄ τ̄ ᾱραῡος̄ ᾱρχεῑ Πασῑδωνιᾱς̄ τω̄ δ̄αλιος̄) κ̄ελθεν̄ προς̄ αυτων̄ αν̄δρᾱ Φυραδᾱ εν̄ ε̄ ᾱμης̄. λεγ̄εσθαῑ Ε̄πεῑ η̄ Ιταλδ̄ς̄ καλε̄θη̄σα, Μοργη̄ς̄ ε̄κ̄ασιδοῡ. ε̄πῑ τε̄τᾱ η̄ αυτη̄ ᾱφικε̄ταῑ εν̄ ε̄ ᾱμης̄ Φυρᾱς̄. Σικελδ̄ς̄ ε̄ο̄μα*

20

30

40

50

ἦνμα αὐτῶ. Id est: Antiochus Syracusanus, cuius jam antea facta mentio, ait, Morgete in Italia regnante, (Italia autem tum erat ea ora, qua à Tarento Posidoniam usque protenditur) venisse ad eum quemdam Romanum exsulem. Verba eius haec sunt: Postquam Italus consenuit, Morges illius loco regnavit. Huius tempore Romā venit vir quidam profugus, nomine Siculus. Subinitium verò eiusdem libri, τὴν ἡγεμόνα, inquit, γῆς τῆς Ἰταλίας τῆς ἀπίσης πάλιν, ἢ νῦν κατοικοῦσι τῶν αἰμαῖοι, παλαιότεροι τῶν μνημονορευμένων λέγοντες καὶ αὐτοὶ βάρβαροι Σικελοὶ, ἔθνη αὐθιγῆς. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀεορζῆνες αὐτῶν ἀφ᾽ Ἰταλίας μεταβάντες, πόλεμον μακρῶν τῶν ἐχόντων ἀφελόρθμοι. Hoc est: Urbem terra marisque totius principem, quam nunc Romani habitant, primi in omni memoria tenuisse feruntur barbari Siculi, gens indigena. Aliquanto post, pulsus longo bello antiquis dominis, Aborigines eam occuparunt. Idem postea repetit, initio libri II. Non tantum urbem Romam, sed etiam quod postea dictum est Priscum Latium, simulque proximae Etruriae magnam eos tenuisse partem maritimam, longo per centeserum ferme dicto libro. Tandem Aboriginum simul & Pelasgorum armis pulsos, inferiorem petiisse Italiam, atque inde in Siciliam transfretasse, ibidem enarrat. Huc jam congruit, quod Thucydides loco supra scripto tradit, Siculos ex Italia, fugienteis Opicorum vim, in Siciliam trajecisse: & praedictus Antiochus, praescripto loco apud Dionysium; Siculos fuisse Italiae exactos Oenotrorum Opicorumque copias. quidpe Opici tunc habitabant Campaniam ad Silarum usque amnem: hinc verò ad fretum usque Siculum Oenotri; qui & Itali, & Morgetes tum adpellabantur promiscue.

20 A Morgete itaque, Oenotrorum rege, quum Siculorum sive dux sive rex una cum gente sua hospitio receptus esset, Oenotrorum quoque gentem suo imperio subicere haud dubie conatus est. quam rem indignè ferentes Oenotri, suis sedibus, praesca illius Italiae finibus, eos excedere compulerunt. Illi πανδημῆι, ut ait Diodorus, id est, universa cum gente, seu universis cum familiis in Siciliam trajecerunt. cui haud obscure adfentitur Dionysius quoque, dicto libro I, his verbis: Τὸ μὲν οὖν Σικελῶν ἦν ἕως ἐξέλιπεν Ἰταλίαν. id est: Atque ita Siculum genus reliquit Italiam. Erravit itaque heic quoque Thucydides; qui loco supra perscripto, (modò is mendo careat) sua adhuc aetate Siculos quosdam Italiam incoluisse tradit. quod omnium aliorum scriptorum de his oris nequaquam admittunt historiae.

30 Transierunt autem in Siciliam Siculi τὴν τρίτην ἡμέραν πρὸς τὸν Τρωϊκῶν, id est, ante bellum Troianum aetate tertia, ut ex Hellanico adnotavit loco supra scripto Dionysius; id est, ut idem Dionysius in aetates singulas xxvii annos computat, anno LXXXI, sive, ἐπὶ ὀγδοηκοσῆ ἔτη τῆς Τρωϊκῆς πλέμης, hoc est, anno LXXX ante Troianum bellum; ut ibidem ex Philisto transcripsit Dionysius. id est, anno ante natum Iesum CCCCXXXII. à quo tempore ad hanc nostram aetatem, per annos CXCXCXCXCXCXCXC, ipsa insula vocitata est SICILIA. quamquam rudiori Siculorum pariter atque Italo- rum vulgo adpelletur CICILIA. Thucydides heic jam iterum errasse deprehenditur; dum transelle Siculos tradit ἐπει ἑγγὺς τριανταεὶς πρὸς Ἑλλῆνας ἐς Σικελίαν ἐλθεῖν. id est; annis propemodum CCC ante, quam Graeci in Siciliam venerunt. hi enim annis CCCCXLVII post Troiam captam eò pervenere; ut mox ostendam. cui numero si CCC annos demas; CXLVII annis post Troiam captam Siculi in insulam trajecisse, ex Thucydidis sententia inveniuntur.

SICULI quando ex Italia in Siciliam commigrarunt.

Cum Hellanico atque Philisto sensisse videtur Diodorus. quidpe AEOI filios AEOI filii statim post bellum Troianum Sicanis simul atque Siculis imperitasse, tradit dicto libro V postea. Οἱ δὲ Αἰολεὶ ἔτι, inquit, ἐπὶ πρὸς ὃν μυθολογῶσι τὸν Ὀδυσσεῖα κατὰ τὴν πάλιν ἀφικέσθαι. ἦς δὲ αὐτῶν ἡμέραν τὴν δευτέραν ἐξ Ἀεορζῆν, καὶ Ἐθῶν, καὶ Ἀνδροκλῆα, πρὸς δὲ τῶν περὶ φεραίμων, Ἰουάτων, καὶ Ἀραβυρῶν. πάντας δὲ τέτταρες ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἀπεχόμενοι, καὶ ἀπὸ τῶν δευτέρας μεγάλης ἀποδοχῆς ταχάν. τῶν δὲ Ἰουάτης ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπεχόμενοι, ἐβασίλευσε τῆς ἀφ᾽ Ἰταλίας, μέχρι τῆς κατὰ τὸν Ἰγρίον τόπων. φεραίμων δὲ, Ἀνδροκλῆς ἐδυνάστευσεν τῆς Σικελίας ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τῶν ἐπὶ τὸν Λιλυθαίων τόπων. ταύτης δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν πρὸς τὴν κεκλιμένην μέρη κατακίω Σικελοὶ, τὰ δὲ πρὸς δυσμαί Σικανοί. ταῦτα δὲ τὰ ἔθνη πρὸς ἀλλήλα διεφέροντο. πῆς δὲ Αἰολεὶ πασὶ τοῖς περιρηγμένοις ἐκαστὸς ἐπάκουε, ἀπὸ τῆς πάλιν πρὸς πατρὸς Αἰολεὶ ἀφ᾽ Ἰταλίας ἐβασίλευσε, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀκείνων Ἰταλικῶν. ἐβασίλευσε δὲ καὶ Ἐθῶν τῆς περὶ τὰς Λεονίνους χώρας ἤως ἀπὸ ὀκείνης μέχρι τῆς νῦν χρόνος Ἐθλία προσωροβῆται. Ἀραβυρῶν δὲ βασιλεύσας τῆς νῦν ὀνομαζομένης Ἀραβυρῆτιδος χώρας, ἐκίω πάλιν τὴν ἀπὸ αὐτῶν κληθεῖσαν Ἀραβυρῶν. Ἀεορζῆς δὲ τῆς Ἀπίας ἐχε τὴν ἡγεμονίαν. Πάντες δὲ οὗτοι μνηστέροι τῶν ἑσπερίων ἀπὸ τῆς ἀφ᾽ Ἰταλίας, μεγάλης ἐπύργων ἀποδοχῆς.

Ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας τὴν ἐγγύον Διαδεχομένων τὴν δυναστείαν, τὸ πλεονέκον οἱ ἀπ' Αἰόλα γενεῶν
 βασιλεῖς κατὰ τὴν Σικελίαν διελύθησαν. Μετὰ δὲ πᾶσι οἱ μὲν Σικελῶν τῆς δόξης τῶν ἀνδρῶν τὰς
 ἡγεμονίας ἐνεχείρισον· οἱ δὲ Σικανοὶ πρὸς τῆς δυναστείας Διαφερόμενοι, πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν Ἐπὶ
 πολλὰς χρόνους. Hoc est: *Aeolus iste est, ad quem in oberratione sua Ulysses pervenisse fa-*
bulantur. Filios autem eius fuisse sex numero: Astyochum, Xuthum, Androclum, Pherem-
onem, Iocastem, & Agathyrnum. qui omnes ob patris virtutes atque gloriam magnos homi-
num favores sunt adepti. Iocastes maritimas Italiae oras ad Rhegium usque sua ditionis fecit.
Pheremon & Androcles Siciliae regiones a freto ad Lilybeum usque obtinebant. Huius alioquin
insulae terras ad ortum Solis spectanteis Siculi, ad occasum Sicani incolebant. inter quos populos
ingens haecenus dissensio erat. at Aeoli filii ultro, ob celebrem parentis in deos pietatem & ipso-
rum modestiam, parebant. Xuthus porro Leontinorum terram, Xuthiam ab eo dictam, rexit.
& Agathyrnus eius agri, qui nunc Agathyrnensis vocatur, rex existens, opidum de suo nomine
Agathyrnum condidit. Astyochus Liparae dominium obtinuit. Omnes itaque pietatem gen-
itoris imitati, magnam sibi laudem comparaverunt. quumque ad multas aetates per successionem
Aeoli progenies principatum gessisset, tandem, ad regium dominatum evertita, in Sicilia defe-
cit. Post hos Siculi ad optimum quemque imperium detulerunt. Sicani vero de summâ rerum
disceptantes, ad longum tempus civile inter se bellum gesserunt. At Eustathius, Dionysii
περιήγητῆ commentator, Iocastem non Italiae partem, sed ipsam insulam tenuisse, ne-
scio ex quibus veterum monumentis tradit. Ἡ Σικελία, inquit, χερρόνησος πρὸς τὴν
συνεχῆς κατὰ ἰσθμὸν τῆ τῶν Λυδῶν γῆ. (σειμῶν δὲ ἕνθε, ὡς εἶπες, ἐξ αἰσίου συμπίπτει), καὶ ἔ- 10
ἰσθμῶν Διασχόντων, εἰς περὶ Φασί τὴν περίορον ἡλιασσαν, καὶ μετὰ ἀσπίσσειν θέσθ ἡσόν τὴν Σι-
κελίαν, ἔπειτα διὰ τὸ τὸ χέρος διέχουσαν. ὅθεν καὶ μὲν Φέρεται, τὸν Ποσειδῶνα, οἷα ἔπιπτε ἔτι
τῆς σεισμῶν, ἀπορμεῖν τὸν ἰσθμὸν Ἀονίῳ πολυγλώχινι στήρῳ, καὶ παρεισαγαγῆν τὴν ἐκείνην
θῆν ζωνύσαν αὐτὸν ἡλιασσαν καὶ ἔτι ἡσόν πηῆσαι τὴν πῶς χερρόνησον, χαλεζομήρον Ἰκατῶνα,
τῶν Αἰόλων παρὶ, ὡς αὐτὸν ἔχει πᾶν τὴν οἰκίαν ἀσφαλῶς. Hoc est: Sicilia olim peninsula erat;
coherens per isthmum Italiae. ingenti autem terre motu facto, isthmoque discisso, irrupisse
aequor aiunt, quod isthmum adlucbat; cinctuque suo insulam effecisse Siciliam, haud procul à
continenti disjunctam. unde fabula fertur, Neptunum, qui motibus terra praesit, abscidisse
isthmum Aonio multas cuspides habente ferro; & induxisse mare, quod isthmum utrimque
cingebat: atque ita ex peninsula effecisse insulam; gratificantem Iocasto, Aeoli filio, quod is se- 30
cure ac tuto eam inhabitare posset. Sed antea etiam Sicani, cum ἡσαν ὑπὸ μίαν ἡγεμονίαν
βασιλεῶς πᾶσιν, καὶ πᾶν δὲ ἐκείνῳ εἰς τὴν ὀδυνασσίαν. id est; non sub unius regis im-
perium redacti erant; sed unumquodque opidum suum habebat principem: ut auctor est
idem Diodorus, loco supra scripto. Talis fuit Buta, paullo ante bellum Troia-
num; eidem Diodoro lib. I v memoratus; ubi Herculis circa omnem Siciliam de-
scribit peregrinationem. Τῶν δὲ Ἡρακλέους, inquit, ἀλησιάζωντος τῆς καὶ τὸν Ἐρυκα
τίπης, περικαλίωτο αὐτὸν Ἐρυξ εἰς κάλλι, ἡὸς μὲν ἂν Ἀφροδίτης καὶ Βρυτῶν, ἔπειτα βασιλεύ-
σῆ τῶν πάντων. Id est; Hercules ubi subiectos Eryci monti agros contigit, ab Eryce, Veneris
& Butae, eius tunc loci reguli, filio, ad lucta certamen provocatur. Tales fuerint & VI illi
alii Sicanorum duces; de quibus ita paullo post idem auctor: Τότε δὲ ὁ Ἡρακλῆς 40
ἐγκυκλίωτο τὴν Σικελίαν, καὶ κατὰ τῆς εἰς τὴν νῦν ἔσαν τῶν Συρακουσίων πόλιν, καὶ πύθ-
ωτο τὰ μυθολογούμενα καὶ τὴν τῆς Κόρης ἀρπαγὴν, ὅθεν ἐθύσε τῆς θεᾶς μεγαλοπρεπῶς, καὶ
εἰς τὴν Κουαντὸν τὴν καλλις ὄνομα τῶν πύθων καθαγιασῆς, κατὰ τῆς θύειν ὄντ' ἐγχωρεῖς καὶ ἐσι-
αυτὸν τῆ Κόρη, καὶ πρὸς τῆ Κουαντὸν λαμπρῶς ἀγειν πανήγυριν τε ἔθεισιν. αὐτῆς δὲ μὲν τῶν βασι-
λέων τῆ μεσογείας διεξίω, καὶ τῶν ἐγχωρεῶν Σικανῶν μεγάλας δυναμῶν ἀπὸ τῆς ἀμύμων, ἐνίκησιν
ἑπιφανῆ ἀρπαγῆς, καὶ πολλὰς ἀπίνευσεν. ἐν οἷς μυθολογῆσι ἕως καὶ ερατηγῶς ἑπιφανῆς γενεῶν
ὄντ' μέχρι τῆ νῦν ἡρωϊκῆς ἡμῶν τυχεῖν ὄνομα, Ἀδκασιαν, καὶ Πεδιακῆ τῶν, καὶ Βρυφονῶν, καὶ Κουχατῶν,
ἐπὶ τῆ Κουαντὸν καὶ Κρυπιδῶν. καὶ δὲ πᾶσι διελθὼν τὸ Λεοντίνον πεδίον, τὸ μὲν κάλλος τὸ χῶρος ἐθαυμάσ-
ητος δὲ ὄντ' ἡμῶντας αὐτὸν οἰκίαν Διαθέμεν, ἀπέλιπε πρὸ αὐτῆς ἀθάνατα μνημεῖα τῶν ἐαυτῆ πα-
ρασίας· ὡν ἰδίον πρὸς τῆς ἡμῶντας πρὸ τῆ πᾶν τῆ Ἀγυρναίων. Id est; Tunc Hercules, Sicilia in or- 50
bem perustrata, locum, ubi nunc Syracusanorum est urbs, ingressus, ubi de raptu Proserpina cog-
novit: solennia deabus sacra obtulit; & praestantissimo in Cyane immolato tauro, anniversarium
sacrificii ritum festâ solennitate juxta Cyanen peragendi incolae docuit. Hinc per mediterranea
cum bobus iter habens; Sicanos, magnis se copiis objicientibus, insigni praelio fudit, plurimosq; in-
teremit. inter quos spectatae virtutis duces, quibus heroicis adhuc cultus defertur, Leucapsis, Pe-
diacrates, Buphonas, Cauchates, Cygeus & Crytidus, fuisse perhibentur. Inde per Leontinum
pergens campum, pulcritudinem eius admiratur: & ob exhibitos sibi honores, singularem homines
favore

favore complexus, aeterna sua illic praesentia monumenta reliquit. Peculiare autem quiddam illi apud Agrinensium urbem obvenerit. Verum haec de Hercule merito inter μυθολογικά primi ævi recensenda sunt. quorum apud alias quoque gentes pariter omnes reperiuntur similia. Nomina istorum ducum sive heroum in Græcum postmodò vertère sermonem Græci insulæ cultores: vel etiam ipsi Sicani; postquam universa insula, ut auctor est loco suprâ scripto Diodorus, in Græcam linguam transiit. nam à Cyclopiibus, ceu Græcæ originis mortalibus, ut quidam volunt, accipere ea Sicani minùs potuère; quando illis *exstinctis* demum in *terram vacantem* successisse hos, tradunt scriptores. Nec sanè, si ab illis accepissent, integram in iis Græcorum formationem servaturi erant: sed, ut ubique fit, in barbaram formam detorsissent. nisi hos quoque Græcâ ufos linguâ etiam ante Græcorum colonias deductas fingere libeat. Sed ipse Diodorus, lib. v, ut suprâ relatum, auctor est, πολλαῖς ἡμεαῖς, id est, multis ætatibus antequàm Siculi ex Italiâ in Siciliam transgrederebantur, Sicanos, ob gravia Aetnæ montis incendia sponte orientalibus insulæ partibus relictis, in occidentales secessisse; illasque tandem occupasse cultoribus vacuas novos advenas Siculos. Minimè igitur illa de Hercule fabula in mediterraneos Syracusanorum agros Leontinosque & Agrinenses congruit; quum jam tunc nulli heic fuerint Sicani. Cæterùm è diverso Thucydides atque Menippus Siliusque tradunt, Siculos vi atque armis ex orientalibus pepulisse in occidentales meridionalisque partis Sicanos. Cum Diodoro tamen sensisse videtur Dionysius; haud perinde magnum Sicanoꝝ pro terra amplitudine numerum incoluisse insulam adfirmans; plerisque agris sine cultu jacentibus. quamquàm & ipse haud modicè memoriâ lapsus deprehendatur, ἐσπίερα μέρη, id est, occidentales partis primùm occupasse Siculos, tradens. Inter omnes tamen convenit, universam tandem subjecisse sibi insulam Siculos; etiam Sicanos, meridionales occidentalesque partis colentes. Id quando demum factum sit, minùs certum est. Ante Troianum bellum non esse factum, patet ex prædicti Butræ imperio. sed & Cocali è regno; cuius regia fuit Camicus, prope Agrigentum; quæ urbs vulgò nunc incolis dicitur Gergenti. Stephani epitomator: Κάμιος, πόλις Συμελίας, ἐν ἡ Κόκαλος ἤρχεν, ὁ Δαίδαλος. [deesse puto ξενόδοχος non enim Dædali fuit filius Cocalus] Χάραξ δὲ Ἴνυκον πύργου Φησίν. Id est; Camicus, urbs Siciliae, in qua Cocalus imperavit, Dædali hospes. Charax vero hanc Inycom vocat. Pausanias in Achaicis, de eodem Dædalo loquens: Καταρωσθῆς δὲ ἀδικεῖν ἐπὶ τῷ Μίνω, καὶ ἐς δεσμοπέμον ὄμει τῶ πωιδί ἐμπεληθείς, ἐκδιδράσκει τὸ ἐκ Κρήτης, καὶ ἐς Ἴνυκον Συμελιῶν πόλιν, ἀφικνεῖται ἐπὶ τῷ Κόκαλον, καὶ πόλεμα παρέρχε τῆς Συμελίας αἰτίας πρὸς τὰς Κρήτας, οὓς ἐξαιεῖν Μίνω μὴ ἀπέδοιτο αὐτὸν ὁ Κόκαλος. Hoc est; A Minoe postea capitalis fraudis damnatus, & è vinculis unâ cum filio elapsus, Inycom, Siculorum opidum, evasit ad Cocalum. atque ea fuit Siculis cum Minoe bellandi causa; quòd, postente Amino Dædalum sibi dedit, Cocalus recusasset. Sed omnem de Minoe ac Dædalo historiam prolixo persequitur sermone Diodorus lib. IIII. unde præcipua, quæ ad hunc locum faciant, decerpere, operæ fuerit pretium. Διαδραξ δὲ, inquit, εἰς τὴν Κρήτην ὁ Δαίδαλος, καὶ Διδὰ τὴν ἐν τῇ πέτρῃ δόξαν ἡμμαζέμενον. Φίλος ἔφητο Μίνω ἔ βασιλεύς. κατὰ δὲ τὸν ἀρραδεδομήμον μῦθον, Πασιφάης τῆς Μίνω γυναικὸς, ἐραστῆς ἔ τῆς, μηχανήματα πηλίας ἀμοιωματῶν βοῖ, συνήρρησε τῇ Πασιφάη πρὸς τὸ Πηληγία. μυθολογῶσι γάρ, πρὸς τῶν χρόνων Μίνωα κατ' ἐνιαυτὸν συνήθως καδιερεῖν τὸ κάλλιπον τῆς γνομερῶν ταύρων τῷ Ποσειδῶνι, καὶ ἔθειν τῶν τῶ θεῶ. ἡρομήμα δὲ τῶ ταύρου κάλλιε Διδὰ φέροντι, ἐπρον τῆς ἡρόνων ταύρων ἡύση. τὸν δὲ Ποσειδῶνα, μελίσσαντα τῶ μινῶι, πηύση τὴν γυναικίνα αὐτῆς Πασιφάει ἐραστῆς ταύρου. Διδὰ δὲ τῆς τέρας φιλοπηνίας τῶ Πασιφάει, μιγείσων τῶ ταύρου, ἡρομήμα τὸ μυθολογέμενον μινῶ ταυρον. * * * τὸν δὲ Δαίδαλον, πηρόμενον τῆς ἀπ' αἰλλῶν τῆς Μίνω, Διδὰ τὴν κάλλιπῶν τῆς βοῦς, Φασὶ φοβηθέντα τὴν ἔργῶν ἔ βασιλεύς, ἐκ τῆς Κρήτης ἀναπέλευσε, συνεργάτης τῆς Πασιφάης, καὶ πηύσειν δόσης πρὸς τὸ κάλλιν. μὴ δὲ τῶν τῶν ἰκαρον Φυζόντα καπιεχθῆναι πρὸς πνα ἡύσην πελαγίαν, πρὸς ἡν τὸν ἰκαρον ἀρραβίως ἀποβαίνοντα, πρὸς εἰς ἡύσησαν, καὶ πηύσηται. ἀφ' ἔ καὶ τὸ πέλαγος ἰκαρον ὀνομαστῆσαι, καὶ τὴν ἡύση ἰκαρίαν κληθῆναι. τὸν δὲ Δαίδαλον, ἐκ τῆς ἡύσης ἀναπέλευσε, καπιεχθῆναι τῆς Συμελίας πρὸς χῶρον, ἡς βασιλεύοντα Κόκαλον αἰαλαβείν τὸ Δαίδαλον, καὶ Διδὰ τὴν ἐυφύϊαν καὶ δόξαν πηύσηται Φίλον Πηλῶν. * * * Δαίδαλος οὖν ἀρρα τῶ Κόκαλο καὶ πῆς Συκανοῖς διήρησε πηύσειν χρόνον, ἡμμαζέμενον ἐν τῇ κατὰ τὴν πέτρῃν ἰκαροβόλῃ. * * * Μίνω δὲ, ὁ τῆς Κρήτης βασιλεύς ἡμαζέμενον κατ' ἐκείνης τῶν χρόνων, καὶ πηύσηται τὴν Δαίδαλον Φυζόντα εἰς τὴν Συμελίαν, ἔργῶν ἐραστῆς ἐπ' αὐτῶ. Παρομοιωμένη δὲ διώσων ναυτικῶν ἀξιόλογον,

Post dirum Antiphatae sceptrum & Cyclopeia regna,

Vomere verterunt primum nova rura Sicani.

Pyrene misit populos; qui nomen, ab amne

Adscitum patrio, terrae imposuere vacanti.

Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit

Possessis bello mutata vocabula regnis.

Nec res dedecori fuit, aut mutasse pudebat

Sicanum Siculo nomen. Mox accola Minos

Duxerat Eteretum non fausta ad bella cohorteis;

Dadaliam repetens pennam. qui fraude nefanda

Postquam perpetuas iudex concessit ad umbras,

Cocalidum insidiis; fessio Minoia turba

Bellandi studio, Siculis subsedit in oris.

10

Ε' ποικίλος equidem memorat in Cretâ populos Homerus, Odyss. lib. xix; & item Marcianus Heracleensis in Πεερνήσει; & Diodorus lib. v. at Eteretes mihi lecti sunt nulli. Proinde vocem istam Eteretum ita emendo;

Duxerat & Cretum non fausta ad bella cohorteis.

Corruptum vocabulum hoc esse, ne mirum sit: quando & mox infra Ennaei legitur vitiata vox pro Aetneis; ut infra suo loco ostendetur: & supra etiam est Sicano, pro Sicani. Scio equidem alios heic legere;

20

Mox accola Minos,

Dux Etecretum non fausta ad bella cohortans,

Dadalcam repetit pennam.

At hi nimis multa commutant; orationemque non modò imperfectam, sed & parum aptam reddunt. Minoem anno xlii ante bellum Troianum in Sicilia interitisse, in Eusebii Chronico adnotatum reperio; ubi ita scriptum: *μίνως ὁπὴ Σικελίαν ἐρατῶς δὲ Δαίδαλον, ἀειρέται ἐπὶ τῶν Κωκάλου θυγατρῶν*. Quae ita interpretatur Hieronymus: *Minos in Sicilia adversum Dedalum arma capiens, à filiabus Cocali occiditur*. Sub hoc igitur tempus Sicilia novos istos ex Cretâ colonos accepit. At è diverso Strabo, nescio quos auctores sequutus, Cretensis tradit post mortem Cocali, relicta Sicilia, in Italiâ fedecis posuisse. Verba eius lib. vi, ubi de origine Tarentinae urbis tractat, haec sunt: *Ἦθον ἐν σὺν Φαλαῦθω οἱ Παρθενίαι· καὶ ἐδέξαντο αὐτὸς οἱ τὸ Βάρβαροι καὶ οἱ Κρήτες, οἱ ἀποκαλαχόντες τὸν τόπον. τῆς δ' εἶναι Φασὶ τὸς μετὰ μίνοιο πηδούοντας εἰς Σικελίαν, καὶ μετὰ τὴν εὐκείνους πηδούτων, τὴν ἐν Κωκάλου θυγατρῶν, ἀπάραντες ἐν Σικελίᾳ, κατὰ δὲ τὸν ἀνάπυλον δεῦρο παραδόντες. ἂν πῖνας ὑστερον περὶ ἀπελθόντες τὸν Ἀδριακὸν μέγροι Μακεδονίας, Βυθίας ἀποσυρομένηται. Ἰάπυγος δὲ λεχθῆναι πάντας Φασὶ, μέγροι δὲ Δαυμίας, ἀπὸ Ἰάπυγος, ἐν ἐκ κρήσος γονακὸς Δαίδαλω θυγατρῶν Φασὶ, καὶ ἠγῆσαν τῶν Κρητῶν*. Id est: *Huc itaque adpulsi cum Phalantho Partheniae, à Barbaris simul & Cretensibus, qui loca ista occupaverant, recepti sunt. Hi fuisse feruntur, qui cum Minoe in Siciliam navigaverant. quo in Camicis apud Cocalum vita functo, è Sicilia discesserant: tempestatibusque huc adacti fuere. quorum nonnulli Adriaticum sinum terrestri itinere circumgressi usque ad Macedoniam processisse, ac nomen Eudeorum tulisse feruntur. Iapygas autem dictos tradunt omnes illos, ad Dauniam usq., ab Iapyge; qui, ut ferunt, Dedalo è Cretâ muliere natus, ductor Cretensium fuit. Non tantum contraria haec narratio illis, quae à Diodoro, Silio, & Solino referuntur; sed etiam eâ parte haud modicè absurda, ubi ductor navigantium è Sicilia Cretensium dicitur fuisse Iapyx, filius Dædali; cuius causâ & rege suo & patriâ privati erant. At apud Herodotum, antiquissimum rerum auctorem, haec leguntur: *λέγουσι γὰρ Μίνοιο κατὰ ζήτησιν Δαίδαλου ἀπικρομένους Σικελίαν, τὴν νῦν Σικελίαν καλεομένην, ἀποθνήσκον βιαιῶς θανάτω. αὐτὰ δὲ χροῖον Κρήτας ἦσαν ἑπορευόμενοι, πάντας, πλὴν Πολιχνιτῶν τε καὶ Πρασιῶν, ἀπικρομένους σὺν μεγάλῳ ἐς Σικελίαν, πολιορκίαν ἐπ' ἐπὶ πέντε πῶλον κάμικον. πλὴν δὲ, ἢ δυναμίδος ἐπ' εἶναι ἐπὶ ἀπικρομένους, λιμῶ σιωπεύοντας, ἀπολιπνίτας οἴχεσθαι*. Hoc est: *Aiunt Minoem, quum, Dædalum vestigans, in Sicaniam, quae nunc Sicilia dicitur, pervenisset; vi eius vita allata, occubuisse. interjecto autem deinde tempore, omnes Cretenses, exceptis Polichnitenensibus & Prasis, divinitus instinctos, cum magnâ classe in Sicaniam trajecisse, & quinquennio obsidisse opidum Camicum. ad extremum verò, quum neque expugnare eam possent, neque diutius manere; quòd fame enecarentur; eâ relicta, abiisse. Quòd locorum abiverint, non addit. Haud dubiè tamen, in Cretam rediisse, intellexit.**

30

Adeò

Adeò jam antiquissimis illis Herodoti temporibus hæc de Cretensium in Sicilia colonis narratio incerta atque controversa fuit. Cæterum apud Iustinum, lib. III, sic scriptum est: *Sicilia primò Trinacria nomen fuit. postea Sicania cognominata est. Hæc à principio patria Cycloporum fuit. quibus extinctis, Cocalus regnum insula occupavit. Post quem singule civitates in tyrannorum imperium concesserunt: quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iustitiâ cum cæterorum crudelitate certabat.* Compendium hoc est omnium hæcenus enarratarum rerum nimis compendiarium; eoque satis vitiosum. neque enim statim post Cycloporum extinctos Cocalus rex fuit; neque toti insulæ imperitavit; ne toti quidem, si Diodoro credimus, Sicanorum genti, in occidentalis insulæ parteis à Siculis compulsæ: neque post Cocalum continuò exortæ sunt Græcorum in singulis civitatibus tyrannides; ex quarum numero fuit Messana, Anaxilai imperio subiecta. Ipse Trogus, cuius epitomator est Iustinus, haud dubiè omnia ista longè aliâ pleniorique ferie enarraverat. De Græcorum coloniis antequàm dicamus, de Elymis primùm sermo expediendus erit.

HELYMI
sive ELYMI.

Ελυμοι, ELYMI, sive, uti alii scribunt, cum adspiratione, Ελυμοι, HELYMI, Hellenico apud Dionysium, ut supra intellectum est, traduntur prius sedes habuisse in Italiâ: atque inde ab Oenotris, anno ante bellum Troianum ΙΧΧΧVΙ pulsos in Siciliam trajecisse. E diverso ipse Dionysius, & cum eo Thucydides, Lycophron, Pausanias, Virgiliusque & Silius ac Solinus, Troiâ captâ eos deducunt *Troianos*. Thucydidem, Pausaniam, Silium, atque Solinum jam antea a-
divimus. Apud Lycophronem Alexandra ita vaticinatur:

Ἄλλοι δ' ἐνοικήσουσι Σικανῶν χθονά
Πλαγκτὸν μολόντες, ἐνθα Λαομέδων περιπαῖς
Ναύτης ἔδωκε Φοινδοάμασιν ἄρας,
Ταῖς κητοδότης συμφοραῖς δεδήγημαι,
Τηλεπαιθεῖναι θηρῶν ὀμηγεαῖς βορρῶν,
Μολόντας εἰς γλῶσσοπερον Λαιερυγῶν
Ὅπως στωικεῖ δαυλιῆς ἐρημία.
Αἱ δ' αὖ πηλαίεσσι μητέρῃ Ζηρυθίας,
Σηκὸν μέγαν δέιμαντο δωτίνῳ θεῶ,
Μόρον Φυγῆσαι καὶ μονοκίτας ἔδρας.
Ἐν δὲ μίαν Κερμιοσός, ἐνδαλθεῖς κινῶ,
Ἐξόχε λείκεσις πῶμος· ἠ δὲ δαίμονι
Τῷ θηρομίκτη σκύλανα θρονάων πικνοῖ
Τραστῶν στωικισθεῖα καὶ κτίστω τόπων·
Ὅς δὲ ποδηγῶν πῶρῳ Ἀγγίσις νόθον
Ἄξει τεϊδερον νῆσον εἰς ληκτερίας,
Τῶν Δαρδανείων ἐκ τόπων ναοδλέμδρον.
Λιγέσει τλήμων· σὺ δὲ δαυμιῶν Φραδαῖς
Πένθι μερίσον, καὶ δι' αἰῶνι πάττας
Ἔσαι, πρὸς ῥιπαῖσιν ἠθαλωδύρης.

Id est:

Alii Sicanorum inhabitabunt terram;
Errones eò delati: ubi treis Laomedon
Nautis dedit Phænodamantis filias,
Balanam pascentibus stimulatùs cladibus,
Procul exponendas feris crudelibus,
Progressas in occidentalem Lestrygonum terram;
Vbi larga visitur solitudo.
Ille porò matri Lucifatoris, Zerinthie,
Templum extruxere magnum, donum deæ;
Mortem quum effugissent, & sedes solitarias.
Harum unam Crimissus, adsimilatus cani,
Lectò juncit fluvius: cui illa
Semifero generosum parit catulum,
Trium fundatorem & conditorem locorum.
Qui germen Anchise manu ducens spurium

In insulam deducet tricollem maygineam,
Dardaniis ex locis navi advectum.
O misera Aegeſta! cui deorum decretis
Luētus erit maximus & perpetuus,
Ob patriam ignis jaētibus combustam.

Ad quæ ita commentatur Tzetzes: φοινοδάμας τις Τρώες σιωεβύλλε τις Τρωσὶν ἐκβείναγ τῶν Ἡσιόλυ τῶ κήτει, εὐλαβέμεν. ὅτι τῶν θυγατέρων αὐτῆ τῶν τρεῶν, μὴ αὐτὰς ἐκβῶσι. καὶ ἐπεισε τὴν πεπληκέναι. ὁ δὲ Λαομέδων, μινῶν τῶ φοινοδάμαντι, ἔδωκε τὰς θυγατέρας ἐκείνη ναύταις ἐν Σικελία, Ἰηλοῖς βορέην. ἔ. θυγατρὶς, καὶ γνάμω Α. Φροδίτης ἐσώθησαν. ὡν τῆ μιᾷ κωι ὁμοιωθεῖς ὁ κερμιοσὶς πῶμος ἐμίγη. καὶ ἐγέννησε τὸν Αἰγέστω. ὃς ἐκίσε τρεῖς πόλεις ἐν Σικελία, τὴν αὐτῆ Αἰγέστω, καὶ Ἐρυκα, καὶ Ἐλύμω. ὃς τις Αἰγέστω ἔλθων εἰς Δαρδανίαν, νόθον Ἀχιλλέω παῖδα, Ἐλύμω καλεῖμενον, ἤγαγεν εἰς Σικελίαν. Hoc est: Phanodamas quidam Troianus, frastit Troianis, uti Hesionea ceto exponeret; cavens tribus filiabus suis, ne ipse exponerentur, perfrastitque, uti id faceret. At Laomedon, iratus Phanodamanti, nautis in Sicilia dedit filias illius, feris pro pabulo objiendas. Haec in Sicilia delata, Veneris ope servantur. Quarum unam Crimissus amnis, cantu similis factus, compressit: progeniuitque ex ea Aegestem; qui tres in Sicilia condidit urbis: unam, quam de nomine suo dixit Aegestem; alteram, Erycem; tertiam, Entellam. Idem Aegeſtes, in Dardaniam profectus, nothum Anchise filium, nomine Elymum, in Sicilia deduxit. Apud Virgilium etiam, Aeneid. lib. v, ubi Aeneas à

20 Carthagine ad Sicilia adpellit, haec sunt:
Hac ubi dicta, petunt portus; & vela secundi
Intendant Zephyri; fertur cita gurgite classis:
Et tandem lati notae advertuntur arena.
At procul excelso miratus vertice montis
Adventum, sociasq. rateis, occurrit Aestes;
Troia Crimiso conceptum flumine mater
Quem genuit. * * *
Hoc Elymus facit, hoc ævi maturus Aestes
Hoc puer Ascanius; sequitur quos caetera pubes.

30 Ad quæ ita Servius: Hoc Elymus facit. Primus Troianorum; qui dicitur in Sicilia condidisse, Ascam, [lege Erycem] Entellam, Egestam. Alii dicunt eum post incensum Ilium cum Aceste in Sicilia venisse; eique participem fuisse. alii Anchise nothum filium habuisse, [lege fuisse] Elymum regem, in Sicilia genitum, Erycis fratrem fuisse dicunt. Lege; alii Erycis fratrem fuisse dicunt. At è diverso Dionysius Acelten, sive Aegestum, in insulâ natum educatumque tradit; Helymo tamen regium genus attribuens. Hi igitur Helymi, sive Elymi, extremas versus occidentem Sicilia oras tenuere & opida Aegeſtam, Erycem, & Entellam, circa Crimissum flumen, quod vulgari nunc vocabulo accolis dicitur Belici; ut suo loco latius explicabitur.

40 Cæterum Thucydides, loco supra perscripto, PHOCENSIVM etiam quosdam cum Elymis Troianis in Sicilia habitasse, tradit. προσηλώνησαν, inquit, αὐτοῖς καὶ Φωκίων πνὲς, τὸ δὲ Τροίας τὸ π χειμῶνι εἰς Διβύλω πρῶτον, ἔπειτα εἰς Σικελίαν ἀπ' αὐτῶ καπνηχθέντες. id est; Alii eis deinde coloni accesserunt Phocensium nonnulli; eorum scilicet, qui à Troiâ tunc in Libyam primum tempestate abrepti, mox inde in Sicilia delati fuere. At hos Troianos fuisse, duce Aeneâ, qui partem eorum apud Aegeſtum atque Elymum in Sicilia reliquit, quum inde Italiam peteret; testis est cum Virgilio Dionysius. lib. 1, de Aeneâ loquens: κατίζοντι τῆ νήσῳ περὶ τὴν καλεῖμεθα Δρέπανα· ἐνθα περὶ τοὺς χάνεσι πῶς σὺν Ἐλύμω καὶ Αἰγέστω περὶ ἐλθόντων ἐκ τῆ Τροίας, οἱ ὤκησαν περὶ πῶμον λεζόμενον Κερμιοσὴν, ἐν γῆ Σικανῶν, πρὸς Φιλίω λαβόντες παρ' αὐτῶν τὸ χωρὶον, Διὰ τὴν Αἰγέστω συγγένειαν, θυγατρὶς τῆ καὶ τρεῶν ἐν Σικελία, καὶ πῶνονδε τὴν πῶν. Τῶν αὐτῶν αὐτῆ τις αἰὲρ Ἰππιδάμης, ἐκ τῆ Τρωικῆ γῆς ὡν, Λαομέδωνι Διὰ Φορὸν γίνεται, καὶ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ἐπ' αἰτία δὴ πνι λαβῶν, κτείνει, καὶ γῆν αὐτῆ τὸ ἀρῆν ἀπῆν, ἕπο δέως, μὴ πρὸς αὐτῶν πῶν. Τὰς δὲ θυγατέρας, περὶ τρεῖς ἐκείνας, δότικῆναι μὲν ἐστὶν ὁ νόμος, Τρωσὶ δὲ σιωεβύλλεσιν ἀεὶ εἶδέν, ὅτι ἀσφαλῆς, δίδωσι δ' αὐτὰς ἐμπόροις, ὡς πρὸς ὧν κελύβεις ἀπῆγεν. Τῶν αὐτῶν σιωεβύλλεσιν μερῶν ἐκείνων τῶν Ἰππιδάμων, κρατέμετρον ἐρωτῆ ἔπίρας, καὶ γὰρ τὴν παιδικὴν ἀχθεῖσαν εἰς Σικελίαν. Ἐ γίνεται αὐτοῖς πῶς, ἐν Σικελίᾳ Διὰ τρεῖς πόλεις, Αἰγέστω ὄνομα· ὃς ἦν καὶ γλώσσαι τῶν τῆ Ἰππιδάμων ἐκμαθῶν, ἐπειδὴ τὰς γόνεις αὐτῶν πῶν τῶν σιωεβύλλεσιν, βασιλεὺς ἐστὶν ἐν Τροίᾳ Πηλεὺς, καὶ ὄδον αὐτῶν δολύω Διὰ τρεῖς πόλεις· καὶ σιωεβύλλεσιν τὸν πρὸς τὰς Ἀχαιῶν πόλεμον, ἀλγοκρήνης τῆ πόλεως, ἀπῆσεν.

PHOCENSES
in Sicilia
Thucydidi.

ἀπέπλει πύλιν εἰς Σικελίαν, σὺν Ἐλύμοι καὶ Ἰφιδάμῳ, τῶν Φυγῶν ἐν τρισὶ ναυσίν. ἐντυχὼν δ' αὖ-
 τοῖς Αἰγείαις, Φιλοφρονέειται αὐτοῖς, καὶ κατασφάλλεται αὐτοῖς πύλιν Αἰγείαι καὶ Ἐλύμα [scriben-
 dum Ἐρύμα, infra suo loco docebitur] καὶ ἵνα ἑ μείραν τ' εὐαγγέλιον ἐν τοῖς πλοῖμα-
 σιν ὑπολείπειται. ὡς μὲν ἐγὼ εἰκάω, γνῶμη ἐκαστοῦ χρησάμεν, ἵνα τοῖς ὑπὸ καμμάτων βαρυνω-
 μένοις, ἢ καὶ ἄλλως θυλάτῃ ἀχθόμενοις, ἀπαύσεις γίνωντο, Ἐκαταγαυροῖ ἀσφαλείς. ὡς δὲ Ἰνέ-
 ρος φησὶ τὸ ναυτικὸν μειώθηναι αὐτῶν, διὰ τῶν ἐμπρησίων, ἃ ἐποίησαντο τῶν γυναικῶν Ἰνέ-
 ρου τῆς πύλιν, τὸν σὺν ἑνὶ διωάμενον συμπλέειν ἔχλον ἐπὶ τῶν κατασκευασμένων νεῶν, αἰάγην καὶ λι-
 πῶν. Hoc est: Adpulerunt ad eam insule partem, ubi sunt Drepana. Hic fortisfortunā in-
 cidunt in eos, qui cum Elymo & Aegesto priores à Troiā profecti erant, habitabantque circa Crī-
 misum flumen, in Sicanorum terrā; à quibus in partem agrorum admissi propter Aegesti cogna- 10
 tionem & amicitiam; qui casu quodam in Sicilia natus educatusque fuerat. Nam regnante
 Laomedonte, quidam ex ipsis maioribus, vir è Troianā stirpe nobilis, orto inter ipsum & regem
 dissidio, à rege ob crimen nescio quod captus atque necatus fuerat; & cum eo omnes meliores
 sexus liberi; ne quis ultor injurie tandem exsisteret. at filias, adhuc virgines; occidere indi-
 gnum ratus; nec tamen tutum, elocari eas Troianis civibus; dedit negotiatoribus; cum manda-
 tis, ut asportarentur in terras longinquissimas. Has abeunt eis adolescens quidam, nobili genere
 natus, in eadem navi comitatur, amore alterius captus. puellamque advectam in Siciliam duxit
 conjugem. Ex his parentibus Aegestus apud Siculos genitus est. qui linguam & mores eius re-
 gionis edoctus, post obitum parentum à Priamo rege impetravit reditum in pristinam patriam.
 Ibi quum tolerasset cum suis civibus bellum Achaicum; postquam hostes urbe potiti sunt, navi- 20
 gavit rursum in Siciliam; unā cum Elymo fugiens tribus navibus. In hos viros postquam in-
 cidit Aeneas; complexus est eos comiter. conditisque in eorum gratiam Aegestā & Eryce opi-
 dū; partem sui exercitus in iis reliquit; ut ego equidem conjecto, sua sponte atque consilio; ut la-
 bore, aut certe marinis jactationibus fessi, loco tuto quiescerent: ut verò nonnulli scribunt; de-
 trimento classis, navibusque aliquot, seminarum operā, ob diurnum errorum tadium, incensis,
 coactis turbam illic relinquere, quam, post exustas suas, reliqua naves capere non poterant.
 Hinc etiam puto Scylacem præter Elymos in barbaris Siciliae gentibus nominasse
 Troas. Εἰ δὲ Σικελία, inquit, ἐστὶν βάρβαρος γὰρ ἐστὶν Ἐλύμοι, Σικανὸι, Σικελιοὶ, Φοίνικες, Τρωῆς.
 id est; Barbarae in Sicilia gentes sunt istae: Elymi, Sicani, Siculi, Phœnices, Troës.

THESSA-
 LI. in Sicilia
 Straboni.

At apud Strabonem, lib. VI, THESSALORVM etiam nonnulli in Sicilia lo- 30
 cantur; adeoque Aegestæ urbis conditores. τῶν Αἰγείων, inquit, κληθῶσιν Φασὶν ὑπὸ
 τῶν μετὰ Φιλοκτήτη Διόσκουρων εἰς τὴν Κροτωνιάην, καθήπερ ἐν τοῖς Ἰταλικῶσι εἰρηται, παρ' αὐτῶν σε-
 λέντων εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ Αἰγέστη τὸ Τρωῶς. Id est: Aegestam conditam ferunt ab iis, qui
 cum Philoctete in Crotoniensem agrum venerunt, sicut in Italicis dictum est; missis ab eo in Sici-
 liam cum Aegesto Troiano. Dixit eodem libro supra, his verbis: κλισμα δ' ἐστὶ Πετηλία
 φιλοκτῆτι, Φυγῶν τῶν Μελιβοῖαν κατὰ εἶσιν. φιλοκτῆτι δ' ἐστὶ καὶ ἡ παλαιὰ Κεῖμισα, πρὸ
 αὐτῆς τρεῖς πόδες. Ἀπλόδοτος δ' ἐν τοῖς φησὶ νεῶν τὸ φιλοκτῆτις μνησθεῖς, λέγειν ἵνας φησὶ, ὡς
 εἰς τὴν Κροτωνιάην ἀφικόμενοι, Κεῖμισαν ἀπεβν οἰήσαν, Ἐχώνην πάλιν ὑπὲρ αὐτῆς, ἀφ' ἧς εἰ
 ταύτη Κῶνις ἐκλήθησαν. παρ' αὐτῶν δὲ Ἰνέρος ἐκλέντις εἰς Σικελίαν πρὸ Ἐρύμα μετὰ Αἰγέστη τὸ
 Τρωῶς, Αἰγείων τεχίσου. Hoc est: Petelia condita est à Philoctete; qui Melibæā ob seditionem 40
 profugit. Philoctetæ opus est & vetus Crimisa, eodem tractu. Apollodorus in commentariis
 de navibus, factā Philoctetis mentione, quosdam ait dicere, eum, quum in Crotoniensem perve-
 nisset agrum, Crimisam arcem condidisse, & urbem Chonen super eam; unde Chonibus in hac
 regione nomen. missos item ab eo quosdam in Siciliam ad Erycem montem cum Aegesto Troia-
 no, Aegestam communituisse. Vrbs ista Melibæa fuit Thessaliæ; teste ipso Strabone,
 in lib. IX. & Servius in Virgilio Aeneid. lib. III: Ducis Melibæi Philoctetæ; à Meli-
 bæā, civitate Thessaliæ; de qua fuit. At sanè, nisi ab eodem Aegesti patre Crimisa, no-
 bili Troiano, adpellatum in Italiā fuisse Crimisam arcem dicas; malè istā Apollo-
 dori historia cum illā Lycophronis, Virgilio, ac Dionysii narratione congruet: pla-
 neque hæc de Thessaliis, Philoctetæ sociis, cum Aegesto in Siciliam ad conden- 50
 dam Aegestam urbem missis, ex similitudine vocabulorum conficta esse adpare-
 bunt. Hæc igitur de Phocensibus Græcis atque Thessaliis in Sicilia colonis minis
 certa sunt.

At ultima tandem in Siciliam venisse narrantur certis jam pluribusque auctori-
 bus GRÆCORVM colonie; annis post Troiam captam CCCCXLIII. quod
 ex Thucydidis maximè colligo supra scriptā historiā. Quidpe primos ait Græco-
 rum Chalcidenseis, duce Theocle, Naxum in hac insulā condidisse. insequenti au-
 tem

tem anno Archiam Corinthium *Syracusas*. & per idem tempus Lamin Megaren- GRAECO-
sem primò *Troilum* in eadem insulâ condidisse; mox *Thapsum*. Lami defuncto, Thapsi RVM. c. 10-
incolas, Hyblone, rege Siculorum, duce, *Megarenseis* condidisse, qui *Hyblei* dicti. nis in Sicilia.
annis inde c c x l v pulsos eâ urbe & agris fuisse à Gelone, Syracusanorum rege.
hic rex factus est Olympiadis l x x i i anno i i; ut auctor est Pausanias in Eliacis:
sive, ut Eusebius in Chronico, Olympiadis l x x i i i anno i i: seu, ut Diodorus
lib. x i, Olympiadis l x x i i i i anno i. nam Olympiadis l x x v anno i i i obiit
se Gelonem narrat, v i annos imperio functum. à quo anno ad bellum Troia-
num i o c c i i i i numerantur anni. quibus si c c x l v illos demas; manebunt
10 c c c c l x v i i i i. quorum postremis x i i i prædicta opida in Sicilia condita
fuere. Sed de Naxo disertum exstat testimonium Eusebii: apud quem ad Olym-
piadis x i annum primum ita scriptum est: *Εν Σικελία Νάξος ἐκτίθη*. id est; *In*
Siciliâ Naxus condita est. Hoc est, ut ipse tempora computat, anno à Troiâ captâ
c c c c x l v i. nam à Troiâ captâ ad primam Olympiadem annos facit c c c c v i.
At verò ex Dionysii Halicarnassensis computatione, quâ etiam complures usi
sunt Romani auctores, annus conditæ Naxi fuerit à Troiâ captâ c c c c x l v i i i.
illi enim à Troiano bello ad Romæ urbis ortum, quæ condita fuit Olympiadis
v i i anno i, faciunt annos c c c c x x x i i. Anno igitur c c c c x l v i i i à Troiâ
captâ primæ Græcorum in Siciliam deductæ sunt coloniae. Apud Strabonem, lib.
20 v i, in descriptione Siciliae, ingens esse librarii mendum, ex modò dictis manife-
stum est: *Πόλις δ' εἶσιν, ἢ ἴσθι τὸ πλεονέκων τὸ ποιοῦν τὸ πορθητὸν, μεσολύη πρῶτον,*
ἔπειτα Ταυρομένιον, καὶ Κατάνη, καὶ Συρακῶσαι. αἱ δὲ μετὰ Κατάνης καὶ Συρακῶσαι ἐκλελοίπισαι,
Νάξος καὶ Μέγαρα. Φησὶ δὲ ταύτας εἶναι τὰς πρώτας ὑποδύνας πόλεις Ἐλλήνων ἐν Σικελίᾳ
καὶ τῇ γυναι μετὰ Τρωϊκῇ. Id est: *Urbes Siciliae in eo latere, quod fretum conficit, sunt Mes-*
sana, Tauromenium, Catania, Syracuse. quæ verò inter Catanam & Syracusas fuere, interie-
runt; Naxus scilicet & Megara. Ephorus tradit, has primas in Sicilia urbes Græcicas
fuisse, etate post bellum Troianum. Pergit hinc ex eodem Ephoro de Theocle, Naxi
conditore, eadem referre, quæ Thucydides. At corrupta esse postrema ista ver-
ba, orationemque imperfectam esse, satis per se adparet. quorsum enim parti-
cula *καὶ* antè τῇ γυναι; & cur numerus ætatis non additus? Communis plerorum-
que auctorum Græcorum singularum ætatum computatio quum sit xxx anno-
rum; facile ex suprâ scripto c c c c x l v i i i annorum numero coniecçerim, scri-
ptum fuisse apud Strabonem ex Ephoro *πεντακαιδέκατη γυναι*, id est, *etate xv.* unde
postea librarii incuriâ factum *καὶ τῇ γυναι*. Apud Marcianum quoque Heracleen-
sem, in Orbis terrarum descriptione, ubi idem numerus xv ætatum perscrip-
tus erat, totus locus de Græcorum in Siciliam deductis coloniis opidisquæ inibi
conditis, viciatus in vulgatis exemplaribus legitur in hunc modum:

Εἰς Ἑλλήνας

40 Ἐξε πόλις, ὡς φασὶν ἀπὸ τῆς Τρωϊκῆς
δεκάτη γυναι. μετὰ ταύτα Θεοκλέης σόλον.
Παρά Χαλκιδέων λαβόντες. ἡ δ' ἔτι γυναι
ἐκ τῆς Ἀθηνῶν καὶ σωτήρον, ὡς λέγουσιν,
Ἴωνες, εἶτα Δωρεῖς οἰκητορες.
Σπίρσιος δ' ἐν αὐτοῖς ἡμοιόνης, οἱ Χαλκιδεῖς
κτίσαντες Ἄξον, οἱ μεραεῖς δὲ πύργον.
τὸ δ' ἔτι Ζεφύρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωρεῖς
κατίσταν. Ἀρχαῖς δὲ τέρας πρὸς λαβῶν
ὁ Κορίνθιος, μετὰ Δωρεῶν κτίσαντες
Ἀπὸ τῆς ἐμὸς λίμνης λαβόντων τένομα
50 ταῖς νῦν Συρακῶσαι παρ' αὐτοῖς καλεῖσθαι.
μετὰ ταύταις δὲ ἀπὸ Νάξου Λεοντῆ,
ἢ πύργον τῆς ἔχουσι ῥητὴν πύργον.
Ἐπὶ τούτοις παρθεμὸς κειμένη τῆς Σικελικῆς
Ζάγκλη, Κατάνη, Καλλιπόλις ἔχουσι Σοικίαν.
Πάλιν δ' ἀπὸ τούτων δύο πόλις εὐβοική
Μύλαι κατακίθησαν Ἰππικαλέμεναι.
Εἰς Ἰμέρα, καὶ Ταυρομένιον ἐξοικίσθη.

D

Εἰς

Εἰσὶ δὲ πᾶσαι Χαλκιδεῖς αὐτῆς πόλεις
 Τὰς Δωρεμαῖς ἢ πάλιν ἀναγκαῖον Φερίσαι·
 Μεγαρεῖς Σελινῶντ' οἱ Γελαῖοι δ' ἐπέκειον
 Ἀκρεζαντα, μεσσηνῶν δ' Ἴωνες ἐκ Σάμου·
 Συρακῆσσι δὲ πῶν Μακαρινῶν λεγομένην
 Αὐτοὶ δὲ ταῦτιν ἤσαν ἐκ Βάθρων πάλιν
 Πρὸς ἕξ ἔτη καὶ παρεγένοντ' ὠκνηδύνῳ·
 Αὐτῆς μόνον εἰσὶν αἱ πόλεις Ἑλληνίδες·
 Τὰ δὲ λοιπὰ βάρβαρ' ἐστὶ τῶν πλίσματων.

Ego ex universâ harum coloniarum urbiumque historia simul & chorographiâ, 10
 quæ in singulis postea adferetur, ita recenseo:

Εἰδ' Ἑλληνικαῖς

Ἐρε πόλεις, αἷς Φασίν, δὴ τῶν Τρωϊκῶν
 Δεκάτη ἡμεῖς μὲν πέντε· Θεοκλέες ἕτερον
 Παρὰ Χαλκιδεῶν λαβόντες· ἡ δ' ἕτερον ἡμεῖς
 Ἐκ τῶν Ἀθηνῶν· καὶ σιωπῶν, αἷς λόγος
 Ἴωνες, αἷς Δωρεῖς οἰκήτορες.
 Σπασαῖς δ' ἐν αὐτοῖς ἡγομένης, οἱ Χαλκιδεῖς
 Κήρυσι Νάξου, οἱ Μεγαρεῖς ἢ πῶν Ἰβλῶν.
 Τὸ δ' ἕτερον Ζέφυρον τῶν Ἰταλίας οἱ Δωρεῖς
 Καπίχρον· Ἀρχίας δὲ τῆς περὶ λαβῶν
 Ὁ Κορινθίων, μὲν Δωρεῶν κατέλαβον
 Ἀπὸ τῶν ὁμοῦ Λίμνης λαβόντες τῆς νομοῦ
 Τὰς νῦν Συρακῆσας παρ' αὐτοῖς καλεούμενας.
 Μετὰ ταῦτα δὲ δὴ Νάξου Λεοντῖνοι τὴν καὶ
 Ἡ πῶν ἦσαν τ' ἐχουσι τῆς ἡμεῖς ἄλλων.
 Ἐπὶ τὰδε προημὲν κειμένη τῶν Σικελικῶν,
 Ζάγκλη, Καπὴν, Καλλιπολις, ἔχον δότικας.
 Πάλιν δ' ἐπὶ τῆς δύο πόλεις Εὐβοῖα
 Καὶ Μύλαι καλεούμενησαν ὀπικαλόμεναι.
 Εἰδ' ἰμέρα, καὶ Ταυροῦριον ἐχομένη.
 Εἰσὶ δὲ πᾶσαι Χαλκιδεῖς αὐτῆς πόλεις.
 Τὰς Δωρεμαῖς δὲ πάλιν ἀναγκαῖον Φερίσαι·
 Μεγαρεῖς Σελινῶντ' οἱ Γελαῖοι δ' ἐπέκειον
 Ἀκρεζαντα, μεσσηνῶν δ' Ἴωνες ἐκ Σάμου·
 Συρακῆσσι δὲ πῶν Μακαρινῶν λεγομένην
 Αὐτοὶ δὲ ταῦτιν ἤσαν ἐκ Βάθρων πάλιν
 Πρὸς ἕξ ἔτη καὶ παρεγένοντ' ὠκνηδύνῳ·
 Αὐτῆς μόνον εἰσὶν αἱ πόλεις Ἑλληνίδες·
 Τὰ δὲ λοιπὰ βάρβαρ' ἐστὶ τῶν πλίσματων.

Hoc est:

Post hæc Græcæ

Habuit urbes; ut ferunt, post bella Troiana
 Quintâ decimâ ætate: Theocle classem
 A Chalcidensibus accipiente. erat autem hic genere
 Atheniensis. conveneruntque, ut fama est,
 Iones Doriensesque coloni.
 Seditio autem inter eos orta, Chalcidenses
 Condiderunt Naxum, Megarenses verò Hyblam.
 At quod Italiæ à Zephyro objacet, Dorienses
 Occuparunt. Hos Archias adsumens
 Corinthius, cum Doriensibus condidit eas
 Quæ ab contermino stagno acceptè nomen,
 Nuncque Syracuse ipsi dicuntur.
 Post hæc à Naxo Leontini, &

Quæ

Quae ex adverso Rhegii sita est
 Ad fretum hoc Siculum
 Zancle, Catana, Callipolis, accepere colonias.
 Rursus verò ab his duae urbes, Eubaea
 Et Myla dicta, condita fuerunt.
 Dein Himera, & contermina Tauromenium.
 Sunt igitur omnes haec urbes Chalcidenses.
 Nunc Doricas etiam enarrare oportet.
 Megarenses Selinuntem, Gelenses autem condiderunt
 Agrigentum; Messanam verò Iones ex Samo:
 At Syracusani eam, quae Camarina dicitur.
 Ipsi autem hanc sustulerunt è fundamentis rursùm
 Sex & quadraginta annis post, quam condita fuit.
 Haec igitur solummodo sunt urbes Graecicae.
 Reliqua opida sunt barbarica.

Minimè post primas Graecorum in Sicilia conditas urbes Theocles tandem cum classe supervenit: sed ipse dux fuit primae coloniae; teste Thucydide, loco supra scripto; teste item Ephoro apud Strabonem: cuius verba postmodum in Naxi urbis expositione producemus. Alias itaque subinde atque alias Graecorum colonias omnem occupasse insulae oram maritimam, ex Thucydide simul & Diodoro, Marciano, ac Strabone intellectum est. Strabonis verba ex lib. v. i. supra citata fuere ista: οὐδένα ἦν ἑσθλίας εἶαν οἱ Ἑλλῆνες ἀπέσθαι. ἢ ἡ μισογενέας ἀπεργάνων ἑπιπέσειν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ἀλλὰ διεπίλεσσαν μέχρι δευτέρου Σικελοῖ, καὶ Σικανοῖ, καὶ Μοργησῆς, ἔτελλοι ἰνὴς νεμώδμοι τῶν ἠέσων. id est; Graeci non sinebant quemquam oram maritimam attingere. barbaros tamen è mediterraneo ejicere omnino non valebant. manebantq. ad ea tempora Siculi, Sicani, Morgetes, & nonnulli alii, insulam incolentes. Fortè Elymos intellexit in aliis istis. In universum postea uno nomine dictos fuisse Sicvlios, è Diodoro didicimus. Ἰσσε) ἦ, inquit, ἀπικίας ἦ Ἑλλῶνων ἐγγόντο καὶ τῶν Σικελίαν ἐξιδόχοι, ἔτελλεσθαι ἡμέλασσαν ἐλλίδου (αν. ἀναμνηστέμοι δ' ἀλλήλοισ, ἔτελλεσθαι καὶ πλεόντων Ἑλλῶνων, τῶν π' ἀλέλειον αὐτ' ἐμαθον, καὶ ἦ ἀγορεύεσ σωτρεσφένεπς, τὸ πλεόντων ἦ βάρβαρον ἀλέλειον ἀμα καὶ τ' ἀποσηγεσσαν ἡμέλασσαν, Σικελίαν) ἀποσηγοσφθέρνεπς. Hoc est: Ultima hinc colonia Graecorum misse fuere in Siciliam illustres; urbesq. ad mare sunt conditae. Per commercia verò horum Graecorum, simulq. eorum, qui frequentes eo navigabant, effectum est, uti & linguam eorum addiscerent illi, & eodem vitæ more adsumto, tandem barbaram etiam linguam simul & nomen ipsum mutarent: Siceliotæ dicti. In universum Σικελιώται sunt dicti, qui fin- Discrimen in-
 gula antea erant Sicani, Siculi, Morgetes, Elymi, ac Graeci. Atque sic deniq. universa in- ter ΣΙΚΕ-
 sula Graeca facta est. Sed discrimen tamen fecisse Graecos inter se & indigenas gen- ΛΟΤ' &
 teis Siculos Sicanosque & reliquos; hos ΣΙΚΕΛΟΤ'Σ, id est, ut Romani formarunt, ΣΙΚΕΛΙΩ-
 ΣΙCΥΛΙΟΣ; se verò ipsos ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΣ, id est, Romano ore, ΣΙCΙΛΙΕΝΣΕΣ, VO- TAC, id est,
 cantes; testatur Constantinus imperator, Themat. imperii orient. lib. II, themate inter ΣΙCΥ-
 40 Siciliae. τῶν ἡθσιωτῶν, inquit, οἱ μὲν ἰθαυφείεσ πάλαι λίγνεε ἔξ Ἰταλίας, Σικελοὶ λέγοντ' οἱ ἡ ἐπὶ-
 λυδέεσ Ἑλλῶνεσ, εἰσὶ Σικελιώται, ὡσ Ἰταλιώται. id est; Insulanorum qui sunt indigene, quondam
 Ligures ex Italia profecti, dicuntur Siculi: advena autem Graeci sunt Siceliotæ; ut Italiotæ. Sed
 hæc ex Stephano grammatico habuit Constantinus: quem exiguo antè citavit.
 quidpe apud epitomatores Stephani hæc leguntur: Σικελία ἡ χώρα καὶ ἡ ἠέσθ. τὸ ἐθνι-
 κὸν Σικελοὶ καὶ Σικελιώται. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ Ἰταλίας καὶ ἀρχαίτεσ τ' ἠέσθ, ἀπ' ἔσ ἡ χώρα. οἱ δὲ
 ἐπισηροσμοί, καὶ τῶν χωρῶν ἐόντεσ ἀποικηστέμοι, ἰτανομαέσθου, ὡσ ἀπὸ τῆσ φθίας φθιώται,
 ἔτεσ [ἀπ'] Ἰταλίας ἔσ Σικελίας, Ἰταλιώται, καὶ Σικελιώται. Hoc est: Sicilia; regio atque
 insula. gentilitium, Siculi & Siceliotæ. atque illi quidem ab conditore ac principe regionis; à
 quo & ipsa regio. advena autem, qui terram sic adpellatam invenerunt, denominati sunt, ut à
 50 Phthia Phthiotæ, sic ipsi ab Italia & Sicilia, Italiotæ & Siceliotæ. Vtrosque Graecos adve-
 nas unâ eademque operâ innuere voluit, simul illos qui Italiae oram obsederunt co-
 loniis suis, simulque hos, qui Siciliam occuparunt. nam utraque tellus à dictis Grae-
 cis colonis MAGNA GRAECIA adpellata fuit. Strabo, sub introitum libri v. i. SICILIA
 de Italicis Graecis loquens: καὶ δὲ Ἰτὰ τὸ σῆμα ἡ ἐξέλωτο, ὡσ π' τῶν μαγάλων Ἑλλάδα τῶν τῶν
 ἠέσθ καὶ τῶν Σικελίαν. id est: Adeoque eorum crevit potentia, ut ista regio simulque Sicilia
 Magnae Graeciae nomine censferentur. Hinc etiam illud Vlyssis ad Cyclopem, apud Euri-
 pidem in fabulâ, quæ hoc nomine inscribitur;

Γῆς γὰρ Ἑλλάδος μυχὸς οἰκίαι, ἢ ἂν Αἴτην τῆ περὶ αὐτὴν πέτρα. Id est:

Terra enim Graeciae recessus Habitas, sub Aetna, igniferâ rupe.

PHOENICUM colonia in Sicilia.

Sed ante Graecorum in Siciliam adventum PHOENICES quoque nonnulli una cum Siculis atque Sicanis partem insulae incoluerunt. de quibus ita Thucydidem, dicto lib. VI, loquentem introduximus: ὡς κεν δὲ καὶ φοίνικες περὶ τὴν Σικελίαν, ἀκρὸς τῆ Ἰπτικῆς ἡμετέρας, καὶ τῆ Ἰπτικῆς ἡμετέρας, ἐμπροσθεν ἔκειτο, τὸ πρὸς τὰς Σικελίας. ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες πολλοὶ κατὰ ἡμετέρας ἐπέσπελλον, Σικελίαν τὴν περὶ τὴν Σολούνταν, καὶ Πανόρμον, ἐγγὺς τῆ Ἐλύμων σιλωικίαντες ἐνέμοντο, ἔξυμμαχία τε πίνουσι τῆ Ἐλύμων, καὶ ὅτι ἐνέθεν ἐλαχιστον πλὴν Καρχηδῶν Σικελίας ἀπέχει. Βάρβαροι μὲν οὖν ποσὶδε Σικελίαν καὶ ἄλλας ἄλλων. Ἐλλήνων δὲ πρῶτοι Χαλκιδικῆς ἐξ Εὐβοίας περὶ τὴν Σικελίαν μετὰ Θυκλίδης οἰκίαι, Νάξου ἔκειτο. Id est: Phœnices præterea circa omnem habitabant Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus, parvisque insulis ei adjacentibus; negotiandi cum Siculis causa. At postquam permulti Graecorum illuc cum navibus trajecerunt; relicti plerisque, Motyam & Soluntem ac Panormum, finitima Elymis opida, sedibus ibi positis una incoluerunt; freti cum Elymorum societate, tum quia exiguo inde ad Carthaginem tractu Sicilia distat. Tot igitur numero barbari atque in hunc modum incolere Siciliam. Graecorum autem primi Chalcidenses, ex Eubœa classe profecti, duce colonia Theocle, Naxum condiderunt. At quia ambiguum est vocabulum hoc φοίνικες, quod modò pro Phœnicibus, Asiaticâ gente, modò pro horum colonis Pœnis five Carthaginensibus passim apud rerum auctores positum reperitur: quaestio hinc exorta est, utrum isti Thucydidi in Sicilia φοίνικες intelligendi sint in Africâ Pœni; an verò Phœnices in Asiâ. Marcianus Heracleensis, satis antiquus auctor (quidpe qui CXXXI annis, ut ipse fatetur, post Troiam captam, CIX circiter annis ante natum Iesum, ad Nicomedem, Bithyniæ regem, περιήγησεν suam scripsit) disertè, Carthaginensis fuisse, testari videtur, eos, qui opida illa Thucydidi memorata, Soluntem, Panormum, atque Motyam, prope Elymos condiderunt. Verba eius, post supra memoratas Graecorum colonias in Sicilia urbesque, hæc sunt:

Αὐτῆ μόνον εἰσὶν αἱ πόλεις Ἑλληίδες. τὰ δὲ λοιπὰ βάρβαροι ἐστὶ τὸ πολισμάτων. Καρχηδονίων ἐστειρομένων τὸς τόπους.

Id est: He tantum sunt urbes Graecicae. Reliqua opida sunt barbarica; Loca à Carthaginensibus communita.

Cui consentire videtur Pausanias, dicto loco in Eliacis. οἱ δὲ φοίνικες, inquit, ἔστινες ἐν τῷ ἀφῆροντος κωνίῳ, καὶ ἀποικοὶ Καρχηδονίων εἰσὶν. id est; Phœnices atque Libyes communi classe in eam venerunt: Carthaginensiumque sunt coloni. Verum Phœnicas Asiaticos intellexisse Thucydidem, disertissimis verbis testatur Diodorus, auctor Siculus, in lib. V. 40 κατὰ τὴν Ληβύλῳ, inquit, καὶ τῆ περὶ αὐτὴν ἡσθῶ, ἀξίολογος μὲν τῷ μεγέθει, καὶ τῆ ἰσχύϊ τὸν Ὠκεανόν. ἀπέχει δὲ πλὴν δὸς τῆ Λιβύης ἡμερῶν πλόνων, κεκλιμένη πρὸς τὴν δύσιν. * * * Κατὰ μὲν οὖν τὰς παλαιὰς χρόνας αἰετὶς τῆ Λιβύης, καὶ τῆ δὸς τῆ ὅλης οἰκουμενῆς ἐκτοπισμόν. ὕστερον δὲ ἐρέθη διὰ τοιαύτας αἰτίας. φοίνικες ἐκ παλαιῶν χρόνων συνεχῶς πλέοντες κατ' ἐμπροσθεν, πολλὰς μὲν καὶ τῆ Λιβύης ἀποικίας ἐποίησαν, ὅσα ὀλίγας δὲ τῆ Εὐρώπης ἐν τῆς πρὸς τὴν κεκλιμένῃς μερῆσιν. τῆ δὲ Ἰπτικῆς αὐτῆς καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν ἡσθῶ, πλεῖστες μεγάλας ἠθροίσαν, καὶ τῆ ἐκ τῆς Ἡσθῆς ἐκ τῆς ἐπιβάλλοντι πλὴν, ἢ Ὠκεανόν ὀνομάζουσι. καὶ πρῶτον μὲν ἐπ' αὐτῆ τῆ ἰσχύϊ πρὸς τὴν ἐκ τῆς Ἰπτικῆς Εὐρώπης, ἢ ἔκειτο χερρόνησον πρὸς τὴν Ἰπτικῆς τῆς Γαδύρας. Hoc est: Iuxta Africam per magna quadam in vasto Oceani pelago insula jacet, complurium dierum navigatione ab Africâ in occidentem versus posita. Et paullo post: Caterum olim, propter remotiorem à reliquo terrarum orbe situm, incognita fuit. sed hac tandem occasione reperta: Phœnices à vetustissimis inde temporibus frequentis mercatura gratiâ navigationes instituerunt. quo factum, ut multarum in Africâ coloniarum, nec paucarum in his Europæ partibus, quæ ad occidentem vergunt, auctores fierent. Quamque incepta ex animi sententiâ cederent; magnis ditati opibus, extra quoque columnas Herculis in mare Oceanum excurrerunt. Ac primum juxta ipsum quod ad columnas est fretum, in Europâ posuere urbem; quam, quia in peninsula erat sita, Gadeis nuncuparunt. Et eodem libro postea; de argenti metallis in Pyrenæis montibus loquens:

προν. ἐστὶ ἡ νῆσος αὐτῆ φοινίκων ἀπικίος, οἱ τῆς ἐμπροσθεν διατεινόντες μέχρι τῆς κατὰ τὸ δούσιον ὠκεανῶν, κατὰ Φυγίω εἶχον τῶντιν, ἀλίμενον ἔχον, ἔχει μὲν πελαγίαν. διὰ τὴν αἰτίαν οἱ καπτικόντες αὐτὴν ὀρεῖς ἐμφοροῦν κατὰ πολλὰ ἀλλὰ τὰς ἐμπροσθεν, ἔχον τοῖς πλοίοις ἀνέδραμον, καὶ τῆς δόξαις ἠξήθησαν. κατὰ δὲ τῶντιν πλοῦ νῆσον ἐστὶν ἐπέρα, πλοῦ μὲν πρὸς ὀρεῖαν ἔχοντα Γαυλά, πελαγία δὲ καὶ λιμένας ὀρεῖαις περὶ σπηλαίῳ, φοινίκων ἀπικίος. Hoc est: Siciliæ à meridie insula medio in pelago objectæ sunt, quarum qualibet urbem habet & portus, qui tutos navibus tempestate jactatis receptus præbent. Prima vocatur Melita; 10000 stadia à Syracusis distans; portibusque admodum commodis instructa. Incole opibus abundant. variorum enim operum artifices habet: inter quos excellunt, qui lintea insigni subtilitate ac mollitie texunt. Domus illic sunt perpulcræ, suggrundis & albario opere magnificentè exornatæ. Caterum insula hæc est colonia Phenicum. qui, quum negotiationes suas ad Oceanum usque occidentalem extenderent, refugium in hanc insulam, ob portuum commoditatem & in profundo mari situm, habebant. que causa fuit, ut loci eius habitatores mercatorum beneficio statim & opibus auferentur & nomine inclarescerent. Post hanc altera est, que Gaulus adpellatur, in alto pelago & ipsa; portuumque commoditate præstans; à Phenicibus primùm frequentata. Eosdem eum intelligere Phenicæ, qui, à Tyro profecti, Gadeis condiderunt, ex situ Melitæ insulæ, quæ vulgò nunc dicitur Malta, maximè claret. nam Carthago Gadibus erat propinquior, quàm Melita. nihil igitur hoc receptaculo, ultra Carthaginem sito, opus habebant Carthaginenses. At Tyrii Phenicibus, à Tyro ad Columnas & Gadeis navigantibus, in medio erat sita itineris cursu. Atque hoc jam est, quod Thucydes ait, τὰς φοινίκας πρὸς τῶν οἰκῶν πλοῦ Σικελίας, ἀκρὸς τῆς Ἰθῆ τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατὰ Ἰθῆ κείνην νησίδα; ἐμπροσθεν ἔκειτο τῶν τῶν Σικελίης. id est: Phenicæ habitare circa omnem Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus, insulisque parvis ei adjacentibus, negotiandi causâ cum Siculis. Et ipse Diodorus, loco suprâ scripto: Διότιρο Ἰθῆ πολλὰς χρόνας οἱ φοινίκας, διὰ τῆς πικρίας ἐμπροσθεν Ἰθῆ πολλὰ λαβόντες χρόνον αὐξήσιν, ἀπικίος πολλὰς ἀπέσειλαν, πρὸς μὲν εἰς Σικελίαν καὶ τὰς σιωέγγους τῶν νήσων, τὰς δὲ εἰς πλοῦ Λιβύου, καὶ Σαρδόνα, καὶ πλοῦ Ἰθῆσαν. hoc est; Ex qua negotiatione per multum temporis opulentiores facti Phenicæ, multis postea annis colonias non paucas in Siciliam & vicinas ei insulas, in Africam item & Sardiniam Hispaniamque miserunt. Sed & scholiastes Thucydidis, verbis fati disertis, quamvis hodiè sint mutila, τῶν φοινίκων in Sicilia originem non à Carthagine deducit; sed ex ipsâ Phenicâ. Ὁ μὲν μὲν, inquit, ἀλλὰ τὰς Ἐλύμους, οἷον Φίλως, καὶ οἰκόντες αὐτῶν, ὅπως συμμαχοῦντο ὁ μὲν ἡ ἀλλὰ κερχιδόντες, οἷον ἐκ φοινίκης ὄντες πικρίαθεν, πρὸς μεσημέροισι τῶν Σικελίης. [deest aliquid.] Hoc est: Simul ob Elymos, qui amici eorum erant, & circa eadem loca habitabant; ut sibi auxiliarentur: simulque, ob Carthaginenses, qui originem ducentes à Phenicâ, meridionalibus Sicilia partibus [forte, hand procul aberant: vel oppositi erant.] Colonias autem cum in Siciliam, tum in Melitam atque Gaulum Phenicæ deduxisse sub idem tempus, quo in Hispaniam atque Gadeis, id est, postquam ex argenti Pyrenæici mercimonio opulentiores facti; patet ex suprâ scriptis Diodori verbis. Gadeis autem ante Homeri ætatem fuisse conditas, Strabonis est sententia dicto lib. III. Ὁ μὲν, inquit Herodotus in vitâ eius, γέγονε τῶν Τρωϊκῶν ὑστερον ἔπειν ἐκατὸν ἐξήκοντα ἔτη. id est; Homerus c l x v i i i post Trojanum bellum annis exstitit. Quod heic Herodotus ait τῶν Τρωϊκῶν ὑστερον, plerique rerum scriptores dicunt ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν, & ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, sive τῆς Ἰλίου: item, μὲν τῶν Τρωϊκῶν, μὲν τῶν ἀλώσεων τῆς Τροίας, sive Ἰλίου: id est; A bello Troiano; à Troiâ captâ, sive ab Ilio capto: item, post Trojanum bellum; post captam Troiam; post captum Ilium. Non est igitur, quod c l x v i i i illos annos Herodoti velis numerare à primo Troianæ expeditionis anno; quando hæc computatio nemini auctorum, quod equidem meminerim, usitata est. Hinc Agellius, lib. xvii, cap. xxi, De Homero, inquit, & Hesiodo inter omnes ferè scriptores constitit, ætatem eos egisse vel isdem ferè temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem: utrumque tamen ante Romam conditam vixisse, Silvii Albe regnantibus; annis post bellum Troianum, ut Cassius in primo annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta; ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta. A captâ Troiâ ad Romam conditam c c c c x x i i numerantur anni; ut suprâ dictum. his c l x v i i i illos post captam Troiam, & item c l x ante Romam conditam si demas; vixisse Homerus c i i i i annos deprehenditur. nam numerum istum c l x annorum de exitu eius intelligendum esse, patet ex Solino; qui cap. xl i i i, Smyrna, inquit, unde præcipuè nitet, Homero vati patriâ exstitit: qui post

HOMERI at. at.

post Ilium captum anno ducentesimo septuagesimo secundo humanis rebus excessit; Agrippa Silvio, Tiberini filio, Alba regnante; anno ante Urbem conditam centesimo sexagesimo. Anni igitur inter Sicularum in Sicaniam insulam trajectum & nativitatem Homeri sunt CCLVII. quo temporis spatio Phœnices in Siciliam & Melitam Gaulumque & Gadeis insulas colonias suas deduxerint. Ex supra scriptis Strabonis verbis, quæ sunt lib. XVII, disertè patet, post felicem tandem conditæ Carthaginis successum misisse Tyrios colonias in alias quoque regiones; Hispaniam scilicet, Gadeis, Balearides insulas, & quas Diodorus addit, in Siciliam atque Sardiniam. Carthaginis itaque ortus dispiciendus est. Hic varius à variis traditur auctoribus. nos præcipua colligemus. Eusebius in Chronico; anno ante captum Ilium XXXI: [Τὸ τῶ ἐτὶ]
 10 Καρχηδόνα Φηοὶ φίλις ἐκλιθεὶς ἔπειθ' Ἐζώρης καὶ Καρχηδόνος, τῶν Τυρῶν. id est; [Hoc anno] Carthaginem [sive Carchedonem] ait Philistus conditam ab Eζoro & Carchedone, Tyriis. At Appianus, in exordio statim rerum Punicarum; Καρχηδόνα, inquit, τὴν ἐν Λιβύῃ, φοίνικες ἄκιστον, ἔπειθ' ἀλώσεως Ἰλίου. οἰκιστὴ δ' αὐτῆς ἐγένοντο Ἐζώρης τε καὶ Καρχηδώνος δὲ Φωινίκιοι καὶ αὐτῶν Καρχηδόνιοι νομίζουσι, Διδὼν, γυνὴ Τυρῶν, ἧς τὸν ἀνδρᾶ κατακτείνε Πυγμαλίων, Τύρος τυραννέων. Id est: Carthaginem in Africâ Phœnices condiderunt, annis L ante captum Ilium. Conditores fuere Xorus & Carchedon: ut autem Romani ipsiq; Carthaginienses existimant, Dido, mulier Tyriæ: cuius maritum Pygmalion, Tyri tyrannus, interfecerat. Prædictus Eusebius; anno post captam Troiam CXXXVI: Καρχηδὼν ἐκλιθεῖς ἔπειθ' Ἐζώρης καὶ Καρχηδόνος, τῶν Τυρῶν. hoc est; Carthago condita est ab Carchedone Tyrio: ut verò alii, à Didone, illius filiâ, post Troianum bellum annis CXXXIII. Ita equidem legitur hæc annorum summa apud Eusebium; quamquàm reperiantur anni omni numero CXXXVI. Ibidem in Latinâ Hieronymi versione anno XXXI post, id est, à Troiâ captâ anno CLXVII: Carthago, secundum nonnullos, condita à Didone. Alii superscriptum tempus vindicant. Iosephus, contra Appionem: Ἐν τῶν Φοινίκων γέγραπται, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνεδομήθη ναὸς ὑπὸ Σολομῶντος βασιλέως, ἔπειθ' ἐγένοντο ἐκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρα μῆσιν οὕτω ἔκτισαν Τυρῶν Καρχηδόνα. Id est: In his [Phœnicum literis] scriptum est, in Hierosolymis conditum esse templum à Salomone rege, annis CXLIII & VIII mensibus prius,
 30 quàm Tyrii Carthaginem condiderint. Templum Salomonis colligitur ædificatum CLXVI annis post captam Troiam. quibus si addas CXLIII, erit Carthaginis annus CCCIX à Troiâ captâ. Solinus; cap. xxx: Carthagini auctor est à Tyro populus. Sed qua super Carthagine veraces libri prodiderunt, hoc loco reddam. Urbem istam, ut Cato in oratione senatoriâ autumat, quum rex Hiarbas rerum in Libyâ potiretur, Elissa [fortè Dido] mulier exstruxit, domo Phœnix; & Carthadam dixit: quod Phœnicum ore exprimit civitatem novam. mox, sermone verso in morem Punicum, & hæc Elissa, & illa Carthago dicta est. quæ post annos septingentos triginta septem exciditur, quàm fuerat exstructa. deinde à C. Graccho colonis Italicis data; & Iunonia ab eo dicta: aliquantisper ignobilis, humili & languido statu; demum in claritatem secunda Carthaginis, interjectis centum & duobus annis,
 40 M. Antonio & P. Dolobellâ consulibus, enituit; alterum post urbem Romam terrarum decus. Anni ICCXXXVII & CII in univèrsum sunt ICCXXXVIIII, qui numerus incidit in annum post Troiam captam CCCXXXII. nam à Troiâ captâ ad conditam Romam anni, ut supra dixi, sunt cccxxxii. à Româ conditâ ad consulatum M. Antonii & P. Dolobellæ, quo anno I. Cæsar, v. consul, Idibus Martiis interfectus est, sunt anni CCCCVII. Prædictus Hieronymus, anno à captâ Troiâ cccxxxii: Carthaginem hac ætate quidam conditam putant. Alii, ut supra memoravimus. Iustinus, lib. xviii: Condita est Carthago LXXII annis antè, quàm Roma. id est; post Troiam captam anno CCCIX. Dionysius Halicarnassensis, lib. I; ubi de conditu Romæ differit: τῶν Φηοῦ καὶ Τυρῶν ἔπειθ' Ἐζώρης καὶ Καρχηδόνος, τῶν Τυρῶν. ἔπειθ' Ἐζώρης καὶ Καρχηδόνος, τῶν Τυρῶν. Id est: Timæus Siculus, nescio qua regulâ usus, id simul cum Carthagine conditâ factum tradit, anno ante primam Olympiadem XXXVIII: id est, post Troiam captam CCCLXX. Velleius, lib. I: Hoc tractu temporum, ante annos V & LX, quàm urbs Roma conderetur, ab Elissa Tyriâ, quam quidam Dido autumat, Carthago conditur. id est; post Troiam captam anno CCCLXVI. At eodem libro infra, Carthago, inquit, diruta est, quum stetisset annis CLXVII, C. Cornelio Lentulo, L. Mummio, consulibus. Secundum hanc computationem condita fuerit anno post excisum Ilium CCCLXXV. Sed usitatum est Velleio in computationibus temporum
 D 4 errare.

errare. At, quo facilius hæcenus de Carthaginis ortu dicta intelligantur, universos numeros in tabulam ac sub unum oculi conspectum conjiciamus. Carthaginem igitur conditam tradidère varii auctores variis hisce temporibus:

Ante bellum Troianum:

Appianus	} anno	{ L.
Philistus		

Post bellum Troianum:

Eusebius	} anno	{	CXXXVI.
Hieronymus			CLXVII.
Phænices			CCCVIII.
Solinus			CCCXXIII.
Hieronymus			CCCXXXII.
Iustinus			CCCLX.
Velleius			CCCLXVI.
Timæus			CCCLXX.
Velleius	CCCLXXI.		

Quòd si Carthago ante bellum Troianum condita fuit; ut voluerunt Philistus & Appianus: Phœnices certè sub eadem & ipsi ætatem colonias in Siciliam deduxère, qua Siculi eam invasère. Sin verò ipsis Phœnicibus credendum; quorum fides potissima esse debebat; ut qui Carthaginem coloniam misère: Phœnices illi in Siciliam venère cxxx annis aptè, quàm Græci primas colonias eò deduxère. Sed falsa heic jam erit opinio Strabonis; qui ante Homerum, id est, ante annum post Troiam captam cclxxii, Tartessus, Phœnicum coloniam, conditam opinatur. Sanè, ut verum fatear; quidquid tu vel ego de ortu Carthaginis disputemus, res planè mansura est in incerto; quando nulli duo, nedum plures, inter se consentiunt scriptores antiqui. Ac Strabonis mera erat atque lubrica conjectatio, nisi simul pro ipso simulque pro Philisto & Appiano facere videretur magnum illud documentum, quod est in Phœnodamantis, Crimisi, nobilis Troiani, filiiabus; quæ, à Laomedonte rege mercatoribus traditæ, in Siciliam advectæ fuère. Δίδωσι αὐταί, inquit Dionysius, dicto lib. I, ἐμπόρις, ἧς προσωπώτω κελύχας ἀπὸ γῆν. πῦτος ἀπίστας ζυκεπλά μισθικόν ἢ τῶν ὀπιφανῶν, κατῆμνον ἔρωσι τῆς ἐπέρας, καὶ γαμῆ πῦν πικρὸς κῶ, ἀχθεῖσαν εἰς Σικελίαν. id est; Dedit eas mercatoribus, præcipiens iis, ut absportarent in terras longinquissimas. Has abeunteis adolescens quidam, nobili genere natus, in eadem navì comitatur; alterius amore captus. puellamque, in Siciliam advectam, ducit conjugem. Et Lycophron, in Alexandrà:

Ἄλλοι δ' ἐνοικήσασσι Σικαιῶν χθόνα,
Πλαγῆσι μολόντες, ἐνθα Λαομέδων τεμπλᾶς
Ναύτης ἔδωκε φοινδοδάμωι κέρας,
Τηλεῖ προθέειναι θηροῖν ὀμηγεῖς βορέην,
Μολόντας εἰς γλῶ' ἑσπερον Λαεστρυγόνων.

Hoc est:

Alii Sicanorum inhabitabunt terram;
Errones eò delati, ubi treis Laomedon
Nautis dedit Phœnodamantis filias,
Procul exponendas feris crudelibus,
Progressas in occidentalem Laestrygonum terram.

Ad quæ ita Tzetzes: Ὁ δὲ Λαομέδων, μινωῖαν τῷ φοινδοδάμωι, ἔδωκε θυγατέρας ἐκείνας ναύτης ἐν Σικελίᾳ, θηροῖς βορέην. hoc est; Laomedon, iratus Phœnodamanti, treis eius filias dedit nautis Siciliensibus, feris pro pabulo exponendas. En; quos Dionysius vocat ἐμπόρους, id est, mercatores, Tzetzes, ex antiquorum monumentis haud dubiè hanc promens historiam, adpellat ναύτας ἐν Σικελίᾳ, id est, nautas, qui in Sicilia versantur; sive nautas Siciliensis: non autem Σικελῆς, Siculos. Hi igitur nauta sive mercatores Siciliensēs sanè nulli

nulli alii fuere, quam φοίνικες, ut inquit Thucydides, τῆς ἐμπορίας ἕνεκεν, τῆς πρὸς τοὺς Σικελίους, ἀκρας τῆς Σικελίας καὶ πρὸς Ἰπαικίωμα νησιῶνα οἰκούντες. id est; Phœnices, negotiandi cum Siculis gratiâ extremas Siciliae partis, insulasq. parvas eidem adjacentes incolentes. At illud de Phœnodamantis filiabus ante Troianum bellum factum est. Hæc igitur historia si non est ficticia; certè Carthago, ut Philisti atque Appiani est opinio, ante bellum Troianum fuit condita. protinusque sub idem tempus in Siciliam quoque colonizæ à Phœnicibus & in Melitam Gaulumque insulas deductæ fuere.

Ἐπεὶ δὲ, ut inquit loco suprâ scripto Thucydides, οἱ Ἕλληες πολλοὶ καὶ θάλασσαν ἐπέεπλεον, ἐκλιπόντες [οἱ φοίνικες] πρὸς τὰς Μοτύαν καὶ Σολόντα & Πάνορμον, ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων Συνοικισθεὶς ἐνεμοντο, ζυμνωθῆναι τε πίσυνοι τῆ τῶν Ἐλύμων, & ὅτι ἐπέπλεον ἐλάττω πλεον Καρχηδῶν Σικελίας ἀπέχθη. id est; Postquam permulti Græcorum illuc cum navibus trajecerunt, plerisque relictis, Motyam, Solentem, atque Panormum, sedibus ibi positis, unâ incoluerunt; freti, cum Elymorum societate, tum quod exiguo illinc in Carthaginem trajectu Sicilia distat. Primos Græcorum anno post Troiam captam ccccxlviij trajecisse in insulam, suprâ ostensum est. ab eo igitur tempore Græci cum Phœnicibus armis perpetuò contenderunt super Sicilia; donec omni cos orâ maritimâ, quam antea tenuerant, pellerent; exceptis prædictis opidis, Solento, Panormo, & Motya. quorum hoc, olim inter Lilybæum ac Drepanum situm, totum interiit: reliqua duo hodiè que exstant; vulgò Palermo & Solanto dicta. Hinc illud Strabonis, dicto lib. vi: Ἡ σὺν τῶν Βάρβαρων οἱ ἰδίῳ ἔνοικοι, ἴνεις δὲ ἐν τῆς περὶ αἰτίας ἐπέχθησαν. εἰδὲνα δὲ τὸ πρὸς ἄλλους εἶναι οἱ Ἕλληες ἀπέχθη, & δὲ μεσογείας ἀπέχθη πάλαι παλαιῶν οὐκ ἴσχυον. ἀλλὰ διετέλεσαν μετὰ δευτέρου Σικελίῳ, καὶ Σικανῶν, & Μοργητες, & ἄλλοι ἴνεις νεώτεροι πλὴν νῆσον. Id est; Barbarorum alii tum erant incolæ, alii ex oppositâ terrâ invadebant. & Græci quidem non sinebant quemquam oram maritimam attingere; ex mediterraneis tamen omnino eos ejicere non valebant. manebantque ad ea tempora Siculi, Sicani, Morgetes, & alii nonnulli, qui insulam incolebant. Præter nominatos Siculos, Sicanos atque Morgetes, alios illos nonnullos intelligit Phœnicias atque Elymos: immigranteis autem ex oppositâ continenti, Carthaginensibus. qui auxilio quum venirent contra Græcos confangvineis suis Phœnicibus; cum his συνοικισσῶν, ut inquit Thucydides, id est, κοινῇ φύσει, unâ condiderunt, sive unâ incolis frequentarunt Motyam, Solentem Panormum; ἐγγὺς τῆ Ἐλύμων, prope Elymos: quorum opida fuere Entella, Aegesta, Eryx. ubi ἐλάττω πλεον Καρχηδῶν τὴ Σικελίας ἀπέχθη, id est, exiguo trajectu Carthago ab Sicilia distabat. Hinc jam illud Pausaniæ in Eliacis; ubi perperam Pachynum nominat promontorium, quod erat Lilybæum. Ἐστὶ δὲ, inquit, καὶ πλεον ἀκρας ἐν Σικελίῳ, πλεον τετραμυδρῶν ὄρη λιθῶν καὶ Νότα, καλεσθῆναι δὲ Πάχυον, Μοτὴν πόλις. οἰκῆσι δὲ λιθῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ φοίνικες. * Οἱ δὲ φοίνικες καὶ λιθῶν σὺν ἀφίχοντο κοινῇ, καὶ ἀποικιστὶ Καρχηδονίῳ εἰσιν. Id est; Ad Pachynum, Siciliae promontorium, quod in Africam & austrum vergit, urbs est Motya; quam Afri ac Phœnices habitant. Et mox: Phœnices atque Afri communi classe in insulam venerunt: Carthaginensiumque sunt colonia. En; κοινῇ φύσει, inquit; id est, communi classe. ergo non unam solam gentem Pœnosum Carthaginensium intellexit; sed binos populos; Phœnicias scilicet ex Asiâ, & Pœnos sive Carthaginensibus ex Libyâ, sive Africâ. Quamquàm non κοινῇ φύσει ἐς νῆσον ἀφίχοντο, id est, non communi classe in insulam uno eodemque tempore pervenerunt: sed κοινῇ φύσει Συνοικισσῶν, id est, communibus copiis communique expeditione condiderunt, sive incolis frequentarunt prædictas urbes. Potior tamen jam tum videtur fuisse pars in eis à Carthagine missi coloni. hinc enim τῶν Καρχηδονίῳ ἀποικιστῶν, id est, Carthaginensium colonia fuerunt dictæ. Atque hæc tandem ratio est, cur suprâ dictus Marcianus Heracleensis in Orbis circuitu ita scripsit:

τὰ δὲ λοιπὰ Βάρβαρ' ἐστὶ τῶν πολιτισμάτων, Καρχηδονίῳ ἐπιχρῶντων τὰς πόλεις.

Id est:

Reliqua opida sunt barbarica; Loca à Carthaginensibus communita.

Erravisse heic videtur Antiochus Syracusanus; Motyam à Gnidiis conditam adfirmans. qua de re ita scribit Pausanias in Phocicis: Οἱ δὲ Λιπαρεῖοι ἔπει Κνιδίῳ μὲν ἦσαν ἀποικιστῶν. τὸ δὲ Διοικίας ἡγεμόνα σφύραξ Φασιν ἀνδρα Κνιδίῳ. ὄνομα δὲ εἶναι οἱ Πένταβλον, Ἀγέλαος Ζενοφάνης Συρακούσιος ἐν τῇ Σικελιώσιν συγγραφήῳ φησι. λέγει δὲ καὶ ὡς ὄρη Παχυῶν τῇ ἀκρῇ τῇ ἐν Σικελίῳ κλισσῶντες πόλιν, αὐτῶν ἰδίῳ ἐπιπέσειν ὑπὸ Ἐλύμων καὶ φοινικῶν πλεον μεσόντες. τὰς νῆσους

CARTHAGINENSIVM prima in Sicilia arma & colonia.

ἦσαν δὲ ἐξ ἡμῶν ἢ οἱ ἀναστήσαντες ὄντι ἐνοικῶντες· ἄς ἔκαθε τὰ ἐπὶ τῷ Ὀμήρειαι Αἰόλῳ ἢ ἐς
 ἡμᾶς ἢ ὀνομάζων. Hoc est: Liparenses Cnidiorum colonia fuerunt. cuius duces hominem
 Cnidium Pentathlum nomine fuisse, Antiochus Syracusanus, Xenophanis filius, in Siciliensi
 historia scriptum reliquit. At etiam, Cnidios ex eâ urbe, quam ad Pachynum Sicilia promon-
 torium condiderant, ab Elymis ac Phœnicibus bello pulsos, insulas vacuas tenuisse, ejectionis prio-
 ribus colonis; quæ ex Homericis versibus ad hanc nostram ætatem usque Aeoli nuncupantur.
 Omnino mihi persuadeo, intellexisse Antiochum Motyam, apud Lilybæum pro-
 montorium sitam. nam eadem de causâ Pausanias etiam, loco suprâ scripto, dixisse
 videtur, οἰκῶσιν Ἰππὶ αὐτῇ Λίβυες ἔ Φοίνικες. id est; inhabitant eam Afri atque Phœnices:
 non verò ὤκισαν αὐτῶν, id est, condiderunt eam. neque alia heic unquam urbs memo-
 ratur antiquis auctoribus. nam Lilybæum opidum postmodum à Carthaginien-
 sibus conditum fuit; Motyâ à Dionysio dirutâ. Verùm enim verò, quamcumque
 urbem intellexerit Antiochus; certè Diodorus historiam istam de Pentathlo &
 Cnidio longè aliter refert. Verba eius, lib. v, sunt hæc: Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοὶ ἐπι-
 στήσαντες τῇ βαρῦτητι τῶν καὶ τῶν Ἀσίας βασιλέων, ἐργάζωντο δοτικίαν ἐκπέμπειν. διόπερ περυσιαῖοι
 σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα Πένταθλον τὸν Κνίδιον, καὶ τῶν πεντηκῆς τῶν Ὀλυμπιάδων. οἱ ἦ οὐκ ὤκει τὸν Πέν-
 ταθλον πολέμασθαι τῆς Σικελίας εἰς τὰς καὶ Λιλυθαίων πόλεις, κατὰ τὸν Αἰγυπτίαν καὶ Σελιν-
 θίαν ἀπολεμῶντας πρὸς ἀλλήλους. πιστεύοντες δὲ πῶς Σελινθίοις συμμαχεῖν, πολλὰ ἀπέθα-
 λον κατὰ τὴν μάχην, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Πένταθλος. διόπερ οἱ περὶ τὴν ἀποπέμπειν
 μήθεσαν οἱ Σελινθίοι, διέγρασαν ἀπὸ τῆς πύλης ἐπὶ οἴκῳ. ἐλόμοροι δὲ ἡγεμόνας τῶν οἰκίαις τοῦ
 Πένταθλου, Γόργον καὶ Θίερα καὶ Ἐπιθησίδην, ἀπέπεσον πρὸς τὸν Τυρρηνικῶν πελάγους. περ-
 σπλάσαντων δὲ αὐτῶν τῇ Λιπαρῶν, καὶ Φιλοφρόνας ἀποδοχῆς τυχόντων, ἐπειδή τῶν καὶ τῶν
 ἐργαζομένων κατακίησαν τῶν Λιπαρῶν, ὄντων ἀπὸ Αἰόλου περὶ τὴν ἡμετέραν ὡς πεντηκῆσιων. Id est:
 Multos post annos quum iterum magis magis, à cultoribus insula destituerentur, accidit, ut
 Cnidiorum Rhodiorumque nonnulli, asperitatem regum Asiaticorum pertesi, colonia deducenda
 consilium inirent. Creato igitur ad hoc duce Pentathlo Cnidio, in Siciliam transvecti, ad Lily-
 bæum adpulerunt, Olympiade L. Bellum tum fortè Aegestani ac Selinuntii inter se gerebant.
 In societatem igitur Selinuntiorum pellecti, multos in pralio, & inter hos Pentathlum ipsum,
 amiserunt. Victis itaque bello Selinuntii, superstites domum reverti cogitabant. ducibusque
 è propinquis Pentathli, Gorgo ac Thestore & Epitherside, delectis, per Tyrrenum mare cursum
 insituebant. Ad Liparam ergo delati, quum per benignè exciperentur, facile, ut habitandi cum
 incolis quorum vix 15 ab Aeolo superstites erant, persuasi fuerunt. Illa Antiochi vera si
 foret historia; colligere inde daretur, Olympiade demum L, id est, circa annum
 ante natum Iesum 15 L xxx, Carthaginienfis unâ cum Phœnicibus Siciliensibus
 prædictas treis urbeis condidisse, vel jam antea conditas incolis frequentasse. ambigua
 quidpe est vox illa Thucydides σωκοίτην, utrumque significans. neque ex alio
 quopiam scriptore rem ipsam investigare datur. nec vocabula quidem Græca in re-
 liquis duabus, Πάροισι & Σολοῖσι, quidquam certi adstruunt; quando, vulgatissimo,
 ut supra ostensum, gentis more, accolæ Carthaginienfium Græci vocabula Punica 40
 in suam linguam convertisse potuerunt.

Cæterò, postquam dictas colonias Carthaginienfes unâ cum Phœnicibus Sicilien-
 sibus in Sicilia constituerunt, factum inde est id, quod proximè per scripto sermone
 subjungit Strabo his verbis: Ἐπελθόντες δὲ Καρχηδόνιοι, καὶ τῆς [ὄντι βαρβαρίαι] σὺν ἐπι-
 στήσαντο κακῶντες, καὶ τῶν Ἑλλήνων. ἀντίστοιχον δὲ ὅμως οἱ Συρακούσιοι. hoc est: Superuenientes
 Carthaginienfes, nullum neque barbaros neque Græcos infestandi finem fecere. quamquam Sy-
 racusanî adversum eos perduraverunt. Et Iustinus lib. iiii: Sicilia à principio patria Cy-
 clopum fuit. quibus extinctis, Cocalus regnum insula occupavit. post quem singule civitates in
 tyrannorum imperium concesserunt: quorum nulla terra feracior fuit. Et mox: Imperium Si-
 cilia etiam Carthaginienfes tentavere: quinque variâ victoriâ cum tyrannis dimicatum. Item 50
 lib. xviii; de Carthagine loquens: Condita est urbs hæc LXXII annis antè, quam Roma.
 cuius virtus, sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitata est. Exi-
 guo post: Quum in Sicilia diu feliciter dimicassent, translati in Sardiniam bello, amisâ maiore
 exercitus parte, gravi pralio victi sunt. Propter quod duces suos Maxeum, cuius auspiciis &
 Sicilia partem domuerant, & adversum Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, qua
 super fuerat, exsulare iusserunt. Quam rem agere ferentes milites. Postea: consensu navilium,
 armati ad urbem veniunt. Mox: Prohibitis commentibus, obsesque urbe, in summam despe-
 rationem

rationem Carthaginensis adduxerunt. Tandem: Post paucos deinde dies Carthaginem [Mazæus] capit. evocatoq. populo ad concionem, exsiliij injuriam queritur; belli necessitatem excusat. contentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum civium, injuriosè exsiliij omnibus se veniam dare, dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. Nec multo post ipse adfectati regni accensatus, duplicis & in filio & in patria parricidii penas dedit. Huic Mago imperator successit. cuius industriâ & opes Carthaginensium & imperii fines & bellica gloria laudes creverunt. Eiusdem historiae epitomen recensens Paulus Orosius, lib. IIII, cap. VI, ita concludit: Post paucos dies urbem ipsam cepit. Qui, quum, interfectis plurimis senatoribus, cruentè dominaretur, occisus est. Hæc temporibus Cyri, regis Persarum, gesta sunt. Post hæc verò Himilco; rex Carthaginensium, quum in Sicilia bellum gereret; repenti horribili peste exercitum amisit. Cyrus, ut unanimo omnes testantur consensu Chronologi, regnum Persarum adeptus est Olympiadis LV anno 1: id est, ante natum coeli terrarumque Dominum anno 15 LVIII; XX annis post, quàm Carthaginenses prædictas tres colonias in Siciliam deduxere. regnavitque annos xxx. Hinc Polybius, lib. III, Γίνονται τριηκοῦσι, inquit, σωθήσεται Ῥωμαίοις ἔ Καρχηδονίαις πρῶτον καὶ Λόμιον Ἰόνιον Βρῆτον καὶ Μάρκον Ὀρέλιον, ἔπειτα πρῶτος καὶ δεύτερος Ἰππῶτες καὶ τῶν βασιλέων καὶ ἀλυσιν. Id est: Primum ergo sædus inter Romanos atque Carthaginensibus ictum est L. Iunio Bruto & M. Horatio, primis post reges exactos consulis. Et in ipsius fœderis verbis: Ἐὰν Ῥωμαίων ἕς εἰς Σικελίαν παρρηγήνηται, ἢς Καρχηδονίαι ἐπαρχέσιν. hoc est: Si quis Romanorum in eam Siciliae partem venerit, quæ imperio Carthaginensium parat. Is annus fuit urbis Romæ CCXLV: ante natum Iesum, 15 VIII. Quæ posthinc Carthaginenses in Sicilia, moxque Romani gesserint, ad finem huius operis summatim enarrabo; ubi loca, in quibus ea gesta, antè explicata aperta que fuerint.

De cæterò apud Diodorum, lib. V, ut supra citatum nobis fuit, ita equidem perscriptum est: Ἰταυτοὶ δὲ ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο κατὰ τὴν Σικελίαν ἀχιόλογοι, καὶ πόλεις παρὰ τὰς ἡάλασας ἐκλήθησαν. ἀγαμηνήμωροι δὲ ἀλλήλοισι, καὶ διὰ πλῆθος τῶν καὶ ἀπλοῦτων Ἑλλήνων, τῶν τε Διόλεων αὐτῶν ἑμαθον, καὶ τῆς ἀγωγῆς σωτηροφῆτες, τὸ πλεονεχθῆναι τὸ βαρβαρον Διόλεων ἄμα ἔτ' ἀποσηροῦν ἡλλάξαντο, Σικελιωτῶν παρρηγορῶντες. Hoc est: Vltimas colonias in Siciliam deduxere Græci illustres: à quibus urbes ad mare condite sunt. Per commercia verò & multitudinem Græcorum huc navigantium, factum est, ut & linguam Græcorum discerent, & eundem vite morem adepti, barbaram etiam loquelam simul & nomen mutarent, Siculi adpellati. At hoc non ita intelligendum est, quasi jam inde nullus alius, præter Græcum, in Sicilia remanserit sermo. quidpe Apuleio, qui cæcè circiter annis post Diodorum, sub Antonino Pio imperatore, scripsisse colligitur, TRILINGVES VOCANTUR SICULI; in Μεταμορφώσεων lib. XI. Lunam introducit, per somnium sese hisce verbis alloquentem: Me primigenii Phryges Pessinuntiam nominant deum matrem. hinc autochthones Attici, Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii, Paphiam Venerem. Cretes sagittiferi, Dictynnam Dianam: Siculi trilingves, Stygiam Proserpinam. Scilicet, quia tribus diversis utebantur lingvis, Siculâ, Græcâ, & Phœnicâ, sive Punicâ. Ex Diodori tamen præscriptis verbis colligo, plurimum fuisse apud universos Græcæ loquelæ usum: quum Siculi & Phœnices, sive Pœni, Græcam vulgò addiscerent; Græci verò rarò Siculam & Punicam. cuius rei simile exemplum legitur apud Strabonem, in lib. III, de Turditanis, Hispanicâ gente. Οἱ μὲν τῶν Τυρρηνοῦ, καὶ μάλα οἱ παρὰ τὴν Βαίτην, πλείους εἰς τὴν Ῥωμαίων μετὰ δὲ Ἑλλήνων γέγονον, ἔδδ' ἢ τῆς Διόλεων τῆς σφετερας ἐπὶ μεμνημένοι. Λατῖνοι τῆ οἱ παλαιοὶ γεγόνασι, ἔπειτα εἰς ἡλίφασιν Ῥωμαίους. ὡς τε μικρὸν ἀπέχουσι ἔ πάντες εἰναι Ῥωμαίοι. Id est: Turditanis, maximè qui ad Batin sunt, planè Romanos mores adsumserunt; ne sermonis quidem vernaculi memores, ac pleriq. facti sunt Latini: & colonos acceperunt Romanos. parumque abest, quin omnino Romani sint facti. Atqui heic etiam fuere Phœnices; linguam suam vernaculam plerique servantes, quamvis Romanam edocti. Idem auctor paullo antè: Οὗτοι γὰρ φοιτῶντες οὕτως ἐγένοντο Ἰσπαρῆοι, ὡς τε τὰς παλαιοὺς τῶν ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ πόλεων καὶ τῶν παλαιῶν τῶν ἐπὶ ἐκείνων νῦν οἰκῶντες. id est: Ita enim in potestatem Phœnicum venerunt, ut pleræque Turditanie urbes & vicina loca etiam nunc ab iis habitentur. Aliud huius rei exemplum est apud Q. Curtium, lib. VII, in Branchidis, Asiaticâ gente. Mores, inquit, patrii nondum exoleverant: sed jam bilingves erant; paulatim à domestico externoque sermone degeneres.

Atque hætenus de variis Siciliae insulae nominibus & incolis sat dictum. In transitu hinc ad alia obiter notetur Tzetzis haud modicus error. qui, in commentariis ad

ad Alexandram Lycophronis, Siciliam alio nomine Drepanum vocatam, falso tradit: quum antiqui scriptores opidum intellexerint eo vocabulo, in extremis versis solis occasum oris situm; non ipsam insulam: ut latius suo loco patebit.

CAP. III.

De situ, figurâ, & magnitudine SICILIAE.

SICILIA igitur, ut supra dictum, figurâ est τριγωνου, id est, triangula; sive τετραπλευρου, trilatera, seu triquetra. unde etiam Τρινακρια Græcis vocitata fuit, à tribus promontoriis, in quæ universa excurrit. Hanc eius faciem Syracusani, qui caput quondam fuere totius insulæ, tribus cruribus indicare voluerunt, variè variis in numismatibus expressis. quorum unius exemplar huc adponere consilium est; quò res faciliùs rectiusque intelligatur.

20

Hanc figuram, tribus constantem cruribus, ipsos puto Siculos lingvâ suâ adpellasse τρισκελον. hinc enim haud dubiè illud suum desumpsit Hyginus, μυθολογικων cap. cclxxvi, quod est de maximis interni maris insulis; Sicilia, in triscelo posita, in circuitu stadia xxxd lxx. At alii literæ Δ insulam adsimularunt. Mela, lib. II, cap. VII: 30 Ipsa ingens, & tribus promontoriis in diversa præcurrens. Græca literæ imaginem, quæ Δελλα dicitur, efficit. Idem innuit & Diodorus, lib. I. ο' δ' ουδ' Νειλαου & Αιγυπτου εις πλειον μιση οριζου, πικρὸν καλὸν δὸν ε' ορημα Δελλα. τετρα η τας μιν πλεονας καταρξα φη τε πλεονα των ροματων, πιν η βασιν αναπληροι το δεχομενον πελαγος τας εμποδας το ποταμου, * * *. Το δ' ουδ' Δελλα τη Σικελια τῷ ορηματι ε' αναπλησιον ε' παρρη. Hoc est: Nilus in Aegypto, in plureis alveos scissus, efficit Delta, quod à figurâ sic nominatur. Huius latera extremi fluminis alvei describunt; basin verò absolvit mare, quod ostia fluminis excipit. Et exiguo post: Delta specie similis est Sicilia.

Trium Siciliae promontorium nomina atque situs.

Cæterò trium promonteriorum nomina atque situs plures adnotaverunt scriptores. Scholiastes Apollonii, ad Αργοναυτικων lib. III: Σικελια η ε' καλεϊτο Τρινακρια το ποτερον, Δελα το τετρε' ακρας εχον, Παχυων, Λιλυθαιον, Πελωρον. id est; Sicilia ante Trinacria vocitata est, quod tria habeat promontoria, Pachynum, Lilybeum, Pelorum. Tzetzes, ad Lycophronis Alexandram: Νησον τετρε' ακρον πιν Σικελιας λεζα, λω ε' τετρακρια ε' τετρακρια καλεϊσι: τετρα γαρ ακρωτηρια εχον, Λιλυθαιον, [lege Λιλυθαιον] Παχυων, η Πελωριδα. hoc est: Triverticem insulam adpellat Siciliam, quæ & Trinacia ac Trinacria vocatur; quia tria habet promontoria; Lilybeum, Pachynum, Peloridem. Et postea: τετρα δε ακρωτηρια Σικελιας, Παχυου, Πελωρις, κα' Λιλυθαιου. id est: Tria sunt Siciliae promontoria; Pachynus, Peloris, & Lilybeum. Servius, ad Virgilii Aeneid. lib. I: Trinacrio: Græcum est; quod tria akra habeat, id est, promontoria; Lilybeum, Pachynum, Pelorum. Isidorus, Origin. lib. XIII, cap. VI: Sicilia, prius Trinacria dicta, propter tria akra, id est, promontoria; Pelorum, Pachynum, & Lilybeum. Dionysius, de Situ orbis:

Τρινακίη δ' ὅτι τῆσιν, ἑσέρ πίδον Αὐσονίων
Ε' κίεταται, πλεονησιν ὅτι τρεσιν ε' σηκία.
Α' ακρα δ' οἱ, Παχυός πι, Πελωρίς τε, Λιλυθη τε,
Α' κ' η' π' Λιλυθη μιν ὅτι ῥηπλω Ζεφύρειο
Εἰσανεχον, Παχυου η' ποτε' ακρας, αὐτὰρ ἐπ' ἀρκτας
Η' νεμείεσσα Πελωρις, ἐς Αὐσονίω ε' ῥάωσι.

Id est:

Id est:

Trinacia autem post has super solum Ausonum
 Extenta est, latera super tria fulta.
 Promontoria vero ei sunt, Pachynus, Peloris, & Lilybe.
 Lilybe ad flatum Zephyri
 Vergit; Pachynus ad orientem; ad septentriones
 Ventosa Peloris, in Ausoniam spectans.

Strabo, lib. v i: τὸ δὲ ὄρημα [τῆς νήσου] διορίζουσι τρεῖς ἄκρα. Πελοποννησὶ μὲν ἡ πρὸς τὴν
 Καννὴν καὶ τὴν Σηλίδαν τὴν Ἐγγύριον πύλαι τὸν προθμόν. Πάχυνος δὲ ἡ ἐκκειμένη πρὸς ἑω, καὶ
 10 τῶ Σιμελικῶ κλυζομένη πελάγη. βλέπειαι πρὸς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸν ὄρει Κρήτης πόρον.
 τέρτη δὲ εἶναι ἡ πρὸς ἑω τῆ Λιβύῃ, βλέπειαι πρὸς ἀντὶ τὴν ἄμα ἔ τὴν χειμερῖνὴν δύσιν, Λιλυ-
 βαιον. * * * Ποσειδώνιος δὲ, τῶν κλίμασιν ἀφορίζων τὴν νήσον, καὶ πρὸς ἀρχὴν μὲν τὴν
 Πελοποννησίδα, πρὸς ἑω δὲ τὴν Λιλυβαιον, πρὸς ἑω δὲ τὴν Πάχυνον τίθει. Hoc est: Figuram in-
 sula tria definiunt promontoria: Peloris; qua cum Ceny & columna Rheginorum fretum ef-
 ficat: Pachynus, qui, in orientem conversus, Siculo alluitur mari, & in Peloponnesum Cre-
 tensemque trajectum prospicit. tertium est Lilybeum, Africa conterminum; in eam simul &
 in occasum hibernum prospectans. Et paullo post: Posidonius verò, climatibus eam defini-
 ens, Peloridem septentrionibus, Lilybeum auctro, Pachynum ortui opponit. Mela, lib. ii,
 cap. vii: Pachynum vocatur, quod Graciam spectat: Lilybeum, quod Africam: Pelo-
 20 rum, quod, in Italiam vergens, Scylla adversum est. Solinus, cap. xi: Sicilia, diffusis pro-
 montoriis, triquetra specie figuratur. Pachynus ad spectus in Peloponnesum & meridianam
 plagam dirigit: Pelorus adversam vespero Italiam videt: Lilybeum in Africam extenditur.
 Plinius, lib. iii, cap. viii: Ipsius Triquetra promontorium Pelorus vocatur, adversus Scyl-
 lam vergens in Italiam: Pachynum in Graciam; ccccxl millia ab eo distante Pelopon-
 neso: Lilybeum in Africam; clxxx millium intervallo à Mercurii promontorio: & à Cara-
 litano Sardiniae cxx. Martianus Capella, lib. vi: Trinacria perhibetur, quod tribus
 promontoriis triangula censeatur. quidpe unum, quod à Pachyno in Peloponnesum in meridiem
 versum spectat, quadringentis quadraginta millibus à Gracia disparatur: Pelorus autem occa-
 30 sum Italiamque inspicit, qua freto mille quingentis passibus separatur: Lilybeum Africa fines
 videt in centum octoginta millibus. Mirum dictu, quàm corrupta conturbataque sint
 pleraque geographica Martiani. Cur ista adposita est vox unum; quum non sequa-
 tur postea vox alterum; nec deinde tertium? Atqui illud ipsum unum, sive quod pri-
 mo loco memorat, erat Pachynum. quomodo igitur unum à Pachyno in Peloponnesum
 spectat; id est, promontorium à promontorio? Item, quomodo Pelorus Italiam si-
 mul & occasum inspicit; quum Italia ei ab ortu adversa sit? Ego sic legerim: Quid-
 pe Pachynum, quod in Peloponnesum & meridiem spectat, quadringentis quadraginta milli-
 bus à Gracia disparatur: Pelorus autem adversam occasui Italiam inspicit; qua freto mille
 quingentium passuum separatur: Lilybeum Africae fines videt, in centum octoginta millibus.
 Hæc omnia partim à Plinio, partim à Solino, ut pleraque alia, mutuatum esse Mar-
 40 tianum, clarum est. eoque magis miror, commentatores eius ne hunc quidem labo-
 rem ei impendisse, uti cum illorum exemplaribus contulissent. De cætero nomina
 vulgaria dictis promontoriis nunc hæc sunt: PELORVS vocatur Capo di Faro: ab
 ipso freto; quod vulgò accolis dicitur Lo Faro. item, Capo della Torre di Faro: à spe-
 culâ, quæ in promontorio sita est. PACHYNSVS adpellatur Capo di Pássalo; &
 variante liquidâ, Pássaro. LILYBAEVMS dicitur Capo di Marsalla: ab opido ad-
 posito Marsalla; quod antiquum illud est Lilybeum. item, vetusto illo vocabulo,
 at miserè detorto, Capo Boëo.

Super situ singulorum promonteriorum variasse sententiis auctores, ex supra ci-
 tatis locis liquet. Pelorus Posidonius ac Dionysius septentrionibus objiciunt:
 50 Solinus & Martianus Italia: ab occasu faciunt adversum. Pachynum Posidonius,
 Dionysius, ac Strabo, ortui opponunt: Solinus ac Martianus ortui hiberno; in-
 ter ortum æquinoctialem sive Peloponnesum atque meridiem. Lilybeum Diony-
 sius zephyro; id est, occasui adversum facit: Strabo ait, in occasum hibernum
 simulque in Africam spectare; id est inter occasum hibernum & meridiem: Mela
 etiam & Plinius ac Solinus Martianusque in Africam dirigunt: Posidonius in me-
 ridiem, sive auctrum. His adde, quæ Strabo eodem loco tradit: τῶν δὲ πελοποννησίων,
 ἢ ἀφορίζουσι αἱ τρεῖς ἄκρα, δύο μὲν εἰσι κήλαι μετρώς· ἡ δὲ τέρτη κυρτή, ἡ πρὸς τὴν
 Λιλυβαιίαν καθήκει

SICILIAE
situs.

καθίκεται πρὸς τὴν Πελοποιάδα, ἢ περὶ μεγίστη ἐστίν. Id est: Laterum, qua tribus his promontoriis terminantur, duo sunt concava mediocriter; tertium à Lilybæo ad Pelorum euripum est; idemque longissimum. Et postea: Ἀπὸ ἧς Ἰλιουσαίας τὴν Ἰταλίαν ἀνατολῆν ἀνάγκη λοξῶς εἶδεναι πρὸς ἑα, καὶ βλέπειν πρὸς τὸ μέγιστον τῆς ἐσπέρας καὶ τῆς ἀρκίης. πρὸς ἀρκίον μὲν ἔχεται τὴν Ἰταλίαν, πρὸς δὲ τὴν δὲ τὸ Τυρρῶνικόν πέλαγος. Ἐταὶ Αἰόλης ἡσπας. Hoc est: Latus, quod à Lilybæo est ad Pelorum, necesse est incurvari versus ortum, & respicere eam mundi regionem, quæ est inter septemtriones & occasum: ut ad septemtriones versus habeat Italiam objectam, ad occasum verò mare Tuscanum & Acoli insulas. Hanc Siciliae faciem Ptolemæi difertè refert tabula. ubi etiam Lilybæum promontorium inter occasum hibernum & meridiem ad Mercurii promontorium & Carthaginem versus deductur. Insula tamen Acolia rectius in eadem ab septemtrionibus dicto Siciliae lateri objiciuntur. Nam falsam hanc esse universam insulae faciem, jam dudum cum alii hoc nostro saculo, tum egomet, totam pede meo circumgressus insulam, diligenti curâ observavi. Lilybæum igitur promontorium in zephyrum, ut tradit Dionysius, sive in occasum æquinoctialem vergit. Pachynum, ut auctor est cum Martiano Solinus, inter Peloponnesum sive ortum & meridiem in ortum tendit hibernum. Pelorum inter septemtriones & ortum æstivum versus id excurrit Italiae litus, quod est inter Scyllam & Cænym promontorium, v. i. millium passuum. Hinc est, quod alii septemtrionibus, alii ortui id fecere adversum: alii item Scyllæ, alii Cænny. Eundem ferè situm & ipse vindicare insulae voluit Strabo, dicto loco postea. 20

Ὅμως δ' οὐδ', inquit, ἐν τοῖς τῆς Σικελίας τῆς Ἰταλίας πρὸς νότον κειμένη, ἢ Πελοποιάδα δὲ κατωπία λέγουσι ἂν καλῶς τῶν τριῶν γωνιῶν, ὡς πὶ τὴν Ἰππικὴν γωνίαν αὐτῆς Ἰππὶ τὸν Πάχυνον ἐκκείσθαι πρὸς ἀρκίον βλέπεσθαι, ποιῆσαι δὲ τὴν ἀνατολῆν καὶ πρὸς τὸν πορθμῶν. Δεῖ δ' Ἰππικροφλῶ μικρὴν λαμβάνειν Ἰππὶ χειμερινὰς ἀνατολὰς: οὕτω γὰρ ἡ ἰσθμὸς ἀνατολῆν περὶ εἶσιν ἀπὸ Κατάνης Ἰππὶ τὰς Συρακούσας καὶ τὸν Πάχυνον. * ἢ δ' ἀπὸ Παχύνου πρὸς Ἰλιουσαίας, ἐσπεριώτερα δὲ τῆς Πελοποιάδος, ἰκανῶς ἂν καὶ αὐτῆς ἰσθμῶν τὸ δὸς τὸ μεσημέριον σημεῖον πρὸς τὴν ἰσθμῶν. βλέπει δ' ἂν ἅμα πρὸς τὴν ἰσθμῶν καὶ πρὸς νότον, τῆ μὲν ἰσθμῶν τὸ Σικελικὸν πέλαγος κλυζορροῖ, τῆ δ' ἰσθμῶν τὸ Λιβυκῶν, ἔπειτα τὰς Σύρτης δὴν ἰσθμῶν ἀπὸ τῆς Καρχηδονίας. Quæ verba ita vertit prior interpres: Tamen in Siciliae situ ad Italiam, ad austrum vergentem bene diceretur, quod Pelorum magis, quam alii anguli, ad septemtrionem spectat. Ad 30 junctum igitur ab eo ad Pachynum ad orientem latus excurrere dicimus, ad arcton spectans. Latus autem etiam ad euripum efficit. Capienda verò quadam parva est inflexio ad ortus hibernos. sic enim litus illud inclinatur; si à Catanâ Syracusas versus ad Pachynum processeris. * Quid à Pachyno ad Lilybæum? Is enim magis quam Pelorus ad occasum expositus satis est. Idem etiam à meridionali signo ad occasum satis appareret. spectaret & pariter ad ortum & ad austrum; hinc à mari Siculo aspersus, hinc à Libyco, quod à Carthaginien- 40 si pelago pervenit ad Syrtis. At longè melius posterior interpres, in hanc sententiam: Sed tamen, quando Sicilia Italiae comparata ad austrum est sita. Pelorum omnium angulorum eius maximè versus septemtrionem spectare; dici non malè potest: ut linea inde ad Pachynum perducta, versus orientem posita, respicere intelligatur septemtrionem; cuius latus ad fretum pertingit. oportet autem eam nonnihil converti ad hibernum ortum. sic enim litus inclinare deprehendes, à Catanâ Syracusas & Pachynum proficiscens. At linea ad Lilybæum ducta, magis, quam Pelorus, occasum versus sita, satis commodè videtur dici à puncto meridiano versus occasum pertinere: simulque & ad auroram & ad austrum respicere, quum ab unâ parte Siculo alluatur mari, ab alterâ Africo, quod à Carthaginien- 50 sium finibus ad Syrtis tendit. Corrupta esse haud uno loco ista auctoris verba, doctissimus eius commentator Casaubonus monuit. & pro illis in principio vocibus, ἐν τοῖς κειμένη, restituendum censuit, οὐσὶς κειμένης, vel ἐν τοῖς κειμένης: hæc, inquit, sensu: Verumtamen, quantum licet in hac rerum difficultate. & addidit: Sed videtur hic totus locus gravius laborare; & meliorum codicum opem valde desiderare. Meliores codices, quam quibus usus est is, ex cuius codice, cum pluribus in Italia manuscriptis collato, sua desumit Casaubonus, vix reperias. Proinde ego totum locum ita restituere ex ingenio meo coner: Ὅμως δ' οὐδ', ὅπως τῆς Σικελίας τῆς Ἰταλίας πρὸς νότον κειμένης, ἢ Πελοποιάδα δὲ κατωπία λέγουσι ἂν καλῶς τῶν τριῶν γωνιῶν, ὡς πὶ τὴν Ἰππικὴν γωνίαν αὐτῆς Ἰππὶ τὸν Πάχυνον, ἐκκείσθαι πρὸς ἀρκίον βλέπεσθαι. ποιῆσαι δὲ τὴν ἀνατολῆν καὶ πρὸς τὸν πορθμῶν. Δεῖ δ' Ἰππικροφλῶ μικρὴν λαμβάνειν Ἰππὶ χειμερινὰς ἀνατολὰς: οὕτω γὰρ ἡ ἰσθμὸς ἀνατολῆν περὶ εἶσιν ἀπὸ Κατάνης ἐπὶ τὰς Συρακούσας καὶ τὸν

ad Pachynum, Syracusani agri promontorium, stadiorum CIOIO. reliquum hinc stadiorum CIOCXI. Ita equidem singulorum laterum numeri in Diodori exemplaribus annotati leguntur. at in unum computati summam efficiunt stadium haud amplius IIIICIOCCCXL. ubi xx è Diodori præmissâ summâ desiderantur. Cæterum stadia CIOIOCC sunt millia CCXII, passus IO: stadia CIOIO, millia CLXXXVII, passus IO: stadia CIOCXI, millia CXLII, passus IO. Aliter paullo ista refert Strabo, dicto lib. VI. τῶν δὲ πλοῦρων, inquit, ὡς ἀφορέσει αἱ τρεῖς ἀκραί, δύο μὲν εἰς κοίλας μετεώρας, ἢ δὲ τρίτη κυρτή, ἢ δὸς τῆς Λιλυθαίας καθήκοντος πρὸς τὴν Πελοριάδα, ἢ περὶ μερίση ἐστὶ, σεδίων χιλίων καὶ ἑπτακισίων, ὡς Ποσιδώνιος εἴρηκε, πρὸς αὐτὸς κ' εἰκοσι' τῶν δ' ἄλλων, ἢ γ' ἑπὶ Πάχωνος δὸς τῆς Λιλυθαίας μείζων τῆς ἑτέρας· ἐλαχίστη δὲ ἡ τῆς προθύμῳ καὶ τῆς Ἰταλίας προσερχῆς, ἢ δὸς τῆς 10 Πελοριάδος ἑπὶ τὴν Πάχωνος, σεδίων ὅσον χιλίων ἑκατὸν καὶ τετρακισίων. τὴν δ' ἐπεὶ πλεονέχει ὁ Ποσιδώνιος σεδίων ποσάκων σεδίων ἑπὶ τοῖς τετρακισχίλοις δὸς φαίνῃ. Hoc est: Laterum, quae diēctis tribus promontoriis terminantur, duo sunt mediocriter concava: tertium, quod à Lilybaeo ad Peloriadem protenditur, convexum est; idemque longissimum, stadiorum CIOIOCC; ut Posidonius ait; qui xx insuper adjecit. de reliquis id, quod à Lilybaeo ad Pachynum pertinet, altero maius est: minimum omnium est id, quod frecto & Italia objacet, à Peloriade ad Pachynum tendens, stadiorum circiter CIOCXIII. Circuitum autem Posidonius pronuntiat stadiorum IIIICIOCCC. Ergo alterum latus, quod est inter Lilybæum & Pachynum, stadiorum erit CIOICL; id est millium CXCIII, passuum IOCC. Stadia autem CIOIOCCC sunt millia CCXV. & stadia CIOCXIII sunt millia CXLII, passus CCL. 20 De circuitu ita scribit Plinius, dicto lib. III, cap. VIII: Sicilia circuitu patet, ut auctor est Agrippa, IOCXVIII millibus passuum. At Posidonii IIIICIOCCC stadia conficiunt millia passuum IOCL; & Diodori stadia IIIICIOCCCLX sunt millia IOXLV. De singulorum laterum longitudine ita tradit Plinii prædictus epitomator Martianus, lib. VI: Ipsa autem promontoria inter se terreno itinere disparantur sic: A Peloro Pachynum millia septuaginta sex. inde Lilybæum, ducenta. inde Pelorum, centum quadraginta tria. At ipse Plinius dicto capite postea; Terreno, inquit, itinere à Peloro Pachynum CLXVI millia passuum. inde Lilybæum CC millia. inde Pelorum CLXX. Apud utrum correctiores sint numeri, haud facile dixerim. apud utrumque certè falsò latus inter Pachynum ac Lilybæum maioris fit longitudinis, quàm illud, quod est 30 inter Lilybæum & Pelorum. Rectius ex Posidonii descriptione Strabo. qui etiam aliam ex Romanorum quadam chorographiâ addit descriptionem eodem loco his verbis: Ἐν δὲ τῇ χωρογραφίᾳ μείζω λέγεται τὰ Μεσημαία, κατὰ μέτρον διηρημένα μιλιασμῶν. ἐκ δὲ Πελοριάδος εἰς μύλας κ' ποῦται δὲ καὶ ἐκ μύλων εἰς τὴν Τυνδαρίδα· εἴτα εἰς Ἀγαθῦρον λ' καὶ τὰ ἴσα εἰς Ἀλεΐσιον καὶ πάλιν ἴσα εἰς Κεφαλοῖδιον. εἰς δ' Ἰμέραν πλάτων 1 ἢ εἰς Πάνορμον λ' β' δὲ καὶ λ' εἰς τὸ τῶν Αἰγισίων ἐμπορεῖον. λοιπὴ δὲ εἰς Λιλυθαίων λ' η'. ἐπεὶ δὲ καὶ καμινῶν ἑπὶ τὸ Σινεχὲς πλοῦρον, εἰς μὲν τὸ Ἡράκλειον [ἴσος τὴν Ἡράκλειον] ο' ε'. ἑπὶ δὲ τὸ Ἀκρωτηρίου ἐμπορεῖον κ' καὶ ἄλλα κ' εἰς Καμαρίαν· εἰς δὲ Πάχωνος ν' ἔνθεν πάλιν καὶ τὸ τρίτον πλοῦρον, εἰς μὲν Συρακῶνας λ' σ'. εἰς δὲ Κατάνην ζ'. εἰς τὸ Ταυροπόδιον λ' γ'. εἰς τὸ Μεσσήνιον λ'. περὶ δὲ ἐκ μὲν Πάχωνος εἰς Πελοριάδα ρ' ζ' η'. ἐκ δὲ Μεσσηνίας εἰς Λιλυθαίων 40 τῆς Οὐαλερίας ὁδῶν λ'. Id est: At in chorographiâ intervalla ponuntur maiora, membratim distincta in milliaria. A Peloro ad Mylas, millia passuum xxv. totidem à Mylis Tyndaridem. hinc Agathyrnum xxx. Alefam totidem. aliq. xxx inde Cephalædium. tum ad Himeram stumen xviii. hinc Panormum xxxv. ad emporium Aegestensium xxxii. indeq. ad Lilybæum xxxviii. Hinc, flexo cursu ad contiguum latus, Heracleam usque lxxv. Ad Agrigentinum emporium xx. aliq. xx Camarinam. inde ad Pachynum l. Hinc in tertio latere Syracusas usq. xxxvi. Catanam inde lx. tum Tauromenium xxxiii. Messanam xxx. At terrestri itinere à Pachyno ad Pelorum millia passuum clxviii. à Messanâ Lilybæum, viâ Valeriâ, 20 clxv. Vltimum hunc numerum esse vitiatum, manifestum est; quando rectâ lineâ à Messanâ Lilybæum usque, quod vulgò nunc Marsalla vocari dixi, ducenta amplius sunt millia passuum. quapropter scripsisse Strabonem puto σ λ ε, id est, cccxxv. Hæc autem VALERIA VIA nulla alia fuit, quàm quæ etiam nunc à Messanâ per Mylas, Tyndaridem, Cephalædin, Thermas, Panormum, & Drepanum itur Lilybæum usque, itinere ccxl circiter millium passuum. quam viam Tabula refert itineraria. De cæteris apud Strabonem summa lateris prioris est millium cclxv; alterius, clxv; tertii clix. unde totius insulæ circuitus millia conficit 10 clxxxviii. ubi xxxviii millia Posidonii computationem excedunt. quam

VALERIA VIA.

quàm plerorumque intervallorum numeri sunt falsi; ut suo loco infrà atque ordine adparebit. Omissum quòd sit intervallum inter Messanam & Pelorum, nescio cuius negligentia adscribendum sit; ipsius Chorographi, an Strabonis; vel potius huius scriptoris. Certè particula *δὲ*, quæ est in hisce vocibus, ἐκ δὲ Πελοποννήσου, desiderari aliquid, satis apertè indicat. quamquàm doctissimus huius auctoris commentator Casaubonus legendum censuerit, ἐκ γῆς. Sed quia hodièque à Messanâ Mylas usque millia passuum numerantur **xxiiii**; facillè suspicer, hoc intervallum per errorem sumfisse Strabonem. Sanè à Peloro ad Mylas millia sunt **xxxv**. Porrò Ptolemæi Siciliam si circummetiaris; à Peloro ad Lilybæum millia invenies passuum circiter **ccclxv**; à Lilybæo ad Pachynum, **clvi**; à Pachyno ad Pelorum, **clxv**. unde ambitus totius insulæ fit millium passuum **lclxxxvi**. Apud Aethicum cosinographum ita legitur: *A Peloro in Pachynum millia passuum cXLVIII.* à Pachyno in Lilybæum millia passuum **clxxiiii**. Scriptum priore loco fuisse **clxviii**, ex Strabonis simul **clxviii**, & Plinii **clxvi**, colligo. ex universis verò numeris conjicio, apud Martianum quoque, ut Plinii epitomatores, non *septuaginta sex*, sed *sexaginta sex* scriptum fuisse. ac fortè haud integris verbis: sed notis tantum; ut apud Plinium. At apud Orosium lib. **i**, cap. **ii**, eadem verba ita leguntur: *Hac habet à Peloro in Pachynum millia passuum clviii: à Pachyno in Lilybæum, clxxvii.* Sed priore loco, in aliis exemplaribus est **clviii**. Solinus nescio unde hauserit ista, fine capituli **xi**, quo Siciliam describit: *Omnis ambitus huius insulæ clauditur stadiorum tribus millibus.* id est, millibus passuum **cccclxxv**: vel, si posteriorum computationem sequi malis, millibus **cccc**. Ne mendum librariorum existimes; en ab Solino haud dubiè idem mutuatus Isidorus, Origin. lib. **xiiii**, cap. **vi**, *Omnis, inquit, ambitus eius clauditur stadiorum trium millium.* Heic tamen scribendum, ut apud Solinum, *tribus millibus.* Haftenus de ambitu insulæ singulorumque eius laterum longitudine antiqui auctores. Ex Tabulâ itinerariâ, item ex Itinerario maritimo nihil addere libuit; quia partim mutila, partim corrupta deprehenduntur. in contextu tamen operis singula suo loco excurientur. In nostri sæculi scriptoribus ita tradit Cl. Marius Aretius Syracusanus, in Siciliae descriptione: *Ambitus, haud indiligenter factâ mensurâ, lccxvi miliaribus definitur. à Peloro ad Pachynum cl. hinc cciiii ad Lilybæum. rursus ad Pelorum cclxii.* Post hunc verò Thomas Fazellus, itidem Siculus, Sicularum rer. decad. **i**, lib. **i**, cap. **i**: *Septentrionale latus cclxxxii, meridionale clxxxiiii, orientale clx passuum millia metiuntur. Ita Sicilia litoralis ora lccxxiiii passuum millia in circuitu continet, hoc ordine: A Peloro ad Messanam pass. m. **xii**. à Messanâ ad Tauromenium **xxx**. à Tauromenio ad Catanam **xxx**. à Catanâ ad Augustam, sinum Mezanicum, **xxx**. ab Augustâ ad Syracusas **xviii**. à Syracusis ad Elorum **xxiiii**. ab Eloro ad Pachynum **xvi**. à Pachyno ad Puzillum **xx**. à Puzillo ad Camerinam, quæ jacet, totidem. à Camerinâ ad Terranovam **xviii**. à Terranovâ ad Gelam, nunc Alicatam, **xviii**. ab Alicatâ ad Agrigentinum frumenti emporium **xxv**. ab Agrigentino emporio ad Heracleam, quæ ad Caput album jacet, **xx**. ab Heracleâ ad Thermas, nunc Saccam, **xx**. à Saccâ ad Selinuntem, Terram hodiè pulicum, quæ jacet, **xviii**. à Selinunte ad Mazarâ **xii**. à Mazarâ ad Lilybæum promontorium & urbem, nunc Marsalam, **xii**. à Marsalâ ad Drepanum, **xviii**. à Drepano ad Aegitharsum promontorium, Caput S. Viti hodiè dictum, **xviii**. à capite S. Viti ad Castrum ad mare, Segestanorum olim emporium, **xvii**. à Castro maris ad arcem S. Cathaldi, quæ Elymæ subest, **xii**. ab Elymâ ad Hyccaram, nunc Carini murum, **xii**. à Carini ad Motyam, Portum hodiè Galli, **viii**. à Portu Galli ad Panormum totidem. à Panormo ad Solentum **xii**. à Solento ad Thermas Himerenses **xii**, à Thermis ad Himeram urbem, quæ defecit, **vi**. ab Himerâ ad Cephalædin **xviii**. à Cephalædi ad Tnsam arcem. **xviii**. à Tusâ ad Alesam, nunc Caroniam, **xii**. à Caroniâ ad Aquas dulcis, quæ Aluntio subsunt, **xii**. ab Aquis dulcibus ad Agathyrsum, quæ ad Caput Orlandi jacet, **xviii**. ab Agathyrso ad Brolo arcem **vi**. à Brolo ad Paëtis **xii**. à Paëtis ad Tynlaridem, quæ jacet, **vi**. à Tynlaride ad Mylas **xviii**. à Mylis ad Divetum arcem **xviii**. à Diveto ad Falacrium promontorium, hodiè Rasculmum, **vi**, à Rasculmo ad Pelorum, unde aspiciati sumus, **xii**. Sicilia itaque litoralis mensurâ ea est, quam diximus. nempe millium passuum **lccxxiiii**. Sed singulas veterum juxtâ & recentium auctorum computationes in tabulâ simul cognoscere, curâ sit pretium.*

Varia aucto-
rum de Sicilia
circuicū sen-
tentia.

Latere septentrionali, à Peloro ad Lilybæum:

Diodorus	} millia passuum	{ CCXII, passus 10.	} 10
Posidonius		{ CCXV.	
Plinius		{ CLXX.	
Martianus		{ CXLIII.	
Chorographus		{ CCLXV.	
Ptolemæus		{ CCLXV.	
Aretius		{ CCLXII.	
Fazellus		{ CCLXXXI.	

Latere meridionali, à Lilybæo ad Pachynum:

Diodorus	} millia passuum	{ CLXXXVII, passus 10.	} 20
Strabo		{ CXCIII, passus 10CCL.	
Plinius		{ CC.	
Martianus		{ CC.	
Chorographus		{ CLXV.	
Ptolemæus		{ CLVI.	
Aethicus		{ CLXXXIII.	
Fazellus		{ CLXXXIII.	

Latere orientali, à Pachyno ad Pelorum:

Diodorus	} millia passuum	{ CXLII, passus 10.	} 30
Strabo		{ CXLII, passus CCL.	
Plinius		{ CLXVI.	
Martianus		{ CLXVI.	
Chorographus		{ CLVIII.	
Ptolemæus		{ CLXV.	
Aethicus		{ CXLVIII.	
Fazellus		{ CLX.	

Totius insulæ ambitus:

Diodoro	} millia passuum	{ 10XLV; vel 10XLII, pass. 10.	} 50
Posidonio		{ 10L.	
Agrippæ		{ 10CXVIII.	
Chorographo		{ 10LXXXVIII.	
Ptolemæo		{ 10LXXXVI.	
Solino		{ CCCLXXV; vel CCCC.	
Isidoro		{ CCCLXXV; vel CCCC.	
Fazello		{ 10CXVIII.	

Verus genui-
nusq. insulæ
ambitus.

Ego verò insulam pede meo, ut antè dixi, totam uno certo æquoque gressu circumiens, ambitum eius diligentissimâ curâ observavi per loca maritima, quorum vocabulâ vulgarâ sunt. ista:

A Peloro

A Peloro ad Lilybæum, M. P. CCLV; sic:

	<i>Capo di Faro</i> ; Pelorum promontorium	
	<i>Capo Raficulmo</i> ; Falacrium prom.	M. P. XI.
	<i>Dirveto</i>	VI.
	<i>Milazzo</i> ; Mylæ	XVIII.
	<i>Mela</i>	V.
	<i>Olivéro fiume</i>	XII.
10	<i>S. Maria di Tindari</i> ; Tyndarium	I.
	<i>Patti</i>	VI.
	<i>Fiume di S. Angelo</i>	XI, <i>pass.</i> 10 CCL.
	<i>Brolo</i>	--- <i>pass.</i> CCL.
	<i>Fiume di Naso</i>	I, <i>pass.</i> 10.
	<i>Capo d'Orlando</i>	VI. <i>pass.</i> 10.
	<i>Fiume di Zaputto</i>	III.
	<i>Torre nuova sotto S. Marco</i>	I.
	<i>Rosamarini fiume</i>	I.
	<i>Furiano</i>	X.
20	<i>Carònia</i> ; Calacta	VIII.
	<i>Pettinio</i> ; Alacta	XII.
	<i>Tosa</i>	VI.
	<i>Celafù</i> ; Cephalædium	XII.
	<i>Rocella</i>	X.
	<i>Términi</i> ; Thermæ	XIII.
	<i>Tràbbia</i>	III.
	<i>Solanto</i> ; Solentum	X.
	<i>Palermo</i> ; Panormus	X.
	<i>Fondaco nuovo</i>	X.
30	<i>Nucilla</i>	V.
	<i>Sala</i>	III.
	<i>Ponte di Iati</i>	III.
	<i>Alcamo</i>	VIII.
	<i>La Mèndola</i>	V.
	<i>Pipisga</i>	II.
	<i>Fondaco nuovo</i>	V.
	<i>Tràpani</i> ; Drepanum	XV.
	<i>Capo Teòro</i>	VIII.
	<i>Marsalla</i> ; Lilybæum	VIII.

A Lilybæo ad Pachynum, M. P. CXC; sic:

	<i>Marsalla</i> ; Lilybæum	
	<i>Mazara</i> ; Mazarum	XII.
	<i>Castel Veterano</i>	X.
	<i>Partano</i>	V.
	<i>Belice fiume</i> ; Crimisus fl.	II.
	<i>Cà'abi fiume</i>	XII.
	<i>Sciacca</i> ; Thermæ	VI.
50	<i>Molino di Verdura</i>	VI.
	<i>Fiume di Caltrabelloffa</i>	I.
	<i>Mayhazulo fiume</i>	III.
	<i>Plàtani fiume</i> ; Halycus fl.	II.
	<i>Monte Allegro</i>	III.
	<i>Fiume delle Canne</i>	III.
	<i>Siculiano</i>	I.
	<i>Gergenti</i> ; Agrigentum	XVIII.

Monte Chiavo	XII.
Licata ; Phintia	XII.
Falconára	VII.
Terra nuova ; Gela	XII.
Drillo fiume	V.
Torre di Camarina,	XIII.
Santa Cruce	VII.
Mauli fiume	VI.
Scicáli	VII.
Spaccasurno	XIII.
Capo Pássaro ; Pachynum	X.

10

A Pachyno ad Pelorum M. P. CLIII: sic:

Capo Pássalo ; Pachynum	
Abiso fiume ; Elorus fl.	XII.
Fóndaco sotr Avola	XII.
Casibili fiume ; Cacyparis fl.	VI.
Alfeo fiume ; Anapus fl.	X.
Savagusa ; Syraculæ	II.
La Colonna, & l'Isola dell' Manghisi,	VII.
Fóndaco della fico	I.
Marcellino fiume	III.
Fiume di Santo Iuliano	I.
Lentini ; Leontini	X.
La Iaretta fiume ; Simæthus fl.	X.
Catania ; Catana	VIII.
Niceti	VI.
Iaci fiume ; Acis fl.	II.
Iaci castello	II.
Fiume freddo ; Afines fl.	XV.
Cántara fiume ; Onobala fl.	II.
Castel Schiso	I.
Taormina ; Tauromenium	II.
S. Alessio ; Argennum promont.	V.
Savóca fiume	I.
Scaletta	XII.
Messina ; Messana	XII.
Capo di Faro ; Pelorus	XII.

20

30

40

SICILIAE Totius igitur insulæ ambitus terreno itinere erit millium passuum 1000. Scien-
 dum autem, à Messanâ per Panormum & Lilybæum ad Agrigentum usque millia-
 ria esse paullo minora iis, quæ ab Agrigento ad Pachynum & inde Messanam usque
 numerantur. hæc Neapolitani regni milliariibus sunt similia: minora autem iis,
 quæ per Latium, Sabinos, Vmbriam, & Etruriam, omnium totius Italiæ longissima
 protenduntur. illa verò veterum Romanorum millia passuum seu lapides exæquant:
 eoque cum Itinerariis Romanis congruere etiam nunc pleraque intervalla depre-
 henduntur: quemadmodum & illa, quibus totius Galliæ Cisalpinæ inter Alps &
 Apenninum itinera hodièq; dimensa sunt. Cæterum magnitudinem Siciliæ Thu-
 cydides, lib. VI, ita indicavit: Σικελίας περίπλους μὲν ἐστὶν ἑκατάδι ἔσσι πηλῶν ἢ ἑκατῶν 50
 ἡμερῶν. id est: Siciliæ ambitus haud ita multo minor octo dierum circumnavigatione onera-
 riæ navi patet.

SICILIA Omnium interni maris insularum esse maximam, & vulgò nunc notum est, &
 jam dudum antiqui adnotarunt scriptores. Strabo, libro II; de insulis interni ma-
 ris loquens: Νῆσοι δὲ εἰσὶν ἐν μέρει τῆς Ἰταλίας τῆς κατὰ τὸ Τυρρῶνων πέλαγος, μέχρι τῆς Λιγυ-
 κῆς συγγαίης, μέγισται δὲ Σαρδῶν καὶ Κύπρου, μετὰ γὰρ Σικελίας· αὐτῆ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ
 ἡμᾶς ἐστὶ μέγιστη. Id est: Insula eius in ora quidem Tyrreni maris ad Liguriam usque sunt fre-
 quentes.

quentes. inter quas Sardinia & Corsica sunt maxima post Siciliam. haec quidpe reliquarum nostri maris omnium est maxima. Constantinus imperator, Thematum imperii orientalis lib. II, themate Siciliæ: Νῆσός ἐστι μέγιστη καὶ δευτέρωτάτη ἡ Σικελία . * . * . Μεγίστη δ' αὐτῆ μαρτυρεῖται τ' ἐπιπλά, καὶ τὴν Φησὶν Ἀλέξιστος ὁ κωμικός.

Τῶν ἐπιπλά νήσων, αὐτὸ δεικνύει ἡ φύσις
Θνητῶν μεγίστας, Σικελία μὲν, ὡς λόγος,
Ἐστὶν μεγάλη, καὶ δευτέρωτα Σαρδῶν, τρίτη
Κύρον, τετάρτη δὲ ἡ Διὸς Κρήτη τροφός,
Εὐβοία πέμπτη σενοφύης, ἕκτη Κύπρος,
Ἄεθρος δὲ τῆξιν ἑβδόμην λαχοῦσ' ἔχει.

10

Id est: Sicilia insula maxima & celeberrima est. Et postea: Maximam autem esse insulam e septem, Alexius comicus testatur his versibus:

In septem insulis, quas indicavit natura
Mortalibus maximas, Sicilia, ut fama fertur,
Est magna; secunda ab hac Sardinia; tertia
Corsica: quarta Iovis nutrix Creta;
Quinta Eubæa angusta; sexta Cyprus;
At Lesbos ordinem sortita est septimum.

Erravit igitur Scylax, in interni maris περιπλοῦ· ubi ita scribit: μέγιστη Σαρδῶν, δευτέρωτα Σικελία, τρίτη Κρήτη, τετάρτη Κύπρος, πέμπτη Εὐβοία, ἕκτη Κύρον, ἑβδόμη Ἄεθρος. Hoc est: Maxima est Sardinia; secunda Sicilia, tertia Creta, quarta Cyprus, quinta Eubæa, sexta Corsica, septima Lesbos. Sed & Diodorus errasse videbatur, ubi inquit, lib. V; Σαρδῶν νῆσος, τῶν ἰσθμῶν μεγίστη ἀρχαῖα καὶ τῆ Σικελία· id est, ut interpretis eius vertit: Sardinia insula, Siciliam magnitudine adæquans. Verum minimè hoc voluisse Diodorum; sed intellexisse, Sardiniam ferè exæquare magnitudine Siciliam, patet ex verbis eius haud ita multo post perscriptis. De Gymnesiis five Balearibus ad Hispaniam insulis loquens; Τῶν δὲ, inquit, ἡ μείζων μέγιστη πασῶν ἐστὶν μετὰ τὰς ἐπιπλά νήσους, Σικελίαν, Σαρδῶν, Κύπρον, Κρήτην, Εὐβοίαν, Κύρον, Ἄεθρον. id est: Harum maior omnibus magnitudine excedit, post septem insulas, Siciliam, Sardiniam, Cyprum, Cretam, Eubæam, Corsicam, Lesbum. Haecenus igitur de figurâ, situ, & magnitudine Siciliæ dictum.

30

CAPVT III.

De Siculi soli naturâ ac fertilitate.

VT cæli Siculi summa est temperies ac salubritas; sic soli insignis ibidem conspicitur fertilitas: quamquam uniuersa insula uno solo perpetuoque saxo constare videtur. quod etiam in pluribus eius partibus, maximè verò ad meridiem & occidentem, sine aliquo glebæ tegumento apertum jacet. unde & illud Lycophronis in Alexandrà:

40

Ἄλλοι δ' ἐνοικίουσιν Σικελίαν ἕρποντα
Πλαγκτῶνι μολόντες, εἴθε Λαομέδων τετραπλάς
Ναυτῶν εἴδοκε Φαινοδάμαντος ἕρποντα,
Ταῖς κητοδότης συμφοραῖς δεδηγυμένον,
Τηλοδ' ἀποθνήσκουσι θηροῖν ἰμμηταῖς βορῶν,
Μολόντας εἰς γλῶσσοισιν Λαιστρυγόνων,
Ὅπῃ σιωοικεὶ δαυλίης ἐρημίας.

Hoc est:

50

Alii Sicanorum inhabitabunt terram,
Errones ed delati; ubi tres Laomedon
Nautis dedit Phænodamantis filias,
Balanam pascensibus stimulatibus cladibus,
Procul exponendas feris crudelibus pabulum,
Progressas in occidentalem Lastrygonium terram;
Vbi larga visitur solitudo.

Ad

Ad quæ ita Tzetzes: Ὁ Λαομέδων, μινυῶν τῷ Φοινδοδάμῳ, ἔδωκε τὰς θυγατέρας ἐκείνας ναύ-
ταις ἐν Σικελίᾳ θηρίοις βροχῶν· ἔθρομβήσας, κατὰ γράμματα Ἀφροδίτης ἐσώθησαν. ὡν τῇ μιᾷ κινὴ
ὁμοιωθεὶς ὁ Κερμιοστὸς πλάμῳς ἐμίγη· καὶ ἐγέννησε τὸν Αἰγέστῳ· ὃς ἐκίσε θεῶς πόλεις ἐν Σικελίᾳ,
τὴν Ἀφροδίτην Αἰγέστῳ, καὶ Ἐρυκῶν, καὶ Ἐντάλλαν. Hoc est: Phænodamanti iratus Laomedon,
filias eius nautis dedit, uti in Sicilia feris devorandas objicerent. quo factō, Veneris ope servan-
tur. quarum unam Crimissus fluvius, cani adsimilatus, compressit: genuitq; ex eā Aegestem.
qui tres in Sicilia condidit urbes; Aegestam, ab nomine suo, & Erycem, atque Entallam.
Certè hodièque in extremâ hac insulæ versùs occidentem parte magna conspici-
tur solitudo. Quamquàm verè de Siculis hodiè dici possit, quod olim de Germa-
nis pronuntiavit gravissimus rerum scriptor Tacitus, in libro, quem de eâ gente 10
conscriptit: *Nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt.* multa-
que nunc deserta & vepretis dumetisque obsita jacent: quæ si colerentur, haud minùs
ingenium suum cultoribus probarent, quàm quæ sunt fertilissima. Verùm incolis
universa insula longè minùs nunc frequentatur, quàm olim, quum à potentissimis
Messanensium, Taurominitanorum, Catanensium, Leontinorum, Syracusanorum,
Camarinensium, Agrigentinorum, Selinuntiorum, Aegestanorum, Himerensium,
aliorumque in mediterraneo civitatibus habitarentur. nunc enim, præter Panot-
mum, Messanam, & Catanam, reliqua opida nihil celebre habent; plerisque in
ruinis jacentibus: ita, uti nunc δαφιλὴς ἰσημία, id est, *larga solitudo* per universam
conspiciatur insulam. Fertilitatem autem eius complures olim adnotarunt aucto- 20
res. Eustathius, in Homeri Odysseæ lib. IX: Ὅτι δὲ τὰς Κύκλωπας Λεοντίνους οἱ ὕπερον
ἐκάλεσαν, καὶ ὅτι ληστὰί ἦσαν καὶ ἀρχαῖοι, καὶ ὅτι πίων ἢ παρ' αὐτοῖς γῆ, ὡς καὶ ἡ πολέων τῆ Σικελίας,
δῆλόν ἐστιν. Hoc est: Posterioris ævi homines Cyclopes adpellasse Leontinos, latronesque eos
fuisse & immanes, terramque eorum esse pingvem, ut & plurima Sicilie pars, in manifesto est.
Solinus, cap. XI: *Quidquid Sicilia gignit, sive soli sive hominis ingenio, proximum est iis,*
quæ optima dicantur. Isidorus, Origin. lib. XIII, cap. VI: *Sicilia, frugum fertilis, ac*
primùm terris omnibus commissis seminibus aratro proficissa. Fortè rectius; ac *prima terra-*
rum omnium commissis seminibus aratro proficissa. sic quidpe Cicero, in Verrem lib. III:
Vetus est hæc opinio; quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis atq; monumentis; insulam Si-
ciliam esse totam Cereri & Liberæ consecratam. hoc cum cætera gentes sic arbitrantur, tum ipsis 30
Siculis iam persuasum est, ut animis eorum insitum atq; innatum esse videatur. nam & *natas*
esse has in his locis deas, & fruges in eâ terrâ repertas arbitrantur. Et item Diodorus, lib.
V: Οἱ αὐτῶν οὐδὲ κατοικοῦντες Σικελιώται παρελήφασιν ὡδὲ τῶν περὶ τῶν ἀεὶ τῆ Φήμης ἐξ αἰῶ-
νος ὡραδοδομῆς τοῖς ἐγχωρίοις, ἰερὰν ὑπαρχεῖν τὴν νῆσον Δήμητρος καὶ Κόρης. ἐποιοὶ δὲ τῶν
πιητῶν μυθολογοῦσι κατὰ τὸν πατὴρ Πλάτωνος καὶ Περσέφονος γάμον ὑπὸ Διὸς ἀνακάλυψεν τῇ
νύμφῃ δεδοδοκῆν αὐτῶν τὴν νῆσον. τὰς δὲ κατοικοῦντας αὐτῶν τὸ παλαιὸν Σικανούς, ἀντιχθοναίους εἶναι
φασὶν οἱ νομιμῶνται τῶν συγγραφέων, καὶ τὰς περὶ περὶ τῆς νύμφης θεῶν ἐν αὐτῇ πρώτως φανῶσαι, καὶ
τὸν πατὴρ οἴτις καρπὸν αὐτῶν πρώτων αἰεταί, ἀπὸ τῶν θεῶν τῆς χώρας. περὶ ὧν καὶ τὸν Πιπφασί-
στατον τῶν πιητῶν μαρτυροῦν, λέγοντα,

Ἀλλὰ τί γ' ἀσπάρτα καὶ αἰήροτα πάντα φύονται,

Πυροὶ καὶ κερθαί, ἢ δ' ἀμπέλοι, αἱ πὲρ Φερύσσιν

Ὀῖνον θρεῖσάφυλον, καὶ σφιν Διὸς ἄμβροτον ἀέζα.

Ἐν τῇ γὰρ τῷ Λεοντίνῳ πεδίῳ, καὶ κατὰ πολλὰς ἀλλὰς τέρας τῆ Σικελίας μέχρι τῶν νῦν φύεται πὺς
ἀγρίως ὀνομαζομένης πυρός. κατὰ δὲ τὸν ἄριστον τῶν οἴτων, ζητημένη κατὰ μίαν τῆ εἰκα-
μένης γλῶσσοῦ ἐφάνησαν οἱ περὶ τῆς νύμφης καρπὸν, αἰὲς ἐστὶν ἀποδοδοκῆν τὸ πρῶτον τῇ κερπύνη
χώρα. καὶ τὰς θεῶν δὲ αὐτῶν ἀρχαῖας ἀνακαλύψαν τῆς εἰρημνῆς, ὅταν ἐστὶ μάλα σπουδαίας ὡδὲ
τῆς Σικελιώταις. Hoc est: *Incole huius insule Siculi à maioribus per traditionem, tot sæculis*
continuatam, acceperunt, insulam Cereri & Liberæ esse dicatam. Nonnulli verò poetarum fabu-
lantur, in Plutonis & Proserpine nuptiis hanc pro anacalyptris [sic exhibita sponsæ munera
vocant; quum relectâ primùm facie in virorum conspectum prodit.] novæ nuptæ à 40
Iove donatam esse. Sicanos autem, vetustissimos insule cultores, indigenas esse, probatissimi scri-
ptorum tradunt: deasque predictas in hac omnium primùm sese ostendisse; primasque ob soli bo-
nitate hæc fruges provenisse. quæ præstantissimus etiam poetarum suo testimonio confir-
mat, sic dicens:

Sed hæc infeminata inarataq; omnia proveniunt,

Triticum & ordeum, atque vites, quæ serunt

Vinum magnis undis; & ipsis Iovis imber incrementum dat.

In Leontinis enim campis, aliisq; Sicilia locis compluribus, etiamnunc triticum nascitur, quod agreste vocant. Sanè, si, quamvis orbis regione, frumento nondum invento, primæ fruges adparuerint, quaratur; primas optime terræ deferri, omnino probabile est. ideoque & deas illas, frugum repertrices, in Sicilia adprimè colî, videre est. Hinc ita Ovidius, Fastor. lib. 111:

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,

Mutavit glandes utiliore cibo.

Illâ jugo tauros collum præbere cœgit.

Tunc primùm soles eruta vidit humus.

Et mox:

10 Terra tribus scopulis vastum procurrit in aquor

Trinacris; à positu nomen adepta loci:

Grata domus Cereri.

Et Appuleius, μετὰ μορφώσεων lib. vi; ubi Psyche adloquitur Cererem: Per ego te frugiferam tuam dextram istam deprecor; per lætificas messum ceremonias; per tacita sacra cistarum; & per stimulorum tuorum draconum pinnata curricula, & glebæ Siculæ sulcamina. Atque hanc Siculi foli fertilitatem tribus illis aristis indicare voluerunt Syracusani in nummo, cuius typum superiori capiti inseruimus. De eadem autem fertilitate etiam poëta Silius ita cecinit, lib. xliii:

Multa solo virtus: jam reddere semen aratri;

20 Iam monteis umbrare oleâ; dare nomina Baccho;

Cornipedemque citum litus generasse ferendis;

Nectare Cecropias Hyblæo accendere ceras.

De melle etiam & caseo prædictus Appuleius, μετὰ μορφώσεων lib. i: Aeginensis quidam sum, Aetnæo melle, vel caseo, & huiusmodi cauponarum mercibus per Thesaliam discurrens. Sed de melle Siculo plura postea in Hyblæ urbis expositione. Pecorum eandem terram fuisse fecundam, antiquissimus etiam poëta Pindarus indicare voluit in Olympior. odâ 1, his verbis de Hierone rege canens:

Θεμισείον δὲ ἀμφίπει

Σικελίον ἐν πολυμάλῳ

30 Σικελία. Id est:

Iustum qui regit

Sceptum in divite pecoris

Siciliâ.

Hinc etiam princeps poëtarum Homerus, Diodoro paullo antè citatus, eodem Odysseæ lib. ix postea, ita introducit Vlysem de Polyphemi ad Aetnam habitatione narrantem:

Ἐνθα δ' ἐπ' ἐξαλίῃ σπέσθ' εἶδομ' ἄγχι Ήλαιόσθης,

Ἴψηλόν, δάφνησι κατηρεφές· ἐνθα δὲ πηλὰ

40 μῆλ' οἶες πη καὶ αἴγες ἰαυέσκον.

Id est:

40 Hic in extremâ parte speluncam vidimus prope mare

Excelsam, lauris densam; ubi multa

Pecora ovesq; & capræ quiescebant.

Hinc item Solis boves in eâ stabulari idem finxit poëta, Odysseæ lib. xli; ut supra cap. 11 ostensum est. Verùm de ubertate huius insulæ omnium disertissimè Strabo, lib. vi, ita scribit: τὴν δὲ τῆς χώρας δεξιῶν θρυλλυδιῶν ὑπὸ πύλων, εἶδεν χεῖρῶν τῆς Ἰταλίας ἀποφαινομένων, τὴν δὲ λέγειν: οἴτω δὲ, καὶ μέλιτι, καὶ κρόκῳ, καὶ ἀλλοῖς ἕσσι, καὶ ἀμείνω τις φαίη· πῶς ἐστὶ δὲ καὶ τὸ ἐγγύθην· ὡσυνεὶ γὰρ μέρῳ τῆς Ἰταλίας ἐστὶν ἡ νῆσος· καὶ ὑποχρηγῆ τῆς Ῥώμης, κατὰ πῆρ ἕκ τῆς Ἰταλικῶν ἀγρῶν, ἐκαστὴ δὲ μαρῶς ἔσσι καὶ ἀλλοῖς. καὶ δὴ ἔσσι καλοῦσιν αὐτῶν παμείων τῆς Ῥώμης· κομίζονται γὰρ τὰ γηγόνοντα πάντα, πηλὸν ὀλίγον, τὸ αὐτόθι ἀναλισκομένων, δέυρο. αὐτῶν δ' ἐστὶν ἐχθροὶ κατὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ βοσκήματα, ἔσσι δὲ, καὶ ἔσσι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Hoc est: Caterùm Sicilia præstantiam, ab omnibus prædicatam, qui eam Italia non cedere pronunciant, quid attinet dicere? Certe frumento, melle, croco, aliisque quibusdam rebus, vel anteire eam Italia dixeris. Accedit & propinquitas: quum veluti pars Italiæ sit hac insula; Romæque suppeditet omnia ex facili & absque magno labore, haud secus atque Italici agri. Atque adeò penus Romæ appellatur Sicilia; quòd omnes eius proventus, paucis demtis, qui ibi absumuntur, Romam comportantur: non fruges dumtaxat; sed & pecora, pelles, lana, & id genus alia.

alia. Et lib. II: Μέγισται ἢ Σαρδὰ καὶ Κύριον, μετὰ τοῦ Σικελίου· αὐτὴ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν καθ' ἡμέας ἐστὶ μέγιστη ἔξ ὧν. id est: *Maxima sunt Sardinia & Corsica, post Siciliam. haec*

SICILIA quidpe omnium in nostro mari est maxima atque optima. Hinc & Cicero, in Verrem lib. cella penaria II: *Ita ad omnes res Sicilia provincia semper usi sumus, ut, quidquid ex se posset efferre, id non atq; ararium apud eos nasci, sed domi nostrae conditum putaremus. Quando illa frumentum, quod deberet, reip. Romanae non ad diem dedit? quando id, quod opus esse putaret, non ultero pollicita est? quando id, quod item, nutritrix imperaretur, recusavit? Itaque ille M. Cato Sapiens cellam penariam reipublicae nostrae, nutritricem plebis Romanae, Siciliam nominavit. Nos vero experti sumus Italico maximo difficillimo bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, sed pro arario illo maiorum vetere ac referto fuisse. nam, sine ullo sumtu nostro, coriis, tunicis, frumentis, suppeditato, maximos exercitus nostros vestivit, aluit, armavit.*

SICULO- RVM LUXU. Atque hac soli sui ubertate in tantas acti sunt Siculi delicias, in tantamque luxuriam, uti Σικελικὴ τεράπεζα, id est, *Sicula mensa*, in proverbium abiverit. Svidas: Σικελικὴ τεράπεζα. Ἰπὶ τῶν πάντων πολυτελέων ἔστρουφῶν. id est: *Sicula mensa. de sumtuosis admodum atq; delicatis.* Athenæus lib. XII: Διαβόητοι δὲ εἰσὶν Ἰπὶ στρουφῆ καὶ αἱ τῶν Σικελῶν τεράπεζαι. id est: *Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensae.* Lucianus in dialogo Simili & Polystrati: Καὶ τεράπεζαι ὑπερ πῶς ἐν Σικελία. id est: *Ac mensae Siculis lautiores.* Plato Πολιτικῶν lib. III: Συρακυσίαν ἢ, ὡς φίλοι, τεράπεζαν καὶ Σικελικὴν πικρῶς οἶνον, ὡς ἔτοιμα, ὅτι ἀνεῖς. hoc est: *Syracusanam, amice, mensam & Siculam in obsoniis varietatem non videris adprobare.* Plautus in Rudente: 20

*Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex
Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor:
Is illius laudare in se formam virginis,
Et aliarum iidem, quae eius erant muliercule.
In se lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam. ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri cum divitem:
Ibi esse questum maximum meretricibus.*

Plato, in epistola ad Dionis propinquos & amicos: Καὶ τὸν Ἰπὶ δαιμονίου βίον τὴν ἡμέλεισε Διαφροσύνης τῶν πολλῶν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν, δεξιῶν περὶ πλεονεξίας καὶ ἄλλης στρουφῆς ἡραπηνώς. Id est: *Constituit reliquam vitam instituire singulari quadam atque eximia ratione, praeter plerorumq; Italicorum Siculorumq; hominum consuetudinem; virtutem nimirum amplectendo, voluptate ceterisq; deliciis repudiatis.* Syracusae autem urbs quia omnium Sicularum fuit princeps & opulentissima, Συρακυσία inde dicta est τεράπεζα, id est, *Mensa Syracusana*; ut loco antè scripto habet Plato. Svidas: Συρακυσία τεράπεζα ἢ πολυτελής. ἔδοκω γὰρ οἱ Σικελιωτῶν ἀεροδίατοι εἶναι μάλλον πάντων. hoc est: *Syracusanam mensa; pro sumtuosa. Siculi enim omnium lautissimi sunt habiti & delicatissimi.* Athenæus, praedicto lib. XII postea: Διαβόητοι δὲ εἰσὶ περὶ στρουφῶν Σικελιωτῶν καὶ Συρακυσίων, ὡς Ἐρμύφωτος Φησὶν ἐν Δαιμονίῳ.

*Ἄλλ' ἔγωγ' ἐμάχηται τῶντα ἐμοὶ πέμπνι.
Ἄλλα μάλλον πίνειν, ἔπειτα ἄδεν κακῶς
Συρακυσίων τεράπεζαν Συβαρῶν ἡδαι τ' ὄψιαν.*

Id est: *Luxu quoque celebres sunt Siculi & Syracusani; ut Aristophanes in Epulonibus ait:
Atqui haec quidem me duce non didicistis.
Verum bibere potius. deinde male canere,
Syracusanorum mensam, Sybariticam, conviviam.*

Atque haec de variis Siciliae nominibus atque incolis, item de situ eius, figurâ, & magnitudine, de soli naturâ & fertilitate, dictum est.

CAP. V.

Fretum Siculum; & Charybdis.

Situ insulae, figurâ, atq; magnitudine demonstratis, ordo nunc poscebat, ut singula eius loca, quae veteribus memorantur auctoribus, explicarentur. Verum id antequam fiat, *Fretum*, quo Sicilia ab Italiâ submovetur, exponendum est.

Ab Italiae igitur continente & Brutio litore, brevissimo in Siciliam trajectu, na-
vigatur FRETUM SICVLVM, compluribus auctoribus memoratum. Fronti-
nus, Stragemat. lib. I, cap. VII, exemplo I: L. Caecilius Metellus per Siculum fretum trans-
misit. Tacitus, Annal. lib. I: Opido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. In-
scriptio antiqua: *Votum in Siculo freto susceptum solvit.* Marcianus Heracleensis in
Orbis terrarum descriptione:

Ἐπὶ τῷδε πορθμῷ κειμένη τῶν Σικελικῶν

Ζάγκλη. Id est:

Ad fretum sita Siculum

Zancla.

10 Aristoteles in Mirandis: ὁ πορθμὸς ὁ μετὰ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν. id est; *Fretum*,
quod est inter Siciliam & Italiam. At Ciceroni, in III de Naturâ deorum SIC I-
LIENSE dicitur *fretum*; in his verbis: *Quid Chalcidius euripo in motu identidem*
reciprocando putas fieri posse constantius? quid freto Siciliensi? Platoni, in epistolâ ad
Dionis propinquos & amicos vocatur ὁ περὶ τῶν Σκυλλῶν. id est, ut Cicero Lati-
nè exprimit, SCYLLAEVM FRETVM; à conterminâ Scyllâ. Ἐδόκει δὲ, in-
quit Plato, χαλεπαίνειν ἐμὲ εἰ δὲν ἐμὲ Διονυσίῳ μάλλον ἢ ἑμαυτῷ πὲρ καὶ τοῖς βίασαιμῶσι ἐλθεῖν
ἐμὲ τὸ τρίτον εἰς τὸν πορθμὸν τὸν περὶ τῶν Σκυλλῶν. Id est: *Causa mihi videbatur, cur potius de*
me ipso & de his, qui me suis consiliis per vim adegerunt, ut tertio in fretum Scyllaeum venirem,

20 *conquerer, quam de Dionysio.* Cicero, in Oratione pro P. Sextio: *Ne Scyllao illo eris alie-*
ni in freto ad columnam adhaeseret, in tribunatus portum perfugerat. Adludit ad Colum-
nam, quæ in Rheginorum agro ad hoc fretum posita erat. Sed & apud Athenæ-
um, lib. VII, Σκυλλῶν πορθμὸς vocatur. Τοῦτον, inquit, [τὸν λάττον] κατὰ τῶν Ἰταλίων
κράτιστον εἶναι φησὶν Ἀρχέστρατος, λέγων ἕτως·

Τὸν δὲ λάττον τὸν κλεινὸν ἐν Ἰταλίῃ πλυδένδρῳ

Ὁ Σκυλλῶν ἔχει πορθμὸς.

Id est: *Latium in Italiâ optimum esse, tradit Arcestratus, his verbis:*

Latium verò nobilem in Italiâ silvosâ

Scyllæum habet fretum.

30 Lycophroni τυρρηνικός vocatur πορθμὸς, id est, FRETVM TYRRHENVM; id
est, ut Romani suâ linguâ adpellaverunt, TVSCVM, seu ETRVSCVM. TYRR-
phronis versus hic est:

Στενλὸν τε πορθμὸν σιωδρομῶν τυρρηνίως.

Angustumq. freti Tyrrheni concursum.

TYRR-
ENVM, sive
ETRVSCVM
& TVSCVM
fretum.

Scilicet quia hoc Tyrrhenum mare Siculo sive Adriatico confunditur. Hinc
etiâ Orofio, lib. I, cap. II, ADRIATICVM vocatur *Fretum*. Sicilia, inquit, ADRIATI-
ob oriente cingitur mari Adriatico, à meridie mari Africo; ab occidente & septentrione
habet mare Tyrrhenum; à boreâ usque subsolanum, fretum Adriaticum, quod dividit Tau-
romenitanos Sicilia & Brutios Italia. Apollonius, Ἀργοναυτικῶν lib. IIII, μεθοδίας ad-
pellat ἀλὸς, id est, *vias maris inter se commixtas.* quia veluti per portam heic ex

40 Tyrrheno transitur in Adriaticum sive Siculum mare; quæ in eâ inter se concur-
runt & commiscentur. Verba poetæ hæc sunt:

Οἱ δ' ἄρχει ἄρομφοι, τὰς μὲν λίπτον, ἄλλα δ' ὄπαζον

κωπύρα μεθοδίῃσιν ἀλὸς ραισέρεα νηῶν.

Τῇ μὲν γὰρ Σκυλλῆς λισσὴ πρὸ Φαίνετο πέτρα,

Τῇ δ' ἄμοτον βοάσκειν αἰεβλύζου Χάρυβδης.

Id est:

At illi tristes animo, relinquebant illas. alia verò sequebantur

Maiores in commixtione viarum maris mala, navis vastantia.

Hinc enim Scyllæ læve sese ostendebat saxum;

Illinc indefinenter boabat è profundo erumpens Charybdis.

50 Ad quæ ita scholiastes: μεθοδίας καλεῖ τὸν τόπον, καὶ ὃν λέω ἢ Σκυλλῆ καὶ ἢ Χάρυβδης, ἀπὸ
τὸ ἀντικεῖν εἶναι ἀλλήλων. Id est: *Viarum commixtionem vocat locum, ubi erat Scylla & Cha-*
rybdis: quia sibi invicem oppositæ sunt. Rectius, ut dixi, quia per hæc angustias ex
Tyrrheno in Siculum sive Ionium transitur mare. sic quidpe Manilio, Ἀργοναυτικῶν
lib. IIII, disertè vocatur PORTA Ionii maris, in his verbis:

Lava freti cadunt Hispanas equore genteis;
Teque in vicinis hærentem, Gallia, terris;
Italiæque urbes dextram insinuantis in undam,
Vsque ad canes, Scylla, tuos, avidamque Charybdim:
Ac ubi se primum portâ mare fudit ab illâ,
Enatat Ionto, laxasque vagatur in undas:
Et prius in levâ se fundens circuit omnem
Italiam, atq. Adriam comitatur nomine pontum,
Eridanique bibit fluctus. secat equore levum
Illyrium; Epirumque lavat, claramque Corinthum;
Et Peloponnesi patulas circumvolat oras.

RHEGIUM At Sallustio, si Isidoro credimus, dictum fuit **FRETUM RHEGIUM**. Verba Isidori, Origin. lib. XIII, cap. XVIII, sunt hæc: *Fretum adpellatum est, quod ibi semper mare ferveat. nam fretum est angustum & quasi fervens mare, ab undarum fervore nominatum; ut Gaditanum, vel Siculum. nam freta dicta Varro ait, quasi fervida; id est, ferventia & motum fervoris habentia. Fretum Siciliae, quod Rhegium dicitur, Sallustius ex tali causâ vocari scribit, dicens: Italia olim Siciliam conjunctam fuisse; & dum esset una tellus, medium spatium aut per humilitatem abruptum est aquis, aut per angustiam scissum: & inde Ῥήγιον nominatum, quia Græcè abruptum hoc nomine nuncupatur. Eadem hæc verba de freto Siciliae, refert & Monachus Autissiodurensis in Chronico suo: sed ex Isidoro, non Sallustio, de- sumta; ut patet ex præcedentibus. At sanè summo jure ipsum fretum vocari poterat Rhegium; quia hoc spatium antè fuerat, ut tradiderunt veteres, isthmus, quem mare perripisse dicitur. Porrò Thucydidi idem vocatur **CHARYBDIS**; ut mox infra videbimus.*

CHARYBDIS fretum.

Describit autem *Fretum Siculum* Strabo ita lib. VI: Πελοποννησίου ἡμῶν ἀκρῶν, ἢ πρὸς τὴν Καννὴν καὶ τὴν Σηλίδα, τὴν Ῥηγίων, μισθοῦ τὸν πορθμὸν. id est; Pelorum promontorium, quod cum Cænæ & Rheginorum Columnâ fretum efficit. Mela lib. II, cap. VII: Sicilia, ut ferunt, aliquando continens & agro Brutio annexa; post freto maris Siculi abscissa est. Id angustum & anceps, alterno cursu modo in Thuscum modo in Ionium pelagus perfluit; atrox, saxum, & Scyllæ Charybdisque sevis nominibus inclitum. Scylla saxum est; Charybdis mare [adde, vorticosum;] utrumque noxium adpulsis. Plinius, lib. III, cap. VIII: Sicilia, quondam Brutio agro coherens, mox interfuso mari avulsa, XII M in longitudinem freto, in latitudinem autem M IO passus juxta Columnam Rheginam. Et antea, cap. V: Columna Rhegina: Siculum fretum; ac duo adversa promontoria, ex Italiâ Cænæ, ex Sicilia Pelorum, XII stadiorum intervallo: id est, M IO passuum. Polybius, lib. I: τὸ δὲ εἰς τὸς ἀρκυτοὺς κεκλιμένον ἀκρωτήριον ὁρίζεται τὸν πορθμὸν τὸ πρὸς Ὀύσει μέρει, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς δέκα δύο σταδία, πρὸς ἀνατολήν τε καὶ Πελοποννησίου. id est: At quod in septentriones vergit promontorium, fretum ab occasu terminans, distansque ab Italiâ ad XII stadia, Pelorias dicitur. Diodorus, lib. III: ὁ δὲ οὐδὲ ἡγεμῶν καὶ τῆς Ἰταλίας τὸν πορθμὸν κατὰ τὸ ἐπιπέδον τῆς Ἰταλίας, πρὸς τὸν βορρῆος ἐπιπέδον εἰς τὴν Σικελίαν, αὐτὸς δὲ τὸν κέρως λαβὸν διενήξατο τὸν πορθμὸν, ὅντι τὸ ἀσπόμενον σταδίων 17, ὡς Τιμίου Φησὶν. Hoc est: Ad fretum tandem Hercules, quâ arctissimum est mare, delatus, boves in Siciliam transmisit; tauri cornu adprehensos simul enatans, per intervallum, ut Timæus tradit, stadiorum XIII. id est, passuum CIO IO CXXV. Et Scylax, in Περιπλῶ. κατὰ δὲ Ῥηγίων εἰς Σικελίαν ἦσθε, ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἀπέχει σταδία 13 εἰς Πελοποννησίου ἀπὸ Ῥηγίων. id est: Juxta Rhegium est Sicilia insula ab Europâ distans stadia XII ad Pelorum à Rhegio. Fortè rectius ἀπὸ τῆς ἡπείρου, id est, ab continente. Non tamen ab Rhegio opido ad Pelorum promontorium erant numeranda XII ista stadia, id est, CIO IO passus: sed à Peloro ad Cænym, Rhegini agri promontorium. quidpe inter Pelorum & Rhegium millia sunt circiter XVIII. At inter dicta promontoria, quod della torre di Faro, hodièque numerantur passus CIO IO. quamquàm re verâ, ut egomet, bis fretum hoc transmittens, oculis meis adnotavi, sunt paullo plures. Falsus igitur est Isidorus, prædicto Origin. lib. XIII, cap. XVIII; ubi, Est autem, inquit, arctissimum trium millium spatium, Siciliam ab Italiâ dividens. Falsus item Thucydides, sub initium lib. VI. Ἐν εὐνοσί, inquit, σταδίων μάλιστα μέγιστον ἡ Ἰταλίας διείρηται τὸ μὴ ἡπείρου εἶναι. id est; Viginti fermè stadiorum intercapidine prohibetur,

betur, quo minus sit continens. Falsus item è diverso est Strabo; intervallum hoc v i stadiis paullo longius tradens lib. vi, & vii stadiorum lib. ii. Verba eius lib. vi hæc sunt: Ἀπὸ δὲ Καίνου μέχρι τῆς Ποσειδωνίας, τῆς Ἐργάνων σηλίδου, τῆς πορθμῆ δὴκει στενωπὸς ἔστιν ἕξακῆδῶν, μικρὸν δὲ πλεον τὸ ἐλάττωσεν Δραπέρομα. ἀπὸ δὲ Σηλίδου ἕκαστον εἰς Ἐργάνων, ἤδη τῆς πορθμῆδ ὁπλασιωμένης, περὶ ὅσῳ περὶ τῶν ἕξω καὶ περὶ τῶν ἑτάτων, τῶν τῆς Σικελικῆς πελάγους καλεούμενης. Id est: A Ceny ad Posidonium usque, quæ columna est Rheginorum, freti angustus protenditur meatus, vi circiter stadiorum longitudine. paullo verò longior est brevissimus trajectus. A Columnâ Rhegium usque stadia sunt c; fretu jam dilatato, quâ ad externum navigatur mare; quod, orientem spectans, Siculum adpellatur. Libro autem ii hæc leguntur: 10 Τὸ δὲ ἔσθον τῆς πελάγους πλάτος ἢ Σικελία ἐστὶν, καὶ οἱ ἑκατέρωθεν αὐτῆς πορθμοὶ, ὁ μὲν περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ ἀσπιδίου, ὁ δὲ περὶ τῆς Καρχηδονίου χελίων καὶ περὶ τῆς Ἰταλίας ἐσθίων. Id est: Orientale huius maris latus est Sicilia & freta ab utraq. eius parte; quorum alterum ad Italiam vii est stadiorum; alterum ad Carthaginem c i c i c. Ab Strabone haud dubiè mutuatus est Apolloni Rhodii scholiastes ad lib. iiii ista: Ἡ Σικελία ἀπὸ τοῦ καὶ τῆς Ἰταλίας. ἐστὶ δὲ τῶν μέσων πορθμῶν, διέχων ἐσθίαν ἐπὶ τῆς Σικελίας εἰς Ἰταλίαν. Id est: Sicilia ex adverso Italia sita est. in medio est fretum, distans ab Sicilia ad Italiam, vii stadiis. At longè falsissimus est Homerus, Odysseæ lib. xi i ita canens:

Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν ἕρπονδ' Ἐρωδιῶν ἰκάνει
 Ὀξείη κερυφῆ * * *
 Τὸν δὲ ἔπρον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψεαι, Ὀδυσσεῖ,
 Πλησίον ἀλλήλων· καὶ κεν δροῖς ἄσσειας.

Hoc est:

Sunt autem duo scopuli: quorum aliter altum caelum attingit
 Acuto vertice * * *
 Alterum verò scopulum humiliorem videbis, Ulysses,
 Propè adinvicem. ac sanè jaculo attigeris.

Homerum fortè sequutus Romanus poeta Silius, haud minùs incredibilia tradit lib. xiiii, his verbis:

Sed spatium, quod dissociat consortia terra,
 Latratus, fama est, (sic arcta intervenit unda)
 Et matutinos volucrum transmittere cantus.

Atqui latratus undarum, quæ circa Scyllam & alios ante Brutium ligus scopulos ingentem perpetuumque illis suo fragorem reddunt, etiam in arctissimo spatio id proberent. Caterum longitudo freti apud Plinium, loco suprâ scripto legitur xii millium passuum. At, quum & Scylla & Charybdis, quæ Messanæ urbi subest, & ipsum adeò Rhegium, vi amplius millia ultra Messanam situm, ad fretum cum 10 FRETILONGITUDO.

40 præscriptis auctoribus collocent complures alii scriptores; numerus iste verè longitudo longè impar est: siquidem à Scyllâ scopulo, sive Scyllæo opido, quod vulgò nunc incolis dicitur Sciglia, ad Rhegium usque sunt millia xx. unde manifestè adparet, numerum in Plinii exemplaribus esse vitiatum. Et testatur id satis discretè divus Hieronymus, in tractatu de locis Hebraicis. ubi totum Plinii locum his verbis inferuit; Rhegium civitas Siciliae maritima, viginti millia passuum à promontorio Peloro secreta: cuius nomen Græcè interpretatur discretio; eò, quòd hæc Sicilia pars quondam Brutio agro Italiae coherens, mox interfuso mari sit avulsa, quindecim passuum in longitudine fretu, in latitudine autem duorum modo, juxta Columnam regiam. in quo fretu est scopulus Scylla; item Charybdis, mare vorticosum: ambo clara sevitia. Quamquàm hæc etiam à librariis miserè partim mutilata partim immutata sunt. sic quidpe ex Hieronymo transcripsit Beda in tractatum de nominibus locorum in Apostolorum actis: Rhegium, civitas Siciliae maritima, viginti millibus passuum à Peloro promontorio secreta: cuius nomen Græcè interpretatur disruptio; eò, quòd hæc Sicilia pars quondam Brutio agro Italiae coherens, mox interfuso mari sit avulsa, quindecim millia passuum in longitudine fretu, in latitudine autem mille quingenta, juxta Columnam regiam. in quo fretu est scopulus Scylla; item Charybdis, mare vorticosum: ambo sevitia clara. Sed hæc etiam ex parte corrupta. Ego ex omnibus simul tribus auctoribus, inter se collatis, ita legendum censuerim: Cuius nomen Græcè interpretatur disruptio; eò, quòd Sicilia, pars quondam Italiae, Brutio agro coherens, mox interfuso mari sit avulsa, xv millium passuum in longitudinem fretu, in latitudinem

itudinem autem mille quingentum passuum, juxta Columnam Rheginam. in quo freto est scopulus Scylla; item Charybdis, mare vorticosum: ambo clara severitia. Numeravit autem Plinius xv millia à Scyllâ usque ad Charybdim: utrimque paullum spatii addens, quod uterque locus freto includeretur. At Strabo, dicto lib. vi, spatium quod est inter Columnam Rheginam, sive Cænym promontorium, & ipsum Rhegium non extra fretum ait esse; sed fretum heic jam esse dilatatum. Sed uti ad veram genuinamque freti longitudinem penetremus, Charybdis antè explicanda erit.

CHARYBDIS igitur quàm plurimis celebratur auctoribus. Homerus dicto Odyssæ lib. xii; ubi Circe Vlyssi, fretum navigaturo, monita dat:

CHARY-
BDIS.

Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν ἔρεινόν Δρυὶ ἰκάνει
 Ὄξειν κροφῆ * * * * *
 Τὸν δὲ ἔπειρον σκόπελον χθιμαλώπερον εἶπει, Ὀδυσσεύς,
 Πλησίον ἀλλήλων· καὶ κεν δίοισδ' ἔειπας.
 Τῶ δὲ ἐν ἑρμεός ἐστι μέγας Φύλλοισι πεηλώς.
 Τῶ δὲ ὑποδία Χάρυβδις ἀναροιβδαῖ μέλαν ὕδωρ.
 Τεῖς μὲν γὰρ τ' ἀνήσιν ἔτα' ἡμαί, τεῖς δὲ ἀναροιβδαῖ.

10

Id est:

Sunt autem duo scopuli: quorum alter cælum altum attingit

Acuto vertice * * * * *
 Alterum verò scopulum humiliorem videbis, Vlysses,
 Propè adinvicem: ac sanè jaculo attigeris.
 In hoc caprificus est ingens, foliis florens:
 Sub hac dirva Charybdis absorbet nigram aquam.
 Ter enim egerit quotidie, terque absorbet.

20

Et eodem libro postea; ubi Vlysses navigationem suam per fretum narrat:

Ἡμεῖς δὲ σεινωπὸν ἀνεπλόωμεν ζωώεις·
 Ἐνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἐπείρωθι δὲ δια Χάρυβδις
 Δεινὸν ἀναροιβδῆσσι θηλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ.
 Ἡ τοι ὄτ' ἐξήμεσαι, λέκεις ὡς ἐν πυρὶ πολλῷ,
 Πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμῶν, ὑψόσε δὲ ἄχρη
 Ἀκροῖσι σκόπελοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἐπίπην.
 Ἀλλ' ὄτ' ἀναβροῖσει θηλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ,
 Πᾶσ' ἐνποθε φάνεσκε κυκωμῶν· ἀμφὶ δὲ πίπτη
 Δεινὸν ἐθεβρυχεῖ, Ἐπ' ἐνεργεῖ δὲ γαῖα φάνεσκε
 Ψάμμω κυανῇ.

30

Hoc est:

Nos autem angustum illum locum transibamus lugentes:
 Ab alterâ enim parte erat Scylla: ab altera dirva Charybdis
 Horrendum absorbebat maris salsam aquam.
 Et quando evomeret, sicut lebes in igne multo,
 Tota immurmurabat conturbata; in altumq; adspargo
 Summis scopulis utrimque ruebat.
 Quando verò absorbebat maris salsam aquam,
 Tota intus adparebat percita: circumq; petram
 Horrendum intonabat. infra autem terra adparebat
 Arenâ nigrâ.

40

Orpheus in Argonauticis:

Δὴ πῶτ' ἔπειρ' ἑρώης ἑλοὸν παρῆλθεν ὕδωρ
 Νειόθεν· ὅα μυχάτα δὲ εὐθεοῦ ροιβδῆσε Χάρυβδις
 Κύματι καχλάσσει, καὶ ἰπίον αἶφρον ἰκάνει.
 Νῆα δὲ ἀρ' αὐτόθι κατέχευεν ῥέεθρον· εἶδ' ἔμιν εἶα
 Προσποθέειν, εἶδ' αὐτίκα ἀναδύσεσθαι ὀπίσω.
 Κοίλῃ δ' ἔπι λυγρῶν δὲ παρῆερα φάδλυ ἀλάληντα.

50

Hoc

Hoc est :

Tunc circum proram pernicioſa aſtuabat unda
 Ex imo fundo : altoque torrente fremebat Charybdis :
 Fluctuque reſonanti antennis invadebat .
 Navem hec detinebat aſtus ; neque eam ſinebat
 Ulterius progredi , nec ſtatim retrocedere .
 Sed immani gurgite in orbem circumverſabat .

Apollonius, in Ἀπολλωνίων lib. IIII :

10 Νῦν δὲ τὴν ἐν τῷ Σκύλλης κόππελον μέραν, ἣδὲ Χάρυβδιν,
 Δεινὸν ἐρῶ ζομφύλω, δεχέσθαι οὐδός .

Id est :

Nunc prope Scylla ingentem scopulum, atque Charybdin
 Horrendum eructantem, via inſtituenda eſt .

Et paullo poſt :

Μηδὲ σὶ γ' ἢ Χάρυβδιν ἀμυχανέοντες εἰσότης
 Ἐσβαλεῖν, μη πέντας αἰατρῶζασι φέρησιν .
 Ἡὲ τῶν Σκύλλης συζαρὸν καθ' ἑμῶν ἴεσθαι .

Id est :

20 Tu ne in Charybdim ignaros ſinas
 Incidere, ne cunctos abſorbeat ;
 Neve prope Scyllae triſtifficas latebras accedere .

Virgilius, Aeneid. lib. III :

Dextrum Scylla latus, laevum implacata Charybdis
 Obſidet ; atque imo barathri ter gurgite vaſtos
 Sorbet in abruptum fluctus, rursusq. ſub auras
 Erigit alternos, & ſidera verberat unda .

Et eodem libro poſtea :

30 Contra juffa movent Heleni, Scyllam atq. Charybdin
 Inter utramq. viam, lethi discrimine parvo,
 Ne teneant curſus .

Et Aeneid. lib. VIII :

Quid Syrtes aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
 Proſuit ?

Ovidius, μεταμορφώσεων lib. XIII :

Scylla latus dextrum, laevum irrequieta Charybdis
 Infeſtat . vorat haec raptas revomitq. carinas .

Et Faſtorum lib. IIII :

40 Effugit ad Syrtis ; & te Zanclea Charybdis,
 Et vos Niſai, nauſraga monſtra, canes .

Item, Triftium lib. v, eleg. II :

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
 Devoret ; atq. ſuis ad Styga mittat aquis .

Et Ponticorum lib. IIII, eleg. x :

Nec potes infeſtis conferre Charybdin Acheis ;
 Ter licet epotet, ter vomat illa fretum .

In epiftolâ Medæ ad Iafonem :

Aut nos Scylla rapax canibus miſiſſet edendos .
 Debuit ingratis Scylla nocere viris .

50 Quæq. vomit totidem fluctus totidemq. reſorbet,
 Nos quodque Trinacria ſuppoſuiſſet aquis .

Amorum lib. II, eleg. XVI :

Nec quas ſubmerſis ratibus ſervata Charybdis
 Fundit, & effuſas ore recepat aquas .

Hinc & A. Sabinus, in epiftolâ Vlyſſis ad Penelopen :

Illum non avidis canibus Niſeica virgo
 Fregit ; non tumidis torta Charybdis aquis .

F 3

Iuve-

Iuvenalis, Satyrâ xv:

In mare nemo

Hunc abicit, sevâ dignum verâque Charybdi.

Catullus, de Nuptiis Pelei & Thetidis:

Quenam te genuit solâ sub rupe leena?

Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis?

Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vâsta Charybdis?

Tibullus, lib. i v, ad Messallam; de Vlyssæ loquens:

Illum, inter gemine nantem confinia mortis,

Nec Scylla sevo conterruit impetus ore,

Quum canibus rapidas inter freta serperet undas:

Nec violenta suo consumpsit more Charybdis;

Vel si sublimis fluctu consurgeret imo;

Vel si interrupto nudaret gurgite pontum.

Propertius, lib. ii, eleg. xvi:

Crede mihi; nobis mitescet Scylla; nec umquam

Alternas revomet vâsta Charybdis aquas.

Et lib. iii, eleg. xi:

Scyllaque, & alternâ seva Charybdis aquâ

Hyginus $\mu\upsilon\theta\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\kappa\omicron\upsilon\upsilon\kappa\omicron\upsilon\iota\upsilon$ cap. cxv; quod est de Vlyssis erroribus: Ad Charybdin perlatu; quæ ter die absorbebat, terque eructabat aquas. eam monitu Tiresia prætervectus est. Mela, 20 suprâ dicto lib. ii, cap. vii; de Freto loquens: Id angustum & anceps; alterno cursu modo in Tuscum modo in Ionium perfluit, atrox, sebum, & Scylla Charybdisque sevis nominibus inchtum. Scylla saxum est; Charybdis mare vorticosum: utrumque noxium adpulsis. Plinius, lib. iii, cap. viii: In eo freto est scopulus Scylla; item Charybdis, mare vorticosum: ambo clara sevitia. Isidorus, lib. xiii, cap. xviii: Est autem [fretum] arctissimum trium millium spatio, Siciliam ab Italiâ dividens; fabulosis infame monstris, quibus hinc inde Scylla & Charybdis ostenditur. Charybdis dicta, quod gurgitibus occultis naveis absorbeat. est enim mare vorticosum: & inde ibi laniata naufragia profundo emergunt. Ter autem in die erigit fluctus; & ter absorbet. nam accipit aquas, ut vomat; vomit, ut rursus accipiat. Rectius apud Monachum Autissiodurensis, qui totum hunc locum in Chronicon suum trans- 30 scripsit, profundo immerguntur. Idem Isidorus lib. xiiii, cap. vi: Sicilia; in cuius freto Scylla est & Charybdis; quibus navigia aut absorbentur aut colliduntur. Absorbentur Charybdi; colliduntur Scyllâ. Servius, ad præscriptum priorem locum Virgilio in Aeneid. lib. iii: Scylla in Italia est; Charybdis in Sicilia. & mox: Charybdis, in Sicilia parte posita, femina fuit voracissima, ex Neptuno & Terrâ genita: quæ quia boveis Herculis rapuit, fulminata à Iove est, & in mare precipitata. unde naturam prisinam servat. nam sorbet universa, quæprehendit, & secundum Sallustium, ea circa Tauromenitanam egerit litus. De hac Cicero in Philippicis ait: Charybdis, quæ si fuit animal, fuit unum. & exiguo post: Trahentem. Sallustius: Quod fortè inlata naufragia sorbens gurgitibus occultis nullia sexaginta Tauromenitana ad litora trahit. Ergo & sorbet, & trahit, & detrahit Sallustio. In- 40 tegra Ciceronis verba sunt hæc in Philippicâ ii: Quæ Charybdis tam vorax? Charybdi medico? quæ si fuit, animal fuit unum.

CHARY-
BDIS quid.

Cæterum, quid propriè Græcis notaverit vocabulum $\chi\alpha\rho\upsilon\beta\omicron\delta\iota\varsigma$, CHARYBDIS, ostendit Strabo lib. vi: $\text{Ὁ ὄντης ἐν τῇ Συρίᾳ, ἰνκνιτ, κατὰ τοὺς εἰς τὸ μέγεθος χάσμα ἁπτε-}$
 $\text{μείας καὶ Ἀντιοχείας, ὃ καλεῖται Ἐχάρυβδιν, ἀναπνέει πάλιν ἐν μεσούτοις. Id est: Orontes in Sy-}$
 $\text{ρίᾳ absorptus hiatus, qui inter Apameam & Antiochiam dicitur Charybdis, post xl stadia rursus}$
 $\text{emergit. Ergo Ἐχάρυβδιν nihil aliud est, quàm hiatus terra vel vorticosi maris, quo aquæ}$
 $\text{absorbentur. Hinc Isidorus, prædicto lib. xiii, cap. xviii: Charybdis dicta, quod gur-}$
 $\text{gitibus occultis naveis absorbeat. Et Tzetzes ad Lycophronis Alexandram: Ἐχάρυβδιν,}$
 $\text{τῆ ὕδατος ἀναρροῦσθης. id est: Charybdis, aquæ absorbitio. Hefychius: Ἐχάρυβδιν, χάσ-}$
 $\text{μα θαλάσσης, ἢ καλῆς. Ἐχάρυβδιν, ἢ ἀναπνομένη θαλάσσα. id est; Charybdis, hiatus maris,}$
 $\text{siue procella. Charybdis, mare absorptum. Svidas: Ἐχάρυβδιν, ἢ ἀναπνομένη θαλάσσα πρὸς}$
 $\text{τὴν Γάδειαν, καὶ πάλιν θαλάσσης ἐπινασπύρα. εἰρημὴ δὲ πρὸς τὴν εἰς χάσμον καὶ ὄλεθρον καλεῖται.}$
 $\text{Id est: Charybdis, mare absorptum circa Gadeis, ac rursus cum impetu remeans. dicitur}$
 $\text{autem ab eo, quod in hiatus atque exitum trahat. Eadem hæc verba referunt Favori-}$
 $\text{nus & Etymologus; nisi, quod pro θαλάσσης habeant θαλασπύρας, id est, maiori cum}$
 $\text{vi atque impetu; & pro πρὸς, mendosè πᾶν. addunt verò insuper ista: εἰσὲν εἰς χάσμον}$
 βαίνον.

βαίνον· id est; quasi in hiatus descendens. At verior ἐτυμολογία ista: εἰς χάθ' ῥοιέθης· id est; In hiatus seu gurgitem absorbitio. Didymus, Homeri scholiastes, ad Odysl. lib. XII ita describit: Χάρυβδις, ἡλίαςος βαθ' αἰαπῆκόν· id est; Charybdis, gurgis, quo mare absorbetur. Et ita Eustathius etiam, ad eundem poetæ locum: φέρεται δὲ ὡς πῆξαι δὲ χαίροις ἔδωκε Χάρυβδις ἡλίαςος βαθ' ἐστὶν αἰαπῆκόν [lege ut apud Didymum αἰαπῆκόν.] ἢ ὡς ἀλλὰ εἶ ἔδωκε μετὰ βολῆς Δημοθένης, εἰπῶν, ὅτι τῷ Φυτῶ ἰακκατὴ ἢ ὀνομαζομένη ἐστὶν Χάρυβδις, αὐτὸ δὲ τὸ ἀμπώλις πελάγους βιασιόσθη, καὶ αὐτὴς πλημύρα. Hoc est: Atunt veteres, Charybdim esse gurgitem, quo mare absorbetur. cui rei etiam adfentitur interpres Demosthenes; dum ait, sub arbore sitam fuisse Charybdim; hanc verò esse maris absorptionem violentissimam; rursumque eiusdem inundationem. Vetus glossarium: Χάρυβδις, vorago.

Cæterum in ipso Freto Siculo fuisse hanc Charybdim, ex suprâ scriptis auctorum locis intelleximus. Ovidius verò locum eius in freto indicare voluit certum, dum Zancleam cognominat; id est, Messanensem, sic enim Tzetzes ad Lycophronem: Ἡ Χάρυβδις καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσὶν· ἢ ἔδωκε γὰρ Χάρυβδις πρὸς Μεσσηνίω ἐστὶ, ἢ δὲ Σκύλλα πρὸς τὸ Ρήγιον. id est: Charybdis & Scylla vicinæ inter se sunt. Charybdis enim est circa Messanam; Scylla verò circa Rhegium. Et postea: Σκύλλα πρὸς τὸ Ρήγιον τὸ Σικελίας· ἢς πλησίον καὶ ἡ Χάρυβδις, πρὸς Μεσσηνίω. id est: Scylla est circa Rhegium, Siciliae opidum: eique contermina est Charybdis, circa Messanam. Svidas equidem πρὸς τὸ Γάδειρα, id est, ad Gadeis Charybdim collocat: & ita ex ipso transcripserunt Favorinus & Etymologus. verum

CHARY-
BDIS ubi.

hoc eo errore à Svidâ factum puto; quòd antiquis auctoribus sapissimè utrumque fretum, tam Gaditanum quàm Siculum, simpliciter sine cognomento memoretur. ubi ille, quum legeret Charybdim esse in freto, in Gaditano eam esse, conjecit. Sed de nostrâ hac in Siculo freto Charybdi omnium quàm exactissimè Strabo lib. VI, post memoratam Messanam, ita scribit: Δείκνυται καὶ ἡ Χάρυβδις μικρὸν πρὸς τὴν πλείω ἐν τῷ περὶ τῶ βαθ' ἔξαισιον, εἰς ὃ καὶ αἱ παλαιοὶ τοῦ περὶ τοῦ καλεῖται ἐν Δρυῶς τὴν σκάφη τετραχελιδόμοια μετὰ στροφοῦ καὶ δίνης μεγάλης. καλεῖται γένειον ἢ καὶ Μεγαλυθίων τὴν ναυάγια ὡς ἀστροφύρα πρὸς τὴν ἰνία τὸ Ταυρομενίαν, καὶ καλοῦσιν αὐτὸ τοῦ συμπίμασθαι τὰς Κοπέϊαν. Id est: Monstratur & Charybdis paullo ante urbem in freto, profunditas quaedam horrenda; in quam freti æstus ob naturam loci facile abripiunt navigia inversa, cum circumagitatione & fluctus procellâ ingenti. quorum absorptorum dissolutorumque fragmenta ad litus devolvuntur Tauromenitanum: quod ab hoc argumento Sterquilinum adpellatur. Eadem hæc in suos Commentarios transcripsit Eustathius, ad dictum Homericæ Odysseæ lib. XII. Seneca Epist. LXXIX. Charybdis an respondeat fabulis, perscribi mihi desidero. Et si fortè observaveris; fac nos certiores, utrum uno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempestas æquè mare illud contorqueat: & an verum sit, quicquid illo freti turbine abreptum est, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitanum litus emergere. Nostri verò sæculi scriptor Siculo, Thomas Fazellus, Sicular. rer. decad. I, lib. I, cap. I, in eandem sententiam scripsit his verbis: Charybdis, ex parte Siciliae, paullo supra Messanam, & à Scyllâ passuum millia XV ad meridiem discreta, mare ferventissimum, profundum,

immensum, ac ferum est. quum namque fretum hoc duobus promontoriis geminoque litore coarctetur; parvo primùm, mox, sensim paulatimque ad meridiem aperientibus sese angustiis, latioris maris intervallo dilatatur. quumque non procul absit à curvato litore, quod Messane portum complectitur; maris aquæ in profundum semper per circumductiones & vortices declinantes, & modo in abruptum barathrum abeunte freto, modo cum impetu & fluctuum collisionum fragore supinâ facie resiliente mari, vastum hiatus & immensam voraginem conspicientes, occurrunt. quæ inundationes mirum in modum per gyros & contrarios cursus navigia & obvia quæque absorbent, ut ne naufragium quidem ullum ibi natans adpareat. simul etenim, subsidentibus aquis, in mare navigia rapiuntur, & ad interna vi spiritus pertrahuntur: quumq. pari impulsu circum undique agitentur; ad ima ferri, necesse est. Absorptarum autem dissolutarumque navium fragmenta per multa passuum millia ad Tauromenitanum & vicinum usque litus ductu subaquaneo adpelluntur: ubi tandem Charybdis ipsa, quæ absorberat, revomit; prout usu ferè quotidiano experimur, & Sallustius & Strabo memoria prodiderunt. Hunc locum, omnino periculosissimum & naufragiis infamem, Charybdim Græci adpellarunt: quod rapidè cadere lib. IV interpretatur Thucydides. à nostris verò Calopharum, quod Latine bonum sive pulcrum lumen est, hodiè etiam vocatur; ob id, quòd ad proximum Brachium S. Rainerii, curvum litus, altera sit specula, quæ cautum præternavigaturis contra vicinæ Charybdis minas lumen præerigit. Hæc fanè Fazellus videtur ad Strabonis magis sententiam verbis ampliassè, quàm quòd

rem ipsam edoctus ita fuerit. At longè aliter eâ de re sensit Homerus, in prædicto Odyssæ lib. XII; ubi ita canit:

Τὸν δ' ἔπρον σκόπελον χθαμαλώπερον ὄψ' ἰ, ὀδυσσεύ,
Πλησίον ἀλλήλων, κήκεν διόστ' ὄψας.
Τῷ δ' ἐν εἰρηνίᾳ ἐστὶ μέγας Φύλλοισι πηθηλῶς.
Τῷ δ' ὑπὸ δ' ἴα Χάρυβδιδος ἀναρροῖσθεῖ μέλαν ὕδωρ.

Id est:

*Alterum verò scopulum humiliorem videbis, Ulysses,
Propè adinvicem. Et sanè jaculo attigeris.
In hoc caprificus est magna, florentibus foliis.*

10

Subque eâ diva Charybdis nigram absorbet aquam.

Et eodem libro postea; ubi narrat, qua ratione Ulysses ab Freto ad Solis statim insulam, id est Siciliam, pervenerit; atque inde, post matatos à sociis comestosque Solis boves, tempestate per vastum æquor jactatus, tandemque ad Charybdim rejectus sit, ubi ita canit:

Αὐτὰρ ἐγὼ Διὸς νηὸς ἐφοίτων, ὄφρ' ἄπο τείχεος
Λύσσει κλυδῶν τροπιῶν· πῶ δὲ Λύλλῳ Φέρε κόμμα.
Ἐκ δὲ οἱ ἰσθὸν ἔαξε πρὶ τροπῆν. αὐτὰρ ἐπ' αὐτῷ
Ἐπίπῃ βέλῃητο βῶος ῥινοῖο πεδύχῳ.
Τῷ δ' ἀμφοῖν ἰωέρων ὄμῃ τροπῆν ἦδε ἔϊσθον.
Ἐζέμεν δ' ἴππῃ πῖς, Φερόμεν ἑλοῖς ἀνέμοισιν,
Ἐνὶ ἥπτι Ζέφυρον μὲν ἐπαύσατο λαίλαπι θυῶν.
Ἦλθε δ' ἴππῃ Νότος ἄκα, Φέρον ἐμῷ ἀλγέα θυμῷ,
ὄφρ' ἐπὶ πῶν ὄλοισι ἀναμετρήσαιμι Χάρυβδιν.
Πανύχιον Φερόμεν· ἄμα δ' ἠελίῳ ἀνιόντι
Ἦλθεν ἴππῃ Σκυλλῆος σκόπελον δ' ἠέλιον τε Χάρυβδιν,
Ἦ μὲν ἀνείροισθ' ἡμεῖς ἡμεῖς ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Αὐτὰρ ἐγὼ πρὶ μακρὸν ἐριεὶν ὕψος ἀερεῖς,
Τῷ πρὸς Φύδ' ἐχόμεν, ὡς νυκτερῆς· εἰδὲ π' εἶχον
οὔτε σπέρξαι ποῖν ἐμπεδον, εἴ τι βλάται.
Ῥίξαι γὰρ ἕκασ' ἦσαν, ἀπήροισι δ' ἔσαν ὄζοι,
μακροὶ τε μεράλοισι τε, καί σείσασον ἢ Χάρυβδιν.
Νωλεμέως δ' ἐχόμεν, ὄφρ' ἐξεμίσθην ὀπίσω
ἴσθον ἔ τροπῆν αὐτῆς. ἐελδομῶν δέ μοι ἦλθεν
ὄψ'· ἦμ' δ' ἴππῃ δόρπον ἀνθρ' ἀγορήθεν ἀνέστη,
Κεῖνον νεῖκεα πολλὰ δικάζουμένων αἰχμῶν,
Τῆμ' δὴ τὰ γε δ' ἄρα Χάρυβδιν ἐξεφαάνθη.
Ἦ κα δ' ἐγὼ καθύπερθε πῶδας ἔχαιρε Φερεαῶς.
Μεσση δ' ἐνδ' ἄπῃσιν παρέξ πρὸ μμηκεα δ' ἄρα.
Ἐζέμεν δ' ἴππῃ πῖσι διήρεσι χερσὶν ἐμῆσι.
Σκυλλῆν δ' ὄσον ἐν ἔασσι πητρῶν ἀνδρῶν τε θεῶν τε
εἰσιδέειν. εἰ γὰρ κεν ἄπειφυγον αἰπὴν ὄλεθρον.
Ἐνθεν δ' ἐν ἡμέρῳ Φερόμεν. δεκάτη δέ με νυκτὶ
Νῆστον εἰς Ὠγυγίῳ πελάσσῃ θεοῖ· ἐνθα Καλυψῶ
Ναίξ' εὐπλόκαμον.

20

30

40

Hoc est:

*At ego per navim incedebar, donec latea
Solvebat vis tempestatis carina; quam inermem ferebat fluctus.
Evulsum enim malum fregerat usque ad fundum. caterum super ipsò
Lorum revinctum erat, bovis è corio factum.
Hoc utrumq; colligavit, carinam simul & malum.
Sedens autem ego super hac ferebar perniciosi ventis.
Ac tunc sanè Zephyrus quidem cessavit turbine saviire;
Supervēnit autem protinus Notus, dolores animo meo ferens;
Donec rursus ad perniciosam diverterer Charybdim.
Totà nocte ferebar, simul autem Sole oriente
Veni ad Scyllæ scopulum horrendamq; Charybdim:*

50

Quæ

Quae absorpsit maris aquam salsam.

At ego ad altam caprificum altè levatus,

Huic implicitus tenebar, veluti vespertilio: neque uspiam potui

Vel stabilire pedem firmiter, vel ascendere,

Radices quidè longè erant: distantesq, erant rami,

Longinquit, ingentesq, obumbrabantq, Charybdin.

Indefinenter autem tenebam: donec evomeret retrorsum

Malum atque carinam denuò: cupientique mihi èvenit

Serò tandem. nempe quando ad cœnam iudex è foro surgit,

10 *Judicatis multis litibus litigantium virorum;*

Tunc tandem haec ligna è Charybdi adparebant.

Ego verò sensim me pedibus manibusque desuper demittebam.

At in medio cecidi cum sonitu extra oblonga ligna.

Sedens autem super ea remigavi manibus meis.

Scyllam verò haud ampliùs permisit pater hominumq, deùmq,

Conspicere. neque enim effugere potuissem sevam mortem.

Hinc autem novem diebus ferebar. ac decimâ demum nocte

Insulam in Ogygiam me adpulerunt dii: ubi Calypso

Habitat pulchricoma.

20 Ergo secundum Homeri sententiam *Charybdis* sub ipso est Peloro promontorio. eaque eodem loco eodemque gurgitis ore navigia rursus egerit, quo absorbet. At hoc manifestò falsum esse, ipsa ratio quotidianaque eiusmodi in hiatibus ac vorticibus docet experientia. Homerum haud satis gnarum fuisse huius freti, vel inde patet, quod Pelorum promontorium ait esse *scopulum*: cumque ad teli iactum ab *Scyllâ* dissitum. item, quòd fluctus, à *Charybdi* in sublime egestos, verberare tradit circumjectos scopulos. *Caprificus* equidem heic frequens est: at paullo interiùs ab ipso Pelori extimo litore remota.

Ego sanè, quum *Charybdis* noscendæ gratiâ aliquot dies *Messanæ* subsisterem; & ex hominibus eius loci, maximè verò nautis, non Siculis modò & Italis, sed & Belgis, Britannis, & Gallis, qui hoc fretum frequentes navigant, diligentius eam rem sciscitarer: nihil omnino certi ab ipsis perficere potui. adeò scilicet totum negotium omnibus obscurum & incognitum erat. Tandem tamen reperi, *Charybdin*, quæ incolis patriis vocabulis dicitur *Calosáro* & *La Rema*, sub prædictâ ad *Messanensem* portum pharo esse mare rapidè fluens atque in vertices actum: quod non *τελὸς ἐστ' ἤματι*, ut tradit Homerus, id est, *singulis diebus ter*, absorbet ingenti gurgite revomitque aquas; sed quoties vehementiori ventorum flatu fretum concitatur; maximè verò austro. unde etiam illud *Silii*, lib. XIII:

Ausonia pars magna jacet Trinacria tellus,

Vt semel, expugnante Notò & vastantibus undis,

40 *Accepti freta, caeruleo propulsa tridente.*

Et item istud *Juvenalis*, in *Satyra* v:

Virroni muræna datur, quæ maxima venit

Gurgite de Siculo. nam dum se continet Auster:

Dum sedet, & siccæ madidas in carcere pennas;

Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.

Item *Senecæ*, *Consolat. ad Marciam* cap. XVII: *Illæ fabulosa Charybdis, quàm diu ab austro vacat, quieta est. at si quid inde ventus spiravit, hiatu magno profundoque sorbet navigia.* Etenim, quum longè impetuosior velociorq; sit undarum fluxus ab septemtrionibus in austrum, quàm hinc refluxus versùs septemtriones; si quando vehementiores flatus ab austro exoriantur; ea scilicet geminata & sibi invicem obvia in angusto freto vis, hinc venti, illinc fluxus, ita aquas comprimit & inter se collidit, ut in sublimi evehantur; rursusque ingenti suâ mole ac pondere in imum dehiscant: non tamen in tantum, uti *interrupto* nudetur gurgite pontus; ut ait *Tibullus*, loco supra scripto; *Homeri* haud dubiè imitatus istud: — Ἴπέριθε δὲ γαῖα Φάινεσκε Φάμμω κινάνεη id est; *Infrà terra adparebat Arenâ nigrâ.* Qua de re ita eum reprehendit scholiastes eius *Eustathius*: τὸ ἰδίῳ τι πλὴν Χάρυβδιν εἰς τὸ παντὶ δὲ ἀναπνεύουσι, οἷς καὶ τὴν ἀμμὸν ἢ τὰς ὑποκρήμνες πέτρας φαίνεσθαι, εἰτ' αὐθις πάλιν εἰνέναι, εἰδὲς ἰστένησεν ἀληθὲς εἶναι πλάσθῆναι δὲ ἄλλως

δε άλλως αὐτὸ ὑποπιπέσει κατὰ ἀμύμων γινώσκων ἀλλαχῆ: Hoc est: Charybdin quidem ita profusus absorberi, uti etiam arena & prerupta saxa adpareant, rursusque egeri, nemo est, qui verum esse tradiderit. at fictum tamen suspicantur ab aestus reciprocationibus, quae alibi fiunt. Ceterum, priusquam primi illi fluctus desiderant, jam alii eadem vi attolluntur. unde fit, uti navigia intra se deprehensa & conclusa demergant abripiantque, quae tandem in Taurominitanum litus deferuntur: non equidem per subaquaneos aliquos specus; sed vehementioris fluxus è septemtrionibus in meridiem provolutione. quia hucusque fluxus refluxusque freti ab Vaticano Italiae promontorio per lxx ferme millia passuum sese extendit. Id verò periculi minoribus tantum navigiis, quibus pleraque Italia Siciliaque utitur, vocantque vulgò *bareas* sive *felucas*, 10 evenire adfirmabant nautae nostri Germani atque Britannii. suas autem naveis maiores impediri quidem eiusmodi vehementioribus fluctibus, quo minùs commodè progredi queant: at periculi nihil inesse, nec uno tantum loco, nempe sub praedicta turri seu pharo ad Messanam id accidere; sed etiam sub ipso extimo Pelori excursu. ubi ad latus eius austrinum perpetuus & immensa altitudinis sub ipso arenoso litore mihi monstratus est gurges. In quem locum quum nuper, austro flante, Panormitana incidisset triremis; in orbem circumactam ac penè abortam fuisse, vixque ingenti omnium remigum, quibus instructissima erat, adnifu periculum evasisse, narrarunt mihi Messanae quidam Hollandi, qui eadem triremi vecti fuerant. Atque huc fortasse respexit Homerus, quum sub ipso Pelori scopulo Charybdim esse traderet. quem etiam sequutus videtur Latinus poeta Ovidius, in poemate in Ibin conscripto, his versibus:

Vt quos Scylla vorax Scyllaque adversa Charybdis

Dulichia pavidos eripuerè rati.

Et item scholiastes Apollonii, ad Ἀργοναυτικῶν lib. IIII. ita commentans: τῶν ἢ τριῶν τῆς Σικελίας ἀκρωτηρίων ἀφορᾷ πρὸς Ἰταλίαν ἢ Πελοπόννησον. id est: Ex tribus Siciliae promontoriis Italiam spectat Pelorus: sub quo sita est Charybdis. De iis montibus poterat inaudivisse videri Homerus, qui Messanae pariter & Charybdi simulque Peloro, licet huic à longinquo, imminet; nisi hi non χθαμαλώπροι, id est, humiliores, verum multo sublimiores essent Scyllae scopulo. Sed eadem haud du-

CHARYBDIS est totum fretum, fluxum refluxumq; maris patiens.

biè ratio fuit Thucydidi, antiquissimo juxta & gravissimo rerum auctori, cur non unum certum locum, sed totum fretum vocaret Charybdin. Verba namque eius lib. IIII hæc sunt: Εἰ γὰρ κρατήσαν τῶ ναυτικῶ, τὸ ἤρπον ἡλπίζον, περὶ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμῆντες, ῥαδίως χειρώσασθαι, καὶ ἠδὲ ἰσχυρῶς τὰ πρὸς ἡμᾶς ἰσχυροῦσαι. Συναγγυγὸς γὰρ καὶ μὲν ἔστι τῆς ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας, καὶ τῆς μεσσηνίας καὶ Σικελίας, τῆς Ἀθωαίας τε οὐκ ἀνεῖμαι ἐφορμῆν καὶ τὸ πορθμῶς κρατήσαν. Ἐστὶ δὲ ὁ πορθμῶς, ἡ μετὰ τὸ ἤρπον θάλασσα καὶ μεσσηνίας ἢ περὶ βραχέων Σικελίας καὶ ἠπείρου ἀπέχου. καὶ ἐστὶν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τὸ τοῦ ὀδυσσοῦ λέγεσθαι ἀσπιδίου. ἀσπιδίου τῆς ἢ ἐν μεγάλων πελαγῶν, καὶ τῆς Τυρσηνικῆς καὶ Σικελικῆς, ἐκπύουσαι ἡ θάλασσα ἐς αὐτὰ, καὶ ῥοαδῆς ἔσται, εἰκότως χαλεπὴ ἐνομοίω. Hoc est: Sperabant enim, si classe vicissent, terram marique aggressos se Rhegio potituros; ac res suas jam potentiores futuras. Et, quum propinqua inter se sint, Rhegium Italiae promontorium & Messana Siciliae opidum; se non permissuros, ut ingrederentur Athenienses, fretumque obtinerent. Est autem fretum, mare inter Rhegium atque Messanam: quò brevissimo intervallo Sicilia distat à continente. Et hoc illud est, quod Charybdis adpellatum fuit. quò Vlysses fertur transnavigasse. Haud abs re autem seva existimata est; quum rapidè cadat per angustias magnorum pelagorum, Tyrheni ac Siculi. En, ut disertè clarèque totum fretum, id est, fauceis, sive, ut Apollonius vocat *μηροδίου*, seu, quemadmodum Manilius, portam Tyrheni Siculique maris, Thucydides adpellat Charybdin. à quo locum eum mutuatus est Eunapius in vità Porphyrii: quamquam verba eius postmodum corrupta fuerunt. sic quidpe hodiè in vulgatis exemplaribus leguntur: Διαπλεύσας εἰς Σικελίαν τὸν πορθμῶν [καὶ τῶν] Χάρυβδιν, ἢ περὶ 50 ὀδυσσοῦ ἀναπλεύσας λέγεσθαι, πῶς μὲν ἔτε ἰδεῖν ὑπέμενεν, ἔτε ἀνθρώπων ἀκῆσαι Φωνῆς. Ἐπειὶ δὲ ἐπὶ Λιλυθαίων ἑαυτὸν (τὸ ἢ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων τῆς Σικελίας τὸ πρὸς Λιθύων ἀνατίνον ἢ ὀρίων) ἔκειτο κατὰ τὸν καὶ ὑποκαρτερῶν, ἔροφῶ τε ἐπεσοίμην. Quae ita vertit interpretes: Transmisit in Siciliam, trajecto freto ad Charybdim, quò Vlysses enavigasse perhibetur: quòd neque Romam jam in oculis ferebat, neque voces hominum amplius admittebat. Inde Lilybaeum contendit, quòd unum est è tribus Siciliae promontoriis, Asiam versus porrectum atque respiciens: ubi jacuit, in suspiriis vitam trahens, & inedia se macerans, cibique nihil

nihil admittens. At geminus heic est & satis turpis error. primò enim non animadvertum, priora illa verba de freto Charybdi è Thucydidis, ut dixi, historià esse defumta: nec opus habere inclusis istis duabus vocibus [καὶ τῶν]; quæ imperitè à scio-lo, quiscumque is fuerit, grammatico inserta sunt. tum reliqua perperam de urbe Româ intellecta sunt; quum sensus totius loci hic sit: *Transgressus in Siciliam per fretum Charybdim, quâ Ulysses enavigasse perhibetur, neque urbem ullam videre sustinuit, neque hominum vocem audire: Lilybæumque progressus, quod unum è tribus Siciliæ promontoriis in Africam protenditur eamq; respicit; in suspiriis jacuit; inediâ se macerans, nihilque cibi admittens.* Sed ad fretum à diverticulo, quò digressi sumus, revertamur. Pausanias
 10 in Eliacis ita scriptum reliquit: Μεσσηνίης, ἑὸν ἔπι τῷ πρῶτῳ, καὶ ἐθὺς δὴ τὴν δευτέρω καὶ ἔτι πύμπυρας εἰς Ῥήγιον χερὸν πύδων πέντε δεξιμὸν ἔτρακόντα, ἔδιδασκαλὸν τε ἑμὲ τῷ χορῷ, καὶ ἀνδρα ἀυλητῶν, ἐς ἑορτῶν ἵνα τῶν Ῥηγίων ἄπικώρον, κατέλαβεν αὐτὸς πρὸς συμφορὰ μὴδενά ὀπίσω τῶν ἀποσελέντων σφίσιν ἀποσωθῆναι, ἀλλὰ ἡ ναὺς, ἡ ἀγκυρὰ τὰς πύδας, ἡ Φανίαθη (ὡς αὐτὸς καὶ ἔβουθε). ἔτι γὰρ δὴ καὶ τῆτον θαλάσσαν τὴν πρῶτὴν θαλάσσης χειμεριωτάτη πείσης. οἱ τε γὰρ ἀνέμοι περιεσῶν αὐτῶν, ἀμφοτέρωθεν τὸ κῆμα ἐπιζοήεις, ἐκ τῆς Ἀδελίας ἔξ ἑτέρου πελάγους, ὁ καλεῖται Τυρρῶν. ὡς τε καὶ ἀνέμων ἀπὸ πύδατα, ὁ δὲ καὶ πύδατα ὁ πρῶτος κίνησιν βίαιωτάτην αὐτὸς ἐξ αὐτῆς καὶ ἰσχυρὰς παρεχεται παλιρροίας. Ἡμεῖς τε ποσῶντες ἐς αὐτὴν τὰ ἀθροζόμενα εἰσιν, ὡς καὶ τὴν ἀέρα τὴν ὑπερ τῆς θαλάσσης πύτης ἀναπλάσσει τῶν θηρίων ἢ ὄσμησ' ὡς σωτηρίας γὰρ ἐκ τῆς πύδας μὴδὲ ἐλπίδου τὴν ἰσχυριότητα ναυαγίῳ. Εἰ δὲ ἐπιπύδα (ὡς ἔπεισε καὶ
 20 Ὀδυσσεὺς ἀναφθαρτῶν τῶν ναῶν, ἀλλῶς μὲν οὐκ ἂν ἴς πείθοιτο ἐνηξασθ' ἑῶντα ἐς τῶν Ἰταλίων αὐτῶν) τὸ δὲ ἐκ τῶν θεῶν ἑρμῆς ἔπι παντὶ ἐργάζεται φασάντων. Hoc est: *Quum Messenii, qui ad fretum habitant, pro veteri consuetudine, quam singulis annis observant, Rhegium xxxv puerorum chorum mitterent, cumque his chori magistrum & tibicinem, ad agendum solenne Rheginis festum; contigit, ut, nave cum vectoribus absorptâ, perierint omnes, nec quisquam ad suos ex eâ calamitate salvus redierit. Est enim fretum hoc omnium aliorum pelagorum maximè procellosum. siquidem venti id concitant; utrimque fluctus, hinc ex Adriatico, illinc ex Tyrrheno mari, invementes. quin & quum venti posuere, ea est influentis ac resurgentis pelagi ex sese concitatio, tamque gravis belluarum magnâ copiâ innatantium odor, ut naufragis nulla salutis reliqua fiat spes. Quod si navem hoc in freto Ulysses fregisset; non ille quidem in Italiam incolumis enatasset. verum deorum benignitas in omnibus allevationem adfert.* En; quamvis Messanensium pueri Charybdim illam sub Messanâ transjecerint, Rhegium petentes; tamen heic nullam nominat Pausanias; sed naturam eius, unâ cum Thucydido, universo tribuit freto. Sic & Didymus, prædicto loco, ad Odyssæ lib. xii, non ad Messanam, veluti certum aliquem hiatum, ponit Charybdin; sed in prædictâ Thyrræni Adriaticæque maris μῆθοια. Χάρυβδις, inquit, θαλάσσης βάθος ἀναπλῆκόν. ἔστι δὲ μετὰ τῆς Ἀδελίας ἔτι Τυρρῶνικῆς πελάγους. id est: *Charybdis, profunditas, qua mare absorbetur.* Et clarius Eustathius, ad eundem poetæ locum: φέρεται δὲ ἄλλοις τοῖς δευτερίοις, ὅτι Χάρυβδις θαλάσσης βάθος ἐστὶν ἀναπλῆκόν, μετὰ τῆς Ἀδελίας καὶ τῆς Τυρρῶνικῆς πελάγους. ὡς συλλαβαί ἐστι δὲ μετὰ τῆς Δημοσθένους εἰρηῶν, ὅτι τῷ Φυτῶ ὑπέκειτο ἡ ἐνομαζομένη μὲν Χάρυβδις, αὐτὸ
 40 ἢ τῆς ἀμπυλίας ἔτι πελάγους βίαιωτάτη, ἔστι αὐτῆς πλημύρα. Id est: *Asunt veteres, Charybdim esse profunditatem, qua mare absorbetur, inter Adriaticum Thyrrenumq; pelagus. cui rei etiam adfentitur interpres Demosthenes; dum ait sub arbore sitam fuisse Charybdim, que nihil aliud sit, quàm vehementissimum maris defluxum atque refluxum.* Sed omnium optimè Ioannes Tzetzes in Chiliadibus:

Ἡ Σκύλλα ἔστι ἡ Χάρυβδις εἰσὶ τῆς Σικελίας.

Ἀλλ' ἡ μὲν Σκύλλα πέφυκε τῶν ἀκρωτηρίων,

Πάνου δεινὸν καὶ δὺς πρῶτον ἔρμασι τὴν πέτρας,

καὶ θαλασσίους ἢ θηροῖς, βλαπτικὴν ἔχει μετρίως.

Ἡ Χάρυβδις ἢ ῥόμαλι δένον ἐστὶν ἐκείσσι,

λέθητος δίκην στροφαῖς δεινῶς ἀνακαχλάζων.

Δεινὸν δὲ αὐτῶν ἐργάζονται τῶν Χάρυβδι τὸ ρεύμα

οἱ ποταμοί, ὁ Σέων τὸ ἑμὲ καὶ ὁ Ἀδελίας.

Εἰς πελάγους Ἰόνιον εἰς θαλάσσης καὶ ἀμφοῦ.

Ἄλλοι δὲ τρεῖς λέγουσιν, ἂν σὺν πελάγῳ Φερίῳ,

Ποιεῖν δεινὸν τῶν Χάρυβδι, ἐπαυξάνει τὸ ρεύμα.

Ἐκ μὲν δυσμῶν τὸ Τυρρῶνικόν, ὁ ἐπὶ ὄρειον ὑπάρχον.

Ἐκ νότου ἢ τὸ Σικελικόν ἑμὲ ἔστι τὸ Κρήτης.

Ἐν Ἐβορᾷ ἑώας τε πάλιν τὸ Ἐ' Ἀδρίας·
 Ὁ πέλαγος Ἰόνιον καλεῖται τὸ Ἀδρίας·
 εἰς γὰρ σπὴν τὸ Τυρσικὸν πέλαγος κελευσμένον
 τὸ πνεῦμα, κ' ἄθροιστον ἐκ πελαγῶν τ' ἄλλων,
 μὴ ἔχον ἢ δίκην ἰσίου, δὴν ὡς εὐφοδινεῖται,
 μορμύρον δίκην λέβητος· πρὸς τεθερμασμένον.

Hoc est:

Scylla atque Charybdis sunt ad Siciliam.
 Scylla fuit quoddam promontorium,
 Valdè periculosum, & ob scopulos ac petras trajetū difficile,
 Simulque ob marinas feras, haud modicè noxias.

10

Charybdis autem grave illic est malum,
 Lebetis instar vorticibus sævè obstrepens.
 Sævam autem eam reddunt fluxu
 Flumina, Seno simul & Adria,
 Ambo in mare Ionium erumpentes:
 Alii verò tria maria aiunt, quæ tibi dicam,
 Facere sævam Charybdin: quæ exaugent æstum.
 Ab occasu Tyrrhenum: quod angustissimum est:
 Ab austro Siculum simul & Creticum:
 A septemtrionibus & ortu Adriaticum:

20

Quod Ionium vocatur.
 In angustum igitur Tyrrhenum mare conclusus
 Ventus, ab aliisque pelagis impulsus,
 Efflationemque nullam habens: vehementer in turbinem circumagitur,
 Strepitum edens cacabi instar igne excalesciti.

Hinc ἠνεμόεσσα dicitur πελωρὶς Dionysio, orbis terræ descriptori; id est, Ventosa Peloris. Quæ autem istæ sint Tzetzes nugæ de Senone & Adria fluminibus, in Italia ostensum est. cæterum, quamvis duo heic nominet quasi diversa maria, Siculum, sive Creticum: & Adriaticum, sive Ionium: tamen unum dumtaxat mare fretum à 30 meridie contingit; quod & Siculum, & Adriaticum, & Ionium vocatur. cum hoc ab septemtrionibus in ipso freto concurrat Tyrrhenum. At multo peius de his nugatur frater eius, Isacius Tzetzes, Lycophronis scholiastes. Verba poetæ hæc sunt:

τὰς δ' ἀμφὶ Σύρην κ' Λιβυτικὰς πλάκειας,
 Στενὴν τε πορθμῶν (ἠερομενῶν) Τυρσικῆς,
 καὶ μιξοθήρας· ναυιλοφθόρας σκοπῆς,
 Ἀρπυργῶν κλωμακάς τ' ἀνδρῶν,
 Πλαγχθέντας, ἀμόσπη δαιταλωμένους,
 Πρόπαντας ἀδης πανδοκῆς ἀρεθῶσι
 Λωβῶσι παρῖοιαι (ἢ ἐπαρεγγυμένους),
 Ἐνα φθαρέντων ἀγγέλον λιπῶν Φίλων,
 Δελφινόσημον κλώπε φοινίκης θεῆς.

40

Id est:

Alios circa Syrtin & Libya æquora,
 Angustumque freti Tyrrheni concursum,
 Et semifera naufragas speculas,
 Aviformiumq; scopulos lusciniarum
 Vagatos, crudeliterq; laceratos,
 Orcus omneis capax capiet,
 Cladibus omnigenis excruciatos;
 Vnum ex perditis amicis nuncium relinquens,
 Delphini signum gerentem, Phœnicia furem deæ.

50

Ad quæ ita Isacius Tzetzes: τὰς περὶ τὸν Ὀδυσσεῖα λέγει. περὶ γὰρ τῶν Λιβυκῶν ἐκπεσόντες ἐπλανῶντο. δύο δὲ εἰσι Σύρτης· ἐν Λιβύῃ ἡ μὲν μείζων, ἡ ἢ μικρὰ Σύρτης ἡ Χάρυβδης. ἐστὶ δὲ ὄνομα πρὸς θαλάσσης περὶ μεσσιῶν κ' Λιβυκῶν, ἐνθα ὁ Τυρρηνὸς Ἀδρίας συμβαλλὼν δεινὴν ἐργάζεται τὴν Χάρυβδιν. Ἀδρίας ἢ κ' Σένων ὀνομάσκει πρὸς τῶν ρεόντων εἰς τὸν Ἰόνιον κόλπον. γράφεται δὲ καὶ Λιβυτικῆς. οἰκῆσι ἢ οἱ Λιβυσινοὶ μὲν τῶν Τυρσικῶν, στενὴν δὲ πορθμῶν ἠερομενῶν λέγει, ἐπεὶ δὲ ὁ πορθμὸς μέσος

Παύσα γὰρ ταῦτα χρόνος πνός ἐμφασιν ἀξιολόγως δίδωσι, καὶ μάστιγι τὸ πλὴν ἐσπίεσθαι φησὶν, ἔ μὴ
 κενώσας εἰπὼντα, ὡς καὶ ὁ δικαστὴς αἰσέεται, ἀλλ' ὡς καὶ κρινὼν νεύειν πολλά, ὡς τὸ βραδυῦμαι πλέον τι.
 Hoc est: Ab fluxu verò & refluxu fabulam Charybdis confinxit. que tamen ne ipsa quidem
 omnino commentum est Homeri: sed ex iis adornata, que de freto Siculo narrantur. Quòd au-
 tem, quum bis singulis diebus æstus reciprocatio fiat, ille tor id fieri dixit, hoc versu:

Ter enim egerit singulis diebus, terque resorbet:

id quoque sic dici poterat. non enim, ignoratione historie id factum; suspicandum est; sed tra-
 gice amplificationis gratiâ, & metus incutiendi. nam Circe in oratione suâ multum terroris
 addit, avertendi hominem causâ: itaque mendacium etiam admisit. Et exiguo pòst: Sa-
 nè ex ipso temporis spatio colligere licet, Homerum veritatem sub involucre significasse. nam 10
 quòd tanto tempore sub aquis morata sunt naufragii frustra, seròque tandem ejecta desideranti &
 continenter ramis adherenti; id magis quadrat eo, quòd bis singulis diebus ac noctibus fiat æstus
 reciprocatio, quàm quòd ter.

Indefinenter autem tenebam; donec evomeret retrorsum

Malum & carinam denuò. desideranti autem mihi advēnit

Serò tandem. nempe quando ad cenam iudex è foro surgit,

Multis iudicatis litibus litigantium virorum;

Tunc tandem mihi ligna è Charybdi adparuerunt.

Hæc enim omnia non exiguum tempus innuunt: maximè, quòd vesperam intendi jam cœpisse
 ait; neque simpliciter dicit, Quando iudex surgit; sed addit, Dijudicatis multis litibus: ut, mo- 20
 ratum illic aliquamdiu, intelligatur. Nam ἀμα ἡελίῳ ἀναστῆναι, id est, simul cum exoriente So-
 le, ait poëta, eum ad Charybdin pervenisse.

Verùm licet multa ὑπερβολικῶς ad exaggerandam rem Homerus & alii de hoc
 freto, sive de Scyllâ in eo & Charybdi confinxerint; tamen re verâ locus per se fa-
 tis est formidabilis, periculofus, & ut Mela ait, adpulsis noxius; ubi gravior tem-
 pestas mare concitor. quidpe in tantis angustiis vento æstuque, ut dixi, concur-
 rentibus, facillè navigia vel fluctibus obrui submergicque, vel Scyllæ scopulo ac reli-
 quis saxis juxta fitis impingi collidique possunt. Iustinus lib. IIII: Nec mirum si sa-
 bulosa est loci huius antiquitas, in quem res tot coiere miræ. primùm, quòd nusquam aliàs tam
 torrens fretum, nec solum citato impetu, verùm etiam procul videntibus. undarum porrò in se 30
 concurrentium tanta pugna est, ut alias, veluti terga danteis, in imum desiderere, alias quasi vi-
 triceis in sublime ferri videas; nunc hæc fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in
 voraginem desiderantis exaudias. Hinc igitur fabula Scyllam & Charybdim peperit: e hinc la-
 tratus auditus: hinc monstri credita simulacra; dum navigantes, magnis voracibus pelagi desi-
 dentis exterriti, latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago conlidit. Iam ipsa Italia
 Siciliaque vicinitas, jam promontiorum altitudo ipsa ita similis est, ut, quantum nunc admi-
 rationis, tantum antiquis terroris dederit; credentibus, cœrentibus in se promontoriis, ac rursus
 discedentibus, solida intercepti absqueque navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabu-
 læ compositum; sed metu & admiratione transeuntium. ea est enim procul insipientibus na-
 tura loci, ut sinum maris, non transitum putes: quò quum accesseris; discedere ac sejungi pro- 40
 montoria, que antea juncta fuerant, arbitrè. Scholiastes Apollonii, ad Ἀρροναντικῶν
 lib. IIII: Τῶν ἢ περιῶν ἢ Σικελίας ἀκρωτηρίων ἀφορὰ πρὸς Ἰταλίαν ἢ Πελοπόννησον. ὑποκείται δὲ
 αὐτῇ Χάρυβδις· ἢ ἡ Σκύλλα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀνακρουσασα. ἀκρωτηριον δὲ ἐστὶν ἡ Σκύλλα, ἐξέχον ἐπὶ
 θαλάσσειαν, ὁμοίωμα καὶ πρὸς ὧσιν ἔχον γυναικῶς. κάτω ἢ τῶ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πύργου πολλοὶ καὶ
 μεγάλοι, ἔχουσαι κείλας πόσσους καὶ σπῆλαια, ἐν οἷς θαλάσσια θηρία κρύβουσιν. ὅσα μὲν οὖν τῶ πλοῖ-
 ων, τὰς πύργους ἐκκλίνοισα, ὑπὸ τῶ κλύδωνος εἰς τὴν Χάρυβδιν ἀπωθῶσιν, ἀναρροφῶνται ὑπὸ
 αὐτῆς, συγκαταφροσώμενα τῇ θαλάσσειᾳ· ὅσα δ' αὖ ὑπὸ τῶν Χάρυβδων θαλάσσειαν εἰς τὰς πύργους ἢ
 Σκύλλης ὑφάλους καὶ τραχείας ἔσους ἀπωθῶσιν, συγκατακλύθηται καὶ ἀναρροφῶνται. εἴτα ἐξίοντες
 θαλάσσειοι κύμας, καὶ ἔπειτα διάφορα θηρία, ἐοδύσιν τὸς ἐκ τῶ νεῶν ἀνδρας. Hoc est: Ex tribus
 Siciliae promontoriis Italiam spectat Pelorus; sub quo Charybdis sita est. huic verò adversa est in 50
 Italia Scylla. Est autem Scylla promontorium in mare prominens, simulacrum & faciem habens
 mulieris. sub hoc autem promontorio multa ac magna sunt saxa, cavos locos & antra habentia,
 in quibus fera marina degunt. Quæcumque igitur navigia, declinatis saxis, in Charybdim à
 fluctibus compellantur, absorbentur ab ipsâ, simul cum mari circummagitata. quæcumque verò
 vicinissim à mari, quod est apud Charybdin, in aspera & sub undis latentia Scyllæ saxa detrudan-
 tur, confringuntur comminuanturque. mox prodeuntes marini canes & cætera varia fera,
 vectores devorant.

Cæterum

Angustias Oceani, introitumque venientis, nos fretum, Græci ἠπὸν ἀδpellant. De fretu loquitur Gaditano. Hinc Plinius, in proœmio lib. III: Terrarum orbis universus in treis dividitur partes; Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu Solis & Gaditano fretu; quâ irrumpens Oceanus Atlanticus, in maria interiora diffunditur. *. Quindecim millia passuum in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque millia in latitudinem; à vico Mellariâ Hispaniæ ad promontorium Africæ Album; auctore Turannio Graculo juxtâ genito. T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII millia passuum; ubi verò plurimum, X millia. Tam modico ore iam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. frequentes quidæ teniæ candidantis vadi carinas terriant. quâ de causâ Limen interni maris multi eum locum adpellavere. Et Plinii epitoma-¹⁰ tor Solinus, cap. XXVI: Gaditanum fretum à Gadibus dictum. Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. nam Oceanus, ab occasu Solis irrumpens, levo latere Europam radit, Africam dextro; scissisque Calpe & Abilâ montibus, inter Mauros funditur & Hispaniam: ac fretu isti, cuius XV millia passuum efficit longitudo, latitudo vix septem, quodam ostio aperit limen interni æquoris. Legendum censeo: fretu isto, *, veluti quodam ostio. nisi legere malis; freti istius, *, quodam ostio: quod minùs congruum. Nostri igitur etiam freti Siculi longitudo intra angustias, sive limen, seu ostium, sive, ut Manilius vocat, portam Siculi Tusciq; maris censenda est: nimirum in Italiæ latere à Scyllâ promontorio ad promontorium usque Leucopetram, millium passuum XXVI III; in latere verò Siciliae, à Peloro promontorio ad promontorium, quod sub Itala opido è²⁰ regione Leucopetræ prominat, millium XXVII. Quidæ angustia freti ab septemtrionibus Peloro & Scyllâ, ab austro Leucopetrâ & Italenfî promontorio includuntur. Summa igitur Freti Siculi longitudo est XXVI III circiter millium passuum. latitudo verò, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgò nunc Coda della Volpe dicitur, mille quingentos passus, ubi plurimum, inter Italenfè promontorium & Leucopetram, XII millia patet.

Freti Siculi longitudo & latitudo.

CAPVT VI.

Trium Siciliae promonteriorum forma. Pelorum promontorium. Neptuni templum. ³⁰ Messana urbs; quæ antea Zancle. Pelorias sive Pelorus mons, qui & Neptunius: & in hoc Specula. Chalcidicus mons. Eunes sive Senes locus seu mons. Fauces Mylenses & Taurominitana. Argennum & Drepanum promontoria.

Sed tempus est, fretu relicto in ipsam regredi insulam; singulaque eius loca, quæ veterum celebrata sunt auctorum monumentis, exponere. Primùm igitur ora dicatur maritima: atque ante alia id insulæ latus, quod, in ortum Solis conversum, Peloro Pachynoq; finitur promontoriis. Quamquàm haud abs re nec incommodum fuerit, pauca quædam in universum de trium insulæ promontorio-⁴⁰ rum formâ præmittere.

Trium Siciliae promontiorum forma.

Ipsæ equidem tres ἀκρηί, à quibus insula nomen Trinacriæ accepit, Latinis auctoribus promontoria dicuntur pariter omnibus: at vocabulo minùs proprio: quidpe quum promontorium propriè sit mons longiùs à reliquâ orâ in mare prominens; illæ verò Siciliae tres ἀκρηί loca sunt depressa, & litore plano apertoque; humo Pelorus arenaceâ; Pachynus & Lilybaeum, saxea. Penuriâ id alius vocabuli, an per errorem à Latinis factum sit, etiam nunc ambigo. primi certè Græci per vocabulum ἀκρηί non promontoria heic intellexerunt; sed tria illa extrema sive extremitates insulæ, longiùs in mare protensas. quare rectiùs Pindarus, ut supra cap. I I adnotatum, τριγλώχιστα dixit insulam, id est, tricuspidem, quàm Lycophon τριδαγον, triverticem, ⁵⁰ & Nonnus τριἀκρωτων, tricuspitem, & τριλοφον, tricolleum. Malè profectò, ac magis poëtice, quàm historice de Cænny ac Peloro cecinit Homerus, Odyssææ lib. XI I, his verbis:

Οἱ δὲ δὴ σιόπιλοι· ὁ μὲν ἔργον Δρυὶ ἰκάνει
Ὁ δὲ κερυφῆ, νεφέλη δὲ μιν ἀμφιέβριχε
Κυαίην· τὸ μὲν ἔπειτ' ἰραοῖ, ἔδραπ' αἰθρη
Κεῖνος ἔχει κερυφῆ, ἄτ' ἐν θέρει, ἄτ' ἐπ' ὥρη.

* * *

τὸν δ' ἔπειρον σκόπελον χθαμαλώπρον ὄψῃ, ὀδυσσεύς,
Πλησίον ἀλλήλων· καὶ κεν δαίσις ἔσται.

Hoc est:

*Sunt autem duo scopuli. quorum alter altum attingit caelum
Acuto vertice; nubesque eum circumdat
Astra: quae numquam recedit: neque umquam serenitas
Illius occupat verticem; neque aestate neque autumno.
Alterum verò scopulum humiliorem videbis, Phylles,
Propè adinvicem. ac sanè iaculo attigeris.*

10 Ab Homero haussisse videntur eundem errorem alii postmodum auctores. in quibus Ovidius Factor. lib. III ita canit:

*Terra tribus scopulis vastum procurrit in equor
Trinacris.*

Nonnus, Διονυσιακῶν lib. II:

Ἀλλὰ βαθυκρήμνοισι παρὲς Φίγγου καλῶναις
Σικελίῃ τελευτῶν ὄλον τυφῶνα δεχέσθω.

Id est:

*At profunda praecipitia habentibus constringens collibus
Sicilia triceps totum Typhonem accipiat.*

Et lib. XIII:

Οἱ πὶ δόμους ἐδάσαστο παρ' ὀφρυόνα Πελάρω

Hoc est:

Quae domos partiti sunt prope cliuosum Pelorum.

Et inter historicos Iustinus lib. III: *Tam ipsa Italiae Siciliaeque vicinitas, jam promontorium altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coeuntibus in se promontoriis, ac rursus discedentibus, solida intercepta absunisque navigia.* Certè nec scopulus heic in Pelori ἀκρῆ nec altitudo ulla: sed planà, ut antè dixi, depressoque & arenosà humo in mare ea excurrit. Atque de arenà quidem inaudiverat Silius poeta; quamvis perperam *celsum* ei cum reliquis

30 adscripserit. sic enim lib. XIII ait:

Celsus arenosà tollit se mole Pelorus.

Non eos intellexisse Homerum scopulos sive montes, qui interiùs, ad v millia passuum à Pelori extremo remoti, hinc ad Messanam & Tauromenium Siculumque æquor, illinc ad Tuscum mare protenduntur, patet ex eo, quod χθαμαλώπρον, id est, *humiliorem* hunc Siciliae scopulum ait esse Scyllæ scopulo; quum tamen hoc illi longè sublimiores: quidpe qui inter altissima totius insulae juga computentur, ut postea ostendetur. Atque ista Pelori arenosa humilitas causam fabulae praebuit, quam Diodorus refert lib. III his verbis: φασὶν οἱ παλαιοὶ μυθογενεῖσι, τὴν Σικελίαν, παρὲς τὴν χερρόνησον ἔσθαι, ὑπερὸν ἡμέτερον ἤσαν, ὡς πρὸς τοιαύτας αἰτίας. τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὸ σενόπελον ὑπὸ δισσὸν πλάτων ἡμετέρας περὶ τοῦ ἰσθμοῦ ἀναστράξαντες, καὶ τὸν τόπον ὑπὸ τῆς Ἑρμιον ὀνομασθῆναι. * Ἡσιόδῳ δὲ ὁ ποιητὴς φησὶ τελευτῶν, ἀναπέπληκτος ἔστω πλάγος, ὡς ἔλενα περὶ τῆς τῆς Πελωρῆος ἀκρῆς ἀκρωτήριον. Id est: *Antiqui fabularum scriptores, Siciliam quondam peninsulam fuisse perhibent: ex qua postmodum insula sit facta hac ratione: Quae parte isthmus in arctum maximè constrictus à duobus utrimque maris lateribus adluitur, disruptum fuisse: & locum inde Rhegii nomen accepisse.* * At Hesiodus poeta contrarium statuit. latius quidpe diffuso Æthiæ mari, promontorium quod apud Peloriadem situm est, ab Orione aggerum molibus eductum esse. Sed ex hoc loco diserte liquet, non ipsum extremum humilis arenosæque terræ excursus, sive, ut Hesiodus adpellavit, τὸ χῶμα, id est, *aggerem*, qui unà cum Cæny Italiae promontorio angustias freti conficit, dictum propriè fuisse antiquissimis mortalibus Pelorum; sed prædicta illa altissima juga: quæ etiam ab hoc altitudinis magnitudinisque argumento id nominis acceperunt; ut mox ostendam. Cæterum in Lilybæo promontorio admodum erravit Priscianus: sive is fuerit Rhemnius Fannius, Dionysii, Orbis terrarum descriptoris, interpres; ita de tribus insulae promontoriis loquens:

*Procurrens Pachyno longè, claustrisque Pelori,
Exterrensque ratibus Lilybæi cantibus aspris.
Eminet ad Zephyrum Lilybæo.*

In Pachyno item Virgilius, Aeneid. lib. III:

*Hinc altas cauteis projectaque saxa Pachyni
Radimus.*

Et eodem libro antea:

Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni.

Et item Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. I:

Caput inde Pachyni

Respicit Ionias protentis rupibus oras.

Utrumque poetam eminens & sublime intellexisse promontorii saxum, non verò præruptum eius & altum sub maris fluctibus litus; patet è vocabulis, *meta* & *caput*. 10
neque verò præternavigans Aeneas tam propè accedere in mari sibi ignoto ausus
fuisset, uti dignoscere potuisset altitudinem litoris abrupti infra undas. Sed ve-
ram trium promonteriorum faciem ipse jam olim observavit prædictus poeta Ovi-
dius, alio loco; ubi *tribus linguis* in mare excurrere insulam dixit. Verba eius sunt
Μεγαροφώσεων lib. XIII ista: Intrant

Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis.

E quibus imbriferos versa est Pachynos ad austras:

Mollibus expositum zephyris Lilybeon: ad arctos

Æquoris expertes spectat boreamq. Peloros.

Sed hæc de uniuersorum trium promonteriorum formâ dixisse sufficiat. nunc ad 20
institutum ordinem pergo.

PELORVM
promonto-
rium.

Fretum igitur Siculum stringitur *duobus promontoriis; ex Italiâ Cary, è Sicilia Peloro:*
ut cum Plinio compluribus aliis supra audivimus auctores. PELORVM promon-
torium nunc vulgò accolis dicitur *Capo di Faro*; à freto, quod vulgò vocatur *Lo Fa-*
ro: & Capo della torre di Faro; à turri seu pharo, quæ ad dirigendos navium cursus in
eo excitata est. Antiquum illud vocabulum unde ei inditum, ostendere voluit
Mela, lib. II, cap. VII. *Pelorum*, inquit, quod, in Italiam vergens, Scyllæ adversum est.
Causa nominis Pelorus gubernator, ab Annibale ibidem conditus. quem idem vir, profugus ex
Africâ, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua esse litora & non
pervium pelagus, proditum se arbitratus, occiderat. Et Val. Maximus, lib. VIII, cap. 30
VIII: *Itaque minus miror, apud trucem & sævum Annibalis animum defensionis locum inno-*
xio gubernatori non fuisse. quem, à Petiliâ classe Africam repetens, freto adpulsus, dum tam
parvo spatio Italiam Siciliamque inter se divisas non credit, velut insidiosum cursus rectorem
interemit. posteaque, diligentius inspectâ veritate, tunc absolvit, quum eius innocentia nihil
ultra sepulcri honorem dari potuit. Igitur angusti atque æstuosi maris alto è tumulo speculatrix
statua tam memoriæ Pelori, quam Punice temeritatis ultra citraque navigantium oculis exposi-
tum indicium est. Apud Melam etiam scribendum existimarem, profugus ex Italiâ, ac
per ea loca Africam petens; ni ex Livii libro XXXIII constaret, Annibalem, quum Ro-
manorum legati cum apud Carthaginiensibus accusatum venissent, Carthagine Ty-
rum, Syriæ urbem, navi profugisse. Verum rei falsæ ne constans quidem sibi ipsi 40
atque concors satisque apta ab auctoribus adfingi potuit historia. quid enim à
Petiliâ, quod opidum ad Scylacium sinum hodiè *Belcastro* dici, in Italiæ opere ostendi,
Africam & Carthaginem petenti transitio fuit per fretum Siculum? quid item
ex Africâ à Carthagine in Syriam ad Tyrum naviganti? An verò Annibal, per
XVII annos in Italiâ maximè verò in Lucanis ac Brutiis moratus, ignorare potuit,
Siciliam ab Italiâ maris angusto freto esse divisam? Nugæ sanè, ac mera otioso-
rum ludibundorumque hominum figmenta. Ne tamen suspiceris, aliud quod-
dam Brutiorum ad Inferum sive Tuscum mare nominasse Valerium opidum; Ser-
vius quoque idem nominavit, ad hos Virgilio in Aeneid. lib. III versus:

Ast ubi digressum Sicule te admoverit ora

Ventus; & angusti rarefcent claustra Pelori.

Ubi ita Servius: *Pelorum, promontorium Siciliae est, secundum Sallustium; dictum à governa-*
tore Annibalis, illic sepulto: qui fuerat occisus per regis ignorantiam, quum se eius dolo propter
angustias freti crederet esse deceptum, veniens de Petiliâ. quamquam legerimus, etiam antè
Pelorum dictum. Solvissè à Petiliâ Annibalem, etiam ex Livii historiâ perspicitur. is
quidpe lib. XXX, *Annibal*, inquit, jam hoc ipsum præfagiens animo, præparaverat antè na-
veis. Itaque inutili militum turbâ præsidii specie in opida Bruttii agri dimissâ, quod roboris in
exerci-

exercitu erat, in Africam transvexit; multis Italici generis, quia, in Africam sequenturos abnuentes, concesserant in Iunonis Lacinia delubrum, inviolatum ad eum diem, in templo ipso saepe interfectis. Videlicet templum id XXXIII haud amplius à Petiliâ aberat passuum millia.

Sed STATVA illa SPECVLATRIX, sive TURRIS PELORI, cuius fuerit originis atque usus, Strabo maximè ostendit, lib. III; ubi de Columnis Hercu-

STATVA
speculatrix,
sive TUR-
RIS Pelori.

10
20
30
Tò δὲ τὰς ἠσιδίας ἢ Ἐὐρη μὴ φάσκειν εἰκίνας εἰληαί, ἀλλὰ ζητεῖν ἵππὶ τῶν κυρταῖς λεζορῶν σηλῶν, τὰς τῆς οἰκιστικῆς ὄρας, ἢ τῆς στρατῆρας τῆς Ἡρακλέους, ἔχει μὲν ἕνα νοδὸν. ἔθ' ἄρα γὰρ παλαιὸν ὑπεῖρε τὸ πῆμα τῶν τριῶν ὄρας, κατὰπερ οἱ Ῥηγῖνοι τῶν σηλῶν ἔθεσαν, τῶν ἵππῶν ποθητῶν κειμήλιον, πυργίον τι· καὶ ὁ τοῦ Πελώρα λεζορῶν πύργος αὐτίκα ἐτύχθη τῆ σηλῶν· καὶ οἱ φιλαίνων λεζορῶν βορροὶ, κατὰ μέστω πα τῶν μετὰ τῶν Συρπιων γῶν· καὶ ἵππῶν τῶν ἰδμῶν Κορινθιακῶν μνημονόσεται εἰλη τῆς ἰδρυμένης πόλεως. Id est: Quod autem dicunt, insulas istas aut monteis non referre columnarum formam; & quod queruntur columnae proprie sic dictae, quae sint terminus Orbis terrarum, & expeditionis Herculeae meta: id sane ratione haud caret. quidpe vetusti fuit moris, huiusmodi ponere limites: quemadmodum Rhegini columnae loco ad fretum posuere turriculam; cui opposita est turris, quae vocatur Pelori. quales item sunt Philenorum ara, in medio ferè terra, quae est intra Syrtis. qualis item in isthmo Corinthiaco memoratur posita antiquitus columna. Strabo igitur de illo Annibali-
ci gubernatoris sepulcro seu tumulo aut nihil audivit, aut saltem nihil credidit. At neque Polybius, qui ipso bello Annibalico vixit, paulloque post historiam suam edidit, quidquam de isthac vocabuli origine adnotavit lib. I, ubi Pelorum promontorium memorat, in narratione primi belli Punici. Certum igitur est, quod Servius ait, etiam ante Annibalicum bellum dictum fuisse Pelorum. Imò ipsum illud ingens montium jugum, quod hinc Messanae, ut dixi, & freto, illinc Tusco mari imminet, dictum antiquissimis huius insulae Graecis cultoribus fuit Πελώρις & Πελωρεως· à Graecâ haud dubiè voce πέλωρ, quae ingens & immane monstrum significat: unde derivativum est πέλωρος, id est, ingens, immanis, immensus, & monstruosus. A magnitudinis itaque & altitudinis argumento dictum montium jugum id nominis fortitum est. Statua autem illa speculatrix, sive Turris Pelori nulli alii jam antiquissimis temporibus, unâ cum adversâ Statuâ seu Columnâ sive Turri Rheginâ, posita fuit usui, quam uti fretum transmittentibus litus atque locum commonstrarent, quò naves essent adpellendae. Hinc etiam ipsa Pelori turris TRAIECTVS alio nomine vocitata est. sic enim habet Antonini Itinerarium:

TRAIECTVS
freti.

Consentia		Consentia	
Ad fl. Sabatum	XVIII.	Ad Sabatum fl.	XVIII.
Ad Turris	XVIII.	Ad Turres	XVIII.
Ad fl. Angitulam	XIII.	Vibona	XXI.
Nicotera	XXV.	Nicotera	XVIII.
Ad Mallias	XXIII.	Ad Mallias	XXIII.
Ad Columnam	XIII.	Ad Columnam	XIII.

40

Trajecto	
Messana	XII.
Tamaritio palmarum	XX.
Per Tauromenium Naxo	XV.
Acio	XXIII.
Catina	IX.

50 Numerantur autem hodièque ab ipso Pelori extimo excursu & eius turri, quae vulgò Faro vocatur, ad Messanam usque XXI millia passuum: quamquam re verà haud amplius sint XI. Eodem igitur situ, quo nunc dicta turris est, olim etiam statuam illam speculatricem fuisse, patet ex Strabonis simul loco praescripto & Antonini isto itinere. Valerius Maximus in alto tumulo posuit; quia cum reliquis supra memoratis auctoribus Pelori excursum putavit esse montem.

De cetero notandum est, ipsum promontorii vocabulum plerumque masculino genere dici PELORVS. Ovidius dicto μετὰ μορφώσεων lib. XIII:

— Spectat boreamq, Pelorus.

G 4

Silius

Silius, dicto lib. XIII:

Celsus arenosâ tollit se mole Pelorus.

Plinius, lib. III, cap. V: *Ipsius Triquetra promontorium Pelorus vocatur, adversus Scyl- lam vergens in Italiam.* Et postea: *Tyndaris colonia. opidum Myle. & unde capimus, Pelorus.* Solinus cap. XI: *Pelorus adversam vespero Italiam videt.* Martianus lib. VI: *Pelorus adversam occasu Italiam inspicit.* Et ita Straboni quoque, dicto lib. III, ac Pro- lemæo, in descriptione Siciliae, Πέλωρος ἀπὸς ἀπὸς, id est, Pelorus promontorium. Et Apol- lonii scholiastes, ad Ἀργοναυλικῶν lib. III: Σικελία δὲ ἐκαλεῖται Τριμυρία τὸ πρὸς πρὸν, ἀπὸ τῶν τρεῶν ἀπέρας ἔχειν, Πάχυνον, Λιλύβαιον, Πέλωρον. id est: Sicilia ante Trinacria vocata est, quod tria habeat promontoria, Pachynum, Lilybaeum, Pelorum. Alioquin verò plerisque Græcis auctoribus dicitur Πέλωρος & Πελοριάς, PELORIS & PELORIAS. Dionysius, Orbis terrarum descriptor:

Ἀπὸ δὲ οἱ, Πάχυνος πὶ Πελορίας πὶ Λιλύβη π.

Promontoria sunt ei, Pachynus, Peloris, & Lilybae.

Tzetzes ad Lycophronem: *τετρα γὰρ ἀκρωτήρια ἔχει, Λιλύβαιον, Πάχυνον, Πελοριάδα.* Hoc est: *Tria enim habet promontoria; Lilybaeum, Pachynum, Peloridem.* Apollonii scho- liastes, ad dictum lib. III: *τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων ἀφορὰ πρὸς Ἰταλίαν ἡ Πελορίας.* hoc est: *E tribus promontoriis Italiam spectat Peloris.* Polybius, dicto lib. I: *τὸ ἴδιον τὰς ἀπέρας κει- κειμένον ἀκρωτήριον περὶ τὸν Πέλωρος.* id est: *Quod in septentriones vergit promon- torium, vocatur Pelorias.* Diodorus dicto lib. III: *Ἡσιόδῳ δὲ φησὶν, Ὀρίωνα περὶ τὸν Πέλωρος κειμένον ἀκρωτήριον.* id est: *Hesiodus ait, Orionem aggerum mo- libus eduxisse promontorium, quod ad Peloriadem situm est.* Et lib. V: *τῶν ἴδιον πελορίων πρὸς τὸν Πέλωρος δὲ τὴν Λιλύβαιον ὑπερῶν καὶ διὰ τῶν πελορίων ἐπιπλοίων.* hoc est: *E tribus lateribus id quod à Peloriade ad Lilybaeum protenditur, stadiorum est CCCC.* Straboni etiam lib. VI, in descriptione Siciliae, dicitur recto casu ἡ Πελοριάς, & obliquis, τὴν Πελοριάδα, & τὴν Πελοριάδα. unde mihi dubium est: an ipse Strabo eodem libro ante, in descriptione Cænis Italiae promontorii, quod Peloro est aduersum, scripserit τὴν Πελοριάδα. Cæterò Græcis hæc vocabuli formationes Latini quoque nonnumquam sunt imitati. Cicero, in Verrem lib. V: *Facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere.* Mela, lib. II, cap. VII: *Inter Lilybaeum & Pelorida, 30 Panormus & Himera.* Ovidius, Fastor. lib. III:

Iamque Peloriaden, Lilybaeque, jamq; Pachynon

Lustrarat, terre cornua prima suæ.

Ipsè tamen Cicero, eodem libro postea, *Pelorum versùs navigabant, atque ad Pelori li- tus pervenerat, & adpulsis ad Pelorum navibus, dixit.* Sic Solinus paucis in verbis utroq; usus est vocabulo, dicto cap. XI. *Pachynus, inquit, adpulsus in Peloponnesum & meridia- nam plagam dirigit: Pelorus adversam vespero Italiam videt: Lilybaeum in Africam exten- ditur. inter quæ Pelorias præstat.*

Porò Pelorus quia angustiori lingua seu cuspide in mare excurrit, quàm reliqua duo promontoria, hinc Virgilius, dicto Aeneid. lib. II, ait

Angusti rarefcent claustra Pelori.

Et eodem libro postea:

Ecce autem Boreas, angustâ à sede Pelori

Missus, adest.

Naturam soli in Peloro ita describit Solinus, loco proximè dicto: *Inter quæ Pello- rias præstat, soli temperamento egregio; quòd neque humido in lutum madefiat, neque faiscat in*

LACVS mi- wandi in Pe- loto.

vagam pulverem siccitate. Ea ubi retrorsum recedit, & in latitudinem panditur, tres lacus ob- tinet. quorum unus quòd piscium copiosus est, non equidem ad miraculum duxerim; sed, quòd ei proximus, condensis arbusculis inter virgultorum opaca feras nutriat, & admissis venatibus per terrenos tramites, quibus pedestres accessus excipit, duplitem piscandi venandique præbeat vo- luptatem, numeratur inter eximia. tertium ara adprobat; quæ, in medio posita, brevia divi- dit à profundis. quæ ad eam pergitur, aqua crurum tenuis pervenit: quòd ultra est, nec explo- rari licet nec attingi: & si fiat, qui id ausus fuerit, malo plectitur; quantamque sui partem in- gurgitaverit, tantam it perditum. Ferunt, quemdam in hæc alta, quàm longissimam poterat, jecisse lineam. eam ut reciperet, dum merso brachio nisum adjuvat, cadaver manum factam. LACVS hi etiamnum exstant, falsis aquis: quas per subterraneos meatus mare im- mittere creditur. Lacuum qui minor, à Pelori extimo excurfu ad teli jactum re- 50 morus,

Καί τινι καὶ Ζάγκλης ἑδᾶν δρεπανίδῳ ἄστ.

τὸ γὰρ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζάγκλον καλοῦσιν. Id est: Zancle urbs Sicilia; auctore Hecateo, in Europa. Hanc alii a Zanclo terrigenā, vel à fonte Zancle; alii inde dictam volunt, quod Saturnus ibi falcem abscondiderit, qua patris pudenda profecuerat. Nicander, de Sicilia lib. x:

Quamvis & Zancles falcate combussit urbem.

Nam falcem Siculi zancion vocant. Tzetzes ad Lycophronis Alexandram: Τὸ δὲ δρέπανον ὡσαύτως Σικελοῖς Ζάγκλον καλεῖται. Id est; Falx Siculis zancion dicitur. Eustathius ad Odyssæ lib. xii: Μεσσήνη, ἐν τῷ κατὰ Σικελίαν κόλπῳ τῆς Πελοποννήσου, πόλις μεγάλη, κτίσμα Πελοποννησίων Μεσσηνίων, ἢ ποτὶ καλυμμένη Ζάγκλη, δι' ἧν ἔχει σκολιότητα. Ζάγκλιον γὰρ ὡσαύτως πῆς ἐκεῖ τὸ σκολιόν. ἔστιν καὶ Ζάγκλον τὸ δρέπανον. Id est: Messene, urbs magna in Sicilia ad Pelori sinum; opus Peloponnesium Messeniorum: olim Zancle dicta, ab eā, quam habet, curvitate. quidpe curvum huius regionis hominibus dicitur zancion. unde etiam falx vocatur zancion. Sed hæc è Strabone; quem post videbimus. Hinc igitur Silius, lib. xiiii:

Nec Zanclea gerunt obscuram mœnia famam;

Dextera quam tribuit posito Saturnia telo.

Et Ovidius, Fastor. lib. iiii:

Quique locus curvæ nomina falcis habet.

Idem tradit antiquus in primis rerum auctor Thucydides, lib. vi; ubi etiam varios urbis recenset cultores. Ζάγκλη δὲ, inquit, τὴν μὲν ἀρχαίω δὸτὸ Κύμης, τὴν ἐν Ὀπκίᾳ Καλκιδικῆς πόλεως, ληστῶν ἀφικουμένων ἀκίεθη ὑπερον ἢ δὸτὸ Καλκιδικῆς καὶ τῆς ἄλλης Εὐβοίας πολλῶν ἐλθόντων ξυγκαταπέμψαντο τὴν γῆν καὶ οἰκισαὶ Πελοποννησίων καὶ Κρητικῶν ἐξήκοντο αὐτῆς, ὁ μὲν δὸτὸ Κύμης, ὁ δὲ δὸτὸ Καλκιδικῆς. ὄνομα δὲ τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἕξαστο τῶν Σικελῶν κληθείσιν, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρεῖον τὴν ἰδέαν ἔσθι, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζάγκλον καλοῦσιν. ὑπερον δὲ αὐτῶν μὲν ἕξαστο Σαμίῶν καὶ ἄλλων Ἰωνῶν ἀκίεθησαν, οἱ, Μήδης Φόρωνος, περὶβαλον Σικελία. τὸς δὲ Σαμίους Ἀναξίλας, Ῥηγίων τύραννον, ἐπὶ πολλῶν ὑπερον ἐκβαλῶν, καὶ τὴν πλὴν αὐτοῖς ξυμμίλων αὐθαίρων οἰκισίας, μεσσηνίω δὸτὸ τῆς αὐτοῦ παρχαίων πατριδῶν ἀνωμίαν. Hoc est: Zancle ab initio à piratis Cumæis, quæ civitas Chalcidica est in Opicis, inhabitata fuit. postmodum vero Chalcidensium & reliquæ Eubææ multitudo eo profecti regionem eam incoluerunt. cuius colonia duces fuere Perieres atque Cratæmenes, alter è Cumis, è Chalcide alter. Vocabatur autem primum urbs ab Siculis Zancle; quia speciem falcis locus is habet. falcem enim Siculis zancion adpellant. Ceterum illos postea Samii & nonnulli alii Iones, Medos fugientes in Siciliam profecti, eiecerunt. Samios haud ita multo post Anaxilæus, Rheginorum tyrannus, eiecit: urbemque hinc hominibus cum ipsis permixtis frequentatam, à patria, ex qua antiquam originem traherebat, Messenen adpellavit. Paulo aliter hæc refert Pausanias, in Messenica. Ἐάλω δὲ, inquit, ἡ Εἴρα, καὶ ὁ πύλεμος ὁ δὸτὸ Λακεδαιμονίων καὶ μεσσηνίων τίλῳ ἔχον, Ἀθηναίοις ἀρχοῦντο Ἀυτοδένους, ἔπειτα πρῶτον τῶν ὀγδόης τῆς καὶ εἰκοστῆς Ὀλυμπιάδῳ. * * * * * καὶ πάλιν ὁ δὲ μεσσηνίω μὲν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐχθρὸς λαβῶν λήθην, πολλοῦ δὲ ἐς Σαρδῶν, κτισσάτω μετρίως τῆς νῆσον καὶ Ὀδαμονία πρῶτον. Ἐν πρῶτον δὲ Ἀναξίλας πρὸς τὸς μεσσηνίους ἀπέστειλεν ἐς Ἰταλίαν καλῶν. ὁ δὲ Ἀναξίλας ἐτυράνην μὲν Ῥηγίαν, πᾶσιν δὲ διέποντος ἐν Ἀλκιδαιμίδῳ. μεταφύσθη δὲ Ἀλκιδαιμίδας ἐκ μεσσηνίας ἐς Ῥηγίαν μετὰ τὴν Δελφιδίμην βασιλείᾳ πλάττω. Οὗτῳ οὖν ὁ Ἀναξίλας τὸς μεσσηνίους μεπέμπετο. ἐλθοῦσι δὲ ἔλεγον, εἰς Ζαγκλαῖοι ἀσφοροὶ μὲν εἰσιν αὐτῶν, χωρὸν δὲ Ὀδαίμονα καὶ πλὴν ἐν καλῶ τῶν Σικελίας ἔχουσιν. ἀδὲ σφίσι ἐθέλειν, ἔφη, συγκαταπέμψαντο δουῶναι. Προσιδύον δὲ τὸν λόγον, ἔτις Ἀναξίλας διεβίβαζεν ἐς Σικελίαν αὐτῆς. Ζάγκλη δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατέλαβον ληστῶν, ἔν ἐν ἐρίμῳ τῆς γῆς πικρῶντες ἔσον ὡς τὸν λιμνῆν ὀρηθηρῶν πρὸς πᾶς καταδρομῆς καὶ ἐς τὸς Ἰπτικῶν ἐχθρῶντο. ἡγεμόνες δὲ ἦσαν αὐτῶν Κρατιμίδης Σαμῖος, καὶ Πελοποννησίων ἐκ Καλκιδικῆς. Πελοποννησίων δὲ ὑπερον καὶ Κρατιμίδης καὶ ἄλλης ἐπαρχοῦντο τῆς Ἑλλήνων ἑδοξεν οἰκισθῆναι. Τότε δὲ τὸς Ζαγκλαῖους ὁ πᾶς Ἀναξίλας ναυσὶν ἀναγαγόμενος ἐκίεθη, καὶ οἱ μεσσηνίαι μάχῃ πικρῇ. Ζαγκλαῖοι δὲ κατὰ γῆν τῆς μεσσηνίας ἐν ναυσὶν ἅμα ἐκ θελάσσης ἕξαστο Ῥηγίων πολιτοκλήροι, καὶ ἀλίσκομῶν σφίσι ἢ δὲ τῶν τείχεος, ἵπτι τῶν βασιλεῶν καὶ πρὸς τὰ ἑρῶν φεύγοντες. * * * * * μετὰ δὲ τῶν ἡδὲ τὸς Ζαγκλαῖους αἰσικῶν δὸτὸ τῶν βασιλῶν, καὶ ἔρκυς δόντες, καὶ αὐτῶν παρ' ἐκείνων λαβόντες, ὡκῆσαν ἀμφότεροι κοινῇ ὄνομα δὲ τῆς πόλεως μετέθεσαν μεσσηνίω αὐτῆς Ζάγκλης καλεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἵπτι τῶν Ὀλυμπιάδῳ ἐπέσχετο τῆς ἰνῆτης καὶ εἰκοστῆς, μιλιπᾶδες παρ' Ἀθηναίοις ἀρχοῦντο. Id est: Captā Grā, finem habuit Messeniorum & Lacedæmoniorum secundum bellum; gerente Athenis supremum magistratum Autosthene; anno primo Olympiadis xxviii. Et mox: At Manticius, neque Messenes neque injuriarum, quas à Lacedæmonis accepissent, memoriam retinendam censet: verum esse primo quodque tempore in Sardiniam, magnam & copiis omnibus adfluentem insulam, transmitten-

- tendum. Interea Anaxilas ad Messenios misit, qui in Italiam eos accerserent. Rhegii hic tyrannidem, quartus ab Alcidas, obtinebat. commigraverat vero Alcidas Rhegium post Aristodemi regis mortem. Ad Anaxilam itaque eius accersitu venire Messenii. quos ille docuit, perpetuum sibi esse cum Zancleis bellum. possidere illos uberem ac luculentum agrum, urbemq. valde opportuno Sicilia loco. quod si secum hostes confecissent, haec se illis traditurum. Hanc conditionem quum acciperent, traduxit eos Anaxilas in Siciliam. Zanclem ab initio praedones tenuerunt. locum enim vacuum circa portum immuniverunt; e quo in mare involare possent, rursusque a marinis excursionibus eo sese recipere. Horum vero duces fuisse Cratemenes Samius, & Chalcidensis Perieres. hi & alios postmodum e Graecis colonos adsciscendos duxerunt. At tunc quidem Zancleos Anaxilas navali, terrestri praelio Messenii sudere. qui quum postea terram hinc a Messeniis, illinc mari a Rheginis obsiderentur; magnam jam partem muro-rum dejectam, ad aras & deorum delubra confugerunt. Ac tandem: Ab aris itaque excitarunt Zancleos: fideq. data & accepta, unam urbem incoluerunt. mutato vero nomine, pro Zancle Messeniam adpellarunt. Haec gesta sunt Olympiade xxviii; Miltiade Athenis summum magistratum obtinente. Ipsum Anaxilam Samios ad Zanclem occupandam accersisse, auctor est Herodotus, lib. vi: *μίλητον μὲν νῦν, inquit, μιλησίων ἡγήμωτο. Σαμίων δὲ πῶς τι ἔχουσι, τὸ μὲν ἐστὶς μῆδων ἢ ἑρατηγῶν τὸ σφετέρων ποιητὴν, ἔδαμῶς ἤρεσκε. ἐδοκέει δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίαν αὐτίκα βελδομόροις, πρὶν ἢ σφί ἐς τὴν χερσον ἀπικέσθαι τὴν τετρα-
νον Αἰακία, ἐς ἀπικίλῳ ἐκπέλειν, μηδὲ μρόντες μῆδοσι τε καὶ Λιάκοσι δελεάζειν. Ζαγκλαίους
20 γὰρ οἱ δόδο Σικελίας, τὸν αὐτὴν χρόνον πύθων πέμποντις ἐς τὴν Ἰωνίῳ ἀγγέλλας, ἐπεκαλέοντο τὸς Ἰω-
νας ἐς Καλλὴν ἀπὸ τῶν βελδομόρων αὐτίθι πῶλιν κτίσασθαι Ἰώνων. ἡ δὲ Καλλὴ αὕτη ἀκτὴ καλεομένη ἐστὶ
μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρρῶν τὴν περὶ τὴν Σικελίαν. Τυρρῶν ὡν ὀππικαλομένων, οἱ Σάμιοι
μοδοῖοι Ἰῶνες ἐπέλασαν, σὺν δὲ σφί μιλησίων οἱ ἐκπεφύγοις. ἐν αὐτῶν δὲ τὴν ζευήνεϊς ἡμέ-
ρῳ Σάμιοι γὰρ κρημίζομενοι ἐς Σικελίαν, ἐβρόντο ὅτι Λακροῖσι τοῖσι ἐπιζευήνεϊσι, καὶ Ζαγκ-
κλαίσι, αὐτίθι τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνόματι Σκυθῆς, περικαλέατο, πῶλιν Σικελῶν ἐξελθὼν
βελδομόροι. μάθων δὲ ταῦτα ὁ Ἰηγίος τετραγῶν Ἀναξίλειος, ὅτι ἐὼν ἀξίφορος τοῖσι Ζαγκλαίσι-
σι, συμμίζας τοῖσι Σαμίοισι, ἀπαπέθει ὡς χερσὶν εἶη Καλλὴ μὲν ἀπὸ τῶν, ἐπὶ δὲ ἰσθμῶν, εἰὼν χερσὶν,
τῶν δὲ Ζαγκλῶν ὄρεϊ, ἐσθῶν ἐρημῶν αὐτῶν. περὶ μὲν δὲ τῶν Σαμίων, καὶ ὄροντων τῶν Ζαγκλῶν,
ὁ δὲ ταῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι, ὡς ἐπύθοντο ἐχονόμενοι τῶν πῶλιν ἐαυτῶν, ἐβόησαν αὐτῇ. * * **
- 30 Σάμιοι δὲ ἀπικαχθέντες μῆδων δόνησι πῶλιν καλλίστω Ζαγκλῶν περικαλέατο. Hoc est: Ac Miletus quidem Milesius ita desolata est. Ceterum Samii, qui aliquid habebant, adeo id, quod sui duces erga Medos fecerant, non probabatur, ut, inito secundum pugnam navalem consilio, visum eis sit, priusquam eò tyrannus Aeaces veniret, in coloniam aliquo concedere, ne manentes Medis simul servirent & Aeaci. Per hoc idem tempus Zancle in Sicilia, missis in Ioniam, qui Iones ad condendam in Pulcro litore urbem sollicitarent (est autem Pulcrum litus Siculorum, in eà Siciliae parte, quae in Tyrrheniam vergit.) soli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Milesius eò concesserunt. Qui dum, in Siciliam tendentes, ad Locros Epizephyrios pervenerunt, Zancle unam cum rege suo, nomine Scythe, urbem quamdam Siculorum oppugnabant. Id quum audisset Anaxilaus, Rhegii tyrannus, quod erat Zancleorum hostis, adiens Samios, sua-
40 sit, satius esse, ut Pulcrum litus, quò navigabant, valere sinerent; & Zanclem occuparent, viris vacuum. Samii persuasi Zanclem occuparunt. Id Zancle quum audivissent, urbi suae suppetias ferunt. Et postea: Samii itaque, a Medis liberati, Zanclem pulcherrimam urbem nullo negotio adepti sunt. At alios rursus huius urbis conditores facit Strabo lib. vi. Ἡ δὲ μεσσηνία, inquit, τὴν Πελοποννήσου ἐν χερσονήσῳ καμφομένης ὀππικῶν πρὸς ἑὼν, καὶ μαζάλλῳ ἕνα πείσης. ἀπὸ τῆς δὲ Ἰηγίος διαρμα ἐξήκοντα σταδίων, τὴν Σηλίδος πλὴν ἑλαπίον. κτίσμα δὲ ἐπὶ μεσσηνίων, τὴν ἐν Πελοποννήσῳ, περὶ ὧν τὸνομα μετήλλαξε, Ζαγκλῆ πρὸς τὸν καλεομένην, ἀξί τῶν σοκλιόντων τὴν τῶν (Ζαγκλιῶν γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ σοκλιόν.) Ναξίων ἔσθαι πρὸς τὸν κτίσμα, τῶν πρὸς Καππῶν. Hoc est: Messene in sinu posita est Pelori, valde ad orientem versus inflexi, ac veluti axilla speciem efficientis. Abest à Rhegio stadiorum lxx trajectu. multo vero propius à Columna. Condita fuit à Messeniis Peloponnesius: qui etiam nomen eius mutarunt. nam antea dicebatur Zancle, à locorum curvitate, (curvum quidpe adpellabatur zancleion) quum primò esset opus Naxiorum, qui apud Catanam habitabant. Cum Strabone sentit Marcianus Heracleensis, in περιήγησει, his versibus:
- μετὰ ταῦτα δὲ δόδο Νάξιοι Λεοντῖοι τε καὶ
Ἡ τῶν ἡσίων τὴν ἔχουσι Ἰηγίος πέραν,
Ἐπὶ τῆς δὲ πορθμοῦ κειμένη τοῦ Σικελικοῦ,
Ζαγκλῆ, Καππῶν, Καλλίστης, ἔχον δόποικίας.

Hoc

Hoc est:

*Post hæc à Naxo Leontini, &**Quæ ex adverso Rhegi sita est,**Ad fretum Siculum,**Zancle, Catana, Callipolis, accepere colonias.*

Ita scilicet præscripti auctores super Messanæ sive Zancle conditoribus atque colonis inter se sententiis haud modicè discrepant. Thucydides ait, primos eam urbem tenuisse piratas Cumæos ex Opicorum terrâ, id est, à Cumâ Italicâ. hos pulsos fuisse à Chalcidensibus & aliis Eubœæ insulæ populis; ducibus Cratæmene & Priere. At è diverso Pausanias hos ait primos fuisse illos urbis habitatores piratas: & ab iis alios postmodum nonnullos Græcorum adscitos colonos. Marcianus verò cum Strabone non ex Eubœâ, sed ab Naxo Sicilia profectos fuisse istos Chalcidenses, tradunt. nam ipsi Naxii fuerunt Chalcidenses, ex Eubœâ profecti; ut infrâ docebo. Rursum Thucydides ac Pausanias scribunt, Samios ab Anaxilao fuisse ejectos, auxiliantibus novis colonis Messeniis. at Herodotus, ab Anaxilao Samios invitatos fuisse ad occupandam urbem, adfirmat. Verum tamen potuit idem rex & auctor prius fuisse iis occupandæ novæ sedis, & item postea, exorto inter eos dissidio, bello eos infestasse. Primi autem urbis conditores cultoresque, sive Cumani ex Italiâ, seu Chalcidenses ex Eubœâ sive à Naxo, quum fuerint Græci; haud injuriâ mireris, vocabulum novæ urbi non ab his Græcum, sed ab Siculis inditum fuisse Siculum. Vnde non tantum suspicari, sed certo documento colligere licet, jam ante Græcorum in eum locum migrationem, urbem fuisse à Siculis & habitam & conditam. Stephani epitomator, loco supra scripto, *ὅτι Ζάγκλη ἔφηρητος*, id est, *ab Zanclo terrigenâ, sive Terræ filio*, id nominis eam accepisse. ex quo argumento origo eius longè antiquissima colligitur. A Zanclo verò rege indigenâ conditam fuisse & denominatam regnatamque, Diodorus quoque, auctor inter primos gravis & Siculus, tradidit lib. IIII; ita de Orione scribens: *ἀέτιμα τοῦτον, σάμαλ' ὁ μέγθευ καὶ γάμψη πλὴν τῶ μνημονοουμένων ἡρώων Ἐπεροζάντα, Φιλοκυύηρον γένεσθαι, καὶ κατὰ τὸ σιδικίαν μεγάλην ἔρα διὰ τὴν ἰσχυρὰ καὶ φιλοδοξίαν. καὶ ἔτι γὰρ τὴν Σικελίαν κατὰ σιδικίαν Ζάγκλη, τῶ ππ βασιλευσὶν ἔ, ππ μὲν ἀπ' αὐτοῦ Ζάγκλης, ππ δὲ μεσσηνίης ὀνομαζομένης, ἀδ- 30* *λα π, καὶ τὴν λιμένα περὶ τὴν σικελίαν, τὴν ὀνομαζομένην Ἰκτιῶ πῖσση. Id est: Fertur hic proceritate corporis ac robore omnibus, qui celebrantur, heroes excessisse; venationisq. fuisse studiosus: & quum viribus polleret, gloriæque esset avidissimus: res magnas perpetrasse. quidpe in Sicilia Zanclo, qui rex fuit eius urbis, quæ ab ipso tunc dicebatur Zancle, nunc verò Messene vocatur, cum alia perfecisse, tum portum, quem Aëten, hoc est, litus, vocant, jaculis molibus exstruxisse. Hæc quamvis sint fabulosa, tamen summam urbis vetustatem innuunt. Litus autem heic intelligitur curvum, quod, vulgò Brachium s. Rainerii dictum, portum includit. Atque à curvitate huius portus nomen accepisse urbem, non à rege aliquo Zanclo; quum Ζάγκλιος Siculis fuerit curvum, & Ζάγκλιος fals; quis dubitet?*

Primi igitur Zanclem urbem condidère Siculi; sub ipsum haud dubiè ex Italiâ in Siciliam adventum: ut in quem locum primò è navibus vel ratibus egressi fuerunt: quò tutum haberent receptum, si fortè à Sicanis repellerentur. At divus Hieronymus, interpres Chronici Eusebiani, ad annum ante bellum Troianum 10LXXVII hoc de suo inseruit: *Hoc tempore in Sicilia Messana, quæ & Mamertina, conditur.* Hoc si verum; certè jam non Siculi, sed Sicani primi fuerint Zancles conditores. quibus pulsus, tandem Siculi occupaverint. Verum ex quàm bono idoneoque auctore habuerit hoc Hieronymus, equidem nescio; utique, quum nullus neque Græcus neque Latinus tale quid tradat scriptor: nisi illud Hesiodi apud Diodorum de Orione & Zanclo rege intellexerit. Atque hac jam ratione Messana omnium Sicularum urbium fuerit vetustissima.

Postmodum ex Italiâ Cumanorum nonnulli, piraticam exercentes, eam, pulsus Siculis, occuparunt: ut auctor est Thucydides, loco supra scripto. Hos postea Chalcidenses, ut idem testis est, duce Periere Chalcidensi & Cratæmene Cumæo, ex Eubœâ insulâ profecti eiecērunt. At, quia ipsa urbs Cumæ in Italiâ à Chalcidensibus & Cumæis, ut auctor est Strabo lib. V, ex Eubœâ profectis, condita fuit; haud veri sit simile, posteriores Chalcidenses voluisse consanguineos suos sede suâ pellere: nec probabile est, Cumæos Italicos, quorum civitas κατ' ἐκείνας τὴν χεῖρας, ut

ut inquit Dionysius lib. VII, *περιβόητος ὡς αὐτὰ πῶς ἄλλω Ἰταλίας, πλεῖστα τὴ καὶ δυνάμειος ἕνεκα, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν*, id est, *per omnem Italiam divitiarum, potentia, ceterorumque opum nomine erat celebris*, passuros fuisse, civis suos ab advenis pelli. Verisimilior itaque fuerit Marciani ac Strabonis sententia, qui à Naxo, Siciliae urbe, profectos Chalcidenses Zanclen colonis novis frequentasse, tradunt: nempe, Siculis inde pulsis. His Chalcidensibus haud dubiè postmodum ἔδοξεν καὶ ἄλλας ἐπιμαχεῖσθαι τῶν Ἑλλήνων εἰκήτορας, id est, *visum est, alios insuper è Græcis adsciscere colonos*: nimirum, quum ipsi tenendo contra pulsos Siculos loco impares forent. Venerunt igitur ἀπὸ Χαλκίδος, ut inquit Thucydides, καὶ ἄλλης εὐβοίας πλῆθος, id est, *ab Chalcide & aliis Eubæa insulae locis*

10 *multitudo*, ducibus Periere Chalcidensi & Cratæmene Cumæo; ut idem tradit Thucydides. nam Samium fuisse Cratæmenem, ut vult Pausanias, minimè probabile est; quando ipsi postea Samii eà urbe Chalcidenses eiecerunt, instinctu Anaxilai, Rheginorum tyranni, circa Olympiadem LXXI; id est, circa annum ante natum Christum cccxciv. quidpe circa hoc tempus Darius, Persarum rex, Miletum expugnavit. Mox, dissidio fortè, ut dixi, inter Anaxilaum ac Samios orto, quum Messenii, à Lacedæmoniis bello victi, relicta patriâ novas fedes quærenter, ab Anaxilao invitati, conjunctis copiis Zanclen occuparunt; urbisque nomen antiquum in Messenes, patriæ suæ, vocabulum mutarunt; sub Anaxilai imperium redacti: non quidem Olympiade xxviii; ut tradit Pausanias: sed circa Olympiadem

20 LXXIII. sic enim Diodorus lib. XI: *Ἐπὶ ἀρχοντας ἀθλήσοι φαίδωνος Ὀλυμπίας μὲν ἤχη ἔκη παρὰ τοῖς ἐδοξομένησιν, ἐπιλαβόντες δὲ Ἀναξίλαιος, ὁ Ῥηγίος καὶ Ζάγκλης τύραννος, διωκόμενος ἐπὶ δεκαετησίῳ. τὸ ἔργον οὖν διεδέξατο Μίκυθος, πρὸς τοὺς ὡς τὸ ἀποδύναμι τῶν τέκνων τῶν πελοπόννηστος, ὡς νεοῖς τῶν ἠλικίων*. Id est: *Athenis summum magistratum gerente Phædone Olympias acta est* LXXVI: *qua decessit ἐπιτὰ Ἀναξίλαιος, Rhegii & Zanclis tyrannus, quum dominatum xviii annos obtinisset. Tyrannidem hinc adiit Micythus, gubernator fiduciarius, hac condicione creatus, uti defuncti liberis, nondum etate confirmatis, dominium paternum restitueret*. Dominatum scilicet Rhegii xviii annos obtinuit: Zanclis sive Messanæ imperium post adeptus est. Mendum potius esse exscriptorum Pausaniæ in τῶν ὀγδοῶν ἐξ εἰκοσῆς, & τῶν ἐνάτης καὶ εἰκοσῆς, quàm ipsius auctoris errorem; quis non crediderit? Ac fortè ipse scripsit, ἐξ ηκοσῆς, id est, *sexagesimæ*. quod additis præcedentibus numeris propius ad genuinum dictarum rerum tempus accedit. At Marciani Heracleensis maximus heic deprehenditur error; qui Messenen à Samiis hoc nominis unà cum novis colonis accepisse innuit, his

30 versibus:

μετὰ ταῦτα δὲ ἀπὸ Νάξου Λεοντῖνοί τε καὶ
 Ἡ πῶς ἦσαν τ' ἔχουσι Ῥηγίος πέραν,
 Ἐπὶ δὲ παρθμοῦ κειμένη τῶν Σικελικῶν,
 Ζάγκλη, κατὰ νη, Καλλιπόλις, ἔχον ἰσοκίνας.
 Πάλιν δὲ ἀπὸ τῶν δύο πόλεις, Εὐβοία
 καὶ μύλαι κατωκισθῆσαν Ἰπικαλάμους.
 Εἰς ἡμέρας, καὶ Ταυροιδίου ἐχομένη.
 Εἰσι δὲ πᾶσαι Χαλκιδεῖς αὐτὰ πόλεις.
 Τὰς Δωρικὰς δὲ πάλιν ἀναγκαῖον Φερίσσι.
 Μεγαρεῖς Σελινῶντ' οἱ Γελῶσι δὲ ἐκίταν
 Ἀκρῶντα, μεσσηνῶν δὲ Ἴωνες ἐκ Σάμου.

Hoc est:

Post hæc à Naxo Leontini, &
 Quæ ex adverso Rhegii
 Ad fretum Siculum sita est,
 Zancle, & Catana, & Callipolis, accepere colonias.
 Rursus vero ab his due urbes, Eubæa
 Et quæ Myla dicta, condita fuere.
 Dein Himera, & contermina Tauromenium.
 Sunt igitur omnes istæ urbes Chalcidenses.
 Nunc Doricas etiam enarrare oportet.
 Megarenses Selinuntem, Gelsenæ vero condiderunt
 Agrigentum, Messenem autem Iones ex Samo.

Mylas, quod opidum nunc vulgò dicitur Milazzo, à Messeniis sive Messanensibus fuisse conditas post suo loco ostendetur. Ipsam verò Messanam tenuerunt per cc

annos, ad Agathoclis usque, Syracusanorum regis, exitum. tunc enim Italici generis populi eam occuparunt. qua de re ita ex Alfii cuiusdam historiâ refert Pompeius Festus: *Mamers Mamertis facit; id est, lingua à Oscâ, Mars Martis. unde & Mamertini in Sicilia dicti, qui Messana habitant. Mamertini autem adpellati sunt hoc de causâ: Quum toto Samnio gravis incidisset pestilentia, Sthenius Meivus, eius gentis princeps, convocata civium suorum concione, exposuit, se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, ut, si velent eo malo liberari, Ver sacrum vocerent; id est, quacumque vere proximo nata essent, immolarent sibi. Quo factò levatis, post annum viceesimum deinde eiusdem generis incessit pestilentia. Rursum itaq, consultus Apollo, respondit: Non esse persolutum ab iis votum; quod homines immolati non essent. quos si expulissent, cerè fore, ut eâ clade liberarentur. Itaque iussi patriâ decedere, quum in parte eâ Sicilia consedissent, quæ nunc Tauromenitana dicitur; forte laborantibus bello novo Messanensibus, auxilio venerunt ultro: eosq, ab eò liberarunt. Prociuales, id ob meritum eorum, ut gratiam referrent; & in suum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quòd, conjectis in sortem XII deorum nominibus, Mamers forte exierat; qui lingua Oseorum Mars significatur, cuius historie auctor est Alfius, libro primo belli Carthaginensis. Eandem vocabulo Mamertinorum originem adstruens Diodorus, Samnitas fuisse eos natione, haud obscure indicat: quamquàm occupatæ ab iis urbis Messanæ modum longè alium unà cum Polybio refert. Libro xx bis tradit, Agathoclem, Syracusanorum tyrannum, in acie contra Carthaginensibus habuisse μιθοφόρους Σαμνίτας & Τυρρῶνας & Κελτάς, id est, mercenarios milites Samnitas, Hetruscos, & Gallos. libro autem xx i, memorato Agathoclis interitu, sic scribit: Ηναγκασθησαν οι Συρακούσιοι, δόντες ἡμέρας τοῖς Φοίνιξιν ἢ, Διὰ τὴν ἀσθενειάν τὴν πόλεμον, καὶ καθυπερβαίν τὰς Φυράδας. Ἦ ἡ μιθοφόρων ἀλιμαζομένων ἐν ταῖς ἀρχαῖς αἰσεῖς, σιωπῆσιν εἰσεῖς πληρωθῆναι τὴν πόλιν. Διαστάντων ἐν ἐν τοῖς ὄσσοις τῆς Συρακυσίαν & τῆς μιθοφόρων, οἱ πρὸς αὐτῶν ἀπαρτῶν ἀσθενεῖς καὶ πάλιν ἀσθενεῖς ἀμφοτέρων, μὲν καὶ καταπαύσαν τὴν ἀσθενειάν, οἱ δὲ καὶ ἐν τῆς ἀμολογίας ἐκλιπόντες τὰς Συρακούσας, καὶ ἀναστρέψαντες τὴν πόλιν, ἀποδέχθησαν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, οἱ δὲ φίλοι καὶ σύμμαχοι. ὑπὸ δὲ τῶν πολιτῶν φιλοφρονεῖς ἀναστρέψαντες εἰς τὰς οἰκίας, νυκτὸς ἐφόνευσαν τὰς ἀσθενεῖς. Ἐπὶ τῶν γυναικῶν γήμωντες, κατὰ τὴν πόλιν ἐκάλειψαν τὴν πόλιν καμπερτίνω, δὲ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας ἐκάλειψαν τὴν πόλιν καμπερτίνω, δὲ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας. Hoc est: Coacti sunt Syracusani, traditis cccc obsidibus, bellum cum Papis dissolvere, & reducere exsules. Quum verò mercenarii in electione magistratum honore suo fraudarentur; evenit, uti seditione urbs repleretur. dumque correptis armis ita disident Syracusani & conductitii milites; seniores, missâ legatione, vix multi apud utrosque precibus obtinuerunt, ut à tumultu desisterent; eâ equidem condicione, ut mercenarii constituto tempore, distractis facultatibus, Sicilia excederent. His ita ratificatis, peregrini ex compacto Syracusis emigrarunt. ad fretumque progressi, à Messanensibus ut amici ac socii in urbem admittuntur. Ibi humaniter ab opidanis in edeis recepti, noctu hospites obruncant. ducesque illorum uxoribus, suæ potestatis urbem faciunt. quam Mamertinam vocarunt, à Marte; qui illorum lingua Mamertus dicitur. Eandem & Silius poeta innuit nominis originem, lib. x. r. i. i. his versibus:*

Incumbens Messana freto, minimumq, revulsâ

Discreta Italiâ, atque Oscâ memorabilis ortu.

Samnites Oscâ usos fuisse in Samnio suo lingua, nusquam hæcenus dispexi. Partem verò eorum, C. Sempronio Atriatino & Q. Fabio Vibulano Romæ Coss. civ annis ante Agathoclis tyrannidem, in eam migrare cepisse regionem, quam, pulsis Græcis ac Oscis, à Capuâ sive Campaniâ urbe Campaniam dixere; in Italiæ opere satis abundè ostensum est. De pestilentia igitur istâ si quid verum; certè in Campaniâ, non in Samnio, Samnites Campanos adfixit. Atque hinc rectè prædicti Mamertini Polybio atque Straboni vocantur Campani. Polybius, lib. i: μεσσηνίων ἢ Καμπυνοί, πρὸς ἡγεμονίαν μιθοφόρων, ἢ πάλιν πρὸς τὴν πόλιν ἀσθενεῖς καὶ πάλιν ἀσθενεῖς ἀμφοτέρων, μὲν καὶ καταπαύσαν τὴν ἀσθενειάν, οἱ δὲ καὶ ἐν τῆς ἀμολογίας ἐκλιπόντες τὰς Συρακούσας, καὶ ἀναστρέψαντες τὴν πόλιν, ἀποδέχθησαν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, οἱ δὲ φίλοι καὶ σύμμαχοι. ὑπὸ δὲ τῶν πολιτῶν φιλοφρονεῖς ἀναστρέψαντες εἰς τὰς οἰκίας, νυκτὸς ἐφόνευσαν τὰς ἀσθενεῖς. Ἐπὶ τῶν γυναικῶν γήμωντες, κατὰ τὴν πόλιν ἐκάλειψαν τὴν πόλιν καμπερτίνω, δὲ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, ἀπὸ τῆς ἀσθενείας. Hoc est: Messanam Campani, sub Agathocle merentes, quum jam dudum eius opidi pulcritudini ac reliquæ felicitati oculos adiecissent, ubi primum occasio est oblata, per fidem circumve-

cum venire sunt adorti. Subdole namque, specie amicorum, ingressi, urbis potiti, civis partim jugularunt. Quibus rebus ita patrat; uxores quidem & liberos infelicium Messanensium, prout cuique ipso sceleris admissi tempore fors cecidisset, retinent: opes vero ac mox agrum quoque ipsum, viri inter se divisum, occupant. atque ita brevi ac facili negotio optimam regionem atque urbe potiti sunt. Et paullo post: οἱ δὲ Μαιερτῖνοι (ποτο γὰρ τὸ νομα κωλύσθαι τῆς εἰς Καμπανίης τῆς μεσσηνίας περὶ τὴν ὄρεσιν σφάζονται) ἕως ἰδίῳ σιωπεύοντο τῆ τῶν Ῥωμαίων συμμάχια, τῶν τὸ Ῥήγιον κατὰ τὸν ὄρειον, ἔμονον τῆς ἐαυτῶν πόλεως καὶ χώρας ἀσφαλῶς καταπραῖτον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Συρακυσίας, ἔχ' ὡς ἔτυχε, περιουσίαν πῶς πὶ Καρχηδονίους καὶ τοῖς Συρακυσίοις, καὶ πάλαι μέρη τῆς Σικελίας ἐφορολογεῖν. Id est: Mamertini, (hoc namque sibi nomen Campani, occupata Messana, indiderunt.) quam diu Romanorum, qui Rhegium occupaverant, societate atq. auxilio sunt usi; & opidum & agros suos securi possederunt. neque id solum: verum etiam de finitima ditone negotium & Carthaginensibus & Syracusanis non leve facefferunt. multas quin etiam Siciliae partis stipendium pensitare coegerunt. Hinc Strabo lib. VI: Εἰς τὴν ἄνω τῶν μεσσηνίων Μαιερτῖνοι, Καμπανίων πὶ Φύλον. οἱ ποσὲν ἐπεκράτησαν περὶ τοῖς μεσσηνίοις, ὡς ἔειπ' ἐκείνοις ἀπὸ τῆς πόλεως. καλεῖται δὲ μαμερτῖνος μᾶλλον ἄπαντες αὐτῆς ἢ μεσσηνίας. Id est: Postea temporis Mamertini, Campanorum quaedam gens, Messanam colonis frequentarunt. qui apud Messanenses ad id invaluerunt, uti sub suam potestatem redegerint urbem. incoleque ab omnibus Mamertini potius appellantur, quam Messanenses. Falsum heic puto Diodorum, qui ipsam urbem ait Mamertinam appellatam fuisse: licet ea in re sequutus cum sit divus Hieronymus in Chronico Eusebii, loco supra citato. quidpe omnibus aliis scriptoribus constanter ipsa urbs antiquo memoratur vocabulo MESSANA: quod ad hanc usque diem durat, mutata una vocali vulgo Messana dicta: cives vero seu incolae MAMERTINI. eodem scilicet modo, ut in Etruria quondam in via Flaminia urbs erat proprio nomine Falerii; opidani vero Falisci; & item omnis eorum ager Faliscus. Praeter Polybii, Strabonis, ac Festi testimonia, aliorum etiam scriptorum auctoritas adducatur. Sed Ciceronis, qui id frequenter ita usurpat in Verrinis, singula loca citare, supervacaneum nec commodum fuerit. Plinius igitur, lib. III, cap. VII: A Peloro, inquit, opidum Messana, civium Romanorum, qui Mamertini vocantur. Paul. Orosius, lib. III, cap. VII: Anno ab Urbe condita CCCCLXXXIII, Appio Claudio, Q. Fabio, consulibus, Mamertinis, quorum Messana nobilis Siciliae civitas erat, auxilia contra Hieronem, Syracusanorum regem, & Panorum copias, Hieroni junctas, Ap. Claudium consulem cum exercitu misere Romani. Epitomator T. Livii, lib. XVI: Origo Carthaginensium & primordia urbis referuntur. contra quos & Hieronem, regem Syracusanorum, auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Eumenius, in Gratiarum actione ad Constantinum Augustum: Fuit amica Massilia: protegi se maiestate Romana gratulabatur. imputare se origine fabulosa in Sicilia Mamertini. L. Florus, lib. II, cap. II: Sed ecce, ulro ipsis [Romanis] viam pendentibus satis, nec occasio defuit [occupandae Siciliae] quum de Panorum impotentia federata Sicilia civitas Messana quereretur. I. Caesar, de Bello civili lib. II: L. Nasidius, ab Cn. Pompeio cum classe navium xv L. Domitio Massiliensibusque subsidio missis, freta Sicilia, imprudente atque opinante Curione, procehitur. adpulsiq. Messanam navibus, atque inde principum ac senatus fugam facta, ex navalibus eorum unam deducit. Et lib. III: Isdem fere temporibus Cassius cum classe in Siciliam venit. & cum esset Caesaris classis divisa in duas partes, & dimidia parti praeset P. Sulpicius praetor Liboque ad fretum, dimidia M. Pomponius ad Messanam; prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de eius adventu cognosceret. Mela, lib. II, cap. VII. A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, haec fert illustria Messanam, Taurominium, Catinam, Syracusam. Solinus, cap. XI: Opidum Messana Rhegio Italia oppositum est. Ac ipse sane Diodorus, supra dicto lib. III: Τῆς τὸ πὶ Ζάγκλης, νῦν δὲ μεσσηνίας ὀνομαζομένης. id est: Eius, que tunc Zancle, nunc vero Messene vocatur. Sed & vinum, quod in Mamertinorum agro gignebatur, nomen inde habuit Mamertinum; etiam Strabonis, Plinii, & Athenaei aeo. Strabo, dicto proxime loco: Εὐόινος τὸ σφῆδρα ἢ χῶρος ἔστι, ἢ μεσσηνίων καλεῖται τὸν αἶνον, ἀλλὰ μαμερτῖνον, τοῖς θεοῖς ἐραμίλλον ὄνομα τῶν Ῥωμαίων. hoc est: Et quum admodum ferax vini sit ager; vinum inde non Messanum dicitur, sed Mamertinum, quod cum Italicorum vinorum optimo quodque certet. Plinius, lib. XIII, cap. VI; quod est de vinis generosis. Quartum curriculum publicis obtinere a divo Iulio (is enim primus auctoritatem his tribuit; ut in epistolis eius adparet.) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Est in eadem Sicilia &

MAMERTINI, Messana incola.

Taurominitanis honos: lagenis pro Mamertinis plerumque subditis. Athenæus, lib. 1: μαμερ-
 τίνων οἶνον ἔξω μὲν τῆς Ἰταλίας γίνεσθαι· καὶ γινώσκουσιν ἐν Σικελίᾳ καλεῖσθαι Ἴωπελίον. Id est:
 Mamertinum vinum extra Italiam provenit. natum verò in Sicilia, Iotalinum vocatur.
 Alia exemplaria habent ποταλίον. Sed interpretes fecere Ἰταλίους· scilicet, quia
 Mamertini Italici erant generis. Atque hæc de origine Messanæ, urbis omni ævo
 celeberrimæ, deque variis eius incolis sint dicta.

Cæterum verba è Stephani epitomatore supra allata sunt ista: Ζάγκλη, πόλις Σικε-
 λίας· οἱ μὲν δὲ Ζάγκλη γινώσκουσιν, ἢ δὲ κρήνης Ζάγκλης, οἱ δὲ Ζάγκλη τὸ ἐκεῖ Κρόνον τὸ δρεπανον δρο-
 κούσαν, ἢ τὰ Ἐπιπέδου ἀπέκοψεν αἰδοῦσα. Id est: Zancle, urbs Siciliæ. hanc alii à Zanclo ter-
 rigenâ, vel à fonte Zancle, alii inde dictam volunt, quòd Saturnus ibi falcem abscondiderit, qua

ZANCLE patris pudenda amputavit. Hic ZANCLE fons memoratur quoque Nonno, Διου-
 σακῶν lib. vi, additâ etiam portus Messanenensis egregiâ descriptione; ubi ita canit de

Cerere: Καὶ πνα λαῖνον οἶνον ἐπιπέδουσι θεαίνη
 Σικελίης ρεῖλιόφοιο Πελωρίδα δύρατο πίτηλω
 Ἀδριαδάς ὡρεῖ θινάς· ἐπι χύσις ἀσπίθ' ἀλτης
 Εἰς δύσιν ἐλακιδίη περικάμπεται ἰκελ' ἀρπη
 Εἰς λίβα πιμπόσσαι βορείοθεν ἀγκύλον ὕδωρ·
 Καὶ κυανῶ ἔστι πυκνὰ ῥόος χυτλώσαστο κέρλω,
 Κρηναίω σφοδραίνω χέων ἐπήρονον ὕδωρ,
 Γείτονα κέληρον ἔπωπεν ἰσοσηθίοντα μελάθρω
 Λαϊνέης ὀρέφοιο περὶ σέθεντα καλύπηρη,
 Ὅν φύσις ἐθεργάσαστο χαροδραίω πυλαῶνι,
 Λαῖνον ἰσὸν ἔχοντα μεμηλότα γείτοσι νύμφασσι.

Hoc est:

Et quamdam lapideam domum conspiciat dea
 Sicilia tria cacumina habentis, Peloridem subiit petram,
 Adriatica apud litora; ubi fluctus mobilis salsi maris,
 In occasum tractus, flectitur instar falcis,
 In Affricum mittens ex boreâ curvatam aquam;
 Et caruleam ubi crebrò fluctus perfudisset puellam,
 Fontali vertigine fundens adspectabilem aquam:
 Vicinum sinum adspexit equalem domui
 Lapidei tecti circumcoronatum tegumento,
 Quem natura circumvallavit confragoso sinu,
 Lapidum instrumentum sextorium habentem, quòd cura erat vicinis nymphis.

Fontem hunc quem intellexerint Stephanus atque Nonnus, vel potius ii, à qui-
 bus eius mentionem acceperunt illi, incertum est. nam Messanenensis, qui antea
 aquarum usu, quas ex puteis aut fontibus exiguis hauriebant, sustentabantur, sua ætate aquam
 à Cammari pagò, duobus ferme passuum millibus ad meridiem ab urbe distito, perfossis duobus
 montibus, per subterraneos cuniculos in urbem adduxisse, testatur Fazellus, Sicular. rer. 40
 decad. 1. lib. 11, cap. 11.

Cæterum urbi imminet ingens illud montium jugum, quod à Taurominita-
 nâ regione ad mare usque Tuscum sese extendit. Nomen ei fuit antiquissimis
 temporibus Πελωρίς, sive Πελωριάς, & Πέλωρος, id est, Latinis literis, PELORIS,
 PELORIAS, & PELORVS: unde etiam subjectum ei litus Peloritana dicebatur

NEPTUNIVS
 mons, idem
 qui Pelorus.

SPECVLA
 in Neptunio
 sive Peloro
 monte.

CHALCIDIVS
 mons.

ora; ut supra ostensum est. Idem verò jugum alio nomine, ab supposito ei in Peli-
 ti humili excursu Neptuni celeberrimo templo, NEPTUNIVS MONS dice-
 batur. Solinus, cap. xi: *Eminet [Sicilia] montibus Aetnâ & Eryce.* Et paulo post:
Sunt & alii montes duo; Nebrodes & Neptunius. E Neptunio specula est in pelagus Tuscum &
Adriaticum. SPECVLA ista fortè fuerit eodem situ, ubi etiam nunc turris haud
 parvæ reliquiæ exstant, in sublimi inter altissimos monteis vertice, à sinistrâ parte
 via, qua Mylas itur à Messanâ.

Porro partes Neptunii montes videntur fuisse τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος, CHALCIDIVS
 MONS, & αἱ ἑωαῖς ΕΥΝΕΣ, sive αἱ Σλώεις SENES, pluralis numeri vocabulo.
 Polybius, lib. 1: Καρχηδόνιοι δὲ τῇ μὲν ναυτικῇ διωάμει περὶ Πελωριάδα σπράτοπεδούσαντις,
 τῷ ἢ περὶ σπράτομαλι περὶ Σλώεις καλῶσιν, ἐνεργῶς περὶ κείνου τῇ μεσογῆνι.
 Ὅ δὲ ἱέρων, ἀναζήσας ἐκ τῶν Συρακουσῶν, ἐπαοίειτο τίω πρὸς αὐτὸν ἴππιν τίω περὶ κείνου πόλιν κα-
 τεσρατι-

Ἐσρατοπέδους δὲ ἐν θαλάσῃ μέρους παρὰ τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον, ἀπέκλειον καὶ ταύτης
 τῆς ἕξοδος τὰς ἐν τῇ πόλει. Hoc est: Carthaginenses cum navalibus copiis apud Peloriadem,
 cum terrestribus apud Senes, quas vocant, castra ponunt; & obsidioni Messanae naviter incum-
 bunt. Hiero verò Syracusis movens, Messanam versus iter instituit. quumque ab altera par-
 te propter Chalcidicum montem locasset castra: hoc quoque exitu opidanos prohibuit. Diodo-
 rus, lib. xxiii, de iisdem Pœnis & Hierone rege: Ἀμφοτέρων δὲ τὰς δυνάμεις ἀρχόν-
 των ἦν τὴν πύλιν Μεσσηνίαν, ἴερων μὲν ἦν τὸ λόφος καλεῖται Χαλκιδικὸς, κατ᾽εσρατοπέδους δὲ οἱ
 εἶς Καρχηδόνιοι τῇ περὶ εσρατὰ περιέβαλον εἰς τὰς καλεῖται εὐνείας, τῇ δὲ ναυτικῇ κατέχον τὴν
 ἀκρὴν τὴν καλεῖται πελωριάδα. Hoc est: Quum igitur utrique copias adversus Mes-
 sanam duxissent; Hiero in Chalcidico monte castra posuit: Carthaginenses verò terrestri ex-
 10 exercitu confederunt in Eunis, quas vocant; nautico Peloriadem promontorium occuparunt. Id
 nominis haud dubie mons ille accepit ab Chalcidensibus Messanae incolis. Apud
 Stephani epitomatore[m] ita legitur: Ἑλλάνικος, ἱερέων Ἡρακλῆος θεοκλῆς ἐκ
 Χαλκιδῶν μετὰ Χαλκιδέων καὶ Ναξίων ἐν Σικελίᾳ πόλεις ἔκτισε. καλοῦνται δὲ καὶ εἰ ἐν τῇ κώ-
 μῃ τῆς Σικελίας Χαλκιδεῖς. οὗτοι δὲ ἀποικιστὴς εἰσὶν ἐξ Εὐβοίας. ἐστὶ καὶ Χαλκιδικὸν ὄρος Σικε-
 λίας, ὡς πολύβιος πρῶτος. Id est: Hellanicus, de Sacerdotibus Iunonis lib. ii; Theocles
 à Chalcide cum Chalcidensibus & Naxiis profectus, in Sicilia urbeis condidit. Vocantur & ii,
 qui in vicis Siciliae sunt, Chalcidenses. Hi autem colonia sunt ex Eubœa profecta. Nomen δὲ
 κώμης, id est, vicis, non adposuisse eum, miror. eoque suspicor, vocem esse adulte-
 20 rinam. Priora sanè verba ita legenda sunt: θεοκλῆς ἐκ Χαλκιδῶν μετὰ Χαλκιδέων τὴν
 Ναξίων ἐν Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν. id est: Theocles cum Chalcidensibus ab Chalcide profectus,
 Naxiorum in Sicilia urbem condidit. Id ita tradunt Thucydides, Marcianus Heracleen-
 sis, atque Strabo; quos sequenti capite videbimus. Cetera igitur ita lego: καλένται
 δὲ εἰ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ Σικελίας Χαλκιδεῖς. id est; Sed & ii, qui Sicilia Messenam in-
 colunt, Chalcidenses vocantur. Reliqua hinc verba de utrisque intelligenda sunt.
 utrique enim ab Eubœae insulae urbe Chalcide profecti fuerunt. Porro ex suprâ
 scriptis Polybii Diodoriquè verbis liquet, Chalcidicum montem fuisse adpellata ea
 juga, quæ urbi à meridie sive occasu hiberno imminet: quâ Syracusas versus itur.
 Eunēs verò sive Senes (utrum namque vocabulum magis genuinum sit, incertum
 30 est) sive locus seu mons, ab occasu fuit æstivo; quâ Mylas & Panormum Lilybæum
 que itur: unde Pœni cum classe profecti erant.

EVNES sive
 SENES
 locus.

Eisdem duobus itineribus in eodem Peloro sive Neptunio jugo binæ FAUCES,
 sive angusti transitus, Appiano memorantur, Bellor. civil. lib. v. Μύλας δὲ εἶναι, inquit,
 Ἐπὶ ἐν μυλων ὄρει τῆς Ναυλοχίας καὶ Πελωριάδα [expunge, quod sequitur heic, adulteri-
 40 πῦρ] ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς Φρυγίας Πομπηίας κατέχον. ἐκέρχεται δὲ εἰς τὴν εὐνείαν ἡκατέρωθεν ὁ Πομπηίος,
 ἀμφὶ τὴν τὴν Ταυρομένιαν καὶ παρὰ Μύλας, καὶ περὶ τὸ ὄρος ἀπετείχετο, καὶ τὴν Κάϊσαρ ἐκ Ταυρομένιδος
 εἰς τὸ πρὸς τὸν ἰόντα λωγλῆ, μὴ συμπλευροῦμενον. Ἀγρίππῃ δὲ νομιζέμενος ἴσταν ἄπειχετο, εἰς Πελωριάδα
 μετ᾽ἠέθησεν, ἐκλιπὼν τὴν εὐνείαν παρὰ Μύλας. Ἐὶ δὲ Κάϊσαρ αὐτῇ τῇ κατέχετο καὶ Μυλων, Ἐὶ Ἀρμισίτις πο-
 λίχνης θεαρχοῦντος. Ἰσίδας δὲ Ἀγρίππῃ δόξης Φανείσης, ὁ Πομπηίος ἠδὲ εἰς τὴν εὐνείαν ἀφ᾽ἠμε-
 40 νος, Ἐὶ Τισιων ἐκάλει μὲν Ἐσρατῆ. Τισιων δὲ ὁ Κάϊσαρ ἐπὶ τῆς εὐνείας, Ἐὶ δημῶντα τὸ εὐνείαν παρὰ τὸ
 Μυκόνιον, εἰς τὴν ἀσπίδος ἐνεκρίθησεν. Id est: Mylas adhuc, & omnem hinc ad Naulochos Peloria-
 demque versus oram maritimam Pompeii tenebant presidia. fauceis quoque utrasque, iam Tau-
 romenitanas tum Mylenses, Pompeius occupavit: & montanos calleis muris intersepit: & Ce-
 sare[m] à Tyndaride procedentem infestabat, abstinentem à praelio. Quum verò Agrippam ad-
 pulsurum crederet, ad Peloriadem transcurrit; desertis faucibus Mylensibus, quas mox Caesar oc-
 cupavit, unâ cum ipsis Mylis & Fano Dianae. Sed ubi opinio de Agrippae adventu evanuit; Pom-
 peius, cognito amissas esse fauceis, Tisenum accivit cum exercitu. Ei Caesar obviam progressus,
 aberravit à viâ circa Myconium montem; ubi sine tentorio pernoctavit. Post hæc Palestenorum
 50 agnum vastavit: & Lepidus factus ei est obviam, frumenta colligens. moxque ambo Messanam
 obsederunt. Ex his locis Tyndaris hodièque vocatur S. Maria di Tindari; & Myla, Mi-
 lazzo: Templum verò Dianae fuisse ad os Nociti fluminis, & Naulochum ad Malfuriti
 ostium, post suo loco ostendetur. Pompeii autem exercitum, quem Tisenus ad Pe-
 lorum versus vel Naulochum ducere debebat, Messanae, Lepidum verò ad Tauro-
 minium fuisse, ex præcedenti Appiani eodem libro narratione liquidò patet. FAUCES
 igitur MYLENSES in dicto Neptunio monte sunt eæ, per quas à Messanâ
 versus Mylas ad litus usque & Malfuriti amnis ostium VII millium passuum
 itinere transitur. FAUCES verò TAVROMINITANAE sunt ad castellum,
 cui

FAUCES
 Mylenses.

FAV CES cui vulgare nunc vocabulum *S. Alessio*; v millia passuum ab ipsâ urbe Taurominio: ubi angustissimo brevissimoque transitu veluti per portam transitur promontorium, quod vulgò nunc ab imposito castello dicitur *Capo di S. Alessio*; olim autem erat *Ἀργεννον ἄκρον*, id est, ARGENNVM PROMONTORIVM. Ptolemæus in descriptione Sicilia: *ταυρομένιον καλώνια, Ἀργεννον ἄκρον, μεσολύη*. Id est: *Tauromenium colonia; Argennum promontorium; Messana*. Ex situ autem, quem ei tribuit in tabulâ Ptolemæus, satis clarè liquet, esse idem promontorium, quod nunc *Capo di S. Alessio* vocatur. nam licet in dictâ tabulâ ad x millia ferè est intervallum inter Tauromenium & Argennum promontorium; divi verò Alexii promontorium v tantum millia ab Tauromenio distat: tamen nullum aliud hoc tractu est promontorium: Ptolemæo autem haud rarum, à vero situ aberrare. Cæterò apud Plinium ita legitur, lib. III, cap. VIII: *Opidum Messana; promontorium Drepanum; colonia Taurominium*. Hoc DREPANVM PROMONTORIVM aut corrupto est vocabulo ex illo *Argenno*, aut certè id est promontorium, quod sub *Itála* opido unâ cum Leucopetrâ Italiae promontorio Fretum Siculum ab austro terminat.

CAP. VII.

Taurominium colonia. Naxus. Onobala fluvius; qui & Taurominius. 20
Fanum Veneris. Ara & statua Apollinis ducis. Asines amnis.
Copria litus. Marmor Taurominitanum.

ARGENNVM igitur promontorium proximè sequitur celebris itidem urbs, Græcis *ταυρομένιον & ταυρομένειον*, Latinis aliàs TAVROMENIVM, aliàs TAVROMENIA, & plerumque TAVROMINIVM dicta. vulgò nunc incolis vocatur *Taormina*. Opidani inde sunt Græcis *ταυρομένιται, Tauromenitæ*; at Latinis TAVROMINITANI, sive TAVROMENITANI. Sed antea, quum proximo loco esset sita urbs, dicebatur *Νάξος*, NAXVS. unde opidani *Νάξιοι*, NAXII. Memorantur ipsi & urbs præcis auctoribus, Marciano Heracleensi, Ciceroni, Ovidio, Diodoro, Straboni, Plinio, Silio, Plutarcho, Appiano, Ptolemæo, Athenæo, Eusebio, Porphyrio, Iamblichio, Solino, Festo, Prisciano, Apollonii scholiastæ, Itinerariis Romanis, Martiano Capellæ, Vibio Sequestro, Constantino imperatori. Mela, lib. II, cap. VII: *A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, hæc fert illustria; Messanam, Taurominium, Catanam, Megarida, Syracusas*. Plinius, lib. III, cap. VIII: *Messana; promontorium Drepanum: colonia Taurominium; qua antea Naxos*. Et mox, de Aetnâ loquens: *Favilla Taurominium & Catanam usque pervenit fervens*. Et Martianus, lib. VI: *Favilla Taurominium Catanamque respersit*. Solinus, cap. XI: *Peloritana ora habitatur colonia Tauromeniâ; quam præci Naxum vocabant*. Vibius Sequester, in Catalogo amnium: *Taurominius, inter Syracusas & Messanam: à quo opidum Taurominium. quod opidum aliter Eusebio neora dicitur. Puto legendum, Eusebio Naxos dicitur*. Stephani epitomator: *Νάξος, πόλις Σικελίας*. id est; *Naxos, opidum Siciliae*. Postea verò: *ταυρομένιον, πόλις Σικελίας*. id est; *Tauromenium, opidum Siciliae*. Ptolemæus, in descriptione Sicilia: *ταυρομένιον καλώνια, Ἀργεννον ἄκρον, μεσολύη*. Id est: *Tauromenium colonia; Argennum promontorium, Messana*. Scholiastes Apollonii, ad *Ἀργοναυπηῶν* lib. IIII; de Aetnâ monte loquens: *Περί ταυρομένιον ἐν ἀπέειδι Φασι βροντῇ ὡς ἀπὸ πλῆστον ψόφου*. id est: *Circa Tauromenium crepitum eius exaudiri aiunt tonitrus similem*. Priscianus, lib. II bis: *A Taurominio Taurominitanus*. Constantinus imperator, Themat. imperii orientalis lib. II, themate Sicilia: *ἔχει ἡ πόλις Ἰππὸς μὲν τὴν π. Συράκων, καὶ τὸ καλὸν ἄκρον ταυρομένιον*. id est: *Urbes habet insignes, Syracusam & Tauromenium*. Antonini itinerarium: 50

Trajecto	
Messana	XII.
Tamaritio Palmarum	XX.
Per Tauromenium Naxo	XV.
Acio	XXIII.
Catina	IX.

In Tabu-

In Tabulâ quoque itinerariâ, quamvis turbato illic itinere, vocabulum obliqui casus legitur *Tauromenio*. Vni Ovidio, Fastor. lib. IIII, metri causâ dicitur *ταυρομήριον*, hoc versu:

Himeraque & Didymen Agrigentaque Tauromenonq.

Sed & uni Solino, loco proximè scripto, dicitur *Tauromenia*. Cæterùm de opidanis ita Stephani epitomator: *ταυρομήριον, πόλις Σικελίας ὁ πολίτης, Ταυρομήριτης, & ταυρομήριος*. Id est: *Tauromenium, opidum Siciliae. opidanus, Tauromenita, & Tauromenius*. Athenæus, lib. II & IIII: *Τιμαίος ὁ Ταυρομήριτης*. Id est: *Timæus Tauromenita*. Et lib. V: *Φιλίας ὁ Ταυρομήριτης. Phileas Tauromenita*. Atque ita in antiquo nummo, quem mox infrâ adponam, est genitivus pluralis Doricus *ταυρομηριῶν*, id est, *Tauromenitarum*. Strabonem lib. VI dicitur ἡ *ταυρομηρία* id est, *Tauromenia terra*.

Vocabuli simul & urbis originem docet Diodorus lib. XIII. *Εἴπ' ἀρχοῦν*, inquit, *ἀθλήσει φορμίων*, Ὀλυμπίας ἤχη ἐννεησὴ καὶ ἕκτη. Ἰμίλων δὲ μάγωνα μὲν τὸν ναύαρχον ἀπέστειλε μὲν τὸ ναυτικὴς δυνάμειος, προστάτης δὲ ἀπὸ πλεῖν ἔπι τὸν λόφον τὸν καλεῖται τὸν ταύρον. ποτὶ δὲ κατελιφθὸς ἦσαν Σικελιοὶ, σπυροὶ μὲν τὸ ἀπὸ τῆς ὄντις, ἡγεμόνα δὲ οὐκ ἔχοντες. τῆς ἡ δὲ τὸ ἰδὲ προσπρον Διονυσίου ἐδεδώκει τὴν τὴν Νάξιον χώραν. ποτὶ δὲ ὑπ' ἰμίλων πεισθέντες ἐπεγαλιῶς, τὸν λόφον καταλάβοντο. ὄχυρον δὲ ὄντι τὰς, καὶ τὸ πᾶν καὶ μὲν τὸ πᾶν αὐτὸν, τὰς ἀειβαλομήριον καὶ τὴν πόλιν, διὰ τὸ μείναι τὰς ἔπι τὸν ταύρον ἀθροισθέντας, ταυρομήριον ὠνόμασαν. Id est: *Supremum Athenis magistratum obtinente Phormione, Olympias agebatur XCVI. Himilco vero Magonem nauarchum cum instructâ classe misit; collem, qui Taurus vocatur, praternavigare jubens. Occupaverant hunc Siculi, magno quidem numero, sed absque certo duce. His pridem Naxiorum terram Dionysius concesserat. sed tunc Himilconis adducti promissis, collem hunc infederant. quem, quod natura munitus esset, non modo tunc, sed etiam post bellum, muro circumdatum incoluerunt: urbemque à mansione in Tauro nuncuparunt Tauromenium. Verùm horum inoblitus, ut videtur, Diodorus postea, ita è diverso tradit lib. XVI: Ἀρχοῦν ἡγήσει Κηφισόδοτος, Ἀνδρομάχης ὁ ταυρομήριτης, Τιμαίος μὲν, τῆς τὸς ἰσομεῖας συγγενεῖς αὐτοῦ, πατὴρ αὐτῆς, πλάτῳ ἢ καὶ ψυχῆς λαμπρότητι διὰ φέρον, ἡθροισ τὰς ἔπι τὴν Νάξιν, τὴν κατὰ τὴν φέρον, ἀπὸ Διονυσίου, ἀειβαλομήριος. οἰκήσας δὲ τὸν ἄνω τῆς Νάξιν λόφον, τὸν ὀνομάσκει τὸν ταύρον, καὶ μείνας κατ' αὐτὸν πλείονος χρόνον, ἀπὸ τῆς ἔπι τὸν ταύρον μόνως ὠνόμασε ταυρομήριον. πᾶν δὲ τὸ πόλιος ἔπιδοσαν λαμβανόντας, οἱ μὲν οἰκήσας μετὰ τὴν πᾶν πᾶν πᾶν, ἢ ἡ πόλις, ἀξιόλογον ἀξίωμα ἀειβαλομήριον, τὸ πᾶν αὐτῶν ἐν τῷ κατ' ἡμᾶς βίῳ καλοῦσιν αἰασιῶν τὸς ταυρομήριος ἐκ τῆς πατρίδος, Ρωμαίων ἀποικίας ἐδέξατο. Hoc est: *Athenis summum gerente magistratum Cephisodoto, Andromachus Tauromenita, Timæi, qui historias conscripsit, pater, vir opibus & animi splendore excellens, quod exsulum Naxi, quam Dionysius exciderat, reliquum erat, hinc inde congregans, collem, qui Tauri nomine Naxo imminebat, habitandum illis dedit. & quia ad longum temporis spatium illic subsisterat, à manendo, quod Græcis est μένειν, in Tauro, Tauromenium nuncupavit. quumque subitis opidum hoc incrementis bearetur, factum est, uti & incolæ ingentis opes & urbs dignitatem amplissimam sibi compararet. Nostrâ tandem atate, translatis per Casarem è patriâ Tauromenitis, Romanorum coloniam accepit. Sed posterior hæc potior est narratio; quam Plutarchus etiam in vitâ Timoleontis refert. καὶ κατήχησαν, inquit, εἰς ταυρομήριον τὴν Σικελίας, ἀπὸ δεξιῶν καὶ καλεῖται αὐτὸς ἐπὶ πάλαι προσήμωτος Ἀνδρομάχης, ποτὶ τὴν πόλιν ἔχοντος ἔδωκε δὲ αὐτοῦ. ἔτι μὲν πατὴρ Τιμαίος ποτὶ ἰσομεῖος. ἔτι μὲν κρείττους τὸ πᾶν διωασθέντων ἐκ Σικελίας ἡρώμεν, τὸ πᾶν αὐτὸ πᾶν ἡγάτο νομίμως καὶ δικαίως, ἔπειτα τὰς τρεῖς φανερὸς μὲν αὐτῶν ἀειβαλομήριον ἀπεχθὴς καὶ ἀλλοτριῶς. Hoc est: *Tauromenium Siciliae opidum adpulerunt; excipiente eos propense, à quo erant jam pridem accersiti, principe illius opidi Andromachos. Pater hic Timæi historici fuit; longè omnium, qui tunc dominabantur in Sicilia, optimus. Is civis suos legitimo & iusto imperio habebat. neque dissimulabat, omnibus tyrannis infestum se esse & alienum. At longè aliam nominis originem adfert Vibius Sequester, loco proximè citato. ubi, ab æmne Taurominio opidum Taurominium denominatum, adfirmat. Non opidum à flumine, sed hoc ab illo nomen traxisse, vel inde patet, quòd etiam tum Augusti Cæsaris temporibus flumen id dicebatur *Onobala*; ut paullo post ostendam. Et situm est Tauromenium in arduo asperrimoque & adscensu difficili monte, ab unâ parte mare Siculum despicens, ab alterâ longè excelsiores rupeis suspiciens, cui monti nomen erat *Taurus*. Conditum igitur fuit in hoc Tauro monte *Tauromenium* opidum ab Andromachos, Olympiadis ciii anno III; ante natum Iesum anno ccc lxxvi. hoc quidpe anno summum Athenis gessit magistratum***

TAVRVS
mons.

stratum Cephisodotus. At Strabo lib. vi, nescio quos sequutus auctores, à Zancleis tradit fuisse conditum. Οικείτω δ' ἰκανώς, inquit, ἡ Μεσσήνη· μάλλον δ' ἢ Κατάνη· ἢ τὸν δ' ἀμφὸν τὸ Ταυρομένιον· καὶ ἡ κατάνη δ' ἐστὶ Νάξιον κλίσμα· Ταυρομένιον δὲ τῶν ἐν Ἰ᾿ ἔλθῃ Ζακκλαίων. Hoc est: *Messana satis frequens est incolis. minus tamen, quam Catania. utraque minus Tauromenium.* Catania à Naxiis est condita: *Tauromenium vero à Zancleis, qui Hyble erant.* At idem Strabo, eodem libro antea, Naxum longè alio, quàm cæteri auctores, ponit situ. Πόλεις δ' εἰσὶ, inquit, καὶ μὲν τὸ παλαιὸν τὸ ποιεῖν τὸν προῖον, μεσσήνη πρῶτον, ἐπέτετα Ταυρομένιον, καὶ Κατάνη, καὶ Συρακῶσαι. αἱ δὲ μετὰ Κατάνης καὶ Συρακῶσαι ἐκλελοίπασσι, Νάξος καὶ Μέγαρα. Hoc est: *Urbes eo in latere, quod fretum efficit, sunt, Messana, Tauromenium, Catania, Syracuse. quæ vero inter Catanam & Syracusas fuere, interierunt; Naxus & Megara.* Verum, præter suprâ scriptos auctores, Strabonis errorem coarguit antiquus in primis & gravis rerum scriptor Thucydides; cuius ætate Naxus etiamtum exstitit. Is lib. vi ita scribit: μετὰ δὲ τῷ Αἰλιβιάδης τῇ αὐτῇ νηὶ ὤλεσε· οὐκ εἰς μεσσήνην, καὶ λόγους ποιησάμενος ὡς ζυμμαχίας πρὸς αὐτὰς, αἷς οὐκ ἐπέθεν, ἀλλ' ἀπεκράτατο, πόλις μὲν αὐτῆς δεξέσθαι, ἀγορῶν δ' ἐξω παρέχειν, αἰπίπλη ἐστὶ τὸ ἔργον. καὶ οὐκ ἐμπληρωσάμενος ἐξήκοντα ναῦς ἐκ πασῶν οἱ στρατηγοί, παρέπλεον ἐς Νάξον. Νάξιον δὲ δεξάμενον τῇ πλειε, παρέπλεον ἐς Κατάνην, καὶ αἷς αὐτὰς οἱ Κατάναιοι οὐκ ἐδέχοντο (ἐνῆσαν γὰρ αὐτοῖσι ἄνδρες τὰ Συρακυσίων βασιλεῖς) ἐκομίσθησαν δὲ τὸν Τηρέαν ποταμὸν. καὶ αὐλισσάμενοι, τῇ ὑστέρῳ δὲ Συρακυσίας ἐπέπλεον. Id est: *Post hæc Alcibiades Messanam suâ navî transvectus, apud Messanensem de societate ineundâ verba fecit. ubi non persuadet, respondētibus illis, in urbem quidem se nequaquam recepturos, forum tamen rerum venalium extrâ prabituros; trajecit Rhegium. & confestim impletis sexaginta ex omni numero navibus, duces Naxum trajecerunt. à Naxiis postquam intra urbem recepti erant, Catanam navigant. sed quum à Catanensibus non reciperentur (erant quidæ illic, qui Syracusanorum rebus studebant.) subierunt Teriam flumen. ubi stationem eo die quum habuissent, postridiè Syracusas navigarunt.* Eamdem Athenienium navigationem & Diodorus eodem ordine refert lib. xiii. Certum igitur jam est, prope Taurum montem, in quo postea conditum Tauromenium, fuisse Naxum: nempe ab eâ montis parte, quæ ad Catanam & Syracusas versùs vergit; ut ex suprâ scripto Antonini itinere patet. in quo à Messanâ per Tauromenium ad Naxum xxxv ponuntur millia passuum. ex quo numero quum xxx millia & antiquus auctor Strabo, & hodierni tribuant incolæ intervallo, quod est inter Messanam & Tauromenium; v. hinc reliqua manent ad veteris usque Naxi situm: qui ex eo intervallo deprehenditur fuisse apud flumen, quod vulgari nunc adpellatione incolis dicitur *Fiume freddo*, id est, *Flumen Frigidum*. Errant itaque haud modicè nostri sæculi scriptores, qui, sequuti Fazellum, antiquam Naxum eodem situ fuisse tradunt, ubi nunc castellum conspicitur, vulgari vocabulo *Lo Schiso* dictum, in promontorio duobus millibus à Tauromenio positum. quod illi ex veterum ædificiorum ruinis, quæ illic exstant, probare se posse arbitrantur. PORTVM heic quondam fuisse, uti etiam nunc est, *Tauromenitanorum*, omninò ego censeo. Citra flumen Frigidum, id est, ad sinistram eius ripam fuisse Naxum positam, patet ex Plinii descriptione; quæ talis est dicto lib. iii, cap. viii: *Colonia Taurominium; quæ antea Naxos. flumen Asines. mons Aetna. Scopuli tres Cyclopus. Portus Vlyssis. colonia Catania.* Sed maximè ex hisce Thucydidis verbis, lib. iii: Μεσσήνιοι δ' ἐν τῷ παλαιῷ καὶ γλῶ καὶ τῆς ναυσὶν ἀμα ἐσπάρτασαν δὲ τὴν Νάξον, τὴν Χαλκιδικὴν, ὁμορον ἔσαν· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ποιησάμενος οὐκ ἐδέχοντο τὴν γλῶ· τῇ δ' ὑστέρῳ, τῆς μὲν ναυσὶ παρέπλεονσάμενος καὶ τὸν Αἰλιβιάδην ποταμὸν, τὴν γλῶ ἐδόξω, τῷ δὲ περὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐπέπλεον. Id est: *Messaniorum interim omnis populus terrâ pariter ac navibus adversus Naxum Chalcidicam, finitimam urbem, proficiscitur. Ac primo quidem die intra muros repulsis Naxiis, agrum populabantur. postridiè verò circumnavigantes ad Acefinem amnem, agrum inde vastant; pediatu opidum oppugnante.* Quamquam unâ syllabâ ne hic Thucydidis fluvius variet ab illo *Asine* Plinii; tamen unum eundemque esse, ex utriusque descriptione clarissimè patet. Vtrum verò vocabulum correctius sit, *Acesines*, an *Asines*, equidem dubito. apud Vibium tamen idem legitur *Asinius*, in Catalogo amnium. *Asinius*, inquit, *Catina*, in litore *Tauromenitano* desluit. Quomodò Catanæ flumen in Tauromenitano litore esse possit, quum Taurominium à Catanâ, quæ vulgò nunc est *Catania*, millia distita sit xxx amplius, equidem nescio. At confudisse heic Vibium Catanensis agri flumen *Acium* cum Tauromenitano *Asinio*, mox infrâ patebit. In Thucydidis exemplaribus ve-

Naxus urbs.

PORTVS Tauromenitanorum.

reor, ne corruptum illud sit *Ακείνης* quo nomine flumen vocatur Perfarmeniorum, in Euphratem defluens, Procopio Perficar. rer. lib. 1: & item aliud Tauroscytharum, Plinio lib. 1111, cap. xii: item Indorum aliud, eidem Plinio lib. vi, cap. xx. Est igitur vetus ille in Sicilia *Ακείνης*, ASINES, sive ASINIUS fluvius idem, qui hodie vulgò accolis vocatur *Fiume freddo*, v millibus passuum ab Tauromenio in mare Siculum frigidissimis copiosissimisque aquis defluens.

ASINES
sive Asinius fl.

Inter fluvium Frigidum & Tauromenium, duobus milliaribus ab hoc, uno ab illo, alius est amnis, vulgò accolis nunc *Cántara* dictus, priore isto longè maior. hic ille est, qui Appiano *Ονοβάλας*, ONOBALA, Vibio verò *TAUROMINIUS* adpellatur. Appiani verba, Civil. bellor. lib. v, sunt ista: *Ελθών δὲ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τὸ Ταυρομνιον προσέπεμψε μὲν, ὡς ὁ Ἰσθαγόρευς αὐτό· ἔδεξαυμένων δὲ τῶν Φοερῶν, παρέπλεε τὸν ποταμὸν τὸν Ονοβάλαν, καὶ τὸ ἱερὸν τὸ Ἀφροδισιον, καὶ ὠρμίσατο εἰς τὸν Ἀρχηγέτιον, αἰχμῶν τὸν θεόν, ὡς χάρματα θησάμενος ἐσταθῆαι, καὶ διαπαρασκευάσας τὰ Ταυρομνίους.* Hoc est: *Tauromenium delatus Caesar, promissit, qui deditioem poscerent. quum verò presidarii eum nonmitterent, praternavigato flumine Onobala & Veneris fano, ad Archegetam adpulit: precatus Deum, positis ibi castris oppugnaturus Tauromenium.* Quum nullus alius sit inter Frigidum sive Asinem fluvium & Taurominium opidum amnis, nisi quem hodie *Cántaram* vocari dixi; extra controversiam est, hunc esse istum *Onobalam* Appiani: eundemque dictum *Taurominium*, quia proximè opidum *Taurominium*, à 111 scilicet millibus, fluebat.

ONOBALA
fl. qui & Taurominius.

Cæterò *Αφροδισιον* istud, id est, *VENERIS TEMPLVM* sive *FANVM* ad dextram fuisse ripam *Onobalæ*, *Απόλλων* verò *Αρχηγέτης βωμὸν καὶ ἀγάλματιον*, id est, *APOLLINIS DVCIS ARAM & PARVAM STATVAM* citra *Asinis lævam* ripam atque veteris *Naxi* locum, necesse est; quando duo isti amnes vno tantùm exiguo inter se distant milliari. *Aram* istic fuisse dicti *Apollinis*, ex *Thucydide* disco. qui sub initium libri vi, enarratis antiquissimis insulæ incolis barbaris, *Βάρβαροι μὲν αὐτῷ*, inquit, *ποσίδε Σικελίαν καὶ ἄνω ὤκησαν. Ἐλλείων δὲ πρῶτον Καλκιδεῖς ἐξ Εὐβοίας τῶν Δωσῶν μὲν Θεαλέως οἰκίσει, Νάξον ὤκησαν, καὶ Ἀπόλλωνος ἀρχηγέτης βωμὸν, ὅς τις τὸν ἕξω τῆς πόλεως ἔστιν, ἰδρύσαντο· ἐφ' ᾧ, ὅστιν ἐκ Σικελίας θεῶροι πλοῦσανσι, πρῶτον θύεσι.* Hoc est: *Barbare igitur tot numero gentes atque ad hunc modum Siciliam incoluerunt. Cæterum Græcorum primi Chalcienses, ex Eubœa classe profecti cum Theocle colonia ductore, Naxum condiderunt, & aram Apollinis ducis, qua nunc extra urbem visitur, extruxerunt: ubi, quoties è Sicilia solvunt, oraculum petitori, primum sacrificant.* At de statua Appianus verbis proximè perscriptis hæc continuò subnectit: *ὁ δὲ Ἀρχηγέτης Ἀπόλλωνος ἀγάλματιον ἔστιν, ὃ πρῶτον ἐσησάντο Νάξιον οἱ εἰς Σικελίαν ἀπακισθῆναι.* id est: *Archegeta est Apollinis parva statua, quam primum dedicarunt Naxii coloni, missi in Siciliam.* Erravit igitur jam iterum *Fazellus*, *Archegetæ* templum ad ipsam urbem *Tauromenium* fuisse, ex quibusdam veteris ædificii vestigiis conjiciens. Sed peius erravit *Goltzius*, *Andromachum*, *Tauromenii* conditorem, adfirmans, *Archageta* signum secum à *Naxo* extulisse, templumque ipsi apud *Tauromenitanos* extruxisse. quod etiam numismata ipsorum & symbolo & nomine testari ait. Horum numismatum unius typos huc adposuisse, operæ sit pretium.

VENERIS
fanum.

APOLLINIS
ducis ara & statua.

50

At potuere *Tauromenitani* etiam extra novæ suæ urbis mœnia coluisse *Archageta* apud *Naxi* locum: ubi ara atque statua eius cùm *Thucydidis* tum *Augusti*, & post hunc etiam *Adriani* imperatoris & *Appiani* temporibus fuit sita. Cæterum *Αρχηγέτης*, sive, *Doricâ* dialecto, *Αρχαγέτης* dicebatur *Απόλλων*, quia coloniarum in *Siciliam*

cilium deducendæ fuerat *dux & auctor*. sic enim apud Pindarum est, Pythior.
odâ v; ubi de Cyrenesi coloniâ, è Therâ insulâ in Africam deductâ, loquitur poeta:

Ὁ δὲ Ἀρχαγέτης δάκεν Ἀπίλων
Θήρας αἰνῶ Φέβω,
Ὁ Φεξ μὴ παμῖα
Κυρενας ἀπλῆς
Γένοιτο μαντομασίην.

Id est:

*Dux & auctor dedit Apollo
Feras gravi metui;
Ut ne moderatori
Cyrenes irritus
Foret in oraculis.*

Ad quæ ita scholiastes: Ὁ δὲ τῆς δότικίας δεχηγέτης Ἀπίλων τὰς θήρας εἰς Φυγίω παρῶρ-
μησεν, ὅπως αἰ μὴ τῶ βασιλεῖ τῆς Κυρῆως, τῶ Βάπῳ, ἀπλῆς ἦριστο καὶ ἀνοικισθῆ ἢ Κυρῆω. καὶ
τῆ το αἰνῶ Σωάδων ὁ Δίδυμο, ἕως δότιδωσιν. Ἐπεὶ ὁ Ἀπίλων ἐξήρσεν οἰκίσαι τῶ Κυρῆω,
αἰπῶ ἐβῆτο ἔ Φυγίω τὰς θήρας. Hoc est: *Colonia auctor & auctor Apollo, feras in fu-
gam abegit, ne regi Cyrenes Batto irrita foret atque deserenda Cyrene. Atque hoc, cum eo
consentiens, Didymus ita reddidit: Postquam Apollo oraculo suo iussit condere Cyrenem, effecit
simul, uti fera aufugerent.* Quia igitur idem Apollo auctor per oraculum fuerat 20
Theocli & Chalcidensibus novæ in Siciliam deducendæ coloniæ Naxi; aram ei & 10
statuam, quamprimùm ad insulam adpulerunt, in litore eius ad finistram Asinis flu-
vii ripam excitarunt.

VENERIS fanī mentio quoque fit in Vaticanâ adpendice Proverbiorum, ab
omnis eruditionis simulque integritatis rarissimo exemplo, Andréâ Schotto, nuper
editâ. ubi ita legitur: Γέρρα ἀμαξία. Γέρρα Σικελοὶ λέγουσι τὰ ἀνδρῶα καὶ γυναικῖα αἰδοῖα,
τῶ ἢ ἐν Σικελικῇ μάξῳ ἦιδρος Πιθαλάσσιον Ἀ Φροδίτης, ἐν ᾧ μεγάλα αἰδοῖα ἀνέκειτο. Quæ ita
equidem illic verba sunt: *Gerra plaustrales. Siculi Gerras vocabant virorum mulierumque
pudenda. Erat autem in Sicilia litore sanum Veneris, ubi talia dedicata. Addidit verò in
commentationibus prædictus Schottus; Quid Maxia, adhuc quero. Gerras Siculas* 30
etiam Ausonius celebrat, & Plautus. Scilicet, quia sequebatur vox μάξῳ, legendum
susplicatus est, Γέρρα Μαξία. Verùm legendum esse, ἐν Σικελικῇ Νάξῳ, & hinc Γέρρα
Νάξια, quàm manifestissimè ex supra adlatis liquet. Σικελικῶν autem hanc adpel-
larunt Νάξον, quia & alia complura erant loca eodem nomine. Integra igitur pro-
verbii verba sic scribenda: Γέρρα Νάξια. Γέρρα Σικελοὶ λέγουσι τὰ ἀνδρῶα καὶ γυναικῖα αἰ-
δοῖα. τῶ ἢ ἐν Σικελικῇ Νάξῳ ἦιδρος Πιθαλάσσιον Ἀ Φροδίτης, ἐν ᾧ μεγάλα αἰδοῖα ἀνέκειτο. Id est:
*Gerra Naxiaca. Siculi gerra vocabant virorum mulierumque pudenda. Erat autem ad Sicilia
Naxum Veneris sanum in litore, in quo præmagna pudenda dedicata. Corruptionem istis
verbis puto peperisse aliud Græcorum proverbium, quod apud Apostolium est,
Ἡ μάξα ἀμαξία, id est, Verba plaustralia. Sed illud apud Svidam quoque legitur ita:* 40
*Γέρρα καὶ Σικελοὶ τὰ γυναικῖα καὶ ἀνδρῶα αἰδοῖα. id est; Gerra Siculis sunt muliebria ac
virilia pudenda. Hinc & Etymologus: Γέρρα λέγουσι τὰ γυναικῖα αἰδοῖα καὶ Σικελοὶ,
id est: Gerra dicuntur Siculis pudenda muliebria. Hesychius & Favorinus: Γέρρα, τὰ
γυναικῖα καὶ ἀνδρῶα αἰδοῖα: id est: Gerra, muliebria & virilia pudenda. Hinc illud Au-
sonii, in epistolâ ad Symmachum, quæ Idyllio xi præfixa: *Misi itaque ad te frivola,
gerris Siculis vaniora. Quo genere id vocabulum Ausonius formatum voluerit, equi-
dem nescio. at Plautus certè & Cælius feminini esse generis voluerunt. Plautus, in
Asinariâ:**

— *Fidelicet Solon est,*
Leges ut conscribat, quibus se populus teneat. gerra.

Qui sese parère adparent huius legibus, profecto

Numquam bona frangi sent: dies noctesque potent. 50

Nonius Marcellus: *Gerra, nugæ, ineptia. & sunt Gerra fascini, qui sic in Naxo insulâ Ve-
neris ab incolis adpellantur. Plautus, Asinariâ: Gerra, qui sese parère adparent huius legibus
profecto. Idem: Hic aderis, credo, congerro meus. ut collisor meus; qui eandem exercet nu-
gas. Cælius, Portitore: Cur depopulator? Gerra. Rectè heic Marcellus fascinos inter-
pretatur, quæ αἰδοῖα dicebantur Græcis. at in eo erravit, quòd non Sicilia opido,
sed uni è Cycladum insularum Naxo id templum Veneris, in quo gerræ erant dedi-
catæ*

cata, tribuerit. Ad Siciliae Naxum fuisse istos fascinos, cum supra citatus proverbii commentator Graecus, tum Aufonius & Svidas & Etymologus, quadruplicata auctoritate confirmant. His adde & Pompeii Festi auctoritatem; cuius haec sunt verba: *Gerra, crates viminea. Atheniensis, quum Syracusas obsiderent, & crebro gerras poscerent, irridentes Siculi, gerras clamitabant. unde factum est, ut gerra pro nugis & contemtu dicantur.* In Sicilia natum hoc proverbium, fatetur Festus; quamquam veram eius primamque originem ignoraverit.

Ceterum *Veneris hoc templum* quando & a quibus prope Naxum fuerit conditum, nusquam adnotatum reperio. *Apollinis Arcegete aram & statuam unam cum ipsa urbe Naxo a prima Graecorum in Siciliam deducta colonia fuisse erectas, supra e Thucydide intelleximus.* Cum hoc Strabo etiam consentit super ipsius urbis conditoribus, dicto lib. vi: ubi, enarratis loco proximè scripto urbibus; *ἦσαν ἡ τὰς Ἐφορῶν, inquit, πρῶτος κλισίωσι πόλεις Ἐλλοιδας ἐν Σικελία πεντηκοντατη ἦσαν μὲν τὰ Τρωϊκά. ὅσων γὰρ πρῶτον δεδέναι τὰ ληστῆρα τῶν Τυρρηνῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ τῶν πρῶτη Βαρβαρίων, ὡς πρὸς μὴδὲ καὶ ἑμπορικῶν πλῆθιν. Θεοκλέα δὲ Ἀθλοῦτον παρενεχθέντα ἀνέμοις εἰς τὴν Σικελίαν, καλῶν ἡσίου τῶν πρῶτων ἀνθρώπων ἐ τὴν ἄρετῶν τῆς γῆς ἐπονηθῆναι ἢ, Ἀθλοῦτος μὲν μὴ πείσαι, Χαλκιδεὺς δὲ ὅσων ἐν Ἐύβοια σὺχνης ὠδραλαβόντα, ἐ τῶν Ἰωνῶν ἰγῶν, ἐπὶ δὲ Δωριέων, οἱ πλείους ἦσαν μεγαρεῖς, πλεῖστον. τῶν μὲν οὖν Χαλκιδεὺς κλισίαι Νάξου, τῶν δὲ Δωριέων μεγαρεῶν αἱ μὲν οὖν πόλεις ἐκεῖ εἰσιν.* Hoc est: *Ephorus primas vixisse in Sicilia Graecicas fuisse urbis tradit, atate post bellum Troianum xv. priores quidam Graecos Tuscorum latrocinia & incoletium barbarorum feritatem adeo reformidasse, uti ne mercatura quidem faciunda gratia eo navigaverint. Theoclem vero Atheniensem ab instituto cursu ventis eo abreptum, cum hominum vilitatem & inertiam tum soli bonitatem adnotasse. quumq; domum reversus, Atheniensibus, uti coloniam eo mitterent, non persuaderet: adscito magno Eubaeam incoletium Chalcidensium numero, item Ionum Dorienstumq; quorum maior pars Megarenses erant, in Siciliam navigasse. ac Chalcidensibus quidem Naxum; Dorienseis Megara condidisse. Verum urbes istae haud amplius exstant. Et Marcianus Heracleensis, in Orbis descriptione:*

— Εἰδ' Ἐλλοιδας

Ἐχε πόλεις, αἷς Φασίν, ὑπὸ τῶν Τρωϊκῶν
 Δεκάτη ἦσαν μὲν πέντε Θεοκλέες ὄλον
 Παρὰ Χαλκιδεῶν λαβόντες· ἴω δὲ ἔτ' ἦσαν
 Ἐκ τῶν Ἀθλοῦτον. Ἐ Κυθηλον, αἷς λόγ' ὄν,
 Ἰγῶν, εἷτα Δωριέων οἰκητῆρες.
 Στάσιος δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμοῖσιν, οἱ Χαλκιδεὺς
 κλισίαι Νάξου, οἱ μεγαρεῖς δὲ τῶν Ἰγῶν.

Hoc est: — Post haec Graecis

Habuit urbis: ut ferunt, post bella Troiana
 Quincta decima atate; Theocle classem
 A Chalcidensibus accipiente. erat autem hic genere
 Atheniensis. conveneruntq; ut fama est,
 Iones Dorienstesque coloni.
 Seditione autem inter eos exorta, Chalcidenses
 Condiderunt Naxum, Megarenses vero Hyblam.

Theoclem cum Chalcidensibus ex Eubaea insula in Siciliam profectum, condidisse Naxum Olympiadis xi anno i, post Troianum bellum anno cccclviii, ante natum Iesum 10 cxxxvi, supra cap. ii demonstratum est. Stetit igitur ea urbs annis cccxxiii; donec a Dionysio, Syracusanorum tyranno, everteretur, Olympiadis cxiv anno ii, Euclide summum Athenis gerente magistratum. sic enim Diodorus lib. xiiii: *Ἀθλοῦτος μὲν ἴω ἀρχῶν Εὐκλείδης, * * * Διονύσιος ἦ, ὁ τ' Συρακουσίων τύραννος, ἐπὶ δὲ τ' ἑσπερὶς Καλκιδεῶν πλῆθ' ἐπαθῆναι πρὸς αὐτὸν ἀναστῆναι. αὐτῶν δ' ἦσαν, Νάξου, Καθῶν, Λεοντῶν. τῶν δ' ἐπιθύμει κυριότητα Διὰ τὸ Κυθηλῶν αὐταῖς τῆς Συρακουσῶν, Ἐ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχον πρὸς τὴν αὐξήσιν τῆς δυναστείας. * * * μετὰ ἢ πρὸτα Προκλῆς, ὁ τ' Νάξιον ἀΦηγύμυρος, ἐπιτογελῶν μεγάλῃ πείθει, πειρίδοκε τὸ πατρίδα τῶν Διονυσίων. ὅς τας Δωριέων διαδοῦς τῶν προδιδόντων, καὶ τας συγγενεῖς αὐτῶν χαρισίμην, τὸ πάλιν ἐξυδραποδίσαιτο. Ἐ τας μὲν κλισίαις ἐφῆκε πῆς ἐρῶν τῆς Δωριέων, καὶ τὰ τείχη Ἐ τας οἰκίας κατασκεύει. * * τῶν μὲν οὖν τ' Νάξιον χώραν Σικελίᾳ πῆς ἑσπερῶν ἐδωρησάτω. Hoc est: Euclide summum Athenis magistratum gerente, Dionysius, Syracusanorum tyrannus, postquam*

quam pacem cum Carthaginensibus fecerat, seditionisq; urbanae tumultus pacaverat, vicinas Chalcidensium urbis ditioni suae adicere properavit. Erant autem, Naxus, Catana, & Leontini. His ideò potiri cupiebat, quòd & contermina Syracusis essent, & magnam amplificandi imperii commoditatem ipsi prestarent. Haud multo post: Postea etiam Procles, Naxiorum ductor, magnitudine promissorum adductus, patriam Dionysio prodidit. qui, praemis proditori exsolutis, & cognatis insuper concessis, reliquam civium multitudinem servituti addidit: horum fortunas militibus diripiendas tradidit; murosq; & aedificia destruxit. * agrumq; Naxiorum finitimus Siculis donavit. Anno demum xxxvii post Andromachus, ut supra ostensum, Timæi historici pater, exsulum quod reliquum fuit hinc inde congregans, urbem his in proximo Tauro monte condidit Tauromenium, quam illi inhabitaverunt per cccxi. 10
 ceter annos; donec ab Augusto Casare, ipsis nescio quò translatis, COLONIA Romanorum eò deducta fuit; teste supra citato Diodoro, in lib. xvi: & item Plinio ac Solino, locis supra scriptis. Inter praecipuas hinc semper ad nostram hanc usque ætatem connumerata fuit insulae urbis. unde etiam illud Constantini Porphyrogenetae, in Themat. imperii orient. lib. ii themate Siciliae: Ἐχει ἡ πόλις Ὀρειώμους, ἢ τὴν Συρακούσων, καὶ τὸ καλῶμενον Ταυρομήδιον, καὶ τὴν Ἀκράγαντα, καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις, τὰς ἰδιῶν ἡγεμονίας, τὰς ἡγεμονίας τῶν τῶν Σαρακηνῶν. Id est: Habet urbis praecipuas, Syracusam, Tauromenium, & Agrigentum; & ceteras, quae partim desolatae, partim à Saracenis occupatae sunt. Atque haec sunt, quae de origine ac variâ fortunâ Naxiorum sive Taurominitanorum apud antiquos auctores adnotata leguntur. 20

COPRIA, sive Sterquilinium, litus Taurominitanum.

De cetero litus Taurominitanum dictum fuit olim STERQUILINIVM, Graecis accolis Κοπεῖα, COPRIA. cuius adpellationis causam tradit Strabo lib. vi, in descriptione urbis Messanae. Δείκνυσι, inquit, καὶ ἡ Χάρυβδις, μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως, ἐν τῷ περὶ μῦθῳ, βάρβος ἐξαισίον, ἐξ ὃς αἱ παλιῖροιαι εἰς πορθμῶ κατὰ γὰρ ἐν Ὀφουῶς τὰ σκάφη, τραχηλιζέμενα μὲν συσπρεφῆς καὶ δίνης μεγάλης. κατὰ πέντων ἢ ἑξαλειθίντων τὰ ναυάγια τῶν αὐτῶν πρὸς ἡἴονα τῆς Ταυρομήδιος, καὶ καλῶν τῶν εἰς σωματώματος τέρας Κοπεῖαν. Hoc est: Monstratur & Charybdis, paullo ante urbem in freto, profunditas quadam prodigiosa; in quam freti aestus ob naturam loci faciliè abripiunt navigia inversa, cum circumagitatione & fluctus procellâ ingenti. quorum absorptorum & dissolutorum fragmenta ad litus devolvuntur Taurominitani agrî. quod ab hoc argumento Κοπεῖα, id est, Sterquilinium vocatur. Hinc Latinus Pacatus, in panegyrico, 30
 Theodosio imperatori dicto: Noster ille pirata, quidquid undecumq; convenerat, id, nobis sibi, periturum, in illam specus sui Charybdim congregabat. Charybdim loquor? quae, quum plena navigia sorbuerit, dicitur tamen rejicere naufragia, & centurias fundo rateis Taurominitanis litoribus exponere. Et Silius, lib. xiiii:

Et qui correptas sorbentem verticis haustu,
 Atque iterum è fundo jaculantem ad sidera puppeis,
 Taurominitanâ cernunt de sede Charybdim.

Seneca, epistolâ lxxviii: Charybdis an respondeat fabulis, perscribi mihi desidero. & si fortè observaveris, fac nos certiores, an verum sit, quidquid illo freti turbine abreptum est, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitanum litus emergere. Servius, ad Virgilio 40
 Aeneid. lib. iii: Charybdis sorbet universa, qua comprehendit; & secundum Sallustium, ea circa Tauromenitanum egerit litus. Et exiguo post; Sallustius: Quòd fortè inlata naufragia sorbens gurgitibus occultis millia sexaginta Tauromenitana ad litora trahit. Quum xxx, ut antea dictum, sint millia passuum à Messanâ ad Tauromenium; hunc numerum è Sallustii historiis transcripsisse Servium, haud dubium est.

MARMOR Taurominitanum.

Porro ad idem Tauromenitanum litus quum nobilissimum totius Siciliae simul & Italiae sit marmor varii coloris in Peloro monte; Hiero, Syracusanorum rex, in stupendâ illâ domo veriùs quàm navi suâ eo usus est. Athenæus lib. v: Ἦν δὲ καὶ βαλανεῖον τετραγωνοῦ περιελάσας χαλκῆς ἔχον τρεῖς, καὶ λατρεῖα πέντε μετρητὰς δεξιῶνον, πικίλον δὲ ταυρομήδιος λίθον. Id est: Inerat praeterea & balneum, cum caldarius tribus aneis, & folio è Tauromenitano lapide vario; quod metretas capiebat quinque. Abruptum litus quum sit inter ipsum Tauromenium & Savócam amnem, scopulosque objectos in æquore habeat, hinc ita Juvenalis poeta, in Satyrâ v:

Mullus erit domino, quem misit Corsica; vel quem
 Taurominitana rupes.

Ceterum in supra perscripto Antonini itinere locus memoratur inter Messanam & Tauromenium TAMARITIVM PALMARVM; hoc itineris ordine:

A Trajecto

A Traiecto

Messana

XII.

Tamaritio palmarum

XX.

Per Tauromenium Naxo

XV.

Corruptum esse istud loci nomen, minimè dubitandum. quid enim tam commune esse potest *palmis* cum frutice humili *tamarice*, uti huic ab illis cognomentum sit quaesitum? Equidem haud ignoro, cum, qui Antonini itinerarium superiori anno unà cum Ptolemæo edidit, atque in eo omnia vocabula pro libitu suo in accusati-
 10 vus casus redegit, correxisse eas voces in *Tamaricium sive Palmas*. verùm hæc divi-
 natio potiùs quadam fuerit fortuita, quàm quòd certis è documentis ita scriben-
 dum dispexerit. ego verò vereor, uti ea correctio probior sit illà, quàm sequenti
 mox loco adhibuit; ubi per summam historiarum imperitiam, extritã præpositione
Per, scripsit *Tauromenium Naxon*. scilicet, quia, Plinii & Solini inductus verbis,
Naxum & Tauromenium unum eundemque locum esse censuit. Poterat tamen apud
 Antoninum scriptum fuisse, *Tamaricum & Palmarum*. quo casu ipse id scripserit An-
 toninus, incertum est; quando barbari postmodùm eius exscriptores per omnes
 ferè casus vocabula in dicto Itinerario variaverunt; ut & in Tabulã itinerariã. Cæ-
 terùm locus ipse ex intervallis, x millium à Tauromenio & xx à Messanã, ad Nisi-
 amnis ostium fuisse deprehenditur.

20

CAP. VIII.

Aetna mons. Templum Vulcani.

Post Tauromenium & Onobalam Asinemque amneis sequitur AETNA MONS;
 Catanæ urbi & omni huic litori imminens. Memoratur auctoribus innumeris.
 tanta scilicet eius, ob magnitudinem & incendia, omni ævo fuit celebritas.
 Plinius, lib. III, cap. VIII: *Colonia Tauromenium; quæ antea Naxos. flumen Asines. mons*
 30 *Aetna; nocturnis miris incendiis. crater eius patet ambitu stad. XX. favilla Tauromenium &*
Catanam usque pervenit fervens: fragor vero ad Maronem & Gemellos colleis. Scopuli tres
Cyclopum. Portus Vlyssis. colonia Catania. Mela, lib. II, cap. VII: Montium Eryx maximè
memoratur, ob delubrum Veneris, ab Aenæa conditum: & Aetna; quæ Cyclopas olim tulit, nunc
adsiduis ignibus flagrat. Ptolemæus, in descriptione Siciliae: ὄρη ἢ ἐνομασία ἐν τῇ νησὶ ἢ
Αἴτνη καὶ ὁ κρατῆρας. id est: Montes in hac insulã celebres sunt Aetna & Crateras. Catullus, poë-
 mate LXVIII:

Quum tantum arderem, quantum Trinacria rupes.

Ovidius, Tristium lib. V, eleg. II:

Vel rapidae flammis urar patienter in Aetnã.

40 Strabo, lib. V I: Ἰπεριεπιτῆ ἡ μάστιξ τῆ Κατάνης ἢ Αἴτνης, καὶ τῶν περὶ αὐτῆν κρατῆρας πάλιν πλε-
 ρον κτηνωτέ. Ἐ γὰρ οἱ ῥύακες εἰς τὴν Κατάναιαν ἐγγυπέτω κατὰ φέρονται· καὶ πρὸς αὐτῆν ὄσβεῖς
 οὐκ εἰς πηρύλληται, τὸν Α μὲν ὄνομον καὶ τὸν Α ναπίαν· οἱ τὰς γονίας Ἰπὶ τῶν ὠμων δὲ ἀμφοῖς διέσωσεν
 Ἰπὶ φερομένης ἔκαστα. Id est: *Aetna mons maximè Cataniae supernè imminet: eorumque, quæ*
crateres montis efficiunt, potissimam partem urbs ea percipit. nam & ignis fluxus fervidi
proximè in Catanensem agrum deferuntur; & facinus piorum filiorum, Amphinomi & Ana-
pie, qui ingruente eiusmodi malo parentes, humeris sublato, eripuerunt, isti loco adsignatur.
 Et eodem libro postea: Πλησίον δὲ τῶν Κεντροπέπων ἐστὶ πόλις μα, ἢ μικρὸν ἔμπεδον λεχθεῖσα
 Αἴτνη, αὐτῆ ἀναβαίνοντες Ἰπὶ τὸ ἄρθρον δεχομένη, καὶ ἀναπέμπουσα. ἐπιπέθεν γὰρ δόχη τῆ ἀκρω-
 ρείας. Ἐστὶ δὲ ψιλὰ πᾶσι ἀνω χωρία καὶ πεφωδῆ, καὶ χόνος μετὰ ἔχρησιν. τὰ κατω δὲ δρυμῖς ἔ-
 50 φυταῖς διέληται παύδοταις. Ἐστὶ οἰκὴ ἢ λαμβάνειν μετὰ βολὰς πλάσσει τὰ ἀκροῦ ἔσθρας Δία τὸ νέμειν
 ἔσθρας, τὸ πρὸς εἰς ἓνα κρατῆρα συμφορομένη, τὸ πρὸς ἄλλοις. καὶ τὸ πρὸς ῥύακας ἀναπέμπουσας,
 τὸ πρὸς φλόγας καὶ λιγυρὰς, ἀλλὰ οἱ ἢ καὶ μύδρας ἀναφυσάσκει. ἀνάγκη ἢ τοῖς πάλαισι τὰ τοῖς τῶν πρὸ
 γλυπτοῦ πρὸς συμμειβάσκειν, καὶ τὸ σμίαι ἐπίσσι πλείω καὶ τῆ Ἰπὶ φάνειαν τὸ πέριξ. οἱ δ' οὐκ οὐκ ἀνα-
 βάταις, διηγουῦτο ἡμῖν, οἱ κατὰ λάβοιεν ἀνω πείδιον ὀμαλόν, ὅσον εἴκοσι σεδίων τῆ ἀείμετρον, κλειόμενον
 ἐφρῖσι πεφωδῆ, τῆ καὶ τὸ ὑψὸς ἔχοντι, ὡς πρὸς δὲ ἀναβάλλεσθαι τὰς εἰς τὸ πείδιον πεσελθεῖν βυλομένης.
 ἐρῶν πρὸς τὸ μίσην βυλὸν πεφωδῆ τῶν χροῶν, οἱ πρὸς ἔ ἢ Ἰπὶ φάνειαν καθεωροῦτο ἔ πεδῖος. Ἐπερὶ δὲ ἔ
 βανὴ πέφωδῆ ὀρθῶν Διανεστῆς εἰς ὑψὸς, ὅσον Διανεστῶν πείδιον ἡρεμοῦ, (εἶναι γὰρ καὶ νλευμῖαν) εἰκά-
 ζεν δὲ

I

Arcano defensa gelu: fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Que scopulos tormenta rotent? que tanta cavernas
Vis glomeret? quo fonte ruat Vulcanius ignis?

Silius Italicus lib. XIII:

At non aequus amat Trinacria Mulciber antra:
Nam Lipare, vastis subter depasta caminis,
Sulfureum vomit exeso de vertice fumum:
10 Ast Aetna eructat tremefactis cautibus igneis.
Inclusi gemitus pelagique imitata furorem,
Murmure per cacos sonat inrequieta fragores
Nocte dieque simul; fonte & Phlegethonis ut atro
Flammarum exundat torrens: piceaq; procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cavernis.
Sed quamquam largo flammaram exasuat intus
Turbine, & adsidue subnascens profluit ignis;
Summo cana iugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinas flammis glaciem, aeternoque rigore
20 Ardentes horrent scopuli: stat vertice celsi
Collis hiems; calidaque nivem tegit atra favilla.

Hanc Aetnae descriptionem uterque poeta à Virgilio mutuati sunt; Virgilius autem à Pindaro. qua de re ita scribit Agellius, lib. XVII, cap. X: *Quum Pindari, veteris poetae, carmen, quod de natura atque flagrantia montis eius compositum est, emulari vellet: eiusmodi sententias & verba moliturus est, ut Pindaro quoque ipso, qui nimis opimam pingvique esse facundiam existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorque sit. Atque, uti vosmet ipsos eius, quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod est super monte Aetna, quantum est mihi memoria, dicam.*

Ταῖς ἐρδύοντι μὲν ἀπλά-
τα πύρος ἀγνότητι

30 Ἐν μυχῶν παροῦ· ποταμοῖ
Δ' ἀμείραισι μὲν περὶ χεῖρῶν ῥέον κατὰ
Αἰθῶν, αἰδ. ἐν ὄφρασι πέτραις
φοίνισσα κυλινδοειδῆ Φλὸξ ἐς Βαθέ-
αι Φέρεται πῆλ' ἀλάκα σὺν παύσῃ·
Κεῖνο δ' Ἄ Φαίσιον κρηνοῦς ἐπέτρῳ
Δευοτῆτες ἀναπέμ-
πῆ· πέτραι μὲν θαυμάσιον περὶ σιδε-
δου, θαύματα δὲ καὶ παρῶν-
των ἀκῶσαι.

Cuius eructantur inac-
cessi ignis purissimi
Ex penetrabilibus fontes. fluvii
Verò interdiu quidem effundunt vorticem fumi
Ardentem: sed noctu saxa
Rutila volutata flamma in profun-
dam defert maris planitiem cum vehementi strepitu.
Illud autem Vulcani gurgites reptile
Valde horrendos eje-
ctat: prodigium quidem admirabile adspe-
ctu; miranda verò res & ius, qui ab iis, qui transie-
runt, id audiunt.

40 Audite nunc Virgilio versus: quos inchoasse eum verius dixerim, quam perfectisse:

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse; sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis:
Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
Turbine fumantem piceo & candente favilla;
Attollitque globos flammaram, & sidera lambit:
Interdum scopulos avulsaque viscera montis
Erigit eructans: liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat; fundoque exasuat imo.

Iam principio Pindarus, veritati magis obsequutus, id dixit, quod res erat, quodque istic usu ve-
niebat, quodque oculis videbatur; interdiu fumare Aetnam, noctu flammigare. Virgilius autem
50 dum in strepitu sonituque verborum conquirendo laboravit, utrumq; tempus, nullà discretionem
facta, confudit. Atque ille Graecus quidem, fontis imitus ignis eructare, & fluere amneis fumi,
& flammaram fulva & tortuosa volumina in plagas maris ferre, quasi quosdam igneos anguis,
luculentè dixit. at hic noster, atram nubem, turbine piceo & favilla fumantem, ῥέον κατὰ αἰ-
θῶνα interpretari volens, crasse & immodicè congeffit. globos quoque flammaram, quod ille
κρηνοῦς dixerat, duriter & ἀνύπως trāstulit. item, quod ait, sidera lambit: vacanter hoc etiam
accumulavit & inaniter. neque non id quoque inenarrabile est & propemodum insensibile, quòd
1 2 nubem

nubem atram fumare dixit turbine picco & favillâ candente: non enim fumare solent, neque atra esse, quæ sunt candentia: nisi si candente dixit per vulgatè & improprie pro ferventi favillâ; non pro ignea & relucenti. *non candens scilicet est à candere dictum, non à calere.* Quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eosdemq. ipsos statim liqueferi & gemere atque glomerari sub auras dixit; hoc nec à Pindaro scriptum, nec unquam sando auditum; & ænium, quæ monstra dicuntur, monstruosissimum est. Eadem hæc verba quum Macrobius quoque, ex Agellio desumpta, referat Saturnalior. lib. v. cap. xvii, paucas quasdam voces heic ex eo corrigere libuit. Virgilio locus est in *Æneid.* lib. iii.

AETNA
mons unde
dicitur.

Cæterum de nomine *Aetna* ita tradit Isidorus, lib. xiiii, cap. viii: *Mons Aetna ex igne & sulphure dicitur; unde & Gehenna.* At cuius gentis lingvâ? nam Græcis ignis dicitur πῦρ, sulphur autem βῆρ. vocem verò *Gehenna* esse Hebraicam, quis nescit? An igitur etiam *Aetna* nomen est Hebraicum? Sic, credo, hunc grammaticum sensisse; quum alia etiam innumera gentium, fluminum, & urbium vocabula ad ineptissimas redigat originationes. Ab incendiis tamen sive ab ardendo, quod est αἶθερ, dictum esse, quasi αἶθην, posterioris existimasse videntur sæculi homines; quibus non per τ, ut antiquis auctoribus, sed per θ scribitur αἶθην, *Aethna*: quod etiam in Tabulâ reperitur Itinerariâ; & item in Antonini Itinerario. quamvis in huius plerisque exemplaribus hodiè inveniatur simplici vocali *Ethna*. Vulgari nunc adpellatione accolis dicitur *Monte Gibello*; & contractè, *Mongibello*. Situs autem est ad mare Siculum; promontorio abrupto id contingens. estque formâ rotundus; paulatim in summum desinens cacumen: nec ulli alii jugo jungitur. ambitu ad radices occupat millia passuum. adscensus ad os usque sive faucibus, quâ brevior est viâ, per Lingvam grossam & Randatium opida, xx millia, quâ longior & facilior, à Catanâ & vicinis locis, xxx habet. Sed, quamvis coram in singula fuerim curiosus; tamen, ne alienæ diligentiae ac labori manus injecisse videar, ea in medium huc adponere est consilium, quæ à Thomâ Fazello ac Petro Bembo, qui olim ipsi in montem adscenderunt, scripto edita sunt; ut in promptu sint cognoscendi cupidis. Fazellus itaque, Sicular. rer. decad. i, lib. ii, cap. iiii, ita scribit: *Adscenditur, quâ longior & facilior viâ est, per Catanam millibus passuum xxx. quâ & nos anno Salutis c d i d x l i, vi Kalend. Augusti inscendimus.* Postò adscensus in treis ab accolis regiones dividitur; pedemontanam, nemorosam, & apertam. *Pedemontana regio à Catanâ & litorali orâ passuum millia xii ad cænobium divi Nicolai de Renis attollitur.* Ad radices circumquaque opidis & urbibus, Catanâ, Taormenio, Caltabiano, Lingvagrossâ, Castroleone, Francavillâ, Rocellâ, Randatio, Bronte, Adrano, Paternione, & Mottâ, nobilitatur. Incolitur præterea, quæ meridiem & occasum spectat, plurimis & magnis pagis, qui communi vocabulo *Catanensium vinea* adpellantur. Soli camporumque facie tota ferme hæc regio tophacè est, asperrimisque ac combustis lapidibus horrida; quos ab initio & ævi quoque successu *Aetneus ignis*, recentis super veteribus adjiciens, evomuit. Verum ex concoctis iis lapidibus, quos *Catanenses* barbarâ voce *xaras* adpellant, quum natura pingve aliquid habeant, temporis vi contractis & in frustra decisis, velut ex crematis lignis, arenosi sunt cineres & præpingves; qui feracissimam reddunt telivem. Hinc tota amana est, & vinetorum domesticarumque omnis generis arborum multitudine ac singulari virtute fecunda. Spatiofi quoque tractus, qui sunt in eâ, latissimas ferunt segetes. Adèò præterea pabulosa adparet, ut pecuariis, nisi ex auribus frequenter sanguis extrahatur, ipsa satietas sit periculo. Fontes habet circumquaque perennes, & perpetua flumina; licet ignis egestaque molium fluentia multos fonteis & involverint & obruerint penitus. Terminatur hæc demum regio, ut diximus, ad divi Nicolai de Renis monasterium. Proxima hinc, quæ media est silvescens, x circiter millibus passuum scanditur. In eâ, cænobio egressis, *xara* & lapides molares nigri & horridi ad levam statim occurrunt: quos anno Salutis c d i d x x x v i i exundans incendium per propinqua loca profudit. Subinde nemus sequitur, abietibus, sagis, pinetisq. frequens, vastum, arduum atq. invium propè viatori iter præbens: quidpe in quo nulla humano pede trita semita adpareat. Per hoc nemus, calum ipsum tangens, perq. invia loca iter intendimus. ubi omnia vasta, muta, & adèò deserta erant, ut vel ipsa solitudo insuetos terruerit animos. Tota hæc regio extremâ aquarum penuriâ laborat. in eâ aliquot vidimus ora, in fornacis maxima rotunditatem, ex quibus aliquando fluentia eruperunt ignea, cinerum lapillorumq. squalentium congerie cinctâ. plurimos præterea nemorosos & editos offendimus colleis; quorum cacumina voragines, sicut silvescentis, exhibebant. eos veterem esse materiam, ex visceri-

visceribus montis olim proditam; postremi profusum hiatus, qui similem ferè formam enatasq. recens habebat arbores, arguebat. Ascendit ea regio passuum millia ferè xxi. quæ per hiemem tota nivibus obsita, extremiq. frigidus riget. per æstatem quoq. nullà sui parte nec canitie nec gelu caret. quod equidem admiratione dignum est; quum vertex incendia prope sempiterna jugi flammarum eruclatione inter niveis ipsas pariat, enutriat, ac continuet. Hanc regionem per aliquot passuum millia ingressis, mons ingens, Aetna veluti progenies, à fronte nobis occurrit; quem Dorsum aëni patriâ lingvâ monticola adpellant. quo ad dextram relicto, falcato itinere per duo ferè milliaria progressis, mons alter, cui à frumento nomen est, ad levem impendens adparuit. Inter hos montes vallem subivimus. quæ quum aquarum esset indiga; equos, præ siti languentibus, nivibus, quæ sub arenis ubique latebant, effusis refecimus. Unde quum elixus & ad eius verticem adificii effigies eminens nobis occurrerent; leni eò adscensu proveccti, vestigium vetustissimi fornicis lateritium totum deprehendimus. heic itaq., tametsi audax & temerarium ac rarissimo vix ante exemplo cognitum facinus non ignoraremus, præcipitante vesperâ sub dio necicem sollicitam ducere coacti, ingentem lignorum, quæ in eum usum cauti è silvâ convexeramus, styue incensa, pyram extruximus. deinde raptim canati, inter noctis tenebras æternos illos ac terribilibus summi verticis igneis, qui ad passus propè cc supra nos emicabant, liquidò intuiti ac distinctim contemplati, irrepente paulatim somno opprimimur. Illusente verò duos viâ comites, qui frigore inter soporem penè abriguerant, semimortuos offendimus; equosq., disruptis noctu vinculis, per montis declivia ad loca temperatiora salutem sibi quaesivisse. Amisissis equis reliquum iter, ad fastigium usque, pedibus confici oportuit. Duce igitur prævio in parvam vallem descendimus: quam, quod ex liquesfactis in alto nivibus decurrens ibi stagnet aqua, summâq. totius montis subsit tumulo, Lacum adpellant. Inde ad levam deflexi, jugum ipsum invadimus. cuius adscensu maximè arduo, & hinc salêbris impredientibus illinc profundis arenis retardantibus pedesq. nostros retro quandog. referentibus perdifficili, quum 10 passuum vix sit altitudinis, duæ ferè horæ nobis consumptæ sunt. tandem, superato vertice, anhelantes aliquantisper in sponda confedimus. Heic Sol subter nos mundo oriri visus est. hinc Siciliam omnem contemplati sumus. fretum & universa Calabriae ora ad eò sub oculis jacebant, ut manu posse tangi viderentur. Calabriae montes, non litorales solum, sed mediterranei etiam, quin imò & Neapolitani, vicinæque insula, non temerè sereno num casu æstimati sunt. Hoc itaque jocundo adspectu aliquamdiu refocillati, ulterius ad ea, quorum studio insanum hunc laborem subieramus, perlustranda perreximus. Ibiq. in primis planities, arenis passim strata, crebrisq. intersecta rimis, è quibus exilis fumus exibat, oblata est. in cuius medio hiatus maximus & vorago ingens, Crater à veteribus adpellatus, ambitu passuum millium ferè quatuor patet: qui, superiori ore latissimus, paulatim ad profundum usque se coarctat. ex eo nebulosa incendia tanta exhalabant, ut ab interiori adspectu impediremur. Ceterum quum ea non continè, sed per intervalla quadam erumperent; captatâ interstitiorum occasione, reptantium more ad crateris labium prolapsis, profunditus intuenti copia fuit. Nihil tamen ne tum quidem, præter horrendam voraginis formam, & latera eius exesa, ac diversis ritibus ignivomis depicta, & sulphureâ in crustatione delibuta, cernere potuimus. Quum verò renovatum incendium viridis resumisisset; inter fumum ipsum flammâs modò crassas modò puras exspirari animadvertimus. Sed, remissa post materiâ, caligineque cessante, iterum intentius & oculis & auribus in hiatus dimissi, simul atque, instar immenso olla, igni maximo adpositæ, subterraneum in eo sonitum bullientisque fervores ac gementis intus cavernas percepimus; timor simul nos horrorque ad eò vehemens invasit, ut, veluti jam jam dissipandi, repente ora retulerimus; execratiq. vesanum itineris consilium, confestim, quâ adscenderamus, simus regressi. In eâ altissimâ montis superficie, totâque eius plagâ, nullas vidimus xaras lapidesve molares; quidpe qui tam aliè inscendere vel vi extolli ob materia gravitatem nequeant. quæ interim inferius vel novos hiatus sibi aperit, vel è veteribus erumpit. Ex unico verò & eo immenso verticis cratere vel ignis ipse, vel fumosa caligo, vel cinis, vel aliud huiusmodi leve genus efflatur. ex quo etiam anno Salutis CCCCXLIII, quo hoc opus in manibus versatur, consumptâ jam materiâ, nihil emergit. Neque quispiam hæc nostra legens reprehendat, si aliqua ex parte à Strabone, Plinio, & aliis auctoribus, qui de Aetnâ scripserunt, dissentiant: quum, & ipso Strabone teste & rei usu adprobante, facies hæc montis superior mutationem ab igne frequenter recipiat. nam aliquando illius vertex flammarum globos evomit; igniti interdum fluant rivî; quandog. flamma, fumo caligineque obducta, ardenteis eruclat lapides, nunc demittitur, nunc verò incrementa suscipit. idcirco prisca quadam in hunc usque permanent diem; plura sunt immutata; plerag. recens edita. nam & anno Salutis CCCCXXXVII cacumen montis

supremum, quod supernus ei erat vertex, in voraginem ipsam decidit, & amittit factus est, amplior, & Aetna demissior. Perlustrato ita montis vertice, & eius ignibus exploratis, lapillos subnigros, sulphuris incrustationem habentibus, quos crater emiserat, nobiscum ferentes, Catanam sumus regressi. Haecenus Fazelli verba. ex quibus adparet, non falsâ esse ea, quae tantoperè apud Strabonem fieri posse negarunt illi, qui propius ad craterem accedere non ausi fuerunt. Nunc Bembum etiam audiamus: qui à Taurominio per Randatium opidum ascendit. Is igitur in dialogo, quem de hoc monte conscripsit, ita tradit: Ipsa Aetna radices suas ferè in orbem deducit: nisi sicubi orientem & meridiem verius promisso clivo paullisper extenditur. Caelebs degit; & nullius montis dignata conjugium, caete intra suos terminos continetur. Circuitur non minus quàm centum millibus passuum. ascenditur ferè per viginti, quâ brevior via. Imi colles ac omnis radicum ambitus per epida & per vicus frequens incolitur: Paccho, Pallade, Cerere feraces terra, armentorum omnis generis supra quàm credas feracissima. Heic amœnissima loca circumquaque: heic fluvii personantes; heic obstrepentes rivuli; heic gelidissima fontium perennitates; heic prata in floribus semper & omni vernâ die: ut facile qui libet puellam Proserpinam hinc fuisse raptam putet. heic arborum multijugae species: & ad umbram crescentium, & ad fecunditatem. Medius mons, nunc variis arboribus latè silvescit, & praecipue pinis & sagis; maximam in magnitudinem multitudinemque crescentibus; nunc nudo latere arabiles in plagas extenditur: & saepe usq. ad imum descendit: frumentis adeo fecundus, ut credita nonnunquam centuplam segetem cultoribus ferat. Et postea: Superior itaque montis pars (nam jam de iis, quae infra sunt, diximus) usque ad summum cacumen nuda, variam faciem ostendit. nam alibi semiherbosi tractus sunt, intersurgentibus tophis; qui etiam in pedemontanâ regione passim visuntur: alibi per summa ora exundans incendium saxis fluentibus, totas plagas occupavit: alibi arenarum campi magnam in longitudinem & latitudinem extenduntur. In supremo crateres duo sunt. quorum alterum, qui quidem inferior est, ipsi vidimus, in putei rotunditatem angustum, emissis veluti geminâ spondâ circumquaque saxis, tum exussis tum versicoloribus. atque hunc lapidea plantis ambitu angusto continet. Quo ut primum inscendimus, sulfureus statim nebulis & fatenti fumo, veluti è fornace percussis ora, penè retulimus gradum. mox, increfcente audacia, quâ ventus perflabat, paullatim ingressi, craterem ipsum tetigimus manu. Effundebatur inde, tamquàm ex camino, fumus; non intermissâ exhalatione. is tamen etiam scissâ per longa incendia montis cute, ventis intus furentibus, qui eo die vehementes fuerunt, multis in locis sibi faciebat excundi viam. interdum quoque, repente ipsis sub pedibus exsiliens, manere nos uno in loco non permittebat. Quin etiam illud accidit, ut, quem locum maximè contemplantur, quod erat saxis, nuper effusus & adhuc ignem & sulfur retinentibus, incrustatus; per hunc, qua parte concesserat in rivum, subitò effluerit igneus rivus; ac pedes ipsos inter emissis ex rivu saxa urentia prosilirent. quorum duo quum refrixissent, quae manu capti poterant, Messanam deportavimus sulfuris partem servantia, caetera subnigra. Sed illa plantities, de qua modo dixi, ita tamen perurebat ipsa, ut admota solo manus, nisi extemplo retulisses, offenderentur. pedes duplici calcamento, ita propter adscensus difficultatem comparato, tuebatur. Ab eo cratere, quem dixi, mons per funda jaclum insurgit, adscensu difficillimo; partim salebris impediens, partim tardantis arenis: & clivus statim etiam omnibus ex partibus impendebat. Is universi corporis vertex summus est: & tamquàm in urbem arx domina, sic ille in montem prominatur. Ab eius insensu detinere nos potentissima vis ventorum & exhalantes fumi. Itaque de illo referre quidem aliud nihil possum, nisi quae ab Urbano monacho accepimus postea, Messanae quum esset; homo ille quidem spectatae fidei, atque harum rerum cupientissimus sciscitator. is enim paucos ante nos dies per summam tranquillitatem totum verticem perlustraverat. Aiebat igitur ille, verticem illum esse ab ingenti cratere occupatum, ambitu circiter XXIII stadiorum: cumq. non usque in imum descendere eodem hiatu; sed alvum sibi intus paullatim adstringere, caeterus, quoad in eius medio ad exomenda montis incrementa satis amplo ore foraminatur. tum esse in summâ montis coronâ parvum tramitem, ubi pedes firmentur. ex eo si quis declinaverit; aut in craterem obrui, aut è monte deturbari. stetit tamen sese ibi, dum barathrum exploraret. Eructasse tum montem magno strepitu incendia caliginosa & urentis petras, supra os, quantum sagittâ quis mitteret, insurgentis. atque eum, veluti corpus vivens, non perflasse semper: sed, emissâ semel animâ, cessasse diuculè, dum respiraret. tum se copiam intinendi habuisse, quae vellet. mox respirasse iterum atque iterum pari inter alio usquequaque. Interea ingemere intus cavernas auditas; intremere etiam tonitruis montem sub pedibus, magno & formidoloso iis, qui aderant, horrore. ex quo illud mirum videtur, quod, qui

tum strepitus per tranquillitatem sentiebantur, eorum à nobis nihil auditum sit in tanta se, ocia ventorum. Et aliquanto post: Pleno jam partu maturior est omnis fetus, quicumque in Aetna matris utero coalescit, nisi parientis expellitur & ejectatur, quacumque prius rimam invenerit, aut viam sibi paraverit vi sua. saepe tamen exit ex eo cratere, quem ipsi vidimus: numquam ex superiore; quod vel eò inscendere gravis materia non queat; vel, quia inferius alia spiramenta sunt, non sit opus. Despumant igitur flammis urgentibus ignei rivus, pigro fluxu totas delambentes plagas. Si, paulatim recedente calore, priorem sibi naturam reposcentes, in lapidem indurescunt, fragilem sanè, flammis enervantibus, & si contractas, putrem. Stat ea confluvis, veluti glacies, concreta; usquedum alteri descendant rivus. ii namque non supra-
 10' fluunt; sed, inter montis arenosam cutem & priora concreta fluentia insinuantes sese, cursum sibi medium quarunt. Sic, qua prius induruerant, quia friabilia sunt, ut dixi, rovis incendii cedentia crepant; & in partes disjecta prosiliunt, quacumque unda deurgens interfluit. deinde conglaciantem eam altera subit illurvis: atque ipsa tantumdem facit. tum altera item, & altera. Non enim continuato fluxu mons, sed per intermissos spiritus, ut supra commemoravimus, eructatur. atque itaque, non iissemper vincentibus, multiplicatoque in immensum incendio, ex igneis fluminibus fracti lapides altissimo congestu magnam montis partem occuparunt. atque ii quò recentius fluxere, eò nigriores sunt & firmiores: atase & pallefcunt & resolvuntur. Inde ego esse arenarum plagas omnes, qua circa cacumen visuntur, existimo. Materies omnis aridissima est; atque ideò minus multo, quam vivi lapides, ponderosa: scabra adeò, ut
 20' brevi morà, tamquam à limà, confendentium calcei exedantur. Ea infra parvum craterem circumversus totum montem complexa est; & tumulum eum, in quo maior crater est, sustinet. Demittitur inde alicubi per intervalla imum in montem obliquus fluxitus: quaque Catana jacet, usque in mare: lata saepe, quà visus patet: horrendum sanè spectaculum; modo abveis bian-
 tibus, modo impendentibus ripis. Exiguo post: Reptare per eas crepidines, quas dixi, duobus millibus passuum, necesse est, quemvis craterem visuros. reliquum iter in equis conficitur. Reptationis eius labor, hand facile credas, quam durus est, quamque indigenis virentis genu-
 quidpe, quia, degrevante viatore, temerè ingessi lapides concedunt: & in adsensu maximè arduo, ni probe posueris pedem, dimoto nro, tota congeries devolvitur, & in te ipsum ruit. ad-
 30' de, quòd, etiamsi in plano cecideris, ladunt scabritie sua. & manus crebro contactu, nisi contexeris, atteruntur. Ex summo vertice contemplari totam insulam licet. termini eius longè esse multo minus videntur, quam sunt. Brutia ora ita tibi sub oculis jacet, ut eò posse trajicere penè quidem jactu lapidis putes. Serenà tempestate Neapolitani etiam tractus aestimantur. Nivibus per hiemem ferè totus mons canet. cacumen neque per astatem videtur. Haecenus Bemus: qui ante Fazellum montem confendit. Caterum figura Aetnae est procul insipientibus à meridie, quà à Pachyno Syracusas, Leontinos & Catanam itur, ea, quam in tabulà chorographicà expressimus: fumusque è duobus crateribus perpetuò iis montis regionibus, quas consignavimus, emergit sereno caelo candidissimus, instar nubis. ignes nulli adparent, nisi maiori aliquo incendio erumpente. Lapidés inde ejectos per 1 x millia passuum ab utrâq; Catanæ ur-
 40' bis parte viâ publicâ invèni, qua à Leontinis itur Taurominium; maximè verò ad ipsam Catanam in radicibus Aetnae littoreis, quâ Tautominium itur. ubi, specie magnarum asperarumque rupium, spectaculum transeuntibus praebeant fœdum, triste, atque horrendum. Fertilitatem autem & amenitatem ad eundem montem conspexi tantam, quantam nullibi aliàs in totâ insulâ. Sed de fertilitate ho-
 rum locorum, simulque de lapidibus ita antiquus tradit auctor Strabo, dicto lib. vi: ΑΕΤΝΑ
fertilitas.
 Οταν τῶ Ποσειδῶνι Φαίνηται τὸ πρὸ τῶ ὄρη, καὶ πεφροσται πολλὰ βάθει τὰ Κατανάων χωρία. ἡ
 ῥῶν οὐ σποδὸς λυπίασαι πρὸς καιρὸν, ἀερετεῖ τὴν χώραν χρόνοις ὕστερον. ἀμπελον γὰρ παρεχε-
 ται καὶ χρυσόκαρπον, τῆς ἀλλῆς ἐκ ὁμοίως ὕψους ὄρειναι. τὰς πὶ ῥίνας ἐκφέρει τὰ καπετιφρωθέντα
 χωρία. παίνειν δὲ δὴ τὸ ποδὸν τὸ πρὸ βατα Φασίν, ὡς πε πίνυδιαι. διόπερ ἐκ τῶν ὠτων ἀφαι-
 50' ροδσιν αἷμα δι ἡμερῶν μ ἢ ν, κατὰπερ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν Ἐρεθίαν συμβαίνον εἰρήκαμν. ὁ δὲ
 ῥῶς εἰς πῆξιν μετὰβάλλων, ἀπολιθοῖ τὴν δὴ φάνειαν τῆς γῆς ἐφ' ἱκανὸν βάθει, ὡς πὶ λατιμίας
 εἶναι χρεῖαι τοῖς ἀνακαλύψαι βυλορῶναι τὴν ἐξαρχῆς δὴ φάνειαν. ἀκείσθαι γὰρ ἐν τοῖς κρατῆροι
 τῆς πετρας, εἴτ' ἀναβληθείσθαι, τὸ ὑπερχυθῆν τῆς κορυφῆς ὕψρον, πηλός ἐστὶ μέλας, ῥεῖαν κατὰ τῆς
 ἐρεινῆς. εἴτα πῆξιν λαθῶν, γίνεται λίθ. μυλίας, τὴν αὐτὴν φυλάττων χροῖαν, ἡ ῥεῖαν εἶχε. καὶ
 ἡ σποδὸς δὲ καιροῦν τῶν λίθων ὡς δὸπ τῶν ξύλων γίνεται. κατὰπερ οὐ τὸ πηρανὸν τῆ ξυλῶν
 σποδῶ τρέφεται, πρὸ τῶν ἔχειν οἰκίωμα πρὸς τὴν ἀμπελον εἰκὸς τὴν λιτυάαν σποδόν. Id est:
 Quando Neptuno visum est incendia fieri, profundis cineribus ager Catanensis obregitur. Quo
citis

cinis quum aliquamdiu sit molestus, postea temporis regionem beneficio adfcit. quidpe reddit eam vinetis latam ac bonae frugis feracem; quum reliquum agri non ita praestet vini productione. radicesque efferunt sic epuleta loca, quibus adeo pinguis reddi perhibent ovis, uti rumpantur. itaque quadragesimo quoque aut quinquagesimo die sanguinem detrahunt ex auribus: quod etiam apud Erithyam fieri diximus. Ceterum egesta ex Aetnae incendio materiae fluxus ita con- crescit, ut ad justam altitudinem soli superficiem in lapidem convertat. quam qui nudare ve- lunt, opus habeant lapides scindere. Etenim saxo in crateribus sive faucibus colligato, ac deinde sursum egesto, humor vertici superfusus cernum est nigrum, per montem deorsum fluens: deinde, ubi concrevit, lapis fit molaris; eodem servato, quem fluens habebat, colore. Sed & cinis ita fit adustus lapidibus, ut fit crematis lignis. Sicut ergo ruta cinere ligneo aliter, ita similem esse Aetnao cineri cum vitibus adfinitatem, credibile est. De iisdem lapidibus ita Corn. Severus in poemate de Aetna:

Quin etiam varie quaedam sine nomine saxa
 Toro monte liquant. illis custodia flamme
 Vera tenaxque data est. sed maxima causa molaris
 Illius incendi lapidis sibi vindicat Aetna.
 Quem si forte manu tencas, & robore cernas;
 Nec servare putes ignem nec spargere posse.
 Sed simul ac ferro queras, respondet, & ictu
 Scintillat calor.

Quin etiam externum nil iis color ipse resolvit;
 Non odor aut levitas. putris magis ille magisq.
 Vra operis facies, eadem perq. omnia terra est.

AETNAE
 montis varia
 incendia.

Haud abs re fuerit, hoc loco indicare, quae incendia Aetnae quibus temporibus facta fuerint. Vetustissima ante bellum Troianum & Sicularum ex Italia in hanc insulam transitum, adnotantur Diodoro, lib. v: καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν οἰκιστικὴν ἐποχὴν καὶ τῶν χερσῶν ἐργαζομένων τῆς τεοφασίας ἐρχομένων. ὕστερον δὲ τῆς Αἰτίας ἐκ πολλοῦ χρόνου αἰαφυσήματα πρὸς αἰετοὺς, & πολλὰ κατὰ τὴν χερσῶν ῥυτίδας πύρος, σιωπῆσι διαφθαρῆσαι τὴν γῆν ἵπτι πολλὴν τὴν οἰκιστικὴν. ἐπ' ἐστὶν δὲ πολλοῦ χρόνου ἐπὶ τῆς Αἰτίας πρὸς Ἰππυμοῦν πολλὰ χερσῶν, φοβηθέντες, τὰ μὲν πρὸς τὴν κεκλιμένην τῆς Σικελίας ἐξέλιπον, εἰς δὲ τὸ πρὸς δυσμαίαν ὄντα μετακίνας. τὸ δὲ πρῶτον πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ἐκ τῆς Ἰταλίας τὴν Σικελίαν ἐπιπονησάντων ἐπιπονησάντων ἐκ τῆς Σικελίας, τὴν ἑαυτῶν Σικελίων ἐκλιθεῖσαν χερσῶν κατὰ τὴν οἰκιστικὴν. Id est: Ac primo equidem universam insulam incolebant Sicani; & ex terra cultu victum sibi comparabant. postea vero quam pluribus in locis flammis Aetna exhalare cepit, multumque ignis in viciniam regionem effunderetur; tellus ad tractum haud modicum vastabatur: quumque ad complures annos per regionem incendium grassaretur; incolae, subacti metu, desertis orientalibus insulae partibus, in occidentales transmigrarunt. Post multas denique aetates Sicularum gens, ex Italia cum universis familiis in Siciliam transgressa, relictum a Sicaniis agrum occupavit.

Thucydides, sine libri III: Εἰρήνη δὲ πρὸς αὐτὸν ἔατο τὸ ὄρος πρὸς ἐκ τῆς Αἰτίας, ὡς περὶ καὶ τὸ πρῶτον: καὶ γὰρ πᾶσι ἐφείρετο τῆς Κατάνων, οἱ ἑαυτῶν τῆς Αἰτίας τῶν ὄρων οἰκοδοῦν, ἕπερ μετὰ τὴν ἐπιπονησάντων ἐκ τῆς Σικελίας. λέγεται δὲ πεντηκῶντα ἔτη ῥυτίδας τὴν μετὰ τὸ πρῶτον ῥεῦμα: τὸ δὲ ἕμπερον τῆς γῆς ἡρώδου τὸ ῥεῦμα, ἀπὸ τῆς Σικελίας ἑαυτῶν ἐκλιθεῖσαν οἰκιστικῶν. Hoc est: Per idem ver profluvium ignis ex Aetna monte, omnium Siciliae maximo emanavit, quemadmodum alias: & aliquantulum agri Catanensium vastavit, sub ipso Aetna incolentium. Fertur autem profluvium hoc quinquagesimo a superiore emanasse anno. omni numero vero ter existisse, ex quo Siciliam Graeci incolere ceperunt. Illud quod sua aetate adnotavit, Olympiadis LXXXVIII anno II factum est; Athenis summum gerente magistratum Euclide; ut ex ipsius videre est historia, cum Diodori libro XII collata: id est, anno ante natum Iesum CCCCXXVII. Medium igitur incendium factum est Olympiadis LXXV anno IV; id est, ante natum Christum anno CCCCCLXXVII. Graecos vero post Troianum demum bellum in Siciliam venisse, Olympiadis XI anno I, id est, anno ante natum Iesum IVCXXXVI, supra cap. II ostensum est. Apud Cedrenum haec leguntur: Ὁ Ξέρξης ἐπὶ τῆς Αἰτίας τῶν θαλασσῶν, καὶ εἰς Ἀθῆνας ἐλθὼν, ἐβόησεν τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, εἰς ἐπεσοῦν αὐτῶν. ἐν δὲ τῇ ῥωμῇ Πορτίλλῃ πῆρ πρὸς τὴν Αἰτίαν κατὰ τὴν οἰκιστικὴν, ζῶσαν κατὰ τὴν οἰκιστικὴν: καὶ νόμοι ἐκ τῆς ῥωμῆς ἑαυτῶν ἐκλιθεῖσαν Αἰτίαν ἐπιπονησάντων. ἐν τῇ τῆς Αἰτίας ἐπιπονησάντων ἐκ τῆς Σικελίας τὴν Αἰτίαν ὄρος, καὶ ἐξήλθε πῆρ. καὶ σασιμῶν ἡρώδου, ἢ πρὸς Λοκροῖς Ἀτλάντη ὀριόσιαι, ἢ τῆς ἑσπερίας. Id est: Xerxes, Aegypto in potestatem suam reducta, Aeth-

nas juncto ponte Hellesponto perveniens, urbem incendit. Roma Portilla quadam virgo, incesti damnata, viva defossa fuit. Leges duodecim tabularum à Græciâ Romam allatae sunt. His temporibus Aetna mons Siciliae ruptus est, ignemque edidit. Et terra motibus Atlantis à Locris abrupta, insula facta est. Hæc ita generatim & minus exactè computata. nam Lex duodecim tabularum Romæ proposita fuit anno 111 Olympiadis LXXXII. Xerxes verò in Græciam transiit Olympiadis LXXV anno 1. Secundum igitur illud à Græcorum in Siciliam commigrationem incendium intellexit. Quòd si id voluit cum Orofio, quod sub Artaxerxe rege factum; multo magis turbatorie ista scripsit.

- 10 At Diodorus, lib. XIIII, in rebus gestis anni 1 Olympiadis XCVI, id est, anni ante natum Iesum CCCXCVI, ita tradit: *Προς Φάτως δὲ πρὸς ἐκκερῆναι ἐκ τῆς Αἴτης μέγχα τῆς ἠαλάτης, ἐκείνῳ διωατὸν ἐν τῷ περὶ τῆς ἠαλατὸς συμπαροῦν ἀπὸ πλείστων πῆς ναυσίν· ἐφθαρμένων γὰρ τῶν τῆς ἠαλατῆος τῶν τῆς καλῆς ῥίανος, ἀναγκάσθων ἐν τῷ περὶ τῆς ἠαλατῆος ἀπὸ τῆς Αἴτης λόφον.* Hoc est: *At quia ignem ad maritimam usque oram eructaverat Aetna; terrestribus exercitiis non amplius ita duci poterat, ut nauticum ad litus comitantem haberet. maritimis enim tractibus flammantis Aetna profluvio exustis corruptisque, necessitas pedestre agmen montem circumire coëgit.* Hoc scilicet est illud, de quo antè dixi, magnarum asperarumque rupium fœdum, triste, horrendumque spectaculum: quod in hanc diem, licet viâ patefactâ, difficilem satis transitum exhibet. De eodem incendio sic refert Orofius lib. II, cap. XVIII; commemoratis Artaxerxis & Cyri, Darii filiorum, rebus gestis: *His deinde temporibus gravissimo motu terra concussa Sicilia, insuper exestuans Aetnae montis ignibus favillisque calidis, cum detrimento plurimo agrorum villarumque, vastata est. Tunc etiam Aialante civitas, Locris adherens, terra contigua, repentino maris impetu abscissa atque in insulam desolata est. Iste verò Artaxerxes imperium Persarum suscepit Olympiadis XCIII anno IIII; tenuitque annis XLIII.*

Iul. Obsequens, in Prodigiiis: *Cn. Capione, C. Laelio, Coss. mons Aetna ignibus abundavit. Consules hi fuere anno ab urbe Româ conditâ, 10CXIII; ante natum Iesum: CXL.*

- Idem auctor, paullo post: *Servio Flacco, Q. Calpurnio, Coss. mons Aetna maioribus solito arsit ignibus.* Et Orofius, lib. V, cap. VI: *Ser. Fulvio Flacco, Q. Calpurnio Pisone, consulibus, in Sicilia mons Aetna vastos igneis eructavit ac fudit: qui, torrentum modo per prona precipites, proxima quaque corripientibus exussere flammis; longinquiora autem, favillis calidis cum vapore gravi late volantibus, torruerunt. quod Siciliae semper vernaculum genus monstri non portendere malum adsolet, sed inferre. Annus hic fuit ab Vrbe conditâ 10CXVIII; ante natum Iesum: CXXXV.*

Idem Obsequens: *M. Aemilio, L. Aurelio, Coss. Aetna mons terra motu igneis super verticem late diffudit.* Orofius, dicto lib. V, cap. X: *M. Aemilio, L. Oreſte, consulibus, Aetna, vasto tremore concussa, exundavit igneis globis. Annus hic Vrbs fuit 10CXV; ante natum Christum: CXXVI.*

- Idem Orofius, eiusdem libri cap. XIII: *Eodem tempore Aetna mons ultra solitum exarsit; & torrentibus igneis super fusis lateq. circumfluentibus, Catanam urbem sineque eius oppressit; ita ut tecta eorum, calidis cineribus preusta & praegravata, corruerent. cuius levande cladis causâ Senatus [Romanus] X annorum vectigalia Catanensibus remisit. Factum id anno Vrbs 10CXXXI, inter consulatum Q. Cæcili Merelli & T. Quintii Flamini, & consulatum Q. Fabii Maximi Allobrogici; ut patet ex præcedenti consequentique capite: id est, ante natum Iesum anno CXXXI. quo anno consules Romæ fuere, Cn. Domitius Aenobarbus & C. Fannius Strabo. Ita intra XVIII annorum spatium quater Aetna exarsit.*

Hinc postea Petronius Arbiter, in Satyrico suo, de incendio, quod bellum inter Cæsarem & Pompeium Magnum præcessit:

- 50 *Armorum strepitu cælum furit; & tuba Martem
Sideribus tremefacta ciet. jamq. Aetna voratur
Ignibus insolitis, & in aethera fulmina mittit.
Ecce inter fumulos atque ossa carentia bustis
Umbrarum facies dyo stridore minantur.
Fax stellis comitata novis incendia ducti;
Sanguineog. recens descendit Iupiter imbre.
Hæc ostenta brevi solvit deus. exiit omnis*

Quidpe

Quidpe moras Cæsar; vindictæque actus amore,
Gallica projecit; civilia sustulit arma.

Cæterum Virgilius, Γεωργικῶν lib. I; ubi portenta enumerat, quæ mortem C. Iul. Cæsaris præcellerant:

--- Quoties Cyclopus effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam;
Flammarumque globos liquefactaq; volvere saxa?

Ad quæ ita Servius: *Malum enim omen est, quoties Aetna, mons Siciliae, non fumum, sed flammaram egerit globos. Et, ut dicit Livius, tanta flamma ante mortem Cæsaris ex Aetnâ monte de fluxit, ut non tantum vicinae urbes, sed etiam Rhegina civitas afflaretur. Interfectus est I. Cæsar in curiâ Romanâ Idibus Martiis, se ipso IV & M. Antonio consuli-* 10
bis, anno Urbis 1000CVIII; ante natum Iesum XLIIII.

Appianus, Bellor. civil. lib. v, in historiâ belli, quod Augustus Cæsar in Sicilia adversus Sex. Pompeium gessit: Εἴρηνοι δὲ καὶ βρομοὶ τῆς Αἰτνῆς σκληροὶ, καὶ μυκίματα μακρὰ, καὶ σέλας ἀβιδάμπνη τῶν κρατῶν, ὡς π τὰς κῆρ Γερμανὸς ἐξ ἐπιπέδου ἀναπηδῶν ὑπὸ δόξας, τὰς δὲ ἀκρῆς τῆς Αἰτνῆς λεγομένων οὐκ ἀπεσῆν, ποῖσις δὲ ἀφ' ἀδελφῶν ἐμπροσθέντων σφίσι καὶ τῶν πύλας. Id est: *Facti etiam sunt Aetna horrendi fremitus & longi mugitus, excandescen-* 10
tibus quoque ignibus, exercitumque fulgore terrentibus; adeo, uti Germani è cubilibus pro timore profugerent; nec amplius incredibilia ipsis viderentur Aetnae memorata miracula, & inter

cætera illud de igneo torrente. 20
Svetonius, de C. Caligulâ, in vitâ eius: *Peregrinatione quidem Siciliensi, irrisis multorum locorum miraculis, repente è Messanâ noctu profugit, Aetnae verticis fumo ac murmure parvifectus.*

Proximum hinc incendium adnotatum reperio in vitâ ac martyrio divæ Agathæ Catanensis: ubi sub Decio imperatore, anno à nato Christo cclj, Nonis Februariis, mons Aetna ignem eructasse, & tanquam fluvius valde mugiens, sic descendisse; lapides dissolvens, tamquam ceram è vertice montis, traditur.

Inde, anno Christi c10CLXVIII, pridie Nonas Febr. ut ex Siculis annalibus refert Thomas Fazellus, decad. I, lib. II, cap. IIII, *Aetna plus solito sævit. rupibus namq; ingentibus agrog. Catanensi combustis, terra motu suo Catanensium sineis atque urbem adeo labefa-* 30
ctavit, ut basilica corruens episcopum unâ cum clero & populo oppreserit.

Deinde anno Salutis c10CCCXXIX, IV Calend. Iulii, quum per plures annos absque igne & fumo fuisset, sub vesperam repente contremuit, ac tonare cepit. mox è montis latere quod orientem respicit, aperto novo hiatu, ignis erupit: quem, accrescente vesperâ, insequuti candentes globi, ac avulsa montis viscera liquefactique saxorum orbis, veluti torrens per declivia loca grassantes, obvia quaque absmebant. quorum impetu simul ac terra motu plures in ipso monte sacra & profana ædes vel diruta vel proficisse sunt. plerisque etiam aquarum perennium fonteis terra dehiscens absorpsit. Eiusdem Iulii Idibus circa solis occasum ex inferioris montis parte ex inopinato hiatus, ac paullo post in eodem agro duo alii sunt aperti: câ vi, ut ex IIII crateribus, parvo inter se intervallo distitis, ingentium lapidum congeries unâ egesta profundas valleis 40
& nemorum salus in montis arduos extulerint. suebat enim ex quadruplici illâ voragine rivus igneus; instar metallorum, ex fornace liquentium, occurrentem tellurem & ingentia saxa ac arbores quascumque non solum comburens, sed absumens: terraque ipsa, que paullo ante calcabatur, incanduit; ac veluti spumis aquarum, ad scopulos è fluctibus elisarum, latè, instar excrescentis fluminis, profluvio igneo inundata ac dispersa est. Postquam verò igneus torrens diu multumque per plura montis spatia evagatus est; tribus tandem arveis sese divisit. quorum duo orientem versus ad Acis usque loca litori propinqua plures dies decurrerunt: tertius contra Catanensium sineis se direxit. quem, priusquam sineis ipsos invasisset, velum divæ Agathæ, à sacerdotibus è manibus urbis objectum, exstinxit. Dum hæc in inferiori montis regione geruntur; in summo vertice non minori quoque ad extremum tonitruum saxorumque ardentium ra- 50
bie confectum est. unde tantus præsertim cinerum imber per universam Catanensium regionem defluxit, ut montes agrique sub eo occultarentur; ac, si ante tum boreâ, ad insulam usque Melitam, qua clix passuum millibus à crateris distet, eorum copia ac sulphureus odor sit abdu-

ctus. unde & plures homines plurimaque animantia, ut in vitâ Friderici regis legitur, perierunt.
Anno deinceps Salutis c10CCCXLIIII iterum Aetna terribili ignium ejaculatione contremuit. coque motu è summo cacumine vasta quadam rupes dissoluta collapsaque vastâ
ruinâ

ruinâ in ipsam voraginem conciderunt. unde hiatus ille perpetuus multo amplior est factus.

Sed inter memorabilia Aetnae profluvia longè illud est præcipuum, quod ætate patrum nostrorum decurrens per XXVIIII ferme passuum millia, usque ad mare Longina pervasit; atque ingentem portum, cuius Homerus, Virgilius, & Plinius, meminerunt, ita implevit, ut hallucinatos poetas plerique sint arbitrati; quum nulla prorsus vel statio ibi hodie adpareat. De eodem incendio ita scribit Bembus in supra dicto dialogo: Inter maxima profluvia longè memorabile illud est, quòd paullo ante nostram ætatem usque intra Catanam decurrens, non parvam urbis partem incendio depopularit. Quin etiam portum eum, de quo ait Virgilius,

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens

10 Ipse; sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,
ita implevere fluentia Aetnae, ut jam errasse Virgilium putes, quòd portum ibi esse ingentem dixerit, qui penè nullus sit.

Pergit Fazellus: Hactenus ab aliis accepta. jam, quæ ipsi visu sumus adsequuti, commemoramus. Aetna quum, deficiente jam materia sulphurea & bituminosa, vel obstructis meatibus, nec ignem nec fumum per plures annos emitteret; accola, eius cacumen ascendentes, illi craterem etiam ipsum penetrabant. Sed inconstans hæc mansuetudo fuit. anno siquidem Salutis CICDXXXVI , IX Calend. Aprilis, flante austro, & sole ad occasum vergente, nubes atra montis apicem operuit; & inter eam rubor emicuit. tum repente ex ipso cratere ignei torrentis vasta vis erupit; paulatimque, in modum fluminis, magno montis murmure ac
20 terra motu defluens, in orientem versus descendit; lacumque, cuius supra in descriptione meminimus, illapsus, magnam ibi reperiam lapidum congeriem liquefecit. quæ supra Randatium opidum præcipiti, sed falcato, volumine decurrens, ovium greges & animalia pleraque obviamia statim demersit. Ex eodem quoque summo montis cratere mirum ac horrendum visu profluvium igneum occidentem versus supra Brontem & Adranum opida eodem tempore effluere cepit. liquecentes enim lapides sulphurei ac bituminosi, vi ventorum depulsi, lento fluxu & intermisso, veluti ferrum candens, decurrebant: & qui primum defluerant, sensim amisso calore in priorem naturam ac materiam subnigram indurecebant. post rivus alter igneus descendens, non supra priorem fluebat; sed inter ipsius arenosam cutem & priorem ignem jam concretum immiscens sese, cursum medium sibi suâ vi faciebat: ita, ut & cutis superior & superficies
30 prioris aequè esset dura. qui verò ignis recens erat, subterfluebat, instar testudinis; quæ sub testâ durâ vivens, lentè tamen graditur. ita fluentia, quæ prius induruerant, novis cedebant: à quibus in partem disjiciebantur. Novissimis itaque semper vicentibus, multiplicabatur incendium ad latitudinem stadii unius, profunditatemq. cubitorum circiter XII . Quumque totum reflexisset profluvium; lapidum molarium congeriem ab ore crateris ad terminum usque fluxus subnigram recens erectatam perpetuo reliquit. Ita lapides ipsi in eodem colore perseverant, quo defluerant. sed quò recentiores, eò & nigriores & firmiores. processu enim ævi & pallescunt & in arenas resolvuntur. Erat autem profluvii materia sulphurea & bitumine mixta. Hæc quidem mira. sed, quæ proximo anno obtigerunt, mirabiliora. Anno namque Salutis CICDXXXVII , Calendis Maii, Sicilia totâ diebus ferme XII tonare cepit; crebrique sonitus ac ingentes, quales ex tormentorum bellicorum ictibus edi solent, & graviores quoque,
40 non solum Catanae & vicinis agris, sed Panormi quoque, Drepani, Lilybei, Sacca, Agrigenti, & totâ propè insulâ, sunt auditi. è quibus parvo terra motu factò, domorum concussa tecta simul & parietes nutabant. Hi sonitus mugitusque quum increbrescerent; III Idus Maii in Aetnâ hiatus quidam insoliti sunt aperti; è quibus tanta eiusdem materie ignea moles est egesta, ut quadriduo, xv millium iter conficiens, obviam quæque sternendo exussit; ac ad cænobium usque divi Nicolai de Arenis defluerit. ubi conglobata, monasterio intacto, Nicolosum & Monpelerium pagos adorta, plures eorum domos exussit obruitque. Crater montis superius, non multo post tantam subnigri cineris per triduum molem efflavit, ut non modo mons ipse ac finitima, sed ad Pelorum ac Pachynum, quin imò & Calabriae Consentiam usque, interjacentia opida cineribus
50 operta, maria quoque adeò sint circumfusa, ut CCC passuum millibus à Sicilia distantes naves à ventis ferentibus laide cinere ejecto sædatis sint. Aetna deinde quum cineres evomere desisset, magno fragore ac fremitu mugire cepit. & inter mugitus ipsos summus montis apex abruptus, à cratere superno absorptus est. Nam ætate meâ clivulus à crateris orificio per passus ferme centum insurgebat, undique præcisus: qui totius montis supremus erat vertex. quo tum intra voraginem palam absunto, Aetna factus est demissior. Sed quum postea Bronti agerem; opidani seniores, fide digni viri, (quidpe qui rem ipsam viderant) retulerunt, hunc ipsum clivum non alim Aetna fuisse verticem: sed, ab eo, anno Salutis CICCCCCXLIIII , postremo profluvio eje-

vio ejectum, crateris ori inhaesisse. Haec tenus Fazelli verba. quæ fortasse prolixius re-
petimus, quàm huic loco par erat. verùm res, omni awo omnium scriptorum mo-
numentis celebratissima, digna visa est, quæ curatius clariusque cognosceretur.
Ultimis illis de diminutione verticis Aetnæ adde & istud Senecæ, ex epistolâ
LXXIX: *Si hæc mihi perscripseris, tunc tibi audebo mandare, ut in honorem meum Aetnam
quoque adscendas. quam consumi & sensim subsidere, ex hoc colligunt, quòd aliquanto longius
navigantibus solebat ostendi. Potest hoc accidere; non quia montis altitudo descendit; sed, quia
ignis evanuit, & minus vehemens ac largus effertur; ob eandem causam fumo quoque per diem
segniore. Neutrum autem incredibile est; nec montem, qui devoretur quotidie, minui; nec
ignem non manere eundem, qui non ipse ex se est; sed in aliqua infernâ valle conceptus exastuat, 10
& alibi pascitur; in ipso monte non alimentum habet, sed viam. Et aliquanto post: An
Aetna tua possit sublari & in se ruere, an hoc excelsum cacumen, & conspicuum per vasti maris
spatia, deterat adsidua vis ignium, nescio.*

Restat nunc, uti causas horum Aetnæ incendiorum ex iisdem veterum aucto-
rum monumentis aperiamus: quò hac etiam in parte noscendi cupidus satisfaciat.
Ac primùm quidem poëtæ fabulis eas tribuerunt. nempe, quia in ignem protru-
sum Typhonem, sive Enceladum, id est, Satanam, Deo omnium rerum condi-
tori ac domino rebellantem, antiquissima illa tradebat gentium theologia; quævis
loca, ignem eructantia, tartarum esse, aut tartari spiramenta & caminos, credide-
runt: ut Germaniæ nostræ lib. I, cap. xxx I, docuimus. Hinc igitur de Aetnâ et- 20
iam Pindarus, dictâ Pythior. odâ I:

Ὅς τ' ἐν αἰνῷ περισάρω καί-
τη θεῶν πολέμιος,
Τυφῶς ἑκατοντάρων, τὴν ποτὶ
Κιλίκιον θρέψε πολυά-
νυμον αὐτῶν, νυῶ γε μακρῶ
Ταί θ' ὑπερὶ Κυμας ἀλιερκίης ὄχθαι,
Σικελία τ' αὐτὸ πύζει
Σπίονα λαχναίνε· κίων
Δ' ἕρνια συνέχει
Νιφόεος Αἴτνα.

Id est:

Quique in horrendo tartaro ja-
cet deorum hostis,
Typhœus centiceps: quem olim
Cilicium nutriti multi
nominis antrum; at nunc
Et litora mare coercentia, quæ sunt super Cumam.
Et Sicilia eius premit
Pecfora hispida; columna 40
Verò cælestis cohibet
Nivosa Aetna.

Hyginus, μυθολογικῶν cap. CLII: Tartarus ex Terrâ procreavit Typhonem, immani ma-
gnitudine, specieque portentosa; cui centum capita draconum ex humeris enata erant. Hic Io-
vem provocavit, si vellet secum de regno certare. Iovis fulmine ardenti pectus eius percussit.
qui quum flagraret, montem Aetnam, qui est in Sicilia, super eum imposuit. qui ex eo adhuc
ardere dicitur. Philostratus, in vitâ Apollonii, lib. v. cap. vi: Εἰ κείνοι ἦ τυφῶ πνα ἢ
Ἐγκελάδον δεδεσμένον φασὶν ὑπὸ τῷ ὄρει Αἴτνῃ. Id est: At illi aiunt Typhonem quemdam seu
Enceladum sub Aetnâ monte ligatum. Orpheus, in Argonauticis: 50

Αὐτὰρ ἐπεὶ Διλιβηὸν ἐπέχομεν ἠχέει παρθμὸν
Τεργλάχνα π νῆσον ἐπέχομεν Ἐγκελάδοιο
Αἰτναίῃ φλόξ σφιν ἀρ' ἐρητύει μεμαῶτας.

Id est:

At ubi ad Lilybeum adpulimus sonans fretum
Tricuspidemque insulam Enceladi;
Aetnae flamma nos inhibuit valde cupidos.

Virgi-

Virgilius, dicto Aeneid. lib. III:

Fama est, Enceladi semustum fulmine corpus
 Vxgeri mole hac; ingentemque insuper Aetnam
 Impositam, ruptis flammam exspirare caminis:
 Et fessum quoties mutat latus, intremere omnem
 Murmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo.

Valer. Flaccus, Ἀρξεναντικῶν lib. II:

Scopulis sed maximus illis
 Horror adest, Sicula pressus tellure Typhoeus.
 Hunc profugum & sacras revomentem pectore flammās
 (Ut memorant) pressum ipse comis Neptunus, in altum
 Abstulit, implicuitq. vadis; totiesque cruentā
 Mole resurgentem, torquentemque anguibus undas,
 Sicanium dedit usque fretum; cumq. urbibus Aetnam
 Intulit, ora premens. irux ille eiecit adest
 Fundamenta jugi; pariter tunc omnis anhelat
 Trinacria, injectam fesso dum pectore molem
 Commovet experiens; gemituque reponit inani.

Apollodorus, lib. I; ubi longam exorsus de Typhone ac reliquis gigantibus fabulam, tandem ita concludit: ὁ δὲ γὰρ δὲ ἐρηγήθη· αὐτὸς δὲ τὸ Σικελικῆς θαλάσσης, ἡ δὲ ἐπέριθεν Αἰτνῶν ὄρος ἐν Σικελίᾳ· τὸ πρὸς ἡ ἑσπεριότερος ἐστὶν· ἐξ ἧς μέγροι θεῶο Φαίον δὸς τὸ βληθῆντων κεραιῶν γίνεσθαι πρὸς ἀναφυσήματα. Hoc est: Qui quum per Siculum mare fugere cepisset; Iupiter Aetnam Siciliae montem, mirae vastitatis superinjecit. à quo in hanc usque tempestatem, ob frequentem fulminum jaectum, ignium in eo fieri spiramenta videntur. Ovidius, Fast. lib. IIII:

Alta jacet vasti super ora Typhoeos Aetna:
 Cuius anhelatis ignibus ardet humus.

Et Ponticarum lib. II. eleg. X:

Te duce magnificas Asia perspeximus urbeis:
 Trinacris est oculis te duce visa meis.
 Vidimus Aetnae cælum splendescere flammā:
 Suppositus monti quam vomit ore Gigas.

Silius Italicus, lib. XIII:

Tum Catane nimium ardenti vicina Typhæo.

Statius, Thebaid. lib. III:

It clamor ad auras:
 Quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi tentat
 Enceladus mutare latus, procul igneus antris
 Mons tonat.

Claudianus, de raptu Proserpinæ dicto lib. I:

In medio scopulis se porrigit Aetna perustis:
 Aetna giganteos numquam tacitura triumphos;
 Enceladi bustum: qui, saucia membra revinctus,
 Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur:
 Et quoties detrectat onus cervice rebelli,
 In dextrum levumque latus; tunc insula fundo
 Vellitur, & dubia nutant cum mœnibus urbes.

Et in carmine, quod de Amphinomi & Anapii, piorum fratrum, statuis composuit:

Qui, spretis opibus, medios properastis in igneis,
 Nisi prater sanctam tollere canitiem.
 Haud equidem immerito, tantâ virtute repressas,
 Enceladi fauceis obriguisset reor.
 Ipse redundantem frenavit Mulciber Aetnam,
 Laderet exempli ne monumenta pii.

Quintus Smyrnaeus, Τρωϊκῶν lib. V:

Οἷς πρὸς τὸ παροῦθε Διὸς σονέοντι κεραιῶν
 Ἐγκέλαδ' ἑδόμετο κατ' ἀκαμάτιο θαλάσσης
 Θρυακίης ὑπὲρθε, ὄλεθ' δ' ὑπὲρθε τῆσσι:

K

Id est:

Id est:

Qualis olim tristifico Iovis fulmine
Enceladus conficiebatur in mari vasto
Subter Thrinaciam: & tota insula succendebatur.

Et lib. XIII:

Εὐπὶ πῦρ ὄρω μέγαλοιο κατ' Ἐγκελάδιο δαΐφρων
Παλλὰς ἀεργεμδὴν Σικελῶν Ἰτρικὰ βάλει νῆσον·
Ἡ δ' ἔτι κρηταίαι ἐν Ἰσθμῷ ἀναμάττιο γίγνηται,
Αἰθολόεν πνεύοντι ἔστω χεῖρ.

Hoc est:

Vt olim super magnum Enceladum bellatrix
Pallas Siciliam insulam sublatam coniecit:
Quae adhuc continuè succenditur ab indomito gigante,
Ardentis flammæ exspirante subter terrâ.

Sed omnium maximè graphicè prædictus Ovidius, Μεταμορφώσεων lib. V:

Vasla gigantes iniecta est insula membris
Trinacris: & magnis subiectum molibus urget
Aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nisitur ille quidem, pugnatque resurgere sepe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Laeva Pachyne tibi; Libyæo crura premuntur:
Degravat Aetna caput; sub qua resupinus arenas
Ejectat; flammamque fero vomit ore Typhoeus.
Sepe remoliri luctatur pondera terræ,
Opidaeque & magnos devolvere corpore montes.
Inde tremit tellus.

Sed de hac fabulâ, simulque de aliis Aetnae figmentis ita tradit Corn. Severus, in poemate, quod de hoc monte conscripsit:

Qui tanto motus operi, quæ causa perenneis
Explicet in densum flammæ, & ructet ab imo
Ingenti sonitu moleis, & proxima quæque
Ignibus irriguis urat; mens carminis hæc est.
Principio ne quem capiat fallacia vatum,
Sedeis esse dei, tumidisque è faucibus ignem
Vulcani ruere, & clausis resonare cavernis
Festinantis opus. non est tam sordida divis
Cura: neque extremas jus est dimittere in arteis
Sidera. subducto regnant sublimia celo
Illa; neque artificum curant tractare laborem.
Discrepat à primâ facies hæc altera vatum.
Illis Cyclopas memorant fornacibus usor,
Quum super incudem numerosâ in verbera fortes
Horrendum magno quaterent sub pondere fulmen;
Armarentque Iovem.
Proximas vivaces Aetnae verticis igneis
Impia sollicitat Phlegæis fabula castris.
Tentare (nefas) olim detrudere mundo
Sidera, captivique Iovis transferre Gigantes
Imperium; & victo leges imponere celo.

* * * * *
Gurgite Trinacrio morientem Iupiter Aetnâ
Obruit Enceladum. vasti qui pondere montis
Aestuat, & patulis exspirat faucibus igneis.
Hæc est mendose vulgata licentia fama.
* * * * * Sed omnis
In vero mihi cura. canam quo fervida motu
Aestuet Aetna, novosq. rapax sibi congerat igneis.

Hinc

Hinc toto reliquo carmine causas Aetnaeorum ignium percenset. noscendi studio-
sus inde eas poterit petere. nos reliquorum auctorum eadem de re opiniones, hinc
inde in monumentis eorum sparsas, in unum huc colligemus. Lucretius, lib. vi: AETNAEO-
RVM ignium
causa.

Nunc tamen, illa modis quibus inritata repente
Flamma foras vastis Aetnae fornacibus efflet,
Expeditam. Primum totius subcava montis
Est natura, fere silicium suffulta cavernis.
Omnibus est porro in speluncis ventus & aer.
Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terramque; & ab ollis
Excussit calidum flammis velocibus ignem;
Tollit se, ac rectis ita faucibus ejicit altè,
Funditque ardorem longè, longèq; favillam
Differt, & crassa volvit caligine fumum;
Extruditque simul mirando pondere saxa:
Præterea magnâ ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus, æstumque resorbet.
Ex hoc usque mari spelunca montis ad altas
Pervenit subter fauceis. hac ire satendum est,
Et penetrare mare, & penitus se cogger areto,
Atque efflare foras; ideoque extollere flammæ,
Saxaque subjicere, & arena tollere nimbos.
In summo sunt vertice item crateres; ut ipsi
Nominant; nos quas fauceis perhibemus & ora.

Claudianus, de raptu Proserpinæ dicto lib. i:

Que scopulos tormenta rotent? que tanta cavernas
Vis glomeret? quo fonte ruat Vulcanius ignis?
Sive, quod objicibus discurrens ventus opertis,
Offenso per saxa furit rimosa meatu,
Dum scrutatur iter: libertatemq; reposcens,
Putrida multivagus populatur flaribus antra:
Seu mare sulfurei auctum per viscera montis,
Oppressis ignescit aquis, & pondera librat.

Isidorus, lib. XIII, cap. VIII: Constat autem, Aetnam ab eâ parte, qua Eurus & Africus
flar, habere speluncas plenas sulphuris, & usque ad mare deductas. qua spelunca, recipientes
in se fluctus, ventum creant: qui agitated, ignem gignit ex sulphure: unde fit, quod videtur, in-
cendium. Sed hæc Isidorus mutuatus est ab Servio: apud quem in Aeneid. lib. III

ita legitur: Causa huius incendii secundum Aetnam [malim, mentem] Virgilii hæc est: Sunt
40 terra desudantes sulphur: ut penè totus tractus Campania, ubi est Vesuvius & Gaurus montes:
quod indicat odor aquarum calentium. Item, novimus, ex aquæ motu ventum creari: esse etiam
concavas terras. Aetnam [verò] constat, ab eâ parte, qua Eurus vel Africus flant, habere spe-
luncas & plenas sulphuris & ad mare deductas. Hæc spelunca, recipientes in se fluctus, ventum
creant: qui agitated, ignem gignit ex sulphure. unde est, quod videtur, incendium. Hoc autem
verum esse, illa comprobatur ratio; quia, aliis flantibus ventis, nihil ex se emittit: & pro modo
flatuum Furi vel Africi, interdum fumum, interdum favillas, nonnumquam vomit incendia.

Iustinus lib. III; de freto Siculo loquens: Accedunt vicini & perpetui Aetnae montis
ignes, & insularum Aeolidum: veluti ipsis undis alatur incendium. neque enim in tam angu-
stis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentis aleretur.
50 Mox: Eadem causa etiam Aetnae montis perpetuos ignes facit. nam aquarum ille concursus ra-
ptum secum spiritum inimum fundum trahit: atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec, per spi-
ramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis incendit. Virgilius, Aeneid. lib. VIII:

Insula Sicaniùm juxta latus Aeoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus & Cycloperum exesa caminis
Antra Aetnae tonant; validique inendibus iclus
Audit referunt gemitum: striduntque cavernis

Strictura chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Strabo lib. VI: Αιπέρες ἢ μετὰ τὴν πᾶσιν ἐστὶ καὶ τῆ Σικελίας, ἢ νῦν Ἰεράν ἢ Φαίετα καλεῖται, περὶ τῆς
πᾶσαι ἔρημος, ἀσπίρος· ἐχθρὴ ἢ ἀσπίρος γαίης, ὡς αὐτὴ ἐκ τριῶν κρατήρων. Ἐκ τῆς μείζους καὶ μί-
δρος αἱ Φλόγες ἀναφέρονται, οἱ ἀσπίρος καὶ αἱ ἄλλαι πολλὰ μέρος ἔχουσαι. Ἐκ τῆς τῆς τρηστότης περὶ τὴν
διότι τῶν ἀνέμων συμπαροξύνουσι, ἔστι αἱ Φλόγες, αἱ τὴν ἀσπίρα καὶ αἱ τῆς Λιτίνων παροξύνουσι ἢ παύουσι,
ἔστι αἱ Φλόγες. ὅσα ἄλογον δὲ, καὶ γὰρ οἱ ἀνέμοι ἰσχυροὶ (ἔστι τρεῖς), τὴν δὲ γὰρ λαβόντες ἀπὸ τῆς
θαλάττης ἀναθυμιάσων, ὡς τὸ ἀπὸ συγγενῆς ὕλης καὶ κῆρας ἔστι πῦρ ἐξ ἀναπτόμενον, ὅσα ἔτι θαυμάζουσι
τὰς ὁρώντας ἄλλως γὰρ πᾶσι τὰ πᾶσι. * * * Πολλὰκις ἢ καὶ Φλόγες εἰς τὴν Ἰππὸ Φανίαν ἔστι πελά-
γους ἔστι παρὶ τῆς νήσου ὠφθησαν ἰσχυροὶ, τῆς βάρους καὶ τῆς πυρὸς ἀναστομωθέντες περὶ πῦρος,
καὶ βιασαμένους πρὸς τὸ ἐκτεῖναι. Ποσειδώνιος ἢ καὶ τὴν ἐαυτοῦ μὴ μὲν φησὶ παρὶ τῆς Ἰππὸ Φανίαν, ἀλλὰ τῆ
ἰω, μετὰ τὴν Ἰεράν ἔστι Εὐωνύμου πρὸς ὕψος ἀναθίσαν ἐξ αἰσίων τὴν θαλάττην ἐρεθίσαι, καὶ συμμείναι
ἕνα χρόνον ἀναφυσωμένην σιωπῆως, ἔτι παύσασθαι τὰς τὴν τὸν μὲν αἰσίων πρὸς τὸ ἐκτεῖναι, ἰδόντας νεκρὰς
ἐχθρὰς ἐλαυνομένους ἀπὸ τῆς, [.] τὰς ἢ ἔστι τῆς καὶ δυσωδία ἀναθίσαντας, Φυγῆναι ἐκ
τῆς τῆς αἰσίων τὸ μάλιστ' ἀναθίσαντας τὰς μὲν τῆς αἰσίων ἀπὸ θαλάττης, τὰς δὲ εἰς ἀσπίρα μάλιστα σῶ-
σαι, τὴν μὲν ἐκφρονῶν ἰσχυροὶ, ὁμοίως τῶν ἰσχυροὶ, τὴν ἢ ἀναθίσαντας εἰς τὰς οἰκίας λογ-
σμάς· πολλὰκις δὲ ἡμέρας ὕστερον ἔρχεται πᾶσι ἐπιπνέοντα τῆς θαλάττης· πολλὰκις ἢ καὶ Φλόγες ἐκπνέ-
σας, ἔστι καπνὸς, καὶ λιγνύας. ὕστερον ἢ παύσασθαι, καὶ ἰσχυροὶ τῶν μάλιστα ἀπὸ τῆς αἰσίων τὸν πῦρον. Hoc
est: Inter Liparam & Siciliam ferè media jacet, quam nunc Hieram sive Hieram sive Vulcani no-
minant; saxosa tota, & deserta, atque ignita. tribus enim locis, veluti è tribus crateribus,
ignem efflat. quorum maximi flamma etiam massas efferunt, quae jam bonam freti partem ob-
thuraverunt. Observatio fidem facit, expirationes istas flammarum cum ibi tum in Aetna
ventis exasperari, iisque desinentibus cessare. Neque id absurdum est. nam & venti nascuntur
augescuntque summo ex maris exhalationibus initio; ut ex cognatâ materiâ similique eventu ignis
accensus, admirationem iis, qui alias ista viderunt, adimat. Et paulo post: Sepenumero
etiam in superficie maris, quod est circa insulas, discurrere flammæ, animadversum est; quum
cavernarum, quibus ignis in profundo continetur, meatu aliquo recluso foras vi prorupit. Posi-
donius tradit, suâ etate circa solstitium æstivum primâ luce inter Hieram & Euonymum mare
conspicuum fuisse ad portentosam elatum altitudinem: atque aliquamdiu sic constitisse, conti-
nenti flatu exaltatum. tandem subsedisse. Eos, qui navigiis accedere ausu fuerant, quum vide-
rent, aquæ fluxu impelli pisces mortuos, [desunt quædam.] alios verò calore & fetore percul-
sos fugisse. navigium, quod propius accesserat, vectorebus quibusdam amissis, egrè cum reliquis
Liparam pervenisse. qui modo, veluti comitiali morbo correpti, mente abalienarentur; modo
ad se redirent. Multis post diebus limum adparuisse, qui superficiei aquæ innatet: multis
quoque locis flammæ erupisse, & fumos, & fuligines. limum enim tandem concrevisse: & mo-
laribus lapidibus similes fuisse concretas istas massas. De eadem re ita Iul. Obsequens:
M. Aemilio, L. Aurelio, Coss. Aetna mons terræ motu igneis super verticem latè diffudit; & ad
insulam Liparas mare efferbuit; & quibusdam adustis navibus vapore plerosque navaleis ex-
animavit: piscium vim magnam exanimem dispersit. quos Liparenses avidius epulis adpeten-
tes, contaminatione ventris consumpti; ita ut novâ pestilentia vastarentur insula. Et Orosius,
lib. v, cap. x: M. Aemilio, L. Oreste, consulibus, Aetna, vasto tremore concussa, exundavit
globis. rursusque alio die Lipara insula, & vicinum circa eam mare in tantum efferbuit, ut ad-
ustus quoque rupes dissolverit; tabulata navium, liquefactis ceris, extorruerit; exanimatos pi-
scis supernatanteisque excoxerit; homines quoque, nisi qui longius potuere diffugere, reciproca-
to anhelitu calidi aëris adustis introrsum vitalibus, suffocavit. Sed hæcenus de causâ natu-
ræque Aetnæorum ignium satis.

VULCANI TEMPLUM in Aetna fuisse VULCANO sacrum, auctor est Aelianus, de Ani-
malibus lib. XI, cap. III. his verbis: Ἐν αἰτῆν ἢ ἀρα τῆ Σικελικῆ ἢ Φαίετα ἡμᾶται νεώς,
καὶ ἐστὶ παρθορα, καὶ δένδρα ἰερά, καὶ πῦρ ἀσπίρον τι καὶ ἀσπίρον. εἰσὶ ἢ καὶ κῆρας περὶ τὴν νεών
καὶ τὴν ἀσπίρον. καὶ τὰς μὲν σιωπῆως καὶ ὡς πρὸς τὴν αἰσίων καὶ τῆς παροξύνουσι εἰς τὸν νεών καὶ
τὴν ἀσπίρον, οἶδε αἰσίων καὶ ἀσπίρον, οἶα δὲ Φιλοφροσιν ἐνοχλοῦν καὶ γινώσκοντες δὴ πᾶσι. ἐὰν δὲ
ἡ καὶ ἰσχυροὶ ἐναρῆς, πᾶσι μὲν καὶ δάκρυσι καὶ ἀμύσασθαι. τὰς δὲ ἄλλας ἐκ τῆς ὁμιλίας ἰσχυροὶ
ἀσπίρον, μόνον δάκρυσι. Hoc est: In Aetna, Siciliae monte, sacra est Vulcani ades, & circa
eam muri & arbores sacra. Ibidem ignis perpetuus & inexstinctus adservatur. Sunt & canes
in templo lucoque sacri: qui modeste ac decenter in templum & lucum accedentes blandè &
adulantes excipiunt; & tamquam familiaribus, benignos se illis ostendant. at si quis sceleratus
aut manibus impurus adeat: illum & mordent & laniant. illos verò, qui libidine aliqua tur-
pi se

pi se contaminarint; fugant solum & persequuntur. Fazellus, dicto cap. IV libri II decadis I, CC passus infra summum Aetnae verticem vestigium, tradit, vetustissimi fornicis lateritium exflare; quod à Catanensibus Aetnicisque Turris philosophi nominetur. predicare quidam eos, ducta à maioribus fama, hanc sibi Empedoclem olim ad explorandas Aetnae ignis causas ex testudineo opere constituisse adiculam. Verum rectè ipse ad finem eiusdem capitis conjicit, reliquias esse praedictae aedis Vulcani. nam illius etiam saeculi mortaleis ab hac parte montem ascendisse, mox infra è Strabone patebit.

DIVINATIONES quoque ab Aetnae ignibus petitas olim fuisse, auctor AETNAE est Pausanias in Laconicis. Το δὲ αὐτὸ, inquit, καὶ ἐν Αἰτνῇ δηλοδοσὶν οἱ κρητῆρες. καὶ divinationes. 10 γὰρ Ζεὺς δὲ εἰς αὐτὰς καὶ Διὸς ποικίλα, εἰ δὲ καὶ ἱερὰ πᾶντα ἀφ' αὐτῶν. ταῦτα δὲ ἡ μὲν Ἰσολαβὸν ὑπερέκειναι τὸ πῦρ, οἱ δὲ χαίρων, οἷς Πηὶ πεφωκὴ ἀγαθῶ· ἀπωσσεύει δὲ τὰ ἐμβληθέντα, συμφορὰν ἐσθδου πῶτω τῷ αἰθρὶ νομίζουσι. Hoc est: Eandem habere portendendi vim dicuntur Aetnae montis crateres. Abjiciunt enim in eos cum sigilla argentea & aurea, ium verò cuiusvis generis victimas. Ea si absorpserit ignis, lata sibi nuntiari; contra, si regesserit, malè eventurum ei, à quo illa missa fuerint, interpretantur.

Ceterum quum ob magnitudinem atque incendia celebratissima esset fama Aetnae, eius nomine saepe omnem insulam innuerunt scriptores. Euripides in Troadibus:

20 καὶ πᾶν Αἰτναίαν Ἡ Φαῖσος
Φοινίκας ἀντίη χάραξ,
Σικελῶν ὄρεων μητὴρ ἀκῶ
Κηρύσσειται.

Hoc est:

Et Aetnaeam Vulcani
Oppositam Phoeniciae regionem,
Siculorum montium matrem, audio
Praedicari.

Martialis, lib. VII, epigram. LXIII:

Sicanias urbes Aetnaeque regna petisti
Cinname, quum fugeres tristia jura fori.

30 Apuleius, Μεταμορφώσεων lib. I: Aeginensis quidam sum, Aetnao melle vel caseo & huiusmodi canponarum mercibus per Thessaliam discurrens. Hyblaëum mel eum intelligere, quae urbs erat maritima inter Catanam & Syracusas, post patebit. Claudianus, de raptu Proserpinae lib. I:

Aetnae Cereri proles optata virebat
Vnica.

Silius, lib. XIII; ubi Siciliae totius brevem proponit descriptionem:

40 Misserunt Phrygiam prolem Troianus Aestes
Troianusque Elymus; structis qui pube sequuntur
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec Zanclea gerunt obscuram maenia famam;
Dextera quam tribuit posito Saturnia telo.
Sed decus Aetnae haud ullum pulcrius oris,
Quam quae Sisyphio fundavit nomen ab isthmo,
Et multum ante alias Ephraeis fulget alumnis.
Haec Arcthusa suum piscoso fonte receptat
Alpheon, sacrae portantem signa corona.

Syracusas urbem intelligit, à Corinthiis conditam. At perquam absurdum erat, in vulgatis exemplaribus legi Ennae oris; quum Enna opidum in ipso insulae medio 50 sit sita. Verum quam saepe in hisce duobus vocabulis auctorum exscriptores erraverint, alterum altero perperam commutantes, ad dicti opidi Ennae descriptionem patebit.

Ab Aetna monte antequam ad alia discedamus, hoc etiam notatu dignum fuerit, quod ob altitudinem immensam κίων ἕρνια vocatur Pindaro, loco supra scripto, in Pythior. odâ I; id est COLUMNNA COELESTIS. Ad quem locum ita Scholiastes: Ἡ Αἰτνὴ τὸ ὄρεον· ἡ ἕρως ἀνέμασι δὲ τὸ ὑψόν, ἰσπονημίζουσαν τὸν ἕρνον. id est: Aetnae scilicet mons. quem ita nominavit ob altitudinem, caelum fulcientem. Atque ab

eodem argumento nonnulli Deucalionis, id est Noachi arcam, quæ aliàs in Armeniæ celsissimis montibus cessante diluvio subsedisse creditur, Aetnæ induxerunt. Hyginus, *Μηθολογικῶν* cap. CLIII: *Cataclysmus, quod nos diluvium vel irrigationem dicimus; quum factus est; omne genus humanum interit, præter Deucalionem & Pyrrham; qui in montem Aetnam, qui altissimus in Sicilia esse dicitur, fugerunt.* Deucalionem autem esse Noachum. Germaniæ nostræ lib. 1, cap. xxxii certis & clarissimis documentis ostensum est. Atque hæcenus de Aetnâ fati superque dictum.

CAPVT VIII.

Tres Cyclopum scopuli. Vlyssis portus. Acis amnis. Catana colonia. Amenas sive Amenanus fluvius. Campas piorum. Aetna opidum.

Aetnam montem radicibus suis versùs orientem solem mare contingere, superiori capite dictum est. Promontorium igitur eius, v. circiter millia passuum à Catanâ disitum, vulgari nunc adpellatione dicitur *Capo di Molini*. Ad huius septemtrionale latus tres conspiciuntur scopuli, contra vicum, cui vulgare *Nicéti* est vocabulum, projecti; vulgò nunc *Li Fariglioni* dicti. sunt verò exigui, formæque *καυοειδῆς*, id est, conis sive metis similes; ad rectam ferè lineam juxta litus quasi certo quodam & consulto ordine à naturâ compositi; ita, uti prior sit maximus, medius minor, postremus minimus. Hi olim vocabantur **CYCLOPVM** **TRES SCOPVLI**. nempe quia Cyclopes hoc litus incoluisse credebantur; ut supra cap. II ostensum est. Plinius, lib. III, cap. VIII: *Colonia Taurominium; que antea Naxos. flumen Asines. mons Aetna. Scopuli tres Cyclopum. Portus Vlyssis. colonia Catana.*

SCOPVLI
tres Cyclo-
pum.

VLYSSIS
portus.

VLYSSIS PORTVS in eo fuit sinu ad meridionale prædicti promontorii latus, in quo nunc turris sive specula vulgari vocabulo dicitur *Lognina*. de quo portu ita Bembum loquentem superiori capite audivimus in dialogo suo de Aetnâ: *Inter maxima profluvia longè memorabile illud est, quod paullo ante nostram ætatem usque intra Catinam decurrens, non parvam urbis partem incendio depopularit. quin etiam portum eum, de quo ait Virgilius,*

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens

Ipse; sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,

ita implevere fluentia Aetnæ, ut jam errasse Virgilium putes, quod portum ibi esse ingentem dixerit, qui penè nullus sit. Et item Fazellum, Decad. 1, lib. II, cap. IIII: *Inter memorabilia Aetnæ profluvia longè illud est præcipuum, quod ætate patrum nostrorum decurrens per xxv IIII ferme passuum millia, usque ad mare Lognina pervasit; atque ingentem portum, cuius Homerus, Virgilius, & Plinius meminerunt, ita implevit, ut hallucinatos pœtas plerique sint arbitrati, quum nulla profus vel statio ibi hodiè adpareat.* Quàm *ingens* hic ante istud incendium fuerit portus, equidem ignoro. cæterùm ex Homeri pœmate Vlystem non ad hæc locum, sed ad Pachyna promontorium adpulisse, postea suo loco ostenditur. Quòd igitur Virgilius atque Plinius heic statuerint *Vlyssis portum*, id ab antiquioribus Homeri commentatoribus habuerunt. quidpe jam cccc ante Virgilium annis Euripidem idem statuisse, supra ostensum est. Quin jam olim alii Homeri interpretes non heic, sed ad Pachynum, alii in sinistro dicti Aetnæ promontorii latere Vlyssis portum retulerunt. De Pachyno suo loco videbimus. de sinistro Aetnæ promontorii latere ita Vibius Sequester, in Catalogo fluminum: *Acis, ex monte Aetnâ in mare decurrit. ex cuius ripis Polyphemus saxa in Vlystem egisse dicitur.* Huc igitur Vlysses adpulit, aliorum opinione; hinc solvit, quum in abnavigantem Polyphemus saxa Aetnæa jaceret. **ACIS** autem **FLUVIUS** is est, qui II millia passuum ab *Nicéti* vico versùs Taurominium vulgari vocabulo hodièque accolis vocatur *Acis*; & variante lingvâ, pro more totius Siciliae Italiæque, *Iaci*, & *Ghiaci*. Memoratur idem amnis Theocrito, Ovidio, Silio, Claudiano, Servio, Hesychio, Eustathio, & Antonini itinerario. Theocritus, Idyllio. I:

ACIS flu-
vius.

*Ὅτι γὰρ δὴ πολυμήνιο μέγαν ῥέον ἐχρετ' Ἀνάπυ,
Ὅδ' Ἀίνας σπομαί, ἐδὲ Ἀΐνιδ' ἰερόν ὕδαρ.*

Id est:

Id est:

*Neque enim Anapi magnum flumen tenuistis,
Neque Aetnae cacumen, nec sacram Acidis undam.*

Ovidius, Fastor. lib. III, ubi complura Siculi litoris loca sine certo ordine memorat, inter alia ita canit:

*Iamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
Præterit, & ripas, herbifer Acis, tuas.*

Silius, lib. XIII:

*Quique per Aetneae Acis petit aquora sineis,
Et dulci gratam Nereida perluit undâ.
Aemulus ille tuo quondam Polypheme calori,
Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
In tenuis liquefactus aquas, evasit & hostem,
Et tibi victricem, Galatea, immiscuit undam.*

Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. III:

*Lucus erat prope flumen Acin, quod candida præfert
Sæpe mari pulcroque secat Galatea natatu,
Densus, & innexis Aetnae cacumina ramis,
Qualibet usque tegens.*

20 Ergo illud etiam Theocriti, in Idyllio XI, ad eundem Acin fluvium referendum, ubi ita Cyclopem introducit poeta Galateam adloquentem:

*Ἐν τῷ Ἰνυρῶν ὕδαρ, τὸ μοι εἰ πολυδένδρε Ἀίτνα
Ἀδύκῃς ἔκ' ἔχον, ποτὸν ἀμυρόσπον, πρῶτητι.*

Hoc est:

*Est gelida unda; quod mihi memorosa Actna
E candidâ nive, potum divinum, ministrat.*

Servius, in Virgilio Eclogam VIII: Cyclops dicitur nympham amasse Galateam. quæ quum Acin quemdam pastorem amaret, & Polyphemum; ille iratus Acin necavit. qui postea Galatea miseratione in fontem mutatus est: qui hodièque ab Acine Acinius dicitur, ab illius nominis derivatione. Certè nomen pastoris non erat Acines; sed Acis: teste ipso Servio. unde etiam ipse fluvius cunctis supra nominatis auctoribus dicitur Acis. Hesychii verba hæc sunt: Ἀκίς, ποταμὸς ἐν Κατάνῃ. id est; Acis fluvius apud Catanam. Scholia verò in Theocrito Idyllium I ita habent: Ἀκίς, ποταμὸς Σικελίας. Ἀκίς ἢ ἄλλο τὸ ἀκίδι εὐρέναι τὰ ῥέματα. Id est: Acis, fluvius Sicilia: sic dictus, quia fluentia eius sagittæ sunt similia. Eustathius in Homeri Iliad. lib. XVI: καθὰ καὶ ὁ Ἀκίς, ὁ ἑυρότερος καὶ ἐκείνῳ ποταμὸς, τὴν ἐν τῆς οἰκίας Ἰλίου ἀκίδῳ κληθῆναι ἔχει. id est: Quemadmodum & Acis fluvius, celeriter fluens & ipse, à sagittariâ cuspide nomen accepit. Ex his igitur tot auctorum locis suspicari proum fuerat, scripsisse Servium quoque, ab Acis Acinus dicitur. sic quidpe in Antonini vocatur Itinerario idem amnis, in hoc itinere.

40

Messana	
Tamaritio palmarum	XX.
Per Tauromenium Naxo	XV.
Acis	XXIII:
Catana	IX.

Verùm tamen scripsisse Servium, ab Acine Acinius dicitur, fidem facit Vibii Catalogus fluminum; in quo, præter dictum Acin, Asinius memoratur amnis, his verbis: *Asinius Catinae, in litore Taurominitanorum defluit.* Nempe, quum Asines, Taurominitani, quod supra ostensum, agri amnis, etiam diceretur Asinius, & Catapensis agri Acis, Acinus; Servius atque Vibius duo ista diverforum amnium vocabula, binosque 50 discretos inter se agros, in unum confuderunt. Erravit heic quoque quàm vehementissimè nostri sæculi auctor Siculus, Thomas Fazellus; Frigidum flumen, quod, XVII circiter millia passuum hinc distitum, in Taurominitapo agro vulgari incolis lingvâ dicitur *Fiume freddo*, Acin esse docens: eo haud dubiè deceptus argumento, quòd Acis Theocrito dicitur Ἰνυρῶς, id est, gelidus, sive frigidus; illud verò flumen hodiè deprehenditur esse frigidissimum; unde & nomen ei quæsitum. Equidem fateor, tantum in hoc me flumine, quum id nudis pedibus vadarem (nullus quidpe heic pons, nec scapha) deprehendisse mense Maio, quo in Sicilia fatis calet,

frigus, uti febrim me inde contracturum vehementer metuerem. at, quod Fazellus ait, fontem eius uno tantum milliari à mari distare, id sanè illi minimè convenit: ut quod flumen magnum longiùs ab Aetnà monte profluat. in eum verò amnem, qui vulgò nunc dicitur *Acis*, sive *Iaci*, quàm maximè quadrat. oritur quidpè hic ex radicibus Aetnæ montis nemorosis atque opacis, mille paullo amplius passibus supra mare, frigidissimo fonte; à quo ipsum nemus solis æstum arcet. litori verò ubi propinquat; in vicum cognominem delabitur; moxque inde per viridissima amœnissimamque prata in mare defertur. Hinc ritè *herbifer* adpellatur Ovidio. hinc reætè item *tenuis* eius *aquas* tradit Silius: quod Frigido illi in Tauromenitanis finibus amni minùs conveniebat. *Ἀμειβοία* verò, id est, *dulcem, suavem*, atque *divinam* 10 eius undam, egomet ore meo expertus sum. Huc præterè accedit, quod *Acin* Helychius atque Vibius in Catanensi ponunt agro: illud verò Frigidum flumen per Tauromenitanos labitur fincis. Sed & illud addendum, quod ex *Acidis* ripis Vibius Polyphemum tradit saxa jecisse in Vlysssem; qui navi cum sociis à Polyphemi antro & Aetnà monte fugiebat. Brevitatem autem *Acidis* Ovidius quoque expressit, *Μεταμορφώσεων* lib. XIII; ubi, fabulam de Galatèa Acideque & Polyphemo decantans, ita Galatèam loquentem introducit:

*Quum ferus ignaros, nec quidquam tale timentis
Me videt atque Acin, Videoque exclamat, & ista
Ultima sit, faciam, Veneris concordia vestra.* 20
*Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Aetna.
At ego vicino pavescèta sub aquore mergor.
Terga fuga dederat conversa Simethius heros;
Et, Fer opem Galatèa, precor, mihi, ferte parentes,
Dixerat, & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops: partemque è monte revulsam
Mittit: & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus è saxo, totum tamen obruit Acim.
At nos, quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus, ut vireis adsumeret Acis avitas.* 30
*Punicens de mole cruor manabat: & intra
Temporis exiguum rubor evanescere capit:
Fitque color primò turbati fluminis imbre;
Purgaturque morà: tum moles jacta dehiscit:
Vivæque per rimas proceræque surgit arundo:
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis.
Miræque res; subito mediâ tenuis exiit alvo
Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis:
Qui, nisi quod maior, quod toto carulus ore est,
Acis erat: & sic quoque erat tamen Acis in amnem* 40
Versus: & antiquum tenuerunt flumina nomen.

Simethium heic vocat *heroem*, & antèa *Fauno nymphæque Simethide cretum* finxit; quia maximus totius insulæ fluvius XVI ab *Acis* amne ultra Catanam fluit *Simethus*, vulgò nunc *Taretta* dictus; ut infra ostendetur: cui *nympham Simethidem* adfinxit; quemadmodum Virgilius, *Aeneid.* lib. VII, *Sebeto amni*, prope Neapolim fluenti, *Sebetidem nympham*, *Oebali matrem*. Sed quid opus erat anxie atque operosè tot auctorum conquirere argumenta; quando ipse amnis etiam nunc antiquum *Acidis* vocabulum servat? Ad alia igitur pergamus.

CATANÆ colonia. Acin igitur fluvium ab VIII millibus passuum sequitur celebris & ipsa in primis 50 urbs CATANÆ; Pindaro, Thucydidi, Aristoteli, Scylaci, Marciano Heracleensi, Ciceroni, Diodoro, Straboni, Melæ, Plinio, Sillio, Frontino, Plutarcho, Diogeni Laërtio, Polyæno, Ptolemæo, Antonino, Solino, Stephano, Helychio, Nonno, Orosio, & aliis memorata. Græcis quidem auctoribus omnibus dicitur *Κατάνη*, unde illud Latinorum *Catana*. At apud hos mirum in modum vocabulum id etiam in uno eodemque auctore variatur, sæpe *Catina* dictum. quod ego tamen posterioris ævi exscriptorum more factum puto. unde etiam apud unum Procopium, Gothicar.

Gothicar. rer. lib. i, legitur Καταίνη. At hoc apertè mendosum: quando secunda syllaba brevis esse debet; ut adparet ex Silii & Marciani Heracleensis versibus. Apud illum equidem, lib. xiiii, Græcâ terminatione metri causâ, legitur Κατήη, hoc versu:

Tum Catine, nimum ardenti vicina Typhæo.

At heic etiam ipsum poetam scripsisse puto *Catane*. Opidani inde Græcis sunt Καταίνοι, *Catanæi*. at Latinis CATANENSES. qui, mutatâ itidem vocali, interdum leguntur *Catinenses*. & quidem ita apud Ciceronem in Verrinis semper, quum sæpius memorentur. Apud Iustinum utique, lib. iiii, vitiosum est vocabulum *Catinenses*. quod non, nisi à *Catinia*, ita formari poterat. Vitium verò isti apud Iustinum vocabulo peperit hodiernum urbis nomen *Catania*. Sed antiquos audiamus auctores. Mela, lib. ii, cap. vii: *A Peloro ad Pachynum ora quæ extenditur, hæc fert illustria: Messanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracusas.* Plinius lib. iii, cap. viii: *Mons Aetna, nocturnis miris incendiis. Favilla eius Taurominium & Catanam usque pervenit fervens: fragor verò ad Maronem & Gemellos colles. Scopuli tres Cycloporum. portus Vlyssis. colonia Catana. flumina, Symathum, Terias.* Et lib. vi, cap. xxxiii: *Syracusas, Catinam, Siciliam mediam.* Item lib. vii, cap. lx: *M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columnâ tradit bello Punico primo, à M. Valerio Messalâ consule Catanâ captâ in Sicilia.* Scylax: πόλεις δὲ εἰσὶν ἀπὸ Πέλωρα ἄδ. Ἐλληίδες αὖτε. Μεσσήνη, καὶ Λιμῶν, Ταυρομήριον, Νάξος, Κατάνη, Λεοντῖνοι. id est: *Urbes à Peloro sunt Græcæ istæ: Messana cum portu, Tauromenium, Naxus, Catana, Leontini.* Ptolemæus, retrogrado ordine: Πανταγίης πύργου ἐκβολαί, Κατάνη κολώνια, Συμάθη πύργου ἐκβολαί, Ταυρομήριον κολώνια. id est: *Pantagie amnis ostium, Catana colonia, Simathi fluminis ostium, Tauromenium colonia.* Perperam Catanam Simatho præposuit; ut post patebit. Solinus, cap. xi: *Inter Catanam & Syracusas certamen est de illustrium fratrum memoria; quorum nomina sibi diversa partes adoptant. Si Catanenses audiamus, Anapius fuit & Amphinomus.* Orosius, lib. v, cap. xiii: *Aetna mons ultra solitum exarsit; & torrentibus igneis superfusus latèque circumfluentibus, Catanam urbem sineisque eius oppressit; ita, ut tecta adium, calidis cineribus præusta & prægravata, corruerent. cuius levanda cladis causâ Senatus x annorum vectigalia Catanensibus remisit.*

De ortu & conditoribus Catanæ urbis ita scribit Strabo, lib. vi: Ἡ Κατάνη δὲ ἐστὶ Νάξιον κλισμα. id est: *Catana à Naxiis condita est.* Et Marcianus Heracleensis in Περιηγησί: Μετὰ ταῦτα δὲ ἀπὸ Νάξου Λεοντῖνοι πᾶσι καὶ Ἡ τῶν ἑσὶν τ' ἐχέουσι Ρηγίης πέραν, Ἐπὶ δὲ πρὸς κειμένη Ἔ Σικελικῆ, Ζαγκλη, Κατάνη, Καλλιπόλις, ἔχουσι δότικας. Πάλιν δὲ ἀπὸ τῶν δύο πόλεις Εὐβοία καὶ μύλαι κατακλιθήσονται Ὀπικαλῆ μύλαι. Εἰθ' ἰμέρα, καὶ Ταυρομήριον ἐχέουσι. Εἰσὶ δὲ πᾶσι Χαλκιδεῖς αὐτῆς πόλεις.

Hoc est:

Post hæc à Naxo Leontini, & Quæ ex adverso Rhegii Ad fretum Siculum sita est Zancle, Catana, Callipolis, accepere colonias. Rursus verò ab his duæ urbes, Eubœa Et Myla dictæ, conditæ fuerunt. Dein Himera, & quæ sequitur Tauromenium. Sunt autem omnes hæc urbes Chalcidicæ.

Sed clariùs Thucydides, lib. vi: Θεοκλῆς δὲ καὶ οἱ Χαλκιδεῖς, ἐν Νάξου ὀρμηθέντες, ἐπὶ πέμπτῳ καὶ Συρακυσίας οἰκισθεῖσας, Λεοντῖνας πᾶσι, πλείω τῶν Σικελῶν ἐξελάσαντες, οἰκίσασσι, καὶ μετ' αὐτῶν Κατάνην. οἰκιστῶ δὲ αὐτῶν Καταίνοι ἐπιήσαντο Εὐαρχον. Hoc est: *Theocles verò atque Chalcidenses, à Naxo profecti, septimo post conditas Syracusas anno, Leontinos, eiecit bello Siculis, condiderunt; & dehinc Catanam. colonia autem deductorem sibi constituerant Catanenses Euarchum.* Anno post Trojanum bellum ccc cxlviii, id est, Olympiadis xi anno primo, in Siciliam venisse Theoclem cum Chalcidensium coloniâ, supra capite i i ostensum est. proximo verò anno post conditæ fuere Syracusæ, eodem Thucydide ibidem teste. Octavo igitur anno post adventum in Siciliam Theoclis, id est,

id est, Olympiadis XIII anno primo, ante natum Iesum MCCXXXVIII, Catana fuerit condita. Cetero subijcit supra scriptis Strabo ista: Απέβαλε τὰς οικήτους τὰς ἐξαρχῆς ἢ Κατάνη, καπικιάουσι ἔτιρος Ἱέρωνος, ἔ Συρακυσίαν τυράννη, καὶ πρῶτοι γερδύουσι αὐτῶν Λίτυν αὐτῆ Κατάνης. πρῶτος δὲ καὶ Πίνδαρος κλέσσει λέγει αὐτὸν, ὅταν Φη,

Zabéon Ἱέρων ὁμώνυμε πατὴρ
Κλέσσει Αἴτνης.

Katà δὲ τῶν πάλαι τῶν Ἱέρωνος κατελθόντες οἱ Κατάναιοι, τὰς περὶ οἰκίας ἐξέβαλον, καὶ τὸν τῆρον ἀνίστασαν ἔ τυράννη. Id est: Primos autem incolas Catana amisit, deductis eò aliis ab Hierone, Syracusanorum tyranno: qui etiam nomen Catanae in Aetnam mutavit. cuius cum conditorem Pindarus quoque his verbis pronuntiat:

Divorion Hieron cognominis pater
Conditor Aetnae.

At sub mortem Hieronis Catanenses, postliminio reversi, inquilinos expulerunt: sepulcrumq. tyranni prouerunt. Quo anno id ab Hierone factum, ostendit Diodorus lib. XI his verbis: Ἐπ' ἀρχοῦσι δ' Ἀθλήσει Φαίδωνος, Ὀλυμπίας μὲν ἤχη ἔλη παρὸς τῆς ἐξδομηνης, Ἱέρων ἢ τὰς τε Ναξίους ἔ τὰς Κατάναιους ἐκ τῶν πάλαι ἀναστήσεις, ἰδίως οικήτους ἀπέσθην, ἐκ μὲν Πελοποννήσου πεντακισχίλιους ἀθροίσας, ἐκ δὲ Συρακυσῶν ἄλλως πρῶτος πρῶτος καὶ τῶν μὲν Κατάναιων μετωνόμασον Αἴτυν, τῶν δὲ χάραξ ἔ μόνον τῶν Κατάναιων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν τῆς ἰμῶρος πρῶτος κατεκληρήχθη, μυρίας πληρώσας οικήτους. τὰτο δ' ἐπερῆσθε ἀπὸ δῶν ἄμα μὲν ἐχεν βοήθειαν ἐπιμύνη ἀξιόλογον παρὸς τῆς Ἰππίας χρείας, ἄμα δὲ καὶ ἐκ τῶν Ἰσοκράτους μυριάνας πλείους ἡμῶς ἔχον ἠρωϊκίας. τὰς δὲ Ναξίους καὶ τὰς Κατάναιους ἐκ τῶν πατρῶν ἀνασταθίνας μετακίσησεν εἰς τὰς Λεοντίνους, ἐκ δὲ τῶν ἰγχερῶν πρῶτος κατεκίη τῶν πάλαι. Hoc est: Athenis summum magistratum gerente Phadone, Olympias agebatur LXXVI. Tum Hiero Naxios ἔ Catanensibus ἐ patriâ ejectis, novos iis urbibus incolas imponit, ad V hominum millia ex Peloponneso colligens, ἔ totidem Syracusanos adsciscens: Catanamq. mutato nomine dixit Aetnam: cui agrum non modo Catanensem, sed magnos etiam in vicinâ tractus sorte dirivisti: ἔ civitatem ad decies mille numerum explevit. Hoc idcirco ab eo maturatum, tum uti ad necessitates subito ingruentibus praesidia quam paratissima haberet; tum ut à tantâ civitate, quae X millia incolarum contineret, heroicos post fata consequeretur honores. Naxios vero ἔ Catanensibus, patriâ exutos, in Leontinorum civitatem transcripsit; eamq. deinceps communi cum priscis incolis jure habi-

tare iussit. Factum hoc anno ante natum Iesum CCCCXXXVI. eo quidpe anno Olympias acta est LXXVI. Anno XV post, mortuo jam Hierone, priscos loci incolas Siculos, ejectis Catanensibus, qui sub exitum Hieronis eò reverterant, urbem occupasse; idem tradit Diodorus eodem libro postea, his verbis: Ἐπ' ἀρχοῦσι δ' Ἀθλήσει Εὐπίπῃ, καὶ τῶν Σικελίαν Δουκεῖον μὲν, ὁ τῶν Σικελῶν ἠγεμῶν, χαλεπῶς ἔχων πῆς τῶν Κατάναιων οἰκῆσι, ἀπὸ τῶν ἀφαιρέσει τῆς Σικελῶν χάραξ, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτὰς. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Συρακυσίων στρατεύσαντων ἔπὶ τῶν Κατάναιων (ἔπὶ μὲν κατὰ κληρήχθησιν τῶν χάραξ, [dele, quod sequitur, καὶ] καπικιάουσι ἔπὶ Ἱέρωνος τὸ δὲ δωάσει) ἐπιπέμωσι. ἀντικαθέντων δὲ τῶν ἐκ τῆς Κατάνης, καὶ λευθίντων πλείοσι μάχαις, ἔπὶ μὲν ἐπέπεσον ἐκ τῆς Κατάνης, οἱ δ' ἐξαρχῆς ἐκ τῆς Κατάνης ὄντες ἐκμίσαντο πλείω χρόνῳ τῶν πατρῶν. Id est: Athenis summum gerente magistratum Euippo, in Sicilia Ducetius, Siculorum dux, incolis Catana ob ereptum Siculis agrum insensus, arma in eos movet; ac Syracusanis exercitum pariter ad Catanam ducentibus (hi enim communi sorte agros illos obtinuerant, in coloniam illuc ab Hierone principe ducti.) bello jus suum utrique persequabantur. At quum aciem Catanenses opponerent; multis devicti praeliis, tandem Catana excessere: priscique Catanae civis post longum temporis intervallum patrias sedes receperunt. Summum magistratum gessit Euippus anno I V Olympiadis LXXIX. Sed sub Dionysio Syracusanorum tyranno, iterum urbe eâ, excidisse hos idem tradit Diodorus lib. XIV. Ἀθλήσει μὲν ἔπὶ τῶν ἐπίστων ἀπὸ δῶν, τὰς ἰμῶρος τῶν Κατάναιων πλείους ἐστράτευσε πρῶτος κατεκλήθησιν. αὐτῶν δ' ἦσαν, καὶ τῶν, Κατάνη, Λεοντίνου. Id est: Dionysius vero, Syracusanorum tyrannus, ubi, post factam cum Carthaginiensibus pacem, seditionis urbana tumultus pacaverat, vicinas Chalcidensium urbis dittoni suae adicere properavit; Naxum scilicet, Catanam, ἔ Leontinos. Postea vero, captis jam Catana & Naxo, & hac etiam diruta: Παρθαλοῦσι ἢ πῆς Κατάναιους χρεῖσιν, ἐλαφροπέωλησεν τὰς ἀίχμαλώτους ἐκ Συρακυσῶν, τῶν μὲν οὐδὲ τῶν Ναξίων χάραξ Σικελίῳς

10

30

50

Σικελίῳ τῷ ἑομορῶν ἐδωρήσατο. τῷ δὲ Καμπανίῳ τῷ πάλιν τῶν Καλιναίων οἰκητήριον ἔδωκε. Hoc est: Eodem modo & Catanensis adfecit: captivus sub hastâ in Syracusanorum urbe venditus. Naxiorum agrum Siculis finitimis donavit: Catanensium verò urbem Campanis inhabitandam dedit. An igitur primi Catanæ incolæ Græci Chalcidenses, ex Leontinis reversi, Siculos iterum urbe expulerunt. At id nullibi adnotatum reperio. Certè Strabo, loco suprâ scripto, Catanensis heic intelligit Græcos incolas, Chalcidensium colonos, quos Hiero eâ urbe moverat. Siculorum igitur nomine intellexit Diodorus eosdem, ad discrimen novorum colonorum è Peloponneso ab Hierone adscitorum. Campani quando & quo casu ex Italiâ in Siciliam profecti sint, suprâ ad Messanæ descriptionem ostensum est. Septimo anno post, Phormione Athenis summum magistratum gerente, Campanos reliquisse Catanam, eodem libro postea tradit Diodorus, his verbis: Διονύσιος δὲ ἐν ταῖς Συρακούσαις τὰς δόξας ἐλευθερώσας, ἐπιήρωσεν ἐξ αὐτῶν ναυὶς ἐξήκοντα· μετὰ πέμψατο δὲ ἐς τὴν Λακεδαιμονίαν μισθοφόρους πολλοὺς τῶν γαλιῶν, καὶ τὸ κτ' τῶν χωρῶν Φρύγῳ πατριάρχῳ ὠχυρὰ, καὶ οἴκον παρεκομίσειν. Πημελέστω δὲ τὰς ἐν Λεοντίνοις ἀγορὰς εἰείχασε. ἐπεισοὶ δὲ καὶ τὰς τῶν Καλιναίων οἰκίας Καμπανῶν εἰς τὸν καλαμῶν λιμένα μετέστωκε, ὡς τὸ λιμὴν εἶναι τὸ Φρύγιον ἔχυρον. Id est: Dionysius in urbe Syracusanorum servus ad pileum vocatus, LX navis complevit. à Lacedæmonis etiam plus quam 100 mercenarios accivit; & castella per eam regionem obiens, importato frumento, munivit. summo in primis opere studioque in Leontinis arceis firmavit: Campanis etiam, qui Catanam eo tempore incolebant, persuasit, uti in urbem, quæ Aetna nunc vocatur, commigraret; quòd eximia loci firmitas esset. Quos mortaleis Campanorum loco Catanæ imposuerit, vel qui postea eam urbem incoluerint, neque heic neque alibi docet Diodorus. Annis tandem circiter CCCI. post ab Augusto Cæsare fuisse melius frequentatam, tradit Strabo lib. VI. Ἐφ' ἡμῶν δὲ, inquit, Περπητῆς τῆς τε ἀλλὰς κακώσων πόλεις, ἐδὴ καὶ τὰς Συρακούσας, πέμψας Σουικίῳ ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ, πλὴν μέρους τοῦ παλαιῆ κλισμῶν ἀνέδειξε. Hoc est: Nostrâ ætate quum inter alias urbes Pompeius Syracusas quoque male tractasset, Augustus Cæsar, misit coloniam magnam veteris structure partem instauravit. Et postea; de iisdem loquens Syracusis: τῶν τῶν δὲ τῶν πάλιν ἀνέδειξε ὁ Καῖσαρ, καὶ τῶν καλιναίων. Id est: Hanc ergo urbem Cæsar instauravit, simulque Catanam. Hanc quoque accepisse tum COLONIAM Romanorum, quam illic Plinius Prolemæusque memorant, haud obscure antea ostendit idem Strabo. οἰκῆται δὲ, inquit, ἰκανῶς Μεσσήνη· μάλλον δὲ ἢ Κατάνη· καὶ γὰρ οἰκῆτορας δέδεικε Ρωμαίων· ἢ πῶν δὲ ἀμφὸν τὸ Ταυρομένιον. Id est: Messana satis frequens. frequentior tamen est Catania; quæ colonos accepit Romanos. minùs utraq; frequentatur Tauromenium. Posterioribus quoque temporibus fuisse maximè celebrem, patet ex Aufonii carmine, quod de nobilioribus imperii Romani urbibus composuit; ubi unas duas in Sicilia memorat, Catinam & Syracusas. Quis Catinam sileat? quis quadruplices Syracusas? Sed eadem celebritas patet etiam ex duobus Itinerariis Romanis. nam in eo, quod Antonini nomini adscribitur, itinera eò terminantur; ad Thuscum mare, à Thermis; ad Libycum, ab Agrigento. in Tabulâ verò nomen quidem Catanæ interit: signum tamen illustrioris urbis exstat, cum numero XLIIII millium passuum, quæ inde Syracusas usque numerantur. Iter huiusmodi est:

Tabulæ;	Antonini;	Antonini;
Centurippa	Centuripa	Messana
Aetna XII.	Etna XVIII.	Tauromenio XXXII.
.....	Catina XII.	Catina XXXII.
Syracusis XLIIII.		Syracusis XLIIII.

Hodiè equidem ab Syracusis Catanam usque millia omni numero computantur XL. at sunt ea paullo prolixiora: ita, uti reverà XLIIII censi possint. Vrbs ipsa Catanâ inter treis totius insulæ celeberrimas censetur; quarum reliquæ duæ sunt Panormus & Messana.

Cæterùm Catanam interfluit amnis, cui vulgare nunc apud accolæ vocabulum Judicello: at olim, Ἀμνίας, AMENAS Pindaro, & derivativo vocabulo Ἀμνιάδος AMENANVS Straboni, Ovidio, Stephani epitomatori, & nummo antiquo dictus. Strabo lib. V. de Fucino Marforum in Italiâ lacu differens: φασι δὲ τῶν λιμνῶν καὶ πληθῶν πρὸς μέγιστον τῆς ὀρενῆς, καὶ ἀπὸ τῆς πάλιν, ὡς ἀναλύειν τὰς λιμνοβύβας ὄππας, καὶ γεωργεῖσθαι παρεχέειν, ἢ τοὺς μεταστάσις τῶν κατὰ βύβας ὑγρῶν ἀπορροῶν ἐὰν ἀήλως γίνονται.

γοισι, πάλιν δ' Ἰπποκρέτην, ἢ πλείως ἐκλείπειν αἱ πηγὴ καὶ πάλιν συνθλιβόντων· καθάπερ πρὸ
 Ἐδρανῶν συμβαίνειν φασὶ, τὴ δὲ κατὰ τὴν ῥοήν· ἐκλείπει γὰρ Ἰππὶ πολλὰ ἔτη, ἔ πάλιν ῥεῖ.
 Hoc est: Ferunt hunc lacum aliquando ad montana usque impleri, rursusq; subsidere; ita ut
 palude obducta loca rursus detegantur. & cultui sint apta. sive scaturigines aquarum, quæ sunt
 in imo, sparsim locis aliis scaturiant: rursusq; in unum confluant: sive prorsus deficiant fon-
 tes; ac rursus exprimantur. quod Amenano evenire fluvio perhibent, Catanam perfluenti;
 qui per aliquot annos destitutus aquis, deinde iterum fluit. Idem testatur & Ovidius, *με-
 ταμορφώσεων* lib. xv, his versibus:

*Nec non Sicaniæ volvens Amenanus arenas,
 Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret.*

In vulgatis equidem exemplaribus legitur *Amasenius*: quo nomine nullus umquam
 in Sicilia memoratus est amnis: sed in Volscis sive Novo Latio. Rectè atque scitè
 restituit è Strabone Fulvius Ursinus, simulque è nummo antiquo Græco, AMENANA-
 NOC. Apud eundem Ovidium, in *Fastor.* lib. IIII, minus corruptè, testatur idem
 Ursinus, fuisse in vetusto exemplari *Amenena*, his versibus:

*Iamque Leontinos Amenanag, flumina cursu
 Præterit, & ripas, herbiferæ Aci, tuas.*

Vbi in vulgatis nunc exemplaribus legitur, *Anisenag*. Mentionem eius fluminis
 antiquissimam facit Pindarus in Pythiis, odâ 1, quam composuit Ἰέρωνι Ἀττιναίω, id
 est, in Hieronem Actnaum, qui Catanam mutato nomine adpellavit *Actnam*: ut suprâ è 20
 Strabone intelleximus. Verba Pindari hæc sunt:

Ἄγ' ἐπεὶ Ἀττινας βασιλεῖ
 Φίλιον ἐξ Ἰέρωνος ὕμνον
 Τῷ πάλιν κείνου θεοδμε-
 τῶ σὺν ἐλδοθεῖα,
 Τῷ δὲ σὺν σέθμιας Ἰέρων
 Ἐν νόμοις ἐκίλισε.

* * *
 Ζεὺς πέλει αἰεὶ δὲ πιαύ-
 πην, Ἀμείνια πρὸ ὕδαρ,
 εἴσαν αἰσῆς κ' βασιλεῶ-
 σι, Διακρίνειν ἔτυμον λόγον ἀνθρώπων.

Id est:

*Agedum, postea Actna regi
 Gratum excogitemus hymnum,
 Cui urbem illam divinitus funda-
 tā libertate
 Dorica libra in legibus condidit.*

* * *
 O Jupiter, effice autem semper
 talem, Amena ad aquam,
 fortunam civibus & regibus,
 ut dijudicent veram famam hominum.

Apud Stephani epitomatores ita legitur: Κατάνη, πόλις Σικελίας· Ἐκατὰ τὴν Εὐρώπην· κέ-
 κληται ἢ ἔτις ἐπὶ τὴν κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀμειλιανὸν ποταμὸν ἢ Θεοκλίας ἢ Χαλκιδίως ναὸς, ἢ Δωριέως
 χωρὶς ἢ ὡς τὴν Φασίν· Id est: Catania, urbs Sicilia; auctore Hecateo in Europa. Dicta autem ita
 ab eo, quod Theoclis Chalcidensis navis in Amelianum flumen ascendit: nam Dorienfes reli-
 quorum Græcorum ναὸν sine ὡς dicunt τὴν. Ut vel sexcenta passim alia in huius libri ex-
 emplaribus, sic heic quoque mendum esse in voce Ἀμειλιανὸν, pro qua scribendum
 Ἀμναϊανὸν, antiquus nummus simul & Strabonis atque Pindari verba modò citata di-
 fertè testantur. Cæterum amnis hic, è radicibus Actnæ montis occulto necdum sa-
 tis peruestigato fonte ortus, mediam urbem pleno alveo interfluit. Obturatis verò
 interdum fontium venis; omnis per aliquot annos evanescit. rursusq; subito æstu
 erumpens, crassiores pestilentemque efficit aërem; ac nonnumquam inundatio-
 nem clademque haud levem urbi infert.

CAMPVS
 PIORVM.

Sub Actnâ monte in agro Catanensi occidentem brumalem versùs fuit CAMPVS
 PIORVM; atque in eo PIORVM FRATRVM AMPHINOMI ET ANAPII STATAE.
 Strabo

Strabo dicto lib. v i: Ἡ μάλις τῆς Κατάνης ἢ Αἴτνη, καὶ τῶν περὶ τὰς κρητῆρας πα-
θῶν πλείων κραιωνεῖ, καὶ γὰρ οἱ ῥύακες εἰς τὴν Κατάνειαν ἐγροτάτω κατὰφείρονται· καὶ τὰ περὶ τὰς
εὐσεβείας ἐκείνῃ πηρύλληται, τὴν Ἀμφινόμου καὶ τὴν Ἀναπίου, οἱ τὰς γονίας ἴππῃ τῶν ὤμων δὲ ἀμφοῖ
διέσπασαν, Ἰππφοροδότης ἔκαστος. Id est: Aetna maximè Catanæ supernè imminet; eorumque,
quæ crateres eius efficiunt, posissimam partem urbs ea patitur. nam & ignis, qui ex Aetnâ
evomitur, fluxu suo proximè in Catanensem agrum defertur: & facinus piorum filiorum Am-
phinomi & Anapiae, qui, ingruente malo, parentis humeris sublato eripuerunt, isti loco ad-
signatur. Hinc Silius, lib. xiv:

Tum Catinae, nimium ardenti vicina Typhaeo,

Et generasse pios quomdam celeberrima fratres.

- 10 Valer. Maximus, lib. v, cap. i v: Notum est fratrum par, Amphinomus & Anapius: quod
patrem & matrem humeris per medios igneis Aetna portarunt. Pausanias in Phocicis: Περὶ
πλείων δὲ ἐπιέντο οἱ πάλαι γονίας· ὡς περὶ ἐστὶν ἄλλοις πικρῆρασθαι καὶ ἐν Κατάνῃ τοῖς κατὰ μέρους
εὐσεβείων, οἱ δὲ ἑκάστῃ τῇ Κατάνῃ πῦρ τὸ ἐν τῆς Αἴτνης, χρυσὸν μὲν & δερματὸν ἐν ἑδνὸς μέρους
ἐπισησάμενοι, οἱ δὲ ἐφείρον. ὁ μὲν δὲ ἀμφοῖνος μητέρα, ὁ δὲ ἄντὸν τὸν πατέρα. ἀποτόντας δὲ ἔσω ῥαζώνῃ
κατὰ λαμβάνει σφῆς τὸ πῦρ ἐπιζέοντων τῇ φλόγι. ἢ (ἔ γὰρ καὶ πῦρ ἐδὲ ἄτω τὰς γονίας) διχῆ
ἐξ ὁμοῦ λαβῆ) ἢ ῥύακα, καὶ αὐτὸς πῦρ νεανίσκος, σὺν δὲ αὐτοῖς τὰς γονίας τὸ πῦρ ἔδεν σφίσι λυ-
μνω ἀμφοῖνον παρεξήλθεν. ἔπει μὲν δὲ ἡμᾶς καὶ ἐς ἐμὲ ἐν τῇ Κατάνειαν ἔρχεσθαι. Hoc est: Prisci mor-
tales præ cunctis rebus plurimo dignabantur honore parentes. quod cum ex aliis exemplis colligi-
gas, tum verò ex eorum, qui apud Catanam Pii sunt adpellati. Quum enim igneus rivus in eam
urbem devolveretur, nullâ vel auri vel argenti habitâ ratione, fugientes matrem hic, patrem
ille, humeris sustulerunt. Sed enim quum haud quaquàm festinanteis incendium urgeret, neque
illi parentes properare dimitterent: ita igneum torrentem in duas aiunt partes discessisse, ut per
medios igneis cum ipsis parentibus adolescentes incolumes evaserint. Iis apud Catanensem ad
meam hanc usque ætatem honores habentur. Eadem historia quàm elegantissimè describitur
à Corn. Severo, in Aetnâ, his verbis:

Ruptis excanduit Aetna cavernis;

Et, velut everfis penitus fornacibus ignis,

Evecta in longum rapidus fervoribus unda est.

- 30 Ardebant arvis segetes, & mollia culta
Iugera cum dominis, silva, collesq. virentes.
Vixdum castra putant hostem movisse; tremebant:
Et jam finitima portas invaserat urbis.
Tum verò, ut cuique est animus viresq., rapinâ
Tutari conantur opes. gemit ille sub auro;
Colligit ille arma & stultâ cervice reponit:
Defectum raptis illum sua carmina tardant:
Hinc velox nimium properat sub pondere pauper;
Et quod cuiq. fuit cari, fugit ipse sub illo.
40 Sed non incolumis dominum sua prada sequuta est.
Cunctanteis vorat ignis, & undiq. torret avaros;
Consequitur fugisse ratos, & pramia captis
Concrepat; ac nullis parsura incendia pascunt,
Vel solis parsura piis. namque optima proles,
Amphinomus fraterq., pari sub munere fortes,
Quum jam vicinis streperent incendia tectis,
Adspiciunt pigrumq. patrem matremq. senemq.,
Eheu defessos posuisse in limine membra.
50 Parcite avara manus diteis at tollere pradas;
Illis divitiæ sole materq. paterq.,
Hanc rapiunt pradam; mediumq. exire per ignem
Ipso dante fidem properant. O maxima rerum,
Et meritò, pietas, homini tutissima virtus!
Erubuere pios juveneis attingere flamma;
Et, quacumque ferunt illi vestigia, cedunt.
Felix illa dies, illa est innoxia terra.
Dextrâ seva tenent, levâq. incendia fervent:
Ille per obliquos igneis fraterque triumphans,

L

Tutus

Tutus uterq; pio sub pondere sufficit illa:
 Et circa geminos avidus sibi temperat ignis.
 Incolumes abeunt tandem; & sua numina secum
 Salva ferunt. illos mirantur carmina vatam.
 Illeque se posuit claro sub nomine Ditis.
 Nec sanctos juvenes attingunt sordida fata:
 Sed verè cessere domus, & jura piorum.

STATVAE
 piorum.

STATVAE, quæ eorum nominibus positæ fuere in dicto Campo piorum, graphicè atque eleganter exprimuntur à Claudiano, in epigrammate, quod in hanc rem composuit. id totum huc adscribere, molestum fuisset; quamvis lectu perquam jucundum. Cæterùm non Catanensis fuisse, sed aliis, quàm suprà dictum, nominibus Syracufanos, ipsi gloriabantur olim Syracufani. Solinus, cap. x i: *Inter Catanam, inquit, & Syracusas certamen est de illustrium fratrum memoriâ; quorum nomina sibi diverse partes adoptant. Si Catapense audiamus, Anapius fuit & Amphinomus; si, quod malunt Syracuse, Emantium putabimus & Critonem. Catanensis tamen regio causam dedit factò. in quam se quum incendia Aetna protulissent, juvenes duo sublatos parentis evexerunt inter flammam illesi ignibus. Horum memoriâ ita posteritas munerata est, ut sepulcri locus nominaretur CAMPVS PIORVM.* Campus hic haud dubiè fuit ab eâ urbis parte, quâ in Leontinos itur. nam cætera, in occidentem septemtrionesque vergentia, montosa sunt; & tunc ingentibus saxis, quæ Aetna eructabat, oppleta. Quo verò tempore id factum, incertum est: nisi quòd ante Alexandri Magni ætatem factum, ex oratione perspiciatur Lycurgi, quam hic circa dicti regis ætatem Athenis contra Leocratem habuit. In hac tamen ille non duos facit fratres, patrem ac matrem sustollenteis, sed unum dumtaxat, qui patrem igni eripuerit, atque ab patre simul ac filio adpellatum esse τῶν Δισσῶν χωρον, id est, *Campum piorum.* Verùm enimverò Lycurgi heic fides potior esse minimè debet; quando nec nomen urbis, apud quam id factum, scivit, atque id ὡς μυθωδέστερόν τι, id est, *pro re fabulosâ* habuit.

AETNAE
 opidum;
 quod antea
 INESSA.

Cæterò commune montis nomen habuit etiam opidum impositum AETNA, Diodoro, Straboni, Ptolemæo memoratum: unde Ciceroni in Verrinis, & Plinio, lib. III, cap. VIII, opidani sunt AETNENSES. Sed ipsum opidum antea dictum fuit Ἰνησων, INESSVM; sive Ἰνησα, INESSA. quod postmodò apud Strabonem corruptum est in Ἰνησαι, Innesa; & apud Diodorum in Ἐνησία, Ennesia. Diodorus, lib. XI: *Ἐπ' ἀρχοντῶ δὲ Ἀθλιώσι Φαιδωνῶ, Ὀλυμπιάς μὲν ἦρχθη ἐκείναι πρὸς τῆς ἐβδόμενης. Ἰέρον δὲ, ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσίων, τῆς περὶ Ναξίας καὶ Ἰνέσας ἐκ τῶν πόλεων ἀναστήσας, ἰδίως οἰκήτους ἀπέστειλεν, ἐκ μὲν Πελοποννήσου πεντακισχίλιους ἀθροίσας, ἐκ δὲ Συρακουσῶν ἄλλους πέντε χίλιους. καὶ τῶν ἰδῶν Κατάνων μετανόμασεν Αἴνυλον, τὴν δὲ χώραν ἔμνον τὴν Κατάναιαν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῆς οἰκίας κατεκληρονομήσας, μὲν τῆς ἀπὸ τῆς οἰκίας. Id est: Athenis summum gerente magistratum Phædone, Olympias agebatur LXXVI. Tum Hiero, Syracusanorum rex, Naxis & Catanensibus ex urbilus suis eieclis, novos urbilus incolas imposuit: ad v hominum millia à Peloponneso colligens, totidemque à Syracusis adsciscens: Catanamque mutato nomine Aetnam dixit. cui agrum non modo Catanensem, sed magnos etiam finitima regionis tractus sorte divisit; & civium ad decies mille numerum explevit. Olympias LXXVI acta est anno ante natum Christum CCCCLXXVI. Porro idem auctor eodem libro postea ita scribit: Ἐπ' ἀρχοντῶ δὲ Ἀθλιώσιν Εὐπίπῳ, κατὰ τὴν Σικελίαν Δουκέῳ, ὁ τῶν Σικελῶν ἡγεμὼν, χαλεπῶς ἔχων τῆς τῶν Κατάνων οἰκίας, διὰ τὴν ἀφαιρέσιν τῆς Σικελῶν χώρας, ἐσθλάσεν ἐπ' αὐτῆς. ἀντιπαρθέτων δὲ τῶν ἐν τῇ Κατάνῃ, καὶ ληθόντων παλαιοῖσι μάχαις, οὐπι μὲν ἐξέπεσαν ἐκ τῆς Κατάνης, καὶ τῶν νῦν οὖσαν Αἴνυλον ἐκλήσαντο, πρὸ τῆς κατὰ μίμῳ Ἐνησίου. οἱ δὲ ἐξάρχης ἐκ τῆς Κατάνης ὄντις ἐκομίσαντο πολλὴν χεῖρῳ τῶν πατέρων. Hoc est: Summum Athenis magistratum gerente Euippo, in Sicilia Ducetus, Siculorum dux, incolis Catana ob ereptum Siculis agrum insensus, arma in eos movit. Et quum aciem Catanenses opponerent, multis devicti praeliis, tandem Catana excesserunt; urbemque nunc Aetnam, prius Ennesiam vocitatum, occuparunt. veteres verò Catana civis post longum temporis intervallum patrias sedes recuperarunt. Post annos scilicet XIV. tot quidpè fuere anni inter Phædonem & Euippum. Eandem rem breviter sic refert Strabo lib. VI: Ἀπέβαλε δὲ τὰς οἰκήτους τὰς ἐξάρχης ἡ Κατάνη, καλοῦσά τε ἐπί τῆς Ἰέρωνος, & Συρακουσίων τρεῖς καὶ περὶ ἑξαχίλιους αὐτῶν Αἴνυλον ἀντὶ Κατάνης. καὶ δὲ τῶν*

δε τῶν πλῆθῶν τῶν Ἰέρωνος, κατελθόντες οἱ Κατανάοι, τὰς οἰκίας ἐξέβαλον. οἱ δὲ Αἰτναῖοι ἐξ-
χωρήσαντες, τῶν Ἰννησῶν καλεμῶν τῆς Αἰτνῆς ὄρεντὸν ἄκησαν, καὶ περὶ τὸν ὄρειον
Αἰτνῶν, διέχον τῆς Κατάνης ἐσθλοῖς ὄρησιν, καὶ τὸν Ἰέρωνα οὐκ ἀπέθωκαν. Hoc est:
Priscos autem incolae Catana amisit, deductis eò aliis ab Hierone, Syracusanorum tyranno, co-
lonis: qui nomen etiam Catanae in Aetnam mutavit. At sub excessum Hieronis, Cata-
nenses postliminio reversi, inquilinos ejecerunt. Aetnenses cedentes loco, Innesam, qua in
montanis est Aetna, inhabitandam occuparunt: eique loco Aetna nomen imposuerunt, dissi-
to à Catanâ stadiis LXXX: eiusque auctorem pronuntiare Hieronem. Stadia LXXX con-
ficiunt millia passuum x. Idem Strabo eodem libro postea: πλησίον δὲ τῶν Κεντρί-
πων ἐστὶ πόλισμα, ἢ μικρὸν ἔμπροσθεν λεχθεῖσα Αἰτνῆ, ὅθεν ἀναβαίνοντας δεξιὰ τὸ ὄρος δὲχο-
μένη, καὶ ἀριστερῶς ἐπιπέθειν γὰρ δεξιὰ τῆς ἀκρωγείας. Id est: Propinquum Centuripis
est opidulum Aetna, paullo ante memoratum; excipiens & deducens eos, qui montem Aetnam
volunt conscendere. heic enim mons in altum sese attollere incipit. Scilicet qui à Ca-
tanâ conscendebant montem. Itineraria ita habent:

Antonini;	Tabulæ;
Centuripa	Centurippa
Ethna XVIII.	Aethna XII.
Catina XII.
	Siraculis XLIIII.

20 In tabulâ quum nomen *Catine*, ut supra dictum, inter Aetnam & Syracusas in-
terierit, numerus quoque XII millium, qui erat inter Aetnam & Catinam positus,
per errorem postea, inter Aetnam & Centuripam translatus est. qua de re plura di-
cemus infra, ad Ennam opidum. Ceterum ex intervallo XII millium, ac situ,
quem Strabo tribuit Aetnae unâ cum Itinerariis, fuisse eam eodem loco dispicitur,
ubi nunc cænobium est divi Nicolai de Arenis, XII millibus passuum à Catanâ.
nam per hoc adscensum esse à Catanâ, superiori capite è Fazello intelleximus; co-
ramque ego in loco comperi. millia autem ista XII tam sunt exigua, uti pro
LXXX stadiis, id est, millibus x ferè accipi possint. Fazellus longè à rectâ viâ aber-
ravit, dum Aetnam opidum sive Inessam voluit fuisse eodem situ, ubi nunc x
30 millia passuum à Catanâ, versus septentriones, conspicitur opidum vulgari voca-
bulo *Mascali*. In edito loco fuisse sitam Aetnam, prater Strabonem haud obscure
Diodorus quoque testatur, lib. XIII, his verbis: Οἱ δὲ Διονύσιος, ὁ τῶν Συρακούσων τύραννος,
ἐπεισε τὰς Κατάνων οἰκιστὰς Καμπανὸς εἰς τὸν ὄρειον καλεμῶν Αἰτνῶν μεταστῆσαι, διὰ τὴν λίαν
εἶναι τὸ φέρρον ὄρηον. Id est: Dionysius autem, Syracusanorum tyrannus, Campanis, qui
Catanam incolebant, persuasit, uti in opidum, quod nunc vocatur Aetna, commigrarent:
quod munimentum id esset validissimum. Factum hoc C C C X C V I anno ante Iesum na-
tūm, supra in Catanæ descriptione ostensum est. Apud Thucydidem lib. III
hæc leguntur: Οἱ δὲ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλάνων ζυμμάχων ἔδοσαν Σικε-
λῶν καὶ κρατὸς ἀρχομένων τῶν Συρακούσων, ἑξυμμάχοι ὄντες, δοποσάντες αὐτοῖς ἀπὸ Συρακούσων
40 ζυμπεπλεγμένον δὲ τῶν Ἰννησῶν τὸ Σικελικὸν πόλισμα, οὗ τῶν ἀκρόπολιν Συρακούσαιοι εἶχον, περὶ
βουλῶν. Id est: In Sicilia qui erant Athenienses, cum sociis Græcis & quicumque Siculo-
rum vel ab imperio Syracusanorum ad ipsos defecerant, vel rerum socii erant, aggressi sunt
Inessam, Siculum opidulum: cuius arcem Syracusani tenebant. Dux Atheniensium erat
Laches, Olympiadis LXXXVIIII anno II in Siciliam missus: ut ex eodem pater Thu-
cydidis libro, & item è Diodori lib. XII. At verò Thucydides haud dubiè scripse-
rat ἐπὶ Ἰννησῶν, id est, adversus Inessam. Hoc autem antiquo opidum adpellare ei
libuit tunc vocabulo, quamquàm jam XXXIV annos novum Aetnae nomen tu-
lisset. Huc jam adde Stephani verba, quæ apud Epitomatorem eius sunt huius-
modi: Αἰτνῆ πόλις Σικελίας, ἀπὸ Κατάνης Ἰέρωνος κτίσμα. ὁ οἰκιστὰς Αἰτναῖος. ἐκαλεῖτο δὲ πρὶν
50 Ἰννησῶν. id est: Aetna, opidum Siciliae: quod à Catanâ condidit Hiero. inde habitator, Aetnaeus.
Vocabatur autem antea Inessum. Ipse equidem Hiero, novis colonis Catanam trans-
latis, hanc Aetnam vocaverat. at post eius mortem pulsi è Catanâ Aetnenses,
Inessam occuparunt, in eamque novum illud Catanæ nomen Aetnam transtule-
runt. Sed ipsi Thucydidi lib. VI, ab eodem opido dicuntur opidani Ἰννησῶν, I-
nessai; id est, si Latino ore formes, INESSENES. καὶ δὲ ἀναβαίνοντας, inquit, ἐς Κα-
τάνω, πρὶν τῆς Σικελίας ἐκείνου δὲ Κεντρίππαι, Σικελικὸν πόλισμα, καὶ περὶ τὸν ὄρειον ἑμο-
λογία, ἀπέθωκαν, πμπεπλεγμένον αὐτὰ τὸν ὄρειον τῶν Ἰννησῶν καὶ τῶν Ἰβλαίων. Id est:
L 2 Revers-

Reversique navibus Catanam, cum omnibus copiis profecti sunt ad Centoripa, opidum Siculum. quò quum ex conventionè intrassent, abierunt; simul incendentes segetes Inessensium & Hyblensium. Vel ex hoc igitur loco falsus deprehenditur esse Fazellus, ubi opidum nunc inter Messanam & Taurominiam, vulgari vocabulo Nisi dictum, antiquam illam censet esse Thucydidiς Νήσων, Nessam. quam eandem tradit esse Strabonis Ἰννησων, Innessam.

CAP. X.

Symathus, Terias, & Eryces, amnes, Leontini urbs. Lissus amnis. Phocæ arx. 10
Bricinnia castellum. Leontini campi, qui & Lastrygonii.
Xuthia regio. Xuthia opidum.

SED ad litus revertamur. Plinius, lib. III, cap. VIII: Colonia Catana. flumina, Symathum, Terias. Intus, Lastrygonii campi. Opida Leontini, Megaris. amnis Pantagias. colonia Syracuse.

Σύμαθος πταμὸς, SYMAETHVS AMNIS, memoratur Thucydidi, Scylaci, Virgilio, Ovidio, Strabonè, Plinio, Ptolemæo, Athenæo, Tabulæ itinerariæ, ac Vibio. Atque id quidem vocabulum ita Græcis literis υ & θ scriptum fuit. Latini postea, 20 ut in aliis, quod sæpius in Italiæ opere dictum, simpliciter suis literis scripserunt SIMAETHVS. unde tandem factum SIMETVS: quod Tabula & Vibius habent. Alii hinc grammatici vel exscriptores, quibus dictitatum fuit, apud Virgilium atque Ovidium ac Macrobiū idem vocabulum fecere Simathus, & Simethus, ac Symetus: ut variè eorum auctorum varia referunt exemplaria. Apud Ptolemæum equidem legitur Σύμαθος πταμὸς ἐκβολαί, id est, Simathi amnis ostium. sed Σύμαθος scripsisse ipsum Ptolemæum, argumento est vocabulum opidi mediterranei apud eundem Δύμηθος, Dymethus. quod & ipsum corruptum à Σύμηθος, Symethus: seu rectiùs Σύμαθος, Symathus. unde opidani Plinio Symethii; ut suo loco ostendetur. Verumtamen ex isto opidi vocabulo Σύμαθος & opidanorum Symethii, colligere licet, fluminis etiam no- 30 men scriptum fuisse Σύμηθος, Symethus; & item Σύμηθος, Simethus. undæ dictæ Tabulæ & Vibio tandem factum Simetus. Apud Theocritum, antiquissimum poetam, natione Siculum, Idyllio II nomen mulieris ab hoc flumine fictum legitur Σύμαθα, Simatha. quamquàm eodem nomine memoratur meretrix Megarensis, Alcibiadis amica, Hesychio, Svidæ, Favorino, & aliis. Cæterò Τηρίας πταμὸς, TERIAS FLUVIVS, memoratur Thucydidi, Scylaci, Diodoro, Plinio, atque Hesychio. quorum hic, Τηρίας, inquit, πταμὸς Συμελίας: hoc est: Terias: amnis Siciliæ. At quibus fluminibus ea fuerint nomina, non modò hoc nostro sæculo eximius Siciliæ auctor Fazellus, & quotquot post eum Siciliam describere adgressi sunt, sed jam inde antiquis temporibus Ptolemæus ignoravit; inter Catanam & Taurominium id ponens. Fazellus in eo maximè erravit, quòd Teriam Symatho præposuit; à Catanà Syracu- 40 sas versùs progrediundo. Huius tamen errori meritò ignoscendum censeo; quando tam obscura tamque intricata eorum amnium apud plerosque veteres auctores est descriptio. Plinii tamen verum genuinumque esse supra scriptum ordinem, ex aliis pariter omnibus scriptoribus cognosco. SYMAETHVS igitur esse deprehenditur is, qui, non modò omnium hoc Pelorum inter Pachynumque litore, sed totius etiam insulæ maximus, ac proximus Catanæ, à qua VIII distat passuum millibus, vulgò nunc accolis dicitur La Ivetta; vocabulo scilicet ipsius scapha, qua is trajicitur: quemadmodum in Italià Lirim vulgari vocabulo nunc ab eodem argumento scafati dici docui; alio nomine Il Garigliano vocatum. TERIAS autem is est, qui, à mille 50 passibus Leontinos præfluens, vulgò nunc Fiume di Santo Leonardo accolis, id est, Flumen S. Leonardi, cognominatur. Hinc Pantagias is est, qui ultra Leontinos, brevissimo alveo fluens, vulgari vocabulo nunc adpellatur Porcari. Sed auctoritatibus veterum scriptorum hæc sunt comprobanda. Strabo, lib. VI: κείται δ' ὑπὲρ Κατάνης τὸ Κεντόριπαι, ἧμῶν τῶν τοῖς διτταλοῖς ὄρεσι & τῶ Σύμαθῳ πταμῶ, πρὶν εἰς τὴν Κατάναιαν. id est: Sita sunt Centuripa supra Catanam, Aetneos monteis attingentia & Symathum flumen; quod in Catanensem agrum defluit. Opidum Centuripa, hodiè vulgò Centorve dictum, ad radices Aetnæ

Aetnae montis inter occidentem & meridiem situm est. id amnis dexter adluit, à Caputio opido juxta Agyrium & Rachalbutium opida defluens; qui inferiori sui parte, quâ via à Catanâ in Leontinos ducit, *La Iaretta*, ut antè dixi, vocatur. Porro Virgilius, Aeneid. lib. viiii, ita canit:

*Stabat in egregiis Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Iberâ,
Insignis facie; genitor quem miserat Arcens,
Eductum Martis lupo, Symathia circum
Flumina; pinguis ubi & placabilis ara Palici.*

10 Ad quæ ita Servius: *Symathus, fluvius est Sicilia, à rege Symetho dictus, haud longè ab urbe Catinensi: circa quem sunt Palici dei.* Vibius: *Simetus, Sicilia, vicinus Palicis.* Ovidius, Fastor. lib. iiii:

*Quaque Simethas accipit aquor aquas
Et μεταμορφώσεων lib. xiiii, nympham ei adtingit Simethidem, hoc versu:
Acis erat Fauno nymphaque Simethide cretus.*

Hinc de eodem Acide ita postea:

Terga fugæ dederat conversa Simethius heros.

Silius, lib. xiiii:

*Qui fonteis Vagedrusa tuos, & pauperis alvei
Hipparin, ac facilem superari gurgite parco
Pantagiam, rapidique colunt vada flava Simethi.*

20

Hæc certè Simethi attributa, *rapiditas* scilicet & *flava vada*, seu undæ, uni conveniunt in hoc litore Iarettae amni maximo: qui hodièque à proximâ urbe aliâ adpellatione vocatur *Il fiume di Catania*; id est, *Catanensis fluvius*. Huc adde gravissimum illud argumentum ex Athenæo; qui lib. i cccv' ἐν Συρακῶν κερέρειαι, id est, ἐ Symatho mugiles maximè commendari ait. quod ex eodem auctore falsò, haud dubiè tamen memoriâ lapsus, Teriæ nomini adscribit Fazellus; quem vult esse Iarettam. nam in hoc flumine esse laudatos istos mugiles, coram egomet comperi. Teriam verò esse eum amnem, qui nunc divi Leonardi cognominatur, ex Diodoro maximè & Scylace

30 liquet. quorum ille lib. xiiii, μετὰ δὲ ταῦτα, inquit, ἐπὶ Λεοντίνων ἀναβιβάζει, ἐγγὺς τῆ πόλεως καὶ ἐρατοπέδου, ἀπὸ τῆς Τυρίας [scribe, Τηρίας] ποταμῶν, id est: *Post hæc adversus Leontinos ducens, prope urbem ad Teriam amnem castra posuit.* Vel hinc satis jam claret, Iarettam non posse esse Teriam; quum ille x millia ab Leontinis distet. At dictus divi Leonardi amnis mille tantum passus abest. inter quem & Leontinorum colleis, quibus urbs superstructa, egregius & castris ponendis aptissimus est campus. Apud Scylacem in περιπλῶ ita scriptum est: πόλεις δὲ εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου. Ἐπὶ Λεοντίνων αἰδοῦ μεσοτῆν καὶ λιμῆν, Ταυρομένιον, Νάξος, Κατάνη, Λεοντίνος, (εἰς τὰς Λεοντίνους ἢ καὶ τὴν Τυρίαν [lege, καὶ Τηρίαν] ποταμῶν ἀνάπλους καὶ ἐκείων.) Συρακῶν ποταμὸς, καὶ πόλις Μεγαρίδος, καὶ λιμὴν Σιφώνειος ἐχομένη ἢ πόλις Μεγαρίδος ἐστὶ [lege, Μεγαρίδος πόλις ἐστὶ] Συρακῶν, καὶ λιμῆν ἐν αὐτῇ δύο. Hoc est:

40 *Urbes à Peloriade Græcæ sunt istæ: Messana, cum portu, Tauromenium, Naxus, Catana, Leontini, (ad Leontinos verò per Teriam flumen navigatio sursum est xx stadiorum.) Symathus amnis, & urbs Megaris, ac portus Xiphonius. Megaridem autem sequitur urbs Syracusa cum diobus portibus.* Hæc quamvis perperam Symathum postponit Teriæ; tamen discretè hunc ad Leontinos urbem statuit unâ cum Diodoro. Symathum tamen fuisse terminum inter Leontinos & Catanam antiquissimis illis temporibus, patet ex Thucydidis lib. vi i; ubi de Syracusanorum à Syracusis adversus Catanam & eam tenentis Atheniensis expeditione ita scribit: πορτοὶ ὄρμω δὲ ἐπὶ Καπώνης, ἠγλίαν δὲ ἐπὶ τῷ Συρακῶν ποταμῶ, ἐν τῇ Λεοντίνῃ. οἱ δὲ Ἀθληταῖοι ὡς ἠδὲ οὐκ αὐτὸς περὶ αὐτῶν ἀναλαβόντες τὸ ἐρατόμα ἀπαν τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐπιβιβάσαντες ἐπὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ πλοῖα, ἐπὶ νύκτῃ ἐπλεον ἐπὶ ταῖς Συρακῶν. καὶ οἱ τῆς Ἀθληταῖοι ἀμα εὖ ἐξέβαινον ἐς τὸν καὶ τὸ Ὀλυμπιον, ὡς ἐρατόμα δὸν κατὰ λιμῆν, καὶ οἱ ἰππῶν οἱ Συρακῶν, πρῶτον περὶ ἀσπίδας ἐς τὴν Κατάνην, καὶ αἰδομένοι, ὅτι τὸ ἐρατόμα ἀπαν ἀνήκται, ἀποπέριπλους ἀγγέλλουσι τοῖς πεζοῖς, καὶ ἔμπεπνυς ἤδη ἀποτεπέριπλοι, ἐβόησαν ἐπὶ τὴν πόλιν. ἐν τῷ δ' οἱ Ἀθληταῖοι, μακρῆς δόξης τῆς οὐδ' αὐτοῖς, καθ' ἡσυχίαν ἐκάθισαν τὸ ἐρατόμα ἐς χωρὶον ἐπιτηδεῖον. Hoc est: *Profecti Catanam versus, castra posuere ad Symathum flumen, in agro Leontino. Quos ubi advenienteis sensere Athenienses, adsumtis omnibus copiis suis, eis, in navis ac navigia impositis, de nocte tendunt Syracusas: & sub ortum aurore egrediuntur in eum locum, qui est juxta Olympium, tamquam illic castra metaturi, Syracu-*

50

sani

sani interim equites, primi Catanam perlatis, cognito, omnem classem vela fecisse, regressi pronuntiant peditatus. Cuncti itaque, jam reversi sunt ad ferendas urbi suppetias, at: quia longum ipsis iter faciendum erat, Athenienses interea per otium copias collocaverant opportuno in loco. De Teriâ verò flumine idem auctor, eodem libro antea, ita facit mentionem, in navigatione Atheniensium ab Rhegio, Italiae opido, Syracusas versus: παρὲς πλεον ἐς Νάξον, Νάξιον ἢ δεξάμειον τῆ πόλι, πρὸς πλεον ἐς Κατάνην. Ἐὼς αὐτὸς οἱ Κατάναιοι οὐκ ἔδεχοντο, ἐκομίσθησαν δὲ τὸν Τηρίαν ποταμὸν. Ἐὼς αὐτοῖσι μὲν, τῆ ὑπεραία δὲ Συρακούσας ἔπλεον. Hoc est: *Naxum navigarunt. A Naxiis intra urbem recepti, Catanam hinc navigarunt. sed quum à Catanensibus non reciperentur, subierunt Teriam flumen. ubi stationem eo die quum habuissent, insequentem Syracusas navigarunt.* Et eodem libro postea: οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηνῶν, ἀρσάτες ἐκ τῆ Κατάνης, παρέπλεον δὲ τὴν μεράριον, τὴ ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἐς δὲ τὴν Γέλιον. Ἐπὶ τὴν ἀνασήσασιν Συρακούσας, αὐτοὶ ἔχουσι τὸν γλῶ. ἀποβάντες ἢ ἰδησάντες τὸς π ἀγρῶς, Ἐ ἰλθόντες δὲ τὴν ἐρυμὰ π τῆ Συρακούσας, Ἐ ἔχ ἰλθόντες, αὐτοὶ ἔχουσι τὸν ναυσι ἀποβάντες δὲ τὴν Τηρίαν ποταμὸν, τὸ π πιδιον ἀναβάντες ἰδησάντες, Ἐ τὸν σίπιν ἐνεπίπρασιν. Ἐ τῆ Συρακούσας πρὸς τὸς ποταμὸν, Ἐ ἀποκλείαντες π ἰνας, Ἐ τροπῶν ἐσῶσιν, ἀνεχώρησαν δὲ τὰς ναὺς, Ἐ ἀπὸ πλεον ἐς Κατάνην. Hoc est: *Athenienses, qui in Sicilia erant, moventes à Catanâ, navigarunt adversus Megara Sicilia opidum: ex quo exterminatis sub Gelone tyranno opidanis, Syracusani agrum possidebant. Hunc agrum egressi navibus Athenienses populati sunt. & progressi ad castellum quoddam Syracusanorum, quum id non expugnassent, rursus tam pedestri itinere quam navigatione ad flumen Teriam se receperunt. transgressique, campestria vastaverunt: frumentumq. incenderunt: & aliquot Syracusanorum (in quos tamen non multos inciderant) interfecerunt. erectoque trophæo, ad naveis redierunt, Catanamq. inde navigarunt.* Ad Teriam pleumque sese recipiebant, quia is in sinum sese effundit, quem ab ortu solis hiberni efficit promontorium, cui vulgare nunc apud incolas vocabulum *La Cruce* à formâ est; egregiamque navibus præbet stationem. ad quam hodièque Leontinorum est frumenti emporium. Sed causa totius erroris, qua Fazellus & post eum alii induciti fuerunt, uti crederent, Iarettam esse Teriam, Symæthum verò eum amnem, qui divi Pauli cognominatur, inde nata est, quòd Virgilius poëta ait *aram Palicorum* esse circum *Symæthum flumen*: unde etiam Vibius vicinum *Palicis Smetum* pronuntiavit. divi autem Pauli amnis haud procul Palicorum stagnis, de quibus suo loco fusius dicitur, exoritur. Verum hic amnis nullus alius est, quam qui Stephano dicitur ἡ ἐρύκη ποταμὸς, *ERYCE*, sive *ERYCA FLUVIUS*. Verba apud epitomatores eius hæc sunt: *Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ἀπὸ ποταμὸ ἀκράγας. Φησὶ γὰρ Δέξις, οὗ αἰ πλείστη τῶν Σικελῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται, Συρακούσας, Γέλιον, Ἰμέρον, Σελινέντιον, καὶ Φοινικίον, καὶ Ἐρύκην, Ἐ Κάμικον, Ἀλυκὸν π καὶ Θέρμιον καὶ Καμαρίαν.* Id est: *Acragas, urbs Siciliae, à præterfluente amne dicta. ait namque Duris, plerasque Siculorum urbes à fluminibus nomina accepisse; Syracusas, Gelam, Himeram, Selinuntem, Phœnicuntem, Erycen, Camicum, Halycum, Thermum, & Camarinam.* Hoc opidum *Erycen* III millia distitum fuisse à Palicorum stagnis, in monte, cui vulgare nunc vocabulum *Catalfano*, infra suo loco latius docebo. Ex eodem autem monte oritur prædictus divi Pauli fluvius, v fontibus nobilissimis. Nomen antiquum quod attinet; fortè id masculino genere formatum fuit ὁ ἐρύκης ἢ ἐρύκας, id est, *ERYCES*. sic quidpè ὁ γέλας etiam & ὁ ἰμέρος dicti fuerunt; quum ipsæ urbes feminino essent genere, ἡ γέλα, ἡ ἰμέρα.

ERYCES
fluvius.

LEONTINI
urbis.

Cæterum ipsi Λεοντῖνοι, **LEONTINI**, celeberrima quondam urbs, vulgari hodièque incolis vocabulo dicuntur *Lentini*. Atque illo quidem vocabulo cum urbs tum incolæ eius indigerantur Græcis pariter atque Latinis auctoribus omnibus; uno excepto Ptolemæo: apud quem urbis nomen legitur *Λεόντιον, Leontium*. quod tamen corruptum esse ego censeo. ac fortassis eiusdem opinionis fuit Fazellus: qui id *Leontinum* formare maluit. Sed etymologiam vocabuli hic attulit miram; à *λεὼς* atque *πνεύ* id deducens: quorum illud significat *populum*, hoc *extendere, vel*, ut ipse ait, *multiplicare*. Derivativum esse nomen *Λεοντῖνοι*, ἀπὸ τῆ λέοντος, id est, *ab leone*, omnes testantur nummi huius urbis antiqui, in quibus eius animalis imago expressa est. Sed auctores, qui eò vocabulo urbem adpellarunt, audiamus. *Mela*, lib. II, cap. VII: *Inter Pachynum & Lilybaeum Acragas est, Heraclea & Thermana. inter Lilybaeum & Pelorida, Panormus, & Himera.* Interius verò *Leontini, Centuripinum, & Hybla, aliaque complures.* *Plinius*, lib. III, cap. VIII: *Colonia Catana. flumina, Symæthum, Terias. intus Lastrygonii campi. opida, Leontini, Megaris. amnis Pantagies. colonia Syracusa.* *Livius*, lib.

lib. XXIII: Dies haud ita multi intercesserant, quum ex Leontinis legati, praesidium finibus suis orantes, venerunt. * . Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos. * . Nec ut in Leontinos irent, percelli potuere. * . Quod in Leontinis nulli pepercissent. * . Qui in Leontinis circumfessi erant. * . Ex Leontinis mota sunt extemplo castra ad Syracusas. * . Quia, sicut Leontinos terrore ab impetu primo ceperant, non diffidebant, & astam disiectamque spatio urbem parte aliqua se invasuros. Sic igitur & Ovidius, Fastor. lib. IIII; ubi loca fluminaque enumerat, circum quæ Ceres filiam Proserpinam quærendo vagata est:

Iamque Leontinos Amenanaque flumina cursu

Præterit.

10

Opidanos simul atque ipsum opidum eodem vocabulo intellexit Livius eodem libro, his locis: Profectus & ipse in Leontinos; quia satis eos adversus populum Romanum concitatos cernebat. * . Hæc ad Romanos Syracusani detulerunt; abnuentes, Leontinos in suâ potestate esse. itaque, integro secum fœdere, bellum Romanos cum iis gesturos. Mox deinde solos opidanos: Ceterum Leontinorum militumque aliorum nemo post captam urbem violatus fuerat. Sic Cicero, in Verrem lib. IIII: Ipsi Leontini publicè non sanè me multum adjuverunt. Et: Præter unam Mnasiirati familiam, glebam Leontinorum possidet nemo. Atque ita sæpius deinceps; Leontinum etiam agrum haud semel adpellans. Ita & Silius, libro XIII:

Prima Leontinos vastarunt prelia campos.

20

Hactenus Latini. Græcis ad eundem modum urbs pariter & incolæ dicuntur Λεοντῖνοι. Diodorus, lib. XIII: εὐθὺς οὐδὲ παρήγγαλε τὰς ἐν ἡλικίᾳ πάντας κατεῖλθεν εἰς τὰς Λεοντίνους. αὐτῆ δὲ ἡ πόλις τῆς Φυζαίας ἐν τῆς Συρακυσίᾳ. id est: Omnibus igitur, qui per atatem ferendis armis idonei erant, protinus mandat, ut in Leontinos proficiscantur: que urbs tunc Syracusanis praesidiariae arcis loco erat. Lib. XVI: ὁ δὲ Ἰκέτιος ἀνέβλεψεν εἰς Λεοντίνους· ἐκ ταύτης γὰρ ἀρμάτι τὴν πόλιν. id est: Hicetas in Leontinos exercitum abduxit. ex hac quidæ urbe expeditiones faciebat. De opidanis lib. XII: Λεοντίνων δὲ ὑπὸ Συρακυσίων ἐστὶ τῆς πόλεως μετακισθῆναι, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἀποδοῦναι τῶν ἐπιβληθέντων, οἱ Φυζαῖδες αὐτῶν συστράφησαν, ἐκ τῆς πόλεως πάλιν αὐτῶν ἀβλαβῆς ἀπελαβέμεθα συμμάχους. hoc est: Leontini verò quum,

30

ex urbe suâ aliò translati, simul urbem atque agrum amississent; quotquot patriâ extorres erant, conjunctis opibus & consiliis decreverunt, denuò eorumdem Atheniensium societatem sibi adjungere. Lib. XIII: Ἐξ ἀπίστου κέρουα πρὸς τὰς Λεοντίνους, κελύων ἀφ' ἀποῦναι τὴν πόλιν· & προσεχόντων δὲ τῶν Λεοντίνων, ἀλλὰ πάντῃ ἀποδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἀποδοῦναι. Id est: Praconem ad Leontinos mittit, urbem sibi tradere jubens. Detrectantibus autem Leontinis imperata, & cuncta obsidioni tolerande comparantibus; Dionysius omnem eorum agrum populando devastavit. Sed ne circa hoc urbis vocabulum nimium sumus longi; monuisse jam sat erit, ad eundem modum sæpius Thucydidem, maximè verò lib. VI, & item Plutarchum in Timoleonte, urbem simul atque incolas adpellasse τὰς Λεοντίνους. Livium dictiones illas Græcas εἰς Λεοντίνους, ἐν

40

Λεοντίνους, ἐκ Λεοντίνων, semper esse sequutum Latino ore, in Leontinos, in Leontinis, ex Leontinis, suprâ patuit. Falsi igitur sunt interpretes, qui in Diodoro Leontium opidum, pro Leontinis, è Ptolemæo supposuere. Ceterum in mediterraneo fuisse, ut ibidem etiam nunc conspicitur, ex Melâ maximè intellectum est. sed & Scylacis hæc citata fuere: Εἰς τὰς Λεοντίνους δὲ κατὰ Τηρίαν πῆγμα ἀνάπλες κ' ἐσθίων. id est: In Leontinos per Teriam flumen sursum navigatio est xx stadiorum. Certè, nisi exscriptoris dicas mendum esse, error fuerit ipsius Scylacis. quidæ ab ipsâ urbe ad ostium Teriæ v millia sunt passuum; quæ stadia conficiunt μ, id est, XL. Neque in ipsam usq; urbem navigabatur, sed in ripam amnis à millibus, ut suprâ dixi, passibus urbi objectam. Non in campo, per quem fertur amnis, fuisse olim sitam urbem,

50

sed in montibus, in quibus etiam nunc conspicitur, patet ex eâ urbis descriptione, quam nobis lib. VI reliquit Polybius. Ἡ γὰρ Λεοντίνων, inquit, πόλις τῆς μὲν ὄλης κλίματι περὶ τῆς πόλεως πρὸς τὰς ἀρκίας· ἐστὶ δὲ ἀπὸ μέσης αὐτῆς αὐτῶν ἑπτά μιλίων, ἐν ᾗ συμβαίνει πᾶς περὶ τῆς πόλεως καὶ δικασθῆναι καὶ ἀποδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ὑπὸ ἀρχῆν. τὰ δὲ αὐτῶν πρὸς ἑκατέρωθεν τὴν πόλιν περὶ τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς πόλεως, ἔχον ἀποδοῦναι σιωχῆν. τὰ δὲ ἑπτά μιλίων τῶν λέγων τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως οἰκίων ἐστὶν ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῶν. δύο δὲ ἔχει ἀπὸ τῆς πόλεως ἡ πόλις, ἢ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως μεσημερῆσαι πρὸς τῆς πόλεως ἐστὶν ἡ πόλις αὐτῶν, φέρων δὲ τῆς Συρακυσίας· ὁ δὲ ἑπτά μιλίων δὲ τῆς πόλεως ἀρκίας, ἔχον δὲ τῆς πόλεως κατὰ τῆς πόλεως καὶ τὴν γαστήρην τῶν πόλεως. ὑπὸ δὲ τῶν μίαν ἀποδοῦναι τὴν πόλιν.

τὴν πρὸς τὰς δύο, ἡ ἑξήρη πλάτος, ὃν καλεῖσι λίσσον. τὸν δὲ κείνῃ παρὰ ἄλλοι καὶ πλείους
 ἔτι αὐτὸν τὸν κρημνὸν οἰκίαι σιωχεῖται· ὃν μεταξὺ καὶ τῆς πλάτος συμβαίνει τὴν περιεργασίαν
 ἔδδον ἑπτάροχον. Hoc est: Urbis Leontinorum, si totius loci inclinationem spectes, vergit ad
 septentrionem. per mediam verò urbem plana quedam porrigitur convallis: in qua & magistra-
 tum est curia & judiciorum sedes, dentque forum ipsum. utrumque huius convallis latus colles
 pratexunt, continnis præcipitiis asperi. at quæ super collium horum supercilia est planities, do-
 mibus templisque est referta. Partes urbis sunt due. una, quæ ab extremo dicte convallis me-
 ridionali Syracusas ducit: altera, quæ ab extremo septentrionibus obverso ad campos fert, quos
 Leontinos vocant, & agrum coli aptum. Præruptam rupem alterius collis, eam nempe, quæ ad
 occasum spectat, annis præterlabitur, quem Lissum adpellant. sub imâ rupe continua series pro-
 tenditur domorum multarum, quæ pari intervallo omnes à fluvio distant. inter has & annem
 illa, quam diximus, via est interjecta. LISSVS iste AMNIS in Teriam defluit.

LISSVS
 annis.

Cæterum de origine urbis Leontinorum ita tradit Thucydides, lib. VI: Θεοκλῆς
 δὲ καὶ οἱ Χαλκιδεῖς, ἐκ Νάξου ὀρηγίνης ἔτι πύμπω μὲν Συρακῶν οἰκιστοῖς, Λεοντίνες, πλεί-
 μω τῆς Σικελῶς ἐξελάντες, οἰκίεσι. Id est: Theocles atque Chalchidenses, Naxo profecti anno
 VII post conditas Syracusas, Leontinos, pulsus bello Siculis, condunt. Theoclem Athenien-
 sem cum Chalchidensibus ex Eubœa Græciæ insulâ in Siciliam adpulisse Naxumque
 inibi condidisse anno post Troianum bellum ccccxlviij, Olympiadis xi
 anno primo, ante natum Iesum 10ccxxvi; insequentique anno Syracusas fuisse
 conditas; supra cap. II demonstratum est. Leontini igitur conditi fuere anno 20
 primo Olympiadis xii; ante natum Christum anno 10ccxxviii. Strabo lib.
 VI: Κεκάκωται δὲ καὶ ἡ Λεοντίνη πόσι, Νάξιον ἔσσι καὶ αὐτῆ τῶν αὐτῶν· ἢ μὲν γὰρ ἀτυχημάτων
 ἐκοινώνησαν αἰετὶς Συρακῶσις, τῶν δὲ ἀτυχημάτων σὺν αἰετ. id est: Male multatus est &
 Leontinus ager omnis: quum & ipse esset Naxiorum in Sicilia. nam semper participes fuerunt
 rerum Syracusanis adversarum; secundarum non item. Hinc etiam Marcianus Hera-
 cleensis, in Περιήρησι:

μετὰ ταῦτα δὲ δὸτὸ Νάξου Λεοντῖνοι τι καὶ
 ἢ τὴν ἴσον τ' ἔχουσι ῥηγία πέραν,
 Ἐπὶ δὲ πορθμῶδ κειμένη τὸ Σικελικῶδ,
 Ζάγκλη, Κατάνη, Καλλίπολις, ἔχον ὀσποικίας.

Id est:

Post hæc à Naxo Leontini, &
 Quæ ex adverso Rhegii
 Ad fretum Siculum sita est,
 Zancle, Catana, Callipolis, accepere colonias.

Et Diodorus lib. XIII: Διονύσιος δὲ, ὁ τῆς Συρακῶν τύραννος, ἐπειδὴ τὴν πρὸς Καρχηδο-
 νίους εἰρήνην ἐπιήσθη, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν εἰσῶν ἀπήλαστο, πῆς ὁμοῦς τῶν Χαλκιδεῶν πόλις
 ἔσπεδὸς περὶ ἀραγῶν. αὐτῇ δὲ ἦσαν, Νάξος, Κατάνη, Λεοντῖνοι. τῶν δὲ ἐπεθύμει κυρεῖν
 εἰς τὸ σιωχεῖν αὐτὰς τῆς Συρακῶν, καὶ πλείας ἀφορμὰς ἔχεν πρὸς τὴν αὐξήσιν τῆς δυναστείας.
 Hoc est: Dionysius, Syracusanorum tyrannus, ubi, post factam cum Carthaginiensibus pacem,
 seditionis urbana tumultus pacaverat, vicinas Chalchidensium urbis diuioni sue adicere prope-
 ravit. he verò erant, Naxus, Catana, & Leontini. His idè potiri cupiebat, quòd & contem-
 mine Syracusis essent, & magnam amplificandi imperii commoditatem ipsi præstarent. Captis
 Naxo & Catanâ, hac etiam Campanis, militibus mercenariis, traditâ, illâ verò diru-
 rutâ; tandem Leontinis quoque, quum secundò aggredereur, potitur. μετὰ δὲ
 ταῦτα ἐπὶ Λεοντίνες στρατοῦς, ἀπίση τῆς δυνάμει τὴν πόλιν περιεραποπέδωσεν, καὶ πρὸς τῆς ἑδῶν
 ἀπερσοδοσίμῳ, ἐκέλευσεν αὐτὸς ἀρχιδόνα τὴν πόλιν, καὶ μετῆρην τῆς ἐν Συρακῶσις π-
 λιτείας. οἱ δὲ Λεοντῖνοι βοήθειαν μὲν ἑδῶν ἔχον περὶ οὐκίωτες, τὰς δὲ Νάξιον καὶ Κατάναιον
 συμφορῆς αἰαλογοζόμενοι, καπιπλήτηντο, φοβόμενοι μὴ πῆς αὐτοῖς ἐπιπέσωσι δυστυχίμασι. διό-
 περ ἔχωντες τὸ καιρῶ, σιωχεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπέοντες, εἰς Συρακῶσις μετῶκησιν. Id est:
 Post hæc Leontinos adortus, cum omnibus copiis urbem circumfedit; & per legatos ab opidanis
 pestulavit, ut deditionem facerent, & Syracusanorum civitati sese adgregarent. Leontini ergo,
 quum nulla spes auxilii superesset, considerato Naxiorum & Catanensium casu, terrore percussi
 meuebant, ne simili clade etiam ipsi obruerentur. tempori itaque cedendum rati, oblatam de-
 nique conditionem subeunt; patriâque relicâ, Syracusas commigrant. Factum hoc Olym-
 piadis xciii anno 11, Euclide Athenis summum gerente magistratum; teste
 eodem Diodoro; id est, ante natum Iesum anno ccccliii. Præsidium illic suo-
 rum

rum militum locasse Dionysium, haud dubium est. sic quidpe eodem libro postea Diodorus: Ἐπιμελέσθη δὲ τὰς ἐν Λεοντίνοις ἀκροπόλεις ἐτείχισεν, καὶ τὸν ἐκ τῶν πεδίων οἶτον εἰς τῷπυτον σιμῆθροισεν. ἔπειτα δὲ καὶ τὰς τῶν Κατάνων εἰκέντας Καμπανὰς εἰς τὴν νῦν καλεωμένην Αἰτνῶν μεμεσίωται, καὶ τὸ λίαν εἶναι τὸ Φερέρον ἐχυρόν. Id est: Summo in primis opere studioque Leontinorum arceis firmavit; frugesq; ex agris circumjacentibus illuc congeffit. Campanis etiam, qui Catanam illo tempore incolebant, persuasit, ut in opidum, quod nunc Aetna vocatur, propter eximiam loci firmitatem, commigrarent. Novos hinc fortitam esse urbem colonos, eodem libro tradit Diodorus postea, his verbis: Διονύσιος δὲ, θεωρῶν τὰς μιθόφορος ἀλλοτριωτάτας πρὸς αὐτὸν ἔχοντας, καὶ φοβόμενος, μὴ καὶ τῶν κατὰ λυβῆ, τὸ μὲν πρῶτον Ἀριστοτέλην, τὸν ἀφηγέμενον αὐτῶν, σιμείλαθε· μετὰ δὲ ταῦτα τὸν πλεῖστον σιμῆθρον καὶ τὸν ἄριστον ἀπαυτάντων, τὸν μὲν Ἀριστοτέλην ἐφίσην σκοπέλλειν εἰς Λακεδαιμόνα, καὶ τὸν ἐν τοῖς ἰδίοις πόλιν ὑφέξοντα. τίς δὲ μιθόφορος, ὡς μυροῖς ἔσι τὸν δεξιμόν, ἔδωκεν ἐν τοῖς μιθόφοροις τῶν ἑλεοντινῶν πόλιν τε καὶ χώραν. ὡς δὲ αὐτῶν ὑπακυσάντων καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας, ἔτι μὲν κατὰ λυβῆ χήσαντες ἄνωγον ἐν Λεοντίνοις. Hoc est: At Dionysius quum mercenariorum animos quam maximè alienatos ab se videret; & ne per eos imperio dejiceretur, metueret; ducem illorum Aristotelem comprehendit. Quum autem multitudinis feret ad arma concursus, & stipendia acerbius exigerentur; Aristotelem Lacedaemonem se missurum adfirmat, ut iudicium inter civis suos subcat. mercenariis autem, qui decies mille circiter erant, Leontinorum urbem & agrum in stipendium dedit. qui propter regionis amoenitatem condicionem haud illubentes acceperunt; & sortitò in Leontinis sedes occuparunt. Peloponnesos fuisse unà cum duce suo Aristotele, antea narraverat Diodorus. Arx hinc semper fuit hæc urbs Dioni, Timoleonti, & aliis, Syracusas bello petentibus. Cæterum ex arcibus eius, quas Dionysium firmasse ait Diodorus, una fortè fuerit nomine pluralis numeri Φωκεία PHOCEAE. sic quidpe apud Thucydidem legitur PHOCEAE, lib. v, de Leontinis, qui ante Dionysium, desertà urbe suâ, Syracusas commigraverant: Ἰστρον δὲ πάλιν αὐτῶν τινες, διὰ τὸ μὴ θέσεισθαι, ἀπολιπόντες ἐκ τῶν Συρακυσῶν, Φωκείας π τῆς πόλεως π τῆς Λεοντινῶν χώραν κατὰ λυβῆν κατέλαμβανον, καὶ Βερκινίας, ὅν ἐρημια ἐν τῇ Λεοντινῇ. Id est: Postea vero nonnulli eorum, displicente sibi factò, relictis Syracusis locum quemdam in Leontinorum urbe, nomine Phoceas, occupant, & item arcem in Leontino agro validam, nomine Bricinnias. Hæc arx sive castellum, cui itidem pluralis numeri vocabulum Βερκινία, BRICINNIAE, quo situ fuerit, non liquet.

De pulcritudine amoenitateque Leontini agri Diodorus, lib. IIII, ita tradit: Μετὰ δὲ ταῦτα διελθὼν ὁ Ἡρόκλῆς τὸ Λεοντινὸν πεδίον, τὸ μὲν κάλλος τῆς χώρας ἐθαύμασε. id est: Inde per Leontinum campum pergens Hercules, pulcritudinem agri admiratus est. Scilicet τὸ Λεοντινὸν πεδίον, id est, LEONTINVS CAMPVS; seu, ut Polybius loco supra scripto vocat, τὰ Λεοντινὰ πεδία καὶ γεωργήσιμος χώρα, id est, LEONTINI CAMPI, & ager coli aptus, sunt ab urbe Leontinorum ὀπί τὰς ἀρκίνας, id est, versus septemtriones ad Teriam flumen siti, omnium totius insulæ feracissimi. unde & illud Diodori, lib. v: Ἐν δὲ τῷ Λεοντινῷ πεδίῳ καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας τόπους τῆς Σικελίας μέγροι τῆς νῦν Φυεδαῖ Φάσιν τὰς ἀρκίνας ὀνομαζομένης πυρές. id est: In Leontino campo, aliisque Siciliae locis compluribus, etiamnum triticum nasci aiunt, quod agreste vocant. Cicero, in Verrem lib. III: Herbitensis ager, Ennensis, Murgentinus, Assorinus, Imacharensis, Agyrinensis, ita relictus erat ex maximâ parte, ut non solum jugorum, sed etiam dominorum multitudinem quaereremus. Aetnensis vero ager, qui solebat esse cultissimus, & quod caput est rei frumentariae, campus Leontinus, sic erat deformis atque horridus, ut in uberrimâ Siciliae parte Siciliam quaereremus. Eundem agrum Lastrygonas quondam tenuisse, gigantum quoddam genus, antiquos tradidisse Homeri poetæ commentatores, supra cap. II ostendimus. hinc igitur etiam LAESTRYGONII dicti fuere CAMPI. Silius, lib. XIII: Prima Leontinos vastarunt praelia campos: Regnatam duro quondam Lastrygone terram.

Plinius, lib. III, cap. VIII: Colonia Catana. flumina, Symathum, Terias. intus Lastrygonii campi. opidum Leontini. Cæterum in Leontinorum etiam finibus XVTHIA TERRA, seu XVTHIVS XVTHIVS AGER fuit, à Xutho dictus, Aeoli filio. Diodorus lib. v: Ἐβασιλάσε δὲ καὶ Ζοῦθῳ ἀγροί. τὸ πλεῖστον τῶν Λεοντινῶν χώρας, ἥτις ἀπ' ἐκείνης μέγροι τῆς νῦν χεῖρας Ζεῦθια περὶ τὸν ἀγροί. id est: Regnavit & Xuthus in Leontinorum agro; qui ab eo ad hanc usque tempestatem Xuthius dicitur.

Sed

XVTHIA Sed & XVTHIA urbs heic memorata fuit Philisto Syracufano. Stephani epitomator: Ξυθία, πόλις Σικελίας· φίλις ὁ πρίτω Σικελικῶν· τὸ ἔθνην Ξυθιάτης. id est: Xuthia, opidum Siciliæ; auctore Philisto in Sicular. rer. lib. III. Gentilitium est Xuthiates. Ac Latino ori fuerit XVTHIENSIS. ut Κροτωνιάτης, Ἰππωνιάτης, Ποσειδωνιάτης, Κροτωνιενσίς, Ἰππωνιενσίς, Ποσειδωνιενσίς; & id genus alia.

CAPVT XI.

Pantagies fluvius. Trotilum opidum. Megara urbs; quæ antè Hybla.
Alabus fluvius. Megarensis sinus. Alabum opidum. Styella castel-
lum. Hybleum mel. Hyblei colles. Myla flumen. Xiphonia promontorium. Xiphonius sinus. Xiphonia opidum.
Taurus promontorium. Tapsus peninsula,
& opidum.

PANTAGIES **P**ost Teriam fluvium sequitur Πανταγίης PANTAGIES, sive Πανταγίας PANTAGIAS amnis, Thucydidi, Virgilio, Ovidio, Plinio, Silio, Ptolemæo, Claudiano, ac Vibio, memoratus. Ovidius, Fastor. lib. III: 20

Liquerat Ortygiam, Megaræaque, Pantagienque;

Quæque Simethæas accipit equor aquas.

Plinius, lib. III, cap. VIII: Colonia Catana. flumina, Symæthum, Terias. Intus Lastrygonii campi. Opida, Leontini, Megaris. amnis Pantagies. Colonia Syracusa. Virgilius, Acqid. libro III:

Ecce autem Boreas, angustâ à sede Pelori

Missus, adest. vivo pratervehor ostia saxo

Pantagiæ, Megarosque sinus, Tapsumque jacentem.

Silius, libro XIII:

Qui fonteis Vagedrusa tuos, & pauperis abvei

Hipparin, ac facilem superari gurgite parco

Pantagiam, rapidique colunt vada flava Simethi.

Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. II:

Quæ fonteis Crimise tuos, & saxa rotantem

Pantagiam, nomenque, Gelam, qui præbuit urbi,

Concelebrant.

Ad Virgillii locum ita Servius: Hic fluvius Siciliae quum plenus fueret, implebat sonitu penè totam Siciliam. unde & Pantagias dictus est; quasi, ubique sonans. Hic postea quum Cere-
ri, querenti filiam, obstreperet, tacere iussus est numinis voluntate. Et in eadem sententiam Vibius, in Catalogo fluminum: Pantagias; Siciliæ. ita dictus, quod sonitus eius
decurrentis per totam insulam auditus est, usque eò, donec Ceres, querens filiam, comprimeret
eum. Ergo, secundum hosce grammaticos, adpellatio eius ab initio fuit πανταχῶς
πανταγίας. nam fragor sive strepitus est Græcè πανταχῶς. Mira igitur & admodum
compèndiaria heic duarum vocum facta est contractio. Sed hæc nugamenta sunt
ac putida ineptorum grammaticorum fabulæ. Apud Thucydidem, lib. VI, legi-
tur Ἰσθμὸς Πανταγίας ποταμοῦ. quod interpretes vertit, super Pantacium flumen. verum ipsi
auctori fuisse nominativum Πανταγίας, PANTACIAS, è suprâ scriptis auctori-
bus liquet. Scripsisse autem Thucydidem non γ, sed κ, fidem faceret auctoritas
Ptolemæi; apud quem legitur Πανταχῆ ποταμοῦ ἐπιβολῆ, id est, Pantachi fluvii ostium:
ni suspicandum foret, scriptum & ab ipso fuisse Ptolemæo Πανταγίης ποταμοῦ, à recto
casu Πανταγίας ποταμός. Cæterò situm eius amnis quod attinet; ut antea Symæthum
perperam Ptolemæus inter Catanam & Taurominium opida recensuit; ita heic
etiam falsò Pantagiam medium posuit Catanam inter & Leontinos, eodem situ, quo
nunc Iaretta, id est, antiquorum ille Symæthus, fuit. Plinius quoque, loco pro-
ximè citato, malè eum inter Megaridem & Syracusas refert; quum ipsa urbs Me-
garis fuerit ad Alabum fluvium, quem nunc vulgò dici Cantaro, post ostendam; nec
inde Syracusas eunti aliud occurrit flumen. Virgilius profectò, dicto Aencid.
lib.

lib. III, ab Epiro & Cerauniis montibus, omnia Italici Siculique litoris loca, ad Drepanum usque quæ memorat, geographico atque germano ordine recenset: in Italiâ scilicet, *Minervæ templum, Tarentum, Lavinium promontorium, Scylacæum*: hinc in freto, *Charybdin*: inde in Siciliâ, *Aetnam montem & Cyclopum antra, Pantagiam amnem, Megaricum sinum, Thapsum* peninsulam, *Ortygiam* insulam, & in eâ *Arethusam* fontem, *Elorum* flumen, *Pachynum* promontorium, *Camarinam, Gelam, Agragantem, Selinuntiam, Lilybaeum*, ac tandem *Drepanum*. Quem verum genuinumque esse omnium dictorum locorum ordinem, infra in expositione totius huius litoris patebit. In reliquis igitur omnibus quum certum nativumque observaverit ordinem poeta; nulla causa est, cur de uno Pantagiâ amne, quem ante Megaridem recenset, quidquam dubitemus. Megaridem autem fuisse ad antè dictum Cantarum flumen, mox ostendam. Pantagiam verò amnem esse eum, qui in sinistro promontorii vulgò *La Cruce* dicti latere vulgari vocabulo nunc accolis vocatur *Porcari*, gravissimo manifestissimoque sunt documento ista Virgiliti verba:

— Vivo prætervehor ostia saxo

Pantagia.

Quidpe os Porcarii amnis utrimque vivo atque prærupto includitur saxo, x x ferme cubitos alto: ingressumque illic mare ad mille passus, restagnat; parvisque navigiis præbet portum. Atque in hunc etiam illud Claudiani, *Saxa rotantem*,
20 quammaximè quadrat. etenim licet ipse cursu sit brevissimus; ut qui v r circiter ab Leontinis oritur passuum millibus: tamen hiberno tempore Leontinorum collium torrentibus imbribusque auctus, tantâ vi devolvitur, uti magnam saxorum copiam secum trahat; ingentemque lapsu suo reddat sonitum: unde nomen ei quæsitum volunt Vibius atque Servius: quum potius *δοτὸ τῶ πάντων ἄγειν* dictus videri possit; id est, *ab eo, quod omnia secum trahat devehatque*. Brevitatem eius tenuitatemque indicavit Silius, his verbis:

— Facilem superari gurgite parco

Pantagiam.

Ostio huius fluminis adpositum fuit *Τρωτίλιον, TROTILVM opidum*, in primis TROTILVM
30 Siciliæ antiquum. Thucydides lib. VI: *Θυκλῆς ἢ καὶ οἱ Χαλκιδικεῖς, ἐκ Νάξου ὀρηθηῖνες, ὅτι ἐκ τῆς Νάξου μετὰ Συρακούσας οἰκοδομοῦσιν, Λεοντίνους π, πολέμῳ τὸς Σικελὸς ἐξέλασαν, οἰκίζουσι, καὶ μετ' αὐτὸς Κατάνω. κατὰ τὴν αὐτὴν χρόνον καὶ Λάμις, ἐκ Μεγαρίων ῥοποικίαν ἄγων, ἐς Σικελίαν ἐφίκει, καὶ ὑπὲρ Παντακίης π πταμοῦ Τρωτίλιον π ὄνομα χωρὸν οἰκίσας, καὶ ὑστέρων αὐτῶν τῆς Χαλκιδεῦσιν ἐς Λεοντίνους ὀλίγον χρόνον ἐσυμπλιθεύσας, καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἐκπεσῶν, καὶ Θάψον οἰκίσας, αὐτὸς ἰδὲ δὸσθησκει, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ τῆς Θάψης ἀναστάντες, τ' Ἰβλων, βασιλέως Σικελῶδ, ἀποδόντες τῶν χωρῶν, καὶ καθήρησαν, μεγαρίας οἰκιστῶν, τὸς Ἰβλαίους κληθέντας.* Id est: *Theocles atq. Chalcidenses, à Naxo profecti, septimo post conditas Syracusas anno, Leontinos, ejectis bello Siculis, condiderunt; atque inde Catanam. Per idem verò tempus & Lamis, à Megaris coloniam ducens, in Siciliam adpulit; & super flumen Pantaciam opidum quoddam*
40 *Trotulum* condidit. At id postmodum relinquens, in Leontinos cum suis abiit. quumque aliquantum temporis illic unâ rempublicam administrasset; tandem ab iis pulsus, Thapsum condidit. Mox eo defuncto, reliqui è Thapso migrarunt; ac duce Hyblone, Siculorum rege, qui etiam terram dederat, Megarensis condiderunt, qui Hyblai sunt dicti. Leontinos anno primo Olympiadis XIII conditos fuisse, id est, ante natum Iesum anno 1500, supra ostensum est. Sub idem igitur tempus, vel paullo post, *Trotulum* istud quoque opidum conditum fuit. Ad utram Pantagiæ ripam fuerit positum, haud facile dictu est: nisi quòd in dextrâ ostii ripâ etiam nunc est navale, vulgò *Bruca* dictum. At hinc mox, nescio qua de causâ, in proximam transmigrarunt urbem Leontinos. Hinc etiam, fortasse per seditionem pulsî, in Thapsum peninsulam,
50 medio itinere inter Pantagiam & Syracusas sitam, sedem transtulerunt. Mox, amisso ibi duce suo Lami, auctore duceq; Hyblone, relicta Thapso, ad propinquum flumen Alabum posuere urbem, quæ à prisca patriâ dicta est ipsis Græcis *Μεγάρα*, plurali numero, Latinis verò utroque numero promiscuè *MEGARA*; & item *MEGARIS*, Scylaci *μεγαρίης*: antea verò à duce Hyblone Ἰβλα *HYBLA*. unde opidani sunt *μεγαρίης, MEGARENSES*; & Ἰβλαῖοι, *Hyblai*; sed Latinis *HYBLIENSIS*. Strabo lib. VI: *ἠσι δ' Ἐφορ, Θεοκλέα Ἀθλωαίων, παρενεχθέντα ἀέμοις ἐπὶ τῶν Σικελίων, κατὰ τὴν αὐτὴν π εἰδέναι τῶν ἀιβραίων, καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς γῆς ἐπανελθόντα δέ,*

τα δὲ Ἀθωαίους μὲν μὴ πείσασιν, Χαλκιδικίας δὲ τὸς ἐν Εὐβοίᾳ συγχρῆς τῷ Χαλκιδικῶν, καὶ τῶν Ἰωνίων
 πναῖς, ἐπὶ δὲ Δωρείων, οἱ πλείους ἦσαν Μεγαρεῖς, πλείους. τὸς μὲν οὐκ Χαλκιδικίας κίσασιν Νάξον, τὸς
 δὲ Δωρείας μέγαρον, τὴν Ἰβλαν πῶπρον καλαμίδιον. Hoc est: Theoclem Atheniensem, ait
 Ephorus, ab instituto cursu ventis in Siciliam delatum, cum hominum eam incolentium vilita-
 tem, tum insulae praesantiam adnotasse. quumq; domum reversus, Atheniensibus, uti coloniam eò
 mitterent, non persuaderet; adscito magno Eubaeam incolentium numero, Ionum item nonnullis
 atque Dorienisum, quorum maior pars erant Megarenses, in Siciliam navigasse: ibique Chalci-
 densis Naxum, Dorienis verò Megara condidisse; cui prius nomen fuit Hybla. Et eodem
 libro postea: Τὰς ἢ Συρακῆσας Ἀρχίας μὲν ἐκτίσαν, ἐν Κορινθίᾳ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν χερ-
 νος, οἷς ἐκίθησαν καὶ ἡ Νάξος καὶ τὸ Μέγαρον. * * * Πλείοντα δὲ Φασὶ τὸν Ἀρχίαν 10
 εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ κατὰ τὸν πῶπρον τὸ Ζεφύρον, τῶν Δωρείων ἐφροντα πναῖς, δεῦρο ἀφικνῶντας
 ἐκ τῆς Σικελίας τῶν πῶπρον τῶν μέγαρον κησῶν, ἀναλαβεῖν αὐτῶν, καὶ κρηνὴν κίσασιν τὰς Συρακῆσας,
 μετ' αὐτῶν ἀπόντα. Id est: Syracusas condidit Archias, classe Corintho adveniens sub idem tem-
 pus, quo Naxus & Megara sunt condita. Ferunt autem Archiam, quum in Siciliam navigaret,
 & ad Zephyrium promontorium adpulisset, incidissetque in Dorienisum quosdam, qui e Sicilia
 eò se contulerant, digressi ab his, qui Megara condiderant: adjunxisse sibi eos: indeq; profectum,
 communi cum eis operà Syracusas condidisse. Sic scilicet Strabo cum Ephoro suo à Thu-
 cydidis sententiâ dissentit. Hic quidē Lamin tradit à Megaris coloniam in Sici-
 liam duxisse: illi verò, ipsum Theoclem. hic post Syracusas tandem & Catanam
 ac Leontinos ait Megara urbem conditam fuisse: illi, ante Syracusas. At Lamis 20
 quidem poterat unâ cum Theocle & suâ Dorienisum coloniâ e Græciâ profe-
 ctus esse. quod & Marcianus Heracleensis innuit, in Orbis descriptione, his verbis:

Εἰθ' Ἐλλωικαῖς

Ἐθε πλείους, ὡς Φασιν, δὴ τῆς Τρωϊκῶν
 Δεκάτης ἡμεῖς μὲν πέντε. Θεοκλῆς δὲ ἄλλον
 Παρὰ Χαλκιδικῶν λαβόντα. ἢ δὲ ἔτ' ἡμεῖς
 Ἐκ τῆς Ἀθωῶν. Ἐσυνήλθον, ὡς λόγος,
 Ἰωνες, εἴπε Δωρεῖς οἰκήτορες.
 Σπίστος δὲ ἐν αὐτοῖς ἡρωιδῆς, οἱ Χαλκιδικῆς
 Κίλξος Νάξον, οἱ Μεγαρεῖς ἢ τὴν Ἰβλαν.
 Τὸ ἢ τῆς Ζεφύρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωρεῖς
 Καπύρον. Ἀρχίας ἢ τῆς τῶν περὶ τῶν
 Ὀ Κορινθίᾳ, μὲν Δωρείων κατὰ κίσασιν
 Ἀπὸ τῆς ὁμοῦς λίμνης λαβόντας τῶν
 Τὰς νῦν Συρακῆσας περὶ αὐτοῖς καλαμίδας.

Hoc est:

Posthinc Græcis

Habuit urbeis: ut ferunt, post bella Troiana
 Quintâ decimâ etate: Theocle classem
 A Chalcidensibus accipiente; qui genere erat
 Atheniensis. conveneruntque, ut fama est,
 Iones Dorienisque coloni.
 Seditione autem inter eos ortâ, Chalcidenses
 Condiderunt Naxum, Megarenses Hyblam:
 Dorienenses verò Italiae promontorium Zephyrium
 Occuparunt. Hos Archias adsumens
 Corinthius, unâ cum ipsis condidit eas,
 Quæ ab contermino stagno accipere nomen,
 Nuncque Syracusæ ipsis dicuntur.

Hæc certè & ipse Marcianus accepit ab Ephoro; quem se inter alios sequi, in in- 50
 troitu operis facetur. At e Strabonis sententiâ Megarenses non de novo Megara
 ista in Sicilia condiderunt; sed opidum id ab Hyblone rege, sub Hybla nomine con-
 ditum, inhabitandum acceperunt. Certè Megarorum sive Megara & Megaridū no-
 men posterius fuit; perpetuòq; in eo opido perduravit, dum stetit. Servius ad pri-
 mam Eclogam Virgillii: Hybla, vel Hyble, opidum est Siciliae; quod nunc Megara dicitur.
 Ad discrimen autem Megarorum in Græciâ, hæc dicta fuere μέγαρον τῆς Ἰβλαῖα, id est,
 Megara Hyblensia; & opidani, μεγαρεῖς τῆς Ἰβλαῖα, Megarenses Hyblenses. mel verò, quod
 hic

heic legebatur nobilissimum, semper vocabatur *Hyblaum*; ut infra patebit. Apud Stephani epitomatores corruptissimus legitur de hoc opidi vocabulo locus; qui talis est: Ἰβλαυ τρεῖς πόλεις Σικελίας· ἡ μείζων, ἧς οἱ πολῖται Ἰβλαῖοι· ἡ μικρὰ, ἧς οἱ πολῖται Γελεῶται, Μεγαρεῖς· ἡ ἡ ἐλάττων, ἧς οἱ πολῖται Ἰταλῖαι. ἢ Ἰβλαυ δὲ τὸ Ἰβλαυ βασιλείας· ἀπὸ τῆς ποταμῆς Ἰβλαυ καλεῖσθαι τῆς Σικελῶν πόλεων. τὰς ἐνοικεῖνας Μεγαρεῖας ἐκάλεον. Hæc partim in verum ordinem sensumque restitui posse videntur ad hunc modum: Ἰβλαυ τρεῖς, πόλεις Σικελίας· ἡ μείζων, ἧς οἱ πολῖται Ἰβλαῖοι, Μεγαρεῖς· ἡ μικρὰ, ἧς οἱ πολῖται Γελεῶται, ἡ ἡ ἐλάττων, ἧς οἱ πολῖται Ἰταλῖαι. [. . .] ἀπὸ τῆς ποταμῆς Ἰβλαυ καλεῖσθαι τῆς Σικελῶν πόλεων. ἐστὶ δὲ πόλις Ἰταλῖαι. Id est: *Hyble tres sunt Siciliæ urbes. maior, cuius opidani Hyblei, atq; Megarenses. parva, cuius opidani Geleatæ. minor verò Hera dicitur. Maiorem Hyblam ab rege Hyblo, incolæ verò Megarenses vocarunt. [. . .] ac propterea complures Siculorum urbes Hyblas dicit. Est & Italiæ urbs.* De duabus reliquis Siciliæ Hyblis, quæ in mediterraneo fuerunt, post suo loco dicitur. nunc litoralis sive Megarenensis Hyblæ situs ostendendus erit. Ptolemæus; à Pachyno Pelorum versùs incedens: Συρακῶντι κολωνίᾳ, Ταῦρος ἄκρον, Ἀλάβω ποταμῶ ἐκβολαί, Παντίχρη ποταμῶ ἐκβολαί. id est: *Syracuse colonia, Taurus promontorium, Alabi amnis ostium, Pantachi fluminis ostium.* Hic ALABVS amnis Silio dicitur ALABIS, lib. x i i i, hoc versu:

ALABVS
fluvius; qui
& Alabis, &
Alabo.

Necnon qui potant Hypsamque Alabique sonoros.

Apud Hesygium legitur Ἀλαβῶς ποταμὸς, id est, *Alabòs amnis*: an satis sine mendo, haud temerè dixerim. Diodoro certè atque Stephano formatur Ἀλαβῶν, ALABO. Apud Vibium quoque vocabulum corruptum est *Alachis*, pro *Alabis*. & apud Plutarchum obliquo casu τῶν Ἀβολων, pro τῶν Ἀλαβων. Ptolemæus opidum *Μεγαρεα*, *Megara*, quod maritimum erat, perperam quidem in mediterranea ad x millia passuum à litore reduxit: at sub eodem tamen fermè climatis puncto cum Alabi ostio locavit. Hinc est illud Vibii, in Catalogo fluminum: *Alachis Megarensium: cuius fontem Dædalus dilatavit: agrum reddidit [. . .] deest vox.] & regionem, quam idem fluvius devastat.* Scribe, *devastabat*. Idem refert & Diodorus, lib. i i i i. Δαίδαλος ὃ παρὰ τῶν Κοκάλω, inquit, ἐπὶ τοῖς Σικανῶσι διέτριψε πλείων χρόνον, θυμαζομένης ἐν τῇ κτ' ἢ πύχνης ὑπερβολῆ. καπισκοδῶσι δ' ἐν τῇ νήσῳ πύκτη ἰνὰ τῆς ἔργων, ἀ μέρη τῆς νυκτὸς διαμείβει. πλείον ἰδὲ γὰρ τῆς Μεγαρέδος φιλοπύχνης ἐπιήσει τὸ ὄνομαζομένην κολυμβήθραν, ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλείον θάλασσαν ἐξερεύεται, καλεῖσθαι ὀ. Ἀλαβῶν. Id est: *Dædalus apud Cocalum atque Sicano: multum temporis transegit; apud omnes ob artis excellentiam obtinens admirationem. Edidit autem in hac insula opera quedam, quæ ad hoc usque tempus permanent. nam prope Megaridem mirâ ingeni solertia Colymbethram, quam vocant, fecit; ex qua magnus fluvius Alabon in proximum mare eructatur.* Hunc fluvium *Alabonem*, sive, ut illi formant, *Alabum & Alabin*, esse eum, qui, 10 haud amplius passibus à copiosissimo suo in mare prorumpens fonte, vulgari nunc vocabulo accolis dicitur *Lo Cantaro*, difertissimis probatur Vibii simul atque Diodori verbis. quorum hic ait, *Alabonem magnum amnem ex κολυμβήθρα Dædali in proximum eructari mare: ille verò, fontem dilatasse Dædalum, tradit; id est, ad fontem construxisse κολυμβήθραν.* Est autem κολυμβήθρα Latinis *piscina*, seu *lavacrum*, sive locus, in quo aqua concipiantur, & ubi natare atque urinari possis. Huius ad Alabum colymbethræ exigua quedam adhuc exstant vestigia. In ipso autem litore, ad iactum teli ab dextrâ Alabi ripâ, diruti opidi moenia, quorum ambitus mille est passuum, ex quadratis ingentibusque saxis, hinc inde disiecta, ædificiorumque intra ea magnæ atque mirandæ nuper adhuc viscebantur ruinae. *Hybla* illius antiquæ, sive *Megara* esse reliquias, certum est. In ipso litore, non in mediterraneo, hanc fuisse sitam, vel inde liquet, quòd sinus hic inter promontorium, in quo nunc celebre opidum *Augusta*, & *Thapsum* peninsulam, in quem medium effunditur *Alabus amnis*, dictus inde fuit *SINVS*

SINVS Me-
garensis.

MEGARENSIS. Virgilius, dicto *Aeneid.* lib. i i i:

Vivo prætervehor ostia saxo

Pantagia, Megarasque sinus, Thapsumque jacentem.

Primitivo usus est metri causâ vocabulo, eoque pluralis numeri; more poëtis usitatissimo. Hinc jam *Megarid* in ipso refertur litore Plinio, loco supra scripto: & item *Melæ*; cuius verba lib. ii, cap. v i i, hæc sunt: *A Peloro ad Pachynum ora quæ extenditur, hæc fert illustria; Messanam, Taurominium, Catanam, Megarida, Syracusas.* Item Thucydidi, lib. vii: Οἱ δὲ Συρακῶσιτοι παρέπλεον ἐπ' αὐτῆς. Φυλάξαντες δ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι εἰκασί ναυσὶ πρὸς τοῖς Μεγαρεῖσι, μίαν μὲν ναυὶ λαμβάνουσι, τὴν δ' ἄλλαν σὺν ἡδυνήθησαν· ἀλλ' ἀπὸ Φούργων ἐς τὴν

Συρακῶνας. Id est: Syracusani domum navigabant. quos Athenienses observantes cum XXX navibus apud Megara, unam navim interceperunt: ceteras non potuerunt. sed Syracusas elapsa sunt. Ab Italiâ Syracusani domum repetebant. Hinc & illud Ovidii, Fastor. lib. IIII; ubi Cererem, filiam Proserpinam investigantem, circa omnem insulam ducit:

Liquerat Ortygiam, Megaræaque, Pantagienque;

Quaque Symethæas accipit aquor aquas.

Hinc item Cicero, in Verrem lib. v: Hæc una navis à classe nostrâ non capta est: sed inventa ad Megaridem. qui locus est non longè à Syracusis. Ita & Servius, ad suprâ scripta Virgillii verba: Megara opidum est juxta Syracusas. Apud Stephani epitomatorem sunt ista: Ἀλαβῶν, πόλις ἐπέμωτος ὡς Δημήτριος ἐν Συωνύμοις. κλίση Ἀλαβῶνος. τὸ ἰθνηκόν, Ἀλαβῶνος. id est: Alabo, opidum & flumen; auctore Demetrio, in Synonymis. Flebitur, Alabonis. Gentilitium est Alabonius. Hoc opidum ALABO haud dubiè ad ipsum situm fuit flumen.

ALABVM
sive ALABO
opidum.

inde enim nomen. Quo loco, & ad utram ripam, item quo tempore fuerit, planè incertum est. Apud Plutarchum in Timoleonte hæc leguntur: μετὰ τὴν πύξιν στρατὸς οὗτος ἔπειτα κἀμὲρον εἰς Καλῶν, καὶ περὶ τὸ ρέμμα τὸ Ἀχολον ἐκ τῶν παλαιῶν ἰσοπέδων νικήσας & τρεψάμενος, ὑπερδιεχλίεις ἀπέβλεπεν. hoc est: Secundùm hæc arma contra Mamercum Catanam versus ferens, juxta fluentum Abolum eum aciem ausum fudit fugavitque; ac supra 11 millia delevit. Syracusis profectus erat Timoleon. Minimè igitur dubitandum, quin corruptæ sint duæ istæ voces τὴν Ἀχολον, ex genuinis τὴν Ἀλαβον. Et quorsum articulus feminini generis τὴν; At τὸ ρέμμα dixit, id est, fluxum aquæ, sive fluentum; non verò τὸ ἰθνηκόν, id est, fluvium; quia brevitate suâ vix fluvii nomen videbatur mereri Alabus.

STYELLA
castellum.

Cæterum apud Stephani epitomatorem, verbis suprâ scriptis, ubi de tribus agit Hyblis, hæc subtexuntur: μία τῶν τῶν Ἑλλῶν τριῶν καλεῖται ὡς φίλις, πᾶσι τῶν Συκελιῶν, id est: Una autem Hyblarum Triella vocatur; ut auctor est Philistus; Sicular. rer. lib. IIII. Ut complures aliæ voces in dictis verbis, sic hoc etiam vocabulum τριῶν corruptum esse suspicor. Idem Stephani epitomator, alio loco: Στυέλλα, Φρόειον τὸ ἐν Συκελίᾳ μεγαρέδος. ἰθνηκόν Στυέλλωτος. hoc est: Styella castellum Megaridis in Sicilia. Gentilitium Styellinus. Quum dubium & ambiguum sit vocabulum μεγαρέδος, quod aliàs Megarorum urbis agrum significat; Ciceroni verò, & Melæ, & Plinio, ipsam urbem: pars aliqua Hyblæ Megarensis, sive arx eius, adpellata esse potuit Στυέλλα, STYELLA. sic scilicet Τύχλω quoque, quæ pars erat Syracusanæ urbis, idem Stephani epitomator τὴν Συκελίαν pronuntiavit, πθησίον Συρακυσῶν, id est, urbem Siciliae, prope Syracusas. At fortè Styella illud est Φρόειον τὸ μεγαρέδος, id est, castellum Megarensis agri, cuius Thucydides meminit lib. VI. Ἀμα τὸ τῶν ἡμετέρας δεχομένων ἔπιπρηγομένων ἡμερας, οἱ ἐν τῇ Συκελίᾳ ἀθλωαῖοι, ἀργῆτες ἐκ τῶν Καλῶν, περιπέδωσαν ἐπὶ μεγαρόν, τὸ ἐν τῇ Συκελίᾳ, ἐς τὴν Γέλων, τὸ τρεῖς αἰσθησάμενος Συρακυσίους, αὐτοὶ ἔχουσι τὸ γένος. ἀποβάντες ἠέδησαν τὸν ἀγρὸν, καὶ ἐλθόντες ἐπὶ ἐσπύρα τὸν Συρακυσίων, καὶ ἐκ ἐλόντες, αὐτοὶ καὶ περὶ τὴν ναυσιπλοΐαν ἐπέστησαν τὸν Τηλέμαχον, τὸν πῶτον ἀσπασίαν ἔδωκεν, καὶ τὸ σπιν ἐνεπίμπεσαν. Hoc est: Insequente astate, initio statim veris, Athenienses, qui in Sicilia erant, morventes à Catanâ, navigarunt ad Megara versus, qua sunt in Sicilia: unde exterminatis à Gelone tyranno opidanis, Syracusani agrum possidebant. Hunc agrum, egressi navibus, Athenienses populati sunt. & progressi ad castellum quoddam Syracusanorum; quum id non expugnassent, rursus iam pedestri itinere quàm navigatione ad flumen Teriam se receperunt: egressique campestria vastaverunt, frumentumque incenderunt. Expulsos fuisse à Gelone, eodem libro suprâ narrat his verbis: Καὶ ἐπὶ οὐκ ὀλίγους πόντους καὶ ποταμούς, καὶ ἀγροὺς, καὶ Γέλωνος, τρεῖς αἰσθησάμενος Συρακυσίων, ἀπέστησαν ἐκ τῶν πόλεως ἑχέμενος. πρὶν δὲ ἀσπασίαν, ἐπισπιν ὑστρον ἐκατόν ἢ αὐτὸς ἐκίσειν, Πάμμειλον πύμψαντι ἐς Σελινῶντα κλίσει. Id est: Post cetera annos, quàm habitare eam urbem cepissent, à Gelone, Syracusanorum tyranno, & urbe & agro expulsæ sunt. Sed antequàm pellerentur, cetera quàm illic habitare ceperant annis, Selinuntem, misso illic Pammilo, condiderunt. Huc forte pulsæ receperint, an aliò abiverint, incertum habeo. Cæterum jam Annibalico tempore & bello Punico secundo exiguum fuisse opidum, innuit satis apertè Silius lib. IIII, his verbis:

Nec maior Megarâ Moryce concordibus ausis

Iuvère.

Hinc Cicero, loco proximè citato, locum tantummodò adpellat Megaridem; non opidum. & Strabo verbis proximè de Naxo & Megaris sive Hyblæ perscriptis hæc continuè subnectit: Αἰεὶ ἐν πόλιν ἀπέειπεν εἰς τὴν τῶν Ἑλλῶν ὄνομα συμμωμένη, διὰ τὴν δόξαν τῶν Ἑλλῶν μέλιτος. Hoc est: Urbes quidem istæ amplius haud existant. at Hyblæ tamen nomen etiam

etiā nunc durat, ob Hyblaei mellis præstantiam. In Itinerario quodam antiquo mediæ sæculi, quibus insularum à continentibus terris distantia describuntur, ita legitur: *Tapsus distat ab opido Megarâ, id est, castello Syracusanorum stadia XL. Tot stadia conficiunt millia passuum V: quod justum est intervallum Tapsum peninsulam inter & dictum Alabum amnem.* De HYBLAEO MELLE ita canit Virgilius, in Eclogâ I:

HYBLAEOVM
mel.

-- *Quæ semper vicino ab limite sepes
Hyblaeis apibus florem depasta salicæ.*

Et in Eclogâ VII:

Nerine Galatæâ, thymo mihi dulcior Hyblæ.

10 Ad quem versus ita Servius: *Vel odore thymi Hyblæi, vel mellis Hyblæi: ut à materiâ rem ipsam dixerit. nam apibus, non hominibus, dulcis est thymus.* Ovidius, Trist. lib. V. eleg. VI:

*Quam multâ madida celantur arundine fossæ:
Florida quam multas Hyblæ tuctur apes.*

Et eodem libro, eleg. XIII:

*Cana prius gelido desint absinthia Panto;
Et careat dulci Trinacris Hyblæ thymo.*

Item Ponticar. lib. III, eleg. XV:

*Africâ quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hyblæ favos.*

20 Apuleius, *Metamorphos. lib. I: Aeginensis quidam sum; Aetneo melle, vel caseo, & huiusmodi cauponarum mercibus per Thessaliam discurrens.* Dixit Aetneum, pro Siculo: ut supra in expositione Aetnæ montis ostensum. Martialis lib. XIII, epigrammate CV:

*Quum dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ;
Cecropios dicas tu, licet, esse favos.*

Silius, lib. XIII:

*Tum quæ Nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hyblæ favis.*

Nam Cecropium sive Atticum mel, ex Hymetto monte, omnium habebatur præstantissimum. secundam nobilitatem obtinebat Hyblæum. HYBLAËI autem COLLES sunt ii, qui juxta Marcellinum flumen Alabi amnis fonti imminent; haud ita excelli; sed florum vario genere, maximè verò thymo læti. Mel in his & item in proximo agroratum, totius Siciliae æstimatur etiā nunc nobilissimum.

HYBLAËI
colles.

Caterum in prædicto Megarensi sinu fuit & MYLA flumen; uni Livio memoratum. Is lib. XXIII, Hec, inquit, ad Romanos Syracusani devulerunt; abnuentes, Leontinos in sua potestate esse. itaq; integro secum fœdere, bellum Romanos cum iis gesturos. neg. se defuturos ei bello: ita, ut in potestatem redacti suæ rursus ditionis essent, sicut pax convenisset. Marcellus, cum omni exercitu profectus in Leontinos, tanto ardore militum est usus, ob iram inter condiciones pacis interfectæ stationis, ut primo impetu urbem expugnarent. Syracusani, VII millium armorum agmine profectis domo, ad Mylam flumen nuntius occurrit; Captam urbem esse; cetera

MYLA fluvius.

40 falsa, mista veris, ferens: eadem promiscuam militum atq; opidanorum factam: nec quemquam puberem arbitrari superesse. direptam urbem; bona locupletum donata militibus. Ad nuntium iam atrocem constitit agmen. concitatiq; omnibus, duces, quid agerent, consultabant. Erroris speciem haud vanam mendacio præbuerant verberati ac securi percussi transfuga, ad duo millia hominum. ceterum Leontinorum militumq; aliorum nemo post captam urbem violatus fuerat. suaq; omnia eis, nisi quæ primus tumultus captæ urbis absumerat, restituebantur. Nec, ut in Leontinos irent, proditos ad eadem commilitones quærentes percelli potuere; nec, ut eodem loco certiozem nuntium expectarent. Quum ad defectionem inclinatos animos cerberent prætores; sed eum motum haud diuturnum fore, si duces amentid sublati essent; exercitum ducunt Megaram. Patet ex disertissimis hisce verbis, documento apertissimo, Mylam flumen fuisse inter Megaram atque Leontinos. nam quum Syracusani à Mylâ versus Leontinos pergere abnuerent, reduxerunt eos prætores retro ad Megaram, versus Syracusas. At inter Cantarum sive Alabum amnem, cui Megara adposita fuit, & Leontinos, duo sunt omnino fluvii; quorum alter, mille passibus ab Alabo, vulgò nunc accolis vocatur Marcellino; alter, Fiume di Santo Iuliano; ostium verò eius, Fiume Thadedæ; & detorto vocabulo, Iaddeda. Vter horum sit prætorum ille Myla, planè nullis certis demonstrari potest documentis. Fazellus atque Bonfilius, clarissimi Siciliae scriptores Siculi, Marcellinum interpretantur; nullo tamen addito indicio.

THAPSVS
opidum.

recessit copis, cum iis omnibus Catanâ profecti, regione loci, quem Leontem vocant, ab Epipolis VI aut VII stadia distum, clam hoste peditatum in terram exponunt; simulque naveis ad Thapsum adpellunt. Est autem Thapsus peninsula, angusto isthmo in mare procurrens, haud procul Syracusis; sive terrâ, sive mari commicare velis. Opidum in hac peninsula condidit Lamin cum Megarensibus, qui postea Hyblam seu Megaram incoluerunt, cui nomen fuit commune peninsulae ἡ Θάψος, TAPSUS; supra ad Hyblæ descriptionem ex eodem ostensum est Thucydide. Hinc Stephani epitomator: Θάψος, πόλις Συκελίας, ἐστὶν ἡ χερσόνησος ἐν τῷ στενῷ Ἰσθμῷ. τὸ Ἰθμὸν, Θάψος. hoc est: Thapsus, opidum Siciliae. Est & peninsula in angustiis isthmi. Gentilitium, Thapsius. Vel ipse Stephani epitomator, vel impertissimus aliquis librarius χερσόνησον hanc in angustiis isthmi Corinthiaci intellexit; quum locus ex modò citatis Thucydidis verbis à Stephano fuerit transcriptus; ἐστὶν ἡ χερσόνησος ἐν τῷ ἰσθμῷ. Ptolemæus hanc oram ita describit: Πάχυνος ἄκρον, φοινικῶδες λιμνὴ, Ὁρῆνα πῶμα ἐκβολαί, Μακρὸν ἄκρον, χερσόνησος, Συρακοῦσαι κελύφαι, Ταῦρος ἄκρον, Ἀλάβρα πῶμα ἐκβολαί, Πάσις πῶμα ἐκβολαί, Κατάνη κελύφαι, Σιμαίθια πῶμα ἐκβολαί, Ταυρομήσιον. Id est: Pachynus promontorium, Phœnicis portus, Orini fluvii ostium, Longum promontorium, Peninsula, Syracuse colonia, Taurus promontorium, Alabi amnis ostium, Pantagie amnis ostium, Catana colonia, Simæthi fluminis ostium, Tauromenium. Heic nostri sæculi geographi χερσόνησον, sive Peninsulam interpretantur id promontorium, quod, antiquis temporibus Plemmyrium dictum; unâ cum Ortygiâ insulâ Maiorem Syracusarum portum includit. At peninsula heic nulla est: & Ptolemæus suam χερσόνησον VII millia passuum ab Syracusis versus orientem hibernum remouet. Ego itaque omnino mihi persvadeo; ut Simæthium & Taurum, sic χερσόνησον, quæ debebat esse Θάψος, alieno posuisse tractu Ptolemæum. Apud Eusebium, ad Olympiadis xv. annum IIII, ita scriptum est: χερσόνησος ἐν Συκελίᾳ ἐκλήθη. id est: In Sicilia Chersonesus condita. Quamvis & à Thucydidis & à Marciani Strabonisque computatione, quam supra notavimus, longius recedat hæc Chersonesi ætas; tamen, Thapsum intellexisse Eusebium, minime dubito; quando nulla alia Chersonesus in Sicilia traditur.

CAP. XII.

30

Syracuse urbs: cuius partes, Epipolæ, Neapolis, Tyche, Acradina, & Insula; cuius nomen proprium Ortygia: & in hac Arethusa fons. Thymbris fluvius. Portus duo Syracusarum. Trogilus, Leontia, Lepas; loca apud Syracusas. Lysimelia stagnum. Syraca palus.

Sequitur hinc maxima juxta ac potentissima quondam nobilissimaque totius Siciliae urbs Συρακοῦσαι, SYRACUSAE; innumeris memorata auctoribus: quorum præcipuos citabimus. ac primo loco geographos. Scylax, in περὶ πόλεως ἢ εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου ἑλληίδες αἰδεῖ· μεσσηνίη καὶ λιμνὴ, Ταυρομήσιον, Νάξος, Κατάνη, Λεοντῖνοι, Σιμαίθια πῶμα, καὶ πόλις Μεγαρίδος καὶ λιμνὴ Σιφώνιος· ἐχθροὶ ἢ Μεγαρίδος πόλις ἐστὶν Συρακοῦσαι, καὶ λιμνὴς ἐν αὐτῇ δύο· τῶν δὲ ἑπὶ τὸ τεῖχος, ὅ δὲ ἄλλες ἔξω. μετὰ ἢ ταύτην πόλις Ἐλωρον, ἢ Πάχυνος ἄκρωτήριον. Id est: Urbes à Peloriade Græcæ sunt istæ: Messana cum portu, Tauromenium, Naxos, Catana, Leontini, Symæthus amnis, & urbs Megaris, & portus Xiphonius. Megaridem sequitur urbs Syracuse, & duo in hac portus. quorum alter intra muros est situs; alter extra. Post hanc est urbs Helorum, & Pachynus promontorium. Strabo, lib. VI: Πόλις δὲ εἰσὶν καὶ ἰδίᾳ τὸ πλεονεχὲν τὸ πρὸς τὸν πορθμὸν, μεσσηνίη πῶμα, ἐπέσα Ταυρομήσιον, ἢ Κατάνη, ἢ Συρακοῦσαι. Id est: Urbes sunt eo in latere, quod fretum conficit, Messana primum, dein Tauromenium, Catana, & Syracuse. Mela, lib. II, cap. VII: A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, Ionium mare attingens, hæc fert illustria: Messanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracusas. Plinius, lib. III, cap. VIII: Colonia Taurominium; qua antea Naxos: flumen Asines, mons Aetna, scopuli tres Cyclopium, portus Vlyssis, colonia Catana; flumina, Symæthum, Terias. intus Lastrygonii campi. opida, Leontini, Megaris: amnis Pantagies; colonia Syracuse. Solinus, cap. XI: Principem urbium Syracusas habet. Stephani epitomator: Συρακοῦσαι, πόλις Συκελίας μεγίστη, ὡς ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. id est: Syracuse, urbs Sicilia maxima: ut auctor est Hecateus in Europâ.

Nomen

Nomen ei unde inditum, ostendere voluit Stephanus. sic quidpe epimotor eius: *Ἀκράγαντες, πόλις πέντε· Σικελίας, ἀπὸ πέντε ἀρχαίων ὀνομάζονται· Φησι γὰρ Δῆρις, ὅτι αἱ πόλεις τῶν Σικελῶν πόλεον ἐκ τῶν πέντε ὀνομάζονται· Συρακῶνας, Γέλαν, Ἰμέραν, Σελινόωπα, καὶ Φονικῶντι, καὶ Ἐρύκην, Ἐκάμικον, Ἀλυκόντι, καὶ Θέρμον, καὶ Καμαρίναν.* Hoc est: *Acragantes quinque sunt urbes. una Sicilia, ab amne praesente dicta. ait quidpe Duris, plurimas Siculorum urbes à fluminibus esse denominatas: Syracusas scilicet, Gelam, Himeram, Selinuntem, Phenicuntem, Erycen, Camicum, Halycum, Thermum, & Camarinam.* Non flumen tamen hoc nomine fuisse, sed stagnum, à quo Syracusæ cognominata, idem indicavit Stephanus in voce *Συρακῶσαι*. ita enim epitomator eius refert: *τὸ ἴθνην Συρακῶσαι· καὶ*

10 *Συρακῶσια τὸ θηλυκόν. Ἐ λίμνη, ἣ ἵς καλεῖται Συρακῶ. hoc est: Gentilitium est Syracusius: & femininum Syracusia. Est & stagnum, quod vocatur Syracô.* Hinc Marcianus Heracleensis, in *Περὶ γῆς* — *Ἀρχίας δὲ τέτρες παρὰ τῶν*

*Ὁ Κορίνθιος, μετὰ Δωριέων κατέκισεν
Ἀπὸ τῆς ὁμοῦς λίμνης λαβὴν τὸν ὄνομα,
τὰς νῦν Συρακῶνας παρ' αὐτοῖς καλεῖται.*

Hoc est:

— *Hos Archias adsumens*

*Corinthius, cum Dorienibus condidit eas,
Quæ ab contermino stagno accepere nomen,*

20 *Nuncque Syracusæ ipsis dicuntur.*

Hinc & Vibius Sequester, in Catalogo paludum: *Tyraca: Syracusis.* Nempe Atticâ dialecto *S* in *T* converso. Quænam autem hæc fuerit palus, seu quod stagnum; postea dicitur. De cætero, quia quadruplex fuit urbs, ut infra patebit; plurali inde numero eam adpellatam fuisse puto *Συρακῶνας*, *Syracusas*. Singulari tamen etiam aliquando dicta fuit numero *Συρακῶσι*, sive *Συρακῶσαι*. Diodorus lib. XIII: *τῶν δ' ἐπιθύμῃ κυριεύσαι Δὲ τὸ σιωροῦν αὐτὰς τῆ Συρακῶσι.* id est: *His potiri cupiebat, quia contermina erant Syracusæ.* Constantinus imperator, *Themat. imperii orient. lib. II, themate Sicilia:* *Ἐχει δὲ πέντε ἑποικίους τῶν τε Συρακῶσαι καὶ τὰ καλεῖται ταυρομενίον. **

30 *τῶν μὲν οὖν Συρακῶσαι ὅτι βασιλείς τῆ βασιλείας περιλάθων οἱ Συρακῶσι. hoc est: Urbs insignis habet Syracusam & Tauromenium. Syracusam sub Basilio imperatore ceperunt Saraceni.* At mox postea sequitur ibidem *ἐν αὐταῖς πῆς Συρακῶσαι.* Hodièque singulari numero vulgò incolis dicitur *Saragusa*. Opidani olim inde Græcis auctoribus dicti fuere *Συρακῶσι*, *Syracusii*; Latinis verò *SYRACUSANI*. Aliâ verò dialecto in nummis Syracusanorum semper sunt *Συρακῶσαι*, *Syracosii*. unde etiam Pindarus *Pythior. odâ II* ipsam urbem dixit *Συρακῶσαι*, *Syracosas*.

De ortu urbis ita scribit Thucydides, lib. VI: *Ἐπὶ τῶν δὲ πρώτων Χαλκιδεῖς ἐξ Εὐβοίας πλοῦσαι μετὰ Θυκλίδος οἰκίσθη, Νάξον ἄκισαν. Συρακῶσαι δὲ τῆς Ἐχονίης ἔτις Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου οἰκίσθη, Σικελὸς ἐξελήσας πρώτων ἐκ τῆς νήσου, ἐν ἣ νῦν ἐκείνῃ περικυλισμένη ἡ πόλις ἢ ἐν τῆς ἔστιν ὑπερὸν δὲ χροῖον ἢ ἔξω πρὸς τῆς ὁδοῦ, πλὴν ἀνθρώπων ἐγένετο.* Hoc est:

40 *Græcorum primi Chalcidenses ex Eubæâ navigantes cum Theocle, colonia deductore, Naxum condidère. Insequenti anno Archias, unus ex Heraclidis, à Corintho profectus, Syracusas condidit; expulsis prius Siculis ex insulâ, in qua jam non amplius mari circumflua urbs interior sita est. Postea verò temporis & ea, quæ extra insulam est, addito muro incolis frequentari cæpta. Insulam intelligit Ortugiam; ut post patebit. Cæterò Theoclem cum Chalcidensibus Naxum condidisse anno post Troiam captam ccccxlvii, Olympiadis xi anno primo; id est, ante natum Christum anno 1000xxxvi; supra cap. II, ostensum est. Syracusæ igitur conditæ fuere dictæ Olympiadis anno II, ante natum Iesum 1000xxxv. At è diverso divus Hieronymus, Eusebiani Chronici interpretis, ad dictæ Olympiadis annum I hæc de suo inseruit: Syracusæ in Siciliâ conditæ. Catina*

50 *in Sicilia condita.* Hanc post octavum demum à Syracusis annum fuisse conditam, testatur Thucydides dicto lib. VI paullo post. Ab hoc verò Ephorum quoque apud Strabonem & Marcianum Heracleensem quàm longissimè dissenfisse super tempore conditarum Syracusarum, superiori capite ad Megaridis expositionem docui. Verba Marciani atque Strabonis hoc loco repetisse, haud alienum fuerit. Strabo igitur lib. VI, *τὰς ἢ Συρακῶνας*, inquit, *Ἀρχίας μὲν ἐκίτισεν, ἐκ Κορίνθου πλοῦσαι, καὶ τὰς αὐτὰς χροῖον, ὡς οἰκίσθησαν καὶ ἡ Νάξος καὶ τὸ Μέγαρον. ἄμα δὲ Μίσικλόν τε Φασιν εἰς Δελφὸς ἐλθεῖν καὶ τὸν Ἀρχίαν χροῖον οἰκίσθησαν, ἐπέδωκε τὸν θεόν, πότερον αἰεθῶντι πλῆτον ἢ ὑβρίαν. τὸν*

ἔδρ' οὐδ' Ἀρχίαν ἐλέαξ' ἢ πλεῖστον, μίσκειλλον ἢ πῶν ὕψισται· τῆ μὲν δὴ Συρακούσας δάσαι κλιζεν, τῶ δὲ Κρότωνα· καὶ δὴ συμβῶμαι, Κροτωνιάτας μὲν ἕτας ὕψισται οἰκῆσαι πῶν, ὡς εἰρηκαμῆρ. Συρακούσας δὲ δῆλι πῶστον ἐκπέσειν πλεῖστα, ὡς τε εἰ αὐτὸς ἐν παροιμίᾳ Δαδοθὸν ἔωαι λεγόντων πῶς τὸς ἄγων πλυπιλείς, ὡς σὺν αὐτὸν ἐκλήροιο αὐτοῖς ἢ Συρακούσων δεκάτη. πλεῖστον ἢ τὸ Ἀρχίαν εἰς τὸ Σικελίαν, ἐκαταχρόντα πῶς τὸ Ζεφύριον, τὸ Δωριέων δ' ἰσονόμους, δεδρὸ ἀΦιγυμῶν ἐν τῷ Σικελίας πῶς τῶν πῶ Μεγαρα κλισίωντων, ἀναλαθεῖν αὐτὰς, καὶ κωνῆ κτίσαι τὰς Συρακούσας, μετ' αὐτῶν ἀπίνεα. Id est: Syracusas condidit Archias, classe Corintho aduēctus sub idem tempus, quo Naxus & Megara sunt condite. Ferunt autem, unā Delphos aduēnisse Miscellum & Archiam, oraculum consulendi gratiā. interrogatosque à deo, dixit ias mallent, an sanitatem: Archiam opes sibi optasse, sanitatem Miscellum. deumque illi, ut Syracusas, huic, ut Crotonem conderet; man- 10 dasse. atque ita Crotoniensibus evenisse, uti iam salubrem incolerent, ut diximus, urbem: Syracusanos verò eò opulentia progressos, ut de iis etiam vulgatum sit proverbium, quod in nimis sumtuosos diceretur: Eos non possidere decimam Syracusanorum. Ceterò Archiam, quum in Siciliam navigaret, & ad Zephyrium promontorium adpulisset, incidissetque in Doriensum quosdam, qui è Sicilia eò se contulerant, digressi ab his, qui Megara condiderant; adunxisse sibi eos: indeque profectum, communi cum eis operā Syracusas condidisse. In eamdem sententiam prædictus Marcianus in περιηγήσει.

— Εἰθ' ἑλλησικῶς

Ἐρε πόλις, ὡς Φασιν, ἔστο τῶν Τρωϊκῶν
Δεκάτη ἡμεῖα μετὰ πέντε, Θεοκλέες εὐλον
Παρεχ Καλκιδέων λαβόντων· ἡ δὲ εἶτ' ἦν
Ἐκ τῶν Ἀθωῶν. καὶ Ζυγῆλλον, ὡς λόγος,
Ἴωνες, εἶτα Δωριεῖς οἰκήτορες.
Στάσις δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμεῖα, οἱ Καλκιδεῖς
Κλήσει Νάξον, οἱ Μεγαρεῖς δὲ πῶν Ἴβλαν.
Τὸ δὲ Ζεφύρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωριεῖς
Κατίστον· Ἀρχίας δὲ τῶν Συρακούσων
Ὁ Κερύβητος, μετὰ Δωριέων κατέκτισεν
Ἀπὸ τῆς ὁμοῦς λίμνης λαβέσας τὸνομα,
Τὰς γὰρ Συρακούσας παρ' αὐτοῖς καλεῖσθαι.

Hoc est:

— Posthinc Græcis

Habuit urbis; ut ferunt, post bella Troiana
Quintā decimā aetate; Theocle classē
A Chalcidensibus accipiente. erat autem hic genere
Atheniensis. conveneruntque, ut fama est,
Iones Dorienſesque coloni.
Seditione autem inter eos orīa, Chalcidenses
Condiderunt Naxum, Megarenſes Hyblam.
Zephyrium autem Italia Dorienſes
Occupaverant. hos Archias adsumens
Corinthius, cum iis condidit eas,
Qua ab contermino stagno accepere nomen,
Nuncque Syracuse ipsis dicuntur.

De incremento eius atque potentiā ita pergit loco præscripto Strabo: Ἡμεῖα δὲ καὶ Νάξος τῶν τῶν χῶρας Ὀδαιμονίαν ἢ πόλις, καὶ Νάξος τῶν λιμνῶν δ' Ὀφίαν οἱ ἀδρὸς ἡμεῖα κατέκτισαν. καὶ συνέβη Συρακούσας τερανεμῶν πειθεῖσθαι τῶν ἄλλων, καὶ ἐλθεῖν ἡμεῖα εἰς τὸν ἴσον τῶν βαρβάρων κατὰ δὴ τῶν ἀδρῶν. Id est: Urbs ea crevit ob soli ubertatem; civisque eius ob portuum opportunitatem principes facti. eoque factum est, uti Syracusani, dum tyrannis ipsi parent, aliorum essent domini; & in libertatem restituti, alios à barbarorum libe- 50 rarent dominatu. Hinc factum, uti iidem principes nunc Syracusanorum, nunc Sicilia, promiscuè dicti sint principes, reges, atque tyranni. A Romanis postea, bello Annibalico, Marcello obsidente, quum urbs caperetur, λέγειται, inquit Plutarchus in Marcello, ἐκ ἐλάπινα τῶν ἢ τῶν ὕψιστων κατὰ τὸν ἀδρῶν διαφορῆντα πλεῖστον ἡμεῖα. id est: Hoc maximè modo Syracuse captæ. in quibus præda tantum fuit, quantum vix captâ Carthagine fuisset, cum qua æquis viribus certabatur. Sed magnitudinem situmque Syracusa- rum,

rum, opportunitatemque portuum utrimque adjacentium, elegantissimè describit Cicero, in Verrem lib. III. Urbem, inquit, Syracusarum maximam esse Græcarum urbium pulcherrimamque omnium, sæpe audistis. Est, judices, ita, ut dicitur, nam & situ est cum munito, tum ex omni aditu, vel terrâ vel mari, præclaro ad aspectum: & portus habet propè in adificatione aspectuque urbis inclusos, qui, quum diversos inter se aditus habeant: in exitu conjunguntur & confluunt. Fori conjunctione pars opidi, quæ adpellatur Insula, mari disjuncta angusto, ponte rursus adjungitur & continetur. Ea tanta est urbs, ut ex quatuor urbibus maximis constare dicatur, quarum una est ea, quam dixi, *INSULA*: quæ duobus portibus cineta, in utriusque portus ostium aditumque projecta est. in qua domus est, quæ regia Hieronis fuit; qua prætores uti solent. in eâ sunt ædes sacræ complures; sed duæ, quæ longè cæteris antecellunt; Dianæ una, & altera, quæ fuit ante istius adventum ornatissima, Minervæ. In hac insulâ extremâ est fons aque dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium; qui fluctu totus operiretur, nisi munitione ac mole lapidum à mari disjunctus esset. Altera autem est urbs Syracusis, cui nomen *ACRADINA* est. in qua forum maximum, pulcherrime porticus, ornatissimum prytæneum, amplissima est curia, templumque egregium Iovis Olympi: cæteraque urbis partes, unâ latâ viâ perpetuâ multisque transversis divisæ, privatis adificiis continentur. Tertia est urbs, quæ, quod in eâ parte fortune fanum antiquum fuit, *TYCHE* nominata est. in qua gymnasium amplissimum est, & complures ædes sacræ. colliturque ea pars & habitatur frequentissimè. Quarta autem est urbs, quæ, quia postrema adificata est, *NEAPOLIS* nominatur. quam ad summam theatrum est maximum. præterea duo templa sunt egregia: Cereris alterum, alterum Liberæ: signumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum & maximum. Hinc Livius quoque lib. xxv: Marcellus, ut Euryalum neque tradi neque capi vidit posse, inter Neapolim & Tychem (nomina partium urbis & instar urbium sunt) posuit castra. Et Plutarchus in Timolonte: *κατὰ τὴν δεξιὰν τῆς Ἀχραδίνης ἡ κρῆπιον εἰδὼκεν ἡ ἀθραυστότατον ὑπάρχειν τὴν Συρακυσίων μέγαν πόλιν, ὅσην πινὰ συγκραδύνης καὶ σωτηροσφύδης ἐκ πλειόνων πόλεων*. Id est: Achradinam occupavit. ea urbs Syracusana, quæ quodam modo ex compluribus composita atque constructa est urbis, munitissima inviolatissimaque habebatur pars. Magnitudinem quoque universæ urbis Livius ostendit lib. xxiii, his verbis: *Quia sicut Leontinos terrore ab primo impetu ceperant,*

non diffidebant, vastam disjectamque spatio urbem parte aliqua se invasuros. Hinc & Pindarus, antiquus in primis poeta, *μεγαλοπόλις Συρακούσας*, id est, grandis urbes Syracusas adpellat Pythior. odâ II. Hinc etiam Theocritus, ipse Syracusanus, Idyllio xv i:

*κῆρη θ' ἂν (ὡς) ματρὶ πολυκλήρων Ἐφυραίων
Εἰληχῆας μέγα ἄστυ.*

Id est:

*Et tu Proserpina, quæ unâ cum matre opibus adfluentium Ephyaorum
Sortita es magnam urbem.*

Et item Silius, lib. xiiii:

Ipsa Syracusæ patulos urbs incluta muros.

Pulcritudinem etiam Livius deinde lib. xxv prædicat: Marcellus, ut, mænia ingressus, ex superioribus locis urbem, omnium fermè illâ tempestate pulcherrimam, subjectam oculis vidit, illacrymassè dicitur: parvum gaudium tanta perpetrata rei, partim vetustâ gloriâ urbis. Atheniensium classes demersa, & duo ingentes exercitus, cum duobus clarissimis ducibus delati occurrebant: & tot bella cum Carthaginensibus tanto cum discrimine gesta; tot ac tam opulenti tyranni regesq;. Et, eodem libro postea, oratores Syracusanorum sic apud Marcellum verba faciunt: *Gloriam captæ nobilissimæ pulcherrimæque urbis Græcarum dii tibi dederunt.* Florus, lib. II, cap. vi: *Sicilia mandata Marcello. nec diu restitit. tota enim insula in unâ urbe superata est. Grande illud & ante id tempus invictum caput Syracusæ, quamvis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. Longè [lego Non] illi iri-plex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethusa, nisi quod hæcenus profuere, ut pulcritudini victa urbis parceretur. Quam munita fuerit atque valida, eodem lib. xxv adnotavit Livius his verbis: Syracusarum quoque oppugnatio ad finem venit; præterquam vi ac virtute ducis exercitusque, intestinâ etiam prodicione adjuta. Mox: Quamquam nec vi capi videbat posse inexpugnabilem terrestri ac maritimo situ urbem; nec fame, quam propè liberi ab Carthagine commeatu alerent. Ad partis universæ urbis quod attinet; cum Cicerone IV eas faciunt Silius & Aufonius. Hic in poemate, quod de nobilioribus Rom. imperii urbibus composuit:*

Quis

ac priusquam epidani animadverterent, non turrim modo tenuit; sed & murum, antequam diluisceret, coronam militum complevit; Hexapylaque effregit. Moventis se ac trepidantibus ad tumultum Syracusanos, tubarum cantus, simul atque ex omnium parte auditus est, in fugam omneis concitavit; perculitque vehementer omnia teneri ratos. At munitissima & pulcherrima amplissimaque pars (Achradina vocatur) restabat; quod muro divisa ab exteriori urbe esset: cuius unam partem Neapolim, Tycham alteram appellant. Haec quum tenerentur, Marcellus sub lucem per Hexapyla ingressus est urbem: gratantibus omnibus eius praefectis. Eandem Syracusarum obsidionem occupationemque fusiùs & circa finem veriùs ita describit Livius, lib. xxiv: Secundum Hieronymi cadem primò tumultuatum in Leontinis apud milites fuerat. Et mox: Quum ceteri ex conjuratis ad exercitum obtinendum remansissent, Theodorus & Sosus regis equis Syracusas contendunt. Ceterum praevenerat non fama solum, sed nuntius etiam ex regis servis. Itaque Andronodorus & Insulam & arcem praefectis firmat. Hexapylò Theodorus ac Sosus post solis occasum jam obscuram luce inveci, quum cruentam regiam vestem atque insigne capitis ostentarent, transveci per Tycham, simul ad libertatem simul ad arma vocantes, in Achradinam convenire jubent. Postea: Hippocrates atque Epicles, solliciti incertique rerum suarum, Megaram, unde praefecti erant, referri signa jubent. Paulo post: Et jam ad Hexapylum erant Hippocrates atque Epicles: sequebanturque colloquia per propinquos popularium, qui in exercitu erant, ut portas aperirent; sinerentque communem patriam defendi ab impetu Romanorum. Iam, unis foribus Hexapylì apertis, capti erant

10 recipi, quum praefores intervenerunt. Mox: Sed surde adeò omnium aures concitata multitudinis erant, ut non minore intus vi, quam foris, porta effringerentur. effractis quoque omnibus, tuto in Hexapylò agmen receptum est. Deinde: Inde terram marique simul capta à Romanis oppugnari Syracusa; terram, ab Hexapylò; mari, ab Achradinà: cuius murus fluctu adluitur. Lib. xxv: Damasippus quidam Lacedaemonius, missus ab Syracusis ad Philippum regem, captus ab Romanis navibus erat. huius utriusque redimendi & Epicidi cura erat ingens, nec abnuvit Marcellus. Ad colloquium de redemptione eius missis medius maximè atque utriusque opportunus locus ad portum Trogiolorum, propter turrim, quam vocant Galeagram, est visus. quò quum sepius commearent, unus ex Romanis ex propinquo murum contemplatus, numerando lapides aestimandoque ipse secum, qui in fronte paterent, simul altitudinem muri, quantum proximè conjecturà poterat, permensus; humilioremque aliquanto pristinam opinionem suam & ceterorum omnium ratus esse, & vel mediocribus scalis superabilem: ad Marcellum rem desert. Haud spernenda res visa. sed quum adiri locus, qui ob id ipsum intentius custodiebatur, non posset, occasio quaerebatur: quam obtulit transfuga; nuntians, diem festum Dianae per triduum agi: & quia alia in obsidione desunt, vino largiùs epulas celebrari. Id ubi accepit Marcellus; cum paucis tribunorum militum colloquutus, electisque per eos ad rem tantam agendam audendamque idoneis centurionibus militibusque, & scalis in occulto comparatis; ceteris signum dare jubet, ut maturè corpora curarent, quietique darent: nocte in expeditionem eundem esse. Inde, ubi id temporis visum, quo die epulatus jam vinoque satiatus principium somni esset; signi unius milites ferre scalas iussi, ad mille fere armati tenui agmine per silentium eò deducti. Vbi sine strepitu ac tumultu primi evaserunt in murum: sequuti ordine alii; quum

40 priorum audacia dubiis etiam animum faceret. Iam mille armatorum ceperant partem, quum ceteri, admotis pluribus scalis, in murum evadebant; signo ab Hexapylò dato: quò per ingentem solitudinem erat perventum; quia magna pars in turribus epulati aut sopiti vino erant, aut semigraves potabant. paucos tamen eorum, comprehensos in cubilibus, interfecerunt. Prope Hexapylon est portula. ea magna vi refringi capta: & è muro ex composito tuba datum signum erat. & jam undique non furtim sed vi aperte gerebatur res. quidpe ad Epipolas, frequentem custodiù locum; perventum erat. terrendique magis hostes erant, quam fallendi: sicut territi sunt. nam simul ac tubarum auditus est cantus, clamorque tenentium muros partemque urbis; omnia teneri custodes rati, alii per murum fugere, alii salire de muro, praecipitarique turba parentium: magna pars tamen ignara tanti mali erat; &

50 gravatis omnibus vino somnoque. & in vasta magnitudinis urbe partium sensu non satis pertinente in omnia. Sub luce, Hexapylò effracto, Marcellus, omnibus cooptis urbem ingressus, excitavit convertitque omneis ad arma capiendae operemque, si quam possent, jam capta prope urbi ferendam. Epicles, ab insula, quam ipsi Nasson vocant, citato praefectus agmine, haud dubius, quin paucos, per negligentiam custodum transgressos murum, expulsurus foret, occurrentibus parvis, tumultum angere eos, dictitans, & maiora ac terribiora vero adferre; postquam conspexit, omnia circa Epipolas armis completa; laceffit tantum hoste paucis

missi-

missilibus, retro in Acradinam agmen convertit; non tam vim multitudinemque hostium metuens, quam ne qua intestina fraus per occasionem oriretur; clausasque inter tumultum Acradinae atque Insulae inveniret portas. Marcellus, ut, mania ingressus, ex superioribus locis urbem, omnium ferme illa tempestate pulcherrimam, subjectam oculis vidit, illachrymasse dicitur, partim gaudio tanta perpetrata rei, partim vetustam gloriam urbis. Mox: Priusquam signa Acradinae admovent, praemittit Syracusanos, qui inter praesidia Romana fuerant, ut alloquio leni perlicerent hosteis ad dedendam urbem. Tenebant Acradinae portas murosque maxime transfugae; quibus nulla erat per condiciones venia spes, si nec adire muros nec alloqui quemquam passi. Itaque Marcellus, postquam id inceptum irritum fuit, ad Euryalum signa referri iussit. Tumulus est in extrema parte urbis, versus à mari vicinis imminens ferenti in agros mediterraneaue insula, percommodus ad commeatus excipiendos. Praerat huic arci Philodemus Argivus, ab Epicide impositus, ad quem missus à Marcello Sosis, unus ex interfectoibus tyranni; quum, longo sermone habito, dilatus per frustrationem esset, retulit Marcello, tempus eum ad deliberandum sumsisse. Quum is diem de die differret, dum Hippocrates atque Himilco admovent castra legionesque, haud dubius, si in arcem accepisset eos, deleri Romanum exercitum, inclusum muris, posse: Marcellus, ut Euryalum neque tradi neque capi vidit posse; inter Neapolim & Tychem (nomina partium urbis & instar urbium sunt) posuit castra: timens, ne, si frequentia intrasset loca, contineri à discursu miles avidus praede non posset. Legati eò ab Tyche & Neapoli cum insulis & velamentis venerunt; precantes, ut à cadibus & ab incendiis parceretur. de quorum precibus, quam postulatis, magis consilio habito, Marcellus ex omnium sententia dixit militibus, ne quis liberum corpus violaret: caetera praede futura. castraque, tectis parietum pro muro septa, portis, regione platearum patentibus, stationes praesidiaque disposuit; ne quis in discursu militum impetus in castra fieri posset. Inde signo dato, milites discurrerunt, refractisq; foribus, quum omnia terrore ac tumultu streperent, à cadibus tamen temperatum est. rapinis nullus ante modus fuit, quam omnia diuturna felicitate cumulata bona egescere. Inter haec & Philodemus, quum spes auxilii nulla esset, fide accepta, ut inviolatus ad Epicidem rediret, reducto praesidio, tradidit tumulum Romanis. Marcellus, Euryalo recepto, praesidioque addito, una cura liber erat, ne qua ab tergo vis hostium, in arcem recepta, inclusos impediretque manibus suos turbaret. Acradinam inde ternis castris, per idonea dispositis loca, spe, ad inopiam omnium rerum inclusos redacturum se, circumfedit. Quum per aliquot dies quiete stationes utrimque fuissent: repente adventus Hippocratis & Himilconis, ut ultero undique oppugnarentur Romani, fecit. nam & Hippocrates, castris ad magnum portum communis, signoque, iis dato, qui Acradinam tenebant; castra vetera Romanorum adortus est, quibus Crispinus praerat: & Epicides eruptionem in stationes Marcelli fecit: & classis Punica littori, quod inter urbem & castra Romana erat, adpulsa est; ne quid praesidii Crispino submitti à Marcello posset. Tumultum tamen maiorem hostes praebuerunt, quam certamen. nam & Crispinus Hippocratem non repulit tantum à munimentis, sed insequutus etiam est trepidè fugientem: & Epicidem Marcellus in urbem compulit. satisq; jam etiam in posterum videbatur provisum, ne quid ab repentinis eorum excursionibus periculi foret. Accessit & pestilentia, commune malum; quod facile utrorumque animos averteret à belli consiliis. Exiguo post: Multo tamen maior vis pestis Pænorum castra, quam Romana, diu circumfido Syracusas, eade aquisq; adfecerat magis. Ex hostium exercitu Siculi ut primùm videre ex gravitate loci vulgari morbos: in suas quisque propinquas urbes dilapsi sunt. at Carthaginenses, quibus nusquam receptus erat, cum ipsis ducibus, Hippocrate atque Himilcone, ad internecionem omnes perierunt. Marcellus, ut tanta vis ingruerat mali, adduxerat in urbem suos: infirmasq; corpora tectis & umbrâ recreaverat. multi tamen ex Romano exercitu eadem peste absorti sunt. Deleto terrestri Punico exercitu, Siculi, qui Hippocratis milites fuerant, haud in magna opida, ceterum & situ & munimentis tuta, tria millia alterum ab Syracusis, altera quindecim ab ostio, [lego, alterum mille & quingentos passus] & commeatus è civitatibus suis comportabant, & auxilia accersebant. Narrat hinc, ut classis Punica ab Syracusis discesserit; eamque sequutus sit Epicides; traditâ Acradinâ mercenariorum militum ducibus. Quae ubi in castra Siculorum sunt nuntiata, Epicidem Syracusis excessisse, à Carthaginensibus relictam insulam Siciliam, & propè iterum Romanis traditam; legatos de condicionibus dedenda urbis, exploratâ prius per colloquia voluntate eorum qui obsidebantur, ad Marcellum mittunt. Interficiuntur hinc in urbe praefecti ex opidanis, qui cum mercenariorum ducibus ab Epicide erant relictî. mox legati ab opidanis ad Marcellum mittuntur: mercenarii intus tumultuantur. Tum ne sine ducibus essent, sex praefectos creavere, ut terni Acradina

Acradine ac Nasso praesent. Mox: In tempore legati à Marcello redierunt, falsà eos suspitione incitatos memorantes. Erat ex tribus Acradine praefectis Hispanus, Mericus nomine. ad eum inter comites legatorum de industria unus ex Hispanorum auxiliaribus est missus. qui, sine arbitris Mericum nactus; primùm, quo in statu reliquisset Hispaniam, (& nuper inde venerat) exponit. omnia Romanis tibi obtineri armis. posse eum, si opera pretium faciat, principem popularium esse; seu militare cum Romanis, seu in patriam reverti libeat. contra, si malle obsideri pergat, quam sedem esse terrà marig; clauso? Motus his Mericus, quum legatos ad Marcellum mitti placuisset; fratrem inter eos mittit. qui, per eundem illum Hispanum secretus ab aliis ad Marcellum deductus; quum fidem accepisset, composuissetq; agenda rei ordinem, Acradinam redit. Tum Mericus, ut ab suspitione proditoris averteret omnium animos, negat sibi placere legatos commere ultro citroque: neque recipiendum quemquam, neque mittendum. & quò intentius custodiae ferventur, opportuna loca dividenda praefectis esse: ut sua quisque partis tutanda reus sit. Omnes ad sensu sunt. Partibus dividendis, ipsi regio evenit ab Arethusà fonte usque ad ostium magni portus. id ut scirent Romani, fecit. Itaque Marcellus nocte navim onerariam cum armatis remulco quadremis trahi ad Acradinam iussit, exponique milites regione portae quae prope fontem Arethusam est. Hoc quum quartà vigilià factum esset, expositosque milites portà, ut convenerat, recepisset Mericus; luce primà Marcellus omnibus copiis mania Acradine adgreditur; ita, ut non eos solum, qui Acradinam tenebant, in se converteret; sed ab Nasso etiam agmina armatorum concurrerent, relictis stationibus suis, ad vim & impetum Romanorum arcendum. In hoc tumultu actuarie naves, instructae jam antè, circumvectaq; ad Nassum, armatis exponunt. qui improvisò adorti semiplenas stationes & adaperas fores portae, qua paullo antè excurrerant armati, haud magno certamine Nassum cepere, desertam trepidatione & fugà custodum. Marcellus, ut captam esse Nassum didicit, & Acradine regionem unam teneri, Mericumque cum praesidio suis adjunctum; receptui cecinit; ne regiae opes, quarum fama maior quàm res erat, diriperentur. Suppresso impetu militum, & iis, qui in Acradinà erant, transfugis spatium locusque fugae datus est, & Syracusani tandem liberi metu, portis Acradinae apertis, oratores ad Marcellum mittunt, nihil petentes aliud, quàm incolunitatem sibi liberisque suis. Paulo post: Inde questor cum praesidio ad Nassum ad accipiendam pecuniam regiam custodiendamque missus. diripiendaq; urbs militi data est. Mox: Hoc maximè modo Syracusae captae. in quibus praeda tantum fuit, quantum viix captà Carthagine fuisset, cum qua aequis viribus certabatur. Paulo antè Marcellus memoratur oratoribus Syracusanorum respondens: Se tertium annum circumsidere Syracusas. Haec tenus igitur Livii narratio. quam idèò plenior huc adscribere consilium fuit, uti ex eà universae Syracusarum urbis singularumque eius partium descriptio clariùs apertiusque cognoscatur. nam immane dictu est, quantum illi errarunt, qui Epipolus, Hexapylum, Labdulum, & Euryalum, nomina & loca ipsius urbis, longè extra eius moenia in alienissimas regiones removerunt; Galeagram etiam turrim, ad quam capta primùm fuit urbis pars exterior, ad v l i i plus millia passuum versùs septemtriones ad nefcio quem portum Trogilorum locantes. Equidem haud nefcius sum, nec temerè dissimulavim, omnes ferè horum errores refutasse nuper nobilissimum juxta ac doctissimum virum, Vincentium Mirabellam, equitem Syracusanum, in accuratissimà suà veterum Syracusarum topographià, quam patrio sermone edidit. at, quia pauca quaedam sunt, in quibus dissentire ab eius etiam opinione, veterum me scriptorum auctoritas cogit; breviter heic ex suprà scriptis primò ipsius urbis praedictas v parteis, tum universae magnitudinem & moenia, dein adiacentis portus, aliaque loca examinare bonà eius venià liceat. Per Hexapylum atque Epipolus primò urbem cum exercitu ingressum esse Marcellum, suprà à Plutarcho ac Livio cognovimus. versùs septemtriones, seu potiùs versùs occasum aetivi solis fuisse Hexapylum, vel inde adparet, quòd primùm Theodorus ac Sosis ex Leontinis, dein Hippocrates atque Epicides à Megarà per Hexapylum urbem ingressi narrantur Livio. Cum hoc conveniunt Thucydides & Diodorus. quorum hic ita scribit lib. x i v: Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀθλίωσι μικρίαν, καὶ τὴν Σικελίαν Διονύσιος, ὁ τῶν Σικελιωτῶν τύραννος, εἰδὼς καὶ τὴν Ἀθλίαν πόλιν καὶ τὴν πόλιν Συρακυσίων ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν δοπετήχισμῶν, ἀλαβῆτο μὴ ποιεῖν ἑσπέρησις ἐλατῶμασι περὶ πρῶτον δοπετήχισμῶν εἰς τὴν χώραν ἐξ ὅδου· ἀφ' ὧν γὰρ εἰσὶν ἀρχαίαι καὶ καλαμῆρας Ἐπιπόλαι καὶ τὴν πόλιν τῶν Συρακυσίων. διόπερ τὸς δεχόμενος ἑσπέρησις, ὅπου τὰ τῶν γῆρας ἐκρίνε δὲν τήχισαι τὰς Ἐπιπόλαι, ἢ νῦν τὸ πρὸς τοῖς Ἐξαπύλοις ἰσάσκει τὰ χῶ. ὁ γὰρ τὸ πρὸς ἔτι πρὸς ἀρῶν, δοπετήχισμῶν εἰς πᾶς, καὶ ἀπὸ τῶν τεραχῶν τῶν δὲ πρὸς τῶν

Διὺς πατρὸς ὄντα ἐκ τῶν ἔξωθεν μερῶν. βασιλέμην αὐτὸν παρῆσαν πλὴν κατὰ σκοδελῶν τῶν τετραῶν γί-
 γνησθαι, τὸν δὲ τῆς χάριτος ὄχλον ἠθροισεν, ἐξ ἧς ὄντα Ὀβήτας ἀνδρας ἐλαθέρεας Ἰππιλέξας εἰς ἑξα-
 κισμυρίας, Ἰππιδίαιε τῶν τῶν Ἰππιτῶν ἄξιον τὸν. καθ' ἕκαστον μὲν αὐτὸν ἐπέδιδον δέχεται κλονας
 ἐπέστησε, καθ' ἕκαστον δὲ πλείον ἐπέσχεον οἰκδομίας, καὶ τὰς τῶν Ἰππιτῶν ἄξιον, ἐκ τῶν ἰδιωτῶν,
 εἰς ἕκαστον πλείον ἀξιοσίας. χωρὶς δὲ τῶν, ἐπὶ παμπληθείς τὸν δευτερον ἔπιμονον τὸν ἀνέ-
 ραρον λίθον, ἑξακισχίλια δὲ ἔδωκε βοῶν Ἰππὶ τὸν οἰκείον τὸν παρεσκεύαζεν. ἡ δὲ τῶν ἐργαστηρίων
 πλυχερία πολλὰ παρέχετο τοῖς θεωμένοις κατὰ πληξίαν, ἀπάντων ἀσπίδων πλείον τὸ πῦργ-
 μόνον. ὁ γὰρ Διονύσιος πλὴν παρθουμίας τοῦ πλείονος ἐκκαλέμην, μεράλας προσέθηκε δωρεὰς
 τοῖς περὶ τῆς πόλεως, διχα μὲν τοῖς δεχτέοις, χωρὶς δὲ τοῖς οἰκδομοῖς, καὶ πάλιν τοῖς ἐργαστηρίοις· καὶ
 αὐτὸς δὲ μὲν τῶν φίλων προσέδρασε τὰς ἡμέρας ὅλας τοῖς ἐργοῖς, Ἰππὶ πάντας τὸν Ἰππιφαινόμην, 10
 καὶ τοῖς κακοπαθέσιν αἰεὶ προσελαμβάνων. καθόλου δὲ δευτερον τὸ δὲ δεχῆς βαίον, ἰδιωτῶν
 αὐτὸν ἀπεδείκνυε, καὶ τοῖς βαρυτάτοις τῶν ἐργῶν προσεπέδιδον, Ἰππιφαινόμην πλὴν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις
 κακοπαθείαν. ὥστε πολλὰ μὲν ἐργα ἐγένετο, καὶ τοῖς τῆς ἡμέρας ἐργοῖς ἐνοῖς προσεπέδιδον καὶ μέση
 τῶν νυκτῶν· πρῶτῃ αὐτοῦ τοῖς πλείονος ἐρεπεπίακει. διόπερ ἀνεπίστως ἐν ἡμέρας εἰκοσι πῆ-
 λον ἔργα τὸ τελεῖται, τὸ μὲν μῆκος κατὰ σκοδελῶν Ἰππὶ ἐπέδιδον τελεῖται, τὸ δὲ ὕψος ἀντιμετρον,
 ὥστε τῷ τοίχῳ τῆς ἐχυρότητος Ἰππιφαινόμην. ἀνάλωται ἐκ βίας Ἰππιφαινόμην. τοῖς γὰρ πύργοις διείληθη
 πυκνοῖς καὶ ὑψηλοῖς, ἐκ τῶν λίθων Ἰππιφαινόμην τετραπόδων φιλοτιμίας Ἰππιφαινόμην. Hoc est:
Summum magistratum Athenis gerente Micione, in Sicilia Dionysium, Siculorum tyran-
num, in memoriam revocantem, urbem Syracusanam bello Attico munitione à mari ad mare
ductà circumseptam fuisse, metus subiit, ne, simile aliquando infortunium expertus, exitum
in agros prorsus interclusum haberet. namque Epipolarum situm contra Syracusas peroportu-
num esse cernebat. Architectis ergo accersitis, ex sententiâ illorum muniendas Epipolas esse
duxit: ubi nunc murus ad Hexapyla existit. locus enim iste, ad septemtriones conversus,
totus est præruptus, & ob asperitatem ab exteriori parte inaccessus. Structuram itaque illam
quamprimum absolvere cupiens; turbam ex agris undique congregat: ex qua idoneos negotio,
omnes ingenua conditionis viros, ad sexagies mille deligit; interq. eos communiendi loci par-
teis distribuit. Tum singulis ordine stadiis architectum præficit, & quot plethra tot fabros, ac
suos cuique ministros, duenos utique in plethrum, adhibet. præter hos alii non exiguo numero
rudem adhuc lapidem cadebant. sex millia insuper boum juga, suis destinata locis, habuit. Tan-
ta operantium multitudo magnam spectantibus admirationem adferebat; dum quisque designa-
tum sibi munus graviter exsequi laborat. etenim Dionysius, ut alacritatem operarum excita-
ret; magna heic architectis, istic fabris, illic operariis, dona proposuerat. ipse præterea cum
amicis per totos dies operum inspectioni adhaerebat; ubique sese ostendens, & defatigatos subin-
de relevans. tandem, depositâ imperii majestate, privati personam induit; & gravissimis se
ministeriis ducem & magistrum præbens, communis cum aliis quibusvis arumnas in se receptas
sustinuit. quo factum, uti certatim quisque labori incumbere; & diurnis nonnulli operibus
etiam noctis partem adjicerent. tam ambitiosa multitudinem consumandi operis cupiditas in-
cesserat. Quare, supra quam cuiusquam spes aut fides tulerat, dierum xx spatium absolutum
muri opus stetit, ad xxx stadiorum longitudinem protractum; & ad eam altitudinis me-
diocritatem erectum, ut firmitate suâ vim quamvis oppugnantium contemneret. nam cel-
sis per crebra intervalla turribus distinctum erat: saxisque quaternum pedum artificiosè co-
agmentatis inter se constabat. Summum Athenis magistratum gessit Micio Olymp-
piadis xci v anno iiii; id est, ante natum Iesum anno ccccii. Hinc jam, post
communitas Epipolas anno lvi iiii, in Timoleonte ita scribit Plutarchus: οὐ μὲν
ἀλλὰ τὸ Ἰκέτης Φιλομαχῶντος ἔην, καὶ πλὴν λαβὼν ἐν ποσειδέμῳ τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἐμπροσθέντος
οἷς κατέχευε μέρεσι, καρπείοις ἔσι καὶ διὺς πατρὸς ἀρχαῖς, δέλιον ὁ Τιμολέων πλὴν δυνάμει, αὐτῆς
μὲν, ἢ βριαυότατον ἔσθ' ἔργον τὸ ῥεῖθρον τοῦ Ἀνάπης προσέβαλεν, ἀλλὰ δὲ ἐκ τῆς Ἀρχαδίνης ἐκέ-
λευεν Ἰππιφαινόμην, ὡν Ἰσίας ἠγεῖτο ὁ Κορίνθιος. τὰς δὲ τῶν Ἰππιφαινόμην τῶν Ἰππιφαινόμην Δεί-
ναρχος καὶ Δημάρετος. Id est: At verò quum nondum fractus Hicetas esset, neque amit-
teret de manibus urbem; sed inhaereret partibus, quas tenebat, firmis nec oppugnatum promissis:
distribuitis copiis, Timoleon asperrimam partem, quâ praterfluit Anaprus, adoritur; alios jubet
Achradinam adgredi: quos Corinthius Isias ducebat: tertios ad Epipolas tentandas ducunt
Dinarchus & Demaretes. De illâ Atheniensium obsidione ac circummunitione,
quam supra innuit Diodorus, ita tradit Thucydides lib. vi: Καὶ οἱ Συρακῆσσι ἔπειτα
θέρους ὡς ἐπίθοιο τὰς τε ἰππιφαινοῖς καὶ Ἰππιφαινοῖς, καὶ μελλόντας ἤδη Ἰππὶ σφῆς ἵεναι, νο-
μισαίντες, ἐὰν μὴ τῶν Ἰππιφαινοῖν κρατήσωσιν οἱ Ἀθηνῆσσι, χωρὶς δὲ σποκρήμην τε καὶ Ἰππιφαινοῖν
πόλεως Ὀβήτας κειμήλιον, ὅσην αὐτὸν ῥαδίως σφῆς, ἐδὲ εἰ κρατῆσιν μάχη, δὲ σποκρήμην, διενεόντο
 τὰς

πὸς περὶβάσεις αὐτὸν Φυλάσσειν, ὅπως μὴ κτ' αὐτὸς λάβωσι σφᾶς ἀναβαίνης οἱ πλείμιοι· ἐ γὰρ αὐτὸν ἄλλο γὰρ αὐτὰς διωθθῆναι· ἐξήρηται γὰρ τὸ ἄλλο χωρίον, καὶ μέχρι τῆς πόλεως Ὀπικλῆς τε ἔστι, καὶ Ὀπικφᾶτες, πᾶν εἶσω· καὶ ἀνομασίαν ἔσθ' Ἐπιπολάων, Διὰ τὸ Ὀπικλῆς τῆ ἄλλῃ εἶναι, Ἐπιπολά· καὶ οἱ μὲν ἐξελθόντες πενήθει ἐς τὸν λιμῶνα, αὐτὰς τὸν Ἄνασσιν πᾶμον, αἶμα τῆ ἡμέρας, ἐξέλασαν τὸ ὄσων ἐπιούοντο, καὶ ἐπακροσῆς λογάδας τῶν ὄσων ἐξέκρουαν πᾶπρον, ὅπως τῶν Ἐπιπολῶν εἴησαν Φυλάκες· οἱ δὲ Ἀθλιῶται αὐτῆς τῆς νυκτὸς τῆ Ὀπικλοειδῆ ἡμέρας ἐξήλασαν, καὶ ἔλαθον αὐτὰς παντὶ ἡδὴ τῷ σφραγίσματι ἐκ τῆς Καθῆνης ἄκοντες κατὰ τὸν Λεῖοντα καλεσμένον, (ὅς ἀπέχει τῶν Ἐπιπολῶν ἐξ ἡπεία σφῆρας) καὶ τὰς πεζοὺς δόπιβιάσαντες, τῆς τε ναυσὶν ἐς τὴν Θάλασσαν καθρημισμένον· ὁ δὲ πεζὸς ἐχώρει ἐπὶ τὸν Δρόμω πρὸς τὰς Ἐπιπολάς, καὶ Φθάνει ἀναβαίᾳ κατὰ τὸν Εὐρύηλον, πρὶν τοὺς Συρακυσίους ἀδομομένους ἐκ τοῦ λιμῶνος τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν γενέσθαι· σφῆροι δὲ, πρὶν περὶξῆσαι ἐκ τοῦ λιμῶνος, ἐγίνοντο αὐτοῖς ἐκ ἐλαστον ἢ πέντε καὶ εἴκοσι· περὶπτόντες οὖν αὐτοῖς πούτω τρέπω ἀτακτότερον, καὶ μάχῃ νικηθέντες οἱ Συρακυσῆσσι ὅππῃ τῆς Ἐπιπολάς, ἀνεχώρησαν ἐς τὴν πόλιν, καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Ἀθλιῶται πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν τῆ ὑστεραία Ὀπικκαπιθάνας, ὡς ἐκ ἐπέξεσεν αὐτοῖς, ἐπιναχωρήσαντες, Φρουρῶν ὅππῃ τῷ Λαβδάλω ἀκροβόησαν, ἐπ' αἰροῖς τοῖς κρημοῖς τῶν Ἐπιπολῶν, ὄρων πρὸς τὴν Μεγαρα, ὅπως εἴη αὐτοῖς, ὅππῃ περὶσσιεν, ἢ μαχομένον ἢ τειχοῦντες, τίς τε σφῆσαι καὶ τοῖς χρήμασιν δόπιθήκη· καὶ καθῆσαντες ἐς τὸν Λαβδάλω Φυλακῶν, ἐχώρουν πρὸς τὴν Σύνκλιν [lege Τυκλῶ] οἱ Ἀθλιῶται, ἵνα περ καθῆσαντες ἐτείχισεν τὸν κύκλον Διὰ τῆς τῆς· καὶ ἐκπλήξην τῆς Συρακυσῆσσι περὶ τὸν τῆς τῆς οἰκοδομίας· καὶ ἐπέξεσεν, μάχῃ δεινοῦντο πειθεῖσθαι, καὶ μὴ περιεργῶν· καὶ ἡδὴ κῆρυκευτοσφοδρῶν ἀλλήλοισι, οἱ τῶν Συρακυσῆσσι σφραγίσθαι, ὡς ἐώρων σφῆσαι τὸ σφραγίσμα δεισοσφῆσαι πρὸς τὸν ἐλάσθαι τῶν Συρακυσῆσσι, αἰτήσαντες πάλιν ἐς τὴν πόλιν· καὶ τῆ ὑστεραία οἱ μὲν ἐτείχισεν τῶν Ἀθλιῶν τὸ πρὸς βορέαν τὸ κύκλον τῆς, οἱ δὲ λίθας καὶ ξύλα ξυμφοροῦντες, περιεβαλὼν ὅππῃ τὸν Τρώηλον καλομένον αὐτῶν, ἢ περ βραχυῶν ἐγίνετο αὐτοῖς ἐκ τοῦ μεγάλας λιμῶνος ὅππῃ τὴν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὸ δόπιτήχισμα. * * * Τῆ δὲ ὑστεραία δόπι τὸν κύκλον ἐτείχισεν οἱ Ἀθλιῶται τὸν κρημὸν τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐλάσθαι, ὅς τ' Ἐπιπολῶν αὐτῆς πρὸς τὴν Μεγαρα λιμῶνα ὄρα, καὶ ἢ περ αὐτοῖς βραχυῶν ἐγίνετο καθῆσαντες Διὰ τὸ ὄμαλον καὶ τὸ ἐλάσθαι ἐς τὸν λιμῶνα τὸ πρὸς τῆς τῆς· καὶ οἱ Συρακυσῆσσι ἐν τῶν, ἐξελθόντες καὶ αὐτοῖς, ἀπεκέρων αὐτῆς, δόπι αὐτοῖς δόπι τὸ πῶλεως, Διὰ μὲν τῆ ἐλάσθαι τῶν Συρακυσῆσσι παραύροσεν, ὅπως μὴ οἶον τε ἢ τῆς Ἀθλιῶται μὲν τῆς θάλασσης δόπι τῆς τῆς· οἱ δὲ, ἐπὶ δὴ τὸ πρὸς τὸν κρημὸν αὐτοῖς ἐξείραστο, ὅππῃ τῆς αὐτῆς τῶν τ' Συρακυσῆσσι σφραγίσθαι τῶν Συρακυσῆσσι, τῆς μὲν ναῦς κελύσαντες περὶ τῆς τῆς ἐς τὴν Μεγαρα λιμῶνα τ' τ' Συρακυσῆσσι· αὐτοῖς ἢ πρὸς ὄρθρον καθῆσαντες δόπι τῶν Ἐπιπολῶν ἐς τὸ ὄμαλον, καὶ Διὰ τῆ ἐλάσθαι, ἢ πηλῶδες λῶ καὶ στεφάπῶν, καὶ θυρας καὶ ξύλα πλάτια ὀππῆντες, καὶ ἐπ' αὐτῶν Διὰ δόπι τῆς τῆς, αἰροῦσιν αἶμα ἐπὶ τὸ πρὸς τῆς, πῶν ὄλιγου, καὶ τῶν Συρακυσῆσσι, καὶ τὸ ὑποδιδῆν εἶλον.

Hoc est: Per eandem aetatem Syracusani, ut nuntiatum est, Atheniensibus venire equites, jam jamque in se adfuturos: arbitrantes, si hostis non occuparet Epipolas, locum praeiuratum, urbi imminuentem, se haud facile posse circumvallari muro, etiamsi praelio vincerentur; constituerunt, aditus Epipolarum observare, ne latenter illuc hostis adscenderet. nec enim alia qua parte conscendi posse. Ille autem locus est arduus, & ad urbem usque aliquantulum declivis, omninoque introsum patens. unde etiam nomen ei Syracusani imposuerunt Epipolas; quod sit excelsior reliquis. Itaque prima statim luce populus omnis urbe egressus est in pratium, juxta Anarum flumen; ibique recensitus est atque recognitus. ex quo delecti primum fudere 100 armati, qui praesidio essent Epipolis. Ceterum Athenienses proxima luce, qua eam noctem consequuta est, recensitus copiis, cum iis omnibus Catanâ profecti, regione loci, quem Leontem vocant, ab Epipolis vi vel vii stadia dissitum, clam hoste peditatum in terram exponunt, navis Thapsô adpellunt. Peditatus è vestigio ad Epipolas cursu contendit. conscendensque ab Eurjelo, locum occupat, priusquam Syracusani è prato, ubi recensitos sebat, cogniti à re adessent. Interjacebat autem à prato usque ad locum, ubi hostibus occurrerunt, spatium haud minus xxv stadiorum. Hunc itaque in modum Syracusani, illos inordinatius adorti, vincuntur praelio. victi in urbem redeunt. Postera die Athenienses descendunt adversus urbem. at, quum nemo obviam prodiret, regressi, castellum super Labdalo excitant, in summâ crepidine Epipolarum, quâ ad Megara versus proficiunt: ut esset id receptaculum impedimentorum pecuniarumque, quoties ad pugnandum aut ad murum extruendum ipsi prodirent. Labdalo itaque praesidio imposito, adversus Tycam profecti sunt. quam obsidentes, quum prope muro conclusissent; pavorem Syracusanis ipsâ celeritate incusserunt. Itaque hi progressi, praelium committere minimè rem negligenter agere decernunt. At quum utrimque jam acies struerentur; videntes Syracusanorum duces, dissipatos esse suos, nec facile in ordinem redigi; in urbem reduxerunt. Postridiè Athenensium pars murum ad septemtriones versus extruebant; alii lapides atque materiam

comportantes, circa locum nomine Trogilum semper deponabant; quâ brevissima angustissimaque futura erat muri exstructio, à magno portu ad alterum mare. Et postea: Postera die Athenienses locum arduum atque præruptum, paludi imminentem, muro cinxerunt. qui locus, pars Epipolarum hac regione, ad magnum prospectat portum; quâ brevissima muri futura erat structura, descendantibus per planum atque paludem in portum. Interea Syracusani egressi, rursus & ipsi vallum ducunt, inchoatum ab urbe per mediam paludem, fossamque pariter & aggerem: ne liberum esset Atheniensibus murum ad mare usque producere. At illi, perfectio jam circa præruptum illum locum opere, iterum adgredi statuunt Syracusanorum fossam & vallum. itaque jubent classem à Thapso circumagi in magnum portum. ipsi circa auroram quum ab Epipolis descendissent in planum per paludem, quâ limosa erat & minimè aquosa; sub stratis foribus & aliis latis tabulis, desuper incedentes; sub ipsum diluculum fossam capiunt & vallum, præter exiguam eius partem; quam & ipsam mox postea occuparunt. Ex istis igitur Livii, Diodori, atque Thucydides verbis liquidò patet, locum illum ad Syracusas excelsum, cui à reipsâ nomen Syracusani imposuerunt Εἰπιπώλαι, EPIPOLAE, situm esse versùs occidentem solstitialem; ita uti alterum eius latus septemtriones ac Megara, alterum meridiem, vel inter meridiem & orientem hibernum prospiciat; extremus autem eius excursus occasum ferè æquinoctialem & mediterranea insula spectet. nam Εὐρύηλος ΕΥRYELVS, sive, ut apud Livium legitur, ΕΥΡΥΑΛΥΣ tumulus, cui arx cognominis imposita, pars, ut disertè testantur Thucydides & Livius, Epipolarum, ferè rectâ versùs occasum æquinoctialem situs est; ad occidentem solstitialem pusillum declinans. vocatur autem hodiè vulgari incolis vocabulo Belvedere; quia longè latèque circumquaque prospèctat. Verba Livii hæc fuerunt: Ad Euryalum signa referri iussit. tumulus est in extremâ parte urbis, versus à mari, viâque imminens ferenti in agros mediterraneaque insula. Hinc apud Stephani epitomatores: Εὐρύηλος. ἄνω ἢ Μακρόπολις [lege, ἀκρόπολις] τῆς Εἰπιπώλων. πλεονεχίον δὲ τῶν Συρακούσων ἀπὸ κρημύων. id est: Euryelus. ita dicitur arx Epipolarum. Sunt autem Epipole opidulum Syracusarum, prærupto in loco positum. Miror itaque ego, quibus rationibus prædictus doctissimus Mirabella inductus, Epipolas unâ cum Euryelo extra urbis mœnia è regione Labdali castelli posuit. Disertissimis testatur verbis Diodorus, loco proximè perscripto, murum Epipolis circumdedit Dionysium versùs septemtriones, xxx stadia longum. quæ sexta est pars illorum c lxxx stadiorum, quibus mœnium universæ Syracusanorum urbis ambitum patuisse tradit Strabo. Livius verò Marcellum ait, postquàm per Hexapyllum, vi effractum, omneis introduxisset in urbem copias, ex superioribus eius locis, id est, ut & ipse interpretatur Mirabella, ex Epipolis, oculis subjectam habuisse. Euryalus autem tumulus & arx quia capi facile non poterat, ut ait Livius; ex eo adparet, hunc quoque tumulum muro atque turribus fuisse communitum. Testatur id disertè Plutarchus in vitâ Dionis, qui tunc Syracusanos ab tyrannide Dionysii liberabat. Εὐκ τῶν, inquit, τῶν ἑπιπώλων ἐλάων, τῶν καθεργαζόμενος τῶν πολιτῶν ἔλυσε, τὴν δ' ἀκρόπολιν ἀπετέλεισεν. id est: Posthinc captis Epipolis, civis victos liberavit; arcem verò muro communit. In Epipolis erant vincti; ut post ostendam. At ille tamen xxx stadiorum murus non omnis ad septemtrionale Epipolarum latus est referendus; sed ex parte quadam ad meridionale; quâ Athenienses urbem antè circumvallaverant. alioquin non modò Epipolas, sed & maximam Tychar partem ad Acradinam versùs cinxisset. LABDALVM equidem CASTELLVM Mirabella idem facit cum Hexapylo: idque in extremâ ponit totius urbis parte, ex adverso Euryeli; ita, uti via ab Euryelo in Tychar ducens, per portam juxta Labdali septemtrionale latus tendat. At Thucydides, loco supra per scripto, disertè Labdalum ait excitatum fuisse ἐπ' ἀκροῖς τοῖς κρημύοις τῶν Εἰπιπώλων, ἐρῶν πρὸς τὰ Μέγαρα, hoc est, in ipsâ Epipolarum crepidine, qua parte Megara prospiciunt. Sub initium autem libri VII tradit Gylippum cum Lacedæmoniis suis militibus atque Syracusanis cepisse in septemtrionali Epipolarum latere Labdalum cum Atheniensium præsidio: quum ab altero latere eius oppugnatio ab Atheniensibus conspici non posset. quod & ipsum minimè congruit in situm, quem Labdalo suo tribuit Mirabella. nam hinc & pratum ad Anapum & palus & ipse magnus portus disertè conspiciuntur. Verba Thucydides hæc sunt: Γύλιππος δ' ἀπὸ γὰρ τῶν στρατιῶν ἐπὶ τῶν ἀκρῶν τῶν τετραγώνων καλεσμένων, καὶ αὐτὸς ἠυλίππειον. τῆ δ' ὑστεραίας ἀγῶν

EPIPOLAE
quid.

EVRYELVS,
sive EVRYA-
LVVS ARX.

LABDALVM
castellum.

cufanas omnes audistis : plerique nostis . opus est ingens , magnificum , regum ac tyranno-
 rum . totum est ex saxo in mirandam altitudinem depresso , & multorum operis penitus exci-
 so . nihil tam clausum ad exitus , nihil tam septum undique , nihil tam tutum ad custodias
 nec fieri nec cogitari potest . In has Latomias , si qui publicè custodiendi sunt , etiam ex cate-
 ris opidis Sicilia deduci imperantur . Eò quòd multos captivos civis Romanos conjecerat , &
 quòd eòdem ceteros piratas contrudi imperarat : intellexit , si hunc subdititium archipiratam
 in eandem custodiam dedisset , fore , ut à multis illis in Latomiis verus ille dux quæreretur .
 itaque hominem huic optimæ tutissimæque custodia non audet committere . Et eadem ora-
 tione postea : Carcer ille , qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis , quæ La-
 tomia vocantur , in istius imperio domicilium civium Romanorum fuit . ut quisque istius ani-
 mum aut oculos offenderat , in Latomias statim conjiciebatur . Aelianus , Variar. histor.
 lib. XII , cap. XLIII : Αἱ ἐν Σικελίᾳ λιθοτομίαι παρὶ τὰς Ἐπιπόλας ἦσαν ἐαδὴς μῆκος , τὸ
 εἶδος δὲ οὐκ ἀλλοτρίων . Ἦσαν δὲ ἐν αὐτῆς ἔχρονες ποσῶν διατερίψαστες ἀνθρώποι , ὡς καὶ γα-
 ραμηκίαι ἐκαί , καὶ παυδοπιῆσαι . καὶ ἴνες τῶν παύδων ἐκείνων μηδεπώποτε πόλιν ἰδόντες , ὅτι εἰς
 Συρακῆσας ἦλθον , καὶ εἶδον ἵππους ὑπερδωμάριες , ἐφθρον βοῶντες : ἔτος ἄρα ἐξεσπάρη-
 σαν . τὸ δὲ κάλλιστον τῶν ἐκεῖ σικελίων ἐπιώνυμον ἐστὶ φιλοξένος ἔπιπυτος , ἐν ᾧ φασὶ διατερίψων ,
 τὸν κύκλωπα εἰργασάτο , τῶν ἑαυτῶν μελῶν τὸ κάλλιστον : παρ' ἑδὲν βέλδωσι τὴν ἐκ Διονυσίου ἡ-
 μωρῶν καὶ κατὰ δίκην : ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ συμφορᾷ μισσηρεῖ ὁ φιλοξένος . Hoc est : Lapi-
 dina , quæ in Sicilia circa Epipolas exstant , longitudine erant unius stadii , latitudine duo-
 rum plethrorum , id est , c c pedum . In iis tam diu quidam homines detinebantur , uti
 matrimonia inibi contraherent , liberosq. procrearent . & quidam ex eorum liberis , urbe num-
 quam antea conspectâ , quum Syracusis venissent . & equos curribus junctos vidissent ; ad eò per-
 terrebantur , uti cum exclamatione aufugerent . Cavernarum , quæ illic sunt , omnium pulcerrima
 cognomentum habebat Philoxeni poeta . in qua dum versaretur , Cyclopem , omnium suorum
 poematum præstantissimum , elaborasse eum ferunt ; ad eò parvipendentem supplicium à Dionysio
 sibi constitutum & condemnationem , uti etiam in ipsis miseriis atque arumnis operam Musis
 daret . Hinc & illud Plutarchi , in Dione : Ἐκ τῆς τῶν Ἐπιπόλας ἐλῶν , τὰς καθεργαζόμενες
 τὸ πλεῖστον ἔλυσεν . Hoc est : Hinc Epipolas cepit ; civisq. vincitos liberavit . Philoxeni hi-
 storiam copiosè juxta & eleganter narrat Diodorus , lib. xv . Meminere item eius ,
 Cicero ad Atticum lib. III ; Plutarchus in libro de Tranquillitate animi ; & item de
 Fortunâ ac virtute Alexandri lib. II ; Lucianus in Dialogo de mercede servientibus ;
 Svidas in voce φιλοξένος . Hæc omnia quum nobilissimus Mirabella & legerit , &
 in libro suo de Antiquarum Syracusarum situ allegaverit ; miror sanè ego , quibus ra-
 tionibus induci potuerit , uti ex uno loco treis faceret . quidpe Ciceronis Latomias
 in Acradinâ statuit ; Aeliani , extra urbem ; Plutarchi carcerem in dicto Dione in
 extremâ illâ Epipolarum parte inter Euryelum & Labdalum castellum . Sed fortè
 id argumenti sequutus est , quod etiam VII annis ante Dionysii tyrannidem Lato-
 miarum carcer memoratur Thucydidi , Diodoro , ac Plutarcho ; in quem Atheni-
 enses , sub Niciâ duce à Syracusanis victi , condebantur : qua de re ita scribit Thucy-
 dides lib. VII : Καὶ τὰς μὲν ἄλλας Ἀθηνῶν ἐ τῶν ἑυμμάχων ἐπίσης ἔλαβον , κατεβασάν τε
 τὰς λιθοτομίας , ἀσφαλεστέτω εἶναι νομίσαντες τὴν τήρησιν . Id est : Ceteros Atheniensium socio-
 rumq. quotquot ceperant , in Lithotomias demiserunt ; tutissimam hanc rati custodiam . Idem
 refert Diodorus lib. XIII , in rebus gestis sub summo Athenis magistratu Cleocrito ;
 qui VII annis antè fuit , quàm Dionysius Syracusis tyrannidem occupavit . & item
 Plutarchus in Niciâ . Verùm addit modò dictis Thucydides paullo post ista : Τὰς
 δὲ ἐν ταῖς λιθοτομίαις οἱ Συρακῆσαιο χαλεπῶς τὰς πρώτας χρόνας μετρήσειον . ἐν γὰρ κείλῳ χω-
 ρῷ ὄντες πολλὰς οἱ τι ἡλίου τοπέων καὶ τὸ πνίγος ἐπι ἐλύπει , διὰ τὸ ἀστράσαν , καὶ αἱ νύκτες ὀπτιγγο-
 ραυὰ τεναίον μετρωμένοι ἐ ψυχρῶν , τῇ μεταβολῇ ἐς ἀδύνατον ἐκωπίζον : πάντα τι ποιεῖτων
 αὐτ' ἀπὸ στενωχῶν ἐν τῷ αὐτῷ , καὶ ἀπὸ τῆς νεκρῶν ὄμῃ ἐπ' ἀλλήλοισι ἑωυνημένων , οἱ ἐκ τῆς πρῶ-
 τῆς καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ πνίγος ἀπέθνησκον . καὶ ὁσμη ἦσαν ὅσα ἀνεκτοῖ , καὶ λίμνη
 ἅμα καὶ δίψα ὀπτιζοντο : ἀλλὰ τι ὅσα εἰς ἐν τῷ πνίγῳ χωρῷ ἐμπειραχότως κακοπέθησαι ,
 ἐδὲν ὅτι ὅσα ἐπιγέμετο αὐτοῖς . Id est : Captivos autem , quæ in Lithotomiis erant , Syracu-
 sani duriter sanè tractaverunt sub initium . eos quidpe , quum multi depresso in loco &
 sub dio essent , primum soles , tum & æstus suffocatio , gravabant ; & noctes contra superven-
 nientes autumnales & frigida , novos , propter mutationem , illis morbos invehabant . præ-
 fertim , quum omnia , propter loci angustiam , eodem in loco facerent ; & cadavera promi-
 scue alia super aliis conervata essent . quin etiam graveolentia intolerabilis erat : fameque
 & siti

et si premebantur. denique nihil non eorum passi sunt malorum, quae pati probabile est in hoc loco homines, qui in eum incidissent. At hic ipse ille est carcer, quem postea Dionysius tyrannus claudit; teste Cicerone, loco supra scripto. Nec quisquam ex tot auctoribus Lithotomias sive Latomias memorat cum aliquo cognomento, ad distinctionem aliarum quarundam. Vnus igitur fuit Syracusis carcer Latomiarum in Epipolis.

Ceterum, ab septemtrionibus Tycha, ab meridie Neapolis, inter Epipolas & Acradinam fuisse positae. De Neapoli ita Cicero, praescripto loco: *Quarta urbs, quia postrema edificata est, NEAPOLIS nominatur. quam ad summam theatrum est maximum.* ^{NEAPOLIS, altera Syracusarum pars: quae antea TEMENITES} *praeterea duo templa sunt egregia; Ceresis alterum, alterum Liberæ: signumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum & maximum.* Thucydides, dicto lib. VI: *Ἐτείχετον δὲ καὶ οἱ Συρακούσιοι ἐν τῷ χειμῶνι πρὸς τὴν πόλιν, τὸν Τειδρίτιον ἐν τῷ πελοπόννησῳ, τὰ τεῖχος ὡς πᾶν τὸ πρὸς τὰς Ἐπιπολάς ὄραν· ὅπως μὴ δι' ἐλάσσοιο διαστείχσον ὄσιν, ἐν ἀεὶ σφάλλονται.* Id est: *Per eam hiemem Syracusani quoque murum ante urbem totam eâ parte, quâ spectat Epipolas, incluso intra Temenem, excitaverunt. ne, si forte male pugnant, qua parte infirmior erat urbs, circumvallari possent.* Factum hoc esse eodem anno, quo Alcibiades, Atheniensium in Siciliam dux, quum domum ad iudicium revocaretur, ad Lacedaemonios defecit, ipse auctor est Thucydides. Alcibiadem autem Siciliam reliquisse Olympiadis XCI anno II, Chabriam Athenis summum gerente magistratum, auctor est Diodorus lib. XIII. Is annus fuit ante natum Iesum CCCCXV. Observandum heic, quam posteriores dixerint Neapolim, Thucydidem suo saeculo adpellasse TEMENITEM: scilicet ab illo Apollinis Temenite sano; quemadmodum altera illa pars δὲ τῆς Τύχης, id est, à fortune sano, Tyche. Idem auctor eodem libro postea: *κατέφυγον εἰς τὸ στεῖχος τὸ πρὸ τῶν Τειδρίτων.* id est: *Ad murum confugerunt, quo Temenites inclusus est.* Hinc Stephani epitomator: *Τείχετον, τὸ πρὸς Σικελίας ὑπὸ τὰς Ἐπιπολάς πρὸς τὰς Συρακούσας. ὁ οἰκῆτορ Τειδρίτης.* Id est: *Temenos; locus Sicilia sub Epipolis apud Syracusas.* Hæc haud dubie ipse Stephanus ex vetustissimo aliquo auctore habuit, qui monumenta sua literis conscripserat, antequam Neapolis muro erat cincta. Est autem Τείχετον vox Græcis idem, quod Latinis sanum, sive templum. ³⁰ *Signum hoc loco fuisse Apollinis, qui Temenites vocabatur, pulcherrimum & maximum, supra e Cicero intellectum est. id Romam postmodò fuisse translatum, auctor est Svetonius in vitâ Tiberii. Supremo, inquit, natali suo Apollinem Temenitem, & amplitudinis & artis eximia, advectum Syracusas, ut in bibliothecâ novi templi poneretur, viderat per quietem adfirmantem sibi, Non posse se ab ipso dedicari.*

TYCHA hinc ab septemtrionibus reliquum clauderat Acradinæ latus occidentale, Neapoli multo amplior. Cicero, dicto loco: *Tertia urbs, quod in eâ parte Fortune sanum antiquum fuit, Tyche nominata est. in qua gymnasium amplissimum & complures ades sacrae. coliturque ea pars & habitatur frequentissime.* ^{TYCHA, tertia Syracusarum pars.} *Vocabulum τῆς Τύχης, sive τῆς Τύχης, quod attinet, quod Latine formaveris TYCHA, & TYCA; corruptum id esse apud Thucydidem, loco supra scripto in Σύνλω, ipsum historiae filum disertè docet. Apud Diodorum quoque, lib. XI, quum scriptum esset in vulgatis exemplaribus Ἰνύλω, maluerunt id viri docti corrigere in Τύχλω. sed τῶνλω esse legendum, fidem facit Thucydidis auctoritas. Scilicet Ionicâ id fiebat dialecto: quæ τῶλω dicit, quod alia τῶλω seu τῶλω; & id genus alia. Apud Ciceronem, dicto loco, variis in exemplaribus variè legitur; alias Græcâ formatione, TYCHE; alias Latinhâ, TYCHA. nam Græcorum υ in tenue u, quod Gallofrancis nunc maximè & inferioribus circa Rheno Mosæ ac Scaldis amnium ostia Germanis est proprium, in Italiae opere monui. sic quidpè à Sylla, Syphax, Thrasillus, Sibylla, facta sunt Sulla, Suphax, Thrasillus, Sibylla; & id genus innumera alia. In Livii exemplaribus vulgatis legitur ubique Thica. quæ adeò inepta est scriptio, uti, quid ipse scripserit Livius, colligere inde vix queam. etenim aut Tyca poterat scribi, aut Tycha, aut tandem Tucha. Scriptum fuisse Tica, quamquam Græcorum quoque υ in simplex i transcribere Latinis vulgare fuerit; ut sæpius in Italiae opere docui: haud facile tamen crediderim. Adspiratio h quia in illo Thica exstat: Tycha scripsisse Livium cum maximè censuerim.*

De cætero, in Tychâ fuisse τὸ Ἑξάπυλον, HEXAPYLVN, sive, ut Diodorus plurali vocat numero, τὰ Ἑξάπυλα, HEXAPYLA, supra ostensum est. Fuisse portam, quæ Tycha. ^{HEXAPYLVN, porta Tycha.}

Megara versus & in Leontinos emittebat, ex his maximè patet Livii verbis libri XXIIII: *Iam ad Hexapylum erant Hippocrates atque Epicides: scerebanturque colloquia per propinquos popularium, qui in exercitu erant, ut portas aperirent; sinerentque communem patriam defendi ab impetu Romanorum. Iam, unis foribus Hexapyli apertis, capti erant recipi, quum pratores intervenerunt. Mox: Sed surde adeò omnium aures concitatae multitudinis erant, quòd non minore intus vi, quam foris, porta effringerentur. effractisque omnibus, tuò in Hexapulo agmen receptum est. Item ex istis, lib. XXV: Sub lucem, Hexapulo effracto, Marcellus cum omnibus copiis urbem ingressus. Proximè Epipolas fuisse, Diodorus docet, dicto lib. XIII ita de Dionysio loquens: Ενεμε δὲν ταχίστην τὰς ἑπιπολάς, ἢ νῦν τὸ πῶς τῆς ἑπιπολάς ὑπάρχει τὴν ἑπὶ. id est: Muniendus judicavit esse Epipolas; quà nunc murus ad Hexapyla existit. Hinc etiam illud Livii, quod proximè scriptis in hæc verba præmittit: Iam mille armatorum ceperant partem, quum ceteri admotis pluribus scalis in murum evadebant; signo ab Hexapulo dato: quo per ingentem solitudinem erat perventum; quia magna pars, in turribus epulati, aut sopiti vino erant aut semigraves potabant. paucos tamen eorum, comprehensos in cubilibus, interfecerunt. Prope Hexapylon est portula, ea magnà vi refringi capta, & è muro ex composito tubà datum signum erat. & jam undique, non furtim, sed vi aperte gerebatur res. quidpe ad Epipolas, frequentem custodiis locum, perventum erat. Nempe à Galeagrà usque turri ad Hexapylon, atque hinc ad Epipolas perventum erat.*

GALEAGRA
turris, in Tyche muro.

Ipsam GALEAGRAM turrim nobilissimus Mirabella ponit in Acradinæ muro; 20
camque facit arcem magnam ac munitam. De n. unimine eius nihil ego hæctenus
apud idoneos auctores reperi. situm verò cum ad Acradinam ei haud dubiè tri-
buit Mirabella hisce inductus verbis Livii: *Damasippus quidam Lacedæmonius, missus
ab Syracusis ad Philippum regem, captus ab Romanis navibus erat. huius utique redimendi &
Epicidi cura erat ingens, nec abnuvit Marcellus. Ad colloquium de redemptione eius missis
medius maximè atque utriusque opportunus locus ad portum Trogilorum, propter turrim,
quam vocant Galeagram, est visus. At meminisse oportebat, non Acradinæ primùm,
sed Tyche murum conscendisse scalis Marcelli milites; atque inde ad Hexapylon
& Epipolas pervenisse: eosque mox Marcellum per idem Hexapylon cum
omnibus copiis sequutum: qui postea, ut inquit Livius, priusquam signa Acradine 30
admo-veret, præmittit Syracusanos, qui inter præsidia Romana fuerant, ut adloquio leni perlice-
rent hosteis ad dedendam urbem. Tenebant verò Acradina portas murosque maximè transfu-
ge; quibus nulla erat per condiciones veniæ spes. ii nec adire muros; nec alloqui quemquam passi.
Itaque Marcellus, postquam id inceptum irritum fuit, ad Euryalum signa referri iussit. Et ne
suspiceris ab Acradinæ turri Galeagrà, quum propè esset, contemplatum fuisse
militem Tyche murum; per ipsam adeò turrim conscendisse Romanos urbem, di-
fertè adfirmat Plutarchus, loco supra perscripto. Certum igitur ex hisce fit docu-
mentis, ad Tychem fuisse Galeagram turrim: extremà scilicet illius parte, qua
Acradinæ iungebatur, ad dictum portum, qui unde nomen acceperit, patet ex*

TROGILVS
VICVS.

Stephani epitomatore. Τρωγίλιος, inquit, χώρα [fortè χωρίον] ἐν Σικελίᾳ. τὸ ἐθνικὸν Τρω- 40
γίλιος. id est: Trogilus; locus in Sicilia. gentilium est Trogilia. Antiquissima eius mentio
est apud Thucydidem dicto lib. VI. καὶ τῆ ὑστερησία οἱ μὲν ἐτείχιζον τὴν Ἀθηνῶν τὸ πρὸς
βορείῳ τὸ κύκλιον τείχος, οἱ δὲ λιθῶν καὶ ξύλων συμφορῶντις, παρέβαλλον ὅτι τὸν Τρωγίλιον κατέ-
μεινον αἰεὶ, ἢ περ βραχυπέτον ἐγγίνετο αὐτοῖς ἐκ τῆ μεγάλης λιμνῆς ὅτι πῶν ἐπίρῳ θάλασσαν τὸ
δοτειχίσμα. Id est: Postera die Atheniensium pars murum septemtriones versus exstrue-
bant; pars lapides atque materiam comportantes, in Trogilum, quem vocant, semper depone-
bant; quâ brevissima futura erat muri exstructio. Et postea lib. VII: τῶ δὲ ἄλλῳ τῶ κύκλιον
πρὸς τὸν Τρωγίλιον ὅτι πῶν ἐπίρῳ θάλασσαν, λιθοὶ τε παρεμβεβλημένοι τῶ πλείονι ἤδη ἦσαν, καὶ ἐστὶν
αὐτῶν ἡμέτεροι, τὰ δὲ καὶ ἐξείρησαν ὅτι κατέλειπετο. Hoc est: Ex alterâ vero & quidem ma-
ximâ ambitus parte, versus Trogilum, ad alterum mare, jam comportati jacebant lapides: at o- 50
pus alibi perfectum alibi semiperfectum erat relictum. In ipso igitur maris litore fuit vi-
cus Trogilus. à quo vicani dicebantur τρωγίλιοι, TROGILII. & ab his navium sta-
tio, PORTVS TROGILIORVM: non Trogilorum, vel Trogillorum; ut corruptæ legun-
tur voces in Livii vulgatis exemplaribus.

PORTVS
Trogiolorum.

ACRADINA;
quarta Syra-
cusarum pars.

Hinc jam sequebatur ΑΧΡΑΔΙΝΗ, ACHRADINA, seu, ut apud Latinos legitur au-
ctores, Ciceronem atque Livium, ACRADINA, extrema ad mare & Insulam pars,
omnium maxima. Plutarchus, dicto loco in Marcello: Ενεμε δὲ τὸ κατεργάσασθαι καὶ
καλλίστην

- καλλίστην καὶ μέγιστον (Ἀχραδινὴ καλεῖται) διὰ τὸ περικλειῶν πρὸς τὴν ἔξω πύλιν, ἣς τὸ μὲν Νέαν τὸ δὲ Τύχην ὀνομάζουσιν. Hoc est : *At munitissima & pulcherrima amplissimaque pars, quae Achradina vocatur, restabat: quod muro divisa ab exteriori esset urbe; cuius unam partem Neapolim, alteram Tycham adpellant.* Hinc cuncta etiam in eâ, quàm in reliquis partibus, celebriora ac magnificentiora. Cicero, loco supra perscripto: *Altera autem est urbs Syracusis, cui nomen Acradina est. in qua forum maximum, pulcherrima porticus, ornatissimum prytaneum, amplissima est curia, templumque egregium Iovis Olympii; ceteraque urbis partes, unâ latâ viâ perpetuâ multisque transversis divisa, privatis aedificiis continentur.* Atque in tantum maior celebriorque Acradina reliquis istis duabus partibus fuit, uti
- 10 Diodorus, lib. xi, Tycham atque Neapolim suburbia adpellaverit. οἱ δὲ Θερασέων λῶν, inquit, τὸ μὲν Ἀχραδινῆς καὶ τὸ Νήσον κώμῳ λῶν: τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τὴν πόλεως κατέχον οἱ Συρακούσιοι. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Θερασέων λῶν πῦρ ναυσὶν Ἰππικράτους ἐπὶ τὰς πόλεις, καὶ λησθεὶς τῇ ναυμαχίᾳ, συχναὶ μὲν τρηχέεις ἀπέβαλε, τῆς δὲ ἄλλης κατέφυγεν εἰς τὴν Νήσον. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν περὶ τὴν διώκων περαγῶν ἐκ τῆς Ἀχραδινῆς, καὶ τῆς ἑξῆς ἐμῶν ἐν τοῖς περὶ αἰετοῖς, ἠπὶ τῆς καὶ πολλὰς ὑποβαλῶν, λωακάσθη πύλιν εἰς τὴν Ἀχραδινὴν ἀποχωρήσασθαι. Hoc est: *Thrasibulus Achradinam & Insulam tenebat. reliquam urbis partem Syracusani occupaverunt. Posthac Thrasibulus navali hostes praelio invasit. sed victoria frustratus, magnosque triremium numero amisso, cum reliquis in Insulam fugâ evasit. Mox terrestribus etiam copiis Achradinâ eductis, in suburbiiis cum hoste congressus succumbit: & magno suorum numero caeso, rursus in*
- 20 *Achradinam compellitur.* Et lib. xiiii, de Himilcone, Carthaginensium duce, loquens: καταλάθετο ἡ καὶ τὸ τῆς Ἀχραδινῆς περὶ αἰετοῖς καὶ τὸς νεὸς τῆς Δήμητρεος καὶ Κόρης ἐνύληστον. id est: *Achradina quoque suburbium cepit: & fana Cereris ac Proserpina exspoliavit.* Cicero, loco supra scripto, *Cereris & Liberæ, id est, Proserpinae templa in Neapolî recenset.* Hinc & illud Livii, lib. xxv, de Marcello: *Acradinam inde ternis castris, per idonea dispositis loca, spe ad inopiam omnium rerum inclusos redacturum se, circumfedit. Quum per aliquot dies quiete stationes utrimque fuissent; repente advenit Hippocratis & Himilconis, ut ultro undique oppugnarentur Romani, fecit. nam & Hippocrates, castris ad magnum portum communiter, signoque iis dato, qui Acradinam tenebant, castra vetera Romanorum adortus est, quibus Crispinus praerat; & Epicides eruptionem in stationes Marcelli fecit. Tumultum tamen maiorem hostes praebuerunt, quàm certamen. nam & Crispinus Hippocratem non repulit tantum à munimentis, sed insequutus etiam est trepidè fugientem; & Epicidem Marcellus in urbem compulit.* Muro fuisse Acradinam ab Tychâ & Neapoli divisam validissimo, cum ex Plutarchi disertissimis verbis, quæ ex Timoleonte & Marcello supra citavimus, tum ex reliquorum auctorum narrationibus clarè haftenus patuit. Neapolim quoque & Tycham suo sibi quamque muro ab initio fuisse cinctas, ea docet ratio, quod, antequàm & Epipolæ & Neapolis fuere communitæ, Tycha pars urbis habitata fuit. unde illud etiam est apud Stephani epitomatozem, ex antiquissimo aliquo scriptore sumtum: Τύχη, πόλις Συρακῶν, πλησίον Συρακουσῶν. id est: *Tyche, urbs Siciliae, prope Syracusas.* Postquàm verò Epipolæ quoque communitæ sunt, murus iste
- 40 utriusque urbis dejectus est. Hinc Florus, lib. ii, cap. vi: *Sicilia mandata Marcello. nec diu restitit. tota enim insula in unâ urbe superata est. Grande illud, & ad id tempus invictum, caput Syracusæ, quamvis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. Longè [lego, Non] illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuse, nisi quod haftenus profuere, ut pulcritudini victæ urbis parceretur.* Muro- rum unum intelligit, quo Insula cingebatur; alterum, quo Acradina; tertium, quo Tycha simul & Neapolis Epipolæque comprehendebantur. Hinc item Livius, dicto lib. xxv, ubi Marcellum, Hexapylo effracto per Tychæ extrema in Epipolas semel progressum, atque inde ad Neapolim atque Tycham milites diripiendas dimisisse narrat, nullius portæ ampliùs, nullius muri expugnationem memorat. E
- 50 diverso, *Castra, inquit, tectis parietum pro muro septa [lego, Castra pro tectis parietum muro septa.] portis, regione platearum patentibus, stationes disposuit; ne quis in discursu militum impetus in castra fieri posset.* Inde signo dato milites discurrerunt. Errasse igitur puto nobilissimum Mirabellam: qui, in supra dictâ veterum Syracusarum topographiâ, non modò Epipolas extra omnem urbis murum unâ cum earum arce Euryelo ponit; sed & Neapolim muro ab Tychâ distingvit; inter hanc verò & Acradinam geminum murum statuit; alterum, quo ipsa Tycha cingitur; alterum, quo Acradina includitur; mediâ inter utrasque urbis parteis viâ latâ relictâ. Dictarum
- quælibet

quidpe urbis universæ partium distinctio hac maximè ratione facta : Primum Insula ab Corinthiis, duce Archiâ, communiri inhabitarique cœpta est. mox Acradina etiam in continenti adjecta incolisque frequentata. hinc suburbium eius, in quo τὸ Τύχης, id est, *Fortune* erat fanum, quum in magnum incolarum ædificiorumque numerum veluti alterum opidum excreveret, muro extrinsecus circumducto reliquæ urbi additum est. inde alterum etiam suburbium, in quo Apollinis Temenitæ templum, Tychæ adjectum. postremò Epipolæ etiâ muro circumdatæ, Tychæque simul & Neapoli adnexæ fuerunt; muro, qui hasce duas parteis ab Epipolis separabat, dejecto. Atque hunc ætatis singularum partium ordinem Cicero quoque respexisse videtur, in dictâ oratione in Verrem: ubi primo loco *Insulam*,¹⁰ deinde *Acradinam*, mox *Tycham*, ac tandem *Neapolim*, recenset. Cæterum externus Acradinæ murus maris fluctibus adluebatur omnis. Livius, dicto lib. xxi i i i: *Inde terrâ marique simul cœpte oppugnari Syracusæ: terrâ, ab Hexapylis; mari, ab Acradinâ: cuius murus fluctu adluitur. Et exiguo post: Acradinæ murum, qui, ut antè dictum est, mari adluitur, ex quinqueremibus Marcellus oppugnabat.* Exiguam tamen eius partem versis septemtriones, quâ Tychæ iungebatur, à mari remotam facit nobilissimus Mirabella: in qua suprâ dictam Galeagram turrim collocat, ad portum Trogiliorum. Verùm hanc fuisse in Tychæ muro, quum jam antè demonstratum sit, nullam profus Acradinæ partem externam à terrâ potuisse adiri, certum est. Apud Plutarchum equidem in Timoleonte hæc leguntur: *Διελὼν ὁ Τιμολέων τὴν δυνάμειν, αὐτὸς μὲν ἦβαινεν, ὅταν ἐν τῷ περὶ τὸ ρεῖθρον τῆς Ἀνάπης ποταμοῦ βαλεῖν, ἄλλως δ' ἐκ τῆς Ἀχραδινῆς ἐκείλευεν ἐπιχειρεῖν, ὡν ἰσῆος ἠγείτο, ὁ Κορινθίου. τὸς δὲ τρίτους ὑπέγον Ἰππὶ τὰς Ἐπιπόλαις Δειναρχῶ καὶ Δημάρετῶ. Quæ Latinus interpres ita vertit: Timoleon, distributis copiis, ipse asperissimam partem, quâ præterfluit Anapus, adoritur: alios jubet Achradinam adgredi; quos Corinthius Isias ducebat: tertios ad Epipolas tentandas ducunt Dinarchus atque Demaretus.* Sanè, quia terrestribus tantum usus est tunc copiis Timoleon, cum Livii verbis hæc profus pugnare videntur. Verùm non animadvertit interpres, Achradinam tum jam fuisse in Timoleontis potestate, paullo ante eius adventum à Leonte Corinthio occupatam. Quapropter verba ista de Achradinâ ita verti debebant: *Alios ex Achradinâ hostem adgredi jubet.* Certum igitur jam est, Acradinam à terrâ nullam habuisse³⁰ murum, nullamque portam, nisi à Tychâ. ideòque qui à Megaris & Leontinis adventabant, per Hexapylum Tycham, ut suprâ ostensum, atque inde Acradinam ingrediebantur. De cætero, ut in Tychâ dictum Hexapylon, sic in Acradinâ fuit τὸ Πεντάπυλον, PENTAPYLUM; sive, ut Plutarchus habet, plurali numero, τὰ Πεντάπυλα, PENTAPYLA. Verba Plutarchi in Dione hæc sunt: *Βαλέμεν δὲ καὶ δι' αὐτῆς ποταμοῦ τὰς αὐτῶν πύλας αὐτῆς διὰ τῆς Ἀχραδινῆς. * Ἦν δ' ὑπὸ τῷ ἀκρόπολιν καὶ τῷ Πεντάπυλῳ ἡλιοτρόπιον καταφανὲς καὶ ὑψηλόν. Ἰππὶ τῶν ποταμῶν ἐδημηγόρησεν. Id est: Cupiens autem ipse quoque adloqui populum, ascendit per Achradinam. Erat sub arce & Pentapylis solarium, conspicuum & excelsum. eò ubi conscendit, concionatus est.* Ergo Pentapylum fuit porta in extremâ parte Acradinæ, quâ in Insulam transibatur. nam Insulam heic⁴⁰ intelligi per τὴν ἀκρόπολιν sive arcem, mox infrâ patebit. Florus equidem, suprâ scripto loco treis universæ urbi attribuit arces. verùm præter Euryelum in Epipolis & arcem illam in Insulâ, nulla alia ulli auctorum memoratur arx: ne Ciceroni quidem; qui quam accuratissimè celebriores singularum urbis partium fabricas recenset. Tertiam in Acradinâ intellexisse Florum, apertè patet ex his verbis. *Non illi triplex murus totidemque arces profuere.* Silius quoque, dicto lib. xii i i, ubi quatuor universæ urbis parteis, sive quatuor distinctas Syracusarum urbeis indicare voluit, poetico more arceis eas adpellavit, hoc in versu:

Numquàm hosti intratos muros & quatuor arceis.

INSULA. Hactenus quatuor urbis Syracusarum parteis in continenti sitas exposuimus.⁵⁰ Restat nunc, uti de INSULA etiam dicamus. Vocabulum id ei tribuitur à Cicerone, in dictâ oratione Verrinâ. quod Græcis quoque auctoribus Diodoro atque Plutarcho dicitur ΝΗΣΟΣ. Livius, dicto lib. xxv: *Epicides ab Insulâ, quam ipsi Nasson vocant, citato profectus agmine.* Id vocabulum plerosque video simplici scribendum censere Nasson: quia Græcum erat νᾶσον, Doricâ dialecto; qua usi sunt Syracusani; pro communi νῆσος. Verùm eadem dialecto dici poterat geminato σ, νασσός. De cætero proprium insulæ nomen fuit ὀρτυγία, ORTYGIA; ob mirandum fontem,

PENTAPYLUM, in Acradinâ.

INSULA, quinta pars Syracusarum: qua & ARX, ac proprio nomine ORTYGIA.

rem, de quo mox dicemus, celebratissimum. Strabo lib. vi: ΕΦ' ἡμῶν ἢ Πομπηίας πῆς τὰ ἀλλὰς κακώσαντος πόλις ἢ δὴ πῆς Συρακῶν, πύμνας Ἰταλικῶν ὁ Σεβαστὸς Καίσαρ, πολὺ μέρος ἔπαλαι κλισματὸς ἀπέλαβε. πινυτοῦ γὰρ ἡ τὰ παλαιόν, ἐκατὸν ἢ ὀγδοήκοντα σταδίων ἐχρᾶτο τὸ τεῖχος. ἀπὸ τῆς ἐκτὸς δὲ τὸν κυκλον ἐκατὰ τὴν τῆς ἐδὲν ἐδὲ. τὸ ἢ στωικῶν μὲν τὸ πρὸς τῇ νήσῳ τῇ Ὀρτυγίᾳ μέρος, αἰετὴ δὲν οἰκίῃσι βέλπον, ἀξιολογὰ πλείως ἔχον παρῆμετρον. ἢ δὲ Ὀρτυγία στωικῶν γεφύρα πρὸς τὴν ἠπειρον. Id est: Nostrā ætate quum inter alias urbis Pompeius Syracusas quoque malè tractasset; missā Augustus Cæsar coloniā magnam veteris structure partem instauravit. Olim quidē Syracusæ quinque urbibus constabant, muro CLXXX stadia longo incinctæ. Neque verò opus putavit esse Augustus totum istum complere ambitum. sed eam, quæ habitabatur pars

10 propter insulam Ortygiam, censuit maiori cultorum numero instruendam: quum ea pars suo ambitu urbis satis magna spatium includeret. Ceterum Ortygia ponte cum continenti conjungitur. Eam scilicet Syracusarum intelligit partem, quæ, Ortygiæ insulæ proxima, dicebatur Acradina. De eadem insulâ idem auctor ita lib. i: Ἡ σίδον ἐδὲ μὴ μόνον τὴν Ὀρτυγίαν ἀλλὰ καὶ Λίτνης, καὶ Ὀρτυγίας, ἔπρὸς Συρακῶν νησίῃσι, καὶ Τυρρηνῶν. Id est: Hesiodum non eorum modo fecisse mentionem, quæ Homero memorantur; sed ἔτι Aetnæ, ἔτι Ortygiæ, quæ exigua est apud Syracusas insula, ἔτι Tyrhenorum. Hanc igitur insulam primū novi coloni Græci inhabitaverunt. Thucydides, dicto lib. v i: Συρακῶν ἢ Ἐρξίας ὄκισσι, Σικελίᾳ ἐξελθὼν πρῶτον ἐκ τῆς νήσου, ἐν ἣ νυκτὶ σέπτερον ἐκλυσομένη ἢ πόλις ἢ ἐκτὸς ἐστὶν ὑπερὸν ἢ χερῶν καὶ ἢ ἐξω, πρὸς τειχεοδῶσαι, πολυάνθρωπον ἔχουσα. Hoc est: Syracusas Archias condidit; ejectionis prius ex insulâ Sicilia, in qua jam haud amplius mari circumflua est urbs interior. post verò temporis ea quoque, qua extra insulam est, circumducto muro incolis frequentata est. Ad hæc ita Scholiastes: Τοπρώτων οἱ Συρακῶν τὸ νησίον ὄκισσον μόνον. αὐτὸς δὲ, μὴ χερῶν τῆς αὐτῆς, στωικῶν αὐτὸ τῆς Σικελίας. Διὰ χῶμα τῆς, καὶ ὄκισσον καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ. ἐκαλεῖτο ἢ ἢ Σικελία, ἔξω πόλις. Hoc est: Primò Syracusani exiguam insulam tantum incolebant. postmodum verò, quum ea non sufficeret, aggere eam Sicilia connectentes, in Sicilia etiam habitaverunt. Vocabatur autem Sicilia, Urbs exterior. Scilicet ea Sicilia pars, in qua exterior Syracusanorum erat urbs, nomine Acradina. Scholia in Pindari Olympior. oden v i: Ὀρτυγία, νῆσος τῆς Συρακῶν παρὰ χερσὶν τὸ πρῶτον. νῦν ἢ στωικῶν τῇ πόλει πῆς Συρακῶν. Ἄλλως. Νῆσος πρὸ τῆς Συρακῶν, ἢς ἀρχὴ ὁ Ἴεραν. ὅτι ἢ τῆς Συρακῶν νῆσος.

30 Ὀρτυγία ἐκαλεῖτο. Id est: Ortygia, insula prius erat Syracusis objecta. at nunc adnexa est urbi. Auctor: Insula ante Syracusas; cuius princeps Hiero. Vocabatur quidē Syracusanorum insula Ortygia. Et in Pythior. oden ii: Ὀρτυγίαν ἢ τὴν Ἰπὴ τῆς Σικελίας χερσονήσον Φησὶν αὐτὴ γὰρ, νῆσος τῆς πρῶτον, στωικῶν τῆς Συρακῶν. Id est: Ortygiam in Sicilia peninsula dicit. hæc enim quum prius esset insula, Syracusis postea adnexa est. Et item in Nemeor. oden i: Ἡ δὲ Ὀρτυγία πρῶτον ἐδὲ τῆς νῆσου, εἴτα πρὸς χερσὶν τῆς χερσονήσου. ὡς καὶ Ἴβυκος ἴσους. Id est: Ortygia, quum antea esset insula, postea, per aggerem continenti adnexa, peninsula facta est; ut ἔτι Ibycus tradit. Strabo, dicto lib. i: Ἰπενταλίως δὲ ἢ Λευκάς, Καρμύσιον τὸν ἰσθμὸν Διαχωρῶντων, νῆσος γέγονεν, ἀπὸ πρῶτον ἔσσε. Ἐν τῷδε μὲν δὲ Διαχορῶν χειρὸς τμητὶ γέγονασιν. ἀλλὰ χόδι ἢ πρὸς χερσὶν, ἢ γεφυρώσεις, κατὰ τὴν Ἰπὴ τῆς

40 πρὸς Συρακῶν νῆσου νῦν μὲν γέφυρα ἐστὶν, ἢ στωικῶν αὐτῆς πρὸς τὴν ἠπειρον. πρῶτον ἢ χῶμα, ὡς Φησὶν Ἴβυκος, λογαίε λίθῃ, ὃν καλεῖ ἐκαλεπίν. Hoc est: Contra verò Leucas insula facta est, Corinthiis isthmum excidentibus; quum antea esset litus continenti coherens. Atque in his quidem divisiones manu hominum factæ sunt. alibi autem aggerationes, aut pontium adnexusiones. sic hodie pons insulam apud Syracusas continenti connectit: antea verò agger erat, ut tradit Ibycus, lecti lapidis; quem vocat electum. Post Strabonis tempestatem iterum, aggere jacto, peninsula effecta est. Scholiastes Thucydides, in lib. v i: Ἐπὶ χερσονήσον ἢ πόλις τῆς Συρακῶν κατὰ τὴν νησὶν ἰσθμὸς ἰσθμοειδὲς, τῇ ἠπείρῳ, ὑπὸ τῆς μεγάλης λιμνῆς, τῇ ἢ, ὑπὸ τῆς Ἰπὴ τῆς πρῶτον θαλάσσης. Hoc est: In peninsula jacet Syracusanorum urbs, hinc magno portu, illinc altero mari isthmum conscientibus. Nempe jam tum, ut nunc, sola insula

50 incolebatur, reliquis urbis partibus destructis. At suâ ætate insulam ita descripsit Cicero in dictâ Verrinâ: Urbs Syracusæ situ est cum munito, tum ex omni aditu, vel terrâ vel mari, præclaro ad aspectum; ἔτι portus habet propè in edificatione aspectuque urbis inclusos. qui, quum diversos inter se aditus habeant, in exitu conjunguntur ἔτι confluunt. Forum conjunctione pars opidi, quæ adpellatur Insula, mari disjuncta angusto, ponte rursus adiungitur ἔτι continetur. Et mox: Dnibus portibus cincta, in utriusque portus ostium aditumque projecta est. in qua domus est, qua regia Hieronis fuit: qua prætores uti solent. in eâ sunt edes sacra complures; sed duæ, quæ longè ceteris antecellunt; Diane una; ἔτι altera, qua fuit ante istius adventum

adventum ornatissima, Minervæ. Domus ista etiam reliquorum regum sive tyrannorum fuit regia atque arx. Plutarchus in Timoleonte: ὁ δὲ Λέων, μάχη νενικηκώς Διανύσον, καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Συρακυσῶν καπιτηφῶς, ἐκείνον μὲν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὴν καλιερῶν νῆσον σωσεαλιερῶν αὐτὸς σωσεπολιέρηται. Id est: *Hicetes Dionysium, acie fufum, ac Syracusarum plerisque partibus occupatis, arci & Insula, quam vocant, inclusum circumfidebat.* Nimirum totius Insulæ potior pars fuit ARX. Sic enim postea: ὁ δὲ Κορινθίων Λέων, (οὗτος γὰρ ἦν ἄρχων τῶν πολιερικερῶν) καπιτῶν ὡστὸς τῆς ἀκρας τὰς ὑπολελεμῶν τῶν πολεμίων ἀργῶς ἐἀμελῶς φυλάττοντας, ἐξαιφνης ἐπίπεσε διςπαερῶν αὐτοῖς: καὶ τὰς μὲν αἰελῶν, τὰς δὲ τρεῖς μέρη, ἐκέρητος καὶ κατῆγε τὴν λεγομῶν Ἀχραδινῶν. * Εὐπρόσως δὲ καὶ σίτη καὶ χερματῶν, σὺν ἀφῆς τὴν τῶν, ὡδὲ ἀνηχώρησε πάλιν ὅτι τὴν ἀκρον. 10 ἀλλὰ φερῶν τὸν περὶ βολον τῆς Ἀχραδινῆς, καὶ σὺν ἀφῆς τῆς ἐρύμασι πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, διεφυλάττε. Hoc est: *At Corinthius Leon, obsessorum prefectus, hosteis, qui relicti erant, ex arce contemplatus soluit & securè stationes servare, repente adortus est dissipatis: quorum partim caesis partim fugatis, potius est & occupavit Achradinam. Ibi quum magnam vim frumenti pecuniæque nactus esset, locum hunc non deseruit, neque retro in Arcem se recepit: sed obsessis Achradine mœnibus, & commissa munitione cum arce, tutatus eam est.* Iustinus, lib. XXI: *Fit igitur in ipsâ urbe anceps prælium: in quo, opidanis multitudinè superantibus, Dionysius pellitur, qui, quum obsidionem arcis timeret: cum omni regio adparatu in Italiam profugit tacitus.* Et postea: *Interca Dionysius Syracusis receptus, quum gravior crudeliorque in dies civitati esset, iteratâ conspiratione obsidetur. Tunc deposito imperio, arcem Syracusanis cum exercitu tradit: receptoque privato instrumento, Corinthum in exsilium proficiscitur.* 20 Hinc illud apud Livium, lib. xxiiii, quum Hieronymus, qui post Hieronis mortem tyrannidem invasêrat, interfectus esset: *Muri ea pars, quæ ab ceterâ urbe nimis firmo munimento intersepiebat insulam, consensu omnium dejecta est. sequuta & ceteræ res hanc inclinationem animorum ad libertatem.* Plutarchus, ut antè citatum, in Dione: Βυλόμενος δὲ ὁ δὲ ἰαντῆ πρὸς αἰγορῶν τὰς αἰθρῶνας, αἰθεὶ διὰ τῆς Ἀχραδινῆς. * Ἦν δὲ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ πεντάπυλα, Διονυσίος κατασκευάσωντος, ἡλιετόποιον καταφῶν καὶ ὑψηλόν ὅτι τὰ πρὸς πρὸς ἀφῆς, ἐδημηχώρησεν. Id est: *Cupiens autem ipse quoque per se adloqui populum, ascendit per Achradinam. Erat sub Arce & Pentapylis solarium, conspicuum atque excelsum, Dionysii opus. eò ubi conscendit, concionem ad populum habuit.* In eadem Insulâ & Horrea 30 fuisse publica, eodem libro paullo antè narrat Livius. *In Insulâ, inquit, inter cetera, Andronodorus presidii firmat horrea publica. Locus saxo quadrato septus, atque arcis in modum emunitus, capitur ab iuventute, quæ presidio eius loci attributa erat. mittuntque nuntios in Achradinam, horrea frumentumque in senatus potestate esse.* Et postea: *Vt ventum ad Andronodorum est; ipsum quidem movebat & civium consensus, & cum aliæ occupatæ urbis partes, tum pars Insulæ velut munitissima prodita atque alienata.*

ARETHUSA
fons.

At nihil celebrius in totâ insulâ fuit FONTE ARETHUSA: de quo immania quædam fabulati sunt prisca mortales. Silius lib. xiiii:

Fleverunt freta, fleverunt Cyclopeia saxa,
Et Cyanes, & Anapus, & Ortygia Arethusa.

Plinius, lib. iii, cap. viii: *Colonia Syracusa, cum fonte Arethusa.* Florus, lib. ii, cap. vi: *Non illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethusa, nisi quod hæcenus profuere, ut pulcritudini viæ urbis parceretur.* Strabo, lib. vi: Ἡ δὲ Ὀρτυγία συνἀγει γερῶν πρὸς τὴν ἡπειρον, πρὸς γαίῃ δὲ ἴσται κερῶν δὲ ἔχει τὴν Ἀχραδινῶν, ἐξείσται πρὸς τὸν ἄλῆος εἰς τὴν θάλασσαν. Id est: *Ortygia ponte continenti jungitur, humilis existens, habetque fontem Arethusam, qui fluvium protinus in mare emittit.* Prior quidem interpres vocem ἄλῆος hoc loco rectè verterat statim. posterior maluit, rectè. verum statim heic intelligendum seu protinus, Ciceronis, qui ipse prætor in hac insulâ domo usus est Hieronis, confirmat auctoritas. Is supra scriptis addit ista: *In hac insulâ extremâ est fons aque dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui 50 fluctu totus operiretur, nisi munitione ac mole lapidum à mari disjunctus esset.* Diodorus Siculus lib. v: τὴν δὲ Ἀρπημιν τὴν ἐν τῆς Συρακυσῶν νῆσον λαβεῖν φασὶ ὡς τῆς θεῶν, τὴν ἀπὸ ἐκείνης Ὀρτυγίαν ὑπὸ τῆς χερσῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὀνομαδεῖσται. ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν νῆσον πύτυν ἀεῖναι ὡς νύμφας πύτυς, χαρῶν τῆς Ἀρπημίδι, μεγίστω πηγῶν τὴν ὀνομαζομῶν Ἀρεθῶν. ταῦτα δὲ ἔμονον κατὰ τὰς ἀρχαίας χερῶν ἔχειν μερῶν καὶ πολλὰς ἰχθύς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν συμβαίνει ἀμείναι τῶν, ἰερὰς ὄντας καὶ ἀδίκους ἀνθρώπων: ἐξ ὧν πολλὰς πῶν κατὰ τὰς πολεμικὰς περὶ τῆς φερῶν, ὡς ἀδίκους ἐπεσῶν τὴν θεῶν

θείον, καὶ μεγάλας συμφορὰς περιέβαλετο τὰς πληθύνοντας προσεγγενομένης. Id est: Dianam vero Syracusanam insulam accepisse ferunt à deabus: quam oracula pariter & homines de ipsâ Ortygiam vocarunt. Nymphas etiam, ut magis Dianam sibi demerent, fontem maximum, cui Arethusa nomen, in insulâ produxissē. Hic non priscis modò temporibus magnorum piscium ingentem copiam tulit: sed hi nostrâ etiam ætate sacri & hominibus intacti permanent. de quibus si qui bello grassante in ciborum aliquid usum vertere ausi sint; hos repente numen, manifesto ira iudicio; in magnas calamitates coniecit. Hinc Ovidius, μεταμορφώσεων lib. 1:

10 Hinc etiam Pindarus in Pythiis, odâ 11:

Μεγαλοπόλιες ὦ Συρα-
κῶσαι, —
Εὐάρματ' Ἰέρων ἐν ἄκροτείῳ,
Τηλαυρίῳ ἀνέδησεν Ὀρ-
τυγίαν σεφάοις,
Ποταμίας ἑδ' Ἀρτίμιδος.

Id est:

20 Grandiurbes ὦ Syra-
cuse, —
In quibus Hieron, curru felix, victoriâ positens,
Latè splendentibus redimivit Or-
tygiam coronis,
Fluvialis sedem Diana.

Et in Nemeis, odâ 1:

Ἀμπύλωμα σεμνὸν Ἀλφειῶ,
Κλειῶν Συρακοσῶν θυλάτ', Ὀρτυγία,
Δέμμιον Ἀρτίμιδος.

30 Hoc est:

Respiramen venerandum Alphéi,
Inclytarum Syracusarum germen, Ortygia,
Cubile Diana.

Ad hæc ita Scholia: Ἀνάμπλωμα. Διὸ τὸ δασυρῶμα καὶ οἶον εἶμα εἶναι τῆς Ἀλφειῶ πλὴν ὑπὸ τῆς Ἀρέθουσαι, ἢ ἐστὶ κρήνη. Διὸ γὰρ κατὰ δύσταν ἀφαιῶν εἰς τὴν Ἀρέθουσαι ἀναφαινεταί. ἐστὶ γὰρ καὶ Ὀρτυγίαν πλὴν ἦσαν. * * * Τὸν γὰρ Ἀλφειὸν φασὶν ἔρωπι ἀλόγῳ τῆς Ἀρτίμιδος, Ἰσιδιώξαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Σικελίας. καὶ δὲ πλεονεξίας τῆς διώξεως αὐτῆς ἠνομήσια, αὐτῆς συ-
στώσαι τὴν Ἀρέθουσαι. Διὸ τὸ δὲ καὶ τὴν Ἀρτίμιον Ἀλφειῶν προσεγγενομένης καὶ ἐν Ὀλυμ-
πία δὲ ὁ Ἀλφειὸς τῆς Ἀρτίμιδος σιωαφίδουται. Id est: Respiramen dicit; quod pars sit ac
40 veluti os Alphéi Arethusa fons. quidam ab occulâ ac latenti submersione in Arethusam pro-
dit, in Ortygiâ insulâ. Postcâ: Alphéum enim ferunt, Diana amore captum, ipsam per-
sequutum esse usque ad Siciliam: persecutionis autem sine heic factò, existisse fontem
Arethusam. atque hinc Dianam etiam Alpheoam dictam. Atque in Olympiâ quoque Al-
phéi simulacrum juxta Dianam positum est. Sed fabulam de Alphéi in Arethusam
amore prolixius refert Ovidius, μεταμορφώσεων lib. v; ubi Arethusa introducitur
Cererem ita compellans:

Tum caput Eléi Alphéas extulit undis;

50 Pisa mihi patria est; & ab Elide ducimus ortus.
Sicaniam peregrina colo. sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est. hos nunc Arethusa penateis,
Hanc habeo sedem: quam tu mitissima serva.
Mota loco cur sim; antiq; per æquoris undam
Advehar Ortygiam: veniet narratibus hora.
Tempestiva meus.
Exigit alma Ceres, natâ secura receptâ,
Quæ tibi causa fuga? cur sis, Arethusa, sacer fons?

Conti-

Conticuere undae. quarum dea sustulit alto
 Fonte caput: virideisq; manu siccata capillos,
 Fluminis Alphæi veteres narravit amores.
 Pars ego nympharum, quæ sunt in Achæide, dixit,
 Una fui: nec me studiosius altera salius
 Legit; nec posuit studiosius altera cassis.

* * * * *
 Fessa labore fuga, Fer opem, deprendimur, inquam,
 Armigere, Diana, tuæ: cui sæpe dedisti
 Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetrâ.

* * * * *
 Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus;
 Cæruleaq; cadunt toto de corpore gutta.
 Quæq; pedem mori, manat locus: eg; capillis
 Ros cadit: & citius, quàm nunc tibi facta renarro,
 In latices mutor. Sed enim cognoscis amatas
 Amnis aquas. positosq; viri, quod sumserat, ore,
 Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
 Delia rupit humum. cæcis ego mersa cavernis,
 Advolor Ortygiam. qua me cognomine divæ
 Grata meæ superas eduxit prima sub auras.

Hinc illud Theocriti, in Idyllio VIII:

Ἀλφειὸς μὲν Πισίῳ ἐπιὼν καὶ πόντον ὀδύνη,
 ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγων κελυφέρον ὕδαρ,
 ἔδνα φέρων κακὰ φύλλα καὶ ἀθέα καὶ κένιν ἰσθῆν.
 Καὶ βαθεῖς ἐμβαίνει πῆς κύμασι· πῶ δὲ ψάλασσον
 Νέρθεσσι πῶτερον αἶψα, καὶ μίγνυται ὕδασι ὕδαρ

Hoc est:

Alphæus post Pisam ubi mare ingressus est,
 Proccedit in Arethusam, aquam adducens oleastro vectans,
 Dona ferens pulcras frondeis floresq; & sacrum pulverem:
 Et profundas undas ingreditur: sub mari autem
 Inferius currit; nec aqua aqua miscetur.

Sidonius Apollinaris, Carmine VIII:

Non heic Elida nobilem quadrigis,
 Nec notam nimis amnis ex amore,
 Versu prosequar: ut per ima ponti
 Alphæus suat; atque transmarina
 In fluctus cadat unda conjugaleis.

Nonnus, Dionysiacorum lib. XIII:

Καὶ Σικελίῳ Ἀρέθουσαν ὅπῃ μετατάσσει ἔρπει
 Σπῆρματι Πισίῳ κυμάτων Ἀλφειὸς ἀλήτης·
 Ποσειδῶν βαπὸν οἶσμα· ἔκροτον δὲ διὰ πόντου
 Ἐλκὸς δουλον ἔρωτος ὑπερπυρρον ἀεροχρον ὕδαρ,
 Θερμὸν ἔχων φυχρῶσι δὲ ὕδασι ἀπὸ μέρου πῆρ.

Hoc est:

Et Siculam Arethusam: ubi exsul reptat
 Coronâ Pisæâ superbiens Alphæus errans,
 Trajiciens pervium flumen, & summum per mare
 Trahit serum amoris superiorem inpermixtam aquam,
 Calidum habens frigidam per aquam accensum ignem.

Silius, lib. XIII:

Heic Arethusa suum piscoso fonte receptat
 Alphæon, sacra portantem signa coronæ.

Lucanus, lib. III:

Pisæaq; manus: populisq; per aquora mittens
 Sicaniis Alphæus aquas.

Virgilius Eclogâ x:

Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.
Sic tibi, quum fluctus subterlabere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat undam.

Et Aeneid. lib. III:

Sicanio pratenta sinu jacet insula, contra
Plemmyrium undosum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alphéum, fama est, huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare; qui nunc
Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.
Nymina magna loci iussi veneramur.

10

Ad priora poëta verba ita commentatus est Pomponius Sabinus: Arethusa, fons in Ortygiâ; qua erat insula ante Syracusas. Alphéus, fluvius ex Elide, per subterraneos meatus magnum spatium maris emerit: & Arethusam facit fontem. Volunt quidam, Alphéum insequutum fuisse fugientem ab amore Arethusam. Ad posteriorem autem locum sic scribit: Ortygia insula, qua ponte jungitur Syracusis, fontem habet Arethusam; ex quo ferunt per subterraneos cuniculos emergere Alphéum, flumen Elidis. unde poëta finxerunt fabulam; Arethusam fuisse venatricem, & amatam ab Alphéo, fugisse stuprum per subterraneos cuniculos in Ortygiam; & Alphéum fuisse insequutum. In eadem ita Servius: Elis & Pisa civitates sunt Arcadia: in qua est fons ingens, qui ex se duos alveos creat, Alphéum & Arethusam. unde fit, ut fingantur conjungi in exitu, quos origo conjungit. Arethusam autem in Elide esse, testatur Virgilius, dicens: Sic tibi quum fluctus subterlabere Sicanos. Hæc, secundum fabulas, venatrix fuit. qua, dum se in Alphéo post laborem ablueret, ab eo adamata est: eumq; dis fugiens, decorum miseratione in fontem sui nominis versa, ad Siciliam per secretos meatus venit. quam Alphéus illuc usq; persequitur, fonti eius se miscet. quod tali argumento probatur: nam quum equi, diebus festis Olympii Iovis certantes, in eo amne diluuntur, stercus equorum ex eo amne etiam in Arethusâ recognoscitur. patera etiam, quam in Alphéum quidam Olympionices miserat, in Arethusâ inventa. Hanc autem venatricem fuisse, etiam Virgilius ostendit; Et tandem postis velox Arethusa sagittis. [Γεωργικὸν lib. IIII:] Quidam autem Arethusam non de Elide ad Siciliam venire, sed in Sicilia nasci volunt, & venienti fluvio occurrere. Solinus, cap. XI: De Arethusâ & Alphéo verum est hæcenus, quod conveniunt fons & amnis. Mela, lib. II, cap. VII: A Peloro ad Pachynum ora que extenditur, hæc fert illustria: Messanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracusas, & in iis mirabilem Arethusam. Fons est: in quo visuntur jacta in Alphéum amnem, Peloponnesiaco litore infusum. unde ille creditur non se consociare pelago; sed, subter maria terrasque depressus, huc agere alveum, atque heic se rursus extollere. Seneca, in consolatione ad Marciam: Videbis celebratissimum carminibus fontem Arethusam, nitidissimi ac perlucidi ad imum stagni, gelidissimas aquas profundentem: sive illas tibi primùm nascentis invenit: sive immersum terris flumen, integrum subter tot maria, & a confusione peioris undæ servatum reddit. Et Natural. quæstion. lib. 40 v 1, cap. VIII: Quid, quum vides Alphéum, celebratum pœtis, in Achaiâ mergi; & in Sicilia rursus, transiecto mari, effundere amantissimum fontem Arethusam? Item earundem natural. quæst. lib. III, cap. XXVI: Quidam fontes certo tempore purgamenta eieciunt; ut Arethusa in Sicilia, quænta quaque estate per Olympia. Inde opinio est, Alphéon è Achaiâ eo usq; penetrare, & agere sub mare cursum; nec antiè, quàm in Syracusano litore, emergere. idèq; iis diebus, quibus Olympia sunt, vicinarum stercus secundo traditum flumini illuc redundare. Scholia in Theocriti Idyllium I: Ἀρέθου, πηγὴ ἐν Συρακούσαις τῆ Σικελίας, εἰς τὴν εἰσέρχεται ἐξ Ἀρχαδίας Ἀλφειὸς ποταμὸς. Ἡ Ἀρέθου κρήνη ἐν Συρακούσαις· ἢ φασὶ διὰ πελάγους Ἀλφειὸν ἦκειν, ὡς Φησὶν Ἰβυκὸς, περιτροπῶν πρὸς τὸν Ὀλυμπιακὸν Φιάλῃ. Hoc est: Arethusa: fons Syracusis in Sicilia; in quem defluit ex Arcadiâ Alphéus amnis. Arethusa fons est Syracusis: quò Alphéum aiunt per mare pervenire; ut tradit Ibycus, ubi obiter de patera Olympiacâ narrat. Sed has meritò simul & ridet fabulas atque refellit gravis in primis auctor Strabo, dicto lib. V I: Ἡ δὲ Ὀρτυγία, inquit, κρήνην ἔχει τῆς Ἀρέθου, ἐξείσους ποταμὸν ὄντος εἰς τὴν θάλασσαν. μυθολογοῦσι δὲ τὸν Ἀλφειὸν εἶναι ποταμὸν, ἀρχομένου μὲν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, διὰ δὲ τῆς πελάγους ὑπὸ γῆς τὸ ῥέθρον ἔχοντα μέχρι πρὸς τὴν Ἀρέθου, εἰτ' ἐκιδόντα πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν. πεμνηρόνται δὲ τοῖσι τοῖσι ποσὶ. καὶ γὰρ Φιάλῃ πινὰ ἀκπεσοῦσαι εἰς τὸν ποταμὸν ἐν Ὀλυμπία, δέντρο ἀνανεοχθίσαι εἰς τὴν κρήνην· καὶ θολοῦσθαι δὸς τ' ἐν Ὀλυμπία βεβησιῶν· ὁ πὶ Πιόδαρος, ἐπιγελοῦσθαι τὰς τῆς εἰρηκῆ

Ἀμπύσμα στυγνὸν Ἀλφειῶδ
κλειῶν Συρακασῶν ἡλιῶν, Ὀρτυγία.

συναποφαίνεται δὲ τῷ Πινδάρῳ ταῦτα καὶ Τιμαίῳ ὁ συγγραφεύς. Εἰ μὲν ἔν περὶ τῶ συναίματι τῆ
ἡλιάτῃ κατέπιπεν ὁ Ἀλφειὸς εἰς τὴν βάραθρον, ὡς ἴσιν αὐτὸ πιθανότης, ἐντυψεν δὴκεν κατὰ τῆς
ρεῖθρον μέγιστος τῆς Σικελίας, ἀμυγῆς τῆς ἡλιάτῃ ἀσπασῶν τὸ πῆμον ὕδωρ. ἐσφῆθη δὲ τὸ πῆμον
μοῦ σῆμα Φανερὸν ἐστὶν εἰς τὴν ἡλιάτῃ ἐκδίδον, ἐγγὺς ἢ μῆδεν ἐν τῷ πῆμον τῆς ἡλιάτῃς Φανί-
μδρον σῆμα, τὸ κατὰ τὸν πῆμον τοῦ ἡλιαίου, καὶ περὶ ἐστὶν ἔτιως αὐτὸ συμμείναι γλυκυῦ, ὅμως τὸ
γὰρ ὅτι πῆμον εἰ κατὰ δύνει εἰς τὸ κατὰ τῆς ρεῖθρον, πανταπασιν ἀμυγῆρον ἐστὶν. τὸ περὶ τῆς Ἀρεθῆ-
σης ὕδωρ, ἀνύμαρτυρεῖ, πῆμον ὄν. τὸ περὶ τὴν ἀρεθῆ πρὸς συμμείναι τὸ ρεῖμα τοῦ πῆμον, μὴ ἀρεθῆ
χεῖμαρον τῆς ἡλιάτῃ, μέγιστος αὐτὸ εἰς τὸ πῆμον ἀμυγῆρον ἐμπέση, πανταπῶς μυθώδης. μάλιστα γὰρ 10
ὅτι τὸ Ἰοδανῆ πῆμον πρὸς ὄμβρον, ὃ συμμείναι τὸ ρεῖμα, διὰ λίμνης ἰόν, ὁρατὴν σῶζον τὸ ῥύσιν. ἀλλὰ
ἐκείνο μὲν βραχὺ διάστημα, καὶ ἐκ κομμῆς τῆς λίμνης. ἐκ ταύτῃς ἢ, ὅπου χερμαῖνες ἐξαισίοι ἐκλυ-
δασμοὶ, πιθανότης ἀδυναμία ὁ λόγος. ἀπτείνε δὲ τὸ ψεύδῃς ἢ Φιάλη ἀρεθῆ πῆμον. ἐστὶν γὰρ
αὕτη ῥεῖμα ὁ πῆμον ἐστὶ τῶ τὸ πῆμον ἔγω [lego ἔπι] καὶ διὰ πῆμον ὄμβρον
Φερούμενον. [lego, Φερούμενον.] φερόντων δὲ ὑπὸ γῆν πῆμον πολλοὶ καὶ πολλὰ καὶ τὸ γῆς, ἀλλὰ οὐκ
ὅτι πῆμον διάστημα. Hoc est: Ortygia fontem habet Arethusam, qui fluvium protinus in
mare emittit. Fabulantur autem, hunc esse Alpheum; qui, ortus in Peloponneso, per mare abveo
suo ductus infra terram usq, ad Arethusam, rursus inde in mare effluit. Argumenta huic rei
adferunt huiusmodi: Pateram quamdam, apud Olympiam in Alpheum prolapsam, ad fontem
Arethusam fuisse delatam. Tum, fontem eum turbidum fieri, quando Olympia boves immo- 20
lantur. Arg. hec sequutus Pindarus, ita dixit;

Respiramen venerandum Alpei,
Inchytarum Syracusarum germen, Ortygia.

Timæus quoq, historie scriptor, Pindaro adstipulatur. Verum enimvero, si Alpheus, prius-
quam mare attingit, in voraginem aliquam decideret; veri utcumq, foret simile, inde infra
terram flumen ad Siciliam usq, pervenire; ita, ut potabilem aquam marina inpermixtam ser-
varet. nunc vero, quum Alpheus manifesto ostio in mare se effundat; nec prope eum, loco à
mari remoto, ulla fauces adpareant, que amnem absorbeant; quamquam ne sic quidem totus
permaneret dulcis, tamen maiore sui parte si in abveum subterraneum descendit, omnino fieri 30
non potest. contra enim testimonium fert aqua Arethuse, que est potabilis. tum per tan-
tum maris trajectum ita inter se coherere amnem, ut non misceatur mari, donec in scētium
istum abveum incidat, planè fabulosum est. Namq, de Rhodano agrè istud credimus; qui, per
lacum fluens, suo cohibetur abveo, fluxu etiam oculis manifesto. sed & spatium id breve est;
nec fluctibus agitur lacus. Hec quum tempestatibus atrocibus undarumque procellis mare
crebrò fluctuet; nihil habet narratio cum veritatis specie conjunctum. Auget insuper menda-
cium, adjecta patera mentio. non enim ea tam facile fluminis cursum sequeretur; & tunc
[desunt nonnulla] & per tantos montes delatum. Infra terram
equidem multi labuntur amnes. at non tanto spatio. Scilicet cccc amplius millium
passuum. Atque istud quidem de patera Olympiacà manifestissimum est menda- 40
cium. quidpe, posito, esse eiusmodi ab Arcadià ad Ortygiam usque infulam me-
atum subterraneum; ecquid fundus eius tam fuerit planus, tam æquus, tamque
perpolitus, uti nusquam patera ista ei adhæsisset? Nugæ sunt; nugæ fanè, atque
immane putidissimumque Græcæ vaniloquentiæ figmentum. Sed Apollinis ta-
men Delphici oraculi testimonio id confirmare satis se posse putavit Pausanias in
Eliacis. αὐτῶ δὲ, inquit, ἐν τῇ Ἀρκάδιῳ τῷ Ἀλφειῶ, καὶ ἐστὶν ἐκ τῆς Ἡλείας, εἰσὶν αἱ πη-
γαί. λέγεται δὲ καὶ ἄλλα πιαδὲ εἰς τὸν Ἀλφειόν. ὡς ἀνὴρ εἶη ἡρωδότης. ἐρασιβλήω δὲ αὐτὴν
Ἀρεθῆσης· κωμηγέων δὲ καὶ ταύτην. καὶ Ἀρεθῆσαν μὲν, οὐκ ἀρεθῆσαν μὲν, περὶ ἡρώδου
βλήω φασι εἰς τὴν τὴν κατὰ Συρακῶνας, κατὰ μὲν δὲ Ὀρτυγίαν, καὶ ἐν ταύτῃ ἐξ ἀνθρώπων
ἡρώδου πηγῶν. συμβλήω δὲ ὑπὸ τῷ ἐρασιβλήω καὶ Ἀλφειῶ τὴν ἀλλοτρίω εἰς τὸ πῆμον. ταύ- 50
τα μὲν λόγος τὸ εἰς Ἀλφειὸν εἰς τὴν Ὀρτυγίαν. τὸ δὲ διὰ τῆς θαλάσσης ἰόντα, ἐκ ταύτῃς ἀνακωνο-
δοῦ τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν πηγῶν, οὐκ ἐστὶν ὅπως ἀπὸ τῆς τῆς πῆμον ὀπισθεν μὲν τῆς πῆμον ἐν Δελφοῖς ἐμολογῆ-
ται σφίσι· ὅς, Ἀρκίαν τὴν Κορινθίον εἰς τὴν Συρακῶν ἀποστειλῶν οἰκισμὸν, καὶ ταύτῃς εἶπε τὰ ἐπη·

Ὀρτυγίη τις κούνη ἐν ἡεροφεί πόντω,
Θερμακίης κατὰ πρῆθεν, ἢ Ἀλφειῶ σῆμα βλύζει,
μισγόμενον πηγῆς ἀρεθῆς Ἀρεθῆσης.

καὶ

κατὰ ποδο οὐδ', ὅτι τῇ Ἀρεθούσῃ ποδ' Ἀλφειοῦ τὸ ὕδωρ μίσηται, ἔ ποδ' ἐρωῖ τὴν Φήμην τῷ ποταμῷ
 πείθηται γινώσκου. ὅσοι δὲ Ἑλλάνων ἢ Αἰγυπτίων ἐς Αἰθιοπίαν ὑπερ' Συλῆως καὶ ἐς μερόντων Αἰθιο-
 πων πόλιν ἀναβιβήκασι, λέγουσιν ἔπει, τὸν Νεῖλον ἐσιόντα εἰς λίμνην, ἔ δὲ αὐτῆς διεξίοντα ὡς περὶ ἐν
 χερσὶ, μετὰ ποδο τῆς δὲ Αἰθιοπίας τὴν κατὰ ἔπ' Αἰγυπτιον ῥόοντα, ἔπει φάρων καὶ τὴν ταύτην Ἰα-
 λαόσων κατέρχεται. Ἐν δὲ τῇ γῆ πατωμῶν ἵνα Ἐρασίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβεριάδα
 ὀνομαζομένην διόδουσα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἐπέραν καλεμένην Ἰαλαόσων νεκρῶν, ἐς ταύτην ἐσιόντα,
 καὶ ὑποδ' τὴν λίμνης αὐτὴν ἀναλάμβου. Hoc est: *Alphéi ipsius non in Eléo agro, sed in Arca-*
diá sunt fontes. de quo vulgata est fabula, virum illum fuisse venatorem: Arethusamque ada-
masse, & ipsam venandi studiosam. quæ, quum illius nuptias abnuisset, in insulam Ortygiam,
 10 *apud Syracusas sitam, dicitur transmisisse; atque ibi in fontem esse conversam. ipsi etiam Al-*
phéo accidisse, uti præ amore in amnem mutaretur. Hæc quidem fabulosè dicta faciliè videri
possunt. mentem verò subter mare amnem fonti apud Syracusas immisceri, causam, cur minùs
credam, nullam video: quum Delphici Apollinis voce rei fidem factam esse sciam. Is enim Ar-
chiam Corinthium ad Syracusas condendas proficisci iubens, huiusmodi usus est versibus:

Thrinaciam supra medio jacet insula ponto.

Ortygiam dixere. ubi cana fluente refundit

Alphæus, pulcra sese immiscens Arethusa.

Atque ex eo quidem, quod in Arethusam fontem illabitur Alphæus, fabula de Alphéi amore lo-
 cum datum crediderim. caterùm Græcorum & Aegyptiorum quocumque in Aethiopiam su-
 20 *pra Syênem vel ad Meroën, Aethiopum urbem, profecti sunt; Nilum narrant, paludem quam-*
dam ingressum, per eamque non secus ac per continentem terram elapsum, exinde per Aethio-
priam inferiorem in Aegyptum decurrere, ac postea in mare, quod ad Pharum est, sese effundere.
In Hebræorum terrâ amnem ipse novi Iordanum, qui Tiberiadem lacum transit; ac deinde alte-
rum lacum, quod Mare mortuum vocatur, ingressus, in eo ipso consumtus evanescit. Ergo &
ipse credidit hæc Pausanias, Alphéum per subterraneos specus in Ortygiam insu-
 lam deferri. At longè alia ei fuit mens postea in fine Arcadicarum rerum, ubi ita
 scribit: *Δακεδαμονίους δὲ καὶ Τεγεάτας ὄροι τῆς γῆς ὁ ποταμὸς ἐστὶ ὁ Ἀλφειὸς. τὰτα τὸ ὕδωρ ἀρχε-*
ται ἰθὺ ἐν φυλάκῃ· κατεῖσι δὲ καὶ πόρρω τῆς γῆς ἔ ἄλλο ὕδωρ ἐς αὐτὴν ἀπὸ πηγῶν, μερῆσι ἰθὺ καὶ μερῆ-
λων, πλεόντων δὲ δριβήτων· καὶ ἀπὸ ποδο τῶν χωρῶν Συμβόλα γέγονεν ὄνομα. φαίνεται δὲ ὁ Ἀλ-
 30 *φειὸς ὡρῆ τὰς ἄλλας ποταμὸς φύσιν ἰνά ἰδίαν παρεχόμενον πινυδε. ἀφανίζουσι τε γὰρ κατὰ*
τῆς ἐξέλειν πλάκας, καὶ αὐτῆς ἀναφαινεταί. παρελθὼν ἰθὺ γὰρ ἐν φυλάκῃ καὶ τῶν καλεμένων
Συμβόλων, ἐς τὸ ποδο καπῖδου τὸ Τεγεατικόν. ἀνατείλας δὲ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ ρεῦμα ἀναμίζουσιν τῷ
Εὐρώπῃ, τὸ δὲ πρῶτον ἐπὶ κατεῖσι ἐν τῷ γλῶ. ἀνασῶν δὲ, ἐστὶ Πηγαίς ὀνομαζομένησι Ἀρκάδες, καὶ
ὡρῆ γλῶ τὴν Πισσίαν καὶ ὡρῆ Ὀλυμπίας ἐξελθὼν, ἐκδίδουσιν ὑπερ' Κυλλήνης, Ἰππινείας ποδ
Ἡλείων, ἐς τὴν Ἰαλαόσων. ἐμῆκε δὲ ἀεὶ καὶ Ἀθρίας Ἰπποχρίσαν αὐτὸν ποδ' ὡρῆ. ἀφανίζου-
μενον δὲ καὶ ποδο πύλας ὡρῆ μέγα ἔτοι καὶ βίαιον, ἐν Ὁρτυγίᾳ τῇ ποδ' Συρακυσῶν Ἰππιδέικουσιν Ἀλ-
φειὸς πῶν καὶ ποδ' Ἀρεθούσων τὸ ὕδωρ ἀνακινώμενον. Id est: Lacedæmonis & Tegeatis agro-
 rum terminus est Alphæus amnis. Huius aqua exoritur ad Phylacem. hinc haud longè pro-
 gressa, aliam recipit aquam è fontibus non quidem magnis, sed numero pluribus. unde & loco

40 *Confluens nomen inditum. Alphæus autem ipse longè alia, quàm cateri amnes, præditus est*
naturâ. quidæ infra terram sepe se abdit; rursumque exoritur. E Phylace primùm & è Con-
fluentibus emanans, mergit se in Tegeatico agro. mox in Asæâ iterum erumpens, & Eurota
suas permiscens aquas, cuniculo rursum absorbetur. iterumque exortus, ubi Fontes vocant Ar-
cades, & Piseum agrum Olympiamque præterlapsus, supra Cyllenen, Eleorum navale, in mare
effunditur. Hinc ne Adriatici quidem maris concitatio cursum eius retardare potest, quò minùs,
magnum & violentum internatans pelagus, in Ortygiâ ad Syracusas insulâ, Alphéum se esse osten-
dat & Arethuse fonti permisceatur. Sic scilicet à superiore sententiâ recedens hæc
Pausanias, alteram illam arripit opinionem, quæ non subter, sed super mare fluere
 Alphéum ad Ortygiam usque insulam, tradebat. unde & illud Nonni, supra scri-

50 *ptum: Πορθησίαν ἑατὸν οἶσμα· ἔ ἀπορῶται ἀπὸ πινυδε*
Ἐλκὴ δούλον ἐρωῖ ὑπερῆτερον ἀβροχον ὕδωρ,
Θερμὸν ἔχον ψυχροῖο δὲ ὕδατ' ἀπὸ μέρων πῆρ.

Id est:

Traiciens pervium pelagus; & summum per mare
Trahit servum amoris superiorem inpermixtam aquam;
Calidum habens frigidam per aquam accensum ignem.

Fazellus, Decad. 1, lib. III, cap. 1, recitatis Pausaniae verbis, tandem hoc argumēto Strabonem pessum dare conatur: Nam & veteres omnes, qui hoc naturae mirum in literas resulerunt, Alphēum non ad ostium, neque mari immixtum, sed ad mediterranea absorptum, demissumque, vel totum, vel aliquam sui partem, ad Arethusam usque subtermeare scripserunt. Hoc apertissimè falsum esse, vel ex uno, quem citat, discere poterat Fazellus Pausaniā. hic quidpe post novissimos Alphēi ortus, sive, ut ipsi vocabant Arcades, Fontes, nullam ampliùs recitat eius absorbtionem. Senecae verba, ex libri 111 cap. xxvi, supra adduximus ista: *Quidam fontes certo tempore purgamenta eieciunt: ut Arethusā in Sicilia, quāta quaque astate, per Olympiā. Inde opinio est, Alphēon ex Achaia eō usque penetrare, & agere sub mare cursum; nec anie, quā in Syracusano litore, emergere. idēoque iis diebus, quibus Olympiā sunt, victimarum stercus, secundo traditum flumini, illic redundare.* En; ut apertè secundo flumine id ad mare defluere, non specu aliquo submergi, tradit. Et Mela, dicto lib. 11, cap. v 11: *Arethusa fons est, in quo visuntur iacta in Alphēum amnem, Peloponnesiaco litori infusum. unde ille creditur non se confociare pelago; sed, subter maria terrasque depressus, huc agere abveum, atque heic se rursus extollere.* Pausanias ait supra Cyllenen, Eleorum navale, Alphēum in mare effundi. hinc & Ovidius, dicto *Μεταμορφώσεων* lib. v:

*Vsque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenenque
Manaliosque sinus gelidumque Erymanthon & Elim
Currere sustinui. * * * * *
Delia rupit humum. cecis ego mersa cavernis
Advehor Ortygiam.*

Et, quem & ipsum citat Fazellus, Lucianus, in Dialogo Alphēi & Neptuni: ποσ. τί τῶν, ὃ Ἀλφειῖ, μόνῳ τῶν ἄλλων ἐμπεσῶν εἰς τὸ πέλαγῳ, ἢ ἀναμίγνεται τῇ ἀλμῇ, ὡς ἕως ποταμοῖς ἀπῆλθον, ἢ ἀναπαύεις στυγερὰς Δαχρυβίαις, ἀλλὰ Δία τὴν ἑσπέρην Ζευσεὺς, καὶ γλυκύ Φυλάκτων τὸ ῥέθρον, ἀμύγης ἢ καθαροῦ ἐπέγρη, οὐκ οἶδ' ὅπως βύβησιν ἕσπερος, καθάπερ οἱ λαοὶ ἐρωδιοὶ, Ἐσπερος ἀνακλύσειεν περὶ, καὶ αὐτὸς ἀναφαίνεν στυγρὸν. * . Ἀλφ. Νησιῶτις ἐστὶ πηγή Σικελικῆ, Ἀρεθυσῶν αὐτῶν καλεῖσθαι. ποσ. Οἶδα, οὐκ ἀμορφον, ὃ Ἀλφειῖ, πλὴν Ἀρεθυσῶν ἀλλὰ διανῆς τί ἐστὶ, καὶ Δία καθαροῦ ἀναβλύζει, καὶ τὸ ὕδωρ ἑσπερῆ τῆς ψηφισί, ὅλον ἕσπερ αὐτῶν Φαινομένων δερμοειδῆς. Hoc est: Nept. *Quid hoc, Alphée, quod tu solus inter alios in mare delapsus, neque cum salugine misceris, perinde ut solent cetera flumina omnia; neque cohibes te ipsum aquis diffusis: sed per mare, veluti concretus, ac dulci custodito fluore, incorruptus & cursu purus laberis; nescio quo locorum in profundum, quemadmodum gaviae atque ardeae, te ipsum submergens; ac rursus alio in loco emergens.* * . Alph. *Insularis est fons in Sicilia, Arethusa nomine.* Nept. *Novi ego haud deformem sanè, Alphée, Arethusam. nam & liquidus ille fons est, & perpurum scaturiendo ebullit. atque ipsi aquae etiam calculus gratiam addunt; supra quos tota ea veluti argentea adparet.* Sed omnium testimoniorum contra Fazellum hoc erit locupletissimum, quod idem praedictus Pausanias in Achaicis refert his verbis: *Δρῶσι δὲ ἄλλα τὰ ἐπιπύου λαμβάνοντες παρατῆρεϊ πύματα ἑσπερῆ, ἀφῆσιν ἐς θάλασσαν, πέμπου δὲ τῆ ἐν Συρακούσαις Ἀρεθυσῆ Φαόνιν αὐτῆ.* Id est: *Ibi cum alia sacra ritu peragunt, tum ex arā deae desumpta liba in mare porriciunt; mittere se ea Arethusa, quae Syracusis est, adfirmantes.* Nihil igitur omne hoc de Alphēo & Arethusa negotium nisi priscorum est figmentum sacerdotum; poetarum postmodò carminibus, ut innumera per terrarū orbem alia, concelebratum: quo illi imperita divinarum iuxta & humanarum rerum plebi imposuerunt. Macrobius, Saturnalior. lib. 1, cap. v 11: *Saturnaliorum originem illam mihi in medium proferre fas est, non quae ad arcanam divinitatis naturam refertur; sed quae aut fabulosis admixta diseritur, aut a physicis in vulgus aperitur. nam occultas & mananteis ex veri fonte rationes ne in ipsis quidem sacris enarrari permittitur: sed, si quis illas adsequitur, continere intra conscientiam rectas iubetur.* De his plura videbis, si lubet, in Germaniae nostrae lib. 1, cap. xxiiii. Carte-
rū Cl. Marius Aretius, Syracusanus, in sua Siciliae chorographiā ita scribit: *In hac insula est fons, cui nomen Arethusa. * . Eius ante os Alphēus ipse mediis in fluctibus placidus emergit; quem Oculum Zilicae nostri vocant. Arethusa ergo, quamvis non eā magnitudine, [qua olim,] è rupe tamen veluti è civitatis latere usque in hunc diem in portum magnum effunditur. à quo non multum distat Alphēus: qui, ut dictum est, ante ipsius os è falsis undis caput erigens, impetu cum magno ita erumpit, ut aut cymbas aut nauticis homines sese vix adire permittat.* In eandem sententiam uberius Fazellus, dicto Decad. 1, lib.

lib. IIII, cap. I: *Hac insula licet parva sit & saxosa, nihilque in se humoris retinens, pelagoque circumfusa; multorum tamen fontium, instar fluviorum, dulcis perpetuo aquas affasimque emittentium adfluens est. mirum profecto ac rarum natura opus, & spectaculo dignum. Inter alios, fons in ea est ingens, ad latus eius occidentale, quod portus magni fluctibus adluitur; mediis è saxis ac specu exundans; statimque in mare fluvium emittens, cui nomen Arethusa est apud poetas & historicos. Et postea: Enimvero Arethusa, ut Cicero & Diodorus referunt, incredibili olim erat magnitudine, vel eà ratione, quòd plerique fontes, qui circumquaque emergunt, & ad officinas coriariorum diversa loca, instar fluminum, hodiè excurrunt, simul consurgentes, lacum efficiebant. qui uno ambitus stadio à specu, unde nunc exundat, ad*
 10 *fontem usque, qui atate meà à Canalibus nomen habebat, protendebatur: ut scruporum aquarumque vestigiis adhuc cernitur. ubi vetusta erat urbis porta, Arethusa olim Livio, sed meà tempestate Saccariorum adpellata: qua insula capta à Marcello est; ut Livius refert. Hac quum antè integra, & miris vetustisque lapidibus structa, ad aream cathedralis ecclesie pateret; & sola ex antiquis portis superesset; vigesimo circiter abhinc anno, ad tuitionem urbis clausa prorsusque extincta, usum formam & nomen amisit. Ea verò, quae hodiè ad Arethusam ducit, S. Mariae à portu dicata, atate paullo superiori fuit aperta; quum antè nulla esset. Nam eius mania quodam tempore Arethusa extra adluebat: intus verò gradibus ingentibus, in lapide excisis, quos terra hodiè opperuit, praeuniebantur. quibus Syracusani ad aquas, quae intra muros quoque tum scatebant, è fonte hauriendas descendebant. Sed divisus in plureis alveos*
 20 *Arethusa processu ævi, huic muro portae aperienda locum dedit. Non procul ab Arethusa è mediis maris fluctibus fons aquae dulcis mirè exundat; caputque inter aquas salsas extollit; Oculis Cilica vulgò adpellatus. cuius nullum veterum scriptorum meminisse, vel ex eo censendum est, quòd è vicinis Arethusa fontibus unus est. Qui quum olim, velut & ceteri, ex insula, non è mari, erumperet; corrodentibus processu ævi fluctibus ea litora, occupantibusque, è medio salo nunc emergit. Erat igitur Arethusa fons ingens, & piscosus; molibusque jactis in mari & reticulato ordine positis circumseptus; quibus multa bituminis ac picis mixtura injecta, fluctus maris ab eo arcebat: cuius visuntur adhuc clara vestigia. nam coriariorum vicinè super iis molibus ex materia hac bituminosa officina constructa atate meà cernebantur. quibus deletis, propugnaculum ingens, ad robur urbis & portus munitissimum, quod à S. Mariae de portu dicitur, superstructum est. Meà præterea atate, anno Salutis MDLVI, ipse ad IIII Id. Ianuar. prorsus exaruit. Sed interim ad isthmum & litus marmorei portus complures aquarum fontes emerferunt. qui, quum Arethusa refluxit, scaturire mox desierunt. Hactenus Fazellus; ab Aretii sententià, quoad Alphèi apud Ortygiam & Arethusam fontem emersionem, disfidens. cum Aretio tamen sentit nuperrimus Syracusarum topographiæ auctor, Vincentius Mirabella. At prisca illi mortales non hoc fonte Alphèum emergere, sed ipso Arethusæ ore, tradiderunt. Apud Ovidium, dicto μέγαρον φ. lib. v, ipsa Arethusa:*

— Cæcis ego mersa cavernis
 Advolor Ortygiam. quæ me, cognomine divæ
 Grata meæ, superas eduxit prima sub auras.

40 Virgilius, dicto Aeneid. lib. III:

Sicania prætenta sinu; jacet insula contra
 Plemmyrium undosum. nomen dixere priores
 Ortygiam. Alphèum, fama est, huc Elidis amnem
 Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
 Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.

Ad quæ ita commentator poëtæ Pomponius Sabinus: *Ortygia insula fontem habet Arethusam; ex quo ferunt per subterraneos cuniculos emergere Alphèum, flumen Elidis. Seneca, Natural. quæstion. lib. VI, cap. VIII: Quid, quum vides Alphèum, celebratum poëtis; in Achaia mergi, & in Sicilia rursus, transjecto mari, effundere fontem Arethusam? Hinc etiam Pindaro, dicta Nemeor. odâ I, ἀνάμεδρα, live ἀπὸ δῶρα Alphèi vocatur Ortygia insula, id est, respiramen; ut in qua is per Arethusæ fontem rursus emergat; unde etiam Scholiastes eius poëtæ Arethusam adpellat ὄρτια, id est, os dicti amnis. Quidquid igitur reliqui illi supra citati auctores de commixtione aquarum Alphèi & Arethusæ dixere, id eodem modo fieri, illos intellexisse, certum est. perperamque modò citata Virgilio verba Mirabella ad illum in mediis maris fluctibus ebullientem nunc fontem traxit. At vehementer dubium adhuc est; heicne in occidentali insulæ latere ad magnum portum fuerit Arethusa fons; an verò in minori*
 50

portu. sic namque apud Livium, dicto lib. xxv, scriptum lego: *Erat ex tribus Acradinæ præfectis Hispanus, Mericus nomine. ad eum inter comites legatorum de industriâ unus ex Hispanorum auxiliariis est missus. qui sine arbitris Mericum nactus, primum, quo in statu reliquisset Hispaniam, (& nuper inde venerat) exponit. omnia Romanis ibi obtineri armis. posse eum, si opera pretium faciat, principem popularium esse: seu militare cum Romanis, seu in patriam reverti libeat. contra, si malle obsideri pergat, quam sedem esse terrâ marique clauso? Motus his Mericus, quum legatos ad Marcellum mitti placuisset: fratrem inter eos mittit. qui, per eundem illum Hispanum secretus ab aliis ad Marcellum deductus, quum fidem accepisset, composuissetque agenda rei ordinem; Acradinam redit. Tum Mericus, ut ab suspitione proditionis averteret omnium animos, negat sibi placere legatos commeari ulro citroque. neque recipiendum quemquam, neque mittendum. & quò intentius custodia serventur. opportuna loca dividenda præfectis esse: ut sua quisque partis tutanda reus sit. Omnes adfensi sunt. Partibus dividendis, ipsi regio evenit ab Arethusa fonte usque ad ostium magni portus. id ut scirent Romani, fecit. Itaque Marcellus nocte navim onerariam cum armatis remulco quadremis trahi ad Acradinam iussit, exponique milites regione portæ, quæ prope fontem Arethusam est. Hoc quum quartâ vigiliâ factum esset, expositosque milites portæ, ut convenerat, recepisset Mericus; luce primâ Marcellus omnibus copiis mania Acradinæ adgreditur: ita, ut non eos solum, qui Acradinam tenebant, in se converteret: sed ab Nasso etiam agmina armatorum concurrerent, relictis stationibus suis, ad vim & impetum Romanorum arcendum. In hoc tumultu actuaria naves, instructæ jam antè, circumvæctæque ad Nassum, armatos exponunt. qui, improvisò adorti semiplenas stationes & adaperas fores portæ, qua paullo antè excurrerant armati, haud magno certamine Nassum cepere, desertam trepidatione & fugâ custodum. neque ullis minis præsidii aut pertinaciæ ad manendum, quam transfugis, fuit: qui, nec suis quidem satis credentes se, medio certamine effugerunt. Marcellus ut captam esse Nassum didicit, & Acradinæ regionem unam teneri, Mericumque cum præsidio suis adjunctum; receptui cecinit; ne regiæ opes diriperentur. Suppresso impetu militum, & iis, qui in Acradinâ erant, transfugis spatium locusque fugæ datus est, & Syracusani tandem liberi metu, portis Acradinæ apertis, oratores ad Marcellum mittunt; nihil petentes aliud, quam incolunitatem sibi liberisque suis. Acradinæ murum exteriorum omnem ab externo versus Solis ortum mari ac minori portu cinctum fuisse, quum agnoscant Sicilia scriptores; atque in his maximè novissimus Vincentius Mirabella, in prædictâ topographiâ veterum Syracusarum; nullum ego heic in Livii verbis probum aptumque rerum gestarum ordinem video, si Arethusa fons in supra dicto insulæ occidentali latere ad magnum portum fuit. quidpe si regione portæ, id est, τῷ τῶν πύλων, que prope hunc fontem fuerit, exponi militem Marcellus voluit; quid ille eos ad Acradinam exponi iussit? Nugæ sunt. ad orientale insulæ latus & portum minorem expositos esse oportebat: heicque olim exstiterit, necesse est, Arethusa fons. In hac insulâ extremâ, inquit Cicero, est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totus opperiretur, nisi munitione ac mole lapidum à mari disjunctus esset. En, in extremâ, inquit, insulâ. hoc nisi ad extremum litus detorquere velis, prædictus ille in occidentali latere fons minimè esse poterit antiquus Arethusa; ut qui ferè in medio insulæ latere positus est. Verùm quum insula sit oblonga; cuius alterum extremum unâ cum Plemmyrio promontorio, de quo post dicemus, magnum portum includit; alterum ponte Acradinæ adnexum fuit: alterutrum horum intellexisse Ciceronem, videri poterat. nec dubium, quin tum unâ cum Livio in eâ extremitate eum intellexerit, quæ Acradinæ proxima. Huc adde, quòd Procopius, Vandilicar. rer. lib. 1, portum ad Syracusas nominat *Arethusam*. quod de magno portu in tantâ ambitus vastitate intelligi minimè æquum erat. Narrat ille, quo pacto Belisarius, postquam à Constantinopoli classe ad Siciliam & loca circa Aetnam adpulerat, sese Syracusas miserit, exploratum, qua ratione ad Africam, quam tunc Vandili tenebant, commodè ac tutò adpellere militemque exponere posset: in mandatisque dederit, uti, eâ re cognitâ, in Caucanis, meridionalis insulæ lateris portu, sese reviferet. hinc igitur ita concludit: τὰ πρὸς Προπέμῳ ἀκέραιος, ἔτι πρὸς ἑοικέντα λαβερῶδες, ὅτι τὸν λιμένα ἐβιάζετο πλὴν ἁρέθουσαν, ἐνθα δὲ οἱ τὸ πλοῖον ὠρμίζετο, πλωθαγιῶδες ἢ ἄνθρώπων σὺχνα καὶ διεβλωνῶδες ἐκαστα. ἐς βας δὲ ξυὼ αἰσῶ ἐς τὴν ναυῶ, αἰρεδῶν πὲρ ἰγία ἐκελῶσε, καὶ πλεῖν κτ' ἐπὶ τὰς ἐς Καύκασα. Hoc est: Hac quum Procopius audisset, adprehensâ famuli illius manu, ad portum Arethusam contendit, ubi navium*

gium paratum habebat; multa ex homine sciscitans, ac in singula curatè inquirens. quumque cum eo navim conscendisset, sublatis velis quantocumque ad Caucana versus navigare iussit. Quin Florus quoque huc respexisse videri possit, ubi portum minorem in narratione cum Arethusa fonte conjungit. Verba eius, è libri II cap. V hæc recitavimus jam antea: Non illi triplex mirus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus, Arethuse, nisi quod hæcenus profuere, ut pulchritudini victæ urbis parceretur. Et quid mirum, interuisse postmodum Arethusa fontem; quando tot ac tantas heic ipse narrat fontium mutationes Fazellus? Ac fortè jam Procopii & Iustiniani imperatoris tempestate, postquam Siculi, abjectis maiorum superstitionibus, Christiani facti sunt, munitione illà & lapidum mole disiectà, fons iste cum fluctu minoris portus confusus fuerit; unde ipse postea portus Arethusa dictus? Sed perplexam hanc rem ipse Cicero nobis evolverit, omneque dubium removerit. Verba eius, in Verrem lib. V, hæc sunt: Tabernacula, quemadmodum consueverat temporibus æstivis, carbasis intenta velis, collocari iussit in litore: quod est litus in Insula Syracusis, post Arethusa fontem, propter ipsum introitum atque ostium portus, amano sanè & ab arbitris remoto loco. Iam heic Arethusa fontem satis ab extremitate insulæ submover. nam & ab introitu five ostio portus spatium quoddam facit ad tabernacula Verris; & ab his etiam aliquid intervalli ad ipsum usque fontem. Post aliquanto ita pergit: Vnam illam solam noctem prædones ad Pelorum commorati, accedere incipiunt ad Syracusas. Qui videlicet

20 sæpè audissent, nihil esse pulcrius, quàm Syracusarum mœnia ac portus; statuerant, sese, si ea Verre prætoris non viderent, numquam esse visuros. Ac primò ad illa æstiva prætoris accedunt: ipsam illam ad partem litoris, ubi iste per illos dies, tabernaculis positis, castra luxuria collocarat. quem posteaquam inanem locum offenderunt, & prætoris commovisse ex eo loco castra, senserunt: statim sine ullo metu in portum ipsum penetrare ceperunt. Quum in portum dico, iudices, (explanandum est enim diligentius, eorum causà, qui locum ignorant) in urbem, dico, atque in urbis intimam partem venisse piratas. non enim portum illud opidum clauditur; sed urbe portus ipse cingitur & concluditur: non ut adluantur à mari mœnia extrema; sed inluat in urbis sinum portus. Heic, te prætoris, Heracleo archipirata cum quatuor myoparonibus parvis ad arbitrium suum navigavit. Prò dii immortales! piraticus myoparo, quum imperium populi

30 Romani, nomen, ac fasces essent Syracusis, usque ad forum & ad omnes urbis crepidines accessit: quò neque Carthaginensium gloriosissimæ classes, quum mari plurimum poterant, multis bellis sæpè conata, unquam aspirare potuerunt, neque populi Romani invicta ante te prætoris gloria illa navalis unquam tot Punicis Siciliensibusq, bellis penetrare potuit. qui locus eiusmodi est, ut antè Syracusani in mœnibus suis, in urbe, in foro, hostem armatum, ac victorem, quàm in portu ullam navem, viderent. Heic, te prætoris, prædonum navicula pervagata sunt, quò Atheniensium classis sola, post hominum memoriam, CCC navibus vi ac multitudine invasit. que in eo ipso portu, loci ipsius portusque naturà, victa atque superata est. heic primùm opes illius civitatis victæ, comminute, depressæque sunt. in hoc portu Atheniensium nobilitatis, imperii, gloriæ, naufragium factum existimatur. Eone pirata penetravit; quò simul atque adisset,

40 non modò à latere, sed etiam à tergo magnam partem urbis relinqueret? Insulam totam prætervectus est. que est urbis magna pars Syracusis; suo nomine ac mœnibus. quo in loco maiores Syracusanum quemquam habitare viderunt: quòd, qui illam partem urbis tenerent, in eorum potestatem portum futurum intelligebant. Heic etiam ambigui sensus verba de minore intelligi portu poterant ista: In urbis intimam partem venisse piratas; &, Urbe portus ipse cingitur & concluditur; item, Inluit in urbis sinum portus. Sed maiorem portum contra designant aperte ista: Quò simul atque adisset, non modò à latere, sed etiam à tergo magnam partem urbis relinqueret. Non dicit, à lateribus; quia unum dumtaxat urbis latus, ab oriente scilicet & septemtrionibus, portum cingebat atque concludat. quam concavitatem, inter septemtriones atque orientem protensam, sinum

50 urbis adpellat. Sed omnium documentorum luculentissimum firmissimumque est in Atheniensium classe; quam in magno portu post aliquot pugnas superatam esse, differissimà copiosissimâque historià referunt Thucydides lib. V II & Diodorus lib. XIII. Eandem cladem Silius, lib. XIII retulit his versibus:

Numquam hosti intratos muros & quattuor arceis:

Et Salaminias quantamque coisq,ue trophæis

Ingenio portus urbe invia fecerit umbram.

Spectatum proavis ter centum ante ora trivemes

Vnum

Vnum naufragium; mersasque impune profundo
Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.

Certum igitur jam est ARETHVS AE fontem fuisse eo situ, quo eum supra dicti au-
ctores Siculi describunt. Atque hinc jam sequitur, Acradinam non tantum ad
externum mare & minorem portum, sed ad maiorem etiam pertinuisse: atque
ad hanc eius partem exponi iussisse Marcellum milites, regione porta, qua prope Are-
thusam erat. Hinc etiam illud Ciceronis: Piraticus myoparo usque ad forum & ad omnes
urbis crepidines accessit. Et paullo antè, de ipso populo Syracusano, convitia Verri
ingerente: Totum forum atque insulam complent. In qua autem parte urbis fuerit fo-
rum, ostendit præcedenti actione. Altera, inquit, est urbs Syracusis, cui nomen Acra-
dina est. in qua forum maximum, pulcherrima porticus, ornatissimum prytanæum, amplissima
est curia. Addidit vocabulum maximum; non ad discrimen alterius cuiusdam in
eâdem urbe fori; sed uti magnitudinem eius indicaret: quemadmodum porticum
pulchritudinem, prytanæi ornatum, curiæ amplitudinem. Hinc quoque Plutar-
chus ita in Dione; quem ab Agrigento per Acras contendisse Syracusas narrat:
Ἐπει δὲ εἰσῆλθεν ὁ Δίων κατὰ τὰς Μενεπίδας πύλας, τῆ σάλπιγγι καὶ παύσας τὸν ἦρουθον, ἐκή-
ρυξεν, ὅτι Δίων καὶ μεγακλῆς ἠκόντες ἐπὶ κατὰ δύσιν τῆς τυραννίδος ἐλευθεροῦσι Συρακυσίους, καὶ
σὺν ἄλλοις Σικελιώταις ἀπὸ τοῦ τυραννῆ. Βυλόμεν δὲ καὶ δι' ἐαυτῶν παρρησιασθεὶς τὰς ἀνθρώ-
πων, ἀνίει ἀπὸ τῆς Ἀχραδίνης, ἐκατέρωθεν ὡρῶν τὴν ὁδὸν τῶν Συρακυσίων ἰσθμῶν καὶ τετραπέδων καὶ
κρητῆρας ἰσάντων, καὶ καθ' οὓς ἤμειτο, παρρησιασθεὶς π βαλλόντων, καὶ παρρησιασθέντων, ὡς περὶ θεῶν, 20
κατὰ χάρις. Ἦν δ' ἑπὶ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ πένταπλα ἡλιοσκόπιον κατὰ Φανίαν καὶ ὑψηλόν. Ἐπὶ
τῷ τῷ παρρησιασθέντων ἐδημιουργήσαν. Hoc est: Menēide portā ingressus, compresso tubā tumultu,
pronunciari iussit, Dionem & Megaclem, qui ad opprimendam tyrannidem adveniant, Sy-
racusanos ceterosque Siculos à tyranno liberos esse jubere. Cupiens autem ipse quoque per se
adloqui populum, per Achradinam ascendit; Syracusanis secus viam hinc atque hinc hostias,
mensas, atque crateras ponentibus; & ut quosque præteribat, congerentibus in eum flores
frugesque, atque votis eum, veluti deum, compellantibus. Erat sub arce atque Pentapylis so-
larium, conspicuum atque excelsum. eò ubi conscendit, concionatus est. De Dionysio,
Syracusanorum tyranno, ita scribit Diodorus lib. XIII: Δικαστοὶ δὲ καὶ νεωστῶν
πολυπλοῆς, κίχλω τὰ νῦν καλεωμένους λιμῆρος ἐκατὸν ἐξήκοντα, τὰς πλείους δύο ναῦς δεχομένους καὶ 30
τὰς παρρησιασθέντων ἐξεργάζοντο, ὅσας ἐκατὸν πενήκοντα. Id est: Domicilia etiam subducen-
dis navibus in circuitu eius qui nunc vocatur portus CLX exstruxit; quorum pleraque binas
naves exciperent. vetera etiam reparanda curavit, numero CL. Hic scilicet ille portus
est, in quem Heracleonem cum piratico myoparone usque ad forum accessisse, dicit Cice-
ro. Mirabella receptacula ista navium perperam extra urbis munimenta longius
in litore ad CC passuum millia producit. quo tractu parum in tuto futura erat ea-
rum statio, bello ingruente. In Acradinâ fuisse, sub ipso illo magno foro, certum
est. Vnum autem tantum fuisse forum Syracusis, præter Ciceronis testimonium,
qui unum tantum memorat, patet ex his etiam Diodori verbis, paullo antè per-
scriptis: Συμπαρρησιασθέντων δὲ καὶ τῶν Συρακυσίων τῆ δὲ Διονυσίου παρρησιασθέντων, πολλὰν συνέβαινε ἡμεῶν 40
τὴν Φιλομήλιαν ἐπὶ τὴν τῶν ὀπλων κατὰ σκοπέλιον. ἢ μόνον γὰρ ἐν τοῖς παρρησιασθέντων καὶ τοῖς ὀπλοδομοῖς
τῶν ἰσθμῶν, ἐπὶ δὲ τοῖς γυμνασίοις καὶ ταῖς καὶ τὴν ἀγορὰν εὐαῖς ἐργαζομένων, ἀλλὰ
καὶ χωρὶς τῶν δημοσίων τόπων, ἐν ταῖς ἐπιφανείαις οὐκ αἶμα περιπαλῆθαι κατὰ σκοπέλιον.
Hoc est: Adjuvabant Syracusani propenso Dionysii conatum studio, quo factum, ut magnâ con-
tentione armorum fabricatio promoveretur. Non enim in vestibulis tantum templorum ac po-
sticis horum partibus, in gymnasiisque & porticibus circa forum, omnis ubique locus operantibus
refertus erat: sed, præter loca publica, per circumsticias maximè civium ad eas, magno passim nu-
mero arma conficiebantur. Marcellus igitur ad Acradinam exponi milites regione portæ, qua
prope fontem Arethusam in portu magno erat, iussit. eos Mericus eâ portâ, ut convenerat,
recepit. luce primâ Marcellus, omnibus copiis mania Acradinæ à Tychâ, ubi castra habe- 50
bat, adgressus est: ita, ut non eos solum, qui Acradinam tenebant, in se converteret: sed ab
Nasso etiam agmina armatorum concurrerent, relicti stationibus suis. In hoc tumultu actua-
ria naves, instructæ jam antè, circumvectæ, è Trogiliorum haud dubiè portu (nam in
magno portu nullas ad id tempus habuisse Romanos naves, supra è Cicerone di-
dicimus) in magnum portum ad Nassum armatos exponunt. qui improvisò adorti semiple-
nas stationes in muro, quia reliqui in Acradinam excurrerant, & adaperas fores portæ,
qua paullo antè excurrerant armati, haud magno certamine, auxiliantibus, quos Mericus
antè

antè receperat, *Nassum cepere, desertam trepidatione & fugâ custodum*. Hinc per dictam portam, cui nomen, ut supra dictum, *Pentapyla* fuit, *regionem etiam unam Acradinae occuparunt* insulæ proximam. Atque ita tandem series totius historiae probè constabit.

De cætero, *DIANAÆ FANVM*, quod Cicero in Ortygiâ insulâ memorat, ad ipsum fuisse *Arethusæ fontem*, testantur Scholia in supra dictam Pindari Pythior. oden 11; ubi ita scriptum: Ποσειδῶνος ἑδῶν Ἀρτίμιδος.] Τῆς Ἀλφειώσας. Φασὶ γὰρ ἴνες, τὸν Ἀλφειὸν ἐρεῖσθαι τῆς Ἀρτίμιδος, καὶ διώξασθαι ἀπὸ τῆς Ὀρτυγίας πρὸς αὐτὴν. ὅθεν Ἀλφειώσας Ἀρτίμιδος ἑρῶν ἐκείνῃ καθιδρύθη. Ἄλλως ἰδρυται γὰρ ἀγαλμα Ἀρτίμιδος Ἰππὶ τῆ Ἀρεθούσῃ. Id est: *Fluvialis sedem Dianae*] *Alpheos scilicet*. aiunt quidam, *Alphæum adamasse Dianam*; & hucusque eam persequutum, tandem desisse. unde *Alpheos Diane templum illic conditum*. Aliter: *Situm enim est simulacrum Diane apud Arethusam*. Hinc illud Virgilii

Aeneid. lib. III — Alphæum, fama est, huc Elidis amnem

Occultas egisse vias subter mare: qui nunc

Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.

Numina magna loci iussi veneramur.

Sed de hoc etiam fonte dictum satis. Id tamen insuper monuisse haud pigeat. nempe *Silium*, lib. XIII, *Arethusam* nominasse, quum omnem intelligeret urbem *Syracusas*, his verbis: — *Quantos Arethusa tumores*

20 *Concipiat; perissetque suas non pandere portas.*

Nunc pauca quædam etiam de *PORTVVS SYRACVSANIS* è supra scriptis repetamus. *Scylax*: Εἰς ἑξήκοντα μίλια ἐστὶ Συρακῶν, καὶ διμῆτες ἐν αὐτῇ δύο. τῶν ἐν ἑπτά ἐστις τέρας, ὃ δ' ἄλλ' ἐξώ. Id est: *Megaridem sequitur urbs Syracuse, cum duobus portibus. quorum alter intra mania, alter extra situs est*. Cicero, dicto in *Verrem* lib. IIII: *Portus habet propè in adificatione ad spectuque urbis inclusos. qui quum diversos inter se aditus [à terrâ] habeant, in exitu conjunguntur & conflunt. Eorum conjunctione pars opidi, quæ adpellatur Insula, mari disjuncta angusto, ponte rursus adjungitur & continetur*. Lectiones heic in variis exemplaribus variæ: aliàs, *rursus adjungitur*; aliàs, *rursus conjungitur & continetur*. Ego totam posteriorem periodum, saniore sensu carentem, sic ordinaverim: *Eorum conjunctione pars opidi continetur, quæ adpellatur Insula. ea mari disjuncta angusto, ponte rursus adjungitur continenti*. Cætero eosdem portus ita memorat *Ovidius μέγαρον Φώστων* lib. V:

Et quæ Bacchiadæ, bimari gens orta Corinθο,

Inter inæquales posuerunt mania portus.

Et *Strabo* lib. VI: Εἰς ἀπὸθεν δὲ τῆς νήσου διμῶ ἐστὶ μέγας ὠν ὁ μέγας καὶ ὀχδοκόντα σταδίων ἐστίν. Id est: *Ab utraque insula parte portus sunt magni. quorum etiam major LXXX est stadiorum*. Mendum his inesse verbis, ex abundante particulâ καὶ perspicitur; sed maximè ex eo, quòd *PORTVS MAIOR*, saxosis & abruptis litoribus ferè totus incinctus, vix v hodiè ambitu conficit millia passuum. stadia autem LXXX conficiunt millia x. Idem *Livio* quoque passim dicto lib. XXV vocatur *MAGNVS*. Vulgò etiam nunc incolis dicitur *Porto maggiore*. Os eius sive fauces, quas *Insula Ortygia* cum adverso *Plemmyrio* promontorio includit, 10 circiter passus patent. Ipse portus *Virgilio* dicitur *SICANIVS SINVS*: eius verò commentatori *Servio*, *SYRACVSANVS*. Verba poëtæ *Aeneid. lib. III* hæc sunt:

Sicanio pratenta sinu jacet insula contra

Plemmyrium undosum: nomen dixere priores

Ortygiam.

Ad quæ ita *Servius*: *Sinus Syracusanus; in quo Ortygia. cuius heic necessariè meminit: nondum enim erant conditæ Syracuse*. Eundem sinum innuit *Ovidius*, *μέγαρον Φώστων* lib. V; ubi narrat, quomodò *Pluto* *Proserpinam*, ad *Ennæ lacum* in medio insulæ raptam, in *Orcum* secum avexerit:

Est medium Cyaneæ & Pisæ Arethusa,

Quod coit angustis inclusum cornibus, æquor.

Heic fuit, à cuius stagnum quoque nomine dictum est,

Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas:

Gurgite quæ medio summâ tenus existit alvo,

Agnovitque deam: Nec longius ibitis, inquit.

*PORTVS
Syracusarum
duo.*

*PORTVS
Magnus, sive
Maior, qui &
SINVS Syra-
cusanus, &
PORTVS
Arethusa.*

Non

Non potes invite Cereris gener esse. roganda,
 Non rapienda, fuit. Quid si componere magnis
 Parva mihi fas est; & me dilexit Anapus.
 Exorata tamen, nec, ut hec, exterrita, nupsi.
 Dixit: & in partem diversas brachia tendens,
 Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram:
 Terribileisque hortatus equos, in gurgitis ima
 Contortum valido sceptrum regale lacerto
 Condidit. ista viam tellus in tartara fecit,
 Et pronos currus medio cratere recepit.

Suprà ex Procopii Vandilicar. rer. lib. I hæc citavimus: Εἰπὶ τὸν λιμένα ἐθάδιζε τὴν
 Ἀρέθουσαν, ἐνθα δὴ οἱ τὸ πλοῖον ἀρμύλλετο. id est: In portum Arethusam contendit: ubi navem
 paratam habebat. Fortè ab ipso Procopio scriptum fuit, Εἰπὶ τὸν λιμένα ἐθάδιζε καὶ τὴν
 Ἀρέθουσαν. id est; In portum ad Arethusam contendit. quia heic juxta fontem navis
 erat. Nam totum portum magnum vocare Arethusam, absurdum erat. nisi for-
 tè adpellatus sit ὁ τῆς Ἀρέθουσης λιμὴν. id est, ARETHUSAE PORTVS.

10

PORTVS Flori quoque verba è lib. II, cap. VI, jam semel atque iterum prolata fuere ista:
 parvus, sive Non illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuse,
 Minor, pro- nisi quòd hæctenus profuere, ut pulcritudini victæ urbis parceretur. Hic MARMOREVS
 prio vocabulo PORTVS is Siciliae scriptoribus existimatur fuisse, qui alias Thucydidi ac Strabo-
 LACCIVS ni Εἰλάσων, id est, MINOR, hodièque Porto piccolo vulgò incolis, inter Acradinam
 in quo NA- & Insulam urbi sese ab oriente insinuat. de quo ita Fazellus, dictæ decad. I, lib.
 VALIA Sy- IIII, cap. I: Portus minor marmoreum circumquaque sinum, L. Floro auctore, fundumque
 racusarum. quadratus ac miris lapidebus magnâ arte substratum habebat. quod eius adhuc clara testantur
 monumenta. nam & (quod admiratione dignissimum; imò supra veri fidem videri possit; nisi
 res ipsa ex aliqua parte suppeteret) aqua ductus lapideus, non mediocri amplitudinis ibi sub flu-
 ctibus maris fabricatus, adhuc magnâ sui parte integer visitur. quo aqua ex perenni illo, licet
 abdito, fonte, qui reliquas urbis partes irrigabat, à proximâ Acradinâ subter mare labentes huc
 permanabant. Quum aliquoties nostro hoc ævo penè exaruerit, Mirabella, in dictâ
 topographiâ veterum Syracusarum, testatur se in eum descendisse, multaque inibi
 ingentia saxa quadrata, quibus fundus eius constratus fuit, offendisse. NAVALIA
 heic fuisse Syracusanorum, auctor est Thucydides, lib. V II. Αἱ δὲ τετρήρεις, inquit,
 τῶν Συρακουσίων ἄμα καὶ ἀπὸ ξυθῆματῶν, πέντη μὲν καὶ τετράκοντα ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένῳ ἐπέπλεον,
 αἱ δὲ πέντη καὶ ποταεξήκοντα ἐν τῷ εἰλάσων. οὗ μὲν καὶ τὸ νεώτερον αὐτοῖς. Id est: Syracusanor-
 um autem triremes simul atque ex compositio, è magno portu XXXV in adversum tendunt: è
 minori autem, ubi navalia eorum erant, XLV. Diodoro, lib. XIII, vocatur μικρὸς λιμὴν,
 PARYVS PORTVS; & proprio nomine, nescio unde deducto, ΛΑΚΚΙῶΝ, LACCIVS.
 Verba eius hæc sunt: Ὁ δὲ Διοῦσιππος θεαροῦν τὴν πόλιν ἐχουρωπέτιον ἔσσαν, καὶ διω-
 μῶν ῥαδίας φυλάττεσθαι, πύργῳ μὲν ἀποκροῦσθαι ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας πόλεως τεύχεα πολυπλήτῃ· καὶ πύργῳ
 ὑψηλῆς καὶ πικρῆς ἐπικροῦσθαι, καὶ ἀπὸ αὐτῆς χρηματισθῆναι καὶ σέας, διωμῶν μὲν ὄχλων ἑπιπέ-
 χεσθαι πύργῳ, ἀποκροῦσθαι δ' ἐν αὐτῇ πολυπλήτῃ ἀχυρωμῶν μὲν ἀπὸ πύργου, σέας τὰς αἰφνιδίως κατε-
 φυγῆς. καὶ συμπειεῖσθαι τῶν πύργῳ τεύχεα τὰ σέας τῶν μιν μιν τῶν Λακκίῳ καλεσθῆναι νεώτερον
 πύργῳ δ' ἐξήκοντα τεύχεα χωρεῖν πύργῳ εἰς κλειομένην, δι' ἧς καὶ μία τῶν νεώτερων ἐπέπλεον ἑπιπέ-
 χουσε. Hoc est: Diomysius, cernens, insulam urbis, per se munitissimam, facile à presidio
 aliquo custodiri posse; magnifico illam muro, in quo crebras in altum turris eduxit, à reliquâ
 urbe sejungere cepit. tabernas etiam & porticus, quæ magnam hominum turbam caperent, illi
 subjecit. arcem præterea, ad tutos improvise tumultu receptus, magnis impendiis exstructis &
 firmavit. huius muro navalia quoque in parvo portu, cui nomen est Laccio, complexus est. ea,
 LX triremium capacia, portam, qua singule tantum navis ingredi possent, clausam habebant.
 Hinc puto illud esse Scylacis: Ἐχομῶν δὲ Μεγαρίδῳ πόλις ἐστὶ Συρακουσῶν, καὶ λιμὴν ἐν
 αὐτῇ δύο. τῶν οὗ ἐπέπλεον τῶν τεύχῳ, ὁ δ' ἄλλῳ ἐξῶ. Id est: Post Megaridem sequitur urbs
 Syracuse, cum duobus portibus: quorum alter intra murum, alter extra est. At murus hic,
 quo LX triremium capax navale includebatur, non in faucibus portus, sed in interio-
 re eius parte fuit exstructus. ubi etiam nunc insignes eius reliquæ sub fluctibus
 lapides quadrati prægrandes visuntur, unâ cum dictæ portæ canali profundo.

30

50

SYRACV-
 SARVM
 magnitudo
 & ambitus.

Atque hæctenus singulas urbis Syracusarum partes circumlustravimus. Nunc
 universæ etiam ambitus atque magnitudo aperiat. Strabo lib. VI: Πεντάπολις γὰρ
 μὲν τοῦτο

ἡ παλαιὸν, ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα σταδίων ἔχουσα τὸ τεῖχος. Id est: Olim enim quinque urbibus constabat, muro contenta CLXXX stadia longo. Plutarchus in Niciâ; qui eam circumfederalat: Ὁ λίγῳ χρόνῳ περιέειχετο Συρακούσας, πλὴν Ἀθηνῶν ὅτι ἐλάττωνα, δυσεργότεραν δὲ, χωρῶν ἀνωμαλίαις ἔσταλασεν ἡ γῆν καὶ ἀσφαλεῖς ἐποίησεν, τείχος κύκλῳ περὶ αὐτῶν τοσούτων ἀναγεῖν. Id est: Exiguo tempore Syracusas circumvallavit, urbem Athenis haud angustioiorem; sed asperiores, locorum inequalitate, & maris vicinitate, propinquitateq; paludum, ad eam muro tam longo in orbem circumjiciendam. De Athenis ita Aristides; in oratione Panathenica: τὰ δ' αὖτ' ἔμεγθους ἔσθ' ἀλλης κατασκευῆς, τίς οὐκ αὐτὴν ἄξια τ' ὅλης τῆς γῆς εἶποι καὶ ἔμεγθους τ' Ἀθηναίων ὀνόματι; τὰ τοῦ μὲν αὐτὸν τὸ κύκλον ἔσθ' ἄσπετος, μέγιστον μὲν τ' Ἑλληνικῶν, καλλίστην δὲ τ' Ἰωνικῶν. Id est: Tam verò magnitudo urbis & reliquus adparatus fortunæ Atheniensium & nominis amplitudini responderet: sive ipsum urbis ambitum, qui omnium Græcarum maximus est & pulcherrimus, consideres; sive mænia, ad mare quomdam usque pertinentia, & itineris diurni longitudinem complexa. Thucydides, lib. II, ambitum eius facit stadiorum amplius CLXXXVIII, hoc modo: τὸ Φαληρικὸν τεῖχος σταδίων πέντε καὶ τετρακίοντα, πρὸς τὸ κύκλον ἔσθ' αὐτὸ καὶ τὸ κύκλος τὸ Φυλακασὸν τείχος ἔσθ' ἑξακίοντα ἑστὶ δὲ αὐτὸ τὸ Φυλακικὸν ἡμῶν, τὸ μετὰ τὸ ἔσθ' ἑξακίοντα καὶ Φαληρικὸν. τὸ δὲ Μακρὸν τεῖχος πρὸς τὴν Πειραιᾶ, ποταμικὸν σταδίων ὡς τὸ ἔσθ' ἑξήκοντα ἑστὶ δὲ Πειραιεύς ἕως Μανυχίας, ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περὶ τὸ Φυλακικὸν τὸ δὲ ἐν Φυλακῇ ὄν, ἡμῶν τῶν. Hoc est: Phalericus murus erat xxxv stadiorum, ad ambitum usque urbis. ipsius ambitus pars, que custodiebatur, XLIII. nam pars eius, media Longum murum inter & Phalericum, sine custodia erat. Longi verò muri ad Piræa usque stadia continebant XL: quorum exteriora custodiebantur. Piræci cum Munychiâ universus ambitus erat LX stadiorum: quod autem custodiebatur, huius erat dimidium. Quot fuerit stadiorum pars illa media inter Longum murum & Phalericum, ignoramus. maiorem tamen fuisse totius urbis ambitum, quàm quem Strabo facit Syracusarum, certum est; quando dubius tantum stadiis numerus Thucydidis inferior est numero Strabonis. Dionysius Halicarnassensis de Romanæ urbis amplitudine ita tradit, lib. IIII: Ἀλλ' ἐστὶν ἅπαντα τὰ περὶ τὸ πλὴν εἰς ἐμδραχωρία, πλὴν ὅτι καὶ μεγάλων, γυναικῶν καὶ ἀτείχιστοι, καὶ ῥᾶσιν πολέμοις ἐλθόντων ὑποχρέμα ἡρώδης: καὶ εἰ μὲν εἰς τὸ πλὴν ἔσθ' ὡς τὸ μέγεθος ἔξῃ ἐπιπέδον (βυλῆσθ' ἔσθ' ῥ' ὡμῆς, πλανᾶσθ' τὴν ἀναγκασθῆσθ'), ἔσθ' ἔξῃ βεβαιῶν σμῆκον ἔσθ' ὡς τὸ Διχαλωτὸν) μέγιστον πᾶσι περὶ βεβαιῶσιν ἡ πόλις ἐστὶ, ἔσθ' ὡς ἀρχὴ) μὴ κῆπι εἶναι πόλις ἔσθ' ὡς τὸ (μυρῶν) τὸ ἔσθ' ἡ γῆ. καὶ εἰς ἀπὸρον ἐκμηκνωμένης πόλεως ὑπολήψιν τοῖς γεωμέτροις παρέχεται εἰ δὲ τὸ τεῖχος, τὸ δυσδρότερον μὲν ὄντι Διχαλωτὸν περὶ τὸ Φυλακικὸν (καὶ αὐτὸ πλὴν ἔσθ' ἐκείνης, ἔσθ' ἔξῃ βεβαιῶν σμῆκον) πλὴν ὅτι πρὸς τὸν ποταμὸν κατασκευῆς, βυλῆσθ' ἔσθ' αὐτὸ καὶ τὸ Ἀθηνῶν κύκλον τὸ περὶ τὸν ἄσπετον, ἔσθ' ὡς τὸ πλὴν ἡμῶν καὶ τὸ ῥ' ὡμῆς Φανείη κύκλος. Hoc est: Suburbia, quàm latè urbi circumfusa sunt, multa illa & magna, immunita sunt & hostium incurfibus valdè obnoxia. In ea si quis prospiciens Romæ exquirere magnitudinem velit: longè fallatur, necessum est. non enim certò dignoscere poterit, quousq; se urbs extendat; & ubi urbs esse desinat. ita urbanis adificia suburbana perpetuo nexu coherent; in infinitam longitudinem porrecta urbis existimationem spectantibus præbentia. Quod si quis mænibus, inventu quidem difficilibus, propter undiq; conjunctas adeis, vestigia tamen veteris structuræ multis in locis servantibus, metiri ambitum eius voluerit, & conferre cum eo, quo Atheniensis urbs continetur: non multo maior adparebit Romæ ambitus. Et lib. VIII: Ἀλλὰ καὶ περὶ ἀσθενῶν οἱ ῥ' ὡμῶν τὸ σῶμα, ἔσθ' ὡς ἄσπετος ὁπολιτικὸς ἀμφοτέρων, (καὶ γὰρ ὁ Σερυλῖος ἐπιθῆκει νεωστὶ) καθοπισσάμενοι τὸν δὲ δυνάμει, τοῖς τεύχεσιν ἀπέστησαν, ἔσθ' ἔξῃ βεβαιῶν ὅτι πόλις ἐστὶ ἐν τῷ τῷ χρόνῳ, ὅσθ' Ἀθηνῶν ἔσθ' ἄσπετος ὁ κύκλος. Id est: Romani, licet infirmi corporibus, & utrog, consule orbat, (nam Servilius nuper è vitâ excesserat) supra vires armati, muros tuebantur. erat autem tunc urbis ambitus non maior, quàm Athenarum. Scilicet L. Acbutio Helvâ & P. Servilio Prisco consulibus; anno Urbis cxcx. Plinius lib. III, cap. x, de eadem urbe Româ loquens: Mænia eius collegere ambitu imperatoribus censoribusque Vespasianis, anno condita IC CCC CXVIII, M. pass. xxx, pass. cc. Millia passuum xxx conficiunt stadia cxxl. At longè maiorem jam tum effectam fuisse urbem Romam, certum est. Nihil igitur certi de Athenarum ambitu habere possumus. nam diei etiam iter variè apud auctores accipitur. Vincentius Mirabella, in sæpius præfatâ topographiâ suâ veterum Syracusarum, tradit, apud Diodorum legi, Dionysium ccc stadiorum, id est, millium xxxvii & passuum 10, murum Syracusis circumdedisse. At ego eâ de re nihil apud Diodorum reperio. è diverso scriptum ille reliquit lib. XIII, Dionysium Epipolas cinxisse muro xxx stadia longo; ut supra ostendimus. Vni igitur acquiescamus necesse est Straboni:

qui ambitum universæ urbis tradit fuisse stadiorum c lxxx; id est, millium xxi cum dimidio. Atque hunc verum esse eius ambitum, facile deprehendat, qui crepidines, quibus superinstructa fuit urbs, à mari ad Euryelum usque tumulum circummetiatur. nam totus urbis antiquæ locus, uno perpetuoque saxo constans, reliquo circà solo elevatior est. Aequalem omnibus partibus fuisse Athenis, vel inde maximè patet, quòd cum hac illam auctores iisdem penè verbis contendunt. Diodorus quidpe, lib. xvi, ait Dionysium possedisse *πλὴν μέρους τῶν ἑλλωίδων*, id est, urbem Græcarum maximam. & Cicero, in dicto in Verrem lib. iiii, Urbem, inquit, Syracusas maximam esse Græcarum urbium pulcherrimamque omnium, sæpè audistis. Hæc à Cicerone mutuatum esse in Athenis suis concelebrandis Aristidem, dice-
res. Cæterùm in muris Syracusarum depingendis, turris omisisset, memoriâ haud dubiè lapsus, video Mirabellam. Dionysium in omni Epipolarum juxtâ & Insulæ muro *πύργους* excitasse *πικρὸς καὶ ὑψηλὸς*, id est, turris crebras atque excelsas, suprà è Diodori lib. xiiii intellectum est. De Tychâ ita tradit Livius, lib. xxv: *Iam mille armorum ceperant partem, quum ceteri admotis pluribus scalis in murum evadebant; signo ab Hexapulo dato: quò per ingentem, solitudinem erat perventum; quia magna pars, in turribus epulati, aut sopiti vino erant, aut semigraves potabant.* Ad eundem modum in Acradinâ quoque fuisse turris, haud dubium est. In Insulâ tamen nonnullas posuit ipse Mirabella. Atque hætenus veterum Syracusarum ortum, incrementum, situm, & magnitudinem generatim aperuisse sufficiat.

Nunc proxima urbi quædam loca exponemus. Apud Theocritum, in Idyllio i, hæc leguntur:

καὶ ποταμοὶ, τὸ χεῖρ καλὸν κατὰ Θύμπερον ὕδαρ.

Id est, ut interpres vertit:

— Vale Arethusa,

Et vos fluvii, qui juxta pulcram Thymbridis undam fluitis.

Apud Virgilium, Aeneid. lib. iii, sic Aeneas de Italiæ flumine Tiberi loquitur:

Si quando Tybrin vicinaque Tybridis arva

Intraro, gentique mea data mœnia cernam.

Ad quæ ita Servius: Fluvium, pro quo regem ipsum posuit Tybrin, qui in hunc cecidit fluvium, & ei nomen dedit. nam antea Albula dicebatur: ut ostendit in septimo [lege octavo] Virgilius. Alii volunt non Tybrin cecidisse, sed Tyberinum, regem Albanorum: à quo Tyberis dictus est. Ut autem Tybris dicatur, hæc ratio est: Quodam tempore Syracusani, victores Atheniensium, ceperunt Syracusis ingentem hostium multitudinem; & eam, caesis montibus, fecerunt addere munimenta civitati. Tunc, auctis muris, etiam fossa intrinsecus [lego, extrinsecus] facta est; qua, flumine admissio repleta, munitiorem redderet civitatem. Hanc igitur fossam per hostium penam & injuriam factam, Tybrin vocarunt *ἄρο τῶν ἑλλήνων*. Postea profecti Siciliam ad Italiam, eam tenuerunt partem, ubi nunc Roma est, usque Rutulos & Ardeam. unde est: Fines super usque Sicanos, & Albulam fluvium ad imaginem fosse Syracusanae Tybrin vocaverunt; quasi *ἑλλήνων*. Circa Syracusas autem esse fossam Tybrin nomine, Theocritus 40 meminit. Aeneidos verò lib. vii ita Euander Aeneam adfatur:

Tunc manus Ausoniae & gentes venere Sicanae;

Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus:

Tum reges, aspera, immani corpore Tybris;

A quo post Itali fluvium cognomine Tybrin

Diximus, amisit verum vetus Albula nomen.

Ad hæc ita idem Servius: Immani corpore Tybris. Hic Tuscorum rex fuit: qui juxta hunc fluvium pugnans cecidit; & ei nomen imposuit: vel, ut quidam volunt, à Glauco, Minois regis filio, occisus est. Alii volunt, ipsum ipsum regem latrocinatum esse circa huius fluminis ripas; & transeuntibus crebras injurias intulisse. unde Tybris, quasi *ἑλλήνων*, dictus est, *ἄρο τῶν ἑλλήνων*, id est, ab injuriâ. nam amabant maiores, ubi aspiratio erat, & ponere. Alii, ut suprà diximus, volunt, eos, qui de Sicilia venerunt, Tybrin dixisse à similitudine fosse Syracusanae, quam fecerunt per injuriam Afri & Athenienses juxta civitatis murum. En tibi germanum atque insigne putidarum grammaticorum fabularum immaniumque nugarum exemplar. Syracusanos Athenienses, sub duce Niciâ devictos, in Latomias sive Lapidinas Syracusanas dedisse, suprà ex Thucydide, Diodoro, atque Plutarcho intellectum, hinc igitur primum ista de caesis montibus & fossâ ab Atheniensibus captivis

stus captivis facta conficta est fabula grammaticis istis . quam porro improbè atque ineptè contraque omnem historiarum seriem concinnarunt. quidpe Athenienses à Syracusanis victos esse anno antè, quàm Callias summum Athenis gereret magistratum, id est, Olympiadis LXXIII anno IIII, auctor est Diodorus lib. XIII. Siculos autem non ex Sicilia in Italiam unquam venisse, sed hanc antiquissimam eorum fuisse sedem; eaque pulsos LXXX annis ante Troianum bellum, id est, antequàm Athenienses à Syracusis vincerentur annis 1500 LXXXIII, in Siciliam tandem venisse, supra cap. II ostensum est. Nihil igitur est, quòd Mirabella ex istorum grammaticorum fide atque auctoritate quidquam de fossâ Tybride apud Euryelum tumulum, qui nunc vulgò dicitur *Belvedere*, demonstrare velit; quum nulla alia eius reperierit circa veterum Syracusarum locum vestigia. Quamvis in eâ Tybride fossâ nullam Servius memorat aquam; tamen Mirabella ingens eam tullisse flumen, ex supra dictis Theocriti versibus docet. Hi igitur excutiendi crunt. Scholia in eos ita habent: Θύμβριδος.] ποταμὸν Σικελίας εἶναι Φασι καὶ τῶν. Ἄλλως: Θύμβρις κατὰ ἕνα γλῶσσαν ἢ γάλαθα. Ἰνὲς δὲ Σικελίας ποταμὸν ἔφασαν Θύμβριδα. ἢ, Θύμβρις, ποταμὸς Σικελίας, ἐφ' ᾧ μυθεύεται Ἡρακλῆς τὰς ἐκ τῆς Ἐρεθίας [scribe Ἐρεθίας] ἕως ἐλαίων ἐν τῷ θαλάσσιον. Ἰσοκράτης δὲ χαμῶν ἀντιπερβλήτης, χῶσται τὸν ποταμὸν, καὶ ἐπιπέδον ποιῶσαι, ἐφ' ᾧ οἱ κέφαλοι διαδαινύονται κατοικῆντες. Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανός [scribe Μυρλεανός] διὰ τὸ Δ γράφει Δύμβρις, ἢ κατὰ γλῶσσαν γάλαθα. ἄλλοι δὲ τὸν Τύμβριδος. Interiisse vocabulum ante vocem γλῶσσαν, item in fine quædam deesse, manifestum est. reliqua sic interpretor: *Thymbridis*.] Hunc quoque Siciliae annem esse aiunt. *Aliter: Thymbris, quadam lingua est mare. quidam verò Siciliae flumen esse dixerunt. Vel: Thymbris, fluvius Siciliae. ad quem fabulantur pervenisse Herculem, quum boves ex Erithyâ ageret. superveniente autem ingenti tempestate, aggeribus actis flumen plantitrii induxisset, in quo cephalus degere ostenduntur. Asclepiades verò Myrleanus, per D scribit Dymbris; que lingua est mare. Alii à Tymbride. Nobiles fuisse atque celebratos in Symatho flumine cephalos sive mugiles, supra cap. X ostensum est. hunc igitur an illi intellexerint fluvium, haud facillè dixerim. ceterum Asclepiades iste Myrleanus, ante natum Iesum, Pompeii Magni ætate vixit; teste Svidâ.*

30 Iam antiquis igitur illis temporibus dubium atque controversum fuit, quidnam τῆς Θύμβριδος voce Theocritus intellexisset; plerisque mare interpretantibus. Sane ita dicti versus sensus struendus erat; ποταμοὶ, τὰ χεῖρ καλὸν ὕδωρ κατὰ Θύμβριδος. id est, *fluvii, qui pulcrum funditis aquam in Thymbrin. hoc est, ut illi interpretati sunt, in mare.*

Ceterum versus septemtriones haud procul à Syracusis locus, sive vicus fuit, LEON vicus. Thucydidi ac Livio Λέων, LEON, dictus. Livius, lib. XXIII: *Marcellus retro in Leontinos redit. frumentoque & com meatibus aliis in castra convectis, presidio ibi modico relicto, ad Syracusas obsidendas venit. Inde Appio Claudio Romam ad consulatum petendum missò, T. Quinctium Crispinum in eius locum classi castrisque profecit veteribus. ipse hibernacula quinque passuum ab Hexapylo (Leontiam vocant locum) communiit adificavitque.*

40 En quid hoc est? castra ad obsidendam oppugnandamque urbem ad quinque millia passuum ab eâ habere remota? Qui enim inde subiti, qui occulti & improvisi impetus in muros fieri, qua ratione com meatuum & subsidiorum receptus prohiberi potuerunt? Minimè profectò credibile est: locumque istum Livii corruptum esse, ut & complura alia in hac Syracusanæ obsidionis historiâ, certum est. Ipse Livius postea: *Inde terrâ marique simul cepta oppugnari Syracusæ. terrâ, ab Hexapylo; mari, ab Acradinâ. Propius igitur ipsam urbem fuere.* Apud Thucydidem sic scriptum legitur lib. VI: Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ταύτης τῆς νυκτὸς τῆ Ἐπιγυνομένη ἡμέρᾳ ἐξετάζοντο, καὶ ἐλάθοντο αὐτὲς πᾶντ' ἤδη τῷ στραπέματι ἐκ τῆς Κατάνης ὄροντες κατὰ τὸν Λέοντα καλόμενον, ὃς ἀπέχει τῶν

50 Ἐπιπόλων ἐξ ἢ ἐπὶ τῶν σταδίων, καὶ τὰς περὶ τὸν Ἰσοκράτους, τῆς πενασθὲν ἐς τὴν Θάψον καθρομισόμενοι. ὁ δὲ περὶ τὸν σταδίων ἐχώρει ὄρωντες ὄροντες τὰς Ἐπιπόλους. Id est: *Postera luce, que eam noctem consequuta est, Athenienses, recensitis copiis, cum iis omnibus Catanâ profecti, regione loci, cui nomen Leon, sex vel septem stadia ab Epipolis distiti, clam hoste pediatum in terram exponunt; navisque Thapso adpellunt. Pediatum protinus ad Epipolas cursu contendit.* Ex hoc loco audacter Livii vitiata verba sic emendaverim: Ipse hibernacula mille & quingentis passibus ab Hexapylo (Leontem vocant locum) communiit adificavitque. Sic eodem libro antea: *Hæc nunciata quum essent Romanis, ex Leontinis mota sunt*

extemplo castra ad Syracusas. Et ab Appio legati per portum missi fortè in quinqueremi erant. præmissa quadrivemis quum intrasset fauceis portus, capitur. legati agrè effugerunt. Et jam non modò pacis, sed ne belli quidem jura relicta erant; quum Romanus exercitus ad Olympium (Iovis id templum est) mille & quingentis passibus ab urbe castra posuit. Ad alteram fuisse urbis partem, versùs meridiem, post ostendam. Mirabella, duos fuisse diverfos locos Leontem Thucydidis & Leontiam Livii, tribus demonstrare se posse putavit argumentis. quorum primum ex intervallorum, quæ suo quisque tribuit auctor loco, magnà diversitate, alterum ex ruderibus, quæ quinque millibus passuum ab Epipolis se deprehendisse ait, tertium ex Hugonis Falcandi auctoritate colligit. Ad primum jam antè satis responsum. nempe non posse castra Romanorum, 10 Syracusas obfidentium, tam longè distita fuisse. Ad alterum quod attinet; nihil mirum, si in tam magnæ tamque celebris urbis agro suburbano complura etiam nunc veterum ædificiorum passim reperiantur vestigia, quum extra omnem controversiam tota urbs, quæ aditus ad eam à terrâ patuit, cum vicis tum privatorum ædificiis villisque fuerit circumseptâ. Reliquum igitur est, uti Falcandi auctoritatem videamus. Eius verba in Historiâ Siculâ leguntur ista: Eodem anno, quartâ die Februarii, vehemens terra motus tamâ Siciliam concussit violentiâ, ut in Calabria quoque circa Rhegium opidag. proxima sentiretur. Catanensium opulentiissima civitas usque adco subversa est, ut ne una quidem domus in urbe superstes remanserit. Leontium, nobile Syracusanorum opidum eadem terre concussione subversum: opidanorum plerosque ruentium ædificiorum moles consumpsit. multa præterea in finibus Catanensium ac Syracusanorum castella diruta sunt. 20 multis in locis terra dehiscens, & novos protulit fonteis, & veterum nonnullos obstruxit. Syracusis Arcthusa, fons nominatissimus, de limpido turbulentus effectus, saporem falsum multâ maris admixtione traxit. Heic Mirabella Leontium istud nobile Syracusanorum opidum eundem esse vulg locum, quem Leontiam adpellet Livius, v millibus passuum ab ipsis Syracusis distitum. At quis non credat, Leontinorum Falcandum intellexisse opidum, quod tum in Syracusanorum ditione fuit? En; multa præterea, inquit, in finibus Catanensium ac Syracusanorum castella. nec ullam aliam Leontini agri facit mentionem; quum expers tantæ cladis, ut in medio utriusque urbis positus, esse minimè potuerit. Manet igitur certum fixumque, apud Livium dicto 30 loco & vocabulum loci esse corruptum, & numerum millium viciatum.

SVMMA
rupes.

Ultra Euryelum versùs occasum solstitialem locus arduus atque asper, vulgò nunc incolis Criniti, Thucydidi vocatur Ἀκραιὸν λέπας, id est, SVMMA RUPES. Verba eius lib. VII, ubi discessum Atheniensis exercitus ad Olympio opidulo & intimo Magni portus recessu versùs Catanam memorat, leguntur hæc: καὶ ἐπειδὴ ἐβόησαν ἅπαι τῆ διαβάσει τῆ Ἀνάπια πηγάς, εὐρον ἐπ' αὐτῶν ὄρη παρυμνήσια τῶν Συρακυσίων καὶ ἑμμαχῶν. καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ κρατήσαντες τῶ πύρι, ἐχώρωον ἐς τὸ πρὸς ὄρη. οἱ δὲ Συρακυσίοι παρεπιπύοντες τὴ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐσακοντήσαντες οἱ ψυλοὶ. καὶ ταύτη ἡμέρῃ τῆ ἡμέρῃ πρὸς αὐτοὺς ἐσθίοντες ὡς πρὸς ἀράκοντα, ἠλίσσαντο πρὸς λόφῳ πιν οἱ Ἀθλιῶται. τῆ δ' ὑστεραίας πρὸς ἐπρόδοντο, καὶ πρὸς ἄλλον ὡς εἰκοσι ἐσθίοντες. καὶ κατέβησαν ἐς χωρίον ἀπέδον π, καὶ 40 αὐτῶν ἐσραπυπέδοντο, βελόμηροι ἐκ π τῶν οἰκίων λαβῆν ἢ ἐδάδιμοι (οἰκεῖτο γὰρ ὁ χωρῶν) καὶ ὕδωρ μετὰ σφῶν αὐτῶν φέρονται αὐτοῖς. ἐν γὰρ τῶ πρὸς ὄρη ἦν πολλὰ ἐσθία, ἢ ἐμελλον εἶναι, οὐκ ἀφθονον ἔω. οἱ δὲ Συρακυσίοι ἐν τῶ πρὸς ὄρη, πιν δίοδον πιν ἐν τῶ πρὸς ὄρη ἀπετείχον. ἔω δὲ λόφος κάρπη, καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῶν χαράδρα κρημνώδης. ἐναλείτο δὲ Ἀκραιὸν λέπας. * * * ἐνὸν δ' ἔω τὸ χωρίον. καὶ πρὸς βαλόντες οἱ Ἀθλιῶται ἐταχομάχον. καὶ ἐκατέρωθεν ἔω πολλῶν δότῃ τῶ λόφῳ ἐπαύσαντες ὄντο, καὶ ἐ διωμάμηροι βιάσασθαι, ἀνεχώρωον πάλιν, καὶ ἀνεπαύοντο. * * * ἀναπαυομένων δὲ αὐτῶν, οἱ Συρακυσίοι πέμπουσι μέρῳ ἢ τῆς σραπιάς, δόποτι χῆντας ἐκ τῶ ὄρη αὐτῶν, ἢ πρὸς ἐληλύθησαν. αὐτῶν μέρῳ πιν δὲ κακίνοι (σφῶν αὐτῶν ἕνας, διεκάλυσαν. καὶ μετὰ ταῦτα πῖση τῆ σραπιά ἀναχωρησαντες πρὸς τὸ πῖδιον μάλλον οἱ Ἀθλιῶται, ἠλίσσαντο. τῆ δ' ὑστεραίας πρὸς ὑχώρωον. καὶ οἱ Συρακυσίοι 50 πρὸς ἐβαλόν πιν πενταχῆ αὐτοῖς κύκλω, καὶ πολλὰς κατετραυμάλιζον. καὶ ἐππλὺ ἔω αὐτείχον οἱ Ἀθλιῶται. ἐπειδὴ πρὸς ὄρη πιν πιν ἢ ἐξ ἐσθίας, ἀνεπαύοντο ἐν τῶ πῖδιον. τῆς δὲ νυκτὸς τῶ Νικία καὶ Δημοσθένει ἐδοκεῖ πρὸς καύσαντες ὡς πλείστα ἀπάγειν τὴ σραπιά, μηκέτι πιν αὐτῶν ὄδον, ἢ διενόηθησαν, ἀλλὰ πιν αὐτῶν, ἢ οἱ Συρακυσίοι ἐτήρωον, πρὸς πιν θάλασσαν. ἔω δὲ ἢ ἑμπίου ὄδον αὐτῶν ἐκ τῆ Καπάνης τῶ σραπιά, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπρον μέρῳ τῆς Σικελίας, τὸ πρὸς Καμαρίναν καὶ Γέλαν. Hoc est: Quum itaque ad transitum Anari amnis perventum est, offendant illic instructam Syracusanorum factorumq. manum. eâ submotâ, transitu potiti, ultra progrediantur;

diant, Syracusano equitatu adsectante, levique armaturâ jaculis incessente. Atque hac die confectis xl ferme stadiis, tumultum quemdam insederunt. Postera die diluculo iter ingressi, quum xx circiter stadia processissent, descenderunt in campestrum quemdam locum: ibique castra posuerunt: volentes è domibus aliquid cibariorum (incolis quidpe frequens locus erat) & item aquam secum sumere: siquidem complura per stadia, qua perrecturi erant, nihil admodum aqua erat. Interea Syracusani transitum ulteriorem praecipuantes, muro praecloserunt. Erat tumulus arduus & utrimque rupibus praecipus, cui nomen à νεγιον λεπας, id est, Summa rupes. Paulo post: Erat autem locus arctus, quem subeuntes Athenienses, expugnare nitentur. At quum à tot viris è loco eminenti ferirentur, nec possent per-rumpere; retrogressi quieverunt. Mox: Ipsis verò quiescentibus, Syracusani partem quam-dam copiarum mittunt, ad eos muro includendos à tergo, qua venerant. Verum id illi, mis-sis contra quibusdam suorum, prohibere. Mox cum omni exercitu regressi, propius campum confedere. Postridie quum progredierentur; undique circumfusi Syracusani eos adoriuntur; multosq; faciunt. Athenienses, postquam diu resisterant, dehinc progressi v vel vi stadia, in campo conquieverunt. Sub morte Nicias ac Demostheni visum est, accensis quamplurimis ignibus, abducere inde exercitum: non eadem, qua constituerant, viâ; quam Syracusani custodie-bant: sed contrariâ, ad mare versus. Hec autem non ad Catanam, sed in aversam prorsus Sici-liae partem, ad Camarinam & Gelam versus ferebat. Ex intervallo viii ferè millium pas-suum ab Anápo amni, quem cum esse, qui nunc vulgari vocabulo Alfes dicitur, se-
 20 quenti capite ostendam, item ex situ & naturâ locorum, Summa ista rupes ea esse deprehenditur, quam nunc vulgò Criniti adpellari dixi.

Ceterum Plinius, lib. III, cap. viii, Colonia, inquit, Syracuse, cum fonte Arethusâ, quamquam & Temenitis, & Archidemia, & Magea, & Cyane, & Milichie, fontes in Syracusano rotantur agro. Ex his τεμηνίτις κελών, TEMENITES, fons Siculis scri-
 30 ptoribus putatur is, qui contra Epipolarum austrinum latus vulgò nunc dicitur FONS. Fonte dicitur Canali. MILICHIE verò fons, is, qui sub Neapolis tractu vulgò accolis vocatur La Pismotta, sapore ac salubritate omnes Syracusani agri praestans. unde & nomen ei quaesitum putant Μελιχίη κελών, id est, fons sicutis atque mellitus. De tri-bus reliquis dicetur.

TEMENITES
fons.
MILICHIE
fons.

Porro inter Acradinam & Anápum flumen ad Magnum portum fuit η λυσιμέ-
 30 λεια λίμνη, id est, LYSIMELIA stagnum. Thucydides lib. vi: Τῆ δὲ ὑπεραίας οἱ
 Συρακῆσιν οἱ πῆς τὴ ναυσὶν ἐκπέλασον, ἕσπες ἐξ καὶ ἡβδομηκόντα, καὶ τῶ πεζῶ ἀμα πρὸς τὰ τεῖχη
 ἐχώρει. Οἱ δὲ Ἀθλαῖοι ἀντιπῆσον ναυσὶν ἐξ καὶ ὀγδοήκοντα, καὶ πρὸς μίσηδες ἐναντιῶνται.
 καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα, ἔχοντα τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν Ἀθλαῖων, καὶ βελόμηρον περικλείουσα τὰς ναυὰς πλὴν
 ἐναντίων, ἔπιθαραζόντα τὸ πλῆθος πλὴν γλυμῶν, νικησάντες οἱ Συρακῆσιν καὶ οἱ ἑξήμαχοι τὸ
 μέσον πρὸ τῶν Ἀθλαῖων ἀπολαμψάντες καί κείνοι ἐν τῶ κελίῳ ἐμυχῶ ἔλιμνός, καὶ αὐτὸν τὸν Δισ-
 φθέρουσι, καὶ τὰς μετ' αὐτῶν ναυὰς ἀπὸ τῆς ἀσπίδος. ἔπειτα δὲ καὶ τὰς πλείους ναυὰς ἤδη τῶν Ἀθλαῖων κα-
 πτωδίων τε καὶ ἐξέωθεν εἰς τὴν γλῶ. Οἱ δὲ Γυλίππου, ἐρῶν τὰς ναυὰς τῶν πλεμίων νικησάντες, καὶ ἐξω-
 τῶν τρωματων καὶ αὐτῶν ἐρασιπιδε κατὰ Φερομένης, βελόμηρον Δισφθέρουσι τὰς ἐκβαίνοντας, καὶ
 40 τὰς ναυὰς ῥᾶν τὰς Συρακῆσιν ἀφελόντα τῆς γῆς, Φιλίας ἕσπες, παρεβόηθη δὲ τὴν πλὴν χηλῶν, μέγας τὴν
 ἔχων τὸν ἐρασιπιδε. Ἐαὐτὸς οἱ Τυρωλοῖ (ἔτοι γὰρ ἐφύλασσον τοῖς Ἀθλαῖοις ταύτης.) ἐρῶντες ἀπὸ κείνης
 πρὸς Φερομένης, ἐπεκβοήθησαν ἔς τε οὐρανὸν τις πρῶτος, τρέψουσι, καὶ ἐς βάλλουσι ἐς τὴν λίμνην
 πλὴν λυσιμέλειαν κατὰ γλῶ. ὕπερον δὲ πλείοι ἤδη τῶν ἐρασιπιδε παρὸν τῶν Συρακῆσιν
 ἔξήμαχων, ἔοι Ἀθλαῖοι ἀπὸ βοήθησαντες, καὶ δέσαντες πρὸς τὰς ναυσὶν, ἐς μάχην τὴν κατὰ τῆσαν
 πρὸς αὐτὰς, καὶ νικησάντες ἐπέδωξαν καὶ ἐπέδωξαν τὴν πλὴν ἀπὸ κείνης, καὶ τὰς ναυὰς τὰς ἄλλας διέ-
 σασάν τε καὶ ἑνωήσαντες τὸν ἐρασιπιδε. Hoc est: Postera die Syracusani cum classe prodire
 LXXVI navium: & simul ad muros hostium cum peditatu perrexere. Adversus eos Athenienses
 suam classem eduxerunt LXXXVI navium: praeliumq; conseruerunt. Dextrum eorum cornu
 tenebat Eurymedon. hunc adversarias navis circumdare conantem, & in eas laxiore ductu
 50 propius terram tendentem, Syracusani ac socii eorum, mediâ Atheniensium classe prius superata,
 ipsum quoque adipiscuntur in concavo portus atque intimo eius recessu: eumque cum suâ navi ac
 ceteris, qua comitabantur, conficiunt. Deinde & reliquam classem insequuntur, ad terram us-
 que urgentes. quam quum jam vinci extrag, lignea septa & sua castra proferrî cerneret Gylip-
 pus: cupiens occidere egredientes in terram, facilitatemq; praebere Syracusanis retrahendi hostium
 navis; quum ab amicis teneretur; pergit cum quadam parte copiarum ad crepidinem sive saxeam
 pilas portus, suis auxilium laturus. Hos conspicati Etrusci (hi enim illie pro Atheniensibus sta-
 tionem habebant,) incompositè contendenteis: ad subcurrendum suis veniunt & ipsi. impetug in
 primos

LYSIMELIA
stagnum, siue
palus.

primos factō, in fugam versos in stagnum Lysimeliam compellunt. Mox, ingruente jam maiore Syracusanorum sociorumque manu, ipsi quoque Athenienses, de navibus solliciti, suppetias suis ferunt. congressisque cum hostibus, superant eos, atque persequuntur: ac multis hostium occisis, navium suarum plerasque salvas in castra reduxerunt. Ex his fati apertè patet, in ipso plano illo ac depresso litore fuisse τὸ λίμνω Λυσιμελείας, id est, stagnum Lysimeliam, quod est ad Anapi fluminis ostium: ubi hodièque restagnans aqua, sive palus, vernis autumnalibusque ac pluviis diebus cernitur. Meminit huius stagni Theocritus quoque, antiquissimus poeta, Syracusanus, Idyllio x v i, his versibus:

Κέρη θ', ἀ σὺ μάτηρ πολυκλήρων Ἐφυραίων
Εἰληχας μέγα ἄστυ, παρ' ὕδασι Λυσιμελείας.

Id est:

Et tu Proserpina, quæ unâ cum matre opibus adfluentium Ephyrensium
Sortita es magnam urbem, ad undas Lysimeliæ.

SYRACA
palus.

Supra Lysimeliam protinus fuit SYRACA PALUS: unde ipsum nomen Syracusis; ut supra ostensum. Eadem & TYRACA dicebatur, Atticâ dialecto. Vibius Sequester, in Catalogo paludum: Tyraca; Syracusis. Stephani epitomator, in voce Συρακῶσαι. Τὸ ἐθνικὸν Συρακῶσαι & Συρακῶσαι τὸ θηλικόν, ἢ λίμνη, ἢ τις καλεῖται Συρακῶ. Id est: Gentilitium est, Syracusis: & femininum, Syracusia. Est & stagnum, quod vocatur Syracῶ. λίμνω adpellari etiam Marciano Heracleensi, supra ad expositionem nominis Syracusarum ostensum est. verum vulgare hoc est Græcis auctoribus ferè omnibus, 20 quasvis paludes, quæ propriè Græcè dicuntur τὰ ἕλας, etiam λίμνας vocare; quæ vox propriè valet lacus maioris simul & minoris, quæ aliàs Latînis dicuntur stagna. Sanè & Lysimelia & Syraca meræ fuerunt paludes. hinc de Syracâ ita Thucydides, lib. v i; ubi de Atheniensium narrat muro, quo Syracusâ à Magno portu ad Trogiliorum usque portum incluserunt: τῇ δ' ὑστερία δὸπ τὴ κύκλω ἐταχθῶν οἱ Ἀθλιεῖοι τὸν κρημνὸν, τὸν ὑπὲρ τῶ ἕλας, ὅς τῶν Ἐπιπλῶν ταύτη πᾶσι τὸν μέγαν λιμνῶα ὄρα, καὶ ἦπερ αὐτοῖς βραχυτάτον ἐγγίγγοτο καταβάσι διὰ τῶ ὀμαλῆ καὶ τῶ ἕλας ἐς τὸν λιμνῶα τὸ περιτείχισμα. καὶ οἱ Συρακῶσαι ἐν τῷ ἐξελθόντι καὶ αὐτοῖς, ἀπεσταύρωσαν αὐτοῖς, δεξιὰ μὲν δὸπ τῆς πόλεως, διὰ μέσων τῶ ἕλας. καὶ τὰ φρον ἄμα παρῶροντον, ὅπως μὴ οἶόν τι ἢ πῶς Ἀθλιεῖοις μέγχα τῆς θαλάσσης δόποταχίσαι. οἱ δὲ, ἐπειδὴ τὸ πᾶσι τὸν κρημνὸν αὐτοῖς ἐξείργασον, ἴππηρεῖσιν αὐτοῖς τῶ τῶν Συρακῶσαι 30 ἐπιπλωμαὶ καὶ τὰ φρον, ταῖς μὲν ναῦς κελύσσωντες περιπλεῦσαι ἐκ τῆς θαλάσσης ἐς τὸν μέγαν λιμνῶα τὸν τῶν Συρακῶσαι. αὐτοῖς δὲ περὶ ὄρθρον καταβαίνουσιν δὸπ τῶν Ἐπιπλῶν ἐς τὸ ὀμαλὸν, καὶ διὰ τῶ ἕλας, ἢ πηλώδες λῶ καὶ στερεώτατον, καὶ ἴσρας καὶ ξύλα πλατῆα ἴππηρες, καὶ ἐπ' αὐτῶν διαβαδίσωντες, αἰρῶσιν ἄμα ἐπὶ τὸ περῶρονμα, πλὴν ὀλίγα, καὶ τὴν τὰ φρον, ἢ τὸ ὑπολειφθῆν εἶδον. καὶ μάχη ἐγένετο, καὶ ἐν αὐτῇ ἐνίκων οἱ Ἀθλιεῖοι, ἢ τῶν Συρακῶσαι οἱ μὲν τὸ δεξιὸν κέρασ ἐχόντες, πᾶσι τὴν πόλιν ἐφυγον, οἱ δ' ἴππ τῶ δισανύμφω, παρὰ τὸν ποταμὸν. Hoc est: Postero die Athenienses locum arduum atque præruptum, paludi imminentem, muro cinxerunt: qui locus, pars Epipolarum hac regione, ad magnum prospectat portum, quâ brevissima futuira erat structura, descendens per planum atque paludem in portum. Intercâ Syracusani egressi, rursus & ipsi vallum ducunt, inchoatum ab urbe, per mediam paludem, fossamque pariter & aggerem; ne liberum esset Atheniensibus, murum ad mare usque producere. At illi, perfectò jam circa præruptum illum locum opere, iterum adgredi statuunt Syracusanorum fossam & vallum. itaque jubent classem è Thapso circummagi in magnum portum. ipsi circa auroram quum ab Epipolis descendissent in planum per paludem, quâ limosa erat & minus aquosa, substratis foribus & aliis latis asseribus, desuper incedentes, sub ipsum diluculum fossam capiunt & vallum, præter exiguam huius partem, quam & ipsam mox postea occuparunt. prælioque ibi commisso, vincunt Syracusanos. quorum qui in dextro cornu steterant, ad urbem fugerunt: qui in sinistro, ad flumen. Flumen scilicet Anapum: de quo mox sequenti capite. Easdem paludes & Plutarchus memorat in Niciâ, his verbis: Ὁ δὲ μάλιστα πάντων καὶ Σικελιώτας ἐξέπληξε, καὶ πῶς Ἑλλήσιν ἀπίσταν 50 παρῶροι, ὀλίγα χρόνω περιτείχισσι Συρακῶσας, πόλιν Ἀθλιῶν ἐκ ἐλάττηνα, δυσεργότεραν οἱ δὲ, χωρῶν αἰωμαλῶν, καὶ θαλάσσης γεννηώσης καὶ παρακειμένης ἕλασι, τείχεσσι κύκλω περὶ αὐτὴν ποσῶν ἀργυρῶν. Hoc est: Quod verò supra omnia perculit simul Siculos, atque Græcos stupefecit: modico tempore Syracusas circumvallavit; urbem Athenis non minorem, sed asperiores locorum inaequalitate, & maris vicinitate, propinquitatēque paludum, ad eam muro tam longo in orbem circumjiciendam. Insalubrem reddidisse has paludes locum, innuit haud obicure Strabo lib. vi, his verbis: Ἄμα δὲ Μύσκελλον τὴ Φασιν ἐἰς Δελφῶς ἐλθῶν ἐπὶ τῶ Ἀρχίας, 30 χρηστὴν καὶ ἰσχυρῶς, ἐπέσθη τὸν θεόν, πόπρον αἰρῶντι, πλεῖστον ἢ ὕγιστον. τὸν μὲν οὖν Ἀρχίας ἐπέσθη τὸν πλεῖστον,

πλάτων, Μύσκελλον δὲ πλὴν ὑρίσταν· τῷ μὲν δὲ Συρακίους δευῶν κλίξεν, τῷ δὲ Κρότωνα. καὶ δὲ συμ-
 κλίωσι Κροτωνιάτης ἐπὶ ἄτας ὑρίσταν οἰκίσαι πόλιν, ὡς εἰρήκαμν. Συρακίους ἦ ὅτι ποῦτον ἐκπισεῖν
 πλάτων, ὡς πρὸς αὐτῶν ἐν παλαιῇ Διαδοθῆναι λεγόντων πρὸς τὰς ἀγὰν πολυπλεῖς, ὡς οὐκ αὐτὸ ἐκ-
 σφύοιτο αὐτοῖς ἢ Συρακυσίων δεκάτη. Id est: Ferunt, simul Delphos advenisse Myscellum & Ar-
 chiam, oraculum consulendi gratiā. interrogatosque à deo, divitiasne mallerent, an sanitatem; Archiam divitias sibi optasse, sanitatem Myscellum. deumq; illi, ut Syracusas, huic, ut Crotonem conderet, mandasse. Et quidem Crotoniensibus evenisse, ut ita salubrem incolerent, sicut diximus, urbem. at Syracusanos eò opulentiā progressos, ut de ipsis quoque proverbium sit vulgatum, quod in nimis sumtuosos diceretur; Eos non possidere decimam Syracusanorum. Hinc
 10 etiam illud Livii, lib. xxv: Hippocrates, castris ad magnum portum communitis, castra vetera Romanorum adortus est, quibus Crispinus praerat. Mox: Accessit & pestilentia, commune malum; quod facile utrorumque animos averteret à belli consiliis. nam tempore autumnii, & locis naturā gravibus, multo tamen magis extra urbem, quàm in urbe, intoleranda vis aestus per utraque castra omnium ferme corpora movit. & primò temporis ac loci vitio & agri erant & moriebantur: postea curatio ipsa & contactus agrorum vulgabat morbos. Et paullo post: Ex hostium exercitu Siculi, ut primùm vidēre ex gravitate loci vulgari morbos, in suas quisque propinquas urbeis dilapsi sunt. at Carthaginenses, quibus nusquam receptus erat, cum ipsis ducibus, Hippocrate atque Himilcone, ad interuiccionem omnes perierunt. Et Diodorus lib. xiiii: Ἀθηνῶνιοι δὲ τῶν περὶ γυμνάτων ὅτι τὸ χεῖρον αὐτοῖς ἐκβάντων, καὶ Δία τὸν περικείμενον πόπιν ὑπάρχειν ἐλάδῃ, λοιμικῆς καὶ πάσης εἰς τὸ στρατόπεδον ἐμπιπέσης, ἐβελόοντο, πῶς δὲ εὖ γρηθῆται τῆς πράξεως. Hoc est: Athenienses verò quum res in peius ruerent, & pestis exercitum, ob circumjacentis paludis exhalationem, corripuisset; quid factò opus esset, inter se deliberabant. Et lib. xiiii: Καρχηδονίους δὲ, μὴ πλὴν κατὰ λυσιν ἔπεισας καὶ πλὴν σὺλησιν ἔπεισας τῆς Διμήγερος καὶ κόρης ἱερῆ, ἐπέπεισεν εἰς τὸ στρατόμαχος νόσῳ. (ὡς πελάγειο δὲ καὶ τῆς ἑταιμονίης συμφορᾶς, μὴ μάδας εἰς ταυτὸ σωμαθοροδύωαι, καὶ τὸ τῆς ὄρεος εἶναι πρὸς τὰς νόσους ἐνεργότατον· εἴ δὲ τὸ ἐχθρὸν ἐκείνο τὸ ἦρῳ καὶ μάλιστα περὶ λαγυμῶνα. εἰκοιε δὲ καὶ ὁ πόπῳ αἰτῳ γρηθῆναι πρὸς πλὴν ὑπερβολῶν τῶν συμφορῶν. καὶ γὰρ Ἀθηνῶνιοι πρὸς πρὸν πλὴν αὐτῶν ἐχούσας προεμβολῶν, πολλοὶ διεφθάρσαν ὑπὸ τῆς νόσου, ἐλάδως ὄντῳ ἔπεισας ἐκείλῳ. Id est: At Carthaginensibus, post suburbium à se destructum, templumque Cereis & Proserpine direptum, lues
 30 exercitum invasit. tum ad numinis divini panam hoc etiam accesserat, quòd multa hominum millia unum in locum convenerant: ipsumque anni tempus ad morborum incrementa efficacissimum erat: & quòd aestas illa ardores insolitos habebat. locus etiam ipse causam ad hoc praebuisse videtur, ut calamitas modum superaret. nam & Atheniensis isdem antea castris facta strage morbus absumserat; propterea, quòd locus ille palustris est & concavus.

CAP. XIII.

40 Anapus amnis. Pratum Syracusanum. Cyane fons. Archidemia fons. Olympium, opidum & Iovis templum. Dascon sinus. Plemmyrium promontorium. Magæa fons. Cacyparis, Erineus, Assinarus, amnes. Longum promontorium. Naustathmus. Phœnicus portus. Helorum flumen & opidum. Helorina via.

S Equitur prædictam paludem proximè Ἀναπῶν πρὸς ἄνω, ANAPVS amnis; hodiè Saccolarum simplicitati vulgari vocabulo Ἀσφό dictus. Meminere eius olim, ANAPVS amnis. Thucydides, Theocritus, Livius, Ovidius, Silius, Plutarchus, Aelianus, Vibius. Ex his Theocritus, Idyllio primo:

50 Οὐ γὰρ δὴ πρὸς αὐτῷ μέγαν ῥόον εἶχετ' Ἀνάπω.
 Neque enim amnis Anapi magnum fluentum tenuistis.

Et Idyllio VII:

Ἀεὶ γὰρ πῶς τῶν πινυμένων τὸν πῶν Ἀνάπω
 Τὸν κρηττόν Πόλυφαιμον, ὅς ὄρετι λῆας ἔβαλλε,
 Τοῖον νέκτωρ ἔπεισε;

Id est:

Num pastorem illum olim ad Anapum

Fortem illum Polyphemum, qui in montibus saxa torquebat,
Tale necesse movit?

Ovidius, Ponticor. lib. II, eleg. X:

Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis

Et Μεταμορφ. lib. V: --- Et me dilexit Anapus:

Silius lib. XIII:

Et Cyanes, & Anapis, & Ortygia Arethusa

Aelianus, Variar. histor. lib. II, cap. XXXIII: Καὶ ἐν Σικελίᾳ δὲ Συρακῆσιν τὸν Ἀναπὸν ἀν-
δρὸς εἰκασαν. τῷ δὲ Κυανίῳ πηλῷ γυναικὸς εἰκόνι ἐπίμησαν. Id est: Et in Sicilia Syracusani
Anapum viro adsimilarunt: Cyanem vero fontem sub feminae specie venerati sunt. In hu- 10
ius quoque fluminis vocabulo enodando grammatici ineptias suas exercuerunt.
sic quidpe scholia in praedictum primum Theocriti Idyllium: Ὁ δὲ Ἀναπὸν ποτα-
μὸς ἐν Συρακῆσιν τῆς Σικελίας. Ἀναπὸν δὲ εἶρηται, ὡς αἰνεύει ποτὸς ὢν, καὶ ἑλληνικὸν ἔχων ὕδωρ.
ἢ ὡς τὸ πῖς ποτὶ μὴ διασπᾶσθαι εἶναι. Id est: Anapus, annis est Siciliae apud Syracusas. dictus
autem Anapus, quia sine potu est, debilem habens aquam. vel, quod pedibus transiri nequeat.
Sed fitum eius indicemus ex vetustis scriptoribus. Thucydides, lib. VI: Καὶ οἱ μὲν Συ-
ρακῆσιν ἐξελθόντες παυθμῆαι εἰς τὸν λευκῶνα, ὡς τὸν Ἀναπὸν ποταμὸν, ἐξέτασαν ὅπλων ἐπιπύοντο.
Id est: Syracusani, omnem populum, ex urbe in pratum juxta Anapum flumen egressum; re-
consuerunt. PRATVVM hoc est supra Syracam paludem, inter Anapum sive, ut nunc

PRATVVM
Syracusana-
num.

vocant, Alpheum & Neapolim. Plutarchus in Timoleonte: Διελθὼν δὲ ὁ Τιμόλεων 20
τῷ δῶναι, αὐτὸς μὲν, ἢ βιαιότατον ἔω, ὡς τὸν ἰεῖθρον τῷ Ἀναπὸν περὶβαλεῖν, ἄλλως δ' ἔκ τῆς
Ἀχραδινῆς ἐκέλευεν ἐπιχειρῆναι: τὰς δὲ τελεῖται ὑπὸν ὄντι τὰς ἐπιπολάς Δειναρχὸν καὶ Δημά-
ρχον. Hoc est: Timoleon, distributis copiis, ipse asperriam partem, qua Anapus pra-
fluit, adoritur: alios jubet ex Achradina hostem adgredi: tertius ad Epipolas tentandas ducunt
Dinarchus & Demareus. Et in Dione: Δίω, νεκρὸς ἐκ τῆς ἐραλῶτος ἀναστάσεως, πρὸς τὸν Ἀνα-
πὸν ποταμὸν ἦεν, ἀπέχοντα τὴν πόλιν δέκα σταδίων. Hoc est: Dio, ante lucem castris motis, ve-
nit ad amnem Anapum; qui ab urbe stadia abest x. Apud Livium, lib. XXXIII, ita legitur:
Marcellus Syracusas rediit. & post paucos dies Himilco, adjuncto Hippocrate ad flumen Ana-
tim, octo ferme inde millia castra posuit. Paulo post: Himilco, sequuntur nequaquam Marcel-
lum Syracusas, si qua prius, quam maioribus copiis jungeretur, occasio pugnandi esset: postquam 30
ea nulla contigerat, tutumque ad Syracusas & munimento & viribus hostem cernebat: ne fru-
stra adsidendo spectandoque obsidionem sociorum tempus tereret, castra inde movit. Syracusis
simul & Marcelli castris adsidens uti obsidionem urbis spectaret, certe longè intra
octo millia ab Marcelli castris sua debuit posuisse castra Himilco. Idem Livius,
haud ita multo antea: Romanus exercitus ad Olympium (Iovis id templum est) mille &
quingentis passibus ab urbe castra posuit. Hoc Iovis Olympii templum prope dextram
fuisse Anapi ripam, qua ad Pachynum versus itur, mox infra ostendam. Corrupta
igitur illa apud Livium verba ita emendo: Marcellus Syracusas rediit. & post paucos
dies Himilco, adjuncto Hippocrate, ad flumen Anapum, duo ferme inde millia, castra posuit.
Hodie ab Anapi ponte ad infulam usque millia passuum numerantur duo. olim 40
igitur eò usque reliqua urbs extensa fuit, unde mille tantum atque ccc passus, id
est, stadia x, Anapus abesset. Caterum apud Vibium, in Catalogo flumi-
num, leguntur ista: Anapus; Sicilia. qui per duo millia passuum sub terrâ mergens, Syra-
cusis miscetur mari: adpellaturque Anos; post Anopos canos; superior Antiphoros. Nempe
hodieque tempore aestivo VII circiter millibus passuum ab ostio sese cuniculo con-
dens, post v tandem millia renascitur; limpidissimisque hinc aquis atque profun-
dis in mare devolvitur. Vocabula illa eius apud Vibium plurimâ sui parte esse vi-
tiata, jam dudum suspicati sunt viri docti. Superior tamen eius pars à fonte ad-
pellata fuisse videtur Antiphorus: media, qua subter terram fluebat, Anos: extrema, 50
ad mare usque Anapus.

In Anapi dextram ripam, duobus millibus passuum à mari, defluit Κυανὴ πηγή.
CYANE fons. Plinius, lib. III, cap. VIII: Colonia Syracusa, cum fonte Arethusa. quamquam
& Temenitis, & Archidemia, & Magaa, & Cyane, & Milichia, fontes in Syracusano potan-
tur agro. Ovidius, dicta eleg. X. Ponticar. lib. II:

Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.

Id verius, quam quod Vibius ait Anapum per Cyanen transire. Verba eius in
Catalogo lacuum hæc sunt: Cyane, Syracusis. per quem Anapus transit per Stygiam palu-
dem.

dem. Puto legisse eum alicubi, per Cyanen transisse Plutonem cum Proserpinâ in Stygiam paludem: ipsam verò Cyanen destuere in Anapum. Diodorus, lib. v: Ο μίσις δὲ τῆς ἀστυριανῆος ἀστυρίας [τῆ Ἀρμίδι καὶ τῆ Ἀθλίω] καὶ τῶ Κόρυ λαχεῖν φασί τὸς ἀπὲ τῶ Ἐνωσ λαμῶνας· πηγὴ δὲ μεγάλῃ αὐτῆ καθιερωθῆναι ἐν τῆ Συρακυσία, τῶ ὀνομαζομένη Κουσίω. Τὸν γὰρ Πλάτων μυθολογῆσι τῶ ἀρπαγῆ ποιησάμενον, ἀποκαμίσει τῶ Κόρυ ἐφ' ἀρμάσ· πηλοσίων τῶν Συρακυσίων, καὶ τῶ γῆν ἀναρρήξαντα, αὐτὸν μὲν μὲν τῆ ἀρπαγῆος διῶσι καθ' ἑαυτὰ, πηγὴ δ' ἀνεῖναι τῶ ὀνομαζομένη Κουσίω· πᾶσι ἢ καὶ ἑαυτὸν οἱ Συρακυσίαι πανήγυρον Ἰπποφάνη Σωπλάσι, καὶ ἴδυσον οἱ μὲν ἰδιώται πᾶ ἐλάττω τῶν ἱερῶν, δημοσία δὲ ταύρας Σωθυάξων ἐν τῆ λίμνῃ· ταύτην τῆ θυσίαν καλεοῦσιν Ἡρακλῆος, καθ' ὃν καιρὸν τὰς Γηρύονα βους ἐλαυῶν ἀπὲ τῶν Σικελίας. Hoc est: Consimiliter & Proserpinam, ut dicitur ille predicta dea, [Diana & Minerva,] prata circa Ennam sortitam esse aiunt: magnumque ei in Syracusano agro fontem, qui Cyane vocatur, consecratum fuisse. Nam Plutonem fabulantur, postquam raptam Proserpinam prope Syracusas curru deportasset: disruptâ illic terrâ, ipsum quidem cum abreptâ ad Orcum descendisse: sed fontem Cyanen tunc produxisse: apud quem solennem quotannis panegyrim celebrant Syracusani, in qua privatim minores immolantur hostiæ: publicè autem submersis in lacu tauris sacrificatur. eum verò sacri ritum instituisse aiunt Herculem, quum Siciliam cum Geryonis bobus obiret. De hac re ita tradit lib. III: τὸν δὲ Ἡρακλῆς ἐγκυκλιέμενος τῶ Σικελίας, καὶ κατενόησεν εἰς τῶν νυκτῶν τῶν Συρακυσίων πάλιν, καὶ πηλοσίων τῶ μυθολογῆμα καὶ τῶν τῆ Κόρης ἀρπαγῆ, ἀγῶν ἐθύσε τῆς θεᾶς μεγαλοπρεπῶς, καὶ εἰς τῆ Κουσίω τῆ Κουσίη λαμπρῶς ἀγῶν πανήγυρον τῆ ἑθυσίαν. Hoc est: Tunc Hercules, Siciliâ in orbem perlustratâ, urbem, quæ nunc Syracusanorum est, ingressus, ubi de raptu Proserpinæ cognovit: solennia deabus sacra obtulit: præstantissimo in Cyane immolato tauro, anni versarium sacrificii ritum festâ solennitate juxta Cyanen peragendi incolæ docuit. Hinc & FANNVM CYANES ad fontem fuit. Diodorus lib. XIII: αὐτὸς δ' ἀσπλῶς τῆς νυκτὸς ἔσος ἀπὲ τῶν τῶν δῶμων, καὶ ἀπὲ τῶν Ἰππὸ τῆ Κουσίης ἱερὸν ἔλαθε τὸς πολέμους. Id est: Ipse, Lunâ silente circumductis noctu copiis, ad Cyanes fanum progressus est clam hostibus. Fabulam illam de Stygiâ palude & Proserpinæ raptu exsequitur & Ovidius, dicto μέγαμορφώσεων lib. v, his versibus:

- 30 Et quæ Bacchiada, bimari gens orta Corintho,
Inter inaequalis posuerunt mania portus.
Est medium Cyanes & Pisæ Arcthusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus equor.
Hæc fuit à cuius stagnum quoque nomine dictum,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas:
Gurgite qua medio summâ tenuis exstitit alvo:
Agnovitque deam: Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invita Cereris gener esse, roganda,
Non rapienda, fuit. Quod si componere magnis
40 Parva mihi fas est: & me dilexit Anapus.
Exorata tamen, nec, ut hæc, territa, nupsi.
Dixit: & in parteis diversas brachia tendens,
Obstitit. Haud ultrâ tenuit Saturnius iram
Terribileusq; hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. ic̄ta viam tellus in tartara fecit:
Et pronos curvus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque deam contemtaque fontis
Iura sui mærens, inconsolabile vulnus
50 Mente gerit tacitâ: lachrymisq; absumitur omnis.
Et quorum fuerat magnum modo nutmen, in illas
Extenuatur aquas.

Sacrum fuisse fontem, ostendit paullo post; ita de Cerere, Proserpinam filiam investigante, canens:

Venit & ad Cyanen, ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset. sed & os & lingua volenti
Dicere non aderant; nec, qua loqueretur, habebat,

Signa

Signa tamen manifesta dedit. notamque parenti
 Illo fortè loco delapsam in gurgite sacro
 Persephones Zonam summis ostendit in undis.

Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. III, ita Cererem quiritantem introducit:

Hen! ubi nunc est nata mihi? quod mille ministra?
 Quò Cyane? volucres qua vis Sivenas abegit?
 Haccine vestra fides? sic fas aliena tueri
 Pignora?

Paullo post raptum Proserpinæ sic exsequitur:

Sed postquam medio sol altior exstitit orbe:
 Ecce polum nox alta rapit: tremefactaque nutat
 Insula cornipedum strepitu cursuque rotarum.
 Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer æstus,
 Sen mors ipsa fuit. lutor permansit in herbis.
 Deficiunt rivus: squalent rubigine prata:
 Et nihil adflatum vivit. pallere ligustra,
 Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
 Vt rauco reduces tractu detorsit habenas,
 Nox sua prosequitur currum. lux redditur orbi.
 Persephone nulla est. voto redière peracto,
 Nec mansère, deæ. mediis invenimus arvis
 Exanimem Cyanen. cervix redimita jacebat:
 Et caligantes marcebant fronte corone.
 Adgredimur subito. casus scitamus herileis.
 (Nam propior cladi steterat.) quis vultus equorum?
 Quis regat? Illa nihil. tacito sed lapsa veneno
 Solvitur in lacem. subrepit crinibus humor.
 Liquitur: in roremque pedes & brachia manant:
 Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.

Sed longè aliam hanc facit Cyanen Dositheus apud Plutarchum in Parallelis. Ver-
 ba Plutarchi hæc sunt: Κυανίππος, ἦν δὲ Συραχάσιος, μόνῳ Διονύσῳ σὺν ἔθνεσιν ὁ δὲ θεὸς ἰσ-
 χιθεὶς μέβλω ἐνέσκηψεν, καὶ ἐν τῷ ποταμῷ τῷ Ἰναπίτῳ ἐβίβωτο Κυανίω· ἡ δὲ τὸν δακτύλιον
 ἀπειλομένη ἔδωκεν τῇ τρωφῇ, ἐσθρῶνον ἀναγνώσθη. λοιμωξάντων δὲ, ὁ Πυθίος εἰπόντος μὲν
 εἶπεν τὸν ἀσθεῖ ἰσχυροῦς θεοῖς σφαζιάσθαι, τῶν δὲ ἄλλων ἀρρογῶν τὸν χειρῶν, γῆσαι ἢ Κυανίη, καὶ
 ἀπλοαθρομένη τῶν τεχνῶν, εἴλκε, καὶ αὐτὴ κατεσφάζεσθαι τὸν πατέρα, εαυτῷ ἐπίσφαζε· καβα-
 περ Δοσίθεος ἐν τῷ τρίτῳ Σικελικῶν. Hoc est: Cyanippus, natione Syracusanus, omnibus diis
 sacrificabat, præterquam uni Baccho. hinc infestus deus crapulam ei incussit. ille in loco tene-
 bricoso filiam suam Cyanen compressit. qua detractum ei annulum nutrici suæ dedit; ut nota
 esset ad noscendum corruptorem. Quum verò pestilentia laboraretur, ac respondisset Pythius
 Apollo, oportere nefarium immolari diis Averruncis; cæteris ignorantibus, quid oraculum vel-
 let; Cyane id intelligens, correptum capillis patrem maculavit; moxque se ipsam super eum ju-
 gularavit: ut Dositheus Sicular. ver. lib. III auctor est. Dicitur autem Cyane fons
 hodiè vulgari vocabulo adcolis La Pisma. estque ingens, ad modum stagni. unde
 etiam Diodoro, dicto lib. v, dicitur λίμνη, id est, lacus: & à Vibio inter lacus re-
 cenfetur. Flumen à fonte profluens, post mille circiter passus dextræ Anapi ripæ
 adfunditur.

ARCHIDEMIA fons. Medio situ inter Cyanen & Anapum fons est vulgari nunc vocabulo Cefalino. Is
 creditur esse idem, qui Plinio, loco proximè dicto, vocatur ARCHIDEMIA. sed
 huic opinioni documentum adest nullum.

OLYMPIUM fons. At haud procul ab Anapo, medio ferè situ inter Cyanen & magnum portum fuit
 τὸ Ὀλυμπίον, OLYMPIEVN, sive, ut plerisque scribitur, Ὀλύμπιον, OLYM-
 PIVN; opidulum, cum IOVIS OLYMPII templo: Thucydidi, Livio, Diodoro,
 & Plutarcho memoratum. Diodorus lib. XII: οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τῆς Ὀλύμπου εἰς τὸν
 μέγαν λιμένα τῶν Συραχυσίων μετὰ πολλῆς ἰσχυρίας, τῆς πρὸς Ὀλύμπου κύριον κατέστησαν, καὶ πάντα τὸν
 ἀπικειμένον τὸν καταλαβόμενον περιεβολῶν ἐπιήσαντο. Id est: Athenienses summo classem
 silentio in magnum Syracusanorum portum adpellunt: & Olympio in potestatem redactò, totà
 circum vicinia potuit, castra ibi communiunt. Idem lib. XX: ὁ δὲ Ἀμίλκας ἀπεσῆγε μετὰ
 δυνάμεως

- δυναμεις Ἰππὶ πὰς Συρακούσους. τὰς δὲ Ἰππὶ τῆς χώρας καρπὸς κατὰ Φθίνας, ἐπιβάλετο κατὰ λαβίδου τὰς πᾶσι τὸ Ὀλυμπιονόμιον, κειμήριον πρὸς τὴν πόλιν. Hoc est: Amilcar cum exercitu Syracusas movet. frugibusque per agrum vastatis, loca circa Olympium, ante urbem sita, occupare adgreditur. Thucydides lib. vi: οἱ δὲ Ἀθλωαῖοι ἀναλαβόντες τὸ ἐράτωμα ἅπαν ἐπὶ βιβλά-
 10 καί τις Ἰππὶ πὰς ναῦς, ὑπὸ νύκτα ἐπλεον Ἰππὶ τὰς Συρακούσας· ἡ ἅμα ἐπὶ ἐξέβαινον εἰς τὴν κατὰ τὸ Ὀλυμπιονόμιον, ἐράτωμα κατὰ λαβίδου. καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐκείθισαν τὸ ἐράτωμα εἰς χωρὶον Ἰππὶ τῶν, καὶ ἐν ᾧ μάχης τε ἀρχὴν ἐμελλον, ὅπότε ἐβόλωντο, καὶ οἱ ἰππῶν τῶν Συρακυσίων ἦμισ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ ἔργῳ καὶ πρὸ αὐτῶν λυπήσιν. τῇ μὲν γὰρ τείχια τε καὶ οἰκίας εἴργον, καὶ δένδρα, καὶ λίμνη· ὅσων δὲ τὸ κορηνοί. καὶ τὰ ἐγγύς δένδρα καὶ ψαλίδες, καὶ κατενεγκόντες Ἰππὶ τὴν θάλασσαν, ὅσων τε τὰς ναῦς ἐκεί-
 20 ρωμα ἐπέχεον, καὶ Ἰππὶ τῷ Δακρυῖνι· ἐρυμά τε, ἢ ἀεφωδῶπαλον ἢ πῆσι πλεμίοις, λίθοις λογάδιω καὶ ζύλοις διατρίχων ὄρθωσαν, καὶ τὴν πρὸ Ἀνάπης γέφυραν ἐλυσαν. Hoc est: Athenienses, adsumptis omnibus copiis, eisque in navibus impositis, de nocte Syracusas contendunt; & sub ortum aurore egrediuntur in terram juxta Olympium: perque silentium copias exponunt opportuno in loco: unde pro suo arbitratu prælium inire, nec ab equitatu Syracusanorum perinde infestari vel ante opus vel ipso in opere faciundo possent: quòd ab unâ parte murales munitiones atque adificia, prætereaq; arbores & stagnum, ab alterâ loca abrupta prohibebant. tum casis vicinis arboribus, & ad mare comportatis, cancellatimq; confixis, navis pratexunt in Dascone. quâ autem aditus hostibus patebat, electis saxis ac lignis festinato emununt. ad hæc pontem Anapi fluminis solvunt. Et eodem libro postea: καὶ τὰ μέγιστα φρούριον ἐτέχον οἱ Συρακούσιοι, καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπίῳ
 30 αἶλον· καὶ τὴν θάλασσαν περιεκύρωσαν πανταχῆ, ἢ δότωβάσεις ἤσαν. Id est: Megaris quoq; & ad Olympium præsidia communiiverunt: & quacumque ex parte descendi à mari in terram poterat, cancellato vallo intercluserunt. Item lib. vii: καὶ οἱ δὲ τῷ Ὀλυμπίῳ οἱ τε ὀπλίται οἱ ἐκεί-
 40 ῳ ἤσαν καὶ οἱ ἰππῶν καὶ ἡ γυμνητῶν τῶν Συρακυσίων ἐκ τῶν Ἰππὶ ἴμερα πρὸς τὴν τείχη· αἱ δὲ νῆες μετὰ τούτῳ ὄρθως ἐξέπλεον τῶν Συρακυσίων καὶ τῶν θυμμάχων. καὶ οἱ Ἀθλωαῖοι τὸ πρῶτον αὐτοῦς οἰκίαι τῶν πρὸς μόνον πειρασειν, ὄρθως δὲ καὶ πὰς ναῦς Ἰππὶ φερομένης ἄφνω, ἐθορυβήντο. καὶ οἱ ἰππὶ τὰ τείχη καὶ πρὸ τῶν τείχων πῆσι περιεκύρωσαν ἀνισπερετάσαστον, οἱ δὲ πρὸς τὰς δὲ τῶν Ὀλυμπίων καὶ τῶν ἐξ ἡ κατὰ τὰς χωροῦντας ἰππῶν τε πολλὰς καὶ ἀκονίτας ἀντεπέχε-
 50 ρωμα ἐπέχεον. αἱ δὲ τὰς ναῦς ἐπλήρωσαν, καὶ ἅμα Ἰππὶ τὸν αἰγιαλὸν περιεκύρωσαν. Hoc est: Tum, qui apud Olympium erant armati atq; equites ac levis armatura Syracusanorum, utrimque mu-
 30 rum & ipsi subeunt. mox deinde Syracusana quoque naves socialesque procedunt. Athenienses, qui primum solo peditatu peti se opinabantur: ubi navis quoque adversus se tendere ex improviso cernunt; perturbantur. Ex Syracusanis igitur alii in muros, alii ante muros contra accedentes, in acie steterunt. Atheniensium vero alii tendunt adversus equites, qui multi erant, jaculatoresque, propeat venientis ab Olympio & locis extrâ sitis: alii navis conscendunt; alii in litus auxiliium ferunt. Plutarchus in Niciâ: λαμβάνοντι ναυὸν πολεμίων, συνιδας κομίζουσαν, εἰς αὐτὴν ἀπεργάζοντο κατὰ Φυλακῆς αὐτὰς οἱ Συρακούσιοι. κειμήριον δὲ ἀπώθεν τῆς πόλεως ἐν ἱερῷ Διὸς Ὀλυμπίου, τότε πρὸς ἐξέτασιν καὶ κατάλορον τῶν ἐν ἡλικίᾳ μετεπέμψθησαν. Id est: Capunt navim hostilem; qua portabat tabellas, in quas nomina sua Syracusani tributim perscripserant. Hæc procul urbe in æde Iovis Olympii fuerant deposita. tunc autem ad conquestionem & delectum juvenutis deportabantur. Sed satis jam ex hæcenus adlatis patet, Olympium, sive Olympium, prope simul Syracusas simulque litus Magni portus fuisse, trans Anapum flumen: cuius pontem Athenienses solverunt, ne Syracusanis repentinum ex urbe in castra sua præberet incursum. Hinc jam Livii manifestissimum illud disertissimumque testimonium lib. xxi: Hæc nunciata quum essent Romanis: ex Leontinis mota sunt extemplo castra ad Syracusas. Et ab Appio legati per portum missi fortè in quinquere mi erant. præmissa quadriremis quum intrasset sancis portus, capitur: legati agrè effugerunt. Et jam non modo pacis, sed ne belli quidem jura relieta erant; quum Romanus exercitus ad Olympium (Iovis id templum est) mille quingentis passibus ab urbe castra posuit. Dives fuisse donariis templum, auctor est in eodem Niciâ Plutarchus paulo post. τὸ δὲ Ὀλυμπίου, inquit, πλησίον ἦν, ὡρμησαν οἱ Ἀθλωαῖοι κατὰ λαβίδου, πολλῶν ὄντων ἐν αὐτῷ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀναιρημάτων. Id est: Propinquum erat Iovis Olympii sanum. quod capere, quia multa ibi aurea atq; argentea erant dona, cupiebant Athenienses. Exstant hodieq; eius fani haud procul dextrâ Anapi ripâ ad dextrum viæ latus, quâ ad Pachynum versus itur, vii reliquæ columnæ prægrandes, cum aliis quadratorum saxorum fragmentis. unde magnitudo univèrsi templi colligere datur. Non templum hæc tantum fuisse Iovis, sed & opidulum juxta situm, auctor est prædictus Thucydides lib. vii, his verbis: Τείχων γὰρ μέγιστος ἦ ἰππῶν πῆσι Συρακυσίοις διατρίχων ἐν τῷ Πλημμυρίῳ.

ἵνα μὴ κακουργήσονται ἐξίοιεν, ἵππὶ τῆ ἐν τῷ Ὀλυμπίῳ πολίχην ἐπέλαχοντο. Id est: Tertiam equitum partem Syracusanam in opidulo, quod est ad Olympeum, collocaverant; ne ii, qui ad Plemmyrium erant, ad ipsos infestandos exirent. Atque hoc vocabulo πολίχην, quod opidulum significat, veluti proprio plerumque vocabulo fuisse locum nomine, ex Diodori disceptio historiarum. is quidpe prædicto lib. xiiii exiguo post, οἱ δ' Ἀθλωαῖοι, inquit, τῷ μέρει τῆς δυνάμεως τὸν ὑπερκείμενον τῷ λιμένος τόπον καταλάβοντο, ἔτ' ἀκαλιφίλων Πολίχην τετρακισσῶν, τὸ πὲρ τοῦ Διὸς ἱερὸν περιβάλλοντο, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰς Συρακῶνας ἐπιλόρουν. Hoc est: Tum Athenienses cum parte copiarum locum portui imminentem occupant; Polichnam, quam vocant, communitam, Iovis etiam templum eidem muro includunt; ita, uti ex utraque Syracusarum parte jam obsiderent. At lib. xiiii Φόρειον adpellat; id est, castellum. οὗ δὲ Διονύσιος, inquit, ἀμα πλὴν τῆς παρεμβολῆς καὶ τοῦ Φόρειου πολιορκεῖν ἐπιχείρησεν, καὶ τῶν βαρβάρων διὰ τὸ ἀξιοδοξὸν καὶ ἀπεπληγμένων, καὶ ἀξιοδοκούντων πειραγμένων, αὐτὸς μὲν Φόρειον πλὴν καλιφίλων Πολίχην εἶλε καὶ κράτ'· ἔκ δὲ ἡμέρας μέρους οἱ ἰπποεῖς καὶ πῆνες τῶν τετρακισσῶν σπασίονται τὸ πρὸς τῷ Δάσκων χωρίον ἐξ ἐπιλόρουν. Id est: Dionysius simul et castra et castella oppugnare instituerat. itaque percussis re subita Barbaris, et tumultuarie ad defensionem procurrentibus; castellum, cui Polichna nomen, vi expugnat. Ex altera interim parte equites cum trivemibus quibusdam adproperantes, castellum, quod est ad Dasconem, subigunt.

DASCON sinus & castellum.

οὗ Δάσκων, DASCON iste sinus Thucydidi etiam memoratur, supra dicto lib. vi, in his verbis: καὶ πὲρ ἐγγὺς δένδρα κόψαντες, καὶ κατανεγκόντες ἵππὶ πλὴν Ἡελασίου, ἀρξάμενοι τὰς ναὺς σπέρνουμεν ἐπιήσαν, καὶ ἵππὶ τῷ Δάσκων. Id est: Tum castris vicinis arboribus, et ad mare comportatis, cancellatimque confixis; navibus pratexuerunt in Dascone. Diodorus, lib. xiiii: οὗ δ' Εὐρυμέδων ἐπιτήρησας πειπλῆεν τὸ κέρασ τῶν ἐνωπίων, ὡς ἀπασάσθη τῆς ἕξιως, ἵππερ ψαύων ἐπ' αὐτὸν τῶν Συρακῶσιον, ἀπελήθη πρὸς τὸν κάλιον τὸν Δάσκων. Hoc est: Eurymedon, cornu adversum circumvenire properans, dum a reliquo se agmine avellit, a Syracusanis, in eum conversis, in sinum, quem Dasconem vocitant, interceptus compellitur. Eandem rem ita refert Thucydides lib. vii: καὶ τὸν Εὐρυμέδωνα, ἔχοντα τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν Ἀθλωαίων, καὶ βελομένην περικλείουσαν τὰς ναὺς τῶν ἐνωπίων, καὶ ἐπεξαρσενόντα τῷ πλῆθ' ἄλλοι πλὴν γλῶκ' ἄλλοι, νικησάντες οἱ Συρακῶσιοι καὶ οἱ ἐξυμμαχοὶ τὸ μέσον πρῶτον τῶν Ἀθλωαίων, ἀπλαμβάνουσι κίκεϊνον ἐν τῷ κείκῳ καὶ μυχρῷ τῷ λιμένῳ, καὶ αὐτὸν πὲρ διαφθείρουσι, καὶ τὰς μετ' αὐτῷ ναὺς ἐπιπλωμένας. Hoc est: Dextrum Atheniensium cornu tenebat Eurymedon. hunc adversarius navibus circumdare conantem, et in eas laxiore ductu propius terram tendentem, Syracusani ac socii corum, media Atheniensium classe primum superata, ipsum quoque adipiscuntur in concavo portus et intimo eius recessu. Intimus igitur magni portus versus meridiem recessus Dascon dicebatur sinus. Hodie vulgo accolis vocatur La Marina di Milocca. Diodorus, dicto lib. xiiii, χωρίον memorat πρὸς τῷ Δάσκων, id est, castellum apud Dasconem. id & ipsum eodem adpellatum fuisse nomine, auctor est Philistus apud Stephanum. sic enim huius epitomator: Δάσκων, Σικελίας χωρίον. φίλιος ἔκτῃ Σικελίων. εἰς τὸν Πλημμύρον καὶ Δάσκων. τὸ ἐθνικὸν Δασκωνίον, ἢ Δασκωνίτης. Id est: Dascon, Siciliae castellum; auctore Philisto, Sicular. rer. lib. vi: Ad Plemmyrium et Dasconem. Gentilitium est Dasconius, sive Dasconites.

PLEMMYRIVM, promontorium & castellum.

τὸ Πλημμύρον ἄκρα καὶ Φόρειον, id est, PLEMMYRIVM promontorium et castellum memorantur Thucydidi, Plutarcho, Stephano, ac Virgilio. quorum hic ita Aeneid. lib. iii:

Sicanio pratenta sinu jacet insula contra Plemmyrium undosum: nomen dixere priores Ortygiam.

Ad hæc ita Servius: Plemmyrium undosum. quidam insulam, quidam fluvium putant dici. Sanè verbum de verbo expressit. hoc est enim undosum, quod plemmyrium. πλημμυρία enim inundatio Græcis dicitur. Et Pomponius Sabinus: Plemmyris fluvius labitur per agrum Syracusanum. Undosum: nam plemmyria inundatio est. Sic equidem grammatici isti duo. At rectius Thucydides, lib. vii, τῷ δὲ Νικίᾳ, inquit, ἔδοκει τὸ πλημμύρον καλεῖσθαι πηχίαν. (ἔστι δὲ ἄκρα ἀντιπέρας τῆς πόλεως, ἥπερ πρῶτα τῶν μεγάλων λιμένων τὸ σῶμα ἐνὸν ποιεῖ.) καὶ εἰ τετρακισσῶν, ῥαίων αὐτῷ ἐφαίνετο ἢ ἐσκομιδῆ τῶν ἐπιτηδείων ἐσθδαι. δι' ἐλάσσονος γὰρ πρὸς τῷ λιμένι τῷ τῶν Συρακῶσιον ἐφορμήσθαι σφραῖς, καὶ ἔχει ὡς περ νυκτὸς ἐκ μυχρῷ τῷ λιμένῳ τὰς ἐπιγαγῶνας ποτῆσθαι, ἢ πὲρ ναυτικῶν κοινῶνται. Id est: Nicia verò communiendum videbatur Plemmyrium: quod promontorium est, ex adverso urbis in magnum portum prominens, fauceis que eius coarctans. quo emunito, facilitorem fore receptum commeatu aliarumque rerum necessarium.

tum propinquiore[m] quidē naviu[m] ad portu[m] Syracusanu[m] statione[m] se habituros; nec, uti
 tunc, ex intimo portus recessu invasionse facturos, si quid hostes navalibus copiis molirentur.
 Et eodem libro postea: οἱ δὲ Γούλιππος, ἐπειδὴ παρεσκόπευτο τὸ ναυπηγόν, ἀρ-
 γῶν ὑπὸ νύκτι πῖνον τὴν ἐρασίαν τὴν περὶ τὴν αὐτῶν πόλιν, αὐτὸς μὲν τῶν ἐν τῷ Πλημμυρίῳ τείχεσι κατὰ
 γλῶσσοις περιεβαλεῖν· αἱ δὲ τελεῖαι τῶν Συρακυσίων ἀμα καὶ τελεῖοντι ἐκ τοῦ μεγάλου λι-
 μῆρος ἐπέπλεον· αἱ δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐκ τοῦ ἐλάσσονος· οὐδὲ καὶ τὸ νεώριον αὐ-
 τῶν καὶ περιεπλεον, βυλόφρουι πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀμα ἐπὶ τῶν Πλημμυρίῳ
 ὅπως οἱ Ἀθλωαῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβῶνται. οἱ δὲ Ἀθλωαῖοι διὰ τῆς αὐτοπληρώσαντες
 ἐξήκοντα ναῦς, πέντε μὲν πέντε καὶ εἴκοσι πρὸς τὴν πέντε καὶ τελεῖοντι τῶν Συρακυσίων, πέν-
 10 ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι, ἐναντιόχου, τῆς δὲ ἐπιλοῖσις ἀφ᾽ ἑαυτῶν ὅτι πέντε ἐκ τοῦ νεώριου περι-
 πλεούσας. καὶ ἑξήκοντα τῶν ἐλασσόνων τοῦ μεγάλου λιμῆρος ἐναντιόχου, καὶ αὐτῶν ἀλλή-
 λους ἐπιπλῶ, οἱ μὲν βιάσασθαι βυλόφρουον τὸν ἐσπλῶν, οἱ δὲ κωλύειν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Γούλιππος
 τῶν ἐν τῷ Πλημμυρίῳ Ἀθλωαῖων πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπικαταβάτων, καὶ τῆς ναυμαχίας τὴν
 γνώμην ἀπερροῦντων, φθάσει πρὸς τὴν ἀφ᾽ ἑαυτῶν τῶν τείχεσι· καὶ αἰεὶ τὸ μέγ-
 στον πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐλάσσον δύο· ἔχοντα μὲν τῶν Φυλακῶν, αἷς εἶδον τὸ μέγ-
 στον ἑαυτῶν ληφθῆναι. καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρῶτου ἀλόντος, χαλεπῶς οἱ ἀνθρώποι, ἔσι καὶ ἐς τὰ
 πλοῖα καὶ ὀκκάδα πᾶσι καπιφύρον, ἐξεκομίζοντο ἐς τὸ στρατόπεδον. τῶν γὰρ Συρακυσίων τῆς
 ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι ναυτοῦ κρατούσαν τῆς ναυμαχίας, ὑπὸ τῶν τελεῖων καὶ ἐπὶ πλεούσας ἐπι-
 20 διώκοντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο τμήματα ἠλίσκετο, ἐν τούτῳ καὶ οἱ Συρακούσιοι ἐπύργαρον ἤδη νικῶ-
 ῶντο. * * * Οἱ δὲ Ἀθλωαῖοι τὰ ναύρια ἀνελευκοντες τῶν Συρακυσίων, καὶ στρατοῦ
 ἐν τῷ ἡσιδῶσθαι πρὸς τὸν Πλημμυρίῳ, ἀνεχώρησαν ἐς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. οἱ δὲ Συ-
 ρακούσιοι κατὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν οὕτως ἐπεπύργαρον, τὰ δὲ ἐν τῷ Πλημμυρίῳ τείχη εἶχον, καὶ
 στρατῶν ἔστησαν αὐτῶν τρία. καὶ τὸ μὲν ἔπρον πῖν δύοιν τείχεσιν πῖν ὑπερον ληφθῆναι κατέβα-
 λον, τὰ δὲ δύο ὀπισθοκίοντες ἐφρούρουσαν. αἰθρωπὶ δὲ ἐν τῶν πυχῶν τῆς ἀλώσεως ἀπέθανον καὶ
 ἐζωγήθησαν πολλοί· καὶ χερμάτια πολλὰ τὰ ζύμματα ἔαλλο. ὥστε γὰρ τῶν χερμάτιων τῶν
 Ἀθλωαῖων πέντε τείχεσι, πολλὰ μὲν ἐμπῶν χερμάτια καὶ σίτη ἐν τῷ, πολλὰ δὲ καὶ τῶν τελε-
 30 ῶντων. Hoc est: Gylippus tota nocte cunctum pedestre agmen duxit; ut eodem tempore ipse
 a terra muros in Plemmyrio adoriretur, & naves a mari. Itaque simul & ex composito tri-
 remes Syracusanorum e portu magno x x x v in adversum tendunt; e portu autem mino-
 30 ri, ubi navalia eorum erant, x l v circumaguntur: eo consilio, ut cum iis, qui intus erant,
 miscerentur; unaque adoriantur Plemmyrium: quo Athenienses, utrimque invasi, tumultu-
 entur. At illi prope l x ex adverso navibus impletis, x x v ex eis certamen ineunt cum
 Syracusanorum x x x v intra portum magnum: ceteris tendunt adversum eas, quae e navali-
 bus circumagabantur. cum quibus statim in ore magni conflixere: diuque invicem
 obstitit; his conantibus penetrare; illis penetrare prohibentibus. Interim, dum Athenienses,
 qui erant in Plemmyrio, ad mare descendissent, & ad pugnam navalem intenti essent;
 Gylippus prima luce repente muros adoritur, ac primum e tribus maximum capit: dein &
 minoris duos: non resistentibus custodibus, quum viderent primum tam facile captum. In
 40 quo qui fuerant, egre in navigia & quamdam onerariam navem effugerunt, & in castra se re-
 ceperunt; insequente eos una veloci triveme Syracusanorum; qui jam intra portum magnum
 victoria navali potiebantur. Vbi vero & duo reliqui capti sunt muri, tum Syracusanorum haud
 dabiè victaria erat. Mox postea: Athenienses, extractis hostilibus naufragiis, ac postea
 trophaea parva in insula, quae ante Plemmyrium sita est, in sua castra rediere. Atque hunc
 in modum Syracusani rem gesserunt in pugna navali apud Plemmyrium. tribus tamen muris
 potius, totidem trophaea stauerunt: & e duobus muris posteriùs captis alterum diruerunt: reliquos
 praesidio imposito tuebantur. In quibus muris expugnandis & perierunt multi, & capti sunt. capta
 insuper, quae ingens erat, omnis pecunia. quoniam illis veluti exario utebantur Athenienses: ubi
 multa inerat pecunia negotiatorum, & frumentum; multa etiam res trierarcharum. Eandem
 rem breviter ita refert Plutarchus, in Nicias: Ἐν τῷ δὲ κατὰ γλῶσσοις καὶ θάλασσαν ἐξεί-
 50 κωντος Πλημμυρίῳ ὁ Νικίας, τῆς μὲν ναυτοῦ ἡσπέρως τὸ πρῶτον, ὁμοῦς ἐξέωσσε καὶ κατέδυσε πολλὰς
 & πολέμιων. πρὸς δὲ τὸ περὶ τῶν ἐφ᾽ ἑαυτῶν τῶν Ἀθλωαῖων, ἀλλὰ ἀφ᾽ ἑαυτῶν πρὸς τὸν Γούλιππον εἶλε τὸ Πλημ-
 μύριον, ἐν ᾧ σκιδῶν τελεῖων καὶ χερμάτιων πολλῶν ἀποκλήρωσαν ἐκείνησ πάσων, καὶ διεφθάρην αὐτοῦ
 σκιδῶν τελεῖων, καὶ ζῶντας ἐλάβε. Id est: Interea Nicias, quum terrā mariq. coorirentur in eum repen-
 te hostes; essi classe primum inferior fuit; prostigavit tamen ac depressit multas hostium navis.
 terrā vero non potuit succurrere in tempore: verum Gylippus primo impetu Plemmyrium cepit.
 ubi multis navium armamentis & pecuniā, quae ibi reposita grandis erat, omni potitus est: mul-
 tosque milites occidit, utrosq. cepit. Hinc Stephani epitomator: Πλημμύριον, φρούριον Συ-
 ρακυσίων

PARVA insula ante Plemmyrium

HERCVLIS fanum.

MAGAEA fons.

GYAS ager.

ερακισῶν ὁ οἰκίστωρ, Πλημμυριάτης. Id est: Plemmyrium, castellum Syracusarum. incola, Plemmyriates. Vocatur autem ipsum Plemmyrium promontorium hodiè vulgò incolis Massa d'Olivero. Locus castelli, haud procul ab extimo promontorii excursu, paullo elevatior, vestigia adhuc quaedam veteris structurae sustinet. Το νησίδιον autem, id est, PARVA illa admodum IN SVLA, exiguo intervallo à Plemmyrio promontorio divulsâ, vulgò nunc vocatur L'Isola del Castelluccio.

Porro ad prædictum Dasconem sinum fuit τὸ Ἡράκλειον, id est, HERCVLIS FANVM; Plutarcho memoratum in eodem Niciâ. τὸν δὲ λοιπὸν, inquit, ὄχλον ἔρησε παρὰ τὴν θάλασσαν ὁ Νικίας, ἐκλιπὼν τὸ μέγα στρατόπεδον καὶ τὰ σιναίησιονα πρὸς τὸ Ἡράκλειον. ὡς πρὸς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἵσταν τῶ Ἡρακλῆ τῶν Συρακυσίων, ἵσταν τὴν τὰς ἱερῆς καὶ στρατηγῆς ἀναστάσεως. Id est: Reliquam turbam collocavit Nicias in litore; desertis magnis castris ac muris, qui fanum Herculis contingebant. Itaque, quod diu solennia sacra Herculi non fecissent Syracusani; sacerdotes atque duces ascenderunt eò ad immolandum. Huius fani ruinis superstructa postmodum est ædes divæ Mariæ Magdalenzæ.

Haud procul est fons, vulgò dictus La Fontana della Maddalena. Is Siculis hoc ævo scriptoribus putatur esse Plinii FONS MAGAEA. Plinius lib. III, cap. VIII: Colonia Syracusa, cum fonte Arethusâ. quamquam & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie, fontes in Syracusano potantur agro.

Ultra Olympium castellum pars quædam Syracusani agri, mari proxima, dicta fuit ὁ Γύας, GYAS. Plutarchus in Dione, de Dionysio loquens: Αὐτὸς δ' ἀξιώων ἑσθλοῦ εἰς Ἰταλίαν ἀπελθεῖν, καὶ καὶ καταικῶν καρπῶν τῆς Συρακυσίας τὸν καλὸν ἄρουρον Γύαζε, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν, ἀνήκεσσαν δὸς θάλαττης εἰς τὴν μεσσηνίαν. Hoc est: Sibi verò postularavit, ut abire in Italiam fide publicâ, atque ibi habitanti retinere liceret in agro Syracusano fructum latæ & fructuose regionis, quam Gyata vocant, à mari in mediterranea porrectam. Hodiè vulgò vocatur Longarino e Cuba.

Reliquum hinc litus ad Pachynum usque promontorium sic describitur à Plinio, dicto lib. III, cap. VII: Colonia Syracusa. portus Nausathmus. flumen Elorum. promontorium Pachynum. A Scylace in Περίπλῳ ita: Ἐχομένη δὲ μερῶν πόλις ἐστὶ Συρακῶν. μετὰ δὲ ταύτῃ πόλις Ἐλωρον καὶ Πάχυνον ἀκρωτήριον. Id est: Post Megaridem sequitur urbs Syracusa. post hanc est Helorum opidum; & Pachynus promontorium. Et à Prolemæo, inverfo ordine: Πάχυνος ἀκρᾶ, φοινικῆς λιμὴν, Ὀρίνης ποταμὸς ἐκβοῶν, μακρὸν ἄκρον, Χερσονήσος, Συρακῶν. Hoc est: Pachynus promontorium; Phœnicis portus; Orini amnis ostium, Longum promontorium; Chersonesus, sive Peninsula; Syracusæ. At iste Ὀρίνης ποταμὸς, Orinus amnis, Thucydidi dicitur Ἐρινεὸς, Erinæus. Eidem præterea & alii duo inter Syracusas & Pachynum memorantur fluvii, lib. VI; ubi fugam Atheniensium exercitus ab Olympio per Summam rupem versus Catanam, & quum illac transire à Syracusanis prohiberentur, à Summâ rupe ad Pachynum versus, describit. qua de re partim superiori capite notatum. Ἦν δὲ, inquit, ἡ ξυμπλοκὴ ὁδοῦ αὐτῆς ἐπὶ τῆς κάστρης τῶ στρατοπέδου, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔπρον μέρος τῆς Σικελίας, τὸ πρὸς καμαρίαν καὶ Γέλαν, καὶ τὰς ταύτη πόλεις. Καύσαντις οὖν πρὸς πολλὰ, ἐχώρειον ἐν τῇ νύκτι, καὶ τὸ μὲν Νικίας στρατόπεδον, ὡς περὶ ἠγείτο, ξυμῆδρέ τι καὶ περὶ λαβὴ πολλῶν. τὸ δὲ Δημοκρούτιος ὁμοίως πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐσθλοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν Ἐλωρινὴν καλεῖσθαι, ἐπρὸς ἔντο, ὅπως, ἐπεὶ δὴ γίνοντο πρὸς τὸν ποταμὸν τῶ Κακυνήρι, πρὸς τὸν ποταμὸν ἴσταν ἀνοδιὰ μεσσηνίας. Ἐπὶ δ' ἐγένοντο τῆς πόλεως, ἄρον καὶ ἐσθλοῦ Φυλακίῳ ἴσταν τῶν Συρακυσίων, διπτερίζουσαν καὶ διπτευρῆσαν τὴν πόρον. καὶ βιασάμενοι αὐτῶν, διέβησαν τὴν πόσον, καὶ ἐχώρειον αὐτῆς πρὸς ἄλλον ποταμὸν τὸν Ἐρινεόν. ἐν τῷ δ' οἱ Συρακῆσιοι, ὡς ἡμέρα ἐγένετο, ἐργασάν τὰς Ἀθλιναίους ἀπεληλυθότας. καὶ κατὰ τὴν δαίοντες, καταλαμβαίνουσι πρὸς ἀρίστη ὄρον. καὶ ὡς περὶ ἐμίξαν τοῖς μετὰ τῷ Δημοκρούτιος, ὑπέροισ τε οἷσι, καὶ ἀσολαίτερον χαίρουσιν, ὁδοῦς περὶ πρὸς ὄντες ἰμάχοντο. τὸ δὲ Νικίας στρατόπεδον ἀπέχεν ἐν τῷ πρὸς ὄρον ἐκατὸν καὶ πενήκοντα σταδίους. Victi hinc Demosthenici Syracusanis sese dedunt; Syracusasque protinus mitterunt. Νικίας δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν Ἀθηνῶνται αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς πόσον τὸν Ἐρινεόν. καὶ διαβάς, πρὸς μετεωρὸν ἢ ἐκάδοισι τὴν στρατῶν. οἱ δὲ Συρακῆσιοι τῇ ἰστροίᾳ καταλάβοντες αὐτὸν, ἔλεγον ὅτι οἱ μετὰ Δημοκρούτιος πρὸς ἀσολαίοντες σφᾶς αὐτοῦς, κελύοντες κακῶν τὸ αὐτὸ δρᾶν. Νικίας δὲ, ἐπεὶ δὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἦγε τὴν στρατῶν. οἱ δὲ Συρακῆσιοι περὶ ἐκίχοντο πρὸς ὄρον. καὶ οἱ Ἀθλιναῖοι ἠπειροῦντο πρὸς τὸν Ἀσινάρον ποταμὸν, ἀμα μὲν βιασάμενοι ἴσταν τῆς πρὸς ὄρον περὶ ἐκίχοντες ἰστροῦν τε πολλῶν καὶ τῶ ἄλλου ὄχλου, οἷοι μὲν ἴσταν ἢ ἐσθλοῦ

ERINEVS, Niciam *CL* stadia, id est millia passuum ferme *XVIII*, progressum ait fuisse, id non de eo intelligi debet intervallo, quod tunc ab eius mansione & Erineo amne ad Demosthenis usque copias; sed de omni eo spatio, quod ab campo illo inter Summitam rupem & Anapum flumen ad Erineum usque protendebatur. De cætero Ptolemæi ὄρινον, *Orinum*, eundem esse amnem, qui Thucydidi dicitur *Erineus*, omnes hæcenus ex similitudine vocabulorum coniecerunt viri docti. Vtrum verò iste Ἐρινεὸς promiscuè etiam ὄρινος accolis olim dictus fuerit; an verò hoc vocabulum, ut multa alia apud Ptolemæum, sit viatiatum; haud temerè ego dixerim. quamquam ex Ἐρινεὸς (non enim maiusculis solebant prisci librarii in capite vocabulorum uti literis) facilis potuit librarii esse lapsus, primùm in Ἐρινεὸς, & mox in ὄρινος. Porro ab Erineo sive Mirandâ *VI* millia sunt ad *Falconaram*; qui veterum ille est κελιδος ποταμός, id est, *in concavo loco*, sive *in valle amnis* *ASSINARVS*; seu *ASINARVS*: utrumque enim rectè; quemadmodum μεσολών & μεσώνη, Νηΐον & Νησον; & id genus alia. At Πολυζήλειον ἄλλη, *POLYZELIVM* villa, quo situ fuerit, planè incertum est: nisi quod inter Cacyparim & Erineum fuisse, satis disertè pateat. Nominis hoc accepisse videtur villa δὲ τῆ Πολυζήλει, à *Polyzelo*, Hieronis, Syracusanorum regis, fratre; qui Scholiis in Pindari Olymp. oden *II* memoratur: quia hic conditor, vel saltem dominus eius fuit.

ASINARVS
fluvius.

POLYZE-
LIVM villa.

LONGVM
promonto-
rium.

Cæterùm Ptolemæi supra citavimus ista: ὄρινα ποταμοῦ ἐκβολαί, μακρὸν ἄκρον, Χερσονήσον, Συρακούσων. id est: *Orini amnis ostium*; *Longum promontorium*; *Peninsula*; *Syracuse*. Retrogradu itinere, scilicet à Pachyno ad Pelorum, incedere Ptolemæum, jam antea monui. igitur τὸ μακρὸν ἄκρον, id est, *LONGVM promontorium*, medium inter Orinum sive Erineum & Syracusas, nullum aliud esse potest, quam quod hodièque hoc situ vocatur accolis vulgari vocabulo *Lognina*. Χερσονήσον autem, sive *Peninsulam* istam esse *Thapsum*, supra docui.

Plinii, dicto lib. *III*, cap. *VIII*, hæc sunt: *Syracuse*; *portus Nausathmus*; *flumen Elorum*; *promontorium Pachynum*. Ista verò Scylacis, in Περικλή. πόλις Συρακῶν. μετὰ δὲ ταύτην πόλις Ἐλωρον, καὶ Παχυνὸν ἀκρωτήριον. id est: *Syracuse urbs*. post hanc: *urbs Helorum*; & *Pachynus promontorium*. Et Ptolemæi hæc; si ordinem eius invertas: ὄρινα ποταμοῦ ἐκβολαί, φοινικὸς λιμὴν, Παχυνὸν ἄκρον. Hoc est: *Orini fluminis ostium*; *Phœnicus portus*; *Pachynus promontorium*. Tria igitur adhuc restant, præter jam dictos fluvios, inter Syracusas & Pachynum loca, *Nausathmus*, *Phœnicus portus*, & *Helorum flumen, cum opido*. Ex his Ἐλωρον πόλις καὶ Ἐλωρον ποταμός, & καὶ Παχυνὸν ἄκρον ἕως ἧς ἔστιν ἡλικὸς ἔχων, δὲ τὸ χερσὶ ἐσθίωντες ὡς ἂν ποταμὸν ἐν Χρονικῶν πρῶτη. Id est: *Helorus*; *urbs Sicilia*, ab Heloro amne dicta, qui est ad *Pachynum*. Is cicutæ fertur habere piscis, qui è manu edant; ut auctior est *Apollodorus, Chronicor. lib. I. Silius, lib. XIII*:

HELORVM,
flumen &
opidum.

Sidonia & Drepane, atque undæ clamosus Helorus.

Ovidius, *Fastor. lib. IIII*:

Hinc Camarinam adit, Thapsong, & Heloria tempe.

Virgilius, *Aeneid. lib. III*:

*Sicanio prætenta sinu jacet insula contra
Plemmyrium: nomen dixere priores
Ortygiam. Alphæum, fama est, huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.
Numina magna loci iussi veneramur. & inde
Exsupero præpingve solum stagnantis Helori.
Hinc altas cauteis projectaque saxa Pachyni
Radimus.*

Ad hæc ita *Pomponius Sabinus*, seu potius epitomator eius: *Helorus fluvius per Leontinos campos labitur, qui sunt fertilissimi. Silius ait; Atque undæ clamosus Helorus. Non stagnat. ideo mirandum, quare Stagnantis. At è diverso magisque è vero Servius ita: Stagnantis Helori.] Fluvii: qui ad imitationem Nili effunditur campis. Sed Græci stagna Helidæ [fortè*

- [fortè ἐν scriptis] dicunt . unde ait , Stagnantis Helori . Sabinus , quum & Helorinos simul & Leontinos intellexisset fertilis esse campos , heic per ignorantiam geographia eos confudit . Fuisse autem Helorum flumen proxime Pachynum promontorium , clarè è Virgilio juxta & Stephani verbis patet . Verum clariora certioraque cum opidi tum fluminis huius indicia nemo attulerit , quam quæ doctissimus Fazellus in Decad. 1. lib. IIII. cap. II. conscripta reliquit . ea huc adscripsisse , operæ curæque sit pretium . Post Asinari , inquit , fluminis ostium ad Elorum usque dirutum castellum tota ferme litoralis ora , quæ ad passuum millia IIII extenditur , Lauphis hodie vulgò dicta , clamorosa est , ob id , quod exesas habet speluncas & asperas concavitates : in quas , flante Euro
- 10 atque Africo , frequentibus procellis delata maris tempestas refringitur , ac refracta maximum editi fragorem . hinc Elorum amnem , & non aliâ ratione , clamorosum lib. XIII adpellat Silius . Vbi Lauphi clamorosa specus desinunt , locus est mille vix passus à mari recedens , Muri Vcci Rocari à domino loci vulgò vocatus . ubi ingens , sed jam prostrata , urbs , quam à theatris , quæ ibi etate paullo superiori exstant , quorumque adhuc fundamenta cernuntur , Coliseum & S. Philippum vulgò adpellant , valle nonnihil depressa cincta , & mille passus habens in circuitu , visitur . cuius tamen mœnia jacentia ex quadratis olim & maximis lapidibus structa , & arcium adificiorumque memorabiles ruinae conspiciantur : quo tamen nomine apud veteres floruerit (siquidem Elorus , urbs vetusta in hoc agro ab auctoribus posita non fuit : quam vel ob id fortasse Ptolemaeus mediterraneam posuit : quamque Stephanus Byzantius civitatem adpellat ; & quam
- 20 statim ad piscinam sequitur eiusdem nominis castellum Plinio) incertum mihi est . nam si scriptiores insignem hanc urbem , & non longè à mari olim stantem , praeerissent ; iure omnes reprehendendi forent . Hinc Syracusis usque via erat antiquitus plano lapide strata , quam Elorinam adpellabant , Straboni . Iuxta mare locus est , Gurgus Lauphi vulgò dictus . à quo non longè abest pyramis orbicularis , & in acutum surgens ; quadratis & eis ingentibus lapidibus structa ; cui nunc Turri pizzuta nomen accessit . Lapidinea Elorina , ad iactum lapidis à mari recedentes , statim sequuntur . Et mox Elorus castellum Plinii prorsus jacens ad litus occurrit ; trecentos in ambitu ferme passus olim habens : cuius ruinae , etsi pro magnâ parte sub terris , toto circuitu hodie visuntur . Ad occidentem verò & meridiem Caesaris piscina adheret , multis adhuc vestigiis clara . gradus namque in vivâ ipsâ urbis rupe excisi , quibus Elorini ad scaphus simul & piscinam descendebant . aquæ ductus præterea solo excavati , quibus ex Eloro fluvio in piscinam aquæ deducebantur , integri aded adhuc sunt , ut quamfacillimè etiam nunc in eam reduci possint . Hanc piscinam à Cesare factam , lib. XXXII. cap. II. his verbis Plinius testatur : E manu vescuntur pisces in pluribus quidem Caesaris villis ; sed quæ veteres prodidit in stagnis , nos in piscinis admirati , in Eloro Sicilia castello , non procul Syracusis . Hec Plinius . Hinc Elorum arcem ad iactum sagitta plano atque arenoso itinere Elorus fluvius , & eius ostium , Vergilio , Ovidio , Plinio , & Stephano sequitur , Abisis hodie vulgò dictus . qui per passus mille ad ostium usque adeo leni ac placido tramite incedit , ut stagni instar vix loco moveri videatur . hiemalibus quoque imbribus , clauso ostio maris fluctibus , aded frequenter excrescit , ut agris more Nili superfundatur , stagnetque : unde pingvescunt plurimum . qua ratione III Aeneidos Vergilius , Exsupero , inquit ,
- 40 præpingve solum stagnantis Elori . Hinc ad utramque ripam , tritici , lini , cannabis , ac domesticarum arborum feracissimus est . Scribit lib. VIII ex Apollodoro Athenæus , & ex supra citatis Plinii verbis comprehenditur , quibus & usus suffragatur , in hoc Elori fluvio cicurum , hoc est , mansuetum genus piscium , qui mugiles sunt , reperiri ; qui in clamati accedere , & ex porrigentis manû capite extra aquas paulisper erecto , placidissime cibum capere consueverunt . Enimverò ager hic Elorinus vel hac etiam etate prospectu & terra & maris jucundissimus , ac venatu , aucupio , piscatuque fluviali & marino gratissimus est . quem quoque ob varietatem florum , arcium concentum , loci amenitatem , & plantarum semper virentem , ELORIA TEMPE , quod HELORIA
- 50 quasi perpetuum ibi sit ver , lib. Fastor. IIII adpellat Ovidius . Oritur hic annis inter Cerratatum & Palazolm opida , ad latus orientale Cerratani montis , ex Gallo fonte . & augetur à fonte Chiappi & à fonte Ilcis . delapsus deinde Attellari nomen usque ad Bayhachemum pontem suscipit retinetque . ac ad passuum millia VIII sub arce Renda ex fluvio Dilemisi , ex agro Granpolo in Valle servorum oriundo , incrementa recipit . & excurrens , in loco , cui Saccollino nomen , ad dextram , ad iactum lapidis pyramidem relinquit orbicularem vetustissimam , visusque nobilem , ex quadratis lapidibus erectam . sed paullo post ad dextram dirutum Thadedi opidum & super colle eiusdem nominis , sepulcra frequentia ; ad sinistram verò in loco paulisper edito , cui Ioye est nomen , plureis relinquit veteris habitationis ruinas : & defluens pentem ipsum Bayhachemum , qui etus ripas utrimque colligat , abluit . & inde , neglecto priori nomine ,

HELORVM
opidum.

HELORVM
castellum.

HELORINA
via.

PISCINA
Helorina.

HELORVS
fluvius.

NAVSTA-
THMVS por-
tus.

PHOENI-
CVS, flu-
men & opi-
dum.

Abisus adpellatus, ad passus ferè mille lenissimo & subaquaneo cursu in mare illabitur. Hactenus Fazellus. ex cuius descriptione primùm ego colligo, rudera illa mille circiter passus à mari recedentia esse antiqui HELORI opidi reliquias. nam Ptolemæo quoque Ε'λωρῶ πόλις, Helorus urbs, in mediterraneo, haud ita longè à mari, ponitur, quia autem tam prope mare erat, Scylax eam inter maritimas urbes retulit, loco suprâ perscripto. quamquàm hic auctor non tam situm, quam originem Græcanicam respexit. sic enim Leontinos quoque, & Gelam, & Acragantem, & Selinuntem eodem modo refert. Atque hanc puto rationem habuisse Plinium, cur unà cum flumine Eloro opidum eiusdem nominis dicto lib. III, cap. VIII, non recensuerit. Fuisse autem præter hanc urbem CASTELLVM etiam HELORVM, cum piscinâ, ex eiusdem Plinii dicto lib. XXXI, cap. II, disco. Neque verò castellum adpellaturus erat Plinius id, quod & ante eum Scylax, & quos mox videbimus, Cicero atque Livius, & post eius ætatem Ptolemæus, Stephanus & Vibius, urbem sive civitatem vocarunt. Urbem verò fuisse celebrem, non autem castellum dumtaxat, patet cum ex theatrorum, arciumque & aliorum ædificiorum, item ex sepulcretorum reliquiis, tum inde etiam, quòd via hinc, tamquàm à celeberrimo loco, Syracusas usque producta, ὁδὸς Ε'λωρῶν incolis, id est, VIA HELORINA dicebatur; ut suprâ è Thucydidis historiâ cognitum est. Atq; ex eodem documento antiquitas istius urbis Græcanicæ perspicitur. Apud Livium, lib. XXIII, ubi Syracusarum obsidio describitur, leguntur ista: Interim Marcellus cum tertiâ ferè parte exercitus ad recipiendas urbes profectus, que in motu rerum ad Carthaginensibus defecerant, Pelorum atque Herbesum, dedemibus ipsis, recepit. Et apud Ciceronem etiam, in Verrem lib. III, hæc: Nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iste non textrinam insituerit. Mulier est Segestana, perdives & nobilis, Lamia nomine. per triennium isti plenâ domo telarum stragulam vestem confecit: nihil nisi conchylio tinctum. Attalus homo pecuniosus, nec vulgò, Lilybei; Critolaus Ennae; Syracusis Aeschrio, Cleomenes, Theomnestus; Pelori Archonides, Megistus. At inter reliquos tot auctores quum nemo ne suspicionem quidem ullius opidi Pelori reliquerit; neque nunc ulla eius usquàm reperiantur vestigia; nihil certius esse potest, quàm corruptum id esse vocabulum apud Ciceronem atque Livium ex genuino Helori opidi nomine.

Cæterò apud Helorum castellum PISCINA illa Helorina fueritne Cæsar's, an alius cuiusdam domini, ambiguum ferè ex præscriptis Plinii verbis manet. Et quòd Cæfari villa cum piscinâ in Sicilia remotiori litore? Villam verò si heic nullam intellexisse Plinium existimes; sed piscinam tantum: certè nec nomen Cæsar's heic intellectum voluit. Cæterò FLUMEN HELORVM quòd inde clamofum Silio adpellatum putat Fazellus, quia in vicino litore procellæ maris edant fragorem; id sanè flumini epitheton nimis ineptè fuerit quæsitum. Ego verò ab opido Spaccafurno Avolam versus atque Syracusas tendens, amnem hunc in mediterraneo, per saxeam confragosumque & mirificè exesum alveum delabentem, ingentem fragorem, sive, ut Silius dicit, clamorem edere expertus sum. De piscibus eius suprâ ex Apollodoro apud Stephanum intelleximus. de iisdem ita Athenæus lib. VIII: Νυμφόδορος δὲ ὁ Συρακούσιος ἐν τοῖς Πελοποννησίοις, ἐν τῷ Ε'λωρῶν ποταμῷ λαβόμενος εἶναι Φησι καὶ ἐγγέλεις μεγάλας, οὕτω πηλοσῆς, ὡς ἐκ τῶν χειρῶν δεχόμενος τῶν προσφερότων ἄρτους. Id est: Nymphodorus Syracusanus, in Circumnavigationibus refert, in Heloro flumine lupos esse anguillasque magnas tam cicures, uti ex offerentium manu panem sumant. Apollodori nomen quomodo ex hoc loco citaverit Fazellus, miror; quum id apud Stephanum sit. Sed idem Fazellus Strabonem quoque super eodem flumine citat; quum tamen is auctor nullam eius faciat mentionem.

Idem Fazellus suprâ scriptis continuò adnectit ista: Post fauceis Elori fluvii passibus ferè mille, piratarum est statio, Fundus Muscarum cognominata. Et paullo post: paullo inde longius altera salina, ampla quidem, Ruvētus adpellata, instat: que peninsulam quandam efficit. ad cuius ostium Phœnicus portus est Ptolemæo, Naustathmus Plinio; Vindicaris hodie dictus. Erravit igitur, hoc quidem Fazelli iudicio, vehementer Plinius, cui PORTVS NAVSTATHMVS inter Elorum & Syracusas recensetur. Syracusa, inquit dicto lib. III, cap. VIII, Portus Naustathmus; flumen Elorum: promontorium Pachynum. Erravit, eadem Fazelli sententiâ, & Duris; cui φοινικῆς refertur πόλις καὶ ποταμός, id est, PHOENICVS urbs & amnis. sic quidpe Stephani epitomator: Ἀνερχομένης, πόλις πρὸς Σινετίας,

Σικελίας, ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἀγροῦτος. Φησὶ γὰρ Δῆρμις, ὅτι αἱ πόλεις τῆς Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῆς τοῦ αἵματος ὀνομαζοῦν. Συρακούσας, Γέλαν, Ἰμέραν, Σελινῦντα, Ἐφονικῦντα, καὶ Εὔκην, καὶ Κάμικον, Ἀλυκὸν τε καὶ Θέρμιον, καὶ Καμαρίνας. Id est: *Acragantes urbes sunt quinque: quarum una Sicilia, ab amne præfluente dicta. Ait enim Duris, plerasq; Sicularum urbium à fluvio nomina accepisse: Syracusas, scilicet, Gelam, Himeram, Selinuntem, Phenicuntem, Erycen, Camicum, Halycum, Thermum, Camarinam.* At inter Helorum flumen & Pachynum promontorium nullus alius est amnis. nullus igitur heic *Portus Ptolemæi Phenicus*, qui haud dubiè idem est cum *Duris opido Phenicunte*, dari potest. Prope tamen Helorum opidum ac paullo magis versus septemtriones eum portum collocavit in tabulâ Ptolemæus. unde ego colligo, *Phenicuntem amnem* esse eum, qui 11 millibus passuum ab Helori lævâ ripâ versus septemtriones distat. cuius vocabulum nunc vulgare memoriæ meæ excidit. Iam verò quum nullus sit portus vel navium statio inter hunc amnem & Syracusas, præter eam stationem, quæ ad Cacyparis fluvii ostium & Longum promontorium vulgò nunc vocatur *Fontane bianche*; hanc esse Plinii *Portum Naustatium*, planè ego judicaverim. Si verò Plinium suspiceris ordinem locorum transposuisse; quum portus iste *Naustatium* esset idem, qui nunc sub Pachyno dicitur vulgò *Vindicari*: certè ipsum vocabulum *Ναυσταθῖος* non portum, sed stationem tantum navium significat.

CAP. XIII.

20

Pachynum promontorium. Portus Pachyni. Odyseum sive Vlyseum promontorium. Portus Odysseæ sive Vlysei promontorii. Hecates sanum, & Hecabes cœnotaphium. Motycanus & Hirminius amnes. Caucana portus, & opidum. Bucra promontorium. Fons Dianæ. Camarina palus & urbs; quæ antè Hyperia, Phæacum sedes. Amnes Hipparis & Oanus.

30 **S**equitur igitur ab Heloro amne Πάχυνος ἄκρον, *PACHYNVS promontorium*, *PACHYNVS* vulgò nunc accolis *Capo Pàssalo & Pàssaro* dictum; orientale Siciliæ latus, ut supra ostensum, cum Peloro definiens. Memoratur compluribus auctoribus; quorum verba supra in universæ insulæ descriptione allata sunt, quare unum atque alterum poetarum locum heic repetiisse sufficet. Dionysius, Orbis terrarum de-

scriptor: Ἄκρον δὲ οἱ Πάχυνος π., Πελωρίς π., Διλύθη π.
 Ἀλλ' ἤτις Διλύθη καὶ Πηλὶ ῥιπιδῶ ζεφύροιο
 εἰσαρέχει, Πάχυνος δὲ πρὸς ἀγῶας, αὐτὰρ ἐπ' ἀριστερῶς
 ἠνεμόεσσα Πελωρίς.

Hoc est:

40

Promontoria ei sunt, Pachynus, Peloris, & Lilybe.
Sedenim Lilybe ad flatum Zephyri
Prominet: Pachynus verò ad orientem; ceterum ad septemtriones
Ventosa Peloris.

Hic equidem mediam syllabam corripuit. ut & Latinus eius interpret Priscianus, sive is Rhemnius Fannius fuerit:

Procurrans Pachyno longè claustrisque Pelori,
Exterrensque rateis Lilybei cautibus aspris.
Eminet ad Zephyrum Lilybe; Pachynusq; sub ortum;
Adspectat Ausoniam boreaq; Pelorus ad arceis.

50 Et item alter eius interpres, Festus Avienus:

In matutinos Pachynos producit ortus.

At reliqui Latini poetæ eandem producant. Virgilius, *Aeneid. lib. III:*

Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni

Et eodem libro postea:

Exsupero prapingve solum stagnantis Helori.
Hinc altis cauteis projectaq; saxa Pachyni
Radimus.

Et Aeneid. lib. VII:

Dardaniam Siculo prospexit abusque Pachyno

Ovidius, Fastor. lib. IIII:

*Iamque Peloriaden, Lilybaeque, jamq. Pachynum
Lustrarat.*

Idem μετμορφώσεων lib. V:

*Dextra sub Ansonio manus est Subjecta Peloro
Læva Pachyne tibi; Lilybaeo crura premuntur.*

Et μετμορφ. lib. XIII:

— Intrans

*Sicaniam. tribus hæc excurrit in aquora lingvis.
E quibus imbriferos versa est Pachynus ad austros.*

10

Sic & Græcus poeta Nonnus Διονυσιακῶν lib. XIII:

*Καὶ δάπεδον νησῶν ἀλιπρόζοιο Παχυνῶς
Et solum insulare à mari turbati Pachyni.*

Ovidius primam quoque produxit, dicto μετμορφώσεων lib. XIII. De cætero, ut Pelorus promontorium neutro etiam genere dicebatur Pelorum; ita & Pachynus eodem genere vocatur Pachynum. Plinius, lib. III, cap. VIII: *Portus Naustathmus; flumen Elorum; promontorium Pachynum.* Mela lib. II, cap. VII: *Pachynum vocatur, quod Græciam spectat.* Masculino tamen invenias longè frequentius. Solinus, cap. XI: *Pachynus ad spectus in Peloponnesum & meridianam plagam dirigit.* Polybius, lib. I: *καὶ μὲν οὖν πῶς τὸν Παχυνόν.* id est: *Quum Pachynum circumflexissent.* Et eodem libro postea: *τὸ δὲ εἰς τὸ Σικελικὸν πέλαγος ἀνατένον ἀκρωτήριον, Παχυνὸς καλεῖται.* hoc est: *Quod in mare Siculum protenditur promontorium, Pachynus vocatur.* Strabo libro VI: *Παχυνὸς δ' ἐστὶν ἡ ἐκκεκμηρῆ ἀκρὰ πρὸς ἑω.* id est: *Pachynus est promontorium, quod in ortum versus porrigitur.* Ptolemæus: *Παχυνὸς ἀκρὰ.* Pachynus promontorium. Stephani epitomator: *Παχυνὸς, ἀκρωτήριον Σικελίας.* id est: *Pachynus; promontorium Siciliae.* Cæterò ipsum promontorium ita describit Fazellus, Decad. I, lib. V, cap. I: *Pachynus passibus mille post Mariellam in sublime surgit. ubi statim turrim habet speculam, mari prominentem. unde deinde longè lateque, duorum ferè milliarium spatio ad austrum in mare effunditur: ac ibi demum paulisper depressum, ad sinistram curvato litore se flectit; & peninsulam efficiens, ad orientem procurrit. cuius quidem peninsula, sexcentorum dumtaxat passuum circuitum amplexa, tota petrosa, aspera, altisque prærupta est caulis; isthmumq. angustissimum xx passuum habet. quo fit, ut brumali tempore tumescente mari, & fluctibus utrimque sese obviantibus in insulam plerumque abeat.* Hinc illud Nonni, dicto Διονυσιακῶν lib. XIII:

Καὶ δάπεδον νησῶν ἀλιπρόζοιο Παχυνῶς.

Et solum insulare à mari turbati Pachyni.

Item istud Lycophronis, in Alexandrà:

Ἐδδῆρον δὲ νησιωτικὸς σῆνοξ

Παχυνὸς ἔξει.

Id est:

Cenotaphium verò scopulus insularis

Pachynus habebit.

40

Ad quæ ita commentatur Tzetzes: *νησιωτικὸς σῆνοξ.*] *Ἀκρωτήριον τῆ Σικελίας ἐστὶν καλεῖται δὲ Παχυνὸς.* id est: *Insularis scopulus.*] *Promontorium est Siciliae; quod Pachynus vocatur.*

PORTVS
Pachyni.

In lævo Pachyni latere PORTVS fuit cognomento ipsius PACHYNI. Cicero, in Verrem lib. V: *Posteaquam paulum provec̄ta classis est, Pachynum quinto die denique adpulsa est. Solverat è Syracusano portu. Mox postea: Ecce autem repente nunciatur, piratarum naveis esse in portu Ediffæ: nam ita is locus nominatur. nostra autem classis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quod erat terrestre presidium, non res, sed nomine, sperabat, iis militibus, quos ex eo loco deduxisset, explere se numerum nautarum & remigum posse. In quadriremi Centuripinâ malum erigi, vela fieri, præcidi anchoras imperavit: & simul, ut se cæteri sequerentur, signum dari iussit. Evolârat jam è conspectu ferè fugiens quadriremis, quum etiam tunc cætera naveis suo in loco moliebantur. Erat animus in reliquis, quamquam erant pauci, quoquo modo sese res habebat; pugnare tamen se velle, clamabant. Sed tunc inopes relicti à duce præfectoꝝ, classis, eundem necessario cui sum tenere cæperunt. Pelorum versus, ut ipse Cleomenes,*

mēnes, ita ceteri navigabant. Neque hi tamen tam praedonum fugiebant impetum, quam imperatorem sequebantur. Tum, ut quisq. in fugā postremus, ita periculo princeps erat. postremam enim quamq. navem pirata primam adoriebantur. Patet ex his, & versus Lilybaeum à Pachyno portu fuisse Edisse portum, & propè situm. Fazellus, Dec. 1. lib. IV. cap. 11. ita tradit: Portum Vindicarim ad IIII passuum millia statio sequitur Marzamenum. supra quam parvo intersitio, occidentem versus, jacentis opiduli, & interius in agro, cui Burio est nomen, loco praesertim, quem Misticellum denominant, à litore passuum millibus duobus remoto, complura prisca habitationis cernuntur cadavera. à quibus ad lapidis projectum edes abest magnis excitata lapidum molibus, columnisque & fornicibus subnixæ: dirvo Andrea hodiè dicata. Nec ab eà procul confusa prostrati opidi viscera calcantur. ubi adicula dirvo Basilio sacra. & deinceps tumultus est dirvo Hippolyto cognominatus: circa quem nihil integrum, sed jacens solum opidum. cui vicinum est sanum, vetustate celeberrimum: cuius tectum dumtaxat desideratur, dirvo hodiè Laurentio consecratum. sub quo edes latet subterranea testudinei operis, columnis subsulta. Huic sano vaste, sed usque ad fundamenta diruæ, urbis, que tota nunc aratur, praecleara haerent vestigia. A qua quadringentos ferme passus alterius magni prostrati opidi admirande absunt ruinae: ubi dirvo Petro nuncupatum exstat templum. Ita totus hic ager, qui quatuor vix producitur miliaribus latitudine, veterum operum monumentis, partim integris, partim semidirutis, partim vero in rudera contritis, pro maxima parte occupatur. quorum quæ digniora sunt, dirvo Laurentio & dirvo Petro, veterum nominibus pro suis oblitteratis, inscribuntur. Sed ad litus redeo.

20 Post Marzameum, Favine, piratarum statio occurrit. ac demum ad radices Pachyni Mariella est salina. Et eiusdem Decad. lib. V. cap. 1: Pachynus passibus mille post Mariellam in sublimè surgit: Paulo post: Ad orientem nullus ei fidus est sinus. sed quæ meridiem respicit. ad isthmi litus stationem habet; quam Cicero, VII in Verrem, Pachyni portum, vulgus hodiè Longobardum nuncupat; trirremium tantam parvorumque navigiorum capacem. qui fauceis multis reflexibus tortuosus, & ob id obliquum difficilemque ingressum habet. Mox: Portui Longobardo prostrata haeret urbs, passus ferè mille habens in circuitu: in qua nihil edificii cernitur vel pulcrum vel integrum; sed jacentia solum antiquitatis vestigia rudia, inelegantia, & coarctata passim proteruntur. Hanc Motzen olim fuisse, Pausanias lib. V scribit. Haecenus Fazellus. Motyam fuisse inter Lilybaeum atque Drepanum, infra suo loco docebitur. ceterum ca-

30 stella fuisse, non tot numero in tam arcto ad Marzamenum portum spatio opida, maximè credibile est. Ego verò hunc ipsum locum Ciceronis Portum Pachyni esse judicaverim; quando is locus celebris & militum praesidio obsessus fuit: iste verò Longobardus portus longè importuosior est, quàm quem classis, adversus piratas emissa, subire debuerit. Ceterum Ptolemæo ultimus locus in meridionali insula latere proximusque Pachyno promontorio memoratur, οἰκιστὴν ἀνεγ, id est, ODYSSEVM

S E A live ODYSSEVM promontorium; sive, Latine si loqui malis, VLYSSEVM pro- sive VLYS-
 montorium; seu V L Y S S I S promontorium. quod idem esse deprehenditur, quod ho- SEVM pro-
 diè vulgari vocabulo dicitur Capo di Marza, & item Capo di Castelluccio. namque montorium.

40 te. Huic Vlyssis promontorio sinus ab occidente adjacet, navium capacissimus, communibus promontorii cognomentis: idem Porto di Castelluccio nuncupatus. Ad ipsum autem promontorium insignis urbis, inquit Fazellus, disjectæ ambitus mille quingentorum passuum existant monumenta, arcisque ad extremitatem à mari percussæ, adiumque veteris architecturae in subterraneis simul exstantibus locis vestigia. quibus & celebrem olim fuisse civitatem, satis argumenti proferatur; quo tamen nomine apud veteres steterit, adfirmare nihil audeo: suspicari verò, Eubæam vel Callipolim fuisse, nihil verat. hodiè autem ab arce dirutâ Castellutium adpellatur. Ego verò hunc eundem locum esse judicaverim, qui Ciceroni, dicto proximè loco, corruptè Edisse portus vocatur; quum fuerit Græcis incolis τῆς οἰκιστῆς ἀνεγ, id est, ODYSSEAE portus dictus; nempe τῆς οἰκιστῆς ODYSSEAE

50 ἀνεγ, ab Odysseâ promontorio. nam Latinos auctores Græca locorum Græcorum vo- portus.
 cabula plerumque retinuisse, vel sexcentis passim documentis patet. sic Plinius, lib. III cap. VIII: Syracusæ, cum fonte Arethusa. quamquàm & Temenitis, & Archidemia, & Magea, & Cyane, & Milichie, fontes in Syracusano potantur agro. Quæ vocabula omnia sunt feminina; non ad Latinum fontes, sed ad Græcum πηλαῖα accommodata. At ipsa οἰκιστῆς ἀνεγ, id est, Vlyssæum promontorium, inde nomen accepit, quòd huc Vlyssæm in longinquâ illâ oberratione adpulisse fabulati sunt prisca mortales. Lycophron in dictâ Alexandrà:

Ἄλλοι μελίτιν ἦσαν Ὀθρονῶ πέλας
 Πλαγκτὶ κατικήσαν, λὺ πέρξ κλύδων
 Ἐμπαλιν Παχύνω Σικανὸς πρὸςμαίσεται,
 Τῶ Σισυφεία παιδὸς ὀχθηρὰν ἀκραν
 Ἐπάνυμον πόθ' ὑπέρω χρόνῳ γράφων,
 Κλεινὸν θ' ἴδρυμα παρῆεν Λογγατῖδ' ὄν,
 Ἐλῶρ ὄνθα ψυχρὸν ἐκβάλλει πόντον.

Hoc est:

*Alit Melitam insulam juxta Othronum
 Errones occupabunt: quam undiq, fluctus
 Sicanus prope Pachynum rigat,
 Sisyphii filii jugosum promontorium
 Cognomento quondam futurum radens:
 Incluturque templum virginis Longatidis:
 Vbi frigidam Helorus ejicit aquam.*

10

Ad hæc ita Tzetzes: Εἶπον τῶν ἰσθμίων τῶν Ἐπισύφω. παῖδα ἡμερολογῶσι τὸν Ὀδυσσεῖα ἰνὸς Ἐπισύφω. Περὶ δὲ τῶν λεγομένων Ὀδυσσεῖα ἀκρωτηρίω λεγέον. Ἀνθ' ἃν Ὀδυσσεὺς ἐν Χερρονήσῳ πρῶτος ἀπέρξατο βάλειν λίθοις τῶν Ἐκάβω, ἐν Σικελία πλανώμεν, καθ' ὕπνου εἰδματῆτο, αὐθ' ἔϊερον Ἐκάτης ἰδρῶσαι τοῦ κενωτάφιον Ἐκάτης· ὅτι ἡ Ἐκάτη Φαντασμάτων αἰτία Φοβερά, χαλκῶπρος ἔσσι, καὶ ὀφιδῶδες καὶ περατῶδες· καὶ αὐτὴ τὸ ἀκρωτήριον Ὀδυσσεῖα ἀκραν ἐκάλεσε, 20
 Κάκρον καλεῖται περὶ, ὅπερ ἐστὶν πλησίον Παχύνω. Hoc est: Narravi historiam de Sisypho: cuius filium quidam deducunt Ulyssem. De promontorio autem, quod vocatur Odysseum, nunc dicendum. Ulysses in Cherroneso quia primus in Hecaben lapides coniecerat; in Sicilia oberrans, per somnum perterrefactus est. quocirca templum Hecate exstruxit, cenotaphiumque Hecabe. 30
 quia Hecate spectrorum est causa, formidabilis, areos habens pedes, serpentem referens, atque monstrosa. Atque ab se ipso promontorium vocavit Odyssean acran; quum antea diceretur Cakra: quod prope Pachynum est. Idem Lycophron postea:

HECABES
 templum; &
 HECATES
 cenotaphi-
 um.

Ψυδῆμον δὲ νησιωτικὸς γόνυξ
 Πάχυνω ἔξει σεμνὸν ἐξ ὀνειρετών,
 Ταῖς δεσφείαις αἰθέραις ἀγκυιδρόν,
 Γείθρων Ἐλῶρα πρὸσθεν ἐκπερσμήης.
 Ὅς δὴ περ' ἀκτῆς τλήμων ὄρανει χροῶς
 Τελευχεν μύθημα δαιμόνων θεῶν
 Δόσσηρα πρῶτον ἔνεκα ρίψας πέτρων
 Ἄδη κελαινῶν θυμάτων ἀπέρξεται.

Hoc est:

*Cenotaphium verò scopulus insularis
 Pachynus venerandum habebit, è somniis
 Adgestum herilibus manibus:
 Qui juxta ripas misera fundet libamina,
 Ante fluentia Helori sepulta,
 Tricervicis iram formidans dea,
 Quoniam primum lapidatorem projecit lapidem,
 Nigra Plutoni auspicabitur sacra.*

30

40

Ad quæ ita Tzetzes: νησιωτικὸς γόνυξ.] ἀκρωτήριον τῆ Σικελίας ἐστὶν· καλεῖται δὲ Πάχυνω. ἐνθα κενωτάφιον Ὀδυσσεὺς ἰδρῶσαι τῆ Ἐκάβη, δαιματῆμεν ἴσ' αὐτῆς ἐν τῆς νυκτὶ, 20
 κατὰρξατο αὐτὸν Ἐκατάστωμα. Ἐὐφ' Ἐκλειῶν εἰς αὐτῶν γρονότ. Hoc est: Insularis scopulus.] Promontorium est Sicilia, quod Pachynum vocant. ubi Ulysses cenotaphium ex-
 citavit Hecabe per nocteis ab ipsa perterritus, quia, quum illa lapidibus à Gracis obrueretur, ipse
 primum in eam coniecisset. In portu igitur Ulyssæi promontorii FANVM fuit HECATAE & CENOTAPHIVM HECABAE. unde ipsius etiam portus perspicitur ce-
 lebritas.

Porro litus ab Ulyssæo promontorio ad Camarinam usque urbem, cuius nomen hodiè in speculâ manet, describitur Ptolemæo ad hunc modum: Πάχυνω ἀκρα, Ὀδυσσεῖα ἀκρα, Μοτυχανὴ πῶμας ἐκβολαί, Καυκανα λιμὴν, Βύκρα ἀκρα, Ἰπῶρα πόταμι ἐκ-
 βολαί. Id est: Pachynus promontorium, Odysseum promontorium, Motychani amnis ostium, Caucana portus, Bucra promontorium, Ipori fluminis ostium. Hoc flumen ad ipsam fluxisse Camari-

Camarinam, post ostendetur. Plinius, dicto lib. III, cap. VIII, ita habet: *Promontorium Pachynum. à qua fronte Sicilia flumen Hirminium; opidum Camarina.* HIRMINIVS HIRMINIVS
fluvius. iste amnis haud dubie is est, qui, maximus inter Pachynum & Camarinam, vulgari nunc accolis vocabulo dicitur *Mauli*, & item *Fiume di Ragusa*. nam *Μοτχανός*, seu potius *Μοτχανός ποταμός*, ΜΟΤΥCΑΝVΣ MOTYCA-
NVS amnis. fluvius est is, qui citra illum vulgò nunc vocatur *Scicali*; tenui alveo: oriturque exiguo supra opidum, cui vulgare nunc vocabulum *Módica*, olim autem Ptolemæo in mediterraneis *Μότκα*, *Μοτκα*; aliis verò *Μότκα*, *Μοτκα* dicebatur: ut suo loco latius explicabitur. quod opidum unà cum cognomine opido *Scicali* transgressus, post VII à fonte millia passuum 10 mari miscetur. In Tabulâ itinerariâ ingens depictus cernitur Siciliæ amnis; cuius ostium ultra Syracusas quasi in meridionale insulæ latus effunditur. nomenque fontis eius adpositum *Fl. Nirannus*. Esse prædictum *Hirminium* flumen, cum similitudo corrupti vocabuli, tum ipsa regio indicat; maximè verò, quòd nullus aliàs isto nomine in Siciliâ reperitur fluvius.

Post Hirminium flumen sequuntur *Καύκανα λιμνὴ*, id est, *CAVCANA portus*, & *Βύκρα ἀκρὰ*, hoc est, *BVCRA promontorium*; Ptolemæo loco proximè dicto memorata. Vocabulum portus pluralis esse numeri, τὰ *Καύκανα*, è Procopii Vandilicar. CAVCANA
opidum &
portus. rer. lib. I disco; ubi ita scriptum est: *Βελισάριος δὲ τὴν Προκόπιον ἐκέλευε εἰς Καύκανα τὴν χαρτὴν ἐπιμύξαι ἀλακτοῖς μάλιστ' ἐπιδοῖς Συρακυσῶν διέχον· οὐ δὲ αὐτὸς τε καὶ ὁ ζύμπος σὸλ' ὀρησάσθ' ἐμύξεν.* Id est: *Belisarius iussit Procopium ad Cavaana opidum sese conferre, ceterum maxime stadiis à Syracusis distans. quo & ipse & omnis classis adpulsa erat.* Quum Hiporus ille Ptolemæi ipsam Camarinam præfluxerit; ut mox infra ostensurum me dixi: *Bucra promontorium* nullum aliud esse potest, quàm quod unicum in hoc inter *BVCRA
promonto-
rium.* Odysseum promontorium & Camarinam litore longius in mare procurrit, vulgò nunc accolis *Capo di Scarami & Scalami*, sive *di Scarambri & Scalambri* dictum. Hinc *CAVCANA opidum* cum *portu*, quem medium Ptolemæus refert inter prædictum promontorium Bucram & Motucanum amnem, haud dubie eo situ fuit, ubi etiam nunc magnæ urbis duorum millium passuum tractu ad divi Nicolai usque fanum vestigia in litore conspiciuntur. incolæ hodiè loca hoc tractu patriâ lingvâ *Longo- 30 bardo, Cummo*, atque *Mulinazzo* adpellant. Erravit, aliosque in errorem secum traxit Fazellus, hasce antiquæ urbis ruinas verus illud Inycum interpretans, quod prope Agrigentum fuisse, post docebo. Cæterum quum à Syracusis directo itinere I. circiter huc sint millia passuum, omnino apud Procopium scribendum cenfeo *τετρακισίοις ἐπιδοῖς*, id est, *ccc stadiis*. Litoris navigatio à Syracusis ad Cavaana, longè plura stadia occupant. Falsi sunt immensum in modum illi, qui Cavaana hæc Procopii inter Cacyparim amnem & Plemmyrium promontorium ponunt. In prædictum portum Cavaana navigavit Belisarius, quia inde commodissimus in Africam per Gaulum Melitamque insulas trajectus. sic enim ibidem postea Procopius, ubi ex *Cavaanis solvisse Belisarium* narrat: *Βελισάριος δὲ ἐκέλευε σπυλιῶν τὴν ἀπόστασιν τῆς σι- 40 πύχης ἀράμφοι τε καὶ τὰχ' τὰ ἴσια, Γαύλῳ τε καὶ μελίτῃ τῆς νήσου προσέειπεν.* Id est: *Belisarius tubis signum ad proficiscendum dari iussit. Velis itaque confestim sublatis, ad Gaulum atque Melitam insulas adplicuerunt.*

Ad ipsum promontorium Bucram effunditur amniculus, cuius fons IIII ferme millia supra litus, ad vicum, cui vulgaris adpellatio est *Santa Cruce*, exoriens, vulgò nunc accolis vocatur *Favara*. *DIANAË* dicitur fons Solino ac Prisciano, Dionysii DIANAË
fons & am-
nis. interpreti. Solinus cap. XI; quod est de Sicilia: *Fluminum miracula abundè varia sunt.* *Dianam, qui ad Camarinam fluit, nisi manus pudicæ hauserit, non coibunt in corpus unum latex vineus & latex aque.* Priscianus, sive Rhemnius Fannius huius operis sit auctor:

Plurima sunt istic totum memoranda per orbem.

Diana fons est; Camarinâ gignitur undâ:

Quem si quis manibus non castis hauserit, umquam

Latifico tristis non miscet pocula Baccho.

Scio equidem hunc *Dianæ fontem* interpretari Fazellum eum, ex quo Hipparis fluvius per Camarinam paludem defluit in mare sub ipsâ veteris Camarinæ urbis speculâ. Verùm Solinus disertè non fontem tantum, sed flumen adpellat, quod juxta Camarinam fluat. quod vocabulum nemo alius tribuit Hippari amni. Sed verum uti fatear, res ea valde ambigua est atque incerta.

Ipsa

CAMARINA
urbs.

Ipsa hinc *Καμαρίνα πόλις*, CAMARINA, sive, ut alii Latini ac maximè poste-
riores scripsèrè auctores CAMARINA urbs, in ipso litore edito loco inter duos
amneis posita fuit, quorum alter nunc *Frascolàri* seu *Frascolàni*, alter *Camaràna* vulgò
vocatur; compluribus memorata auctoribus: quia & ipsa una ex potentissimis ce-
leberrimisquè Siciliae fuit civitatibus. Erravit Ptolemæus, in mediterranea ad x
millia passuum ab litore eam removens. In litore locavit Plinius, dicto lib. III, cap.
VII. *Promontorium*, inquit, *Pachynum*. à qua fronte Siciliae flumen *Hirminium*; opidum
Camarina; fluvius *Gelas*. Scylax, in Circumnavigatione: Ἀπὸ Παχυνῶν δὲ πάλαι Ἐλλη-
νίδες αἰδοῦντο Καμαρίνα, Γέλα, Ἀκράγας, Σελινῆς, Λιλυθαίον ἀκρωτήριον. Id est: A *Pachyno*
urbes Græcæ sunt istæ; *Camarina*, *Gela*, *Acragas*, *Selinus*, *Lilybæum promontorium*. Hodiè
ex urbe tam celebri nihil reliquum est, præter nomen & antiquorum mœnium,
quorum ambitus ad c. 1519 passus patet, & ædificiorum tenuis reliquias. nam
patrum nostrorum memoriâ, omnia reliqua vetustatis monumenta in opidum, cui
vulgare nomen *Terra nuova*, xviii millia passuum hinc disitum, translata sunt.
Turris tamen seu specula quadrata, elegantis operis atque eximie magnitudinis, è
ruinis eius paullo antè erecta fuit: *Torre di Camaràna* etiam nunc vulgò nuncupata.
A Syracusanis olim conditam fuisse urbem auctores sunt, Thucydides, Marcianus
Heracleensis, ac Strabo. Ex his Strabo lib. vi; *Καμαρίνα*, inquit, ἀπικεῖται Συρακυσ-
σίῳν. id est: *Camarina* colonia Syracusanorum. Tempus etiam adjicit Thucydides
lib. vi. Καὶ Καμαρίνα, inquit, περὶ τὴν ἑσπέρην τὴν Συρακυσίων ἀκρότητα, ἔπειτα ἐγγύτητα πέντε καὶ
τετάρων καὶ ἑκατὸν μὲν Συρακυσίων κλίσην. Ἀναστάντων δὲ Καμαριναίων δημοφύλων πλείων ἑσπέρην
Συρακυσίων δι' ἀπίστευσιν, ἡρόνῳ ἱπποκράτης ὑστέρων, Γέλας τυραννῆος, λήθησιν ἀνδρῶν Συρακυσίων
αἰχμαλώτων λαβῶν τὴν γῆν Καμαριναίων, αὐτὸς οἰκίσης δημοφύλων κατασκεύασε Καμαρίνα. καὶ
αὐτὸς ἑσπέρην τὴν ἀκρότητα ἡρώδῃ, ποτὴν καὶ ἀκρότητα τὴν Γέλων. Id est: *Camarina*
quoque primum à Syracusanis fuit condita, annis fermè cxxxv postquam Syracusæ condita.
Quum autem Camarinenses ob defectionem à Syracusanis bello essent eiectiones; post aliquanto
Hippocrates, Gela tyrannus, pro redemptione Syracusanorum, quos captivos habebat, *Cama-*
rinensium agro accepto, ipse colonia deductor *Camarinam* iterum condidit atque incolis fre-
quentavit. Et quum rursus à Gelone sedibus moti essent; mox jam tertio per eundem *Gelo-*
nem *Camarina* frequentata est. Syracusæ conditas fuisse à Corinthiis, Archiâ duce, Olympiadis xi anno 11, ante natum Iesum anno 15 ccccxxv, supra cap. 11 & xii
ostensum est. Condita igitur *Camarina* fuit circa Olympiadem xlv; annis ante
natum Christum circiter 15 c. Anno xlv post, quàm condita fuit, iterum fuisse
ab iisdem Syracusanis everfam, auctor est prædictus Marcianus, in Orbis descri-
ptione, his verbis:

Μεγαρεῖς Σελινῶντ' οἱ Γελοῖοι δ' ἐκλήσαν
Ἀκράγαντα· μεσολύω δ' Ἴωνες ἐκ Σάμου.
Συρακυσίαι δὲ τὴν Καμαρίνας Δημοφύλων.
Αὐτοὶ δὲ πύργῳ ἦσαν ἐκ ἑσπέρων πάλιν,
Πρὸς ἑξῆς ἔτη καὶ τετάρων ἑκατὸν.

Hoc est:

Megarenses Selinuntem, Gelenses autem condiderunt
Agrigentum; *Messanam* verò *Iones* ex *Samo*:
At Syracusani eam, que *Camarina* dicitur.
Ipsi autem hanc sustulerunt è fundamentis rursus
Sex & *quadraginta* annis post, quàm habitari cepit.

Sed ab Marciani sententiâ paullum variant *Pindari* Scholiastæ. Ipse *Pindarus*,
Olympior. odâ v, quam *Plaumidi* *Camarinensi*, victoriam in Olympiis adepto,
composuit, ita de eo canit:

Ὅς τὴν σὸν πόλιν αὖξων,
Καμαρίνας, λαοττόφον,
Βωμοὺς ἑξ' ἰδύ-
μους ἐγράραρον ἐορ-
τῆς θεῶν μεγάρας
Ἴπποβοστίαις, ἀέθλων τε περ-
πιαμέροις ἀμίλλαις,
Ἴπποισι, ἡμιόνοις τε, μοναμπυκί-

α. τε.

α π. πιν δε κυδθ
 Α' ερεν νικησας ανεθηκε' και
 Ο'ν πατρι' Α' κρων' εκαρυξε, και
 Των νεοικων εδραν.

Hoc est:

Qui tuam civitatem amplificans,
 Camarina, populi altricem,
 Aras sex gemi-
 nas honoravit fe-
 stis deorum maximis
 Cum bouum immolationibus, ludorumque quin-
 que dierum certaminibus,
 Equis multisque, & unico fre-
 no. Tibi verò decus
 Pulcrum victor dicavit: &
 Suum patrem Acronem praconis voce pronunciauit, &
 Nuper conditam sedem.

10

Ad hæc ita Scholia: Τὴν νεοικὸν ἔδραν ἀνηγάγουσιν, ἢ πόλιν αὐτῆς, ἢ νεωστὶ ἰδρυθεῖσαν. κλί(ε) εἰδὸ
 γὰρ ἢ Καμαρίνα ποταμοῦ ἢ πέμπτη Ὀλυμπιάδι. ἑπικρατησάντων ἢ Συρακυσίων, παρθεῖται τῇ ἢ
 20 Ὀλυμπιάδι. εἴτε ἐν τῇ π' Ὀλυμπιάδι, τῷ μεταξὺ χρόνῳ [lege, & μεταξὺ χρόνῳ] καθ' ὃν ἐνίκησεν ὁ
 Φαύμις, ἀνακλι(ε). εἰσὶ τῶς οὐδ' αὐτὴ νεοικὸν ὀνομάζει. Ἰπποκράτης ἢ Ἰσώδ' ἢ Γελῶν τρεῖς ἀνη-
 γέρθη. εἴτε Ἰσώδ' Γελῶνος (ζωωκιδῆ ἢ Καμαρίνα κτ' τὴν μβ' Ὀλυμπιάδα, ὡς Φησὶ Τιμαῖος. διὰ καὶ
 νεοικὸν ἔδραν εἴπε ἢ πόλιν. ἢ ἄλλως αὐτὸ ἐρῆτο κτ' ἢ Δαρεῖς ἢ Ὑστρασιαν. Φίλις δὲ Φησὶν,
 ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ Γελῶν Καμαρίναν κατέσπειψεν. [lego; Φίλις δὲ Φησὶν ἐν τῇ τρίτῃ, ὅτι Γελῶν Καμαρίναν
 κατέσπειψεν.] Ἰπποκράτης ἢ πολεμῶν Συρακυσίους, καὶ πολλὰς ἀρχαίας λαβῶν, ὑπερὸν ἔδοξεν
 εἶλαθε τὴν Καμαρίναν, καὶ ζωοκισεν αὐτήν. Hoc est: Nuper habitatam sedem adpellavit urbem
 eius, que nuper erat condita. nam Condita est Camarina Olympiade XLV. Quum autem Syracu-
 sani eam subegissent, vastata est Olympiade LVII. Rursum Olympiade LXXXV, sub idem tempus,
 quo Psaumis victoriam obtinuit, de novo extructa fuit. Merito igitur eam nuper frequenta-
 30 tam adpellat. Hippocrates autem a Gelensium tyranno sublatus est. Iterumq, a Gelone incolis fre-
 quentata est Camarina circa Olympiadem XLII; ut auctor est Timæus. ideòq, nuper habitatam
 ait urbem. Capta autem fuit sub Darii Hystaspis expeditionem. Philistus verò lib. III tradit, ab
 Gelone eversam esse Camarinam. Hippocrates autem, bellum Syracusanis movens, quum magnam
 eorum numerum cepisset, pro redemptione eorum accepit Camarinam; iterumq, incolis frequen-
 tavit. Corruptos plerosque esse istos Olympiadum numeros, vel ex uno eo satis pa-
 tet, quòd condita primùm dicitur Olympiade XLV; postea verò, quàm subversa fuis-
 set, iterum instaurata fertur Olympiade XLII. sed & ex eo, quòd secundum restituta
 traditur Olympiade LVII; id est, anno post, quàm condita primùm fuit, XLVIII: quum
 Marcianus XLVI tantùm annos numeret. Verùm hoc discrimen leve fuerit. ca-
 40 terùm secunda in eundem poetam recentioraque Scholia Olympiadem habent
 LXXXII; ubi priora ista LXXXV. sic enim illic scriptum est: Νεοικὸν ἔδραν λέγει ἢ Καμαρίναν,
 ἐπὶ δὲ ἐν τῇ ποταμοῦ ἢ πέμπτη Ὀλυμπιάδι κατὰρχαὶς κλιθεῖσαι, ἐν τῇ πεντηκοστῇ ἐβδόμῃ Ἰσώδ' Συ-
 ρακυσίων ἑπικρατησάντων τῶς αὐτῆς ἐχόντας κατέσπειψο· εἴτε ἐν τῇ ὀγδοηκοστῇ δόξεν Ὀλυμπιάδι,
 μεταξὺ ἢ χρόνῳ, καθ' ὃν Φαύμις ἐνίκησεν, ἀνακλι(ε). Hoc est: Nuper frequentatam sedem vocat
 Camarinam: siquidem, quum Olympiade XLV primùm condita esset, Olympiade LVII à Syracu-
 sanis, incolis eius bello subactis, eversa est: atque iterum Olympiade LXXXII, sub idem tempus,
 quo Psaumis victoriam obtinuit, de novo restituta. Porro Diodor. lib. XI: Ἐπ' ἀρχοῦσιν Ἀθήνη-
 σιν Εὐίπῳ, * * * κτ' ἢ Σικελίαν Καμαρίναν Γελῶνι κατὰκλήσασιν ἐξ ἀρχῆς κατὰκλήσασιν. Id
 est: Summum Athenis magistratum gerente Εὐίπῳ, in Sicilia Camarinam Gelenses occupantes,
 50 de novo agros inter se distribuerunt. Factum hoc VII annis post Gelonis excessum. Sed
 nomen id unde urbs habuerit, indicandum erat. Stephani epitomator: Ἀκράγαντες,
 πόλις πέντε Σικελίας, δὸς ποταμοῦ ὠρεῖοντος. Φησὶ γὰρ Δεῦρε, ὅτι αἱ πόλεις τῆ Σικελικῶν πόλεων
 ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται. Συρακυσίους, Γέλας, Ἰμέραν, Σελινῶντα, καὶ Φοινικῶντα, καὶ Ἐρύκλω, καὶ
 Κάμικον, Ἀλυκὸν τε καὶ Θέρμον, καὶ Καμαρίναν. Id est: Acragantes urbes sunt quinque. qua-
 rum una Sicilia est, à præterfluenti flumine dicta. Ait quidpe Duris, plerasque Sicularum ur-
 bium ab amnibus nomina accepisse: Syracusas scilicet, Gelam, Himeram, Selinuntem, Phæni-
 cūntem, Erycēn, Camicum, Halycum, Thermum, & Camarinam. Syracusas non à flumine
 R aliquo,

R

CAMARINA
palus, sive
lacus.

aliquo, sed à palude *Syracà* nomen accepisse, suprà cap. xii ostensum est. idem & de *Camarinà* intelligendum, ex aliis disco auctoribus compluribus; quibus non flumen, sed *λίμνη Καμαρίνα*, id est, PALUS sive LACUS CAMARINA memoratur. Ac primum disertis id testantur verbis Scholia in Pindari dictam oden v. ubi ita scriptum est: *Ἀρίστωρχος ἢ ἀπὸ τῆς Ὀκεανῆς θυγατέρος, Καμαρίναν τὴν λίμνην ἀφ' ἧς καὶ τὸ πόλιν ὠνομάσθη. Ἄλλως Καμαρίνα ἢ πόλις τῆς Ψαυμιδῶς καλεῖται, ἢ λίμνη, ὡς λησίων αὐτῆς κειμένη.* Id est: *Aristarchus intelligit Oceani filiam, Camarinam paludem. à qua etiam urbem denominatam ait. Aliter: Camarina vocatur urbs Psaumidis, & palus propè sita.* Hinc Virgilius, *Aeneid.* lib. III:

Hinc altas cauteis projectaq; saxa Pachyni
Radimus: & fatis numquam concessa moveri
Adparet Camarina procul: campique Geloi,
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

10

Et Virgilium, ut plerumque aliàs, heic quoque imitatus Silius, lib. xlii:

Et cui non licitum fatis Camarina moveri.

Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. i i:

Quas pigra vado Camarina palus,
Quas Arethusai latices, quas advena nutrit
Alphæus.

Ad illa Virgilii ita Servius: *Palus est juxta eiusdem nominis opidum. de qua quodam tempore, quum siccata pestilentiam creasset, consultus Apollo, an eam penitus exhaurire deberent, re-* 20
spondit: μή κίνει Καμαρίναν ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων. Quo contempto, exsiccaverunt paludem: & sedatâ pestilentia, per eam partem ingressis hostibus pœnas dederunt. Sed hoc responsum Aenea temporibus ignotum fuit. ergo non observavit pœta: sed ad presens tempus loquitur est. Idem narrat in eundem pœta locum & Pomponius Sabinus: Camarina opidum est, & palus eiusdem nominis. Ea quum quondam, deficiente aquâ, pestilentiam ex putore faceret; opidani Apollinem consulere, an penitus exsiccarent? Respondit, ut caverent. Illi, neglecto oraculo, exsiccavere paludem. Eo itinere profecti hostes, urbem diripere. Stephani epitomator: καμαρίνα, πόλις Σικελίας καὶ λίμνη ἀφ' ἧς ἡ παροιμία

μή κίνει Καμαρίναν ἀκίνητη γὰρ ἀμείνων.

Id est: *Camarina, urbs Siciliae & lacus: de quo proverbium:*

Ne moveas Camarinam: immota enim melior.

30

Anthologiae Græcorum epigrammatum lib. III: *Εἰς Καμαρίναν ἐν Σικελίᾳ παροιμιώδης.*

Μή κίνει Καμαρίναν. ἀκίνητη γὰρ ἀμείνων.

μή ποτε κινήσεις τι μείονα μείζονα θεῆς.

Id est: *In Camarinam Siciliae proverbiale:*

Ne moveas Camarinam: immota enim est melior.

Ne quando movens minora, maiora facias.

Ad hæc ita Scholia: *καμαρίνα πηγή [lego, πόλις, ut reliqui auctores omnes] ἐν λίμνῃ ἐν Σικελίᾳ. Ἐρηθισθείσης ἢ αὐτῆς, λοιμὸν φασὶν ἐκ τέρας τοῖς Πηχωρείοις Ἰππιδόχοις. τοῖς χρηστέμασι τοῖς θεοῖς ἢ τῆς πόλιος, εἰ πάντας αὐτῆς ἐκκατάραι καὶ ἐξαλείψασθαι θεοὶ, ἀνέειπεν [lege, αἰεῖπεν] ὁ θεός, μή κίνει Καμαρίναν. τὴν λίμνην κατὰ φρονήσαντων, τὴν λίμνην ἐκάρθησεν. σβεσθείσης ἢ τῆς πόλιος, οἱ πολέμιοι, καὶ τὴν λίμνης εἰσδύντες, τὴν Καμαρίνας καταπόλεμησαν. Id est: Camarina, urbs est & palus in Sicilia. Hæc quum, deficiente aquâ, sicca facta esset, pestilentiam aiunt incolas invasisse. hi quum Apollinem consulissent, an penitus eam exsiccare deberent; respondit deus, Ne moveas Camarinam. Illi, neglecto oraculo, paludem exsiccaverunt. At morbo extincto, hostes per paludem ingressi, Camarinenses oppugnaverunt. Hinc & apud Svidam: μή κίνει Καμαρίναν.] λίμνην φασὶν Καμαρίναν τὴν Καμαρίνη πόλιν ὡς ἀκίνητην ἐμάνυμον αὐτῆς. καὶ βελτοροῖς τοῖς Καμαριναίοις μελοχρηστέμασι, ἐρηθισθῆναι ὁ θεός, μή κίνει Καμαρίναν. οἱ ἢ τῆς πόλιος ὡς ἀκίνητης, ἐελάθησαν. ὅθεν ἡ παροιμία εἰρηπῆς Ἰππιδόχοις καὶ αὐτῶν βλαβερώς ἢ πινόντων. Id est: Ne moveas Camarinam.] Camarinam aiunt paludem esse, urbi eiusdem nominis conterminam. quam quum Camarinenses aliò deriva-*

50

HIPPARI
amnis.

turi essent; oraculo moniti sunt, ne id facerent. Sed quum deo non obtemperassent; damnum eos fecisse. Unde proverbium est dictum de iis, qui sibi ipsi nocent. Palus ea, seu veriùs lacus aut stagnum, in amœnissimâ planitie sub ipsis Camarinæ urbis vestigiis triangulâ ferè specie sita, hodièque vulgò accolis vocatur *Lago di Camaràna*: ut & amnis, medium lacum transiens, *Fiume di Camaràna*. Olim autem hic dictus fuit ἰππάρης, HIPPARIS. Pindarus dictâ Olympior. odâ v:

Ἰκὼν δὲ Ὀϊνομάει καὶ
Πέλοπ' παρ' Ὀνηστῶν

Σταβρῶν

Σταθμῶν, ὡς πλι-
 άσχε Παλλας, αεί-
 δει μὲν ἄλσθ' ἀγνόν
 Τὸ πόν, ποταμόν τι ὄμιον, ἐγ-
 χωρεῖαν τι λίμναν,
 Καὶ σεμνὸς ὄχετός, ἴπ-
 παρες οἷσιν ἀρδεὶ στρατῶν,
 Κολλᾶ τι σεδι-
 ῶν θαλάμων πεχέως
 Τ' ἴγμον ἄλσθ',
 Ἀπ' ἀμνηχανίας ἀγνὸν εἰς Φάθ'
 Τόνδε δάμον ἀσῶν.

Id est:

Reversus autem Oenomai &
 Pelopis ab amabilibus
 Stationibus, ὁ urbis confer-
 vatrix Pallas, cele-
 brat lucum sacrum
 Tuum, flumenque Oanum, pa-
 triamq. paludem,
 Et venerandos canaleis, Hip-
 paris quibus rigat exercitum;
 Adglutinatq. stabili-
 um domorum celeriter
 Altam silvam;
 A consilii inopia adducens in lucem
 Hunc populum civium.

Ad hæc ita in Scholiis: Ἰμνῆ δὲ τὸ ποταμόν ὄμιον καλέμενον, καὶ ἐγχωρεῖαν λίμνην Καμαρῖνας.
 ἡμνῆ δ' ἔτι ὄχετός τ' ἴππαρος ποταμῶ. ὅστις τις μὲν ὄχετός αὐτῶ ἀρδεὶ τὸ ὄμιον ἔχλον καὶ πὴν πό-
 30 πον. περικολᾶ δὲ καὶ περικελεύθει ἀδελφείπῳ αἰσῶς μέγα, ἔτι πον πολὺν τι καὶ ὑψηλόν, ὡς διῶαδῃ
 καὶ θαλάμῳ ἐξ αὐτῶ ἔτι μεγάλας ποιεῖν οἰκίας. ἀγνὸν δ' ἴππαρον αὐτῶν εἰς Φῶς καὶ χαρῶν ἐξ ἀμνηχανίας,
 ἔτι Ὀππορίας [lege, δὴ τὸ ἀμνηχανίας, ἐξ Ὀππορίας] πάντα παρέχων. λέγει γὰρ ἔτι ναυσίπορος εἶναι
 καὶ πολυέχθους. Καὶ ὁ μὲν Ἀρκεστροχὸς βέλεται ἄτω. [.....] Θαλάμων καὶ σταθμῶν [lege,
 καὶ σταθμῶν] ἴππαρον τῇ Καμαρῖνῃ παρέχεν. Φασὶ [lege, Φησὶ] γὰρ ἔτι ἀπὸ μέσης ῥέων τῆς
 Καμαρῖνης τῇ πηλημυρία ἀναπαλάσσει γλῶ, ἀφ' ἧς πηλημυρίας οἱ Καμαρῖνῶν, οἰκοδομοὶ τὰς οἰ-
 κίας. Ὁ δ' Ἰδιμῶς ἔτι τὸ βέλεται ἄτω. γὰρ, Φησὶ, ποταμὸν πηλημυρίαν, ὡς διῶαδῃ τῇ νεωσὶ καὶ σταθμῶν
 ἀείσει πλεῖστον ποταμὸν πηλημυρίαν πηλημυρίαν πηλημυρίαν. ἀλλὰ τὸ Φησὶ, ὅτι ὁ ποταμὸς διὰ μέσης
 τῆς ἄλλης ῥέει. εἶπε κήπων [lege, κήπων] τῇ Καμαρῖνῶν πᾶσι ξύλα, εἰς καὶ σταθμῶν διδῶσιν οἰκημά-
 40 τῶν ἀμνηχανιώτων καὶ πηλημυρίαν, ἔτι πηλημυρίαν, ἔτι πηλημυρίαν, ἔτι πηλημυρίαν, ἔτι πηλημυρίαν, ἔτι πηλημυρίαν.

Id est: Canis etiam amnem Oanum, & patriam paludem Camarinam. celebratq. etiam canaleis
 Hipparis fluvii: qui canalibus suis rigat omnem populum locumq.: adglutinat autem atque accu-
 mulat sine intermissione magnum nemus, & locum multum. excelsumq.: ita, uti & thalami ex eo
 & magna domus confici possint. adducit autem populum earum ex inopia consilii in lucem & le-
 titiam: ex abundantia omnia præbens. navium enim capax & piscosus esse dicitur. Atque Ari-
 starchus ita quidem [....] deesse aliquid videtur [....] cubiculorum structorem Hipparin
 Camarinæ præbuit. ait enim illum, per mediam defluentem Camarinam maris estu adfluente for-
 mare terram: ex qua lateres conficiant Camarinenses ad domorum adificationem. At Didymus
 aliter sentit. non enim aded eum, ait, ex astuare, ut nuper habitari cepta urbi tantam luti co-
 50 piam ad laterum confectioem præbuisse potuerit. sed ait, amnem per mediam silvam fluere: Ca-
 marinensibusq. ligna cadentibus, in structuram dare adificiorum. & quum ipsi ex consilii inopia
 nesciant, qua ratione ea deducant ac deferant: excipere ea amnem: & copioso suo flumine deferre
 in urbem. In eandem sententiam posteriora quoque Scholia habent. unde pauca,
 quæ ad descriptionem Hipparis fluvii spectant, adducantur ista: ἴππαρος ποταμῶ ἐν
 Συκίλιᾳ, πηλημυρίαν Καμαρῖνης ποταμῶ τῶ βέλεται, ὡς καὶ ναυσίπορος εἶναι. ἐχθὸν δ' ἔτι πηλημυρίαν ἐκ ἰανῶς ὄρεος
 ἐν Συκίλιᾳ, δένδρα πολλὰ ἔχοντος. Τέμνοντες οὖν ἐνταῦθα οἱ Καμαρῖνῶν ξύλα πηλημυρίαν, ἐμ-
 βαλεῖσιν ἐν τῷ ποταμῶ. ὁ δ' ἴππαρος ποταμῶ Φέρει αὐτὰ πηλημυρίαν τὸ πᾶν. ἐχθὸν δ' ἔτι πηλημυρίαν ἐκ ἰανῶς. Id est:
 Hipparis fluvius in Sicilia, prope Camarinam: tantus fluento, uti navium etiam sit capax. profluit
 autem

autem ex monte quodam Siciliae silvoso. Camarinenses itaque caesa in eo domibus edificandis ligna, flumini imponunt: quod fluente suo ea ad urbem defert. Est autem piscium quoque plenum. Ex isthac igitur descriptione clarè jam liquet, *Hipparin* esse eum amnem, qui, per dictum Camarinam lacum transiens, vulgò nunc dicitur *Fiume di Camaràna*. oritur quidpe hic XII circiter millia passuum à mari in medio opidi Yhomifi foro, fonte adeò uberi ac copioso, uti statim à teli jactu molis sufficiat convolvendis. hinc ripas eius frugum ac domesticarum arborum omnis generis feracissimum cingit solum. v circiter millia passuum à litore prædictum lacum *Camarinam* influit. quem perperam Latini auctores *paludem* vocasse mihi videntur; quando non aqua id pluviae, sed indigenæ fontes numero plures xx efficiunt. quare rectius ipsi accolæ Græci *λίμνω* 10 pariter omnes, id est, lacum adpellarunt. Apud Nonnum, *Διονυσιακῶν* lib. XIII, hi leguntur versus:

Οἱ π' εἶχον Καμαρίναν, ὅπη κελάδοντι ρεέθρω
Ἰππάρης ἀσηρακίῳ ἐρδύρατι ἀγκύλον ὕδαρ.

Hoc est:

*Quique tenebant Camarinam: ubi resonanti fluxu
Hipparis debilis eructat flexuosam aquam.*

Sanè nec debili, nec resonanti admodum, nec flexuoso fluxu est *Hipparis*: ut qui copiosis aquis per arenosum alveum in plano campo fluit. Hæc igitur unde hauerit Nonnus, ego miror. Apud Silium, lib. XIIII ita legitur:

*Qui fonteis, Vagedrusa, tuos, & pauperis alvei
Hypaten; ac facilem superari gurgite parco
Pantagiam, rapidiq. colunt vada flava Symæthi.*

Heic nescio, quomodò vocabulum *Hypaten* metri rationi fatis respondeat. At nullus quum aliis agnoscat in Sicilia auctoribus *Hypates*; equidem minimè dubitaverim, quin & ipse scripserit Silius *Hipparin*. Apud Ptolemæum etiam, ut innumera alia vocabula, Ἰππάρης obliquum casum corruptum esse puto ab genuino Ἰππάρης, sive Ἰππάρης. Apud Vibium quoque in Catalogo fluminum ita legitur: *Hyparis, quem & Hictarim vocant: ex quo Camerinis aqua inducta est.* Nempe, quia in eodem fluminum catalogo antè scriptum erat, *Hyparis Scythia*; heic etiam per ignorantiam simul & 30 oscitantiam librarius idem posuit vocabulum: quum fortè ab ipso auctore scriptum esset *Hyparis*. Pro altero illo vocabulo *Hictarim* haud dubiè scribendum est *Hipparim*.

HYPERIA,
Phæacum se-
des.

Cæterum apud eundem Vibium, in Catalogo paludum ita legitur: *Camerina nunc, antè Hesperia dicta.* Hoc quoque vocabulum *Hesperia* vitiatum esse, pro quo restituendum *Hyperia*, supra cap. II docui. unde ea, quæ illic disferui, heic repetere, quia huius loci sunt propria, ne pigeat. Homerus itaque *Odysseæ* lib. VI ita canit:

— Αὐτὴρ Ἀθλίῳ

Βῆ δ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πῶλιν τε.
Οἱ πρὶν μὲρ πόλιν ἔβαιον ἐπ' Ἐρυχόρω Ἰππερίῃ.
Ἀρχὴ Κυκλώπων, ἀνδρῶν ὑπερμυροέντων.
Οἱ σφέας σινέσκοντο, βίῃφι δὲ Φέρπροι ἦσαν.
Ἔνθεν ἀναστήσεις ἄγε Ναυσίθοσθε θεοειδής.
Εἶσαν δ' ἐν Σχερίῃ ἑκαὶ ἀνδρῶν ἀλφειέων.

Id est: — At Minerva

*Ibat ad Phæacum populum atque urbem:
Qui antea habitabant in speciosâ Hyperia,
Prope Cyclopas, viros superbientis.
Qui eos prædabantur; quum viribus forent potiores.
Hinc eos deduxit Nausthous, deo similis:*

Atque in Scheria collocavit, procul ab hominibus ingeniosis.

Scheria est eadem, quæ *Corcyra* vocatur insula. cæterum quæ ista fuerit Ἰππερία *HYPERIA*, Phæacum antiqua sedes, ostendunt commentatores Homeri Didymus & Eustathius, aliique grammatici. Didymus: Ἰππερία οἱ μὲρ ἐν Σικελίᾳ Καμαρίναν, οἱ δὲ δὸς ἔσπερ τῆ μὲν γνωστοτέρη, ἄλλοι δὲ, ὅτι τὸ νῆος πηλοσίων τῆ Κυκλώπων χώρας. Id est: *Hyperia*. alii Sicilia aiunt esse urbem *Camarinam*: alii confictum sic nomen ab eo, quod ultra nobis cognitam terram situs sit locus. alii insulam fuisse putant prope Cycloperum terram. Eustathius: τὴν δὲ Ἰππερίαν, πῶλιν Σικελίας Ἰνέσ Φασι, τῆ ὑστερον Καμαρίναν. οἱ δὲ νῆος πηλοσίων τῆ Κυκλώπων χώρας.
Hoc est:

20

40

50

Hoc est: Hyperiam quidam Siciliae urbem aiunt esse, quae postea Camarina dicta. alii vero insulam volunt, prope Cyclopium terram. Stephani epitomator: Ἰπέρεια, πηγή Μεσηίδος, ἢ πόλις Σικελική. id est: Hyperia, fons Meseidis; & item urbs Sicula. Hesychius: Ἰπέρεια, ἢ Φαιδίων πόλις ἐκ κρήνης. id est: Hyperia; Phaeacum urbs & fons. fortassis heic interiit ultima vox Μεσηίδος. Svidas simpliciter: Ἰπέρεια, ὄνομα κρήνης. id est: Hyperia, nomen fontis. At & ipse haud dubie Svidas, unà cum Stephano & Hesychio, intellexit fontem illum Meseidis, Homero Iliad. lib. vi celebratum. Verum enimvero aut Hipparis fluvius ab ista Hyperia nomen traxit, aut haec ex illius vocabulo omnis Homero conficta est.

Ὁ Ὠανὸς hinc ποταμὸς, id est, OANVS amnis, Pindaro loco supra scripto ad Camarinam memoratus, nullus alius esse potest, quam quem ab orientali urbis latere ^{fluvius.} nunc vulgò Frasculari & Frasculani adpellari dixi. De hoc Scholia ad Pindarum: ποταμὸς ἐν Καμαρίῃ Ὠανός. id est; Oanus, fluvius apud Camarinam.

CAP. XV.

Gela, fluvius & urbs; quae antea Lindii. Geloi campi. Apollinis statua ingens. Achates & Vagedrusa amnes. Gelonium stagnum. Agrigentum urbs; quae antea Omphace. Acragas & Hypsa fluvii.

Reliquum hinc à Camarinà ad Lilybaeum versus litus ipsorum veterum auctorum discrepantià obscurius incertiusque effectum esse videtur. Ptolemaeus ita habet: Ἰπέρεια ποταμὸς ἐκβολαί, Ἰμέρα ποταμὸς ἐκβολαί, Ἀκράγαντινων ἐμπόριον, Ἰψα ποταμὸς ἐκβολαί, Ἡράκλεια, Ἰσθῆρος ποταμὸς ἐκβολαί, Σοσιῆ ποταμὸς ἐκβολαί, Πινία, μαζάρα ποταμὸς ἐκβολαί, Σελινῶντος ποταμὸς ἐκβολαί, Ἀκίθιος ποταμὸς ἐκβολαί, Λιλύθειον πόλις ἢ ἀκρῶ. Id est: Hipari amnis ostium, Himeræ fluminis ostium, Acragantinorum emporium, Hypsæ fluminis ostium, Heraclea, Isburi fluvii ostium, Sossii amnis ostium, Pintia, Mazara fluminis ostium, Selinantis amnis ostium, Acithii fluvii ostium, Lilybaeum opidum & promontorium. At Plinius, lib. iii, cap. viii, sic: Opidum Camarina; fluvius Gelas; opidum Acragas, quod Agrigentum nostri dicere: Thermæ colonia; amnes Atys & Hypsa, Selinûs opidum: Lilybaeum ab eo promontorium. Ita scilicet longè diversissimo tractu Hypsam refert Plinius, à Ptolemaei ordine; quando Selinûs opidum circa extremam huius lateris partem fuit; ut post ostendetur. Sed ad Agrigentum, quod opidum hodieque vulgò dicitur Gergenti, fuisse Ptolemaei Hypsam, mox infra docebo. de Plinii verò Hypsâ post agetur.

Ὁ Γέλας ποταμὸς, id est GELA fluvius, & eiusdem nominis urbs, memorantur Herodoto, Thucydidi, Aristophani, Scylaci, Virgilio, Ovidio, Diodoro, Plinio, Silio, Diogeni, Stephano, Vibio, Svidæ, Etymologo, & aliis. Virgilius, Aeneid. lib. iii: ^{GELA, fluvius, & urbs; quae antea LINDII.}

Adparet Camarina procul, campique Geloi, Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

Ovidius, Fastor. lib. iii:

Et te vorticibus non adeunde Gela.

Silius, Virgillii perpetuus imitator, lib. xiiii:

Venit, ab amne trahens nomen, Gela: venit Halesa.

Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. ii:

— Nomenque, Gelan, qui praeiuit urbi; Concelebrant.

Vibius, in Catalogo fluminum: Gela, Sicilia; à quo opidum. Scholia in Pindari Olympior. oden ii: ἐν Σικελίᾳ Γέλας ὀμώνυμος τῆ ἐκεῖ πόλει Γέλα βῆ. id est: In Sicilia amnis eodem cum urbe illic nomine fluit. Stephani epitomator: Ἀκράγαντες, πόλεις πέντε Σικελίας, ἀπὸ ποταμῶν ὁμοῦ ῥέουσι. Φησὶ γὰρ Δέδερτος, ὅτι αἱ πόλεις τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται. Συρακῆσας, Γέλαν, Ἰμέραν, Σελινῶντα, καὶ Ἐρύκλιον, καὶ Κάμικον, Ἀλύκον τε, καὶ Θέρμον, καὶ Καμαρίνας. Id est: Acragantes urbes sunt quinque: quarum una Sicilia, à flumine pralabente dicta. Ait quidam Duris, plerasque Sicularum urbium ab amnibus nomina accepisse: Syracusas scilicet, Gelam, Himeram, Selinûntem, Phanicûntem, Erycen, Camicum, Halycum, Thermum, & Camarinam. Thucydides, lib. vi: Γέλαν δὲ Ἀντίφρητος ἐκ Ῥόδα καὶ Ἐνίμου ἐκ Κρήτης ὑπίκτας ἀκράζοντες, κρ 117

pariter Græcis auctoribus non Γελαῖοι, sed Γελαῖοι dicitur. Et quid illud ab Gelone Γελαῖοι erat, nisi gentilitium? Certè id voluit ipse Stephanus; nempe à Γέλα quidem per analogiam fuisse dicendum Γελαῖοι, quemadmodum à Καμαρῖνα, Ἰμέρεα, Λίγρεα, Ἐννά, Ἰέλα, facta sunt, Καμαρῖναῖοι, Ἰμεραῖοι, Λίγρεαῖοι, Ἐνναῖοι, Ἰελαῖοι; & id genus alia: verùm Abronem & quotidianam consuetudinem docere, dicendum esse Γελαῖοι: quod ipsum quum novæ sit atque inusitata formationis, non à Τίλα, sed à Γέλων deductum videri. Scripsit igitur ipse Stephanus; τὸ ἔθνικόν Γελαῖοι, ἢ Γελαῖοι. id est; *Gentile est Gelous: non Gelous*. At mendum istud satis antiquum est: nec dubitaverim, errore potius atque ignorantia epitomatoris factum, quam
 10 librarii lapsu. sic quidpe apud Svidam quoque: τὸ ἔθνικόν Γελαῖοι, ἢ Γελαῖοι. & apud Etymologum: τὸ ἔθνικόν, Γελαῖοι. Atque illi sanè grammatici, sive exscriptores, longè imperitius fecerunt, qui in epistolis Phalaridis, ad Camarinenses atque Ennenses scriptis, non modò pro vocibus Γέλαν & Γελαῖοι subjecerunt Γέλλαν atque Γελλῶοι: sed etiam pro Γελαῖων, Γελλῶων. à quo rectum etiam casum reperio in Scholiis ad dictam Pindari Olympior. ὄδον 11; εἰ Γελλῶοι: idque eò absurdius, quòd mox sequatur obliquus τῶν Γελαῖων: quamvis ibidem frequenter sit Γέλλαι, & Γέλλαι. Caterùm condita urbs fuit anno, ut ait Thucydides, xlv post, quàm Syracusæ condita fuere; id est, Olympiadis xxxi anno 111; ante natum Iesum anno 1000. nam Syracusæ condita fuisse Olympiadis xi anno 11; id est, ante
 20 Christum anno 1000xxxv; suprà ostensum est. Ab initio autem, quum conderetur, dicta fuit οἱ Λίνδοι, LINDOI. quo nomine postmodum abjecto, à præflente flumine dicta est GELA. Ipse amnis Gela hodiè vulgò accolis *Fiume di Terra nuova* cognominatur, ab opido, quod ab ostio eius 10 passus in occidentem versùs distat. Immensum errarunt illi, qui eum fluvium voluerunt esse Gelam, qui, huius lateris maximus & totius insulæ longissimus, vulgò nunc vocatur *Salsi*. hic quidpe antiquorum est Himera; ut post patebit. Est equidem alius inter Terram novam & Camarinam amnis, vulgari vocabulo *Drillo*: verùm hunc non esse Gelam inde colligo; quòd nimis propè ad Camarinam, potentissimam quondam urbem, accedit. Plinius, dicto lib. 111, cap. v 111, in mediterraneis refert *Gelanos*. Ptolemæo etiam ipsa
 30 urbs Gela intus, ad x millia passuum à litore remota, collocatur. Haud tantum tamen intervalli fuisse, ex Diodori disco historiâ; quæ lib. x111 talis est: Μετὰ δὲ ταῦτα ἦν Γέλας ποταμὸς ὁ Ἀμίλικας, ὡς καὶ τὸ ὀνόμαζον ποταμὸν τῆ πόλι καπερατοπέδου. * * *. Ὁ δὲ Διονύσιος ποῖς πόσις ὡς ἔγραψε τῆς πόλεως, καπερατοπέδου ὡς καὶ τῆς ἡάλασιαν. ἔωσθε δὲ γὰρ μὴ διασπᾶν τὴν γρᾶσαν, ἀλλ' ὅτι τὴ ἀπὸ τῆς πόλις ἔρμυλ ποιεῖται, κατὰ γλῶσσαν καὶ κατὰ ἡάλασιαν ἀγωνίζεσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς περὶ εἰς τρία μέρη διείλεν: ἐν μὲν ἄγρια πεινήσας τῶν Σικελιωτῶν, οἱς περιέεθε, δριστερὰ τὴν πόλιν ἔχοντας, ἦν τὸν χάρακα τῶν εἰσπῶν ποταμῶν. τὸ δ' ἐπὶ τῆς ἄγριας συμμάχων κατέστησε, ἐκείλῃ, δεξιά τὴν πόλιν ἔχοντας, ἐπέεργεσθαι παρ' αὐτὸν τὸν αἰγιαλόν. αὐτὸς δ' ἔχων τὸ τῶν μισοφόρων συνίσταμα, διὰ τῆς πόλεως ἄρμυσην ἦν τὸν τόπον, ἢ τὴ μηχανήματα τῶν Καρχηδονίων ἐν καὶ ποῖς μὲν ἰππεῖσι παρήγγαλιν,
 40 ἐπειδὴ ἴδωσι τὰς περὶ ἄρμυσην, διαβῶναι τὸν ποταμόν, καὶ τὸ πεδίον καθιπαρξέσθαι. ποῖς δ' ἐπὶ ταῖς ναυσι παρήγγαλε, πρὸς τὴν τῶν Ἰταλιωτῶν ἔφοδον, τῆ παρεμβολῆ τῶν πολεμίων Ἰταλιωτῶν. Διχαίρει δ' αὐτῶν ποιησάντων τὸ ὡς παρήγγαλιν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος παρεσθῆναι, αἰετέροντες τὰς ἐκ τῶν νεῶν δορυβάλλοντες, καὶ γὰρ εἰς ὠχυρομένον τὸ μέρος εἶχον ἅπαν, τὸ ὡς τὸ αἰγιαλόν τῆς στρατιωτικῆς. οἱ δ' Ἰταλιώται κατὰ τὸν καυρὸν ὡς τὴν ἡάλασιαν τὸ πᾶν διαύσαντες, ἐπέεργον τῆ παρεμβολῆ τῶν Καρχηδονίων, τὰς πλείους δρόντες ὡς ἀβεβοηθητότας ἦν τὰς ναῦς. τὰς δ' ἦν τὴ τῆς μέρους Ἰταλιωτῶν ἀπολεημῶδες τρεψάμενοι, παρεσθῆσιν εἰς τὴν στρατιωτικῆν. Hoc est: Post hac Gelam petens Amilcar, ad cognominem fluvium castra locavit. Et postea: At Dionysius ubi ad urbem pervenit, juxta mare castra posuit. namque hoc unice agebat, ne copia distraherentur: sed indidem impetu in hostes facto, terram marique pugnam
 50 ciceret. Post hac, pedestri exercitu in tres partes diviso, unum agmen Siculis attribuit: qui-
 lus mandat, ut, urbem ad sinistram prætergressi, hostium ibi vallum invadant. alterum, & sociorum auxiliis constitutum, urbe ad dextram relicta, ad litus properare jubet. ipse cum mercenariorum manu per urbem eò loci pergit, ubi machinæ Carthaginiensium instructæ erant. equitatu vero præcipit, ut, simul ac pedestrium signa proferri viderent, transmissis flumine per campos sese explicarent. classarius vero edixerat, quamprimum Italici sese inferrent castris hostium: classem uti admovent. Dum imperata singuli exsequuntur, Carthaginienses ad eam maximè partem, qua nullâ profus munitione castra juxta litus obfirmaverant, tutandam festi-

nant; & à descensu hostem prohibent. Eo temporis puncto Italici, totum illud juxta mare spatium emensi, ad castra Carthaginiensium grassantur: ubi plerosque ad naveis arcendum excurrisse deprehenderunt. Præsidio igitur, quod ad partis huius defensionem erat relictum, in fugam acto, in castra impressionem faciunt. Adparet ex his, urbem & ad dextram fuisse amnis ripam, & haud procul à mari, atque edito in loco. hinc etiam Callimacho, ut Scholia ad dictam Pindari Olympior. oden II referunt, vocatur τὸ Γέλα ποταμῷ Ἰπικείρον ἄστυ, id est, urbs Gele flumini imminens. Atque inter prædictum opidum Terram novam & amnem ei cognominem in edito colle ccc circiter passibus ab ipso opido complura haud ita pridem antiquarum fabricarum conspiciantur monumenta: ipseque egomet columnam ibidem erectam vidi Corinthiaci operis & ingentis magnitudinis, cum epistyllo amplissimo. infra opidum autem prope litus superioribus annis multa numismata cum inscriptione Hieronis ac Minotauri effigie, quæ Cretensium significabat coloniam, & item phialæ figulinæ vetustissimi operis repertæ sunt. Fazellus ex his rebus conjicit, vel potius suspicatur, antiquam hoc loco fuisse urbem Callipolim, quam Strabonem in litore Pachynum inter Lilybæumque referre existimat; quum hic nullum eius certum indicet situm. Ego verò antiquæ has esse reliquias Gelæ urbis iudico; quam à litore remotam referunt Plinius pariter & Ptolemæus atque Diodorus. quam falsò Cl. Aretius ac Fazellus, & qui eos sequuti sunt, Licatam interpretantur; ut post patebit. Ad isthanc igitur Gelam quum Dionysius cum exercitu rogatu Gelensium à Syracusis venisset; castra ab eâ urbis parte, quæ orientem brumalem & mare prospectat, in litore posuit; Carthaginiensibus ab alterâ parte, quæ in occidentem versa est brumalem, itidem in litore castra sua habentibus. Siculi itaque Dionysii milites, urbem ad sinistram manum prætergressi, desuper ad Carthaginiensium vallum decurrerunt. Italici verò focii, urbe ad dextram relictâ, in litorali parte eadem Carthaginiensium castra invasere. Iam verò GELENSIS illi sive GELOI CAMPI, Virgilio loco supra citato memorati, ab occidentali urbis parte siti sunt spatiosi, atque mirum in modum plani, inter prædictum Gelam & Naufriam amneis, III ferè passuum millibus à litore remoti: à quo continuo collium jugo arcentur. nam falsum est, quod Virgilius Aeneæ suo, hoc litus præternaviganti, adfinxit in hoc versu: 30

GELOI
campi.

Adparet Camarina procul, campique Geloi.

Sunt autem hi campi frumenti totius insulæ nobilissimi feracissimi. Urbem ipsam admodum fuisse magnam, clarè indicat idem poëta sequenti continuo hoc versu:

Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

Hinc etiam Callimachus, loco supra indicato, non πόλις, leviori ac magis vulgari vocabulo, adpellavit; sed ἄστυ: quod non nisi in prægrandibus urbibus usurpatur. Errarunt igitur heic iterum, qui hoc versu immanem, non urbem, sed fluvium poëtam intellexisse volunt, nempe, quia Gelam amnem interpretantur, ut ante dixi, eum, qui, totius insulæ longissimus, vulgò nunc apud Licatam vocatur *Sassi*. Ditionem quoque eius longè latèque fuisse diffusam, vel inde perspicitur, quòd in mediterraneis *Palicorum lacus* xc tantum stadia, id est, xi circiter millia passuum ab Gelensium finibus abfuerint; teste Calliâ, apud Macrobius, Saturnalior. lib. v, cap. xviii; ut infra in explicatione Palicorum ostendetur: quum ipsi Palici ab ostio Gelæ amnis ad xlvi millia passuum absint. Atque hinc factum, uti suum haberent regem sive tyrannum Gelenses, bellaque cum finitimis Syracusanis gravia gererent. Sed ipsa urbs, postquam annos circiter cccviii stetit, à Phintiâ, Agrigentinarum tyranno, diruta est; incolis in novam urbem, quam de se Phintiam adpellavit, traductis. de qua urbe mox plura dicam. Hinc Strabo, lib. vi: Οὐτε γὰρ ἡμέραν ἐπὶ στωικαμπίου ἴσμεν, οὐτε Γέλαν, οὐτε Καλλιπόλιν, οὐτε Σελινῦντα, οὐτ' Εὐβοίαν, οὐτ' ἀλλὰς πλείους. Hoc est: Non enim amplius à civibus incolis comperimus Himeram, non Gelam, non Callipolim, non Selinuntem, non Eubeam, non alias plures. 50

Extra urbem fuit quondam ὁ Ἀπόλλωνος ἀδελφὸς χαλκοῦς, σφόδρα μέγας: id est; APOLLINIS STATVA ærea mirandæ magnitudinis. Diodorus dicto lib. xiii: μετὰ δὲ ταῦτα ἡμίλιας ἦν ἡ Γέλα ποταμῶδες, ἧς τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν τῆ πόλει κατεστραπέδωσεν. Ἐχόντων δὲ τῶν Γελαίων ἐκπὸς τῆ πόλεως Ἀπόλλωνος ἀδελφὰν χαλκοῦν, σφόδρα μέγαν, σολήσωντος αὐτὸν ἀπέσειλαν εἰς τὴν Τύρον. Τῆτον μὲν αἱ Γελαῖοι κατὰ τὸν τῶ θεῷ χερσὶ μὸν ἀνέθηκαν. οἱ δὲ Τύριοι, κατὰ ὃν κερὸν ὑστέρων ἔσ' Ἀλεξάνδρου τῆ μακεδόνης ἐπολιόρησαντο, κατὰ βέλζον ὡς στωικαμπίου

γωνιζόμενον τοῖς πολεμίοις. Ἀλεξάνδρῳ δὲ ἐλόντι τὴν πόλιν, ὡς Τιμαίος Φησι, κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἡμέραν καὶ τὴν αὐτῆν ὥραν, ἐν ἣ Καρχηδόνιοι τὸν Ἀπέλλωνα παρὰ Γέλας ἐσύλησαν, σκώβηθη τιμηθῆναι Ἰουδαίους καὶ παροδοῖς καὶ μερίσταις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς αἰτίον γενησέμενον τῆ ἀλώσεως. Id est: Tum Gelam petens Himilcar, ad eiusdem nominis amnem castra posuit. Erat Gelensibus statua quaedam extra urbem aenea, mirae magnitudinis. hanc abreptam Tyrum Pœni miserunt. Gelenses autem ipsius dei oraculo quondam dedicarant. Sed Tyrii aliquanto tempore post, quum ab Alexandro Macedone obsidione premerentur, contumeliâ simulacrum adfecerunt, quasi pro hostibus pugnaret. Posteaquam verò Alexander urbem cepit; eiusdem nominis die eademque horâ, ut Timæus auctor est, quâ Carthaginenses sacrilegium in Apollinem apud Gelam commiserant, accidit, ut magnifico sacrorum munerumque adparatu deo Græci litarent, cuius scilicet beneficio urbem expugnassent.

Cæterum, Silius lib. XIII, ubi, populos Siciliæ enumerans, qui arma ad bellum Punicum secundum Romanis contulerunt, per flumina eorum situs, ad imitationem Virgilio, indicat, ita canit:

Venit ab amne trahens nomen Gela; venit Haleſa;

Et qui presenti domitant perjura Palici

Pectora supplicio; Troianaque venit Aesta;

Quique per Aetnaos Acis petit aquora fines,

Et dulci gratam Nereida perluit unda:

Aemulus ille tuo quondam, Polypheme, calori,

Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,

In tenuis liquefactus aquas, evasit & hostem,

Et tibi victricem, Galatea, immiscuit undam.

Nec non, qui potant Hypſamque Alabimque sonoros;

Et perlucem splendenti gurgite Achatem;

Qui fonteus, Vagedrusa, tuos, & pauperis alvei

Hipparin, ac facilem superari gurgite parco

Pantragam, rapidique colunt vada flava Simathi.

Litora Thermarum, prisca dotata Camenâ,

Armarere suos, quâ mergitur Himera ponto

Aeolio.

In septemtrionali insulæ latere quamvis haud exigui etiam immemorati scriptoribus sint amnes; tamen, quia heic *splendenti*, sive *perlucenti gurgite* dicatur esse ACHATES; nullum illic reperi, qui hoc epitheti merito ac jure ferre possit. in orientali verò latere omnes nobiliores fluvii nomina antiqua apud auctores habent: quæ supra explicavimus. in meridionali latere vix ullum immemorum reperias præter duos, inter modò expositos Hipparin atque Gelam: quorum alter minor, & Gelæ proximus, vulgò nunc dicitur accolis *Manumuzza*; alter maior, & ex nobilissimis unus totius insulæ, *Drillo* nominatur; aquis, si quis alius, limpidissimis & adspectu maxime jucundis, quem ego ex eo argumento antiquorum illum *Achatem* esse conjecerim. De hoc amne ita Vibius: *Achates, Siciliae. ubi pari nomine lapillos generat, [lego, lapillus generatur,] unde gemmae fiunt.* Et Plinius, lib. xxxvii, cap. x: quod est de gemmis: *Achates in magna fuit auctoritate: nunc in nulla est. reperta primum in Sicilia, juxta flumen eiusdem nominis: postea pluribus locis: excedens amplitudine, numerosa varietatibus diversis mutantibus cognomina eius.* Item Solinus, cap. xi: *Achatem lapidem Sicilia primum dedit, in Achatis fluminis ripâ repertum, non vilem: quum ibi tantum reperiretur. quidpe interscribentes eum vena naturalibus sic notant formis, ut, quum optimus est, varias præferat rerum imagines. unde annulus Pyrrhi regis, qui adversus Romanos bella gessit, non ignobilis fama fuit: cuius gemma Achates erat, in quo viiii Musæ, cum insignibus suis singule, & Apollo tenens citharam, videbantur: non impressis figuris, sed ingentis. nunc diversis locis adparet.* Hac de re ita Fazellus, Decad. i, lib. i, cap. iii: *Achatem, in Achatis fluvii, nobis hodie incomperit, ripis inventum, prima omnium Sicilia prodidit.* Et mox: *Hunc lapidem, qui in Sicilia gignitur, quòd per varios colores interdum albæ venæ transeunt, Græci leucachatem adpellant: à quo plerique Alicata urbi inditum fuisse id nomen, & Achatem fluvium amnem esse Salsum conjiciunt.* Ipse Fazellus postea, eiusdem decad. i lib. v, cap. iii, à falsedine fluminis Salsi dictum docet esse adpositum opidum Alicatam, quod vulgò vocatur *Licata*: quia Græcorum ἀλωξ Latinis est *salsum*. Ego verò, ut antè dixi,

ACHATES
FLUVIUS.

dixi, mox infra certis irrefragabilibusque documentis demonstrabo, Salsum amnem esse veterum Himeram.

VAGEDRVSA ANNIS.

Iam VAGEDRVSA ANNIS, Silio loco proximè perscripto memoratus, is fuerit, quem inter Achatem & Gelam vulgò nunc *Manumuzzam* adpellari dixi. Ortelius, in Thefauro suo geographico, quum nesciret, quò hunc *Vagedrusam* referret, corruptum id esse adfirmavit vocabulum, ab genuino *Arethufam*. At quid hoc monstri? Silius illic populos Siciliae, ut antè dixi, enumerat, qui arma Romanis, quum Marcellus Syracusas circumfideret, contulerunt. Quomodò igitur Arethufae acolae, id est Syracusani, quum ab Marcello obsiderentur, eidem focii belli esse potuerunt? Adparet sanè, vocabula heic locorum fluminumque magis quæfita, quam rerum gestarum historias.

GELONIVM STAGNUM; & duo mirandè fontes.

Porrò apud Solinum, dicto cap. XI, ita scriptum est: *Gelonium stagnum tetra odore abigit proximanteis. Ibi & fontes duo. alterum si sterilis sumserit, secunda fiet: alterum si fecunda hauserit, vertitur in sterilem.* Malè in vulgatis exemplaribus: *alter, si sterilis; & mox: vertitur in sterilitatem.* Eundem locum ab Solino mutuatus est Isidorus; apud quem lib. XIII, cap. XIII, ita legitur: *In Sicilia fontes sunt duo: quorum unus sterilem facundat; alter facundam sterilem facit.* Et paullo post: *Gelonium stagnum Sicilia tetra odore abigit proximanteis.* Vbi tamen vitiatum est vocabulum *Celomum*. Hodie neque stagnum neque fontes eiusmodi ulli in Sicilia noscuntur. In Gelenfi fuisse agro, ex cognomine stagni conijcere datur.

AGRIGENTVM VRBS, quæ antè OMPHACE.

Cæterò Gelam proximè quidem sequebatur *Phalarium castellum*; & inde *Himera fluvius*; *Phintia opidum*; *Ecnomus mons*, & in eo *Phalaridis castellum Dædalium*: tandemque *Agrigentum*. sed isthæc loca uti commodè ac ritè describi queant, antè dicenda erit urbs illa celebritate atque opulentiâ ingens, è *Ἀκράγας* ACRAGAS Græcis, Latinis AGRIGENTVM dicta. Memoratur auctoribus compluribus; sed maximè Thucydidi, Pindaro, Scylaci, Marciano Heracleensi, Polybio, Ciceroni, Virgilio, Livio, Ovidio, Diodoro, Straboni, Plinio, Silio, Ptolemæo, Diogeni, Solino, Porphyrio, itinerariis Romanis. Vulgò nunc vocatur *Gergenti*, & variantibus, more incolarum, vocabilibus, *Girgenti*, ac *Giorgenti*. Plinius, lib. III, cap. VIII: *Opidum Camarina: fluvius Gelas: opidum Acragas: quod Agrigentum nostri dixerunt.* Ovidius, Fastor. lib. IIII:

Himeraque & Didymon, Agrigentaque, Tauromenonque.

Heic ni, *Acraganta* sive *Agraganta* scripsisse Ovidium, suspicari liceat; poetica licentiâ istud *Agrigenta* plurali numero metri causâ eum finxisse, certum est; ut & *Himera*. sed & eius *Tauromenon* omnibus Græcis pariter atque Latinis auctoribus est *Tauρομήνιον*, *Tauromenium* sive *Taurominium*. Apud Virgilium atque Silium, quorum verba post citabuntur, legitur AGRAGAS. Ipsos ita scripsisse auctores, non verò *Acragas*, facilè equidem crediderim; quando ab eo demum factum videtur illud Latinorum *Agrigentum*. Opidani inde dicuntur Græcis *Ἀκράγαντιοι*, ACRAGANTINI: quo etiam Lucretius usus est lib. I. cæteris Latinis auctoribus sunt AGRIGENTINI. De ortu urbis eiusque nominis ita scribit Thucydides lib. VI: *Ἰάλαν δὲ Ἀντίφημιον ἐκ Ρόδου καὶ Ἐνίμου ἐκ Κρήτης ἐποίκους ἀκράγοντες, κωνίη ἐκίσαν, ἕτεσι πέμπτῳ ἢ ποσάρατος ἢ μετὰ τὴν Συρακυσῶν εἰκασιν. Ἐποιοὶ ἐγγύτατα ἐκτὼ καὶ ἑκατὼ μετὰ τὴν σφετέρων οἰκισιν Γελῶσι Ἀκράγοντα οἰκισαν, τὴν μὲν πάλιν ὀνόματι τῶν Ἀκράγαντιοῦ πόλεως ἐνομάσαντες.* Id est: *Gelam Antiphemus è Rhodo & Entimus è Cretâ ducentes colonos communi operâ condiderunt, anno XLV post, quàm Syracuse condite. Anno verò propè CVIII à suæ urbis primordio Gelenses Acragantem condiderunt, à flumine denominantes urbem.* Marcianus Heracleensis, in *Περὶ πόλεως*

Μεγαρέως Σελινῶντι οἱ Γελῶσι ἐκίσαν

Ἀκράγοντα.

Id est:

Megarenses Selinuntem condiderunt, Geloi verò Acragantem.

Gelam Olympiadis XXII anno III conditam fuisse, id est, ante natum Iesum anno 1000, supra ostensum est, Agrigentum igitur conditum fuit Olympiade xcviij, ante natum Christum annis circiter 1018. De nomine urbis idem testantur & alii auctores. Aelianus, *Variar. historiar.* lib. II, cap. xxxiii: *Ἀκράγαντιοι δὲ τὸν ἐπώνυμον τῆς πόλεως πόλεμον πᾶσι δὲ οὐραία εἰκάσματος ἴκασιν.* Id est: *Acragantini cognominem urbi*

omnia et abunde suppeditant cominoda, quae solet mare adferre. Ambitus, verò ipsius tum naturam tum arte egregie est munitus. in edificatus quidpe eius murus est in vertice rupis nudi praedurique saxi, & quâ suapte ingenio loci, quâ arte & industria hominum, praeurpta. Cingitur praeterea & fluminibus. ad austrinum namque latus amnis fluit eiusdem cum urbe nominis. occidenti Soli & Africo oppositam partem adluit, qui nominatur Hypsa. Quâ ortum Solis astrinum urbs respicit, arx imminet; quae ab exteriori parte voragine altâ atque inaccessâ circumdatur; intra verò muros venientis ab urbe uno aditu admittit. In summo vertice Minervae ades visitur, & Iovis Atabyrii; sicut apud Rhodios. nam, quum Rhodiorum colonia sit Agrigentum, iure ac merito hic deus eodem nomine colitur atque apud Rhodios. Olympi quoque Iovis templum, eisi cultus magnificentia [rectius, operis consummatio] non accessit; magnitudine tamen incepti & amplitudine nulli ex Graeciae operibus est secundum. De his duobus fluminibus ita tradit Fazellus, Decad. 1, lib. VI, cap. 1: Decimo post Puntam albam milliario Agraga fluvii ostium sequitur Polybio, Dragi vulgò hodiè dicti. Sed antequam ad ostii trajetum pervenias; ad sinistram adicula est divo Leoni sacra. Oritur ex collibus Raphadalis opiduli. unde delapsus, veteris Agrigentinae urbis mœnia lambit; Dragique ibi nomen suscit: & sub ipsâ deinde urbe, in loco, qui Rucellus dicitur, fluvii sancti Blasii, qui & ipse urbem, quâ orientem spectat, ex collibus vicinis defluens praeterlabitur, aquis receptis auctus mare ingreditur. Atqui disertè Polybius testatur, austrinum urbis latus amnem praeterfluere eiusdem cum urbe nominis; id est, Acragantem: occidenti verò Soli & Africo oppositam partem adluere Hypsam. Huius igitur mentem auctoritatemque si sequaris; ò A-²⁰ *κράγας ποταμός*, ACRAGAS amnis is erit, qui, ad IIII fermè millia passuum ab ortu urbem praefluens, vulgò nunc accolis vocatur *Fiume di Gergenti*; & *Fiume di Santo Biagio*; item, *Fiume di Naro*: quia ab huius nominis opido profluit. ò δὲ ἸΨας ποταμός, HYPsas, sive, si Latino ore Graecum vocabulum formare velis, H Y P S A fluvius erit ille ab occidentali urbis latere *Fiume Drago*. Rectius itaque Aretius, qui in suâ Siciliae Chorographiâ ita scribit: Duo sunt fluvii, ipso in exitu conjuncti, quibus antiqua urbs septa est: Draco unus; alter S. Blasii. qui ubi conflunt, unus erat *Agragas*. Rectè, inquam, Aretius minorem Dragum in maiorem S. Blasii amnem defluere, huiusque ostio mari adfundi, tradidit. Atque ab hoc meritò, ut maiori flumine, urbs denominata fuit. In huius item aquas convenit illud, quod Empedocles tribuit A-³⁰ *craganti* epitheton, in carmine ad Agrigentinos composito: quod Diogenes Laërtius refert lib. VIII, in vitâ eius.

ACRAGAS
amnis.

HYPsa-flu-
vius.

Ὁ φίλοι, οἱ μίγα ἄσυ κατὰ ζωνθοῦ Ἀκράγαντ[©]
Ναίετ' ἀν' ἀκράγας ποταμῶς.

Id est:

O amici, qui magnam urbem juxta fluvium Acraganta
Habitatis, in summitate civitatis.

E diverso autem alter ille, nomine Dragus, ut tenuis est, sic purissimis atque per-
lucidis aquis. Ptolemæus in eo erravit, quòd Hypsam hunc Agrigentinum suo si-
bi ore in mare effundi putavit: quum id de alio Hypsâ narraretur; de quo infra suo⁴⁰
loco dicam. Addit porrò dicto carmini Diogenes hoc scholium: Μέγα δὲ τὴν Ἀ-
κράγαντ' εἰπεῖν φασι, ἐπεὶ μυριάδες ἀπὸν κατέκου οὐδοκόντα. ὅθεν τὴν Ἐμπεδοκλέα εἰπεῖν,
τρυφάντων αὐτῶν Ἀκράγαντινοι τρυφῶσι μὲν, αἷς αὐτῶν ἐπιθανέμενοι. οἰκίας δὲ καλασσοδά-
ζονται, αἷς πάντα τὴν χρόνον εἰωσόμενοι. Id est: Amplam autem urbem Agrigentum dixisse cum
aiunt, quòd eam LXXX hominum millia incolerent. unde & Empedoclem, ipsis deliciis va-
cantibus, dixisse ferunt; Agrigentini deliciis quotidie ita se dedunt, ac si castro die moritu-
ri: domos verò ita exstruere, quasi aeternum victuri. Sed opulentiam simul & luxum A-
grigentinarum eorumque urbis magnificentiam pluribus describit verbis Diodo-
rus, lib. XIII. quæ huc transcripsisse haud alienum fuerit. Κατ' ἐκείνης δὲ τῆς καιρῆς,
inquit, πῶς τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀκράγαντινῶν σὺ βεβαιῶν Ὀδαμονίας ὑπέρχειν παρῆρ;⁵⁰
ὡς ἢ ἡσ ὄσα ἀνόμοστον μοι φαίνεται διελθεῖν. Καὶ γὰρ ἀμπλωνες, πῶς μεγέθει καὶ τῶ καλλεῖ δια-
φείροντες, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατέφυτον. ἐξ ἧς παμπληθῆ κομίζόμενοι καρπὸν ἐπι-
λαν εἰς Καρχηδόνα. οὐ πῶ γὰρ κατ' ἐκείνης τῆς χρόνος τῆς Λιβύης πεφυττάμενης, οἱ τὴν Ἀκράγα-
ντινῶν νεμέμενοι, τὸν ἐκ τῆς Λιβύης ἀνιφορέζομενοι πλεῖστον, εἰς αἰπίους πῶς μεγέθει ἐκέντη-
το. πολλὰ δὲ τοῦ πλεῖστον παρ' αὐτοῖς διαιδέει σημεῖα. ὡς ἂν ὄσα αἰοικεῖον ἐστὶ βραχέα διελθεῖν.
Ἡ τὴν γὰρ τῶν ἱερῶν καλασσοδά, καὶ μάλιστα ὁ τοῦ Διὸς νεῶς, ἐμφαίνει τὴν μεγαλοπρεπείαν τῶν τῶν
αὐθρόπων. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἱερῶν τὰ μὲν καπκαύθη, τὰ δὲ πλείους καπκαύθη, διὰ τὸ πλεῖστον
ἡλακίαι

parietes usq; templa producant; aut columnis adeis complectantur: utriusque structuræ genus huic fano inest. quidpe unâ cum parietibus columna adsurgunt: rotundæ extrinsecus, sed quadratâ intus formâ. Ambitus harum ab exteriori parte xx pedes habet: tamâ strigum amplitudine, ut corpus humanum inserere se apte queat. intrinsecus verò xii pedes continet. Magnitudo porticum & sublimitas stupenda est. in quarum parte orientali Gigantum confictus est: cælaturâ, magnitudine, & elegantia operis excellens. ad occasum Troie expugnatio efficta est: ubi heroum unumquemque est videre, ad habitus sui formam elaboratè fabricatum. Lacus etiam fuit illâ tempestate extra urbem manu factus, vii stadiorum ambitu, & profunditate xx cubitorum. in quem derivatis aquis, mirâ quadam arte effecerant, ut omnis generis pisces magnâ copiâ illic haberentur ad publicos conviviorum adparatus. Frequentes illic olores, aliæque magno numero vo. 10 lucres: quæ magnâ spectatores voluptate adsciebant. Fastum & delicias civitatis etiam sepulcrorum magnificentia declarat. quorum nonnulla equis, in certamine quondam probatis exstructa: quædam aviculis, quæ domi à virgunculis ac pueris alebantur, concinnata fuere. eaque suâ ætate etiam tum Timæus se vidisse testatur. & proximâ ante hanc Olympiade, quæ nonagesima secunda est, [cuius res gestas narrat.] Exenctum, Olympicis victorem, magnifico in vectum curru in urbem, bige ccc albis equis omnes Agrigentina festivâ pompâ comitabantur. In summâ, à pueris inde usque delicata illis vite ratio, vestitusque opido quâm mollis. aurumque gestare, & ex auro argentoque strigiles & lecythos in usu habere, mos illis erat. Ditißimus verò omnium inter Agrigentinos eo tempore Gellia erat. Is compluribus domi suæ diversoriis ad excipiendos hospites exstructis, ad portas janitores constituit; quibus imperatum erat, ut, quoscumq; 20 viderent advenas, ad hospitium invitarent. Exemplum hoc etiam alii imitati fuere; quibus prisco more humaniter ac benignè cum hominibus versari studium erat. Idcirco Empedocles hunc ad modum de illis canit:

Hospitibus sancti portus, sine labe malorum.

Contigit aliquando, ut 10 illuc equites à Gelâ hibernâ tempestate, ut Timæus lib. xv memorat, diverterent. hos omnes liberaliter ille suscepit: & confestim singulis chlamydes tunicasque, ex arcis depromtas, distribuit. Nec verò Gellie tantum, sed multis quoque aliis Agrigentinis tanta opum magnificentia contigit. Antisthenes sanè, cui Rhodo cognomentum, quum nuptias filie perageret, cruceis, in suis quosque vicis, liberali convivio excepit: & ut plusquam 100000 sponfam paria comitarentur, procuravit. Ad hæc non tantum equites opidani, sed è vicinis quo- 30 que locis multi ad nuptias accersiti, pompe frequenti novum nuptam deduxerunt. Summa igitur ista civitatis opulentia effecit, ut tanto Agrigentini luxu diffuissent. usque adde etiam, ut brevi post, licet exitiali obsidione pressi, decreto tamen publico sciscerent, ne quis in excubiis pernoctantium plusquam culcitram, peristroma, gausape laneum, & duo cervicalia haberet. Quæ quum durissima lecti sternendi ratio ipsis fuerit; facillè hinc æstimare licet, quantus in reliquâ vitâ luxus apud eos invaluerit. Hactenus Diodori verba. quæ eò pleniora huc referre consilium fuit, quò non tantum huius urbis magnitudo, celebritas atque opulentia; sed & totius insulæ luxus atque magnificentia inde dignosci possit. quidpe si hæc fuere apud Agrigentinos, opibus atque potentiâ à Syracusanis secundis; quid apud ipsos fuisse Syracusanos censeas? Omnia scilicet supra fi- 40 dem. Templorum nonnulla etiam Cicero refert, in Verrem lib. iiii. Quid? Agrigenti, inquit, nonne eiusdem P. Scipionis monumentum, signum Apollinis pulcerrimum, Aesculapii religiosissimo fano sustulisti? Quod iste, iudices, quum clam fecisset; quum ad suum scelus illud furtumque nefarios quosdam homines, improbos, duces, atque adjuutores adhibuisset; vehementer commota civitas est. Vno & eodem tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domesticam, ornamentum urbis, indicium victoriæ, testimonium societatis, requirebant. Itaque ab illis, qui principes in eâ civitate erant, præcipitur & negotium datur quæstoribus & adilibus, ut noctu vigiliæ agerent ad adeis sacras. etenim iste Agrigenti (credo, propter multitudinem illorum hominum, atque virtutem, & quòd cives Romani, viri fortes ac strenni & honesti, permulti in illo opido, conjunctissimo animo cum ipsis Agrigentinis 50 vivunt, ac negotiantur) non audebat palam tollere, aut poscere, quæ placebant. Herculis templum est apud Agrigentinos, non longè à foro, sanè sanctum apud illos & religiosum. ibi est ex ære simulacrum ipsius Herculis, quo non facillè quidquam dixerim me vidisse pulcrius; usque eò, iudices, ut rictus eius ac mentum paullo sit attritius; quòd in precibus & gratulationibus non solum id venerari, verum etiam osculari solent. Hodicque templorum veterum ingentes heic atque permultæ reperiuntur reliquiæ; maximè ab eâ urbis hodiernæ parte, quâ ortum solis hiberni spectat. ubi unius atque alterius templi

templi omnes ferè adhuc conspiciuntur columnæ, suo ordine, quo olim positæ fuerunt, erectæ. Atque adeò nullas per omnem insulam antiquitates reperisse me hisce comparandas, fateor. Sed singularum ad hanc urbem fabricarum situs atque monumenta cui cognoscere libeat; is adeat huius urbis descriptionem, quam doctissimus Fazellus rerum suarum Sicular. dictæ decad. 1. lib. v. cap. 1. inferuit accuratissimam. nobis sufficit, magnitudinem, frequentiam, opulentiamque eius generatim indicasse. Cæterò Diodorus longè aliud multoque antiquius huic urbi adscripsit primordium in libro 111. Δαίδαλος δὲ, inquit, τῷ Κωκάλῳ καὶ πῆς Σικανῶν διέτριψε παλαιοὺς χρόνους, θαυμαζόμενος ἐν τῇ κατὰ τὴν Πύργον ὑπερβολῇ. κατὰ δὲ τὴν τῷ Ἀπεργουλίῳ ἐν τῷ Καμμῶ καλαμῶν πλῆν Ἰππὶ πέτρας ἔσαν περὶ τὴν κατασκευάσει, καὶ παντὶ ὡς ἐκείνας ἀνάλαπν. σπῆν γὰρ καὶ σκολιὰν ἢ ἀνάλαπν ἀντὶς Φιλοπηνήσιος, ἐπίσης διώαδου διὰ γ' ἢ δ' ἀνθρώπων Φυλάκιδος. διόπερ ὁ Κωκάλος ἐν τούτῃ πησίσι τὰ βασιλῆα, καὶ τὰ χρημάτα καταλιθέμενος, αἰάλωντον ἔχεν ἀντὶ διὰ τὴν Ἰππῶνα Ἐπικήσι. Id est: Dædalus apud Cocalum & Sicanos multum temporis transegit; & apud omnes ob artis excellentiam in magnâ fuit existimatione. nam & in eo, qui nunc Agrigentinus dicitur ager, apud Camicum urbem in rupe construxit omnium munitissimam, & vi nullâ expugnandam. tam arctum quidpè & flexuosum eò fecit aditum, ut à trium aut quatuor hominum presidio defendi possit. Ideoque regiâ in eâ Cocalus exstruxit; opesq; inibi reconditis, per hanc architecti solertiam facile tutas, conservavit. Non ipsam urbem, quanta postea longè latèque patuit; sed arcem tantum. de qua ita Polybium audivimus referentem: Ἡ δ' ἀρετὴ τῆς πόλεως ὑπερβαίνει κατ' ἀντὶς Ἰουναὶ ἀνάπλας, καὶ μὲν τὸ ἔξωθεν Ἰππῶνα ἔσαν ἀπεργουλίῳ φάραγγι περικυκλωθῆ. καὶ δὲ τὸ ἐπιτὸς μίαν ἐχουσα περὶ τοῦ ἐκείνου πόλεως. Id est: Quâ ortum Solis æstivum urbs respicit, arx ei imminet; que ab externâ parte voragine altâ atque inaccessâ circumdatur; intra verò muros venientis ab urbe uno aditu admittit. Nempe hic est ille arctus atque flexuosus aditus, qui trium vel quatuor hominum presidio custodiri poterat. Ea igitur Agrigentinae urbis pars, quæ postmodum Arx adpellata, jam xxv circiter annis ante Troianum bellum condita fuit. Sed quo nomine? Diodorus enim quamvis πλῆν, id est, urbem eam adpellaverit, tamen nomen eius proprium nullum adposuit. Apud Pausaniam in Arcadicis ita scriptum reperio: ΟΜΦΑΚΕ, καὶ Δωρῶν ἐς Σικελίαν ἐσοικιζομένην, Ἀντιφθῆμῳ, ὁ Γέλας οἰκιστὴς, πόλισμα Σικανῶν Ὀμφάκην ἐπίδου Σικανῶν, μετὰ τὸ μισθῆν ἐς Γέλας ἀγροῦμα ὑπὸ Δαιδάλου πεποιημένον. Id est: Quam Dorientes in Siciliam transmigrarent, Antiphemus, is qui Gelam coloniam deduxit, Omphace Sicanorum opido direpto, simulacrum à Dædalo fabricatum Gelam deportavit. Et in Bœoticis: Παρὰ δὲ τῷ ἑσπέρῳ οἰκῆ οἰδ' ἀνθρώπων ὄντα τῶν Δαιδάλου. πῆς γὰρ ἀναπθεῖσιν ὑπὸ Ἀργείων ἐς τὸ Ἡρώιον, καὶ ἐς Γέλας τὴν ἐν Σικελίᾳ νομοθεσίαν ἐξ Ὀμφάκης, ἀφανισθῆναι σφισιν ὁ χρόνος καθέστηκεν αἰνῶς. Id est: Præter hæc nulla, quod sciam, jam reliqua sunt Dædali opera. nam quæ in Iunonis templo dedicantur Argivi, & quæ in Siciliâ ab Omphace Gelam deportata fuisse, cuncta temporis abolevit diturnitas. Hoc opidum Ὀμφάκη, ΟΜΦΑΚΕ, quia nulli aliorum scriptorum memoratur, tum quia simulacrum illud in eo opus fuit Dædali; nihil sanè veri est similius, quàm Cocalum hoc voluisse, ut eximii artificis eximium monumentum in novâ suâ regiâ unâ cum regiis opibus collocaretur; nempe in eâ, quæ, ab ipso Dædalo exstructa, postmodum Agrigentinae urbis fuit arx: hancque ab initio, antequàm à Græcis occuparetur, dictam fuisse Omphacen. Virgilius nisi multa opida, adèoque pleraque, Aeneæ rebus gestis inferuisset, quæ post huius tandem tempestatem condita fuisse constat; hanc Cocali regiâ Omphacen respexisse videri poterat Aeneid. lib. 111; ubi Aeneam de suâ ad Siciliam navigatione ita loquentem introducit:

Hinc altis cauteis projectaque saxa Pachyni
Radimus: & fati numquam concessa moveri,
Adparet Camarina procul, campique Geloï,
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.
Ardus inde Agragas ostentat maximè longè
Mænia magnanimum quondam generator equorum.

Quem locum, ut pleraque alia Virgilio, imitatus Silius lib. XIII:

— Altor equorum
Mille rapit turmas, atque hinnitibus aëra flammis,
Pulveream volvens Agragas ad mænia nubem.

Cæterum ut Syracusis nunc ea tantum veteris urbis pars mœnibus cincta est, incolisque frequentatur, quæ quondam Insula & arx erat; pars scilicet universa urbis quinta, eaque omnium reliquarum minima: sic Agrigenti quoque ea dumtaxat urbis antiquæ portio muris cincta incolitur, quæ olim, à Dædalo condita, Omphace dicebatur; postea verò, ipso Agrigento à Gelenibus condito, ARX eius facta est, nam olim, quum CC hominum millibus habitaretur; ad ipsos usque Acragantem Hypsamque amneis pertingebat. quod supra è Polybii disertissimis verbis cognovimus. unde & istud Diodori, in dicto lib. XIII, quum urbs à Carthaginensibus obsideretur: Ἰμίλκας δὲ, χάσας τὸ πᾶν πᾶσι μέρει τὴν πόλιν ἐπέσχε, ἐπέσχε τὰς μηχανὰς καὶ καθ' ἡμέραν παροβόλαις ἐπιείπει. Id est: Himilcar, stuvio juxta urbem aggeribus ad mœnia usque obstructo, machinas statim omnes admovet, & de die in diem oppugnationem urget. Eminentissima autem nunc totius urbis pars, quæ & ipsa præruptâ crepidine cingitur, est antiquorum illa ἄκρως, ut ait Polybius, κορυφή, ἐφ' ἧς τὸ ἅθλωνα ἱερὸν ἔκτιστο, καὶ Διὸς ἅθλωνα, id est, arcis summus vertex, in quo Minervæ sanum exstructum erat, & item Iovis templum Atabyrii. unde etiam à potiore illo templo dictus est ὁ ἅθλωνος λόφος, COLLIS MINERVÆ. Diodorus eodem loco paullo antè: Ἄμα δὲ τῶν ἐμίσθων καὶ εἰ παρὰ τὸν Ἰμίλκα συμμαχίαν ἔλαβον οἱ Καμπανοὶ, καὶ ὀκτακισίαις ὄντις. οὗτοι δὲ κατὰ τὸν ἅθλωνα τὸν ἅθλωνος λόφον, τὴν ἅθλωνος μὲν ὀνομαζόμενον, κατὰ δὲ τῆς πόλεως ἐφ' ἧς κείμενον. Hoc est: Cum his simul mercenariam Agrigentinis operam locabant, qui cum Himilcare prius militaverant, Campani, numero circiter 10000. Hi collem urbi imminentem, quem Athenæum, id est Minervium, vocant, per commodo sanè situ, occupant. Aditus igitur ille, arcus, flexuosus, in saxo excisus, & ad haud modicam altitudinem depressus, quo urbem nunc à Lilybæo & illâ insulæ parte venientes ingrediuntur, haud dubiè is est, quem olim Dædalus fecit; teste Diodoro: quo agrè duo jumenta sibi invicem tunc commeare possunt. Ad huius similitudinem postea (nam illum unicum tunc fuisse, testantur Polybius atque Diodorus) alius ille factus est ab orientali urbis parte, quâ Licatam & Terram novam versus itur.

Cæterum urbs hæc tam magna, tam potens, tamque magnifica à dictis tandem Carthaginensibus expugnata simul & direpta dirutaque fuit, Diodorus, eodem loco postea: Ὁ δὲ Ἰμίλκας τὰ ἱερὰ καὶ τὰς οἰκίας συλήσας καὶ Φιλομήνας ἐρευνήσας, παντὶ τῷ ἀφελείῳ σωθήροισιν, ὅσω εἰκὸς ἔστιν ἐργάζεσθαι πάλιν οἰκισθῆναι ὑπὸ ἀδράντων ἐκείνων, διαθήρηται δὲ κατὰ τῆς κτίσεως γενησόμενον, παρὰ τὸν ἅθλωνα τὸν τότε Ἐλλωιδίων πόλεον. Id est: Himilcar templis atque domibus accuratâ inquisitione dissolutis, tantum ex prædâ emolumentum contraxit, quantum facile æstimari potest urbem à ducentis hominum millibus habitatam, & nunquam à primordiis suis direptam, & omnium propè Græcarum civitatum tunc opulentissimam, possedisse. De Agrigentinis, qui ex urbe, dum caperetur, profugerunt, ita paullo antè narrat: οὐ πῶς μὲν οὐκ ἄσφαλῶς διασωθέντες εἰς Γέλας, ὕστερον εἰς Λεοντίνους κατήκοντο, Συρακουσίων αὐτοῖς δόντων τῶν πάλιν παντὶ τῷ οἰκισθῆναι. Id est: Atque hæc quidem profugorum turba incolumis Gelam pervenit. ac Leontinorum deinceps urbem beneficio Syracusanorum habitandam accepit. De ipsius urbis destructione ita postea: Ἰμίλκας δὲ ὀκτὼ μῶνας πολιορκήσας τὴν πόλιν, καὶ μικρὸν παρὰ τῆς χειμεριῆς τροπῆς κυρδύσας αὐτῆς, οὐκ ἔστιν κατέσκαψεν, ὅπως αἱ διώμαεις ἐν ταῖς οἰκίαις ἀρραχμασσωσιν. * . * . Τοῦ δ' ἔτους διεληθέντος, ἅθλωνος μὲν ἤρξεν Ἀλεξίας, * . * . κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Ἰμίλκας ἀρραχμασσωσιν τὸν ἅθλωνα τῶν μὲν τῶν Ἀρραχμασσωσιν πόλιν κατέσκαψε, τῶν δ' ἱερῶν ὅσα μὴ καλῶς ὑπὸ τῶν περὶ εἰδὸναι διεφθέρηται, τὰς γλυφὰς καὶ τὰ ἀριστοτέλους εἰρησσομένη ἀπέσκαψεν. Id est: Himilcar, quum, post VII mensium obsidionem, paullo ante hibernam solis conversionem urbe potitus esset, non statim eam evertit: ut milites in ædibus hibernare possent. Et postea: Exeunte illo anno, Athenis summum magistratum cepisset Alexias. Aliquanto post: In Sicilia verò Himilcar, in eunte vere Agrigentinarum urbem funditus evertit. templis autem, quæ non prorsus igni vastata erant, sculpturas & exquisitiorem ornatum detraxit. Annus hic fuit quartus Olympiadis XCII; ante natum verò Iesum annus cccv. Quando Agrigentini in pristinam patriam postliminio revertentur, nusquam Diodorus adnotavit: quamquam alioquin nonnullas urbes, ab iisdem Carthaginensibus eodem bello vastatas, Dionysium Syracusanum instaurasse, incolisque frequentasse, tradat lib. XIII. Tamen XL annis post jam iterum celebrem incolisque frequentem fuisse, ex libro eius XV I disco: ubi Dion præcipuas Siciliæ urbes ad liberandam à Dionysii Iunioris tyrannide Syracusanum urbem socias habuit. Ἐν περὶ τῆς δὲ, inquit ille, τούτους τὸν ἅθλωνα.

Ἀκαραγανίους καὶ Γελώας καὶ Ἰνάς τῶν τῶν μεσόγειον οἰκόντων Σικανῶν καὶ Σικελῶν, ἐν δὲ Καμα-
 ρινάϊς πέσις σινελθῆσθαι τοὺς Συρακυσίους, πρὸς ἧν ὅτι τῶν κατάλυσιν τῆς τυραννίας. Id est:
 In transitu Agrigentinos atque Gelsenis, nonnullosque de Sicanis ac Siculis, mediterranea inco-
 lentibus, item Camarinensis, ad liberandum communi ope Syracusanos adhortatus, sibi junxit:
 cumque his ad pellendum tyrannum perrexit. Factum hoc, ut ipse tradit Diodorus, Aga-
 thocle summum Athenis magistratum obtinente; ante natum Christum anno ecc-
 LVII. Atque hinc tanta eorum iterum fuit potentia, uti XLIII annis post, summum
 gerente Athenis magistratum Nicodoro, adscitis in societatem Gelsenibus Messa-
 nensibusque, Syracusanos ab Agathoclis oppressione liberare conarentur: ut au-
 ctor est idem Diodorus, lib. xix. & v post annis, Demetrio Phalerensi summum
 obtinente Athenis magistratum, etiam principatum insulae adfectarent, concitatis
 contra dictum Agathoclem omnibus reliquis civitatibus. Hinc etiam postea, bello
 Punico secundo, quum Romanus exercitus, Marcello duce, Syracusas, totius
 insulae caput, obsideret, Carthaginienses Agrigentum, ceu arcem belli, occupa-
 runt; ut auctor est Livius lib. xxiii: atque inde, etiam captis jam Syraculis, Ro-
 manis nonnihil negotii accesserunt; ut idem tradit auctor lib. xxv. Celebritatem
 inde perpetuo servavit ad posteriora etiam tempora. Cicero, dicto in Verrem lib.
 III: Etenim Agrigenti (credo, propter multitudinem illorum hominum atque virtutem, &
 quod civis Romani, viri fortes ac strenui & honesti, permulti in illo opido, conjunctissimo animo
 cum ipsis Agrigentinis vivunt, ac negotiantur) non audebat palam tollere, aut poscere, quae place-
 bant. Et, sub Tiberio imperatore, Strabo lib. vi: τῶν δὲ λοιπῶν τῆς Σικελίας πόλεων ἢ μὲν
 ἀπὸ τῆς Παρχυῖος πρὸς τὸ Λιλυθαῖον δῆκον, ἐκλήθηται τελείως, ἔχρη ἰνὰ σῶζουσι τῆς δευτέρου κα-
 τοικῶν ἂν τῶν καὶ Καμαρῖνα, ἀποικίας Συρακυσίων. Ἀκράγας δὲ, Ἰώνων ἔσται, καὶ τῆς Πίνειον, καὶ
 Λιλυθαῖον, ἐν συμμῶν. Id est: De reliquis Siciliae lateribus id quod à Pachyno ad Lilybentem pro-
 tenditur, prorsus desertum est. vestigia dumtaxat antiquorum quaedam opidorum restant. ex qui-
 bus & Camarina fuit, Syracusanorum colonia. Agrigentum, Ionica colonia, & navale eius, ac
 Lilybentem adhuc supersunt. Et c. 150 circiter annis post Tiberium, Constantinus in
 Themat. orientalis imperii lib. II, themate Siciliae: Ἐχθὴ δὲ πόλις ἡ Σικελία ὀπισθήμερος
 τῶν τε Συρακῶν, καὶ τὸ καλῶν Ταυρομῶν, καὶ τὸν Ἀκαραγανίαν, & τὰς λοιπὰς πόλεις τὰς
 μὲν ἡρημαῖας, τὰς δὲ κρατερὰς ὡς τῶν Σαρακηνῶν. Id est: Insignes urbis Siciliae ha-
 bet, Syracusanam, Tauromenium, & Agrigentum, & reliquas civitates, partim desolatas, partim
 à Saracenis occupatas. Hodieque inter celeberrima insulae opida merito computatur,
 ob civium frequentiam, agrique fertilitatem.

τὸ ἐπίγειον NAVALE, sive, ut Ptolemæus vocat, τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀκαραγανίαν, EMPOR-
 IUM Agrigentinarum, quod citra Hypsam refert Ptolemæus, ad Acragantis flu-
 vii fuit ostium. ex quo porticum saxorumque quadratorum vestigia solum relicta in litore, se-
 miobruta, molis instar, suâ ætate superfuisse testatur Fazellus. Locum fuisse olim etiam
 Strabonis tempestate celebrem, ex verbis eius proximè citatis patet.

40

CAP. XVI.

Himera fluvius. Ecnomus mons. Dederalium castellum. Phintia
 urbs. Phalarium castellum.

A Grigento opido haftenus exposito, tempus nunc fuerit, uti ὁ Ἰμέρος ποταμὸς,
 id est, HIMERA amnis, quoque dicatur. Ptolemæus: Ἰπῶρος ποταμὸς ἐκβολαί, HIMERA
 Ἰμέρος ποταμὸς ἐκβολαί, Ἀκαραγανίαν ἐμπόριον, Ἰψα ποταμὸς ἐκβολαί, Ἡρακλέα. Hoc
 est: Hipori fluvii ostium, Himera fluminis ostium, Agrigentinarum emporium, Hypsæ amnis
 ostium, Heraclea. Expositione horum locorum atque fluminum in gradus atque scrup-
 pulos Himera id Ptolemæo intelligitur esse flumen, quod, omnium totius Siciliae
 maximum, vulgò nunc accolis ab rei argumento vocatur Salsi. Atque huc alii
 etiam gravissimi consentiunt auctores, Polybius, Livius, Diodorus, Strabo, &
 alii. Diodori verba lib. xviii hæc sunt: Ἀγαθοκλῆς δὲ πρωτανόμῳ τοὺς Καρχη-
 δονίους πῶν ἔκνομον καλῶν λόφον ἐν τῇ Γελωῖα καταληφέναι, δέγνω πάση τῇ δυνάμει
 διαγωνίσασθαι. * * * * Μάλιστα δ' Ὀλαβεῖτο πρὸς τῆς τῶν Γελῶν πίλειος,
 πρωτανόμῳ, ἐν τῇ τῶν χώρα πάσης εἶναι τὰς τῶν πολεμίων δυνάμεις. * * *

Ἐν δὲ τῇ πόλει τῶν ἰκανῶν Φορῶν δόλιπῶν, ἀντιπρατοπέδωσι τοῖς πολεμίοις. κατέχον δὲ Καρχη-
 δόνιοι μὲν τὸν Ἐκνομον λίθον, ὃν Φασὶ Φορῶν γενηθῆναι Φαλαρίδου. ἐν ταῖς δὲ λέξεσι κατε-
 σκευάσκειν τὸ πύργιον ἄδρον χαλκῆν, τὸ διαβεβοημένον πρὸς τὰς τὸ ἑσθαισισημίαν ἡμῶν, ἵπε-
 καρμῶν τὰ κατὰ σκόλασματος· διὸ καὶ τὸν τόπον Ἐκνομον δόλο ἢ εἰς τὰς ἀτυχεύοντας ἀσθεῖας πρὸς-
 κροῦσθαι. ἐκ δὲ θάπτερι μέρους Ἀγαθοκλῆς ἔπειρον τὸ Φαλαρίδου. γενηθῆναι Φορῶν κατέχευε, τὸ
 προσουροῦσθαι ἀπὸ ἐκείνης Φαλαρίων. καὶ διὰ μέσων μὲν τὸ παρεμβολῶν τῶν πολεμίων, ὃν ἀμφοτέρω
 παρεμβολῆμα τὸ πολεμίων ἐπιποιῶντο. * Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον εὐδότεροι τὸν πολεμίων ἐτόλμων
 διαβαίνειν ἀδρόσις στρατιώταις, ἕως ὅτε ὁρῶντος ἰς αἰτία προσκαλίετο αὐτὰς εἰς τὸν ὄλοσθαι
 κίνδυνον. τῶν γὰρ λιθῶν κατὰ πρὸς τῶν πολεμίων, Ἀγαθοκλῆς παραξυῖθη τὸ ὄλοσθαι
 ποιῆσαι. ἀρόντων δὲ λίαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἵνα τῶν δόλο τῆς παρεμβολῆς ἵσχυρίαν ἀπυροῦ-
 ταν, ἐπέζηλθον ἐκ τῆς τῶν Καρχηδονίων χάρακτος. οἱ τῆς διαζόντες. ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς, προσέ-
 μνησθαι τὸ μέλλον εἰσεῖναι, ὡς τὸν πολεμίων ἐβόησαν ἀνδρῶν ἑπὶ λίκτων τῶν στρατιῶν. οὗτοι δὲ
 τῶν Καρχηδονίων τὴν λίαν ἀρόντας ἑπιδιόκοντων, καὶ διαβαίνων τὸν πολεμίων, ἐξάνησαν ἐκ
 τῆς ἐνέδρας ἀφῶν, καὶ προσεπώντες ἀσθεῖς, ῥαδίως ἐτρέψαντο. Φρονουμένων δὲ τῶν Καρχηδονίων,
 καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολῶν φρόντων, Ἀγαθοκλῆς, νομίσας ἦκεν τὸν καιρὸν πρὸ διαγινώσκου-
 σθαι, πῶσιν ἤρασε τὴν δυνάμιν ἑπὶ τῶν τῶν πολεμίων στρατοπέδων. * * * τῶν δὲ τῶ
 τῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐκβαλόντες, ἐκράτησαν οἱ Καρχηδόνιοι. πάλιν δὲ οἱ πάλιν τὸν
 Ἀγαθοκλῆα κατὰ ἄλλης πῶρος προσεβόησαν ἐπιποιῶντο. καὶ δὴ τῆς παρεμβολῆς ἦδη κατὰ κράτος
 ἀλλοιοῦσθαι, κατέπλοσε τοῖς Καρχηδονίοις δυνάμεις ἐκ λιθῶν ἀνέλιπτος. διὸ καὶ τῶν Ἑλλήνων. πῶ-
 λιν θαρρήσαντες, οἱ μὲν ἐκ τῆς παρεμβολῆς κατὰ σῆμα ἐκινδύωσαν, οἱ δὲ παρόντες ἑπὶ τῶν Κοιθῶν
 κύνθη πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων. ὡν ἡτρωσθῆναι, ὡς ἀδύνατος ἢ ἐπὶ μάχῃ τῶν πῶριντος ἐβόη-
 σθαι. ἐφῶν δὲ οἱ μὲν εἰς τὸν ἡμέραν πολεμίων, οἱ δὲ εἰς τὴν παρεμβολῶν, τῶν ἀσθεῖς ἐβόη-
 σθαι τῆς δόλοσθαι, καὶ τῶν ἑπὶ πῶρος πῶρος, ἐπιδόκοντων τῶν Καρχηδονίων ἵππων, ὅτι
 ἐλάσσονες ἦσαν πῶρος πῶρος. διὸ καὶ σωβῆναι τὸν μέγαν τῶν πῶρος πῶρος, πῶρος
 βαλλομένου καὶ τῶν πολεμίων πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπώλειαν. ἵππων γὰρ ἕως τῆς ἄρας, καὶ
 τῶν δυνάμεις πρὸς μέσον ἡμέρας γινώσκοντες, οἱ πολλοὶ τῶν φρόντων διὰ πῶρος καὶ τῶν ἐκ τῆς
 κακοπῶρος ἐκδηλοῦν γινώσκοντες, λάθρως ἔπνον, καὶ ταῦτ' ἀλυσθῆναι τῶν πολεμίων ὄντων. *
 Ἀγαθοκλῆς δὲ τηλικαύτη συμφορὰ πρὸς τῶν, τῶν ἐκ τῆς πρὸς τῶν ἀνέλιπτος, καὶ τῶν
 παρεμβολῶν ἐμπρῶτος, εἰς Γέλαν ἀπεχώρησεν. Hoc est: Agathocles audito, Carthaginiensis
 in Gelenis agro montem, qui Ecnomus vocatur, occupasse, totis viribus cum illis decertare
 statuit. Ac postea: Gelenis verò urbi maxime imbebat; quòd in horum agro omneis hosti-
 um copias esse audiret. Et deinde: Relicto itaque in urbe presidio satis valido, ex adverso
 hostium castra posuit. Tenebant autem Carthaginienses Ecnomum collem: ubi Phalaridis castel-
 lum fuisse aiunt. in hoc taurum aneum habuisse tyrannus fertur, ad excruciantorum supplicia sic
 adornatum, uti subito igni machina incandesceret. idèoque ab impià in miseris sextitia colli no-
 men Ecnomi, id est, Scelerati seu Nefarii, inditum. Ex adverso autem de castellis, quae Phala-
 ridis fuerant, Agathocles alterum, Phalarium ab eo nuncupatum, tenebat. In medio castrorum
 fluvius erat; quem veluti propugnaculum utrique contra hostem sibi fecerant. Diu neutri cum
 universis copiis amnem transire audebant; donec repentina quadam causa ad justum eos confi-
 ctum excitavit. Quum enim Afri hostium terram incurserent: Agathocles ad idem faciendum ir-
 ruitur. Dumq. praedam Graeci abigunt, & à castris jumenta quedam abducunt; è Carthaginen-
 sium vallo, qui eos insequantur, erumpunt. Agathocles verò, quòd futurum praevidens, eximie
 virtutis viros ad insidias collocaverat juxta flumen. hi, dum Carthaginienses eos, qui praedam
 abigebant, insectantur, jamque flumen trajecerant, repente ex insidiis surgunt; & inordina-
 tos aggressi, facillè in fugam vertunt. Interea dum barbari ceduntur, & ad castra fugiunt, Aga-
 thocles, decertandi tempus jam adesse ratus, totum exercitum ad hostium castra ducit. Haud
 multo post: Hoc itaque modo extrusis è munitione castrorum Graecis, superiores exstitère Car-
 thaginienses. Agathocles tamen aliis in locis impressionem in castra facit. quae quum jam expugna-
 rentur, novae ex Africà copiae à Carthagine ex insperato adpellunt. quàmobrem animis denuò con-
 firmatis, qui in castris erant, à fronte dimicantur; qui verò subsidio venerant, in orbem circum-
 steterè Graecos. quibus vulneratis, in contrarium subito praeter opinionem sors pugnae se con-
 vertit. nam fugam arripuère Graeci; pars in Himeram fluvium, pars in castra: quò per X I
 stadia receptus erat. & quia tractus ille campestris erat; barbarorum equites, non infra X
 millia, insequantur. hinc evenit, ut totum in medio spatium cadaveribus oppleretur; fluvio
 etiam multum adjuvante Graecorum cladem. quum enim canicularis tum esset anni tempestas,
 & persequentio illa circa meridiem fieret; plerique fugientium, per aestum fugae, arumnam siti
 correpti, affatim & salum quidem undam bibebant. Mox: Agathocles, tam insigni adfe-
 ctus

Etus clade, fugâe lapsos adsumsit: incensusque castris, Gelam se recepit. Nomen fluvii, qui inter Agathoclis Carthaginensiumque castra veluti propugnaculum utrisque erat, sive expressum fuerit à Diodoro, sive omissum; Himeram fuisse, ex universâ oratione satis apertè disertèque liquet. unde etiam initio eiusdem libri pugnam hanc vocat τὴν ἐφ' ἡμέρᾳ μάχην Ἀγαθηκλῆος καὶ Καρχηδονίων. id est: pugnam, quam Agathocles ad Himeram cum Carthaginensibus conferuit. Himeram autem esse eum, quem vulgari nunc vocabulo accolis Salsi vocari dixi, inde patet, quòd Ecnomum montem, quem in dextrâ Himeræ ripâ ponit Diodorus, Plutarchus Agrigentino agro facit conterminum in Dione, his verbis: Περὶ τῆς δὲ κτ' ἡμίονον ὠρμήσουτο, πολισμῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ τῆς Καρχηδονίων Πηκερατίας. * * *. προδρομῶν δ' αὐτῶν πρὸ τῶν μὲν Ἀκρογαυλίων περὶ ἐκχώρησιν ἰπποῦς Διῶχοιοι, τῶν ἄλλων τὸν Εὐνομον οἰκόντων. μὲν δὲ τῆς τελευτῆς. Id est: Quinto die ad Minoam, Siciliæ opidulum, Carthaginensium ditionis, decurrit. Postèa: Ad progredientem inde primi defecerunt ducenti equites Agrigentiorum, qui circa Ecnomum incolebant. post hos, Gelenfes. Fuisse autem Heracleam Minoam millia passuum circiter xxvii ultra Agrigentum ad ostium amnis, cui vulgare nunc vocabulum Plâtani, post certis demonstrato indicium. Sed & illud firmissimo fuerit documento, Himeram esse, nunc Salsum amnem, quòd Diodorus illum vocat ποταμὸν ἄλυον, id est, fluvium salsum. Huc adde, quæ Polybius de Himerâ tradidit; ut Eclogæ legationum habent his verbis: Ἰερώνυμος δὲ περὶ ἡμετέρας ἀγαθὰρχον καὶ Ὀνησίβην καὶ ἰπποδάμην πέμπει μετ' Ἀνίβου πρὸς Καρχηδονίους, δὲς ἐπιπέλας ἵππῳ τῆς δευτέρας σωθηκῆς. Ἐφ' ἧς Καρχηδονίους βοηθεῖν ἐπέμψεν καὶ ναυτικῆς δυνάμεσι, καὶ σικελικῆς ἑσπέρᾳ ἑκείνων ἐν Σικελίᾳ, ἕτοιμα δὲλεῖσθαι τὰ κατὰ τὴν νῆσον, ὡς πὶ τῆς ἐκατέρωθεν ἐπαρχίας ὅρον εἶναι τὸν ἡμέραν ποταμόν. ὃς μάλιστα πῶς διχα διαιρεῖ τὴν ὅλην Σικελίαν. Id est: Hieronymus legatos ad Carthaginensibus proficisci iubet, Agatharchum, Onesigenem, & Hippodamem. praecepit his, fœdus istis condicionibus facerent: Carthaginenses ut terrestribus maritimisque copiis opem sibi ferrent. ubi Romanos communi operâ expulissent Siciliâ, insulam ita dividerent, ut Himeræ fluvius, qui mediam ferè universam Siciliam dividit, utriusque populi provinciarum esset terminus. Idem tradit Livius quoque lib. xxiv, his verbis: Hieronymus legatos Carthaginem misit ad fœdus ex societate cum Annibale faciendum. Pacto convenit, ut, quum Romanos Siciliâ expulissent, Himeræ amnis, qui ferè insulam dividit, finis regni Syracusani ac Punici imperii esset. Hæc Himeræ descriptio nulli alii, quam, qui nunc Salsi dicitur, amni convenit. hic quidem omnium Siciliæ amnium longissimus, quum xx circiter millia passuum à mari Tusco fontem habeat, per lxxx millia ad Libycum mare defluit; mediam ferè insulam dividens; ita, uti pars altera versùs occasum & Lilybæum Drepanumque, altera versùs ortum & Syracusas Leontinosque relinquatur. Hinc etiam illud Strabonis, lib. vi: εἰς δ' ἡμέραν ποταμὸν, ἃς μείους ῥέοντα τῆς Σικελίας. id est: Ad Himeræ amnem, qui per mediam fluit Siciliam. Quo minùs totam divideret insulam, xx illa intercedebant millia. At quia alter etiam erat eodem insulæ tractu fluvius Himeræ, cuius ostium in Tuscum exibat æquor, (vulgò nunc dicitur Thermini) error ex suprâ dictâ descriptione natus est, uti alii unum hunc eundemque intèlligerent amnem, in diversas regiones, diversaque maria gemino alveo tendentem. Sic enim Solinus, cap. xi: Himeram caelestes mutant plagæ. amarus denique est, dum in aquilonem fluit; dulcis, ubi ad meridiem flectitur. Id quomodò intelligendum, Mela docet lib. ii, cap. vii. De amnibus, inquit, Himeræ referendus. quia, in mediâ admodum insulâ ortus, in diversa decurrit: scindensque eam utrimq;, alio ore in Libycum, alio in Tuscum mare devenit. Et Vibius, in catalogo fluminum: Himeræ, opido Taurominitanorum [lege, Thermitanorum] dedit nomen Himeræ. Hoc flumen in duas findi partes ait Ctesichorus: [lege, Stefichorus:] unâ in Tyrrenum mare, alterâ in Libycum decurrere. Antigonus in Mirandis: περὶ δὲ ποταμῶν καὶ κρῶν ἄλυον μὲν φησὶ λέγειν τὸν ἡμέραν ἐν μιᾷ πηγῆς ἁλιζόμενον, τὸ μὲν ἄλυον τῶν ῥέθρων ἔχειν, τὸ δὲ πῆμον. Id est: De fluminibus & fontibus Lycum, ait, perhibere, Himeram ex uno fonte in duos scindi alveos; alterumque fluvium esse salsum, alterum potabilem. Vitruvius, lib. viii, cap. iii: In Siciliâ flumen est Himeræ; quod, à fonte quum est progressum, dividitur in duas partes. quæ pars profluit contra Aetnam, quòd per terræ dulcem succum percurrat, est infinitâ dulcedine. altera pars, quæ per eam terram currit, unde sal foditur, salsum habet saporem. Verùm errorem hunc scitissimè correxit Silius, lib. xiiii, his verbis:

Litora Thermarum, prisca dotata Camonâ,
Armarere suos; quâ mergitur Himeræ ponto

*Aeolio. nam dividuas se scindit in oras:
Nec minus occasus petit incita, quàm petit ortus.
Nebrodes gemini nutrit divortia fontis:
Quo mons Sicania non surgit ditior umbrâ.*

Nebrodes ille mons, sive alio nomine Maro, ut post suo loco ostendetur, vulgò nunc Madoni vocatus, inter dictos quidem duos Himeras longo jugo protenditur; sed ipsi amnium fontes x l. amplius millia passuum inter se distiti sunt; maioris Himeræ, Libycum mare petentis, ab orientali eius latere; minoris, ab occidentali: ita, uti pro uno eodemque fonte haberi minimè queant; utique, quum complures alii essent inter utrumque fontes amnium, in illos defluentium. Mela in mediâ admodum ait insulâ oriri, atque inde in diversa decurrere. Minoris quidem, qui in septemtriones fluit, fons in medio ferè est insulæ inter septemtriones & meridiem. at maioris ortus ab Libyco mari, ut antè dictum, l xxx, ab Tusco xx tantum millia abest. Sed ille haud dubiè unum solum eum habere fontem intellexit. Solinus amarum tradit esse, quâ in aquilonem fluit; dulcem, ubi ad meridiem sestetitur. At contrario planè modo res ipsa sese habet. septemtrionalis quidpe Himera dulcis esse deprehenditur; meridionalis verò falsus: unde & nomen hodiernum. heic quidpe hodiè que falsi metalla frequentia: quæ fonteis fluminaque Agrigentini agri ferè omnia falsa reddunt. Solinus amarum dixit esse Himerarum alterum; quia apud Græcum aliquem auctorem legerat vocem ἀλμυρός. quæ & falsum & amarum significat. cæterò meridionalem hunc sive falsum Himeram Livius quoque memorat, lib. xxv, his verbis: Captis Syracusis, legationes omnium ferme civitatum Siciliae ad Marcellum conveniebant. Dispar ut causa earum, ita condicio erat. qui ante captas Syracusas aut non desierant, aut redierant in amicitiam, ut socii fideles accepti cultig. quos metus post captas Syracusas dediderat, ut victi à victore leges acceperunt. Erant tamen haud parvæ reliquæ belli circa Agrigentum Romanis, Epicycles & Hanno, duces reliqui prioris belli, & tertius novus, ab Annibale in locum Hippocratis missus, Libyphanicum generis Hipponiates, Mutinem populares vocabant, vir impiger, & sub Annibale magistro omnis belli artis edoctus. Mox: Itaque inclusi ad tempus manibus Agrigenti dux Pænus Syracusanusque, non consilio Mutinis magis, quam fiducia, ausi egredi extra muros, ad Himeram amnem posuerunt castra. Quod ubi perlatum ad Marcellum est, extemplo copias movit; & ab hoste llll ferme millium intervallo confedit; quid agerent pararentve, expectaturus. Sed nullum neque locum neque tempus cunctationi consiliove dedit Mutines; transgressus amnem, ac stationibus hostium cum ingenti terrore ac tumultu invecit. Postero die propè justo prælio compulsi hostem intra munimenta inde revocatus seditione Numidarum, in castris factâ; quum trecenti ferme eorum Heracleam Minoam concessissent. Ad mitigandos revocandosq. eos profectus, magnoperè monuisse duces dicitur, ne absente se cum hoste manus conferebant. Id ambo agrè passi duces: magis Hanno; jam antè anxius gloriâ eius: Mutinem sibi modum facere; degenerem Afrum imperatori Carthaginensi, missa ab senatu populoque. Is perpulsi cunctantem Epicyclem, ut, transgressi flumen, in aciem exirent. Marcellus arma properè capere milites & efferrî signa jubet. Ad instruentem exercitum decem effusis equis advolans ex hostium acie Numide; nuntiantes, populares suos primùm eâ seditione motos, qua ccc ex numero suo concesserint Heracleam; dein, quod præfectum suum ab obtrestantibus ducibus gloriæ eius sub ipsam certaminis diem ablegatum viderant, quieturos in pugna. Mox: Itaque haud magna vis certaminis fuit. primus clamor atque impetus rem decrevit. Numide, quum in concursu quieti stetissent in cornibus, ut terga danteis suos viderunt, fugæ tantum parumper comites facti, postquam omnes Agrigentum trepidando agmine petentes viderunt; ipsi, metu obsidionis, passim in civitates proximas dilapsi. multa millia hominum casa captaque, & octo elephantî. Hæc ultima in Sicilia Marcelli pugna fuit. victor inde Syracusas rediit. Hæc quoque historia in Salsum amnem omnibus partibus quadrat. quidpe Epicycles atque Hanno & Mutines ab Agrigento versus Syracusas atque Marcellum progressi, ad Himeram castra locaverant. adversus eos Marcellus Syracusas profectus, llll ferme millia ab Himeræ lævâ ripâ castra sua hostium castris opposuit. Victi prælio duces Afrî & Syracufanus, fugâ Agrigentum repeticerunt.

ECNOMVS
mons.

Cæterum ὁ Ἐκνομὸς λόφος, sive τὸ Ἐκνομον ἄρτος, id est, ECNOMVS mons, Diodoro ac Plutarcho locis proximè citatis, & Polybio lib. I, memoratus, in dextrâ Himeræ orâ ad ostium amnis situs, is est, qui vulgari nunc incolis vocabulo Monte d' Alicata,

Alicata, sive *di Licata*, ab opido, ad radices eius prope dictum amnem sito, cognominatur. Ex occidente is in orientem v millium passuum spatio iuxta mare veluti promontorium protenditur; campum rotundum, cuius diameter totidem millia occupat, à meridie includens. *Phalaridis*, Agrigentorum tyranni, *castellum* in eo quondam fuisse, inque eo *taurum illum æneum*, auctoribus celebratissimum, supra è Diodoro intellectum est. DAEDALIVM fuisse nomen ei castello, ex Antonini itinerario dispicio; ubi ita scriptum est:

DAEDALIVM castellum.

Ab Agrigento per maritima loca Syracusas,
M. P. CXXIII, sic:

10

<i>Dædalio</i>	XVIII.
<i>Plintis</i>	V.
<i>Refugio Chalis</i>	XVIII.
<i>Plaga Calvisianis</i>	VIII.
<i>Plaga Mesopotamio</i>	XII.
<i>Plageo, sive Cymba</i>	XXIII.
<i>Refugium Apolline</i>	XX.
<i>Plaga Syracusis</i>	XXXII.

Millia ab Agrigento ad dictum opidum Licatam incolæ nunc in univèrsum computant **XXIII**; quamquàm re verâ sint haud ampliùs **XXIII**: quot Itinerarium quoque refert inter Agrigentum & locum, cuius heic corruptum, ut mox ostendam, vocabulum legitur *Plintis*. Itaque *Dædalium* hoc *Phalaridis castellum* haud dubiè jam in occidentali fuit montis Ecnomi extremo. Nomen id sine controversiâ ab conditore suo habuit Dædalo: quem complura in hac insulâ opera reliquisse, testatur Diodorus lib. III.

Ceterùm Ptolemæus inter Gelam & Agrigentum opidum habet, cuius vocabulum vitiatum est *φθιλία*, *Phinthia*, pro genuino *φιλία*, **PHINTIA**. quidpe Diodoro idem dicitur aliâ formatione *φιλίας*, *φιλιάδ*. **PHINTIAS**, *Phintiadis*. unde Phalaridi in Epistolis *opidani* sunt *φιλιάς*. & ita Plinio lib. III, cap. VIII, Latinâ formatione **PHINTIENSES**. Atque hic ille est locus, qui in proximè scripto Antonini itinere vitiatum habet vocabulum *Plintis*, pro *Phintis*. Ex eo igitur itinere, ubi **XXIII** numerantur millia passuum ab Agrigento ad Phintiam usque, lucidissimo certissimoque liquet documento, Phintiam eodem fuisse situ, quo nunc dictum opidum conspicitur *Licata*: portu, seu navium statione nobile. ubi lapides quadratos, & id genus alia antiqui operis monumenta effossa, sepulcra quoque & cisternas veteris structuræ complureis adparuisse suâ ætate, item antiquas inscriptiones atque numismata reperta esse, testatur Fazellus. quarum rerum etiam nunc nonnulla inibi adparent vestigia. Ptolemæus equidem *Phintiam* & Plinius *Phintienseis* inter mediterranea opida recensent. at in orâ maritimâ eam fuisse, ex præscripto Antonini

PHINTIA
urbs.

liquidò patet itinere. sed & Diodorus disertissimis eam verbis in litore locavit. sic enim Eclogæ ex libro **XXII**: *κατὰ τὴν Σικελίαν ἦσαν τύραννοι, ἰκέτας ἐν Συρακούσῃ, φιντίας ἐν Ἀκράγυντι, τρωδαίων ἐν Ταυρομενίῳ. * κτίσει δὲ φιντίας πόλιν, ὀνομάσους αὐτὴν φιντιάδα, Γελώνας, ἀναετίτας ὄϊτας, οἰκίστας ἐν αὐτῇ. ἐστὶ δὲ αὐτῇ ἑρβαλαδασί. καθαιρῶν γὰρ τὰ τέχνη καὶ πᾶς οἰκίας, καὶ τὰς λαὸς τῆς Γέλας, εἰς τὴν φιντιάδα μετῴκησε, κτίσας τὴν καὶ ἀγορὰν ἀξιόλογον, καὶ ναὸς θεῶν. Hoc est: In Siciliâ tyranni erant, Hicetas Syracusis, Phintias Agrigenti, Tyndarion Tauromenii. Et mox: Phintias urbem condit nomine Phintiadem: Gelenseisque, è patriâ submotus, in eâ collocat. Sita autem hæc est ad mare. Muris enim domibusque Gela destructis, populum in Phintiadem transtulit: postquam mania forumque insigne ac templa deorum condiderat. Factum hoc sub initium belli Tarentini, quod Pyrrhus*

in Italiâ contra Romanos anno urbis Romæ **CCCCLXXI**, ante natum Iesum anno **CLXXXII** gerere cæpit; ut ex iisdem aperte liquet Diodori Eclogis. Idem auctor postea lib. **XXIII**, in historiâ belli Punici primi, referentibus iisdem Eclogis: οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, πῆς λοιπῆς ἀγορῆς τὴν χεῖρᾶν ἐκ τῆς Δρεπάνης λαθόντες, εἰς τὸ Λιλύθαιον ἦλθον, καὶ τὰς περιουσιμῆρας ἐπέσπλησαν παντοίων ἀγρῶν. ἔφθασε δὲ καὶ Καρχηδῶν στρατός ἐκ Καρχηδόνος πρὸς τὴν μακρῶν ὄ, καὶ σπηγαίων ἰσων. Πιπίβη δὲ καὶ αὐτὸς Ῥωμαίοις, ἴνας μὲν ἐβούλησε τῶν νεῶν, τῶν δὲ ὀρμυσῶν εἰς γλῶ ἀπίσασαι ἐ. ἀκίστας δὲ καὶ τὴν σόλον τῶν Ῥωμαίων ἐκ Συρακούσων ἀφωρηκέναι, πείρας τὸς ζωάρχειας, ἀνίχθη ναυσι ρ κ πᾶς θρίστως τῶν δὲ σόλων εἰς ζωάρχειαν ἔλθοντων

ἐλθόντων κ' τῶν Γελῶν χώραν, οἱ ὕμαιοι Φοβηθέντες κατέπλωσαν εἰς τὴν Φινιάδα, ἢ τὰ πλοῖα,
 πρὸ τῶν ἀγροῶν καμίζοντα, καὶ τὰς λοιπὰς ναὺς ἀπέλιπον ὑπὸ τῶν γλῶ. τῶν δὲ Καρχηδονίων κατὰ
 πλοῦσαντων, ἑώρα καμίζοντες ἀγῶν. * πλ. ① δὲ οἱ Καρχηδόνιοι τῶν σπαφῶν τ' μεγάλων κατέδυσαν ὕ.
 τῶν δὲ μακρῶν ἐβύθισαν ἰζ'. Σωτηρίστας δὲ ἰγ', ἀρχήστας ἐποίησαν. μετὰ δὲ πᾶσι οἱ Καρχη-
 δόνιοι ἔπει τὸν Ἀλικὸν πλάμῶν ἀγαγόμενοι, τὰς τεταυμάστας ἀνεπώσαν. Οἱ δὲ ὑπάλ. ① ἰένι. ①,
 εἶδεν τῶν γενημένων εἰδώς, ἐκ τῆς Μεσολύης αἰήθη ναυσὶ μακρῶν λς', καὶ φορηγίς σκ. ολί-
 γαίς. περὶ πλοῦσας δὲ τὸν Πάχυον, καὶ καθορμιθεῖς πηλοῖσι φινιάδ. ①, κατέπλωσεν τὸ γενημένον.
 καὶ ἡ πᾶσι Καρχηδονίων παντὶ σὺλφ. πρὸς αὐτὰς ἐλθόντων, Φοβηθεῖς οἱ ὑπάλ. ①, τὰς μὲν ἰγ', τὰς
 ἀρχήστας, ἐπέστησεν, ἔπει δὲ Συρακούσας τὸν πλῆν ἐπείατο, νομίζων ἕρωνα παρέξειδεν τῶν ἀσφά-
 λειαν. κατὰ ληπίος δὲ γενηθέντος πρὸς τῶν γλῶ τ' Καμαρίνης, εἰς τὴν γλῶ κατέφυγε πρὸς τὸ πρὸς τετα-
 χεῖς καὶ ὕφωλῶδες. Hoc est: Carthaginenses, de reliquâ annonâ, quæ usui sibi forent, Dre-
 pani acceptis, Lilybæum abire; et omnique bonorum genere obsessos cumulavere. Venerat jam
 Carthagine etiam Carthalo prator, cum LXX navibus longis, & totidem frumentariis, qui
 quum & ipse Romanos invaderet, navibus aliquot demersit; & de adpellentibus ad terram IIII
 abstraxit. Postquam verò audivisset, classem Romanam Syracusis solvissè, collegis in senten-
 tiam adductis, CCXX navibus optimis contra illos evexitur. Iamque in mutuum classis utra-
 que conspectum venerat, circa Gelense litus, quum Romanis, metu percussi, ad Phintiadem re-
 flexerunt; navibus, quæ commentum portabant, aliisque, post se relictis. Quum verò nihilo
 minus in eos proveherentur Carthaginenses, acre certamen oritur. tandem Pæni de magnis
 navibus L depresserunt: de longis in profundum egere LX: confregerunt inutileque reddi. 20
 derunt XIII. Post hac ad Halycum flumen digressi, saucios refecerunt. Interea Junius con-
 sul, nihil horum compertum habens, à Messanâ provehitur XXXVI navibus longis, onera-
 riusque non paucis. Pachynum pratergressus, atque in Phintiadis portum delatus, ob ea, quæ
 acciderant, exparvit. Vbi verò cum omni classe in Romanos tendebant Carthaginenses; terri-
 tatus consul, XIII illas inutile incendit: & ad Syracusas versus vela facit; tutum ab Hie-
 rone receptum sibi datum iri confidens. sed deprehensus juxta Camarinam, in terram confugit,
 ad loca aspera atque vadosa. In Geleni fuisse agro Ecnomum montem, supra ex eo-
 dem intelleximus Diodoro. Apud hunc igitur in mutuum utraque classis conspectum
 venit. Romani verò, metu percussi, in proximum Phintia reflexerunt portum. Ceterò,
 ut in Antonini itinerario corruptum legitur vocabulum Plintia, pro Phintia, ab 30
 recto casu pluralis numeri Phintia, & apud Ptolemæum Phihintia, pro Phintia, sic
 longè etiam peius vitiatum est apud Ciceronem, in Verrem lib. III, in his verbis:
 Enna mediterranea maximè est. coge, ut ad aquam tibi, id quod summi juris est, frumentum
 Ennenses metiantur. vel Plutiam, vel Halesam, vel Catanam, loca inter se maximè diversa,
 eodem die, quo jusseris, deportabunt. Heic, quia opidum Siciliae erat, vulgari vocabu-
 lo La Piazza, vel incolarum dialecto La Chiazza dictum, xv circiter millia ab Ennâ
 versus meridiem dislitum, hoc ipsum Plutiam esse Ciceronis, nonnulli nostri sæcu-
 li conjecerunt geographi. Verum non animadvertunt illi, ad aquam deportan-
 dum fuisse frumentum, quod longè alienum est à Piazza situ; ut quæ in celsioribus
 atque aridis, nisi quæ fontes scaturiunt, locis posita est. Aquam verò quam intellexit 40
 Cicero ad opidum illud? Certè nullam aliam, quàm qualis & ad Halesam & ad Ca-
 tanam erat; scilicet marina. Quemadmodum igitur Catana in ipso fuit litore, Ha-
 lesa autem ad mille tantum passus remota; ut suo loco ostendam: sic tertium illum
 quoque locum ad mare fuisse, certum est. Tria autem Siciliae innuere voluit latera
 atque maria Cicero: Africum scilicet mare ad meridionale insulæ latus; Siculum,
 ad orientale; Etruscum, ad septentrionale. tria item nominare voluit loca sive opi-
 da, portibus seu navium stationibus prædita, quorum ad Etruscum mare fuit Ha-
 lesa; ad Siculum, Catana; ad Africum, hæc dubiè prædicta illa Phintia. cuius vo-
 cabulum æquè facillè in Ciceronis exemplaribus corrumpi potuit in Plutiam, atque
 apud Antoninum in Plintias. Intervals verò illa ab Ennâ ad tria prædicta opida 50
 Halesam, Catanam, & Licatam, planè sunt inter se æqualia, millium passuum I. quod
 & ipsum fortè respexit Cicero.

Ex hætenus igitur allatis quàm manifestissimè jam pater, quàm vehementer er-
 raverint Aretius & Fazellus, omnesque reliqui Siciliae scriptores, qui Gelam sta-
 tuunt eodem situ, quo nunc Licata conspicitur opidum; vel juxta in monte: Ge-
 lamque omnem eundem docent esse cum Himerâ; qui nunc Salsi vulgò vocatur:
 Campos verò Geloos, eos, quos Ecnomum montem à meridie includere, ego supra
 ostendi.

ostendi. Certè, alia cuncta, quæ adduxi, documento si defuissent; hoc unum instar omnium suffecisse debebat, quòd Diodorus tradit, terminum ac veluti vallum inter castra Carthaginiensium & Agathoclis castra fuisse Himeram amnem: quo transjecto, quum ad Ecnomum, juxta quem castra erant Carthaginiensium, Syracusani ab illis superarentur, regressi inde in citeriorem ripam ad castra sua; quæ v millia inde ad Phalarium castellum erant sita, Gelam hinc sese receperunt. Gela igitur ab sinistra fuit Himeræ ripa, ac longius inde disita. Sed video, Fazellum usum esse mendoso aliquo Diodori exemplari: in quo legit $\tau\epsilon\kappa\kappa\omicron\mu\omicron\nu\lambda\acute{\omicron}\phi\omicron\nu\epsilon\upsilon\tau\eta\gamma\acute{\epsilon}\lambda\alpha$, id est, *Ecnomum montem in Gelâ*; pro $\epsilon\upsilon\tau\eta\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\alpha$, id est, *in agro Gelsenî*. At quomodò Carthaginienses montem aliquem in Gelâ occupare potuerunt, si ea urbs in eorum tum fuit potestate? aut quomodò Agathocles cum Syracusanis suis, prælio victis, Gelam refugere potuit, vel ausus est, si pars urbis in victorum victosque persequendum hostium fuit potestate? Nullo sanè modo. Verùm heic jam iterum mendosum fuisse video Fazelli exemplar; ubi, de Agathocle loquens, $\epsilon\iota\varsigma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\alpha\upsilon\acute{\alpha}\pi\epsilon\chi\acute{\omega}\rho\eta\sigma\eta\nu$ habuit; id est, *in Gelsenem regressus est*: quasi in aliquam Gelsenis agri urbem confugisset. quum genuina scriptio sit $\epsilon\iota\varsigma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu$, id est, *in Gelam*. Item, ubi à castris Carthaginiensium & amne Himerâ ad sua, quæ erant ad Phalarium castellum, castra per $\tau\epsilon\omicron\sigma\alpha\rho\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\sigma\epsilon\delta\iota\upsilon\varsigma$, id est, per $\chi\lambda$ stadia Syracusanos refugisse tradit Diodorus; Fazellus semel atque iterum eam fugam repetens, $\chi\iota\iota$ tantum refert stadia. Sed hoc etiam falsum fuit Fazello argumentum, quòd *immanem fluvium* sedatus est Gelam ex hisce Virgiliti verbis: — *Campique Geloi*

Immanisque Gelâ fluvii cognomine dicta.

Vbi ille non Gelam urbem *immanem*, id est, ingentem; quod voluit poëta; sed fluvium magnum intellexit. eum verò potius esse Himeram, sive, ut nunc vocant, Salsum, quàm quemquam alium. atque in hunc quoque rectè quadrare putavit illud Ovidii:

Et te vorticibus non adeunde, Gela.

Quod sanè Terræ novæ flumini rectè tribuitur; utique tempore pluvio atque hiberno. Sed & campus ille intra Ecnomum montem spatiosus, ad lævam Salsi ripam, Fazello imposuit; opinanti, hos esse *Geloos* illos Virgiliti *campos*. Numismata præterea pro gravissimo producitur documento, quæ prope Licatam reperta fuerunt suâ ætate, cum inscriptione $\tau\epsilon\lambda\alpha\omicron\omega\omega\omega$. Ecquid verò mirum, quum Gelsenenses ex urbe suâ Gelâ Phintiam ad Himeræ ostium traducti sint, numismata eorum isthic reperiri? Nam opes suas eos unâ secum absportasse, quis dubitet? Verùm de hoc Fazelli multiplici circa Gelæ situm errore satis dictum puto.

$\tau\omicron\phi\alpha\lambda\acute{\alpha}\rho\iota\omicron\upsilon\phi\acute{\omicron}\rho\epsilon\lambda\omicron\nu$, id est, *PHALARIVM castellum*, eiusdem tyranni Phalaridis, quod $\tau\epsilon\omicron\sigma\alpha\rho\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\sigma\epsilon\delta\iota\upsilon\varsigma$, id est, $\chi\lambda$ stadia, seu millia passuum v, ab Ecnomonte & Carthaginiensium castris disitum tradit fuisse Diodorus, in eo situm fuit colle, qui v ferè millia ab Licatâ, $\iota\iota$ verò à Falconarâ castello, veluti promontorium mari imminet. Atque hac tandem ratione omne inter Camarinam Agrigentumque urbeis litus, quod vario interpretum errore implicitum obscuratumque erat, nos maximè clarum certumque reddimus.

CAP. XVII.

Sicania posterior. Heraclea urbs; quæ antea Minoa; & prius Macara. Halyceus amnis. Camicus, fluvius & opidum; quod postea Cena. Allaba fluvius. Caprianus mons. Thermae colonia; quæ & Aqua Selinuntia, & Aqua Labode, sive Larode.

Post Himeram amnem sequebatur SICANIA illa posterior; in quam SICANIA antiquissimi post Cyclopa insulæ incolæ, pulli ab Siculis, concesserunt; ut supra cap. $\iota\iota$ ostensum est. Fines eius heic, quoad in tantâ obscuritate fieri poterit, demonstrare conabimur. Stephani epitomator: $\Sigma\iota\kappa\alpha\nu\acute{\iota}\alpha$, $\eta\omega\epsilon\iota\chi\omega\rho$ & $\Delta\kappa\epsilon\gamma\alpha\iota\acute{\iota}\nu\iota\omega\nu$, $\kappa\alpha\iota\tau\omicron\tau\alpha\mu\omicron\varsigma\Sigma\iota\kappa\alpha\nu\acute{\iota}\varsigma$, $\omega\varsigma\Phi\eta\sigma\iota\nu\Lambda\pi\omicron\lambda\acute{\omicron}\delta\omega\rho$. Id est: *Sicania, Agrigentinis circumjecta regio; & amnis Sicanus; auctore Apollodoro*. Quàm latè circumjectam Agrigentinis hanc

Heraclidi, Melæ, Plutarcho, Ptolemæo, Stephano. Opidani inde Græcis Ἡρακλεῖς, *Heraclote*, & Ἡρακλεῖς, quod Latinè formatur HERACLEENSES: At, quia idem urbis nomen Latinis etiam dicitur HERACLIA; ut est apud Ciceronem, in Verr. lib. v: opidani inde ibidem sunt HERACLIEENSES. In antiquis nummis sunt Ἡρακλεῖς. De urbe ita Mela lib. ii, cap. vii: *Inter Pachynum & Lilybæum Agragas est, Heraclia; & Therma.* Et Ptolemæus: Ἀκραγαθίων ἐμπόριον, τῆς παλαιᾶς Ἡρακλεῖας, Ἡρακλεῖα. Id est: *Acragantinorum emporium, Hypse amnis ostium, Heraclia.* Stephani epitomator: Ἡρακλεῖα, πόλις Σικελίας. id est: *Heraclia, urbs Sicilia.* Et alio loco: μινώα, πόλις Σικελίας. hoc est: *Minoa, urbs Sicilia.* Svidas: Ἡρακλεῖα, πόλις παρὰ Σικελίαν, ἢ λεγομένη μινώα. Id est: *Heraclia, urbs in Sicilia, quæ dicitur Minoa.* Polybius, lib. i: Καρχηδόνιοι ἢ πενήκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ναυὸς κατὰ Φράγιον ἀναστρέψαντες, Λιλυθαίῳ πελάγεσσι ἐπιπέθη ἢ πρὸς Ἡρακλεῖαν πρὸ μινώων καθαρμίδησαν. Id est: *Carthaginenses cum cccc. navibus armatis in altum provec̄ti, Lilybæum adpellunt. inde ad Heracliam Minoam classem in portu constituunt.* De ortu eius ita Diodorus, dicto lib. xvi: Δίων ἡ κατίπλοσε τῆς Ἀκραγαθίνης εἰς τὴν ἐνομαζομένην Μινώαν. αὕτη ἦ τὸ μὲν παλαιὸν ἕσθ' μινώα ἐκλήθη, ἔβασιλεύει κρητῶν. καὶ ὁν κερὸν, κρητῶν Δαίδαλον, ἐπέξευθη Κικάλῳ, τῷ βασιλεῖ τῆς Σικελίας. Hoc est: *Dion ad Agrigentini agri urbem Minoam adpulsit. Hæc à Minoë quondam, rege Cretensium, condita fuit, quo tempore, Dædalum quærens, Cocali, Sicanorum regis, hospes erat.* At non ab ipso Minoë, sed post mortem eius à Cretensibus, quos ille in Siciliam duxerat, conditam fuisse urbem, idem tradit Diodorus lib. iiii: Μίνως δὲ, inquit, ὁ τῆς κρητῶν βασιλεὺς, θαλάσσιον κρητῶν κατ' ἐκείνους τὰς χεῖρας, καὶ πηλοῦς τῆς Δαίδαλος Φυγίῳ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐγὼ σρατὸν ἐπέστειλεν αὐτῷ. ἔπειτα δὲ αὐτὸν ἐκείνῳ ναυτικῶν ἀξιολόγον, ἐξέπελθεν ἐκ τῆς Κρήτης, ἔκαθηρε τὴν Ἀκραγαθίνην εἰς τὴν ἀπ' ἐκείνης μινώων καλυφθῆναι. * * *. Οὐ μὲν ἀλλ' οἱ κατὰ τὴν Σικελίαν κρητῆς μὲν τὴν μινώων πλοῦσιν ἐπέστειλαν Δία τὴν ἀναρχίαν. τῆς ἡγεῖν ἕσθ' παρὰ τὸ Κόικαλον Σικελίων ἐμπροσθεν τῆς μινώων εἰς τὰς περὶ τὸ δὸς ἐπιπέδον ἀπέγραυσαν κρητῶν δ' ἐπὶ τῆς Σικελίας κατικῶν, οἱ μὲν ἐπιπέδον πλοῦν ἔκισαν, καὶ δὸς τῆς βασιλείας αὐτῶν μινώων ἀνέβησαν. Id est: *Minos, rex Cretensium, qui maris tunc imperium obtinebat, postquam de Dædali in Siciliam fugâ cognovisset, bellum in insula facessere decrevit. Cum magnâ igitur & instructissimâ classe profectus, ad eam Agrigentini agri urbem adpulsit, quæ ab eo Minoa vocatur. Pausillo post: Cretenses verò à Minoë in Siciliam traducti, quum sine rege essent, seditionem inter se excitarunt. Sed, quod naves à Sicanis, Cocali subditis, incensa essent, desperato in patriam reditu, in Sicilia habitare decreverunt. Pars ergo urbem condidit, quam de regis nomine Minoam vocarunt.* At non novam tunc condidisse Cretensibus urbem, sed jam antea conditam novis tantum frequentasse incolis, Heraclides docet in libro de Politis. Μινώων, inquit, τῆς Σικελίας, Μακάρον ἐκάλουν παρὰ τὸν ἐπὶ τὴν Μίνωον, αἰετῶν Δαίδαλον ἐστὰς μὲν ἐπὶ τὴν ἀναρχίαν, καὶ ἀναρχίαν τῆς Λύκων παλαιῶν, τὴν πλοῦν πύτης ἐνεβόλασε, καὶ νικητὴς τῶν βαρβάρων, ἀφ' ἐαυτοῦ παρὰ τὸν αὐτῶν, νόμος κρητικῶν θεῶν αὐτῆς. Id est: *Minoa, Sicilia urbs, prius Macara dicta est. postea Minos, quum Dædalum audisset, illò magnâ classe accessisse, ascendens fluvium Lycum, eâ urbe potitus est. Superatisque Barbaris, suum illi nomen imposuit: & Creticis legibus rempublicam firmavit.* Hæc igitur etiam urbs una ex antiquissimis totius insulæ fuit. namque anno ante Troianum bellum χιι μινώων, ut inquit Eusebius, ἐπὶ τῆς Σικελίας σρατῶν Δία Δαίδαλον, αἰετῶν τῆς Κόικαλος θυγατρῶν: id est, ut divus Hieronymus interpretatus est: *Minos in Sicilia adversum Dædalum arma capiens, à filiabus Cocali occiditur.* Qua ratione postea Heraclia dicta fuerit, partim ex Diodoro, partim ex Herodoto discere est. Diodorus lib. iiii; ubi fabulam antiquam refert de Herculis peragratione Siciliensis; in qua ille Erycem, Veneris & Butæ filium, huius insulæ versùs occasum partis regem, lucta certamine vicerit: Εὐδοκίῃς ὁ Εὐρυτῆς Κωθῆκη, καὶ παλαιῶν, εἰείφθη, καὶ τὴν χώραν ἀπέβαλεν. ὁ δὲ Ἡρακλεῖς τὴν μὲν χώραν παρέχετο τῶν ἐγχωρίων, συγχωρήσας αὐτοῖς λαμβάνειν τὰς καρπῶν, μέχρις αἰῶν τῶν ἐγγόνων αὐτῶν παρὰ τὸν μινώων ἀπαγίτησιν. ἔπειτα καὶ Κωθῆκη θυγατρῶν. μιλλῶν γὰρ ὕστρον ἡγεῖται Δωριεὺς ὁ Λακεδαιμόνιος, κατὰ τὴν εἰς Σικελίαν, καὶ τὴν χώραν διπολαβῶν, ἐκίλισε πόλιν Ἡρακλεῖαν. πρὸ δ' αὐτῆς αὐξομένης, οἱ Καρχηδόνιοι Φρονήσιον ἀμα καὶ Φοβηθῆναι, μὴ πρὸς πλοῦν ἰσχυροῦσα τῆς Καρχηδόνος, ἀφῆλθαι τῶν Φονικῶν τῆς ἡγεμονίας, σρατῶσαντες ἐπ' αὐτῶν μετὰ τὰς διωμάσεις, καὶ κατὰ κράτος ἐλόγησεν, κατίσκαψαν. Ἀλλὰ παρὰ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἐπιπέδων εἰσέεις χρόνους ἀναρχήσθησαν. Id est: *Eryx, acceptâ condicione in certamen descendit. sed victus, regionis possessione exiit. quam Hercules interim, ut depositum, incolis ad usum fructum concedit: donec ex se natorum aliquis eam repetat. id quod postmodum ita evenit, post multas quidpe atates Dorieus Lacedæmonius, in Siciliam profectus, recuperatâ ditione*

avitâ, Heracleam ibi exstruxit. quæ subitis incrementis amplificata, invidiam Carthaginien-
 sibus simulq. metum injecit, ne quando, supra Carthaginis potentiam evalescens, principatum Pæ-
 nis adimeret. Quapropter magnis eam copiis adgressi, vi captam funditus diruerunt. Sed de
 his suo tempore separatim scribemus. At paullo hæc aliter Herodotus refert, lib. v:
 Ο δὲ Δωριεὺς τῶν ἡλικίων πάντων πρώτος. ὁ δὲ Πίπικτος καὶ ἀνδραγαθίῳ αὐτὸς ἡγήσων τῶν
 βασιλέων. ὡς περὶ ἂν ἔτω Φρονέων, ἐπιβὴ ὅτι Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι χρεώμενοι
 τῷ νόμῳ, ἐσήσαντο βασιλεῖα τῷ πρεσβυτάτῳ Κλεομένη, ὁ Δωριεὺς δὲ δεινὸν τι πιδόμην, καὶ ὅσα ἀξίων
 ὑπὸ Κλεομένη βασιλεύσει, αἰτήσεις λαὸν Σπαρτησίαν, ἄγε εἰς Δοιοικίλῳ. * . Ἀπείθῃ δ' ἐς τὴν
 Λιβύῃν πᾶσι τοῖσι. ἀπὸ Κλεομένη δ' ἐς Κίνυπτα, οἴκησε χώρον κάλλιστον τῆς Λιβύων ἀρχῆς ποταμῶν. ἐξ-
 λαθείας ἢ ἐθεδπεν τρίτῳ ἐπὶ ὑπὸ μακρόν τι τῆς Λιβύων ἐς Καρχηδονίαν, ἀπὸ Κλεομένη εἰς Πελοπόννησον. ἐν 10
 ταῦτα δὲ οἱ Ἀναχάρης, ἀπὸ Ἐλευσίαν, Ἐλευσίαν δὲ οἱ ἔτι τῶν Λαίων χρησίων, Ἡρακλῆϊ τῶν ἐν
 Σικελίᾳ κίλῳ, φασὶ τῶν Ἐρυκῶν χείρῳ πῦσαν εἶναι Ἡρακλῆϊδων, αὐτὸς Ἡρακλῆϊ κίλῳ κίλῳ. ὁ δὲ
 ἀκούσας ταῦτα, εἰς Δελφὸς οἶχτο χρεώμενος τῷ χρησέῳ, εἰ αἰρήσει ἐπὶ τῷ ἐκείνῳ χείρῳ. ἢ ἢ
 Πυθίᾳ οἱ χρεώμενοι αἰρήσειν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Δωριεὺς τὸν πόλον, τὸν καὶ εἰς Λιβύῃν ἦγε, ἐκομίζετο ἀρχῆς
 τῶν Ἰταλίων. * . * . Σωπέπλεον δὲ Δωριεὺς καὶ ἄλλοι συγκαίσει Σπαρτησίων, Θεσσαλῶν ἐ-
 Παραεσάτης καὶ Κελίης καὶ Εὐρυλέων. Οἱ ἐπεὶ τε ἀπὸ παντὶ πόλῳ εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέθανον μά-
 χῃ ἰσώφηντος ὑπὸ τῷ Φοινίκῳ καὶ Αἰγυπτίων. μὲν δὲ γε Εὐρυλέων τῶν συγκαίσειων ἀπειρήσει
 τὰς ἑπτά. Συλλαβὼν δὲ ἐπὶ τῆς Σικελίης τὰς ἀειδημοσύνας, ἔχε μινώων, τῶν Σελινουσίαν δοιο-
 κίλῳ. Ἐλευσίαν δὲ Σιλενουσίαν καὶ μινώων Πυθαγόρειον. μὲν δὲ, ὡς τῶν κατὰ ἴλε, αὐτὸς περὶ τῶν
 ἐπιχειρήσει Σελινουσίαν. καὶ ἐμναρχήσει χρόνον ἐπὶ ὀλίγον. οἱ γὰρ μιν Σελινουσίαν ἐπινασθέντες ἀπέκλι- 20
 ναν. Id est: Doricus inter aquales omnibus primus erat; meritoq. putans se ob virilitatem regno
 potiturum. Hoc ita opinione presumens, defuncto Anaxandrida quum Lacedæmonii Cleome-
 nem ex lege, quod maximus natus esset, creassent; indignè id tulit, sibi à Cleomene imperari.
 Itaque petiit à Lacedæmoniiis multitudinem, coloniam duxit. Mox: In Libyam devescens, locum
 incoluit totius Libyæ pulcherrimum, juxta flumen. Sed illinc tertio anno post ejectus à Macis &
 Libybus Carthaginienibusq. in Peloponnesum abiit. Vbi Antichares Eleonius ei consilium dedit
 ex Laii oraculis, uti Heracleam in Sicilia conderet: adfirmans, terram Erycis esse Heraclidarum,
 ab ipso Hercule adquisitam. Hoc ille audito, Delphos se contulit, ad oraculum consulendum, num-
 quid regione, ad quam mittebatur, potiturus esset. Pythia, eum potiturum, respondit. Sumit
 igitur Doricus classe, quam antea in Libyam duxerat, Italiam prætervehebatur. Aliquanto 30
 post: Navigarunt autem una cum Dorico & alii Lacedæmoniorum, deducendæ colonie scilicet;
 Thessalus, Parabates, Celees, & Euryleon. Qui quum in Siciliam omni classe profecti essent,
 superati à Phanicibus atque Aegestanis, in prælio occubuerunt: uno tantum huic cladi superstiti
 Euryleonte. qui collectis eorum reliquiis, occupavit Minoam, Selinuntiorum coloniam: Selinun-
 tiosq. liberavit monarchiâ Pythagore. Eum quum sustulisset, ipse tyrannidem Selinuntium inva-
 sit. quam tamen ad breve tempus obtinuit. nam Selinuntii, impetu in eum facto, obruncarunt
 eum. Ergo etiam ante Lacedæmoniorum coloniam alios habuit post Minoem colo-
 nos à Selinunte deductos. Quo anno id factum sit, nusquam reperio. Selinuntem
 circa Olympiadem xxxviii à Megarensibus cognomento Hyblensibus fuisse dedu-
 ctam coloniam, sequenti capite ostendam. Cleomene verò Lacedæmoniorum re- 40
 gnum obtinente, Ioniam à Dario, Hytaspis filio, defecisse, Miletumque tunc ab eo
 captam esse, narrat ibidem Herodotus. id quod factum est Olympiade lxx; id est,
 anno ante natum Iesum circiter 15. Circa eamdem igitur tempestatem Doricus
 quoque atque Euryleon coloniam à Lacedæmone in Siciliam deduxerunt: occu-
 patâque Minoâ urbe, ab Heraclidarum, sive ab ipsius Herculis nomine eam, mu-
 tato prisco vocabulo, dixerunt Heracleam. Quando & qua ratione ea postmodum
 à Carthaginienibus expugnata dirutaque fuerit, Diodorus, quamvis pollicitus
 erat dicto lib. iiii, tamen nusquam memorat. Factum tamen id xx circiter an-
 nis post, quum Carthaginienenses, instinctu Xerxis, Persarum regis, ingenti ducen-
 tarum navium trecentorumque armatorum millium classe Siciliam ad delendos 50
 omnes Græcos invasissent, ut tradit idem Diodorus lib. xi; maximè credibile est.
 Quam mox iterum instaurata fuerit, nusquam adnotatum invenio. cæterum pri-
 mam eius iterum mentionem facit idem Diodorus dicto lib. xvi. Ἐπὶ ἀρχόντῳ, inquit,
 Ἀθηνῶν Ἀγαθοκλῆος, * . * . Δίων κατέπλωσε τὴν Ἀκραγωνίαν εἰς τὴν ἐνομαζομένην Μινώαν. * .
 ἢ ἢ πόλις αὐτῆς τῆς Καρχηδονίως ὑπήκουσεν. Id est: Summum Athenis magistratum gerente Aga-
 thocle, Dion ad Minoam, Agrigentini agri urbem adpulit; quæ Carthaginienis erat ditio-
 nis. Annus hic fuit iiii Olympiadis cv; ante natum Christum cccxvii: postquam à Cartha-

Carthaginienſibus deſtructa fuit, annus circiter cxxiiii. Sed tum opidulum tantum fuiſſe, tradit Plutarchus in eadem Dionis hiftoriâ. πεμφθαιο, inquit, κατὰ μινώων ἀρμύσαι, πλιſμαίον ἐς τῆς Σικελίας τὴν Καρχηδονίαν Ἰπικρατείας. Id eſt: *Quinto die ad Minoram decurrunt, opidulum in Sicilia Carthaginienſium dittonis.* Annis circiter xlviii poſt, id eſt, circa Olympiadem cxviii, jam rurfus celebrem fuiſſe urbem, patet ex iſtis Diodori verbis in lib. xx: Ἀγαθοκλῆς ἡ κατὰ πλοῦς τὴν Σικελίας εἰς Σελινῦντα, Ἡρακλεῶντας ἠλευθερωθῆς τὴν πόλιν, ὑπὸ ἀγαθοκλῆος ὑποπίπτει. Id eſt: *Agathocles in Sicilia Selinuntem ut adpulit, Heraclenſes, qui in libertatem urbem vindicaverant, jugum rurfus ſubire cœgit.* Memoratur hinc eidem Diodoro lib. xviii, xxii, & xxxvi; Livio verò lib. xxv; Ciceroni, in Verrem lib. ii & v. Melæ, lib. ii, cap. vii, ac Ptolemæo in Siciliae deſcriptione. Claram fuiſſe Ciceronis ævo urbem, patet ex hiſce eius verbis, dicto in Verrem lib. ii: *Idem fecit Heraclæa. nam eò quoque colonos P. Rupilius deduxit: legesque ſimileis de cooprando ſenatu ac de numero veterum ac novorum dedit. Ibi non ſolum iſte, ut apud ceteros, pecuniam accepit; ſed etiam genera veterum ac novorum numerumque permifcuit. Nolite exſpectare, dum omneis obeam oratione meâ civitates.* Fuit hic Rupilius conſul unâ cum P. Popilio Lænate anno ab urbe Româ conditâ 100xxi; ante natum Ieſum cxxxii. quo Colonia iſta Heraclæam deducta fuit.

Sed ſitus huius urbis indicandus erat. Suprà dictus Heraclides, in libro de Politis: μινώων ἀναβας Ἰπὶ τὴν Λύκον ποταμόν, τὴν πόλιν πύτης ἐκχεῖ δαίσει. Id eſt: *Minos adſcendens fluvium Lycum, urbe hac potitus eſt.* Hinc Fazellus, Decad. i, lib. vi, cap. ii: *Urbe ipſam, quâ occidentem reſpicit, per centum circiter paſſus Lycus fluvius, Diodoro lib. xvi & Plutarcho in Timoleonte, Plátanis hac atate adpellatus, præterlabitur. A manibus urbis ad Lycum uſque aqua ductus integer adhuc exſtat; quadrato, ſed gypſeo, lapide exſtructus. Monumenta urbis reliqua quum formâ careant, ignoratur ad quem uſum fuerint confeſta. Pro manibus complura in vivâ ipſâ rupe exciſa adhuc granaria mari imminent. Sed & ad ipſum litus in ſubaquaneis ſcopulis ſtationem Heraclenſes ferro exciderunt, quò tutò ad frumenta devehenda navigia litori adherere poſſent. Lycus amnis pro manibus oſtium aperit; mareq; ingreditur. Iſtud quidem amnis vocabulum apud prædictum Heraclidem in Politis, & apud Diodorum lib. xvi, item apud Plutarchum ita ſcriptum reperio, at longè correctius apud eundem Diodorum lib. xv, xxiii, & xxiiii, eſt Ἄλυκος, HALYCVS.*

ſalfi quidpe ſaporis eſt prædictus amnis, qui vulgari nunc vocabulo adcolis dicitur Plátani. in quem etiam deſluit fluvius vulgò nunc Salſo dictus. quod ipſum vocabulum eſt idem illud Græcorum ἄλυκος. Atque iſte Platanus aptiſſimus erat in terminum inter Syracuſanorum Carthaginienſiumque imperia. de quo ita Diodorus, dicto lib. xv: Οἱ ἡ Καρχηδοῖοι, μεγάλην ὄρεσιν νικησάντες, ἀπέστειλαν πρεſβυτάς, δόντες ἐξουσίαν τῷ Διονυσίῳ κατὰ λυκούσας τὴν πόλιν. ἀσπιδίως ἡ τὴν πύργον περιδεξάμεναι τὰς λόγους, ἐβρόντο διαλύσας, ὡς πὶ ἐχθρὸν ἀμφοτέρων ὡν πρεſβυτον ὑπῆρχον κύριοι. ἐξείρετον δὲ ἑλαβον οἱ Καρχηδοῖοι τὴν Σελινῦντιαν πόλιν πὶ τὴν χώραν, καὶ τὴν Ἀκραιοῦντιν μέγιστον τὴν Ἄλυκον καλεσμένον ποταμόν. Hoc eſt: *Carthaginienſes, tam ingenti prælio victores, legatione ad Dionysium miſſâ, dirimendi belli copiam ei fecere. quam ille lubentiſſimè amplexus eſt. Et hiſ tandem condicionibus tranſigitur: Ut utrique, que in poteſtate ſua prius habuiſſent, retinerent. Selinuntiorum tamen urbem & agrum, Agrigentiniq; agri partem, ad Halycum uſque amnem, Carthaginienſes exemerunt. Et lib. xvi: μετὰ τὴν ταῦτα, Καρχηδοῖοι διαπερεſεβασάμεναι καὶ πολλὰ δεηθέντων, ἑωρεχώρησεν αὐτοῖς ὁ Τιμολεών τὴν ἐπιπέδον, ὡς πὶ τὰς μετὰ Ἐπιδωίδας πύλεις ἀπίστας ἐλευθερίας εἶναι, τὴν δὲ Ἄλυκον [vulgò, τὴν Λύκον] καλεσμένον ποταμόν ὅτε μὲν εἶναι τὴν ἐκείνων Ἰπικρατείαν. Id eſt: *Posteaquam verò Carthaginienſes per legatos pacem ab Timoleonte multis precibus expetiverunt; hiſ illam pactis conceſſit: Ut univerſas Græci nominis urbis libertate ſua frui ſinerent: Halycusq; amnis provinciæ utrimq; diſterminaret. Idem & Plutarchus refert ita in Timoleonte: Εὐκὴ τὰς Καρχηδοῖοι ἐπιπέδον ἐπιέσαντο πρὸς αὐτὸν δεηθέντες, ὡς πὶ τὴν ἐκείνων τὴν Ἄλυκον [vulgò, τὴν Λύκον] χώραν ἐχθρὸν.**

Hoc eſt: *Inde Carthaginienſes pacem ab eo precibus impetraverunt hac lege, ut regionem, que intra Halycum eſt, tenerent.* Fragmentum Diodori, ex lib. xxiii de bello Punico primo, exſtat in Eclogis legationum huiusmodi: Εἴτα ὁμοίως τὴν ἄλλαις πόλεσι Φρυγιῶν κατὰ τῆς αἰτίας, ὅτι κάμουν ἡλθε, φρερόν Ἀκραιοῦντων. εἶλε ἡ καὶ αὐτὸν περὸς αὐτὸν τὴν ἰσχυρὸν ἐμφορὸν κατῆσθαι. ἐξείρετον ἡ κατὰ τὸν τὸν χρόνον καὶ ἐβροτος. [...]. εἰ τὴν πόλιν Ἄλυκος [...]. ἡ ἄλλαις ἐχθρὸς. Id eſt: *Hinc præſidiis in aliis urbibus locatis, ad Camicum ſe convertit, Agrigentinarum caſtellum. quod & ipſum proditione in eius poteſtatem venit. locumq; præſidio firmavit. Derelicta fuit ſub hoc tempore etiam Herbeſſus. [...]. Halycus autem fluvius, [...].*

T 2 aliorumq;

HALYCVS
amnis.

re. Aiunt enim, Minoem, quum, Dædalum vestigans, in Sicaniam, quæ nunc Sicilia dicitur, pervenisset; vi eius vitæ allatâ occubuisse. interjecto deinde tempore omnes Cretenses, præter Polichnitenses ac Prasios, divinitus instinctos; magnâ classe in Sicaniam trajecisse, & quinquentio obsidisse urbem Camicum; quam meâ ætate Agrigentini incolunt. ad extremum, quum neque expugnare eam possent, nec diutius permanere: fame enectos eâ relicti abiisse. Diodorus, lib. III: Δαίδαλος δὲ ἀπὸ τῶν Κνωσίων καὶ τῶν Σικανῶν διέφυγε πλείω χρόνον, ἡν μαζέμεν ἐν τῇ κατὰ τὸν πέγγυλον ὑπερβολῇ. καταπόδισσεν δ' ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν ἐργῶν, ἀ μίχρη ἔνυδι διαμείβετο. * . κατὰ δὲ τὸν Ἀκρηζαυτίνου ἐν τῷ Καμικῷ καλεῖσθαι, πῶλον δὲ τῆς πέγγυρας ἔσσαν πρῶτον ἐκχυρωτάτου καλεσκόσασιν. Id est: Dædalus apud Cocalum & Sicanos multum temporis consumpsit; & apud omnes ob artis excellentiam in summâ fuit auctoritate & honore singulari. Edidit in hac insulâ opera quadam, quæ ad hæc usque tempora permanent. Mox: in Agrigentino, qui nunc vocatur ad Camicum, agro urbem in petrâ omnium munitissimam statuit. Arcem hanc postea fuisse Agrigentinae urbis, prius Omphacen dictam, superiori capite ostensum est. Ex ambigua seu ancipite istâ Græcorum loquutione ἐν Καμικῷ, item ex eo, quod Herodotus ait Agrigentinos suâ ætate incoluisse Camicum, ne intelligas, ipsam Agrigentum antea fuisse dictam Camicum. sic quidpe idem Diodorus, dicto lib. xxiii: Εἶτα ὁμοίως τῆς ἀλλοῦς πόλεσι Φρυγῶν καὶ Ἰταλίας, ὅτι Κάμινον ἦλθεν, Φρύγιον Ἀκρηζαυτίνων. εἶλε δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποδῶσιν· τὸν δὲ πῶλον ἐμφερρον κατέστησεν. Id est: Hinc, praesidiis in aliis urbibus locatis, ad Camicum se convertit; Agrigentinorum castellum, quod & ipsum proditione in eius potestatem venit: locumque praesidio firmavit. Et Scribo, cuius ætate etiamdum Agrigentum celebre erat opidum; ut superiori partit capite; ita scribit lib. vi: Καὶ τὸ βαρβαρικῶν δ' ἐξελείφθησαν πολλὰὶ πόλεις, κατὰ πρῶτον τὸ Κάμινον, τὸ Κνωσίων βασιλεῖον, παρ' ὃ μίνως δολοφονηθῆναι λέγεται. Hoc est: Multa etiam barbarica opida interierunt; ut Camicus, Cocali regia: apud quem Minos per insidias occisus traditur. Apud Tetzam in Chiliadibus quum vocabulum hoc opidi bis memoretur, utrobique corruptum legitur; primò Κάμινον, postea Κάμιλον. Verba eius hæc sunt:

Δαίδαλος δὲ εἰς Κάμικον σὺν ἔσται Σικελίας.

Τὸν καὶ μίνως ἐκζητῶν ἦλθεν εἰς Σικελίαν.

Ἰπὸ θυραίων ἢ θησκει τὸ Κνωσίων
Ζεῦμα θεῶν περικραθεῖς, καὶ ἀθανάτων ψύξας.

Id est:

Dædalus in Camicum salvus evasit Sicilia.

Hunc Minos investigans, venit & ipse in Siciliam.

Vbi à filiabus occiditur Cocali;

Aestu calido circumfusus, ac statim frigidatus.

Et postea:

Καὶ πηχτικῶς μὲν Δαίδαλον χρόνον τῆς περὶ ζεῦ,
Σωθῆναι πρὸς τὸν Κάμικον πόλιν τῆς Σικελίας.

Hoc est:

Et artificiosè Dædalum aliis usum,

Evasisse in Camicum, Siciliae opidum.

Sed historiam de Dædalo ac Minoë supra cap. II integram retulimus. nunc situs Camici opidi fluminisque indicandus est. Aliud heic flumen inter Halycum & Acragantem amneis nullum est, nisi quod XVII circiter millia ab hoc, ab illo verò VII, vulgari nunc adpellatione dicitur *Fiume delle Canne*. quod Camicum esse, ex eo ipso documento colligo. Citra hoc mille ferme passus, totidemque à mari recedens, opidulum est aspero ac natura munito situ, quod vulgò incolis nunc vocatur *Siculiana*. Id ex situ, antiquum illud esse *Camicum opidum*, collegerim. Fazellus equidem, Decad. I, lib. VI, cap. I, anno Salutis CIOCCCL à Friderico Claromontano conditum fuisse tradit. at ego ab eo instauratum sive restitutum, quum bello destructum foret, crediderim. Certè multis sæculis ante istum Fredericum, opidum hoc situ adpellatum fuit *CENA*; ni vocabulum hoc in Antonini itinerario fuerit mendosum. Iter illic describitur tale:

Agrigentum

Cena XVIII.

Allava XII.

Ad Aquas XII.

T 3

Alio

Alio loco idem Antoninus & item Tabula itineraria inter Agrigentum & istas Aquas, quæ hodiè vulgò incolis vocantur *Sciacca*, habent millia passuum x l. quor hodièque inter ea opida numerantur. Ab Agrigento verò ad dictum opidulum Sicilianam xviii computantur in eo itinere millia. unde id esse *Cenam* illam Antonini, manifestissimo indicio liquet. Cæterò apud Vibium, in dicto Fluminum catalogo ita scriptum est: *Camicos, Sicilia; ex quo urbs Camiceos. dividit Agrigentinos*. Legendum esse, *urbs Camicos*, ex suprâ allatis satis patet. in fine autem deesse populorum nomen, à quibus Agrigentinos diviserit amnis Camicus, manifestum est. Ego conjecerim, scriptum fuisse; *dividit Agrigentinos ab Heracleensibus*; sive, à *Carthaginiensium ditione*.

ALLABA,
sive ALBA
amnis.

Proximus hinc ille locus *Allava* quid fuerit, ex Diodori historiâ patet. sic enim est in Eclogis ex libro eius xxvvi; in narratione belli servilis: καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς ἐπι-
 ρων βαλεῖς τῶν ἀκροαθῆναι, ἤδη καὶ τῶν πλείων στρατιωτῶν δοπολεμῶν, καὶ οὐκ ἀποδοῦναι
 ἐολῆς τοῖς ἀποστῆταις βέλτιον αὐτῶν ἀσφαλίσει. ἀποστῆταις ἢ μὲν τῶν ἐνὶ τῶν στρατηγῶν. Ἐ
 ἀλαβῶν τῶν
 ἄλλων ποταμῶν, παρῆλθε τὰς ἀποστῆταις ἀποστῆταις ἐν ὄρει καλεσμένῳ Καπριανῶ, καὶ καλιώπουν ἑ
 πάλιν Ἡρακλείαν. Ἐκ τοῦτο ἢ μὲν ἀποστῆταις αὐτῶν τῶν στρατηγῶν, ἀπολμῶν αὐτῶν ἀποστῆταις, ἀ
 χινῶν ἀποστῆταις τῶν οὐκ ἐστῶν, καὶ πολλῶν οὐκ ἐστῶν, καὶ τῶν δυνατῶν τῶν οὐκ ἐστῶν εἰς μάχην ἀποστῆταις
 ἐπὶ τῶν περὶ τῶν ἡμέρων κατωπλίοντων πλείους τῶν οὐκ ἐστῶν. ἐφεξῆς δ' ἐβρίοντο τῶν δις χιλίων ἀποστῆ
 λάταις. Πυρρὸς δ' ἐν Ἡρακλείᾳ τῶν ἀποστῆταις αὐτῶν ὁ στρατηγὸς, ἡγεμόνα ἀποστῆταις μακρὸν Τίτιον,
 δὲ αὐτῶν στρατιωτῶν τῶν ἐκ τῶν Ἐννης Φρερῶν ἐξαχθεῖς. Id est: *Imperator, consiliis aliorum sdu-*
ctus, jam maximâ etiam militum parte exauctioratâ, procrastinatione suâ tempus rebellibus ad
præveniendum sese melius dedit. Dein cum presenti manu in illos perrexit. Verùm transges-
sus flumen Albam, defectores in monte Capriano tendenteis præterivit; Heracleamque pervenit.
Rumore igitur de ignaviâ ducis, adgredi illos non ausi, diseminato, plurimos servorum ad de-
fectionem excitabant. multisque confluentibus, & ad pugnam sese, quomodo cumque posent,
comparantibus; plures octingentis intra primos VII dies arma sumere. mox ad duo millia nu-
merus eorum excrevit. Tum imperator, Heracleæ de crescente eorum multitudine certior fa-
ctus, Marcum Titinium ducem creans, traditis ei 10 C ex Ennâ præsidiariis, contra illos mit-
tit. Ex Eclogis licet incertum sit, unde profectus fuerit Romanorum imperator,
sive Siciliæ tum prætor, Licinius Nerva; tamen ex suprâ scripto simul itinere, simul-
que ex Heracleæ istâ memoratiõe haud obscure patet, τὸν ποταμὸν ἄλλων, id est, 30
ALBAM fluvium, sive, ut Antonini habet itinerarium, ἄλλαβαν, ALLABAM, seu
ALLAVAM, esse eum, qui, x millia passuum ab Heracleâ & Halyco amne, vulgari
nunc vocabulo dicitur accolis Macasoli. Inter quem & Halycum intus est montis
40
CAPRIANVS mons. λαβῶν ὄρος, id est, CAPRIANVS mons. Vnde perspicitur, Nervam prætorem ab
Lilybæi regione Heracleam versùs fuisse profectum. Inter Agrigentum & Ther-
mas, sive, ut Latini vocabant, Aquas calidas, quod opidum nunc Sciacca vocari dixi,
uti ritè apud Antoninum in præscripto itinere fiant xl passuum millia, tollenda
sunt abundantia illa duo millia inter Cenam & Allabam. nam hinc porrò ad Aquas
rectè in eo itinere sunt xii millia.

CAPRIA-
NVS mons.

De cætero iter illud ab Agrigento ad Aquas ita describitur in dictis Itinerariis:

Antonini;	Antonini;	Tabulæ;
Agrigentum	Agrigento	Agrigento *
Cena XVIII.		
Allava XII.		
Ad aquas XII.	Aquis Larodis XL.	Aguas Labodes XL.

THERMAE AQVAE istæ LARODAE, sive LABODAE, (nam utrum vocabulum rectius ac magis genuinum sit, incertum est.) Melæ atque Plinio dicuntur *θερμαί*, THERMAE. & huic etiam est COLONIA. Philisto autem apud Stephanum & item Diodoro est neutro genere, *θερμαί*, THERMA: ubi subintelligenda est altera vox *ὕδατα*. quæ cum illâ conjuncta Latinis facit loci nomen AQVAE CALIDAE. Duridi etiam singulari numero apud eundem Stephanum est *θερμῶν*. ubi subintelligendum τὸ ὕδωρ. id est: AQVA CALIDA. Mela lib. II, cap. VII: *Inter Pachynum & Lilybaeum Agragas est, Heraclea, & Thermae.* Plinius, lib. III, cap. VIII: *Agrigentum. Thermae colonia.* Stephani epitomator: *θερμαί, χωρὶς οὐκ ἐστὶν ἐπισημασμένη. ἐστὶ καὶ ἐν Σικελίᾳ. ἐστὶ καὶ ἐν Βιθυνίᾳ. ἐστὶ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ.* Id est: *Therma, opidulum Sicilia; auctore Philisto,*

lifo, lib. III. *Gentilitium est, Thermaus. Est & Bithynia Therma.* Sed opidani Romanis fuerint *THERMITANI*, ut illi ad Tuscum mare prope Himeram amnem; *an* verò *THERMENSES*, ad discrimen illorum variato vocabulo, incertum habeo. De cætero idem Stephani epitomator: *Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ἀπὸ τοῦ ὄρους ἀκράγροντος.* Φησὶ γὰρ Δῶρις, ἐν αἰ πλείσσι τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ἰσχυροτάτων· Συρακῆσιν, Γέλαν, Ἰμέραν, Σελινῶντα, καὶ Φοινικῶντα, καὶ Εὐρύκλιον, Ἐκάμικον, Ἀλικύοντα, καὶ Θερμόν, καὶ Καμαρίναν. Id est: *Acragas, urbs Sicilia; à præfluente amne dicta. At quidpe Duris, plerasque Sicularum urbium à fluminibus nomina accepisse; Syracusas scilicet, Gelam, Himeram, Selinuntiam, Phenicuntiam, Erycem, Camicum, Halycum, Thermum, Camarinam.* Vt Syracusæ & Camarina non à fluminibus, sed à paludibus eorum nominum denominatæ fuerunt; sic opidum quoque Thermum non ab amne, sed aquâ calidâ, quæ heic est, adpellationem accepit. Apud Diodorum, lib. XV IIII, de eâdem urbe leguntur: *Καρκίνος ὁ Ῥηγῖνος, Φυγῆς Ἰνυρῆος ἐκ τῆς περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνυρῆος ἐκ τῆς Σικελίας, πᾶσι γὰρ τῶν πόλεων τῆς Ἰνυρῆος ἀπὸ Καρχηδονίων.* Id est: *Carcinus Itheginus, è patriâ relegatus, Thermis Sicilia habitabat: quæ urbs Carthaginensibus erat subjecta.* De his ad Africum mare eum loqui Thermis, non de illis alteris ad Tuscum mare; patet ex eo, quòd in Carthaginensium ditione ponit eam urbem. Ex suprâ scripto autem XL millium intervallo manifestè perspicitur, easdem esse Aquas calidas, five Thermas, quæ nunc ad orientalem visuntur partem urbis celeberrimæ, cui vulgare nunc vocabulum *Sciacca*. sed nec alix aquæ calidæ hoc terrarum tractu reperiuntur. Cæterùm Straboni dicuntur τὰ Σελινῶντα ὕδατα, id est, *AQUAE SELINUNTIAE*. scilicet quia in Selinuntiorum, de qua civitate mox dicam, fuere agro. Verba eius leguntur lib. VI ista: *Θερμῶν γὰρ ὕδατων ἐκβολαὶ καὶ πολλὰς ἔχει πόδας ἢ ἦσσι. ἂν τὰ μὲν Σελινῶντα καὶ Ἰμέραν ἀλμυρὰ εἴη, τὰ δὲ Αἰγαστῆα πόσιμα.* Id est: *Itaque multis in insula locis calida erumpunt aquæ. quarum Selinuntia apud Himeram falsæ sunt; Aegestane verò potabiles.* En; quid hoc est? τὰ Σελινῶντα ὕδατα καὶ Ἰμέραν; Si Selinuntiorum fines ad septentrionalem usque pertigerunt Himeram amnem; ubi ipsorum Himerensium fuere agri? aut quæ heic apud Himeram sunt vel esse potuerunt aquæ, nisi quæ ab ipsâ urbe maritimâ Himerâ cognominatæ fuere Thermae Himerenses; ut post suo loco docebo? Mendum scilicet commissum heic ab exscriptore ingens in exiguis particulis καὶ τὰ, quæ omisæ sunt. Tu igitur sic restitue: *ἂν τὰ μὲν Σελινῶντα καὶ Ἰμέραν ἀλμυρὰ εἴη, τὰ δὲ Αἰγαστῆα πόσιμα.* id est: *Quarum Selinuntia, & quæ apud Himeram exstant, falsæ sunt; Aegestane verò potabiles.* Cæterò urbs hæc *Coloniam Romanam*, quam heic refert Plinius, quando accepit, nusquam adnotatum reperio.

Prope dictas Aquas *STRECVS* est *DAEDALI*: de quo ita tradit Diodorus lib. *DAEDALI* IIII: *Δαίδαλιος ἢ ἀπὸ Κωνιάων καὶ τοῖς Σικανοῖς διέτελε πλείω χρόνον, Ἰερμαζοῦρον ἐν τῇ ἀντρονιῶντι.* κατὰ τὴν πύχνην ἀπερβολήν. κατισχύσασθαι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἵνα τῶν ἐργῶν, ἀμείζονος τοῦ νυκτὸς ἀφαιρήσει. * * *. Τετὶν ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν Σελινῶντων χώραν κατισχύσασθαι. ἐν τῇ ἀπὸ κατὰ τὴν πύχνην ἀπερβολήν, ὡς περὶ τὴν μαλακότητά της Ἰερμαζοῦρον ἐξιδρῆν λευκῶν, καὶ κατὰ μικρὸν τὰς ἐνδιετέλεσσοντας μετὰ τὴν πύχνην Ἰερμαζοῦρον τὸ σῶμα, μηδὲν παρενοχληθῆναι ἀπὸ τῆς θερμότητος. Hoc est: *At Dædalus apud Cocalum ac Sicanos multum temporis consumpsit; & apud omnes ob artis excellentiam in magnâ fuit auctoritate & honore singulari. Ediditque opera nonnulla heic, quæ ad hanc usque diem permanent.* Paulo post: *Tertio, specum in Selinuntiorum finibus adornavit, in quo vaporem, à subterraneo istic igne exstantem, tam dextrè excepit, ut tenero sensim calore sudor eliciatur, & cum voluptate quadam inibi versantium corpora paullatim, sine ullâ feruoris molestiâ, curentur.* De hoc specu, simulque de prædictis aquis, ita scribit Fazellus, Decad. I. lib. V. cap. III: *A mari quidem montem ascendens, ad iactum fundæ quatuor aquarum meatus, parvo inter se spatio sejuncti, sed diuersas propriasque vires habentes, per occultos nature cuniculos emissi, occurrunt.* Et aliquanto post: *Ab iis aquis montem subeunt, medio ferme itinere specus rupi innata, à Taphano Sarcenicè dicta, dextrorsum obvia est: unde vocis etiam eminus emissa echo responsa expressa refert. Sed non procul inde, ad montis latus mare spectans, puteus est obliquus & immensus: unde magnus effertur sonus; venti ne subterranei, an laicis ad ima delabentis, incertum. Ad verticis spondam foramen quoque est, montis viscera penetrans; ex quo etiam perpetuus effunditur sonitus; aquæ ne etiam, an venti, adhuc ignotum. tametsi illius perpetuitas & uniformitas, aquas esse delabentis, indicare videantur. Ad verticis verò angulum, ad meridiem obuersum, & infra ad eam ipsam sacram tria sunt antra, in quibus rupe excisa, quorum unum, quod*

primum in occurſu eſt, dirvo Calogero colitur; ob id, quod eius corpus ibi tumulatum creditur. proximum nullius rei memoria celebratur. poſtremum autem balneum eſt ſudatorium; vetuſtiſſimum quidem, & non modo Sicilia, ſed tota Italia celeberrimum. in quo abſque calennis aque uſu, ſolo uapore perpetuo, ibi ingento, calentig, & ad varios morbos pellendos efficaci, ſudores ſtatim, quum ingrederis, natura provocat copioſiſſimos, eosque ſaluberrimos. Habet antrum ſedilia circumquaque manu facta complura; in quibus ſudaturi egri ſedent; literis quibusdam, quibus cuique ſedi ſuus morbus, quem ſanabat, ſignificabatur (Phœnicibus ne, an Damascenis, quum neque à Græcis neque Hebrais Chaldeis que legi umquam potuerint, nobis incertum,) inſcripta. quarum pleraque vetuſtate corroſa cernuntur. Antrum hoc quum anguſtius eſſet, quam ut egrotorum hominum multitudinē ſatiſaceret; cuneis aliisq. ferreis inſtrumentis dilatatum eſt; ut adhuc ex multis ſignis conſtat. In eo ad dextram ſtelunca eſt natura quoque latiffima. ad cuius aditus levam naturalis eſt puteus profundiffimus. quem plures, quod deſcenſus eius non præceps aded, ſed propè placidus ſit, accenſis facibus & funibus directi, auſi ſunt perſcrutari. ceterum quum ad aliquot paſſus deſcendiſſent, ſtillicidiaque calennis aque complura, ex virâ rupe uberrimè deſluentia, offendiffent; & in viarum ambages primum, ac deinde in anguſtias inciſiffent; horrore metuque à progrediendo abducti, ne ſuffocari interirent, ad ſuperna reverſi ſunt.

CAP. XVIII.

20

Mazara, flumen & caſtellum, ſive emporium. Selinûs, urbs & amnis; qui Latinis Apiarius. Amnes, Halycus, Iſburus, Acithis, Soſſius, & Hypſa. Iny cum opidum; quod fortè poſtea Pintia.

Reliquum ab Heracleâ ad Lilybæum uſque promontorium litus ſic deſcribitur Ptolemæo: Η'ράκλεια, Γ'σβάρη π'ταμὸς ἐκβολαί, Σοσίη π'ταμὸς ἐκβολαί, Πινία, Μαζάρα π'ταμὸς ἐκβολαί, Σελινῶντι π'ταμὸς ἐκβολαί, Ἀκίθης π'ταμὸς ἐκβολαί, Λιδυκαίων π'λις καὶ ἀνεξ. Hoc eſt: Heraclea, Iſburi amnis oſtium, Soſſii amnis oſtium, Pintia, Mazare fluminis oſtium, Selinuntis fluminis oſtium, Acithii amnis oſtium, Lilybæum opidum & promontorium. Plinio verò, lib. III, cap. VIII, notatur ita: Agrigentum, Therme colonia, amnes Aty & Hypſa, Selinûs opidum; Lilybæum ab eo promontorium. Itinerariis Romanis in hunc modum:

Antonini;	Antonini;	Tabulæ;
Ad Aquas	Aquis Larodis	Aguas Labodes
Ad fluvium Lanarium XXIII.		
Mazaris X.	Lilybae XLVI.	Lilybae XLV.
Lilybæum XII.		

MAZARA, Ex his MAZARA, pluralis numeri vocabulum, vel etiam, ut Stephanus habet, 40 singularis numeri, Græcè μαζάρα, etiam nunc durat in celebri opido: à quo etiam tertia pars totius inſulæ vulgò Val di Mazara, id eſt, Vallis Mazarenſis, vocatur. Stephani epitomator: μαζάρα, Φρέρον Σελινῶντιαν. τὸ ἐθνικὸν, Μαζαρά. id eſt: Mazara; caſtellum Selinuntiorum. Gentilitium inde, Mazareus. At Latino ore rectè formaveris MAZARENſIS. Opidi vocabulum etiam neutro genere ſingularique numero τὸ μαζάρον, MAZARVM, referunt Eclogæ Legationum ex Diodori lib. XXIII; ubi ita ſcriptum: Η'ν δὲ καὶ τὸ μαζάρον Φρέρον τὸ Ῥωμαίων ἐξ ἑλωδεκαποδισμῶν. Hoc eſt: Mazaram quoque caſtellum à Romanis in ſervitutem redactum. Fluvius, qui per ſtagnum maritimum propter occidentale opidi latus in mare effunditur, eidem Diodoro atque Ptolemæo dicitur ὁ μαζάρας, MAZARAS, vel, ſi Latino ore formare velis, MAZARA. Ptolemæus. Μαζάρα π'ταμὸς ἐκβολαί. id eſt: Mazara fluvii oſtium. Diodorus lib. XIII: Ἀνίκας δὲ, ἀρχαίων οὖν ἀπὸ Αἰγυπτίων τραυίας καὶ τὸς ἀπὸ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἀνέδειξεν ἀπὸ τῶν Λιδυκαίων, τὴν πορείαν ποιῶντι. Ἰππὶ Σελινῶντι. ὡς δὲ Ἰππὶ τὴν μαζάραν π'ταμὸν περιγρήθη, τὸ μὲν παρ' αὐτὸν ἐμπέρον κέρμρον εἶλεν ἐξ ἐφείδα. Hoc eſt: Annibal, Aegleſianorum aliorumq. ſociorum militibus adſumtis, caſtra à Lilybaeo movens, verius Selinuntem iter facit. Vbi ad Mazaram flumen pervenit; emporium illic ſitum primo inſultu capir. Sed manu ſcripta quædam exemplaria heic habent Ἰππὶ τὸν Μαζάρον, ad Mazaram. atque

atque ita lib. XI: κατὰ δὲ τῶν Σικελίαν Αἰγεστίοις ἔ Λιλυθαίοις ἐνέση πόλεμον. ἡ δὲ χώρα τῆς
 πρὸς τῷ μαζάρου ποταμῷ. Id est: In Sicilia inter Aegestanos & Lilybatanos bellum exortum
 est de agro ad Mazarum fluvium. Verum, quia & apud Ptolemaum est ὁ μαζάρου ποτα-
 μός, & apud Stephanum ἡ μαζάρη sive μαζάρη Φρέζον, feminino genere; Diodorum
 quoque puto, non modò lib. XIII scripsisse τὴν μαζάρην, sed libro etiam XI τῷ μα-
 ζάρῃ. Antiquissima igitur Mazaræ Selinuntiorum emporii mentio exstat dictò Dio-
 dori lib. XIII, sub summo Athenis magistratu Diocle; anno quarto Olympiadis
 XCII; ante natum Iesum CCCCVIIII. Cæterò apud Strabonem lib. VI hæc legun-
 tur circa finem descriptionis Siciliæ; ubi digna quædam notatu universæ insulæ
 10 commemorat: τὸ παρὰ μάταυρον ἀσκήλαιον, ἐν τῷ ἔχει σπέρματι Διμεγῆτι, καὶ ποταμὸν δι' αὐτῆς
 ῥέοντα ἀφανῆ μέγεθι πολλῆ Διαστήματι. εἰτ' ἀνακίπτοντα πρὸς τὴν Ἰπτιφάνειαν. καθάπερ ὁ ῥόντης
 ἐν τῇ Συρία, κατὰ δὲ εἰς τὸ μετὰ τὸ χάσμα Ἀπαμείας, καὶ Ἀντιοχείας, ὃ καλεῖται Χάρυβδιον, ἀνατίλλει
 πάλιν ἐν μ' σταδίοις. Id est: Specus, qui est ad Mataurum, intras habet justa magnitudinis alveum,
 fluviumque per eum delabentem occulte per satis magnum spatium; deinde rursus se in superfi-
 cium exferentem: quemadmodum Orontes in Syria hiatu, qui inter Apameam & Antiochiam
 vocatur Charybdis, absorptus, post XL stadia rursus emergit. Neque rei neque vocabuli
 huius ullus alius meminit scriptor. ideòque haud facile est dictu, quo tractu is fluvius
 cum specu fuerit. Ex vocabulo tamen conjicere licuerit, scripsisse ipsum Strabonem
 20 μαζάρου. Et, licet hodiè nullus eiusmodi specus ad dictum Mazarum amnem reperia-
 tur; tamen, quia is per faxeum, quale omne est circa solum, cumque satis altè de-
 pressum fluit alveum; facile fieri potuerit, ut is olim aliquà sui parte nativo saxo
 contactus fuerit; quod postea Mazarense domibus in opido struendis exciderint:
 quemadmodum hodièque ad eundem amnem lapicidinæ haud procul ab opido
 conspiciuntur. Verum enimverò conjectura hæc est levis. à qua haud invitus re-
 cesserim, si quis meliora certioraque produxerit.

Porrò Ptolemæus, ut aliàs haud semel, quod partim suprâ adnotatum est, sic heic
 quoque ordinem huius litoris turbavit, Selinuntem amnem inter Lilybæum & Ma-
 zaram collocans. Trans Mazarum fuisse à Lilybæo progredientibus, vel ex unâ
 Diodori satis patuerit historiâ. is quidpe dictò lib. XIII ita scribit: Ἀντίβας δὲ, ὡς
 30 λαβὼν τὴν παρ' Αἰγεστίων ἐρημιάν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἀνέβλεψεν εἰς τὸν Ἰλι-
 θαίαν, τὴν πρὸς τὴν πύργον Ἰπτιφάνειαν. ὡς δ' Ἰπτι τὴν μαζάρην ποταμὸν παρεστῆθη, τὸ ἐξ
 παρ' αὐτὴν ἰμπέρου κειμένον εἶλεν ἐξ ἑφῶδα. πρὸς δὲ τὴν πόλιν ὡς ἔσθληθαι, εἰς δύο μέρη διέειλε τὴν
 δὴν αὐτῶν. Id est: Annibal, Aegestanorum aliorumque sociorum militibus adsumtis, castra
 ab Lilybæo movens, ad Selinuntem versus iter facit. Vbi ad Mazarum flumen pervenit, emporium
 illic situm primo inselto capit. post ad urbem propius accedens, in duas exercitum distri-
 buit partes. Sed situm eius veterumque monumentorum reliquias scitè juxtâ ac di-
 ligenter describit Fazellus, Decad. I, lib. VI, cap. IIII. Belicim, inquit, amnem ad pas-
 sum millia circiter III stagnum sequitur, Thalici Saracenicè dictum; ex pelagi fluctibus re-
 fusum; æstate, accolis perniciosum: quòd ex eius aquis aer crassior & concretior reddatur. Mox
 40 ad verticem paullisper editum tria sumtuosi magnificentiq, ac prisci operis, Doricâ formâ, & mirâ
 lapidum longitudine crassitudineque stupendâ, templa sunt jacentia; quibusvis totâ propè Eu-
 ropâ non modò comparanda, sed etiam superiora. His mox Selinûs vetustissima, sed hodiè pro-
 strata, urbs, Terra pulicorum nunc dicta, adhæret. cuius ingentes ruinae admirandaque ante ocu-
 los sunt vestigia. Sita fuit ea in paullisper prominenti in mare ac præciso tumulo: quem, ne
 voracitate undarum, quibus à meridie adluitur, circa fundamenta corroderetur, ab imo circa
 urbem quadrato lapide in summam civitatem murus magno sumtu excitatus sustentat. quo sub-
 moto, urbis latera corruere sit necesse. Vbi, fluvioque etiam, illam ad occidentem præterlaben-
 ti, Selinuntis veteres nomen indiderunt ab apio: quo circumpositus ager atate etiam meâ pluri-
 mum abundat. σελῶν enim Græcè, apium est Latine. Intra mœnia duo visuntur templa, non
 50 adeò magna. quorum unum striatas habet columnas; alterum verò planas. quod sanum ne fue-
 rit, an prætoria domus, incertum est. Sed & arx in eâ, mari imminens, adhuc visitur. quæ etsi
 prostrata sit; cadavera tamen habet ingentia, & arcum unum hucusque perstantem. Ruina
 totâ urbe sparsa, per multa jugera cernitur, calcaturque; fundamentis, substructionibus, &
 domorum monumentis omnem ferè eius partem occupantibus. Hoc igitur situ inter Belicim
 amnem & Mazarum fuit celeberrima illa & potens quondam in primis urbs ὁ Σελιν-
 θείας, sive contracto vocabulo Σελῶς, SELINVS, cuius ingentes etiam nunc ex-
 stant reliquæ, vulgò Terra de li Pulci dictæ. De antiquo nomine ita refert Stephani
 epitoma-

SELINVS,
 urbs & am-
 nis; qui La-
 tinis APIA-
 RIVS.

epitomator: Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ὅπου πᾶσι τῶν ἀκράγων. Φησὶ γὰρ Διόδοτος, ἔτι αἱ πόλεις
 εἰσι τῶν Σικελικῶν πόλεων ἅς τῶν ἑσπερίων ὀνομάζονται: Συρακούσας, Γέλαν, Γμίεον, Σελινῶντα, καὶ
 Φοινικῆν, καὶ Ἐρύκλω, Ἐκάμικον, Ἀλυκόντι, Ἐθέρμιν, καὶ Καμαρίναν. Id est: *Acragas*, urbs
 Sicilia; à præfluente amne dicta. At quidpe *Duris*, plerasque *Sicularum urbium* à fluminibus
 nomina accepisse; sit *Syracusas*, *Gelam*, *Himeram*, *Selinuntem*, *Phoenicuntem*, *Erycen*, *Camir-
 cum*, *Halicum*, *Thermum*, *Camarinam*. Hodie ὁ Σελινῶν *SELINVS* ille antiquorum
 amnis vulgari vocabulo vocatur *Madinni*. cuius fontes, v circiter millia passuum à
 mari, adeò uberes exoriuntur, ut statim convolvendis molis sufficiant. Vibii verba
 in Catalogo fluminum hæc sunt: *Selinus*, *Messaniorum*: à quo civitas *Selinus* dicta: quod
 apium ibi plurimum nascitur. Oratio paullo intricatior. non enim civitas ab apio, id
 est, ὅπου ἔσσειν, sed amnis primùm dictus fuit: ab hoc postea urbs idem nomen ac-
 cepit. Vox autem *Messaniorum* quid sibi heic velit, quum totius insulæ longitudine
 Messana urbs ab Selinunte flumine distita sit, nequaquam satis ad præsens dispicio.
 Fortè scriptum erat, *Sicanorum*. vel, *Megarensium*: quia Selinus erat colonia Mega-
 rensium ex Hyblâ; ut mox ostendam. Ab apio autem nomen accepisse primò am-
 nem; dein ab hoc urbem; ipsi olim testati sunt Selinuntii in nummis suis; qui apii
 folium inscriptum ferunt: quorum IIII refert Goltzius in Sicilia suâ. Iter ex An-
 tonino supra adduximus istud:

Ad Aquas

Ad fluvium Lanarium XXIII.

Mazaris X.

Lilybæum XII.

Hodie ab Aquis calidis sive à Sciaccâ opido ad Belicim usque amnem millia pas-
 suum numerantur circiter xx; atque inde III paullo amplius ad Madjunim flumen:
 hinc verò XI ad Mazaram. nec alius est inter *Belicim* & *Mazaram fluvius*, nisi qui
 opidum hoc prope accedit, vulgò *Fiume delle Arene* dictus. Certum igitur ex hisce
 signis sit, amnem istum, qui *Lanarius* vocatur in dicto itinere, esse eundem, qui aliis
Selinus. At unde illi novum hoc vocabulum à *lanâ*? Nihil sanè video, nisi corru-
 ptum hoc sit ab genuino *APRIARIVS*: quod eadem ratione ab *apio* deductum, ut
 Græcorum illud *Σελινῶν*, ὅπου ἔσσειν. Sic scilicet una ex Aegadibus insulis, ante
 Lilybæum sitis, Latinis dicebatur *Capraria* à capris, quæ Græcis erat ὄρος τῶν Αἰ-
 γύων, *Aegusa*. Cæterum opidani ab Selinunte dicebantur *Σελινῶνται*, *SELINUN-
 TII*; & *Σελινῶσι*, *SELINVSII*. Illo Latini usi sunt; ut Plinius lib. III, cap. VIII.
 Stephani epitomator: *Σελινῶν*, πόλις Σικελίας, ὁρσενικῶς καὶ θηλικῶς λεγομένη. ὁ πόλις, *Σε-
 λινῶνται* καὶ *Σελινῶσι*. Id est: *Selinus*, urbs Sicilia; masculino pariter & feminino genere
 dicta. opidanus inde est *Selinuntius*, & *Selinusius*. Hoc tamen rarò reperitur. quam-
 quam Herodotus eo usus est. Ipsum equidem vocabulum *Σελινῶνται*, & contractè
Σελινῶνται, masculini necessariâ grammaticorum regulâ erat generis. quòd si tamen
 adjungeretur vox πόλις, dici poterat ἡ Σελινῶν πόλις. aliàs simpliciter usurpando
 urbis nomen, formandum erat ἡ Σελινῶνται. At in nummis huius civitatis antiquis
 semper per ω reperitur τῶν Σελινῶνται. Sed de nomine satis. De ortu ipsius urbis
 nunc dicendum. Marcianus Heraclensis, in Orbis circuitu:

μεγαρεῖς Σελινῶνται οἱ Γελῶνται δ' ἔκτισαν

Ἀκράγαντα.

Id est:

Megareses Selinuntem, *Gelenses* verò condiderunt

Agrigentum.

Strabo, lib. VI: *Σελινῶνται* δ' ἔκτισαν οἱ ἀπὸ τῆς μεγαρεῖς. Id est: *Selinuntem* condiderunt
Megareses, huius insula incola. Nempe supra dictam Hyblam, inter *Syracusas* &
Leontinos, incolebant. Thucydides, lib. VI: Οἱ δὲ Μεγαρεῖς, οἱ τῆς ἑσπερίας κληθέντες, ἐπὶ τῶν
 ἑσπερίων ἑκατὸν ἢ αὐτὰς οἰκίσαν, Πάμμιλον πέμψαντες ἐς Σελινῶντα κτίσαι. Id est: *Megareses*, qui
Hybleses dicti sunt, c. annis post, quàm urbs eorum *Megara* condita fuit, *Selinuntem*, missò
 illuc Πάμμιλο, condiderunt. Hinc etiam eidem Thucydidi, lib. VII, *μεγαρεῖς* vocantur
Σελινῶνται, id est, *Selinuntii Megareses*. Καὶ ἔτι Μεγαρέων, inquit, Φυράδες ἢ πολλοὶ Με-
 γαρεῖς Σελινῶνται ἔσαν καὶ ἔφυγον ἐμάχοντο. Hoc est: Item *Megaresium* exsules, non multi
 numero, adversus *Megareses Selinuntios* arma propter calamitatem ferebant. Et Straboni
 etiam, lib. VIII, τῆς ἑσπερίας dicuntur Μεγαρεῖς, id est: *Hyblæi Megareses*. Ἄλλος δὲ, inquit,
Σελινῶνται πόλις ἐστίν, ὁ ὅπου τῆς ἑσπερίας Μεγαρεῖς, ἔς ἀντίστοιχον Καρχηδόνιοι. Hoc est: Est &
 alius

aliquis Selinūs annis apud Hyblaos Megarenseis; quos Carthaginenses sedibus suis expulerunt.
 Tempus, quo condita urbs fuit Selinūs, Diodorus quoque indicare voluit, dicto
 lib. xiiii; ubi obsessam ab Annibale, Carthaginensium duce, expugnatamque &
 direptam fuisse narrat dicto anno quarto Olympiadis xcii. *Αὕτη μὲν οὖν ἡ πόλις ὡς τὸ
 κλισίως οἰκηθεῖσα χρόνον ἐτῶν Δισσακοντῶν ποσάραχοντα δύο, ἐάλω.* Id est: *Hæc igitur urbs post-*
quam per annos cccxlii, ex quo primū condita, habitata fuit, tandem capta est. His
 cccxlii annis illos c, quos Thucydides inter Megarorum & Selinūntis initia po-
 nit, si addas, annus primordii Megarorum erit idem, qui secundus Olympiadis vii.
 At hoc ab Thucydidis longè diversum est computatione. ex qua simulque ex aliis
 10 auctoribus suprā demonstratum est, primos Græcos in Siciliam deduxisse colonias
 anno primo Olympiadis xi: circaque idem tempus conditam fuisse urbem Mega-
 ra, quæ ante Hybla dicta. Proinde scripsisse ipsum Diodorum *τρεῖς ἀρχαὶ δύο*, id est,
 xxxii, omnino ego censeo. Condita igitur fuit Selinūs anno primo Olympiadis
 xxxv; ante natum Christum anno 10cxl. Iam Olympiade l, id est, annis lx post-
 quam condita fuit urbs, cum Aegestanis, finitimis suis, inter primas Siciliæ civitates
 potentibus, bella gessisse Selinuntios, auctor est idem Diodorus lib. v. Sed civita-
 tem fuisse florentissimam, crebraque cum dictis Aegestanis habuisse bella, ex præ-
 dicto Diodori lib. xiiii & item Thucydidis lib. vi est discere. Ab alterâ parte ha-
 buit finitimos Agrigentinos. ad quos, Diodorus dicto lib. xiiii tradit, 11c10 & 10c
 20 falvos evasisse, quum urbs eorum ab Annibale expugnaretur. Eodem autem anno
 iterum habitari cæpit. ita namque in eodem Dioclis magistratu scribit Diodorus
 postea: *ὁ δ' Ἐρμοκράτης κατέλαβεν τὴν Σελινῶντα, καὶ τῆς πόλεως μέρη ἐπέλασε, καὶ
 πάντας ἔθεν κατεκάλει τὰς Δισσακοντῶν τῶν Σελινωνίων.* Id est: *Hermocrates Selinuntem oc-*
cupat: & parte urbis communitâ, Selinuntios, excidio superstites, undique convocat. Hi
 mox, undecimo anno post, inter florentissimas Siciliæ civitates iterum connume-
 rantur. ita namque in Lysiadis magistratu idem Diodorus lib. xx, de Dionysio con-
 tra Carthaginensibus bellum movente: *κατὰ δὲ τὴν ὁδοπορίαν αἰεὶ παρελάμβανε τὰς ἐκ
 τῶν Ἑλλωίδων πόλεων, πανδημεὶ καθοπλίζων. καὶ πρῶτος μὲν Καμαριναίους παρελάβεν, εἶτα Γε-
 λάους & Ἀγριγεντίνους· μετ' ἑξ Ἴμεραίων μετεπέμψατο, κατοικῶντας ἐπὶ ἡμέτερον μέρος τῆς Σικελίας,*
 30 *Σελινωνίων τε ἐν παρόδῳ πρὸς ἀγροίμους, παρεστῆθη πρὸς τὴν μοτύην μὲν πίσις τῆς δυνάμεως.* Hoc
 est: *Per totum igitur iter Græcarum sibi urbium auxilia passim adjungit, omnem multitudi-*
nem ad arma concitans. Primos Camarinensibus adsumit. inde Gelensibus & Agrigentinos. etiam
Himerensibus, alteram Siciliae partem incolentibus, accersit. inque transitu Salinuntius ad belli so-
cietatem adductus, omnes tandem copias Motye admovent. Sed annis cxli postquam Her-
 mocrate auctore denuo habitari cæpit, ab iisdem Carthaginensibus rursus cir-
 cumfessâ fuit Selinūs, P. Sempronio Sopho, Ap. Claudio Crasso Romæ Coss. id
 est, anno ante natum Iesum cclxviii. Eclogæ ex Diodori lib. xxiiii: *Ἄνων, ὁ Ἀννίβης,*
εἰς Σικελίαν ἔλθων, καὶ τὰς δυνάμεις ἀθροίσας εἰς τὸ Λιλυβαῖον, προσῆλθε μέγχα Σελινῶντα, καὶ
 40 *τὴν πύλιν στρατὸν ἀπίλιπε πλεονῶν τῆς πόλεως παρεμβεβληκίαν.* Hoc est: *Hanno, Anniba-*
lis filius, ut in Siciliam venit, contrâctis ad Lilybæum copiis, usque ad Selinuntem processit:
terrestremque exercitum prope urbem positus castris reliquit. Rectè interpres vitiatam vo-
 cem *Σελινῶντα* in *Σελινῶντα* restituendam censuit. id enim satis arguebat Lilybæi
 nomen. sed & sequentis libri ecloga ita habet: *τὴν δὲ Σελινωνίων πόλιν Καρχηδόνιοι κα-*
τέσκαψαντες, μετέκισαν εἰς τὸ Λιλυβαῖον. id est: *Selinuntiorum urbis, à se everse, civis Lily-*
bæum transtulerunt Carthaginenses. Instauratam rursus atque inhabitatam post hanc
 everisionem fuisse, nusquam reperio. Strabo de eadem suo tempore ita loquitur lib.
 vi: *οὔτε γὰρ Ἰμίρα ἐν Ἰωιοικημῶν ἰσθμῷ, οὔτε Γέλαν, εἶτε Σελινῶντα.* hoc est: *Neque enim*
hodie incolæ scimus Himeram, neque Gelam, neque Selinuntem.

Caterum inter Selinūntis ruinas & prædictum amnem, cui vulgare vocabulum
 50 est *Bellici*, stagnum est marinum, *Ialici* vulgò dictum, æstivis diebus maximè pestife-
 rum. De hoc illa intelligenda sunt Diogenis Laërtii, lib. viii, in vitâ Empedoclis:
τῶν δὲ Σελινωνίων ἐμπεσοῦντα λοιμὴ Δία τὰς δύο ἑσθικημῶν ποταμῶν δυσηδίας, ὥστε καὶ αὐ-
τὸς φθείρατο ἔτι τὰς γυναικῶν δυσηδῶν, ἐπινοῶν τὴν Ἐμπεδοκλία, ἔτι δύο ἰναὶ ποταμοὶ τῶν σὺν-
εργῶν ἐπαγαγεῖν ἰδίους δαπάναις· καὶ καμίζαντα γλυκῆναι τὰ ῥέματα. οὕτω δὲ λήξαντα τὸ
λοιμὴ, καὶ τῶν Σελινωνίων δωχεμῶν ποτὶ τὸ ῥέμα τῶν ποταμῶν, ἐπιφαινώσκει τὴν Ἐμπεδοκλία τὰς
δὲ ἐξαιασάντας πρὸς αὐτῶν καὶ πρὸς ἄλλων κατὰ πρὸς τὴν. Hoc est: *Quum Selinuntios ex ad-*
iacentis fluvii favore pestis invasisset; adeo, ut & ipsi interirent & uxores par tu periclitarentur:
excogitasse

excogitasse Empedoclem aiunt, qua ratione duos quosdam ex conterminis amnis proprio sumtu in flumen illud immitteret: ut ex commixtione eâ aqua dulcescerent. Sedatâ autem peste, Selinuntis, apud flumen epulantibus, adparuisse Empedoclem, illos, eo conspecto, adsurrexisse ei, divinosque honores veluti deo detulisse. Recte quidem, saltem fuisse aquam, heic innuit Diogenes. eo verò imperitum se horum locorum prodidit, quòd non λιμνω, id est, stagnum, sed ποταμὸν, id est, fluvium esse dixit. sed hoc etiam, quòd duos istos amneis, in stagnum ab Empedocle immisos, suis nominibus non indicavit. quorum alter erat supradictus Selinûs, alter Belicis. Apud Lycophronem in Alexandrà hæc leguntur:

Ἡ ἕξει δὲ πύργῳ γυμνάδας κακοζένης
Παλλῆς κενίσεως, ἐν π Καλιῶτις πικροῖ
Ἀλενίαι, κρείσσαι Λογγύρου μυχῶν,
Ἀρπῆς Κρόνε πῆδημα, Κορχείας θ' ὕδαρ
Κάμψας, Γονῶσαν τ' ἠδὲ Σικανῶν πλάκας.

Id est:

Adibit deinde tauri gymnasticas inhospitas
Lucta palestras; quem Colotis genuit
Alentia, regina recessuum Longuri;
Falcis Saturnia saltum, & aquam Conchæe
Ambiens, Gonusamq; & arva Sicanorum.

Ad hæc ita commentator poetæ Tzetzes: Παροδηῶσατι δὲ ὁ μελέα⊙ καὶ πρὸ τῆς Σικελίας, ὅπου αἱ παλαιῆσαι Ἐρυξ⊙, Ἐξενόκτιος, Ἐψὲ Ἀφροδίτης καὶ Περσίδων⊙. ἀφ' ἧ καὶ ὁ τόπος Ἐρυξ⊙ ἐκλήθη. Ἀρπη, ἢ τὸ Δρέπανον, καὶ ἡ Φαιακία Κέρκυρα καὶ ἡ Σικελία λέγεται. Λογγύρου⊙, λίμνη Σικελίας. Γονῶσαι λίμνη Σικελίας. Hoc est: Menelaus etiam in Siciliam perveniet: ubi palestræ sunt Erycis, hospitum interfectoris, Veneris & Bute filii: à quo & locus appellatus est Eryx. Harpe, sive Drepanum, [id est, falx] cum Phaacia Corcyra, tum Sicilia vocatur. Longurus, stagnum Sicilia. Non de ipsâ universâ insulâ Siciliâ heic loqui poetam, sed occidentali eius parte, quæ Sicania fuit posterior, & in qua Drepanum opidum, vulgò nunc Trápani dictum, patet ex commemoratione præfati Drepani & Erycis montis, qui Drepano imminet. In hac igitur etiam Sicania posteriore haud dubiè fuere & λογγύρου μυχοί, & κορχείας ὕδαρ, & Γονῶσαι λίμνη. De Longuri recessibus, item de Conchæe aquâ post suo loco dicitur. ἠδὲ Γονῶσαι λίμνη, id est, GONVSA stagnum nullum aliud esse potest, quàm quod supra inter Selinuntem ac Belicem amneis exposuimus. universæ autem Sicanie posterioris fuisse regem Erycem, sequenti capite ostendam.

Porro apud Virgilium, Aeneid. lib. III, ita Aeneas de suâ ad Siciliam navigatione narrat:

Aræus inde Acragas ostentat maxima longè
Mænia; magnanimum quondam generator equorum.
Teque datus linquo ventis palmosa Selinûs;
Et vada dura lego saxis Lilybeia cæcis.

Hinc Virgilii fidus imitator Silius, lib. XIII:

— Palmis quoque onusta Selinûs.

Ad Virgilii locum ita Servius: Selinûs, civitas est juxta Lilybæum; abundans palmis, quibus vescuntur, & apio. σίλινον enim apium dicitur. Et Pompon. Sabinus: Palmosa dicta à copîâ palmarum. Hodieque palmas silvestreis ager eius producit insignis.

Sed locis notioribus hætenus indicatis, tempus nunc fuerit, obscuriora etiam & dispectu difficiliora explicare. Ptolemæus: Ἡράκλεια, Ἴσβύρου ποταμῶ ἐκβολαί, Σερσίς ποταμῶ ἐκβολαί, Πυλία, μαζάρα ποταμῶ ἐκβολαί, Σελινῶντι⊙ ποταμῶ ἐκβολαί, Ἀκίθις ποταμῶ ἐκβολαί, διδυχαίων πόλις & ἄλλα. Id est: Heraclea, Iſburi amnis ostium, Soffis amnis ostium, Pintia, Mazara fluvii ostium, Selinuntis: fluminis ostium, Acithii amnis ostium, Lilybæum opidum & promontorium. Plinius lib. III, cap. VIII: Agrigentum, Therma colonia, amnes Atys & Physa, Selinûs opidum; Lilybæum ab eo promontorium. Flumina inter Agrigentum & Lilybæum omni numero sunt x. quorum hæc sunt suo genuino ordine nomina: Fiume delle Canne, Platani, Macasòli, Fiume di Calta Bellotta, Carabi, Belici, Madiuni, Fiume delle Avene, Fiume di Mazàra, Fiume di Marsalla. Ex his, Fiume delle Canne est antiquorum Camicus; Platani, Halycus; Macasòli, Alba; Madiuni, Selinûs; Fiume di Ma-

zàra,

ζάρα, Mazara. Restant igitur adhuc v illa alia. quorum equidem numero respon-
 derent illi v amnes, partim à Ptolemæo, partim à Plinio memorati; Iſburus, Sof-
 sius, Acithius, Atys, & Hypsa: nisi Flumen arenarum antiquorum esset alter
 Ἀλκός ποταμός, HALYCVS fluvius: id est, si Latinè interpreteris, Salsus. unde HALYCVS
 etiam nunc superiore sui parte vocatur Salēmi: eodemque nomine opidum fonti-
 bus eius adpositum. quod olim etiam commune fluvii vocabulum habuit Halycus,
 sive Halycia: ut latius postea in mediterraneorum explicatione docebitur. hoc
 unum è Stephani epitomatore heic citasse sufficiet. Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ὑπὸ πο-
 τῆς ὠκεανῶντος. Φησὶ γὰρ Δέξις, ὅτι αἱ πόλεις τῆς Σικελικῆς πόλεως ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομα-
 ζομένη. Συρακῶντος, Γέλαν, Ἰμέραν, Σελινούντα, Ἐφεικέντα, Ἐρρυλλῶ, ἘΚάρικον, Ἀλκόν π, καὶ
 Θεομόν, καὶ Κάμαραν. Id est: Acragas, urbs Sicilia: a præfluente amne dicta. At quidpe
 Duris, plerasque Sicularum urbium à fluminibus esse denominatas: ut Syracusas, Gelam, Hi-
 meram, Selinuntem, Phœnicuntem, Erycen, Camicum, Halycum, Thermum, Camarinam.
 Quum igitur quatuor tantum ex præscriptis fluviiis reliqui sint, apud alterutrum
 prædictorum geographorum errorem esse, certum est. Et quia frequentior errare
 solet Ptolemæus, quàm Plinius: quod sæpius jam antea adnotavimus: heic
 quoque errasse illum dicerem, nisi facilius Plinius errare potuisse videretur. Quid-
 pe, uti quatuor dumtaxat habeamus fluvios, qui soli esse possunt; Atys Plinii &
 Ἀκίθις Acithius Ptolemæi unus-idemque habendus est: ita, uti alterutrum vo-
 cabulum vitiatum esse putemus. Ac sanè haud dubito, quin Plinii Atys, quo no-
 mine aliàs deus antiquis mortalibus fuit celebratissimus, adulterino sit vocabulo,
 pro genuino atque germano Acithis: unde Ptolemæo genitivus fuit Ἐκίθιος ποτα-
 μός. Plinio Atys & Hypsa ponuntur inter Thermas & Selinuntem. hodiè inter Sciac-
 cam & Selinuntis ruinas duo soli sunt prædicti Carabis & Belicis. unde patet, hunc
 esse Hypsam: de quo mox plura dicam. Ptolemæo verò inter Heraclæam & Selin-
 untem sunt Iſburus & Sossius. ex quibus IſBURVS nullus alius esse potest, quàm
 qui solus reliquus, prædictus amnis, vulgò Fiume di Calta Bellotta vocatur. Apud
 Stephani epitomatores ita scriptum est: Κόσσυς, ἡστὸς κατὰ Σελινούντα, καὶ Σικε-
 λίας ποταμός, καὶ πόλις ὀμωνύμου, καὶ λιμένος ἡστὸς Κοσσυ. τὸ ἰδιόκον τῆς πρώτης Κοσσυ.
 καὶ ἀπὸ τῆς Κοσσυμάδος, ἢ Κοσσυ. τῆς δὲ δευτέρας Κοσσυ. Id est: Cosyrus, in
 regione Selinuntis, & Siciliae fluvius & urbs cognominis. & Africa insula Cosyra. Gentilitium
 prioris est Cosyrus: & possessivum, Cosyriacus & C. syrinus: alterius autem Cosyrus. Sanè
 verecò, ne miram heic atque stupendam Chimæram, si non ipse grammaticus
 Stephanus, saltem epitomator eius composuerit. Ecqua enim heic Selinuntis re-
 gione erit insula Cosyrus? ecquod flumen simul & opidum Cosyrum; quum omnia in
 Selinuntio agro jam aliis antiquis vocabulis occupata sint flumina. Certè, nisi
 COSYRVS iste fluvius idem sit habendus, qui Ptolemæo fortè corrupto vocabu-
 lo fuerit Iſburus, deliramenta malè sani cerebri protulisse epitomatores, creden-
 dum est. Scopuli equidem contra Selinuntii litoris promontorium, quod vul-
 gò incolis vocatur Capo di Granitoli, projecti sunt tres parvi. at flumen heic nul-
 lum est, quod ob vicinitatem idem cum uno dictorum scopulorum nomen habe-
 re potuerit. Ille verò Ptolemæi Iſburus, vulgò nunc Fiume di Calta Bellotta dictus,
 quomodo à scopulo tam longè disito, & intercedentibus tribus aliis amnibus,
 cognomen trahere potuit? Errorem hunc tam immanem sic corrigere tentabam:
 Κόσσυς, Σικελίας ποταμός, καὶ λιμένος ἡστὸς κατὰ Σελινούντα, καὶ πόλις ὀμωνύμου. id est:
 Cosyrus, Siciliae fluvius, & insula Africa Cosyra, è regione Selinuntis; & opidum eodem no-
 mine. apud Ptolemæum quidpe ad Africam recensetur Κόσσυς ἡστὸς καὶ πόλις:
 id est: Cosyra insula & opidum. & apud Plinium, lib. v, cap. vii, Cosyra cum opido. quæ
 insula vulgò nunc vocatur Pantalarèa: ita, uti Cosyrus fluvius esset ille Ptolemæi Iſbu-
 rus. At quorsum aut unde tunc illa duo diversa quasi duum diversorum opidorum
 gentilia? Certè, quocumque modo dicta verba verses, numquam errorem gramma-
 tici epitomatoris, variis mirisque erroribus advetissimi, fatis discuties. Porrò Pro-
 lemæus quia & aliàs per omnem insulam sæpè ordinem genuinum turbavit atque
 confudit, & in proximè scriptis etiam verbis Mazaram flumen Selinuntii præpo-
 suit; nihil jam mirum fuerit, si Acithin etiam perperam & imperitè Lilybæo pro-
 prius admovisse dicatur. Potior igitur heic sit Plinii auctoritas. ex cuius sententia
 Atys sive ACITHIS erit prædictus amnis Carabis. SOSSIVS verò erit is, qui prope
 Lilybæum

ISBURVS
amnis.

ACITHIS
atq; SOSSI-
VS fluvii.

Lilybæum promontorium vulgò nunc vocatur *Fiume di Marsalla*; ab opido *Marsalla*; quod antiquum est illud Lilybæum opidum.

HYPŒA
amnis.

INVCVM
opidum: quod
forte & PIN-
TIA.

Ὁ Ἴψας ποταμὸς, HYPŒA amnis, vulgò nunc *Belici* dictus, quia omnium Selinuntii agri erat maximus, ut qui supra Corilionem opidum in finibus Panormitanorum exoritur; Selinuntii numen eius, speciosi pueri formâ expressum, numismatibus suis insculperunt, cum hisce literis ΤΨΑΣ. quorum nummorum duos refert Goltzius in Sicilia sua. Apud Vibium in Catalogo fluminum hæc leguntur: *HypŒa: secundum Irecon urbem Hispaniæ decurrit, gratam Herculi.* Certè neque *HypŒa* in Hispaniâ flumen neque *Irecon* opidum ullum fuit. quapropter ego corrupta ista vocabula sic corrigo: *HypŒa; secundum Inycon urbem Sicaniæ decurrit.* Quidpe Inycon Cocali fuisse Sicanorum regis regiam alii tradidere antiqui scriptores. Pausanias in Achaicis: *Καταγνωθεὶς δὲ ὁ Δαίδαλος ἀδικεῖν ὑπὸ τῷ Μίνω, καὶ ἐς δεσμοτήριον ἔμεινεν ἐν τῷ παρθενίῳ, καὶ πάλιν παρεῖχε τοῖς Σικελῶσι αἰλίαν πρὸς τὰς Κρήτας, ὅτι ἐξαυτῶν Μίνω μὴ περὶδοίτω αὐτὸν ὁ Κώκαλος.* Id est: *A Minoë capitalis fraudis damnatus Dædalus, & è vinculis cum filio elapsus, Inycon, Sicanorum opidum, ad Cocalum evasit. & ea fuit Siciliæ cum Minoë bellandi causa; quod, poscente Minoc Dædalum sibi dedit, Cocalus recusasset.* Hinc Stephani epitomator: *Κάμικος, πόλις Σικελίας, ἐν ἡ Κώκαλος ἤρχεν, ὁ Δαίδαλος [ξενόδοχος.] Χάραξ δὲ Ἴνυκον πύργου Φησίν.* Id est: *Camicus, urbs Siciliæ; in qua Cocalus imperavit, Dædali hospes. At Charax hanc Inycon fuisse tradit.* Non unum eundemque esse voluit Charax locum Inycon & Camicum: sed, quum alii Camicum fuisse regiam Cocali adfirmarent, ipse è diverso Inycon sedem eius fuisse tradidit. Idem Stephani epitomator alibi: *Ἴνυκον, πόλις Σικελίας. Ἡρόδοτος δὲ Ἴνυκτος αὐτῷ Φησίν, ὑπὸ τῷ Ἴνυξ. ἢ τῷ Ἴνυκτίνῳ οἶνον. ἰδίῳ γὰρ ὁ τύπος τῶν Σικελῶν. Ἴνυκτίνῳ οἶνον δὲ.* Hoc est: *Inyctum, urbs Siciliæ. Herodotus autem eam Inyctos dixit ab Inyx. à quo Inyctinum vinum. propria namque hæc est Siculorum formatio. Inyctinus igitur debet esse gentilium.* Paulo aliter apud Hesychium. *Ἴνυκτίνῳ οἶνον, ὑπὸ Ἴνυκτίνῳ τῆς Σικελίας. ἐστὶ δὲ πολίχνην οἶνον.* Omnino, heic scriptum fuit: *Ἴνυκτίνῳ οἶνον, ὑπὸ Ἴνυκτίνῳ τῆς Σικελίας.* Sensus autem omnium verborum hic est: *Inyctinum vinum, ab Inyco Siciliæ: quod opidulum est agro vini feracis.* Apud Stephani igitur etiam epitomatores ita legendum statuo: *Ἴνυκον, πόλις Σικελίας. Ἡρόδοτος δὲ Ἴνυκτος αὐτῷ Φησίν, ὑπὸ τῷ Ἴνυξ. ἢ τῷ Ἴνυκτίνῳ οἶνον. ἰδίῳ γὰρ ὁ τύπος τῶν Σικελῶν. Ἴνυκτίνῳ οἶνον δὲ.* Hoc est: *Inyctus, urbs Siciliæ. Herodotus autem hanc vocat Inychem, ab Inyx. unde vinum Inychinum. nam peculiaris hæc est Siculorum formatio. Inyctinus igitur debet esse gentilium.* Τὸ Ἴνυκον igitur INVCVM, & ἡ Ἴνυξ INYX dicta fuit hæc Sicanorum urbs, Cocali regia. Apud Herodotum, lib. VI, utraque formatio legitur: primum ἐς Ἴνυκον: paullo post, ἐκ τῆς Ἴνυχα. Variasse ipsum ita auctorem, vix crediderim: magisque suspicor, scriptum fuisse ab eo ἐς Ἴνυχα, ab recto casu Ἴνυξ: quem Stephanus citavit. Vinum autem nobile est hodiè ad Partanum opidum; quod duo passuum millia à dextrâ HypŒa sive Belicis ripâ abest. Ipsum tamen *Inycon* opidum in lævâ ripâ & prope mare fuisse censeo; ob vicinitatem Selinuntis ab dextrâ ripâ. Id opidum quando interierit, planè incertum est. Ptolemæo inter Iſburum & Selinuntem fluvios est *Πηλὶα ΠΙΝΤΙΑ* urbs. Eo vocabulo postea Inycon adpellatum fuerit, an verò Ptolemæus voluerit *Aquas* suprâ dictas, Græco vocabulo Ἰδαπῶ hocque postea corruptum sit, ut multa alia in unâ eius Sicilia, haud temerè dixerim. Atque hæctenus litus insulæ austri-
num omne descriptum est.

FINIS LIBRI PRIMI.

PHILIPPI